G. L. 3##.

Liber rarissimus, de quo observationes H
T. IV. p. 21 seq. Mich. Lilienthals Theologische
Bibliothec T. II. p. 988
rare Acuricus.

THE LIBRARY OF
DAVID AND LULU
BOROWITZ

Conf. Michaelis Pselli de operatione Daemonum Dialogus Gr. B.
Cum notis Gilberti Gaulmini, Ed. Hasenmulleri, Kiloni tri XII apud
J. Seb. Richelium A. 1688

Servatij Gallaei dissert. de Sibyllis earumq Oraculis. Cum
figuris Aen. Amstelod. ap. Henr. & Vid. Theod. Boom 1688

Tractatus posthumus

JANI JACOBI BOISSARDI

VESVNTINI

De

DIVINATIONE & MAGICIS PRÆSTIGIIS,

Quarum Veritas ac Vanitas solidè exponitur per Descriptionem

DEORUM FATIDICORUM

qui olim Responsa dederunt;

eorundemque

PROPHETARUM, SACERDOTUM, PHOEBADUM, SIBYLLARUM & DIVINORUM,

qui priscis Temporibus celebres Oraculis exstiterunt:

Adjunctis simul omnium Effigiebus, *ab ipso Autore è* Gemmis, Marmoribus, Tabulis, *& antiquis ad vivum delineatis; jam modò eleganter ari incisis per* JOH. THEODOR. *de* BRY civem Oppenheimensem, *in cujus Icono-Bibliopolio prostat.*

OPUS Theologis, Historicis, Poëtis, Politicis, Philosophis, Antiquariis, tam jucundum, quàm utile, imò verò necessarium: *Cum* Indice.

OPPENHEIMII Typis HIERONYMI GALLERI.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/tractatusposthum00bois

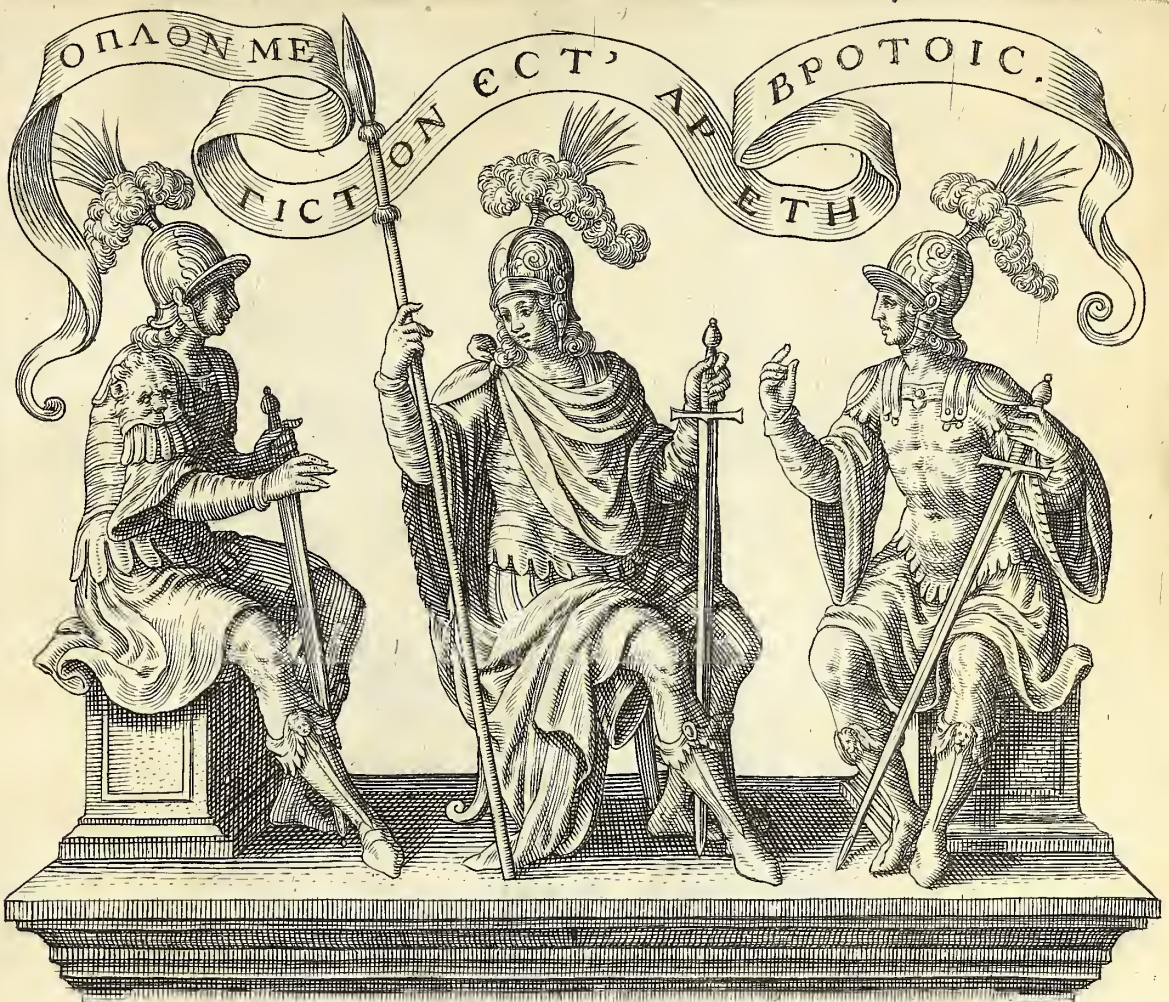

VIRTVTI

ILLVSTRISSIMORVM PRINCIPVM

IOANNIS. FRIDERICI CASIMIRI.

ET IOANNIS CASIMIRI COMITVM

PALATINORVM AD RHENVM DVCVM

BOIARIAE COMITVM IN VELDENS

ET SPONHEIM

QVORVM IVBAR EXSVRGENS

GERMANIAE GLORIAM ILLVSTRABIT

FOVEBIT AMPLIFICABIT

SACRVM.

mum induximus, finem optatum sint consequutura, & plerumque usu venit etiam piis doctisque, ut, ubi jam opus aliquod præclarum ad umbilicum, quod ajunt, perduxisse videntur, irrepat tacito pede & immatura quidem sæpenumero mors, quæ colophonem addere non permittit; facit hoc etiam ad augendum vitæ hujus acerbitatem. Postremum verò istud si quisquam alius, certè Doctissimus juxta ac Clarissimus Vir piæ memoriæ, JANUS JACOBUS BOISARDUS antiquitatum indagator solertissimus *inprimis expertus est. Absolvit is quidem opus hoc eximium, sed Vestris Celsitudinibus, quod in votis habebat, offerre non est ipsi datum: præmaturus enim tanti viri obitus posthumi nomen libro dedit. Cæterùm quia non solùm communis sensus nos naturæque lex docent, sed sacra etiam volumina, pactionem hominis non esse abrogandam, satis autem constat, non modo ex præfatione hîc apposita, Auctorem opus hoc Vestris Celsitudinibus dicasse consecrasseque; verùm etiam id jam pridem Serenissimo Celsitudinum Vestrarum Parenti (cujus memoria est in benedictione) pollicitum, prout apparet ex præfatione primæ partis Topographiæ urbis Romæ, ubi hæc Auctoris verba habentur:* Si DEUS mihi dies vitæ longioris proroget, absolvam tractatum, qui jam ferè ad finem perductus est: in quo statuas Deorum antiquorum propono cum singulorum elogiis, quibus est adjuncta amplissima omnium Genealogia, imagines Sacerdotum & Sacrificorum, habitusq; virorum & mulierum: quæ omnia, EX TABULIS ET MARMORIBUS ANTIQVIS excepi: Et opus absolutum Tuæ Celsitudini consecrabo. *Neq; verò existimandum est* BOISARDUM *hîc palinodiam cecinisse, dum opus hoc, quod Illustrissimo Patri Vestro promiserat, postea sub Vestrarum Celsitudinum nomine emittere voluit. Si enim non temerè veteribus excidit, quod nunc vulgi ore teritur proverbium;* Amicus fidus est alter ego. *Quid dicemus de filiis piis, de quibus Sirach in Ecclesiastico testatur, quod eorum patre defuncto, est tamen quasi non esset mortuus, nam similes post se reliquit? certè major amicitia sive amor non est inter homines quàm piorum patrum in filios & contrà, hinc fit, ut quod Vestris dicatur Celsitudinibus, idipsum Serenissimo Patri Vestro, hoc verò præcipuè tempore, cùm is naturæ legibus satisfecit, Vosque paternorum omnium bonorum legitimos reliquit hæredes, dicatum meritò censeri debeat. Quæ, cum ita sint, supremam* BOISARDI *voluntatem ac singulare votum violare nefas esse putavi. Accipite igitur, Principes Illustrissimi posthumum opus hilari fronte, non secus ac si* BOISARDUS *ipse exhibuisset. Sic* DEUS *ter Maximus Vos cum tota Illustrissimorum Principum Palatinorum Rheni progenie servet ab omni malo, omniaque Vestra studia benedictione prosequatur ad gloriæ nominis sui propagationem, Ecclesiæ suæ conservationem, corporumque ac animarum Vestrarum salutem.*

Celsitudinum Vestrarum

Humilimus cliens

JOHANNES-THEODORUS de BRY
Argentinensis, civisq; Oppenheimensis.

ILLV-

ILLVSTRISSIMIS PRINCIPIBVS

JOHANNI, FRIDERICO CASIMIRO & JOHANNI CASIMIRO:

COMITIBVS PALATINIS AD RHENVM, DUCIBUS BOIARIÆ, COMITIBUS IN VELDENS ET SPONHEIM.

JANUS JACOBUS BOISSARDUS Vesuntinus.

NIHIL est in hac vita tam sanctum, tam integrum, tam perfectum, quod successu temporis non contaminetur & corrumpatur, depravatis hominum sensibus & judicio. Et hoc maximè contingit in iis, quæ ad religionem, & cultum divinum pertinent, in quo cœcutiunt, & caligant omnes ferè homines, nisi peculiari beneficio cœlitùs regantur, & instituantur à Deo Patre luminum. Nulla res est, ad quam se magis attentum reddat Satan, quàm ut verbum Dei (ad quod omnis religio referri debet) à propria significatione per transversas & erroneas interpretationes detorqueat, ut à vera via, superstitionum abusibus & devotionum nefariis ritibus homines abducat à Deo, & Servatore Christo, sibiq; addicat, & ad sui adorationem pelliciat. Doctrinam de nostra salute, traditam à Prophetis, confirmarunt Apostoli, Spiritu sancto afflati, Doctorésque, & sancti Martyres, tam prædicatione Euangelii, quàm miraculis, eamq; signarunt effusione sui sanguinis: nihil omittentes intentatum, quò salutaris illa institutio per manus tradita stabiliretur inter Electos, rejectis illis superstitiosis ritibus, quibus universus terrarum orbis usque ad insaniam dementabatur; procurante id malo Dæmone, qui statim à principio primum hominem mendacio decepit, & à Dei obedientia avertit; ejusdemq; posteros miraculorum præstigiis ad se allexit, relicto vero & uno Deo rerum omnium conditore & conservatore. Hæc depravatio cœpit in ipso CAINO, progressumq; & incrementum maximum adepta est in ejus posteris, qui paulatim

latim per omnes abusus, corruptelas, & contemptum Dei altissimi involuti sunt. Huic malo adhæserunt NEPOTES SETHI (qui filii Dei vocati sunt.) Nam & hi doctrinam salutarē de cultu divino ab Adamo traditam aliquandiu retinuerunt integram, & incontaminatam, donec contracta societate cum posteris Caini, impietatis eorum facti sunt consortes & participes: cognitionémque illam astrorum, & corporum cœlestium à Deo datam, converterunt in Magicas profanationes, in evocationes Dæmonum, & abominandas cum animabus mortuorum communicationes: quas non solùm speciosis titulis, & nominibus publicaverunt, sed etiam eorum auctorem Deum effinxerunt. Utq; fides impiæ doctrinæ accederet, portentosis miraculis à Dæmonibus editis confirmarunt. Scelerata hæc progenies diluvio generali obruta desiit, sed non extincta est simul Satanæ versipellis astutia & malitia: CHAMUM Noæ filium sibi reservavit tanquam restauratorem, & suscitatorem istius impietatis, in qua ante inundationem nimis exactè fuerat instructus. Et hanc propagato genere humano post diluvium iterùm publicavit in Asia, Ægypto, & Italia: potissimùm inter Bactrianos, quibus Rex suffectus est. Hinc diversæ Philosophorum sectæ ortæ sunt: multifariæ de omnibus scientiis opiniones seminatæ in animis mortalium. Qui singuli ut ab aliis differrent, peculiaria divulgarunt axiomata, sibi ipsis ab invicem contrariantia. Quóque solertiùs ratiocinando probabilibus argumentis suas opiniones visi sunt probè stabiliviſſe, eò longiùs à vero scopo aberraverunt: & in eundem errorem reliquos homines pertraxerunt. Cúmque unum Deum fateri cogerentur totius mundi conditorem & conservatorem; ejus tamen Majestatem altiorem esse persuaserunt, quàm ut se demitteret usque ad hæc inferiora corruptibilia; quorum gubernationem arbitrio Fortunæ relinqueret cœcæ, levis & inconstantis. Alii, qui saniùs se docere crediderunt, dixére summam illam Divinitatem æternam, omnipotentem, & cœlestem sese communicare cum hominibus intercessione Dæmonum, & Angelorum: per quos beneficia suæ providentiæ toti orbi terrarum, & omni creaturæ conferebantur. Ipsos Genios preces mortalium ad Deum deferre, & illis dona divina distribuere, prout jubebantur. Hinc divinus cultus Dæmonibus tributus est, tanquam procuratoribus salutis hominum, & promotoribus omnium bonorum, quæ necessaria sunt ad conservationem hujus vitæ. Hunc honorem eò lubentiùs sibi conferri passi sunt impostores hi spiritus, quòd socii, assessores, & amici summæ Divinitatis existimarentur: & tantum adimeretur de honore debito summo Numini, quantum in illos conferretur.

Ex Philosophis, qui varii fuerunt, alii mundum æternum esse censuerunt: Deum, qui essentia est spiritualis, infinita & æterna, esse mundi animam per omnes ejus partes diffusam: ideò sua virtute omnia vegetare

getare & conſervare: Mundum viſibilem eſſe Dei corpus. Quidam animas, quę principium habent, incrementum & ſenectam patiuntur, perire cum corpore voluerunt. Alii quidem immortales eſſe, ſed poſt mortem ad Inferos deduci: ut illic pro ratione virtutum, vel peccatorum commiſſorum in vita, pœnas luant, vel beatæ quieti adjudicentur, in Campis Eliſiis. Quidam animas defunctorum in aliena corpora migrare docuerunt, non tantùm humana, verùmetiam brutorum, aut etiam in plantas. Neq; defuerunt, qui animas poſt obitum in malos Genios, & Dæmonas converti crederent: ſi ex hac vita obrutæ & inquinatæ vitiis & criminibus emigraſſent: reddiq; *Lemures*, *Lamias*, *Empuſas*, *Larvas*, & ejuſmodi *terriculamenta nocturna*, quæ miſero hominum generi infeſta ſunt. Quæ autem benè piéque vixiſſent, HEROAS reddi, *Lares*, *Genios bonos*, & *Indigetes*, pro meritorum magnitudine: & eos bonis Dęmonibus junctos hominibus eſſe propitios, beneficos, bonorum promotores & fautores.

De ſummo bono diverſæ fuerunt inter hos Sapientes ſententiæ; Quidam in Virtute ſola id conſtituerunt: alii in Virtute quidem, ſed quam Fortunæ bona comitarentur: alii in Apathia, alii in Voluptate ſummum illud bonum ſitum affirmarunt. Diverſi diverſa pro conceptu, & imaginatione ſui intellectûs commenti ſunt, & effutiverunt.

De fruitione Vitæ æternæ, de cognitione ſalutis adeptæ per Chriſtum, nemo eorum cogitavit: nam hoc captum humanæ mentis ſuperat. Nihilo tamen minùs SAPIENTES exiſtimati ſunt inter homines, & vocati ſunt: licèt cœci cœcorum duces eſſent. de quibus Apoſtolus *Palàm*, inquit, *eſt ira Dei de cœlo adverſus omnem impietatem, injuſtitiam hominum; ut qui veritatem injuſtè detineant. Quoniam id quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in ipſis. Deus enim eis manifeſtum fecit. Ipſius enim inviſibilia, dum ex rebus conditis intelliguntur, ex creatione mundi perſpiciuntur: externa videlicet ejus tum potentia, tum Divinitas; ad hoc ut ſint inexcuſabiles. Propterea quòd cùm Deum cognoverunt, ut Deum non glorificaverunt, neq; gratias egerunt: ſed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis: & obtenebratum eſt inſipiens cor eorum. Cùm ſe profiterentur eſſe Sapientes, ſtulti facti ſunt. Mutaverunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptibilium. Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipſorum, ad impuritatem, ut fœdarent corpora ſua inter ſe. ut qui Dei veritatem mutaverunt in mendacium; & coluerunt, ac ſerviverunt rebus creatis præterito Creatore, qui eſt benedictus in ſæcula.* Rom. 1.

Sectæ omnes iſtæ Dæmonum inſtinctu excogitatæ, & promotæ circa Magicas artes, Aſtrologiam, divinationem, & rerum Naturalium cognitionem animum mirificè addixerunt. Ex quarum perfecta ſcientia, & longa experientia, facultates Virtutesq; occultas rerum omnium poſtquam didiciſſent, & uniuſcujuſq; ſympathiam, & antipathiam perſpexiſſent

ſpexiſſent, ex earum temperatione, & conjunctione congruente miros effectus elicientes, habiti ſunt inter homines tanquam Dei altiſſimi familiares, & amici. Cúmque ex aſtrorum poſitione, & influxibus animadverterent plurimum affici hæc inferiora corpora, prædixerunt hominibus rerum ignaris ea, quæ futura notabant: nempe ſerenitatem cœli, pluvias, grandines, tempeſtates, inundationes, terræmotus, morbos, & alia ejuſmodi: in quibus avertendis omnes homines, qui ſibi bene eſſe cupiunt, ſemper & ubique attentiſſimi fuerunt.

Malus Dæmon quàm induſtrius & potens ſit.

Adjuvit horum Philoſophorum conatus, & induſtriam malus Dæmon: qui, ut opera naturæ callet exactiſſimè, & per multa ſæcula perfectè notavit contingentes caſus ex cœleſtium corporum influxibus, aſſeclas ſuos docuit, quæ eventura videbat: imò & quæ ipſe procuraturus erat, ut mirè potens eſt aëris, in quo maximè viget ejus principatus: nubila excitat, fulmina procurat, ventos ciet, terram concutit, inundationes promovet, & pavendas portentorum figuras effingit, ad movendas mortalium mentes. *Principium hujus Magicæ cognitionis*, ut inquit Plinius, *à Medicina ſumptum eſt*: quæ ſalutari ſpecie irrepſit, veluti altior & ſanctior medicinâ. Ita blandiſſimis, deſideratiſſimíſque promiſſis addidit vires religionis, ad quas maximè caligat hominum genus. Atque & huic miſcuit artes Mathematicas: ut omnes crederent hanc cognitionem à cœlo peti, & à Diis ſuggeri. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici vinculo in tantum faſtigii adolevit, ut cum ſummo applauſu ab omnibus populis excepta ſit, & culta. maximè in Oriente, unde ortum duxit: ſucceſsúque temporum per omnes orbis terrarum provincias ita dilatata eſt, & pervulgata, ut tantum auctoritati Magorum tribueretur, quantum ſemideis, & eis, qui Superorum voluntatem cognoviſſent, mortalibúsque eam impertirentur. Atque utinam pernicioſa hæc ſcientia non perveniſſet uſque ad noſtra tempora: quam non ſolùm profani homines palàm & occultè exercent hodie, ſed etiam plurimi literati, & egregiè docti, quíque de Religione Chriſtiana bene mereri volunt videri: ídque à pleriſque defenditur, aut excuſatur tanquam res ſecreta, quæ non niſi viris magnis, & peculiari beneficio de cœlo inſtructis communicatur.

Lib. 30. c. 1.

Argumentum libri.

Hæc me cauſa movit, Sereniſſimi Principes, ut quæ ex diverſa auctorum lectione mihi de hac re comperta ſunt tractatum hunc, brevem quidem pro materia locuplete, conſcriberem, DE DIVINATIONE, ET MAGICIS PRÆSTIGIIS. Cui viſum eſt adjungere effigies Deorum fatidicorum, qui priſcis illis ſæculis reſponſa dederunt, & oracula de caſibus, & eventis futura ſumma hominum admiratione pronunciave-

nunciaverunt vel immediatè per se, vel per suos Prophetas, Sacerdotes Phœbades, & Divinos: qui enthusiasmo, & furore divino correpti, multa ediderunt tum voce, tum scriptis, quæ non sine causa mirari possumus. *Usus.* At hic tractatus non tantùm curiositati ociosorum hominum satisfaciet, & delectationi, sed etiam non mediocrem utilitatem adferet piis lectoribus: dum cognoscent ipsos Dæmonas nunquam tanta rabie sæviisse in procuranda generis humani perditione & interitu, quin coacti sint fateri unum, & solum Deum rerum omnium Conditorem, & conservatorem adorandum esse. Quódque nos magis movere debet, videbimus Spiritum Sanctum nonnunquam fuisse locutum per Phœbadas & Sibyllas: ut apertissimè nomen Jesu Christi exprimerent, tẽpus ejus adventûs, locũ nativitatis, vitã, miracula, passionẽ, resurrectionem, ascensionem in cœlos, & postremum ejus adventum ad judicandum vivos & mortuos. Non est quòd harum scriptis quidam fidem derogent, existimentq; indignum esse profanas mulierculas, Dæmonum inspiratione afflatas, & idolis servientes tam clarè fuisse locutas de Deo vero, ejúsque filio Mundi Servatore: cùm hæc doctrina fuerit *scandalum Judæis, & stultitia omnibus gentibus.* Multi enim, uthuic credulitati fidem abrogent, dicunt, si tam manifestè de Christo venturo prædixissent, multò clariùs, & dilucidiùs de salute proposita in Jesu Christo pronunciassent, quàm ipsi Prophetæ. Verum id quidem esse fateor: nihilo tamen minùs credendum est illas scripsisse, & effatas esse ea quæ legimus: cùm & libri illarum extent; & eorum auctoritatem confirment antiquorum Philosophorum testimonia, Patrumq; primitivæ Ecclesiæ, quibus etiam eadem obiiciebantur ab Ethnicis, quæ hodie à plerisque Christianis: qui existimant ea falsò attribui Sibyllæ, quæ verisimile est excogitata & efficta ab aliquibus Christianæ religionis sectatoribus, ad confirmationem novæ doctrinæ, quæ incrementa non mediocria capere poterat, ex testimonio Prophetissarum harum fœminarum; oracula quarum sacrosancta ab omnibus populis summa religione servabantur, potissimùm à Romanis. Sed hanc opinionem refutat Eusebius in suis scriptis; in quibus Poëma illud Erythrææ Phœbadis cum acrostichide proponit: in qua continetur expressè Christi Jesu nomen. *In vita Constantini.* Et hoc à Cicerone, ante Christi adventum secundùm carnem visum constat, & latinè redditum: quod in historia Erythrææ Sibyllæ adnotavimus. Sed & Vergilii Eclogam Pollionis quis leget sine admiratione? in qua tam dilucidè continetur adventum Filii Dei instare, qui ex virgine natus aureum sæculum reducturus esset: felicitatémque ejus temporis per partes explicat: quarum pars ex Prophetis desumpta videtur: & hæc omnia ex Sibyllæ Cumææ versibus excerpta testatur Poëta Christianæ doctrinæ ignarus, cùm

nondum Christus Filius Dei secundùm carnem mundo innotuisset. At qui tam perspicua Phœbadum oracula non admittunt, quod minimè induci possunt, ut credant spiritum malignum, mendacem, & impostorem, hominúmque salutis atrocissimum hostem, voluisse Christum salutarem hominibus proponere: cùm hanc doctrinam, quantum in eo est, obscuret, depravet, & divertat. Quid dicent easdem Phœbadas alicubi deplorare miseriam suæ conditionis, quòd servitio Dæmonum à parentibus superstitiosis destinatæ, & devotæ sint: quæ mendacem Phœbum pronuntiant: quæ unum verum & solum Deum adorandum docent: quæ in idololatras tam audacter, tam acerbè invehuntur? Quid si Phœbum ipsum audiant fateri, unum Deum altissimum esse colendum? sed cùm id profari cogatur, sui non immemor statim subjungit, se quoq; illius Divinitatis æternæ, cum cæteris cœlestibus Geniis, esse portiunculam.

Μικρὰ δὲ Θεοῦ μερὶς Ἄγγελοι ἡμεῖς: quod infra in Apollinis Pythii oraculis citabimus. Et alio in oraculo cùm idem Deus vates, (alii ad Serapin id referunt) interrogaretur, quisnam Deus verus esset? respondit:

Μοῦνοι χαλδαῖοι σοφίην λάχον: οἱ δ' ἄρ' Ἑβραῖοι
Αὐτογένητον ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν ἁγνῶς.

Nonne clarè testantur illam cœlestem, & omnipotentem divinitatem esse adorandam? cùm ii, qui eam colunt, soli veram Sapientiam attigerint? Sed ut coguntur etiam inviti verum dicere, necessitatem hanc illis injungente summo Numine; ita quoque, ut malus est Satan, veritatem hanc mendaciis, pro suo more, involvit, offuscat, & tegit, compositis cum Deo vero Dæmonibus: per quorum mysterium Dæmon vult persuadere, Deum hominibus sua beneficia conferre: ideò tanquam dispensatoribus cœlestium munerum illis deberi gratitudinem, & cultum divinum. Sed nonne & in sacris literis legimus, Ethnicorum Prophetas de Deo vero apertè sæpiùs fuisse locutos: imò & eorum aliquos Numine Spiritus sancti afflatos fuisse? BALAAM Propheta à Balaco Moabitarum Rege conductus, ut Israëlitis ex Ægypto profugis, & in deserto vagabundis execrationibus malediceret, & ad interitum compelleret; contra propositum, animiq; voluntatem illis benedixit: irascentiq; Balaco, quod non staret promissis, respondit: *Nec si domum tuam mihi donares auro & argento plenam, mandatum Domini transgredi possem, ut bene vel malè facerem, secundùm cor meum: Quod Deus dixerit, ego dicam.*

Num. 22. 23. & 24.

Hæc & alia plurima, dum sæpè cum amicis viris literatis conferrem, existimaverunt non fore inutile, si brevi aliqua narratione ostenderem, quàm superstitiosè circa hanc Philosophiam vanam versati sint Antiqui: quàm graviter peccarint, dum tam curiosè de rebus mundanis perquisiverunt: in iis verò, quæ ad animæ salutem pertinebant, aut nihil, aut segniter, oscitantérque cogitaverunt. Deum unum

dum

dum agnoscerent, Divinitatis ejus participes & socios fecerunt Dæmones, ac mortuos homines: quibus templa, altaria, sacrificiaq; præscripserunt. Eóque progressa est hæc impietas, ut suppresso Numinis cultu, ad Genios tantùm cœlestes, Dæmonas, & defunctos Heroas mentis aciem, oculosq; converterint; oracula ab eis poposcerint. Et per omnes divinationis, Magicarúmque impostturarum præstigias insaniâ detestandâ ruentes, nihil de salute animarum, & beatitudine æterna meditati sint. Tantùm tribuentes Magis, & Incantatoribus, ut eorum plurimos pro Diis tutelaribus, & beneficis habuerint: Illos summi Reges sibi consiliarios adsciverint: nihil in gubernatione Politica, nihil in religione, & sacris Deorum ausi sint aggredi, sine eorum consilio & auctoritate: existimantes illos Dæmonum, & Geniorum cœlestium consortio & familiaritate frui: cum iis communicare, iis doctoribus & consultoribus omnia discere, quæ ad vitam humanam conservandam, & fovendam essent necessaria.

Neque solùm in hoc tractatu adnoto, quæ abominandas illas artes declarant, ut venena mortifera, quæ sub prætextu pietatis & sanctitatis sub illis delitescunt, fugiant pii: sed etiam aliquot ex Dæmonibus illis Fatidicis, Phœbadibus, & Divinis, quos prisca illa antiquitas venerata est, selegi, quorum imagines & historiam, quantum à me fieri potuit, succinctè & ordinatè contexui, & expressi, ut Vobis Illustrissimi Principes, cum utilitate aliquid delectationis adferant: Non quòd mihi persuadeam posse quicquam à me præstari, quod Vestra Celsitudine dignum sit, sed quia sperem Vestram benignitatem grato animo excepturam hos qualescunque meorum studiorum fructus; ad imitationem Serenissimi Principis Patris Vestri, qui, ut est omni doctrinæ genere præter cæteros Germaniæ Principes excultissimus, ita quoque voluit Vos bonis disciplinis exactissimè institui, ut simul cum splendore nobilitatis & opum possessione, Paternæ virtutis heredes sitis; sufficiatisq; moderationi & gubernationi tam amplorum Dominatuum, quibus Divina bonitas Vestram familiam locupletavit, & in integrum servavit tot sæculorum anteactorum constanti serie: ex qua ortum duxerunt Illustrissimi Bojorum Duces, & Palatini Principes, sacri Romani Imperii Septemviri Electores, inter omnes Germaniæ Regulos semper primario habiti loco: Sed præter hos cognationi Vestræ communes titulos, hoc Vobis accidit peculiari laude dignum, quod nulla in re Majorum gloriæ cedentes, doctissimo Parente geniti sitis: qui, ut sui similes haberet liberos, Musis Vos statim à pueritia commisit: ut adulti aliquando serias occupationes alternis horis lectione variorum Scriptorum condiatis, & consilia Vestra fulciatis operâ & auctoritate Virorum doctorum, quorum semper in aula ejus frequens est numerus. Nullus certè Princeps egregius fieri potest, qui non sit liberalibus artibus,

bus, & bonis disciplinis eruditus. *Studia enim* (inquit Tullius) *virtutis sunt rudimenta, & incunabula: quibus animi ad gloriæ cupiditatem accenduntur, & aluntur.* Præclarum videtur adeptus is, qui qua re homines bestiis præstant, ea in re hominibus antecellat. Opes, forma, robur, celeritas, & alia ejusmodi, quæ ad corpus pertinent, communia sunt plebejis, & plerisque hominibus à virtute alienis. Cultus autem animi, qui scientia, & cognitione rerum laudabiliũ constat, solis nobilibus, Principibus, & regibus jure competit: ut eo mores erudiant, prudentiam in rebus gerendis sibi comparent, & populos subjectos vitæ politioris exemplo in officio retineant. Quod enim fit ad Principis imitationem, id statim ab omnibus probatur, & cum plausu excipitur: ut in populorum rectores hoc dictum quadret: *Felicissimum esse regnum, ubi Philosophus rex est, aut ubi Rex philosophatur.* Sunt enim literæ ad omnia utiles, nec cuiquam possunt esse graves. *Ex quibus* (inquit idem Cicero pro Archia) *si delectatio tantùm peteretur, tamen hanc animadversionem humanissimam, & liberalissimam judicaremus. Nam cætera neque temporum sunt, neq; ætatum omnium, neque locorum. Studia autem adolescentiam agunt, senectutem oblectant; secundas res ornant, adversis perfugium & solatium præbent: delectant domi, non impediunt foris: pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi neque attingere, neque sensu nostro gustare possimus, tamen ea mirari debemus, cùm in aliis videamus.* Hæc, certè, probè intellexit Sereniſſimus Princeps Parens Vester: qui tantâ curâ & solicitudine Vos voluit educari à doctissimis Præceptoribus, non ignarus ampliſſimas illas dignitates, (quibus Dei opt. max. beneficio liberalissimè cumulamini) non mediocre ornamentũ recipere posse ex acquisita bonis studiis eruditione & doctrina. Cui rei ut diligentiùs provideret ejus Celsitudo, luculentis stipendiis accitos Professores bonarum literarum præfecit Scholæ illi Hornbacensi, in qua Juventus patria, & peregrina tam diligenter, tam exactè excolitur. Neve quid desit laudabilibus illius conatibus, Bibliothecã instructissimam erexit Biponti: quam quotidie locupletiorem & auctiorem reddit, conquisitis undique antiquorum & recentiorum libris. Quin & Typographiam in sua Urbe deduxit, cujus prælis excudenda tradit ea, quæ nondum extant, aut præteritorum temporum injuria exciderunt. Ratus enim est prudens & circumspectus Princeps ad suas laudes plurimùm conferre, si posteris posterorumq; nepotibus non opes solùm, urbesq; populorum frequentia, & industria cultas, arcesq; propugnaculis armamentariis, & omni commeatus genere munitas relinquat: sed testimonium futuris proponat sæculis, nihil unquam ejus Celsitudinem charius, aut optabilius habuisse, quàm ut communi omnium utilitati, & commodo consuleret: viros literatos adjuvando, conatus eorum liberalitate sustentando, & benevolẽlentiâ fovendo. Hæc beneficentia Principes antiquos illustres reddi-

dit,

dit, eorum memoriam per tot sæcula ad nostra usque tempora propagavit, imò & in cœlum retulit. Primus honos meritò debetur pio, bonóque Principi, qui ad Dei imitationem (cujus vices gerit, ΕΙΚΩΝ ΓΑΡ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΣΤΙΝ ΕΜΨΥΧΟΣ ΘΕΟΥ,) beneficus erga homines, & clemens judicatur. Deus altissimus Vestram Celsitudinem sospitem conservet & incolumem.

V. Celsitud.

devotissimus

JANUS JACOBUS BOISSARDUS.

AD

AD LECTOREM

BOISSARDVS.

PRopositus ſcopus eſt mortalibus omnibus unus,
Vt ſeſe ſalvos, incolumesque velint.
Corporis ut conſtet robur, viresque valentes
Membrorum ſano conveniant animo.
Summa ſuos inter firmata potentia cives
Vt ſit: & ut liceant omnia quæ libeant.
Vt placeat cunctis laudatæ gratia formæ:
Vt ſcateant rutilis ſcrinia divitiis.
Quod tamen eſt homini cœlo adverſante negatum:
Nulli vita unquam eſt abſque dolore data.
Noxæ, damna, labos, ærumnæ, triſtis egeſtas
Nos quatiunt variis ſolicitudinibus.
Blanda favens Samio fuerat Fortuna tyranno,
Quem non præviſæ fixit acerba cruci.
Felicem ante omnes laudabat Lydia Crœſum:
Devotum eſt igni nil minùs hocce caput.
Innumeris Xerxes ſtravit mare navibus: illum
Eripuit celeri vix ſcapha parva fuga.
Sub cœlo nihil eſt ex omni parte beatum:
Vita volubilibus truditur iſta trochis.
Vita hæc umbra levis; pluviæque ſimilima bullæ,
Quæ venti modico flamine tacta perit.
Novimus hæc; cœcosque rapit nos impetus, omnis
Conſilii expertes, implicitosque malis.
Sed cui plus mentis ſupereſt, ad ſidera vultus
Tollit, divina ut ſuſtineatur ope.
Decretoque Dei ſe ultrò ſubmittit: & omni
In caſu expectat cœlitùs auxilium.
At cui veſano pectus ſtimulatur ab æſtro,
Neglecto aggreditur ſacra profana Deo.
Exquirit ſortes, Magicas converſus ad artes:
Conſultisque malis fata petit Geniis.
Pallentes animas furvo deducit ab Orco:
Quarum de incertis edoceatur ope.
Ille Satan, qui mille modos, qui mille nocendi
Nomina habet, mirè callidus, atque vigil.

Cui

Cui parta eſt longis olim ſapientia ſæclis:
Inque hominum ſemper qui excubat exitium:
Promptus adeſt: fallit reſponſis, auguriisque,
Perſtringit oculos, monſtraque dira ciet:
Aëra ſuffundit nebulis, ventoque minaci
Conſternit ſylvas, robora dura quatit.
Tellurem Typhone movens ſola concutit: amnes
Averſis variâ fraude moratur aquis.
Fulmina nimboſis è nubibus elicit, ignes
In terram diro ſæpè fragore rotans,
Aëris ille potens: in quo ſimulachra, figuras,
Crimitos ignes, ſpectraque tetra movet.
Quinetiam ex forma ſpeculorum, ex pelvibus, exque
Criſtallo, & motis vaticinatur aquis.
Prædicit futura herbis, numerisque, notisque.
Fatidicæ claves, fatidicusque cinis.
Cribrum, aſinique caput, gallus, ſal, dura ſecuris,
Annulus, atque unguis, cera, farina, manus,
Flamma, avium voces, fulgetræ, corque, jecurque
Divorum mentem, conſiliumque docent.
Scilicet hæc Superis cura eſt, ut ſtercore fœdo,
Et pecudum fibris ſeria ſenſa locent!
Ludificant mentes Morpheusq;, & Phantaſus, & qui
Terribili in ſomnis ore Phobetor hiat.
Utitur omnibus his Cacodæmon, fallat ut illos,
Ultrò frena ſui qui ſubiere jugi.
Inſidias cujus caveas ut, candide Lector,
Propoſitum à nobis hoc tibi prodit opus.
In quo tu cernes technarum Dæmonis aſtus:
Et mille errorum ſomnia, mille dolos.
Quæ vitare piæ mentes ut tetra monentur
Toxica, & infernis lecta aconita plagis.
Æternum venerare Deum: occurſante periclo
Hunc fuſis precibus conciliare memor.
Nunquam aberit: forti dextra te proteget: atque
Eripiet Stygiis te bonus è tenebris
Nec, ſi Tartareas Phlegethon, te mergat in undas,
Cocyti rapidis immoriere vadis.
Noſtri tutelam ſuſcepit Maximus ille
Orbis terrarum Conditor, atque poli.
Imperat is cœlo, & Geniis cœleſtibus: ille
Imperat & terris, imperat atque mari.

Ille manu forti metuendum Acheronta coërcet,
Parcarum abrumpens ſtamina fuſa colo.
Eſt etenim Omnipotens, æternus, in æthere degens:
Cujus formidant cuncta creata minas.
Quòd ſi vel mundi rumpantur funditùs axes,
Subverſíque cadat machina fracta poli;
Fruſtra terrebunt vaſti tua corda fragores:
Non oberit capiti tanta ruina tuo.
Cauſa eſt in promptu: Protector namque ſuorum
Eſt Deus; hoc nobis vindice nemo oberit.
Jure quidem metuat vecors, qui errore profano
Conſultis credit ſe & ſua Dæmonibus.
Sidera qui obſervat, Geniorum oracula poſcit:
Quíque umbras furvis evocat è tumulis.
Quæ ſi vera illæ dicant, pavor ante periclum
Vexabit triſtes, incutiétque metus.
Sed ſi mendaci reſponſa effutiat ore
Vates, proh miſero quis cruciatus erit!
Ante oculos mortis ſemper volitabit imago:
Et tanquam dubius ne moriatur erit.
O miſeros homines deliraque pectora! nonne
Sors mala vos variis torquet imaginibus?
In dextra Domini ſumus omnes. Quid mihi tecum,
Delie? Quid Pythio virgo animata Deo?
Quid Dodonæi ſonitus vocalis aheni?
Quid templis Hammon fata canens Libycis?
Decantet patrios tellus Libybæa Paliſcos:
Rideo Dellorum littora vana Lacûs.
Bœoto recitet mihi fata Trophonius antro:
Lebadii, dicam, non mihi cura ſoli.
Somnia ſi captem Dircæi ad limina templi,
Contemnam nugas, Amphiaraë, tuas.
Nec mihi Tireſias, nec erit mihi verus Aſylas:
Ad Mopſum Calchas ille docendus eat:
Stulta Paretonium veneretur turba Serapin:
Niliaci averſor turpia feſta Bovis.
Et Branchi ſortes: & Iapygis omina: quæque
Tyrrheno quondam protulit ore Tages.
Et quotquot vates Satanæ ludibria pandunt,
Cum cultis omnes diſpereant Geniis.
Si ſcruppum videas apicati Flaminis, aut quod
Inſertum titulum ſuſtinet altus apex:

Si Salii occurrant, totumque redamptruet agmen
Quod Præsul saliens amptruat; atque manu
Tusa repercussa ad numeros ancylia sica
Increpet: argutis excutiatque sonis;
Vel si Pontificis librata sescspita dextra
Mactandæ jugulis injiciatur ovis;
Dum sacra ab intonso præfertur acerra Camillo,
Plenaque in Enclabri cymbia lacte locat:
Si lituo cœli regiones denotet Augur
Visasque è tesquis lumine signet aves:
Et quæ simpuvio diffundit vina Sacerdos,
Lectaque cum salsa thura cremanda mola:
Si crepitent flammæ, fumusque obliquus agatur:
Si fugiat nudos victima tacta Popas:
Sive hymni Divis, sive axamenta canantur
Semideis; resonet tibia, sive chelys:
Denique si humanæ spectes deliria mentis,
Et quæ constituit vana superstitio;
Nonne tibi excutiet sublatum sanna cachinnum?
Et dices, ô quàm desipit omnis homo!
Qui propriis cœleste inventis Numen adorat:
Quique his allectum credit adesse sacris.
Pagina monstrabit sanctos mihi sacra Prophetas,
Quos Dii instinctus Flaminis instituit.
Quorum arcana viam certæ documenta salutis
Ostendunt: illis est adhibenda fides.
Nec mihi fatidicæ sint illaudata Sibyllæ
Carmina, Veridicis consona carminibus.
Delphica non quando hanc operit cortina, Clarique:
Vel dum Cumæis fata canit specubus.
Sed dum unum æternum proponit Numen: & illud
Omnipotens, sapiens, maximum, & ingenitum.
Dum Verbum illius sumpsisse in Virginis alvo
Corpus testatur, verum hominem, atque Deum.
Qui miracula per diversa innotuit orbi:
Cujus morte homini est tuta parata salus.
Qui mundum judex postremo fine futurus,
Astra bonis pandet, Tartara nigra malis.
Hæc quoties adytis Phœbas proclamat apertis,
Dicetur veri verba referre Dei.
In reliquis vanus si sæpè impingit Apollo,
Mirâris? mendax est que fuitque Satan.

PAULUS MELISSUS FRANCUS
COMES PALATINUS, EQVES AURATUS, ET CIVIS ROMANUS

In tractatum de Diis fatidicis, Phœbadibus, & Divinis
JANI JACOBI BOISSARDI.

DHOEBADES antra ſua, & loca ſacra habuere Sibyllæ,
Fatidiciq́ue Dei, Vaticinæq́ue Deæ.
Deſita jam pridem per eos oracula ferri:
In ſua quiſque adeò fata abiere ſimul.
En poſtliminio jam Numina cuncta renata:
Et præſcita Deûm rite novata vigent:
Eccujus meritis? diæ, Boiſſarde, Minervæ:
Qua viget ingenium, quæ movet artis opus.
Vertice nempe tuo reddunt oracula ſortes:
Et reſponſa tuo de tripode hauſta ſonant.
O quantum eſt, omnes ita ab unius ore profari!
Fatidicosq́ue Deos, Vaticinasq́ue Deas!

JANI GRUTERI JURISCONSULTI IN EUNDEM LIBRUM.

DIVOS Fatidicos, graves Sibyllas,
Divinósque pios, sacrósque Vates,
Solo nomine jam tenere, multum est.
Ipsis quippe ita postumi novercæ
Secli fata fuere; ut omne quondam
Quidquid veridicâ edidere voce,
Quidquid munificâ dedére dextrâ,
Id totum simul ac semel redactum
Sic fermè in nihilum sit, ejus ut jam
Nec nudi superet soni umbra nuda:
Aut si fortè soni umbra nuda durat,
Sic illam Libitinæ ovantis ausus
Damnavit tenebris perenni-furvis
Prisci temporis undiquaque totos;
Ut nusquam statua aut imago picta
Ipsorum maneat superstes usquam,
Quin membris mage sit ferè minuta,
Quàm quondam statua, aut imago picta
Sunt membris malè pluribus minutæ,
Quas evertere justior Senatus
Suerat calculus. At tuo Bifrontis
Boissarde ingenii sagacitate,
Nec non judicii acriore lima;
En, euge, en iterum palàm videre est,
Non jam nominibus modò redemptis,
Divos Fatidicos, graves Sibyllas,
Divinósque pios, sacrósque Vates;
Sed pompâ atque habitu priore mactos;
Sed templis pariter Focisque & Aris,
Et cultoribus entheatiores;
Sed vivos etiam, profectò vivos,
Atque ultrò satis ac superparatos,
Nunc rursum ex tripodis serenitate,
Nunc rursum ex adyti celebritate,
Responsum dare; quod nec ulla deinceps
Ausit carpere falsitatis ætas.
Vix fit credibile. id tamen negare
Cur quisquam velit, integrum hujus ipsi
Cùm fas sit facere oppidò periclum?
Quære, inquam; ore tuo statim loquentur.

JANI ATTINII VERINI IN EVNDEM.

IMpia longè abeant mysteria Dæmoniorum,
Quotquot & ex adytis divi responsa dederunt:
Ambigui oraclum tripodis, furor entheus, atque
Pallentes Herebi Manes, Lemurumque, Larumque, &
Spectra Empusarum, & Larvæ terrore minaces;
Horrida per noctem tetris simulachra figuris
Atque impostura, & Magici ludibria fuci,
Dispereant hæc cuncta suo cum auctore: Tenebris
Exempti lumen superum spectamus opacis.
Nos Servatori dedimus nomenque fidemque.
Falsa idolorum miracula temnimus, atque
Signorum technas planè aversamur inanes,
Vanæ sunt Lyciæ sortes, & vanus Apollo:
Sive Clarum, aut Delphos habitet, maternáve Deli
Littora, non unquam verax dicetur: Ab ipso
Principio mendax quoniam extitit, atque homicida
Perniciem in nostram vigil excubat: ut leo sævus
Circuit, & caulas diris rugitibus implet.
Ut Pastoris oves vocem quæ audire recusant,
Prædæ illi fiant, & crudo dente molantur.
Sic quisquis Christi cœlestia dogmata surdis
Auribus excipiens vult insanire, Deisque
Fatidicis sese demens committit, & horum
Ostentis fidit, brevia ad compendia mortis
Ducitur: atque Orci fit deploranda barathri
Victima, & æternæ nunquam reddenda saluti.
Quæ qui nosse velis exactiùs, haud opus Indos
Brachmanas petere, Æthiopas vel Gymnosophistas.
(Quorum est primæ vis sapientia cognita sæclis)
Boissardi relege hæc docto conscripta labore:
Illa profanorum monstrant deliria, & artes
Queis sævire solet Dæmon: mortalia corda
Decipere, & meritæ pessumdare perditioni,
Quos non prævisis irretit cassibus; & quos
Numine contempto: Geniorum insana malorum
Sectari monimenta videt, propriamque salutem
Odisse: atque ultrò properanti occurrere morti.
Condigna hæc tantæ merces est impietati.

ALPHONSI RAMBERVILLERI J. U. DOCTORIS, ET IN EPISCOPATV METENSI PROPRÆSIDIS.

ETHNICA *cur tanto celebras Oracula nisu;*
Cur sacra tam longo vana labore canis?
Quid juvat antiquos Vatum renovasse furores?
Fatidicos scriptis & coluisse Deos;
Nonne pium magis, & populo magis utile, sancta
Unigenæ passim spargere Verba Dei?
Sacros sacra decent, curántque profana profani.
Christum corde gerens, Jane, profana canes?
Parce precor, quia fallor ego, meâ quippe fatigat
Inconsultus amor pectora, parce precor.
Námque Sibyllarum dum tu pia verba recenses,
Verè sacra refers, & memoranda canis.
Veridicæ quid enim referunt, nisi sacra, Sibyllæ,
Quando Crucem, & Christi lætatrophæa canunt?
Hinc non sacra canis tantùm, majora sed ausus,
Arma, ciens pugnam, sumis ab hoste tuo.
Arma profana capis, vincas ut castra profana,
Utque hostis, propria victus ab arte, cadat.
Sume ergo laurum, Christi quia castra secutus
Tu superas armis Ethnica monstra suis.

Effigies

JOHANNIS-THEODORI DE BRY.

Æri ſuam ipſius effigiem incidenti

Corporis effigies ſculptores fingere multi
Sat bene ſæpe ſolent; aſt animi nequeunt.
Iane refert Theodore tuam tamē iſta tabella
Arte tuâ, effigiem corporis atque animi
Amicitiæ ergo poſuit I C. D.

JANVS GRVTERVS IN EANDEM.

SOL velut cuivis videtur, in quieto flumine;
Ferre quem mortale lumen non queat, regaliter
Nube ubi remotâ aperta circulatur ætheris:
Sic Bryanus eleganter omnis ære in hoc patet.
Talis ore, talis oculo, talis pectore, ac manu eſt.
Ejus at ſi candor, ejus exprimenda ſi fides,
Et modeſtia, & venuſtas, dexteræque induſtria;
Orbe per quam tot loquuntur Æra tot, & ambulant,
Seminantque eundo Amores, procreantque Gratias,
Et Novenſiles Camœnas, & meros Apollines;
Ferre eum quis quæſo poſſet? Sol novus Germaniæ eſt.

AUCTO-

AUCTORES QVI IN HOC LIBRO CITANTUR.

A.

ABDIAS *Historicus.*
Abrahamus Ortelius.
Agathias.
Ælianus Phlægon.
Ælianus.
Æschilus.
Acilius Piso.
Albertus Magnus.
Alphonsus de Castro.
Antisthenes.
Anastasius Theopolis Episcopus.
Alexander de Alexandro.
D. Ambrosius.
Antonius Bonfinius.
Antonius Torquemada.
Ammianus Marcellinus.
Apollodorus Erythræus.
Apollonides.
Apulejus.
Aratus.
Arnobius.
Aristochius.
Aristoteles.
Aristoxenus.
Athenæus.
Augustinus.
Artemidorus.
Aventinus.
Aulus Gellius.
Aulus Prudentius.

B.

D. Basilius.
Bartholomeus Platina.
Bernardus Navagerius.
Boëthus.
Bocchus.
Bonaventura Seraphicus.
Bodinus.
D. Brigittha.
Biblia sacra.

C.

Canones sacri.
Calixtus.
Cæcilius.
Capnion.
Carneades.
Capitolinus.
Cassiodorus.
Caspar Peucerus.
Censorius.
Chrysippus.
Cælius Calcagninus.
Cælius Rhodiginus.
Claudianus.
Clemens Alexandrinus.
Cicero.
Cornelius Tacitus.
Costa Ben Luca.
Crantzius.
Crates Pergamenus.
Curtius.
Cuspinianus.
D. Cyprianus.
Cycus Æsculanus.

D.

Dicæarchus.
Diodorus Siculus.
Diogenes Laërtius.
Dion Nicæus.
Dionysius Halicarnassæus.
Dioscorides.
Dionysius Areopagita.

E.

Ennius.
Empedocles.

Erato-

Eratoſthenes Cyrenæus.
Ephorus.
Eunapius.
Euſebius.
Euſtathius.
Eutropius.

F.

Favorinus.
Feneſtella.
Froiſſardus.
Franciſcus Georgius.
Franciſcus Sanſovinus.
Fulgoſius.

G.

Galenus.
Gaudentius Merula.
Georgius Cedrenus.
Glycas.
Gregorius Pont. Max.
Gulielmus Tyri Epiſcopus.

H.

Heliodorus.
Hellanicus.
Hermippus.
Heraclides Ponticus.
Herodotus.
Heſiodus.
Herodianus.
Hieron Alexandrinus.
Hierocles.
D. Hieronymus.
Horatius.
Homerus.
Hieronymus Cardanus.
Hugo S. Victoriæ.
Hyginus.

I.

Jamblichus.
Joan Auratus.
Joan. Botterus.
Joan. Baptiſta Porta.
Joan. Damaſcenus.
Joan. Chemenſis Epiſcopus.
Joan. de Torre Cremata.
Joan. Curoplatis interpres.
Joan. Stobæus.
Joan. Trithemius.
Joan. Zetzes.
Joſephus Hiſtoricus.
D. Irenæus.
Iſidorus.
Iſigonus.
Julius Cæſar.
Julius Camillus.
Julius Pollux.
Juſtinus Martyr.

L.

Lactantius Firmianus.
Lælius Cleopaſſus.
Lanouvius.
Lucanus.
Lucius Piſo.
Lycophron.
Lyſis.

M.

Macrobius.
Magiſter Sententiarum.
Marcus Terentius Varro.
Marcianus Capella.
Marullus.
Memphodorus.
Minutius Felix.
Mirandula.
Myrtilus.

N.

Nævius.
Natalis Comes.
Nicanor.
Nicetas Choniates.
Nicephorus.
Nicolaus de Lyra.

O.

Oenomaus.
Olaus Magnus.
Origenes.
Oroſius.
Orpheus.
Ovidius.

P.

Palæphatus.
Palladius.
Panætius.
Papinius.
Paulus Æmilius.
Paulus Diaconus.
Paulus Damianus.
Paulus Girlandus.

Paulus Jovius.
Paulus Venetus.
Pauſanias.
Petrus Ramus.
Pherecides.
Philoſtratus.
Philo Judæus.
Philippus Beroaldus.
Petrus de Palude.
Plato.
Petrus Loyerus.
Plutarchus.
Plinius.
Pindarus.
Polybius.
Polydorus.
Porphyrius.
Poſſidonius.
Proclus.
Propertius.
Pſellus.
Ptolomæus.
Pythagoras.

R.

Raphaël Volaterranus.
Rogerius Bacconius.
Ruffinus Aquilejenſis.
Rutilius Claudius Numantianus.

S.

Sabellicus.
Saxo Grammaticus.
Scotus Placentinus.
Serapio.
Serenus Abbas.
Scoliaſtes Apollonii Rhodii.
Seneca.
Scoliaſtes Ariſtophanis.
Servius.
Sextus Græcus ſcriptor.
Sigonius.
Solinus.
Socrates Hiſtoricus.
Sozomenus.
Sophocles.
Simon Hieræus.
Simplicius.
Statius.
Strabo.
Sprangerus.
Stephanus.
Steſichorus.
Stratonicus Epiſcopus Cumanus.
Suetonius.
Suidas.
Synæſius.

T.

Tatianus Aſſyrius.
Tertullianus.
Timon.
Theocritus.
Theodorus Balſamon.
Theodorus Spanduginus.
Theodoretus.
Theophilus.
Themiſtius.
Tibullus.
Titus Livius.
Tomas Cajetanus.
Tomas de Aquino.
Tomas Brabantinus.
Tomas Garzonus.
Trogus Pompejus.

V.

Ubertinus de Caſali.
Valerius Maximus.
Vejerus.
Verrius Flaccus.
Viginarius.
Vincentii Speculum.
Vulcatius.

X.

Xanthus Lydius.
Xenophon.

Z.

Zieglerus.
Zonaras.
Zwingerus.
Zoſimus.

DE DIVINATIONE

Et ejus

PARTIBUS.

CAPUT I.

AGNA fuit apud antiquos DIVINATIONIS commendatio: in quam propensus semper & ubique fuit hominis animus. Post lapsum enim primorum Parentum, vis illa naturæ, & lux cœlestis, quam Deus conditor in iis accenderat, post peccatum adeò debilitata est, ut illis vix exiles scintillæ, & radii obscuriores relicti sint. Nihilo tamen minùs, summâ curâ, & ardenti desiderio mens humana fertur avertendi à se mala, & cognoscendi casus, qui impendent, ac incertos rerum eventus. Nam eo omnes sumus animo, ut cupiamus salvi & incolumes vitam hanc tranquillam traducere: & quæcunque hanc quietem interturbare possunt, citò & procul à nobis depellere. Non potest tamen nostra ratio, prudentia & solicitudo tantum præstare, quin in nostra capita quotidie ingruant mille noxæ, infinita pericula nos implicent, & rapido miseriarum turbine involvant, obruantque fluctuantes, ægerrimè spem inter ac metum anxios. Quibus à Deo optimo maximo tantum lucis datum est, ut sciant, *capillum non excidere è capite nostro sine voluntate patris cœlestis*, (cujus providentiâ gubernantur & subsistunt omnia) iis optimè consultũ est: cùm sint persuasi nos à tutela Dei non posse distrahi: *quia fidelis est*; *neque permittit nos ultra tentari, quàm ferre possumus:* Tum securiùs multò vivimus; & in cœlum attollentes oculos robur poscimus, & tolerantiam in rebus adversis: quoties in eas impingimus, neque à malis circumdantibus nos possumus extricare. Qui verò minùs quàm par est meditantur consilia Dei, qui sese propter pervicaciam, cœcitatem, caliginem mentis, & ignorantiam non submittunt voluntati Divinæ, sed rapi se patiuntur huc & illuc stolidâ ratiocinatione, & nimiâ suarum virium præsumptione superbè efferuntur, pro arbitrio gerentes omnia, donec incautos, & nihil tale cogitantes abripiant damna, & miserando naufragio obruant fluctus humani pelagi, à quibus suâ providentiâ, & prudentiâ nemo se potest eximere. Tum suam impotentiam seriò sentientes, desperatione acti, & animo dejecti consternantur, suaque mala propellere, vel minuere & mitigare studeant precibus, ceremoniis vanis, ac ritibus superstitiosis; quibus magis ac magis irritatur Deus, & in furorem accenditur. Satan interim, qui Dei, piorumque hostis est atrocissimus, quique mendax est, & homicida, hinc occasionem cepit miseros hominum animos usque

Matth. 10. vers. 30.

1. Cor. 10. vers 13.

adeò obcœcare, & extinguere quicquid notitiæ Dei in illis relictum erat, ut planè eam à mentibus hominum excusserit; vel extransverso raptam rationem à recta via deflexerit. Ideò *se transformat in Angelum lucis*, quò faciliùs *Electos, si fieri posset, decipiat*, omniaque molitur & aggreditur, quæ faciunt ad effundendas tenebras animis, ne videant aut intelligant homines, quæ ad eorum salutem faciant. Ac cùm omnes norint, tum ex patrum traditionibus, tum ex lectione sacrorum voluminum Deum præcepisse ut sibi sacrificaretur; Diabolus, qui Dei operum malicioſus est imitator, sibi quoque sacrificia fieri instituit: quibus adjunxit infinitas præstigias, miracula, incantationes, & portenta, ut homines in admirationem raptos detineret captivos: ne in sacrificiis (quæ Deo vero fiebant, & quæ umbræ erant sacrificii illius propitiatorii, quo Agnus Dei suâ morte & sanguinis emissione genus humanum debebat redimere, & Deo patri reconciliare) veritatem quærerent, sed superstitioſis ritibus detinerentur; considerantes tantùm ignium flammas, fumum, victimarum mugitum, calcitrationem, motum corporis, profluvium cruoris è jugulo; rimarentur interna viscera, & intestina scrutarentur; observarent tonitrua, fulgura, ventos; considerarent aves, & earum volatus, cantusque, & tripudia pullorum; reliquaque externa, quibus adhæserunt pertinaciſſimè, obligantes se, & devoventes infinitis ritibus, & superstitionibus, quibus studuerunt Deum placare, & illis placere. Hæc omnia Satan confirmavit innumeris miraculis, ostentis, & oraculis redditis, quibus humanum genus penitus abduxit à cognitione voluntatis Divinæ; & ab illâ obedientiâ, quam Deus sibi soli tribui jussit.

2. Corin. 11 v. 14. Matth. 24. v. 24.

Huic malo accessit aliud perniciosius: Cùm antiquitùs vixerint homines virtute excellentes, Reges, Principes, & Philosophi, qui multa beneficia contulerunt in genus humanum, tam in protectione infirmorum contra violentiam, tyrannidem, & protèrviam malorum, quàm in institutione pietatis, bonarum artium, inventione frugum, fructuumque & aliarum rerum, quæ ad usus necessarios, & delectationem hujus vitæ faciunt: hos, dum superstites essent, coluerunt beneficos, & liberatores; post mortem autem desiderio eorum tacti laudibus publicis honorarunt, existimarúntque in cœlum reversos unde originem duxisse excellentes eorum virtutes fidem faciebant; beatosque illos animos crediderunt summæ Divinitati conditrici & conservatrici totius mundi assessores redditos, & desuper in terras respicere, miseriarum humanarum misereri, communicatáque potentiâ cum summo Deo opitulari afflictis, & in angustiis illis assistere, eorúmque mala relevare. Hîc Satan seriò sese ingessit huic crudelitati: effecitque ut primò laudibus publicis honorarentur, & colerentur, demum adorarentur pro Diis: quòd summum illud Numen plenam illis potentiam tribueret adjuvandi, & servandi quos vellent. Quam opinionem ut magis ac magis augeret & promoveret, multa edidit miracula ad eorum sepulchra, aras, statuas, & templa, quæ jam passim magnis illis viris posita erant: certisque in locis arte & naturâ ad horrorem & superstitioſum metum accommodatis, specubus obscuris, antris, & terræ hiatibus profundis versutus Dæmon se insinuavit, & sub nomine defunctorum, & in numerum Deorum relatorum oracula reddidit, quibus homines de futuris edocerentur, & sibi ab imminentibus malis caverent: atqui his prædictionibus ut plurimùm eventus respondebant: & si contraria evenissent, responsa usque adeò ambigua & intricata reddebantur, ut sese homines suâ culpâ deluſos, putarent, ex ignorantia magis, quàm imposturis Dæmonum. Hinc innata inter homines communis & ubique recepta opinio de pluralitate Deorum: quæ ab exiguis principibus originem ducens, brevi temporis intervallo longè latéque irrepsit, & sese expandit per totum orbem terrarum: ita ut nullâ extiterit natio, quæ ad imitationem Chaldæorum &

Homines mortui pro Diis habiti.

Oracula data à mortuis.

Pluralitatis Deorum principiũ.

Assy-

Assyriorum (qui primi suis principibus sacra instituerunt) non commenti sint nova Numina, & tutelares Deos, quibus templa dicari, & sacras ceremonias tribui voluerint. M. Terent. Varro scribit se ex variâ auctorum lectione *comperisse, inveniri ad triginta millia Deorum.* Spiritus nempe illi immundi, & fallaces adorari se sub nominibus mortuorum poposcerunt : utque flagitata obtinerent faciliùs, ad idola novorum istorum Numinum se insinuarunt, & in eorum templis voces horrendas, prodigia, ostenta, & terriculamenta varia ediderunt: quibus obstupefacti & attoniti spectantes, non dubitarunt divinitatem aliquam locis illis inesse, & vim potestatemque magnam illis Deis tributam adjuvandi vel nocendi quibus vellent. Hinc Titia Vestalis è Tyberi aquam cribro haustam in templum suæ Deæ detulit. Actius Navius Augur novaculâ cotem scidit, præsente & admirante Tarquinio rege. Claudia Vestalis navim gestantem simulachrum Matris Idææ, (quæ vado Tyberis adhæserat, & quam multitudo hominum movere non poterat,) Zonæ adligatam nullo negotio eductam abstraxit. Juno Vejensis ad verba juvenis compellantis respondit; & cum moveri loco non posset, ad juvenis preces ausportari se passa est, & Romam deferri. Qui Feroniæ numine afflati erant, & ejus sacris initiati, nudis plantis ardentes prunas illæsi conculcabant. Æsculapius in Serpentem versus, Legatos Romanorum missos Epidaurum, ut remedium pestis quæ in urbe grassabatur poscerent, sinuoso volumine ex adyto templi prorumpens eos secutus est, & cum iis navigio Romam vectus: cumque navis medio Tyberi adhæsisset, ibi sibi templum erigi petivit. *Miracula.*

Ejusmodi miraculis plenæ sunt historiæ; quibus facilè perspicimus quanto furore Diabolus stimularit mortale genus; & quàm deplorandâ amentiâ illorum mentes fascinaverit. Qui in eo semper institit, ut pro Deo coleretur, & sibi honorem summæ Divinitati debitum attribueret. Cacodæmones à principio creationis mundi facti erant Angeli Dei, in excellenti conditione, & præeminentia constituti; sed ab eâ degenerantes, se ipsos perdiderunt, & facti sunt instrumenta perditionis cæterarum creaturarum. Propterea justo Dei judicio cum malorum Geniorum Legionibus (qui eâdem rebellione sese implicuerunt) condemnationi æternæ gehennæ adjudicati sunt. Judas Apostolus Epist. ℣. 6. & Petrus 2. Ep. 2. ℣. 4. Christus Johan. cap. 8. ℣. 44. dicit *Satanam, dum mendacium loquitur, ex propriis loqui; quia non stetit in veritate: Peccavit enim ab initio*, 1. Johan. 3. vers. 8. Dicitur itaque per totam scripturam sacram *Dei adversarius & noster. Is est qui Evam seduxit*; Et Deum tanquam mendacii arguens; illum suo honore spoliavit. Matthęus 13. vers. 25. illum dicit *spargere Zizania in agro, dum Paterfamilias dormit.* Atqui hæc patrat facinora, ut hominum mentes implicet erroribus, Dei regnum evertat, & homines in æternum interitum secum præcipitet: ut est omnis malitiæ auctor, Dux, & Architectus. Insinuat enim se cordibus mortalium oraculis, & responsis dubiis, illosque decipit, dum putatur victorias, opes, imperia, & eventus rerum prosperos suis cultoribus largiri. Dæmonum namque inventa sunt quæcunque in sacris Ethnicorum tantam admirationem, & superstitionem pariunt: ut Aruspicina, consideratio viscerum in victimis immolatis, Auguratio per contemplationem regionum cœli, volatus & voces avium, Astrologicæ prædictiones, omnis ars Magica, Mantica, & Necromantica, reliquaque omnia, quibus impii sese exercent tam palàm, quam occultè. Maximè oracula Phœbadum huc referri possunt, & Phytonissarum mulierum; inter quas à multis numerantur Sibyllæ; licet quædam prædixerint de adventu Messiæ, & aliis rebus, ad vitam politicam, & æternam pertinentibus. *Cacodæmones quales à principio creationis.* *Satan mẽdax à principio.* *2. Cor. 11. 3. Gen. 3. 4. 5.* *Dæmonum artes.*

CAPUT II.

QUo tempore Deus inter Israëlitas oracula reddebat per suos sanctos Prophetas, Satan operum Dei æmulus & imitator responsa quoque dabat hominibus, in templis & idolis, quæ jam sibi erigi ubique curaverat; illudebatque miseris mortalibus, eorum mentes miraculis fascinans, ut eos ad suum cultum alliceret.

Sibyllæ & Phœbades. Tunc quoque celeberrimum fuit per totum orbem terrarum Sibyllarum nomen: non solùm quamdiu in hac vita superstites fuerunt, dum œstro dæmonum percitæ, & insano furore, ac Enthusiasmo extra se raptæ plurima eventura pronunciabant; sed etiam post obitum scripta quædam reliquerunt, quibus populi adhæserunt, & pro sacris testimoniis voluntatis Divinæ habuerunt. Erant enim diversis in locis præfectæ templis Divûm; maximè Apollinis, qui Clari, Delphis, Colophone, in Delo & alibi colebatur. Atque hæ Phœbades, sive Pythiæ à principio ex virginibus tantùm eligi erant solitæ; donec una illarum ab Echerate violata est: Post hunc incestum, sancitum est edicto populorum, ne in posterum ulla Pythia oraculis præficeretur, nisi ætate jam provecta: *ut testatur Palæphatus lib.* 1. Hæ igitur medium quasi locum sortitæ sunt inter veros Dei Prophetas, & falsa dæmonum oracula. Nam cum Ethnicæ essent mulieres, & idolis servirent, earum tamen aliquæ communicaverant cum Hebræis, tam in Ægypto, quàm in Palæstina: & ex lectione sacrarum literarum, familiaribusque colloquiis cum Israëlitis toto orbe dispersis, multa didicerant, quæ ad Vaticinia pertinebant: & fatidico spiritu correptæ (ut Dæmon longa experientia, & tempore plurima cognosse & conjectari potest,) multa pronunciabant de pœnitentia, de correctione vitæ, de venturo Messia; cujus sanguine, & obedientia contracta lues à primis parentibus (qua totum genus humanum morti erat obnoxium) elueretur. Præterea de carnis resurrectione, de extremo judicio, de vita & morte æterna disseruerunt, & suis scriptis mandaverunt. Hisque rebus prædictiones quasdam admiscuerunt de regnorum, & monarchiarum mutationibus, de terræ motibus, inundationibus, fato illustrium virorum, incendiis regionum, peste, fame, & bellis. Quæ quia hominum sensus maximè videbantur movere, in iis perquirendis homines idololatræ majorem adhibuerunt curam, quàm in iis quæ ad animæ salutem pertinebant.

Quales eligi solitæ.

Quo loco habitæ.

Phœbas Delphicæ. De hoc Enthusiasmo ita tradiderunt aliqui; ut Proclus ad Porphyrium: *Sibylla, quæ Delphis est, Deum in se admittit duobus modis: vel subtilissimo vapore calido & sicco igneæ naturæ, qui exhalat ex hiatu speluncæ: vel sedens in sanctuario in aheneo tripode sacro Apollini: utroque modo exponit sese inspirationi Divinæ, quâ illustratur, & occupatur radio ignis divini. Fitque interdum, ut flamma ingens subitò evolans è specu Phœbadem involvat, & repleat splendore divino: Aliquando sedens in tripode sacro, in quo se Deo venienti accommodat, Vaticinationi firmæ se componit: Et sive hoc, sive præcedenti modo, Pythia Deo tota repletur: qui tamen separatus est à vapore, ab igne, à tripode, & ab omni apparatu loci, sive naturali, sive artificiali.* Unde Ammianus Marcellinus à principio libri 21. ait: *Sibyllæ crebrò se dicunt ardere, torrente eas vi magna flammarum.* At quòd earum versus plurimi manci, & mutilati inveniantur, id plerumque contigit inscitiâ eorum, qui ab ore pronunciantis Phœbadis insanæ, & extra se raptæ verba velocia, & præcipitata excipiebant, neque poterant pernicitate calami dicta loquentis assequi, quę furore percita indistinctè proferebat. Adde quòd scriptores ut plurimùm indocti & illiterati, Grammaticam ignorantes, majorem dictorum partem non satis exactè intelligebant. Et fatidicarum istarum mulierum inspiratione evanescente, non meminerant eorum, quæ paulò antè protulerant: sive quòd ita Deo visum esset, ut obscurè omnia proderentur, ne ejusmodi oracula ab unoquoque percipi possent, nisi à dignis: sive quòd interventu multorum sæculorum (ut constat evenisse in aliis bonorum auctorum scriptis,) non pauca depravata sunt, & mendosè exarata,

ta, negligentiâ & oſcitantiâ librariorum, qui ſenſum, & ſtructuram carminum confuderunt.

De *Sibyllarum* appellatione ita tradunt Hiſtoriographi, dictas eſſe ἀπὸ τοῦ Διὸς βουλῆς, quaſi *Jovis conſilium*. Lacones enim Διὸς genitivum pronunciant à nominativo ΖΕΥΣ: Et Æoles Deum vocant nomine Σιὸς. Suidas Sibyllam appellat ἑρμηνεύομένην προφήτιν. Plurimas fuiſſe Sibyllas probati auctores memoriæ prodiderunt: ut apud Græcos Ariſtochius, & Apollodorus Erythræus: Apud Latinos verò M. Varro, & L. Feneſtella. Inter eas præcipuum locum tribuunt *Erythræa*. De numero diſcrepant nonnulli. Martianus Capella duas tantùm recitat, *Erophilen* Trojanam filiam Marpeſſi; quam credit eandem fuiſſe cum *Phrygia* & *Cumæa*. Aliam vocat *Symmachiam* filiam Hippotenſis, natam Erythris urbe inferioris Aſiæ: & ea quoque Cumis reddidit oracula. Plinius lib. 34. cap. 5. trium Sibyllarum ſtatuas Romæ pro Roſtris ſuo tempore locatas fuiſſe tradit; primam à Pacuvio Tauro Ædili Plebis; reliquas duas erectas ait à Meſſalâ. Et has Solinus cap. 8. nominat *Cumanam*, *Delphicam*, & *Erythræam*. Ælianus lib. 2. diverſarum lectionum quatuor recenſet, *Erythræam*, *Samiam*, *Aegyptiam*, & *Sardienſem*; quibus alii addunt *Cumæam*, & *Judæam*. M. Terentius Varro libro rerum divinarum (quem Julio Cæſari Pontifici Maximo dedicavit) decem numero deſcribit; quæ diverſo tempore & loco oracula reddideruut: earum hæc ſunt nomina *Perſica*, *Libyſſa*, *Delphica*, *Cumæa*, *Erythræa*, *Samia*, *Cumana*, *Helleſpontiaca*, *Phrygia*, & *Tiburtina*.

Sibylla unde dicta.

Sibyllarum numerus.

Harum libri confuſi leguntur, & ſine nomine. Solius *Erythrææ* ſcripta ab aliis ſecernuntur; propterea quòd illa ſuum nomen operi adjecit, & ſe *Babylone* natam profitetur. *Cumææ* libri à ſolis Quindecim viris tractantur, & leguntur, aſſervatiin Capitolio; & his Romanæ urbis fata contineri traditum eſt. De his Aulus Gellius lib. 1. cap. 19. ita ſcribit. *Anus quædam peregrina incognita convenit Tarquinium Superbum ferens ſecum novem volumina, quæ aſſeverabat continere divina oracula; eaque venalia Regi obtulit. Quanti illa vænirent roganti Regi propoſuit maximum precium. (Solinus ait eam popoſciſſe trecentos Philippicos aureos; quorum ſinguli æſtimantur duplici ducato.) Id Rex cum riſu excepit, exiſtimans mulierem non ſatis eſſe ſanam: Anus ex his libris tres præſente rege in ignem conjecit, & cremavit: Reverſaq; ad eum pro ſex reliquis idem, quod priùs, pretium petivit. Rex ingenti cachinno ſoliditatem vetulæ rurſus excepit. At illa tres alios ex ſex flammis dedit: & ex tribus ſuperſtitibus idem quod priùs ſibi precium ſolvi popoſcit. Tum Rex mulieris perſeverantiam admiratus, attentiorem ſe ad hoc negotium præſtitit: ac de eâ re, ut tempus permiſit, cum ſuis conſilium iniit: viſumq; omnibus conſultum id ſolvere, quod poſtulaverat. Acceptâ igitur pecuniâ abiit; neque poſtea inter vivos comparuit. Hi tres libri poſiti ſunt in templo Capitolino ſervandi inter res ſacras; traditiq; cuſtodiæ duorum Patriciorum; quibus adjecti ſunt miniſtri duo viri eruditi & literati; qui jubente Senatu eos relegerent, & interpretarentur, quoties Dij conſulẽdi eſſent de rebus magnis, & ad Rempublicam pertinentibus.* Eandem hiſtoriam tractat Plinius lib. 13. cap. 13. & Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 4. Sed tres tantùm libros fuiſſe ſcribit Solinus; quorum duo cremati ſunt, tertius à Rege Tarquinio precio redemptus eſt. Lactantius ex Varrone tradit hos libros non fuiſſe unius Sibyllæ, ſed diverſarum: ſive illius quæ Delphis reddebat oracula, quæ nomine Sibyllæ cognominabatur; eorumque Cuſtodes vocatos eſſe Duumviros ſacrorum faciundorum: quibus tamen non licebat eos libros inſpicere, neque aliis communicare, niſi Senatûs auctoritate id præciperetur. Teſtatur Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. & Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 4. Tarquinium, (qui primus hoc ſacerdotium inſtituit) juſſiſſe M. Attilium alterum ex cuſtodibus ſacrorum voluminum coleo inſutum in mare ſubmergi, quòd ſacra carmina Petronio Sabino Scribæ tranſcribenda permiſiſſet. Quæ pœna poſtea ad parricidas tranſiit; juſtiſſimè, inquit: *Quia pari vindictâ Parentum & Deorum violatio expianda eſt.* De his T. Livius multis in locis mentionem facit: ut l. 3. *Libri per Duumviros Sacrorum aditi.* Et l. 4. *Multa Duumviri ex Libris placandæ Deûm*

Libri Cumææ Sibyllæ.

Pœna M. Attilii II. viri.

irâ, avertendæq; à populo pestis causâ fecêre. Et lib. 5. *Libri Sibyllini ex S.C. aditi sunt. Duumviri sacris faciundis Lectisternio tunc primùm in urbe Romanâ facto per dies octo Apollinem Latonamq;, & Dianam, Herculem, Mercurium, atque Neptunum tribus, quàm amplissimè tunc apparari lectis poterat, placavêre*.

Decemviri & XV. viri.

Duumvirorum Sacrosancta fuit auctoritas, & reverentia: Liberi & immunes erant ab omni militiæ onere, & functionibus publicis. Eorumque numerus, qui ex solis Patriciis à Tarquinio Prisco sive Superbo (nam in hoc scriptores haud quaquam conveniunt) electus erat, duravit usque ad annum urbis 384. quando factionibus Tribunorum Plebis Sexti & Licinii (ut scribit Livius sub finem libri sexti) facti sunt decem; quorum quinque deligebantur ex ordine Patricio, & quinque ex Plebe: tunc vocati sunt Decemviri, creabanturque à Pontificibus, & eorum collegio. Sylla Dictator postea addidit alios quinque; & dicti sunt Quindecim viri; electique sunt suffragiis populi. Post Syllam numerus eorum accrevit usque ad Sexaginta: nomen tamen Quindecim virorum retinuerunt.

Libri Sibyllini cremati.

Libri hi Sibyllini plusquam 450. annis singulari superstitione servati sunt, à tempore Tarquinii usque ad bellum Marsicum arcâ lapideâ clausi, in subterraneis fornicibus templi Capitolini. Anno ab urbe conditâ 670. Scipione & Norbano Coss. totum Capitolium igne fortuito, vel datâ operâ immisso consumptum est, cum omnibus sacris, & donariis pretiosissimis quæ in templo Jovis reposita erant: cum thesauris, statuis Deorum aureis & argenteis, vasibusque diversi generis, materiæ, & precii: cum quibus Sibyllinæ Prophetiæ tantâ religione, tot seculis custoditæ perierunt. Ut autem sacrorum voluminum hæc jactura aliquo modo resarciri posset, anno urbis 677. C. Curio & Octavius consules ad Senatum retulerunt, Legatos in Asiam ad Erythras esse mittendos, ut Sibyllina carmina, quæ illic asservabantur, exciperent, & transcripta Romam reportarent; ut in locum amissorum reponerentur. Itaque Senatus auctoritate delecti sunt P. Gabinius, & M. Octacilius, cum L. Valerio, qui viri erant clarissimi, & prudentiâ celebres. Hi in Asiam navigantes venerunt ad Attalum Regem Pergami; à quo Senatûs nomine petiverunt, ut permitteret Sibyllinas Prophetias, quæ tam in Phrygiâ, quàm in Asiâ reperirentur, transcribi. Quo annuente Erythras urbem Joniæ contenderunt, solicitâque indagatione factâ aliquot versuum millia exceperunt; tam ex libris Erythrææ Phœbadis, quàm aliunde ex diversis Asiæ civitatibus, & hominibus privatis, qui ejusmodi vaticinia penès se habebant: Reversi Romam ea retulerunt, quæ accuratâ diligentiâ undique exquisita simul coacervaverant. Neque his contenti Romani, viros solertes miserunt, qui per totam Italiam sedulò expiscarentur, nuncubi ejusmodi Prophetiæ inveniri possent: quod factũ est summâ celeritate. Sed ex his quę multis in locis excepta erant, plurima judicata sunt cõmentitia, falsa, & frivola. Quod testatur Cicero lib. 2. de Divinatione. Constat enim in gratiam Principum multa fuisse depravata. Suetonius in vitâ Cæsaris ait: *Proximo Senatu percrebuit fama L. Cottam XV. virum sententiam dicturum, ut quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos non nisi à Rege posse vinci, Cæsar Rex appellaretur*: Et in Augusti vitâ: *Quicquid fatidicorum librorum Græci Latiniq; generis, nullis, vel parùm idoneis auctoritatibus vulgò ferebatur, supra duo millia contracta undique cremavit, ac solos retinuit Sibyllinos: hos quoq; delectu habito, conditos duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis Basi.* Corn. Tacitus scribit *Augustum, cum videret multa frivola, & inepta manibus hominum circumferri sub nomine Sibyllæ, præcepisse ut Sami, Erythris, Trojæ, in Africâ, & per omnes Italiæ Colonias colligerentur in unum omnes versus Sibyllini, qui usquam inveniri possent; statutoq; die adferrentur ad præfectum Urbi, qui ex auctoritate XV. virûm delectum haberet eorum, quæ vera judicarentur. Injunctumq; est omnibus ne in posterum quis retineret alia, quàm quæ decreto Sacerdotum selecta essent.* Lactantius lib. 1. cap. 6. ait, *Ex omnibus Sibyllinis carmina reperiri inter Romanos, & legi ab unoquoq;, præterquam Cumææ, quibus fata Romanæ urbis continentur: ideò ejus scripta servari arcana: neq; cuiquam permitti ut le-*

Legati in Asiam missi librorum Sibyllinorum transcribendorum causâ.

Sibyllæ carmina selecta.

gan-

gantur, nisi solis XV. viris, idq; jussu & auctoritate Senatûs. Reliqua confusa esse, & sine auctore conscripta sub nomine Sibyllæ; præterquam Erythrææ, quæ suum nomen operi adscripsit. Martianus Capella vult, *illam Erythris oriundam, & Cumis oracula reddidisse, fuisseq; nominatam Symmachiam.* Harum omnium libros, qui superfuerunt, Stilico, (dum pararet defectionem contra Honorium & Arcadium,) ne ampliùs legerentur à quoquam, igni absumpsit. Et Theodosius Imperator Collegium XV. virûm cum reliquis Ethnicorum superstitionibus abolevit, anno salutis humanæ 390. Unde colligimus, & ex scriptis Suetonii, Prophetias istas diu permansisse integras cum scriptis vatum Martianorum, & Nymphæ Bagoës.

Libri Sibyllini & XV. viri aboliti à Theodosio.

Ferè omnes Phœbades unum Deum prædicarunt æternum, incorruptibilem, qui in cœlis habitet, qui bonis præmia incomprehensibilia proponat, malis verò pœnas æternas: qui propter hominum depravationem diluvio generali totum orbem terrarum inundavit, & genus mortalium submersione absumpsit; qui propter eorundem peccata post aliquot sæcula conflagratione universali mundum totum consumet. Item multa in medium proposuerunt de resurrectione corporum, contra multorum Philosophorum sententiam: quorum aliqui non solùm corpus, verùm etiam animam morte terminari crediderunt: Prophetizarunt etiam Sibyllæ nonnulla de extremo judicio, quo omnibus reddetur secundum sua opera: ut sunt hæc;

Quæ Sibyllæ prædicarunt.

καὶ τότε ἀναστήσω νεκρὸς μοῖραν ἀναλύσας.

Et alibi Sibylla hoc scriptum reliquit de hoc postremo judicio:

Αὐτὸς ὁ Παντοκράτωρ ὅταν ἔλθῃ βήμαλι κεῖναι
Ζώντων καὶ νεκύων ψυχὰς, καὶ κόσμον ἅπαντα.

Item de Christi adventu, sub quo reducentur aurea sæcula.

Οἱ δ' λύκοι σὺν ἄρνεσ' ἐν ὄρεσιν ἀμιλλῶνται.

Et hic versus depromptus est ex libro Sibyllæ Erythrææ. Eusebius in oratione regia citat viginti sex versus cujusdam Sibyllæ, qui continent secundum Christi adventum: quos Augustinus lib. 18. de Civitate Dei traductos cum acrostichis adducit: ea simul collecta efficiunt, Ἰησοῦς χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ. Sed acrosticha hæc suspecta se habere testatur Cicero lib. 2. de natura Deorum: *quia non videntur sentire spiritum extra se raptum, & furore Pythio correptum* (quales fuerunt omnes Phœbades,) *sed elaboratum artificium, & diligentiam nimis affectatam.* De hoc Ennius: *Atque in Sibyllinis ex primo versu cujusq; sententiæ, dum primis literis illius sententiæ carmen omne pertexitur, hoc scriptoris est non furentis, sed adhibentis diligentiam, non insani.*

Ex his oraculis duo præcipua citantur, in quibus aliqui ex copulatione literarum & numerorum conantur exprimere nomen Christi Servatoris. Primum hoc est Erythrææ Phœbadis lib. 1.

Ænigma de Christo primum.

Δὴ τότε καὶ μεγάλοιο Θεοῦ παῖς, αὐθρώποισι
Ἥξει σαρκοφόρῳ θνητοῖς ὁμοιώμενος ἐν γῇ
Τέσσαρα φωνήεντα φέρων, τὰ δ' ἄφωνα δι' αὐτῶν.
Διασῶν ἀγγέλων. Ἀριθμὸν δ' ὅλον ἐξονομήσω.
Ὀκτὼ καὶ μονάδας, τόσσας δεκάδας ὅσσι τόσσοις:
Ἡδ' ἑκατοντάδας ὄκτω: ἀπιστοκόροις ἀνθρώποις
Ὄνομα δηλώσω. Σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον.
Ἀθανάτοιο Θεοῦ χριστὸν παῖδ' ὑψίστοιο.

Tunc Magni Dei filius carne vestitus & reliquis mortalibus
Qui sunt in terra similis factus veniet, Quatuor vocales ferens
Et duas consonantes duorum Angelorum: numerum totum declarabo.
Octo unitates, & super his totidem decades, & octo centenarii
Incredulis hominibus nomen ostendent. Tu autem mente comprehende.
Eum esse Christum immortalis & altissimi Dei filium.

Nu-

Numeri hi simul collecti efficiunt octingenta octoginta octo, qui numerus continetur in nomine Ἰησοῦς, in quo sunt quatuor vocales, & duæ consonantes. ι. decem significat. η. octo. σ. ducenta. ο. septuaginta. υ. quadraginta. Et σ. ducenta. Quæ si simul conjunxeris, invenies 888. In Apocalypsi nomen bestiæ abominabilis continet sexenta sexaginta sex.

Alia prædictio Sibyllæ talis est, lib. 1. Erythrææ.

Ænigma de Christo secundum.

Ἐννεα γράμματ' ἔχω· τετρασύλλαβός εἰμι· νόει με.
Αἱ τρεῖς αἱ πρῶται δύο γράμματ' ἔχουσιν ἑκάστη.
Αἱ λοιπαὶ δ' τὰ λοιπά, καὶ εἰσὶν ἄφωνα τὰ πέντε.
Τὸ παντὸς δ' ἀριθμὸς ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτὼ.
Καὶ τρεῖς τρισδεκάδες σαφὲς γ' ἐστὶ. Γνούς δ' τίς εἰμι.
Οὐκ ἄμοιρος ἔσῃ θείης παρ' ἐμοίγε σοφίης.

Contineo literas novem: sum quatuor syllabarum. Nosce me.
Tres primæ duas literas habent una quæque:
Et reliquæ reliquas. Et sunt consonantes quinque.
Omnis numerus est bis octo centenariorum,
Et trium tresdecadum. Nosce quis ego sim,
Et non eris ignarus Divinæ Sapientiæ.

Viginarius scribit Joannem Auratum doctissimè fuisse interpretatum hanc Prophetiam: quæ continet. Θεὸς ζωτήρ. In quibus dictionibus quatuor sunt vocales, & quinque consonantes: quæ efficiunt syllabas quatuor: quarum duæ primæ, & tertia duas singulæ literas continent, & quarta tres. Sed de numero 1597. desunt duo. Quod inducit Auratum, ut existimet legendum σαὼ δίασα, pro σαὼ γ' ἐστὶ.

Aliæ plurimæ Sibyllis tribuuntur Prophetiæ de Deo vero: quem αὐτογένητον, καὶ ἀγένητον, καὶ ἀποίητον nominant: asseruntq; eos, qui ex patre mortali nati esse probantur, nomen Dei falsò usurpare. Quod Erythræa his verbis satis apertè testatur.

ἃ δυώδ' ἀνδρὸς
Ἐκ μητρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυπωμένον εἶναι.

Nam Dii, qui à gentibus coluntur, cum mortales ex mortalibus parentibus geniti sint, Dii verè nuncupari non debent, nec possunt. De his alia Sibylla tale reliquit testimonium.

Δαίμονες ἀψυχὰς νεκύων εἴδωλα καμόντων,
Ὧν Κρήτη καύχημα τάφος ἡ δύσμορος ἴσχει.

Ubi Jovem Cretensem Saturni filium, & in Creta sepultum esse asserit: qui propter beneficia in genus humanum collata, propter potentiam, & excellentes virtutes (sicut & alii reges antiqui) consecratus est, & Dei titulis ab hominibus insignitus.

Phœbas alia testatur homines opus esse Dei summi: & ideò Deorum appellationem non mereri, cùm non sint æterni: quod proprium est summi illius Numinis, à quo condita sunt omnia;

Ὃς μόνος ἐστὶ Θεὸς κλῆσις ἀκραάτῳ ὑπάρχων.
Αὐτὸς δ' ἐσήραξε τύπον μορφῆς μερόπωνται
Αὐτὸς ἔμιξε φύσιν πάντων γλυεῖς βιοτοῖο.

Prædixit item tempus aliquando venturum, quo fatidicorum omnium Dæmonum oracula aboleantur; nempe in adventu Christi filii Dei: & Urbes potentes, & Monarchiæ in nihilum redigantur.

Ῥώμη μοῦνος ῥύμη ἔσεται; καὶ Δῆλος ἄδηλος.

Ubi Romam in vicum redactum iri, licet ejus potentia sit maxima, & Delos incognita. Quia abolito Apollinis oraculo, ejus nomen obscurabitur, & ignorabitur

bitur ab hominibus, qui eam colunt & venerantur tanquam Dei natale solum, & ejusdem gratum habitaculum, sacrumq; domicilium, propter vaticinia & responsa de futuris in eo reddita.

Hæc & similia plurima inveniuntur in historiis, quibus manifestè probatur Dæmonem versutum, omnisque malitiæ & impostoræ plenum multa per has Phœbadas sacerdotes, & divinos prædixisse mortalibus tam vera, quàm speciem pietatis habentia, ut eos efficaciùs deciperet, & ad sui cultum pelliceret. Nemo unquam fuit tam stupidus, tam barbarus, & mentis inops, qui non existimaverit Numen aliquod esse ab æterno, quod universam mundi machinam à se creatam regat, & moderetur; quodque coli velit, & honorari à suis creaturis. Sed cùm ex ignorantiâ sacrarum literarum, nesciant homines qualis hic cultus esse debeat, ex captu & judicio rationis humanæ, ritus sacrorum, templorum varia ornamenta, & diversi generis sacrificia commenti sunt, quibus Deum venerarentur; & beatas illustrium virorum animas (quas propter excellentes virtutes in cœlum post mortem rediisse, & assidere Divinitati, quæ illis suam potentiam communicat; ut possint prodesse vel nocere cùm opus est, tanquam Dei ministri, assessores, & socii) honoribus dignis afficerent. Et quia ipsum Deum credunt justum, & bonorum fautorem, malorumque ultorem severissimum; Dæmon per infinitas superstitiones, & idololatriam se furtim insinuat in animos mortalium, illis inculcans devotiones rituum variorum, & opinionem de pluralitate Deorum: quorum singuli peculiares sacrorum ordines poscerent: in quibus sibi proponi vel certas oblationes, vel proprias victimas voluerunt. Ut Jovi Flamines bove candido litabant. *Quæ Diis victimæ offerantur.* Jovi prodigiali thure & molâ salsa. Cybele matri Deorum Porca. Neptuno, Apollini, & Marti tauro, verre, & ariete. Cereri lacte, vino, favis, & aliquando sue. Dianæ tauro, & cervâ, Veneri columbâ vel passeribus: Minervæ capra. Libero Patri melle, vino, vel capro. Æsculapio capris & gallinis. Soli & Marti equo. Junoni agnâ, vel juvencâ. Pani capellâ. Sylvano Porco. Fauno agno, vel hoëdo. Laribus gallo. Heroibus tauro, capro, & ariete: Genio bono agno candido, Genio malo hoëdo nigro: Mercurio gallo, & hoëdo. Nymphis floribus & thure. Neque eodem numero, vel colore: nam Superis victimæ immolabantur albæ & impares. Inferis nigræ & pares. Imò singulis Diis peculiares arbores, propria animalia quibus eorum currus vectarentur. Saturno tribuerunt cedrum, Cybele pinum. Jovi quercum vel æsculum. Junoni Libanotim, Neptuno Lentiscum. *Deorum arbores sacræ.* Plutoni malum Punicam, Palladi oleâ, Apollini laurum. Dianæ fagum. Marti palmam, Herculi populum albam. Baccho vitem vel hederam. Veneri rosam. Cereri Platanum. Cupidini myrtum. Pani abietem. Sylvano corylum. Najadibus salices. *Animalia Deorum currus trahentia.* Doridi algam. Libitinæ cupressum. Proserpinæ taxum. Mercurio Lotum. Ita quoque Saturni currus trahitur draconibus: Cybeles leone. Jovis equis. Junonis pavonibus. Apollinis equis albis & lucidis, Plutonis equis nigris. Neptuni cetis. Tethios delphinis, Bacchi tigribus & pantheris. Mercurii ibidibus. Veneris columbis. Martis lupis. Et ita de aliis. Nam Satan architectus mille superstitionum, infinitas inventiones suggessit hominibus, quibus suos commētitios Deos colerent: pietatis & virtutis nomen astutè retinens, ut sub his titulis per omne genus impietatis, & nequitiæ illos involveret & pollueret: debitumque Deo honorem ad se derivaret: Nam omnes hæ ceremoniæ, sacrificia, & ritus diversi Dæmonibus tributa sunt, dum sub nomine Dei & beatarum animarum adorabantur: imò tandem & se Dæmonas & Deos professi sunt. Hę superstitiones à Chaldęis primam sumpserunt *Vnde ceremoniæ ortæ.* originem, postea ab Ægyptiis & Hetruscis, demum ab omnibus mundi populis tantâ contentione & æmulatione usurpatæ sunt, ut in ejusmodi rebus ad religionem pertinentibus nulla natio alteri cedere visa sit. Quas ut aleret & augeret Satan, oracula sua adjecit, prædictiones futurorum, & vatum Divinationes: quas homines instar Divinæ alicujus Sapientiæ habuerunt, & admirati sunt: existima-

Oraculorũ auctoritas. verúntque vates, Pythias, & Divinos commercium aliquod habere cum Diis; & ex eorum ſuggeſtione conſilioque futura prænoſcere, & hominibus explicare, quæ ad eorum ſalutem & conſervationem promovendam facerent. Ideò penès illos auctoritas fuit inſtituendi populum, ſacrificia procurandi, quę ad avertendam Deûm iram conducerent, & concilianda Cœleſtium Numina.

CAPUT III.

Divinandi ſcientia quotuplex. HÆc Divinandi ſcientia multiplex fuit. Vel ex revelatione Dæmonum, vel ex cauſis Phyſicis, vel ex vulgari obſervatione. Quibus acceſſerunt infinita miracula, & præſtigiæ Diaboli: apta ad faſcinandum, & offuſcandum judicium hominis: ut cùm ſtuperent attoniti ad hæc oblata portenta & prodigia, traherentúrque in admirationem aſpectu rerum, quæ contra naturalem ordinem gererentur, fidem haberent impoſturis, & à vero Dei cultu diverterentur ad adorationem idolorum, & eorum qui Dei non erant. Ut cùm viderent Feroniæ Numine afflatos illæſis plantis ambulare per ardentes prunas. In ſacrificio Seleuci ligna aræ impoſita ſua ſponte ignem concepiſſe. Et in Apulia in altari Nymphæ Egnatiæ ligna ſacrificii nullo igne admoto ſubitis flammis exarſerunt. In Sicilia in colle Vulcanio juxta ſtagnum Petrenſium faſces ſarmentorum ſubito igne exſurgente conſumpti ſunt: & quæ ſuperiùs recitavimus de Actio Augure, de Veſtalibus Titiâ & Claudiâ; aliiſque infinitis miraculis, quæ paſſim in Hiſtoriographorum monimentis cognoſcuntur promota & procurata Dæmonum aſtu, ut hominum mentes à Deo averſas, ad impias ſuperſtitiones inducerent. Ad hunc enim finem Dęmon ſua facit miracula, ut honorem Deo debitum ad ſe derivet, & homines ignorantia, cæcitate, & perditione horrenda involvat, pertrahatque in interitum, & mortem æternam.

Ad quid miracula Dæmonum.

Ex quibus Divinatio ſumitur. Priſca illa Divinandi ratio ex majori parte fuit artificioſa: quia in ea exercenda vates rerum creatarum naturam examinantes, & ſedulò conſiderantes, ex earum cognitione, & ſecundarum cauſarum connexu, judicabant de effectis futuris. Ex Medicina, Meteoris & Phyſiognomia multæ prædictiones elici poſſunt, quæ neutiquam fallunt. Sed Divinatio illa, quæ ex Dæmonum revelatione capitur, cùm nullas in natura cauſas habeat, ſed ſuperſtitione nefaria, erroréque mentis, & uſu tantùm temporum probata colligatur, prorſus eſt rejicienda. Talia ſunt oracula, quæ per Enthuſiaſmum redduntur, vel per furorem eorum, qui extra ſe rapti ore proferunt, quæ non intelligunt, ſed quæ ſpiritu Dæmonis concepto proloqui coguntur. Et ut plurimùm talia reſponſa ambigua, obſcura, & incerta fuerunt: unde Apollo λοξίας vocatus eſt. Licet Dæmones perſpicaciſſimæ ſint naturæ, aſtutiæ & calliditatis incredibilis, ſapientiæque tantæ, ut reliquas omnes creaturas ſcientiâ rerum longè ſuperent, & excellant; cauſas namque rerum perfectiſſimè callent; & ex Prophetarum ſanctorum prædictionibus multa colligunt, & prænoſcunt: gaudent tamen amphibologicis ænigmatibus, ut hominibus illudant, & eos decipiant. Horum conatus licet ad certos limites redegerit Deus, quos excedere non illis permittitur: tamen propter hominum ingratitudinem, multa illis indulget, ut efficaciùs fallantur, qui Dei verbo fidem & reverentiam præſtare recuſant.

Ejuſmodi oracula multa reperiuntur in hiſtoriis: inter quæ hoc citatur de Delphica Phœbade, quæ hos verſus reſpondiſſe fertur quærentibus Dei conſilium in quadam re dubia:

Oracula data per Phœbadas.

Μὴ πρότερον λήξῃ νεῖκος μερόπων καὶ Ἰώνων,
Πρὶν τρίποδα χρύσειον ὃν ἥφαιστος βάλε πόντῳ
Ἐκ πόλιος πέμψητε, καὶ ἐς δόμον ἀνδρὸς ἵκηται.
Ὅς δεδάηκε τάτ' ὄντα, τάτ' ἐσόμενα, πρὸτ' ἐόντα.

Non priùs hæc Meropum lis & deſiſtet Ionum,

Quàm

lis, & ore distorto effabantur ea, quæ Dæmon illis suggerebat: neque erant mentis corporisve compotes, dum obsidebantur illo Enthusiasmo.

Oracula primò reddi cœperunt in Chaonia parte Epiri, in templo Jovis Dodonæi: de quibus in sequentibus fusiùs scribemus: Postea in Libyæ arenis in templo Jovis Hammonis: & hæc duo fuerunt omnium antiquissima: ad quæ ex omni parte mundi commeabant homines sciscitaturi rerum eventus futuros. Postea cùm res benè succederet, & ultrò se rapi ejusmodi illusionibus paterentur mortales, Dæmon diversis in locis sibi sacraria suscitavit, unde responsa daret; ut Delphis per Apollinem Pythium, sicut per eundem in Claro, in Delo, Colophone, Ancyræ, Cumis, Erythris. Thebis per Trophonium, & in Lebadia Bœotiæ in rupium specu. In Milesia fuit Branchidarum oraculum. Sabæum in Phocide. Amphiarai in Attica. Latonæ in Ægypto in urbe Buthi, quod Sebenniticum oraculum vocabatur. In eadem Ægypto Dii quoque Fatidici fuerunt Hercules, Apollo, Minerva, Diana, Mars, & Juppiter. Antiochiæ Juppiter Philius. In Apamea Syriæ Juppiter Belus: In Delo sortes certissimæ dabantur ab Apolline, ad aram quam habebat artificiosè compactam & concinnatam ex diversis animalium mactatorum cornibus. Apollo quoque Spodius in cineribus mactatarum victimarum Thebis sortes dedit: & Pataræ urbe Lyciæ sex continuis anni mensibus sortes quoque poscentibus reddidit: Sicut ad Canopicum oppidum Ægypti Serapis per somnia. In fano Pasitheæ & Æsculapii apud Pergamenos: In Narbata apud Hyrcanos. Ad aram Ardali apud Trœzenios, ubi Musis & Somno sacra fiebant; quique somniis responsa petebant & vaticinia captabant, totum diem à cibo, & triduum à vino & Venere abstinere oportebat. Apud Tralles in antro Charonio. Apud Ægyptios in fano Isidis & Melopidæ Semideæ ægroti somnio discebant remedia recuperandæ salutis. Pharis Achaiæ simulachrum lapideum nutu responsa dabat. Apud Thraces Liberi Patris Sacerdotes qui Bessi vocabantur multo priùs mero obruti. Apud Nysos, Thraces, & Teneros Mars. In Ægypto Sacerdotes ex Api bove captabant responsa. Sicut Colophone, & in Claro qui sacris Apollinis præerant haustâ ex vicino lacu affatim aquâ, cui vis inerat fatidica, vaticinabantur. Memphi ex vacca. Heliopoli ex bove: Arsinoę ex Crocodilis, oracula reddebantur: Arsinoë enim postea dicta est ab Arsinoë Ptolomæi Philadelphi sorore, cum priùs Crocodilon vocaretur.

Ubi prima oracula.

Exempla oraculorum multa proponi possunt: ut est hoc quod Crœso regi Lydiæ datum est.

Ζ' αντὸν γιγνόσκων εὐδαίμων Κροῖσε, περάσεις.

Crœse, beatus eris, si te cognoveris ipsum.

Item aliud eidem regi redditum est tale:

Κροῖσος Ἅλην διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Crœsus Halin superans magnam pervertet opum vim.

Tiberio Romæ Imperante hæc Prophetia vulgata est apud omnes:

Τρὶς δὲ τρηικοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν
Ρωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις.

Tercentum post ter revolutos cursibus annos
Romanos perdit civica seditio.

Sibyllina carmina hæc prædixerunt de Philippo Macedone Alexandri Magni patre, antequam nasceretur:

Ὑμῖν κοιρανέων ἀγαθὸν, καὶ πῆμα Φίλιππος.

Commoda nunc pariet regnans, nunc damna Philippis.

Messeniis sciscitantibus de suæ urbis conservatione responsum est:

Καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀγλαὸν ἄνθος ὀλεῖται;
Μεσσήνη δ' αὖθις οἰκήσεται ἤματα πάντα.

Amittet florem imperii tunc Sparta nitentem;
Atq; omni rursus Messene habitabitur ævo.

Ex oraculo veteri recitato, Scipio prædixit eversionem Carthaginis, & potentiæ Pœnorum in Africa:

Ἔσσεται ἦμαρ, ὅταν ποτ' ὀλώλῃ Ἰλιὸς ἱρὴ
καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμελίω Πριάμοιο.

Jamq; dies aderit, quo concidet Ilion ingens,
Et Priamus; Priamiq; cadet plebs armipotentis.

Annibal invidia suorum laborans, & in Asiam fugiturus, hæc verba ab oraculo consulto accepit:

Λιβύσσα κρύψει βῶλος, Ἀννίβαλ δέμας.

Libyssa corpus, Annibal; teget tuum.

Batto Cyrenes conditori de deducenda in Libyam colonia interroganti Deus ex adytis templi in hæc verba respondit:

Ὅιαλ' ἀνὴρ ῥέξῃ, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Qualia quis patrat, talis manet exitus ipsum.

Messenios reprehendit oraculum, quòd de minimè necessariis plus justo essent soliciti, & quæ ad eos pertinerent socordes negligerent:

Ἐρδ' ὅππῃ τὸ χρεὼν, ἄτη δ' ἄλλοισι πρὸς ἄλλων.

Tu fatis pareto: malum hunc, jam nunc manet illum.

Plenæ sunt Historiæ his responsis, quibus Dæmon ita detinuit animos hominum, ut prorsus dependerint ex iis: & quæcunque aggrederentur Reges, Principes, & populi, omnia in fausta sibi promittebant, nisi prius consuluissent Deos de rebus gerendis: ut efficaces sunt Diaboli præstigię in hominibus contumacibus & impiis; is prævisis naturalibus causis, multa secutura pronunciat; & ex positu siderum, natalia effingit, & prædicit eventus: qui postquam successerint, nemo est, qui non aliquid Divinitatis inesse credat ejusmodi vaticiniis.

Dæmon efficax in præstigiis.

Plato ait μαντικὴν esse κοινωνίαν περὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους, καὶ Δημιουργὸν τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων φιλίας: Deinde subjungit, *vates omnes* χρησμῳδοὺς, θεομάντεις, καὶ ποιητὰς θείους εἶναι; καὶ ἐνθουσιάζειν ἐπίπνους ὄντας, καὶ κατελομένους ἐκ τοῦ θεοῦ: id est, *Divinationem esse consociationem Deorum & hominum, & conciliatricem amicitiæ inter ipsos. Item fatidicos, vates & poëtas divinos esse, numine divino afflatos, & correptos à Deo.*

Quid Divinatio secundùm Platonem.

Ejus Divinationis quatuor ponuntur genera: Primam vocant ἐπίνοιαν μαντικὴν *inspirationis divinationem*; quæ ad Apollinem auctorem refertur. Alteram τελεστικὴν; *quæ habet vim & efficaciam mysteriorum*, ad Dionysium. Tertiam ποιητικὴν, in Musas: qualis fuit Orphei, Musæi, Lini, & aliorum. Quartam ἐρωτικὴν *amatorium furorem*, in Venerem & Cupidinem referendam.

Divinationis quatuor genera.

ἐπίνοια igitur μαντικὴ, quæ θεομαντεία dicitur, ea est, quæ vaticinia profert per obsessos à spiritibus; qui extra se rapti, verba fundunt non intellecta, qualia illis suggeruntur inspiratione Dæmonum: ut fuerunt Sibyllæ, Peliadis regis Chaoniæ filiæ, Orpheus, Musęus, Tyresias, & alii. Orphei prophetia de sex mundi ætatibus citatur à Platone:

Ἕκτῃ ἐν γενεῇ καταπαύσεται κοσμὸς ἀειδής.

Ætate in sexta cessabit machina mundi.

Quod proculdubio exceptum videtur ex ea prophetia, quæ familiæ Heliæ tribuitur: *Duo millia inane: Duo millia Lex: Duo millia Messias.* Nempe à mundo con-

Quàm tripodem, quem Vulcanus projecit in æquor
Aureum, ab urbe viri mittatis in illius ædes,
Qui novit quæ sunt, venturaq́, quæque fuerunt.

Extat aliud oraculum datum Juliano Imperatori profecturo in expeditionem Persicam. Is enim fertur post Apostasim suasu quorundam Philosophorum Pythium Dæmonem consuluisse de suarum rerum successu: cui Dæmon mendacio illusit, ut idololatriam Gentium penè jam ubique abolitam restauraret:

Νῦν πάντες ὁρμήθημεν Θεοὶ, νίκης τροπαῖα κομίσασθαι
παρὰ Θηρὶ ποταμῷ: τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω πολεμόκλονος Ἄρης.

Nunc omnes Dei ad Theran fluvium appulimus relaturi trophæa
Victoriæ: horum ego dux ero acer belli turbo Mars.

Et alio responso Dæmon Juliano adulatus est, falsò illi promittens victoriam contra Persas, ubi tamen interiit sagittâ transfossus:

Ἀλλ' ὁπόταν σκήπτροισι τεοῖς Περζήϊον αἷμα,
Ἄχρι Σελευκείης κλονέων ξιφέεσσι δαμάσσῃς,
Δὴ τότε σὲ πρὸς ὄλυμπον ἄγει περιλάμπες ὄχημα,
Ἀμφὶ θυελλείησι κυκλώμενον ἐν στροφάλυγξι
Ῥύψαντα βροτέων ἐτέων πολύτλητον ἀνίην.
Ἥξεις δ' αἰθερίου φάεος πατρώϊον αὐλὴν,
Ἔνθεν ἀποπλαγχθεὶς μεροπήϊον δέμας ἦλθες.

Jamq́ ubi Persigenam gladio victore domabis,
Usque Seleuceæ sternens ad mœnia gentem;
Tunc te flammivomi rapient ad sidera currus,
Ætherios inter ventoso turbine gyros
Mortali humanis posito cum corpore curis.
Atq́ ita cœlesti patriam splendore revises,
Unde es mortales quondam delapsus in artus.

Præter oraculorum responsa Dæmones multa comminiscuntur miracula in rerum natura, ut sunt miri artifices in imitandis Dei operibus; quorum simulachra ita objiciunt oculis hominum, ut vera esse putentur. Hinc olim, ac nostro tempore, visi sunt in cœlo diversi soles, conflictus armatorum hominum, sonitus tubarum, formæ monstrosorum animalium, igneæ figuræ, turbines violenti, tempestates, fulmina horrenda, fragores tonitruum, terræmotus, inundationes, portentáque infinita, quæ tam in aëre (cujus maximè tenet imperium) quàm in terra, & mari fiunt; non sine gravi metu & formidine spectantium, quo miseri homines usque adeò percelluntur, ut sæpissimè parùm absit, quin subitò exanimati concidant, & moriantur. *Spectra in aëre.*

Ad hanc Divinationum classem quę à Dęmone nascuntur, referri debent ea, quæ à sacrificulis superstitiosè observantur in aruspicina, auguriis, & iis quæ notantur in consideratione viscerum, & intestinorum mactatarum victimarum: de quibus postea in Auguribus loquemur. *Auruspicina & extispicina.*

Genus est aliud Divinationis populare & plebejum: quod fit non ex consideratione signorum consentientium cum rebus significatis, sed quæ ex longâ observatione sæpiùs evenire animadversum est, & has Divinationes Galli dicunt exceptas è Kalendario Pastorum, & rusticorum: qui attentè notant & observant quæcunque singulis anni partibus & diebus evenire solent. Ut est istud; *Divinatio popularis.*

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni. *Dies Pauli.*
Si fuerint venti, designant prælia genti:
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque;
Si nix, si pluvia est, prædicunt tempora cara.

Vincentii. In die S. Vincentii 23. Januarii (quo tempore vinitores dicunt vini ſuccum aſcendere in ſarmentum) ſi ſol ſerenus luceat ante meridiem, vindemiam ſubſequentem promittit futuram vini abundantem: ideò Monachis illius ordinis datur portio potus (quam præbendam nominant) duplex. Et vinitores eo die potu largiore indulgent Genio.

Urbani. De ubertate vindemiæ idem judicium faciunt die S. Urbani, qui recurrit die 24. Maji. Si tunc cœli temperies amœna ſit & ſerena; vidi aliquibus in locis in Sueviâ ſtatuam illius Sancti humeris ruſticorum cum fauſtis acclamationibus circumferri coronatam floribus, & ſuperiore parte menſæ in caupona erigi, vinitoribus opiparè convivantibus, multoque vino diſtentis. Quòd ſi dies ſit obſcura & pluvioſa, contumeliis affectum ſimulachrum & luto aſperſum projiciunt.

Purificationis. Si die Purificationis 2. Februarii ſol clarus ſplendeat, urſi dicuntur ſe iterum ſuis occulere ſpecubus, ſerenitate illius diei denunciante frigora intenſiora ſubſecutura ad quadraginta dies.

Medardi & Paſcha. Alii de meſſis futuræ abundantiâ judicium ſumunt ex ſerenitate diei Sancti Medardi in Majo: & Paſcha pluvioſum deſignat meſſem frumentoſam.

Tonitrua in Martio. Tonitrua in Martio calamitates ingentes ruſticis præſagiunt, unde rythmi hi Gallici proverbio villicorum feruntur.

Jamais le villageois n'a Matiere de dire Helas,
S'il ne voit ſa maiſon arſe, ou ſ'il n'oit tonner en Mars.

Diuturnitatem frigorum unde judicent Ruſtici. De frigorum diuturnitate judicant ex oſſe thoracis caponum, anatum, vel anſerum, ſi rubeant: ſi verò clara ſint, dilucida & alba, gelua levia & tolerabilia pronunciant.

A feſto Natalis Chriſti, uſque ad diē Epiphaniæ, qui ſunt dies 12. colligunt de ſtatu & temperie 12. menſiū anni; prout ſingulis horis ſingulorū dierū cœli fit mutatio.

Memini, dum Patavii eſſem anno 1575. vermiculos quoſdam erucis ſimiles conſpectos fuiſſe in ædibus civium adhærentes parietibus: pro quorum multitudine ſenes metu conſternati prædixerunt peſtem horrendâ lue brevi graſſaturam: quæ etiam eadem æſtate ferè totam urbem exauſit, ſicut & Venetorum ditionem tantâ ſtrage afflixit, ut ab aliquot ſæculis major non eſſet audita.

Upupæ nocturno volatu, & voce conſciſsâ ſtrepentes incendia, & cædes brevi futuras denunciant.

Vituli ſub autumni finem convulſione crebrâ pedes excutientes, frigora & gelu inſtare ſignificant.

Feles ſi aures pede fricent, & pes excedat caput, pluvias proximas præſagiunt: ſicut & gallinæ pulliique gallinacei, ſi roſtro alas vellicent.

Longum eſſet omnia recitare, ex quibus plebecula ſua confirmat vaticinia, & futurorum prædictiones: quæ etiam ſi ab ignaris rerum literarumque imperitis vulgò uſurpentur, quia tamen illa emanant ex cauſis naturalibus, & conſenſu motuum cœleſtium, poſſunt utcunque tolerari: quia nullam ſecum ſuperſtitionem attrahunt, neque manifeſtam impietatem, & ut plurimùm evenire perhibentur.

CAPUT IV.

Oracula impia, ubi & quo modo. DE oraculis diverſa eſt ratio: quæcùm ex Dæmonis inſtinctu proveniant, prorſus ſunt rejicienda. Ea Græci diverſis nuncuparunt nominibus. χρησμὸς enim, vel μαντεύματα, vel θεοπρόπια ea vocaverunt. Dabantur locis obſcuris, & obſeſſis à malignis ſpiritibus, voce, ſomniis, geſtu, nutúve ſtatuarum, ſonitu, tinnitu, vel aliis ſignis: Edebanturque vel ab ipſo Dæmone, vel à Phœbadibus, ſacerdotibúsve ſpiritu fatidico afflatis: qui è ſpecubus furvis, obſcuris & profundis horribili ſono, & ſtrepitu irruebat in Enthuſiaſtas ſpecie ignis, quo circumquaque involvebantur; & in furorem acti cum palpitatione omnium artuum, inverſis oculis,

condito usque ad Mosem, à Mose ad Christum, & à Christo ad finem mundi semper intercessisse duo millia annorum. Quæ tamen completa non sunt suis terminis, propter piorum preces, qui Christi adventum exoptabant. *Et propter electos Christus promittit ultimos dies sæculi abbreviatum iri.* Hujus Orphei vaticinia alia in sequentibus proponemus. *Matth. 24. vers. 24.*

Musæo Attico Orphei & Antiophemi discipulo hæc Prophetia adscribitur ad suos Athenienses:

Καὶ γὰρ Ἀθηναίοισιν ἐπέρχεται ἄγριος ὄμβρος
Ἡγεμόνων κακότητι περαιφαζίη δὲ τὶς ἔσται.
Ἦ γ' ἅλις ἠμήζουσι πόλιν, τίσσουσι δὲ ποίνην.
Et fera tempestas urgebit Cecrope natos
Fraude Ducum: sed certa aderunt solatia victis:
Namq; urbem hostilem evertent, pœnasq; reposcent.

Peliadibus Nymphis hic versus tribuitur:

Ζεὺς ἦν, Ζεὺς ἐστὶν, Ζεὺς ἔσσεται, ὦ μέγαλε Ζεῦ.

Juppiter est, fuit, atq; erit: ô bone Juppiter alme.

Ad Divinationem pertinet Magia: quam Chaldæi olim vocaverunt invocationem ἀγαθοδαίμονον, ad boni alicujus effectionem. Ea est vel Divinatrix, vel in actione posita. Magi ferè omnes virtute familiarium Dæmonum, quos παρέδρους assessores & consiliarios vocabant, omnia operabantur: hosque thecis inclusos gestare erant soliti, vel exorcismis evocare, si quando esset opus. Magorum titulus apud Persas & Chaldeos honorificus semper fuit; penès quos fuit sacrorum voluminum cura, & monumentorum literariorum conservatio. *Magia.*

CAPUT V.

MAgiæ species diversæ numerantur. Λεκανομαντεία: γαστρομαντεία: κατοπτρομαντεία: κρυσταλλομαντεία: δακτυλιομαντεία: ὀνυχομαντεία: ὑδρομαντεία: πυρομαντεία: & ἀερομαντεία. *Divinatio per pelvim, per lebetem, per speculum, per cristallum, per annulum, per unguem, per aquam, per ignem, & per aërem.* *Magiæ species.*

Lecanomantia fit in pelvi vel lebete aqua pleno; cui imponuntur laminæ aureę & argenteæ, cum gemmis, quibus insculpti sunt magici caracteres. Tunc invocatur Dæmon, à quo petitur quod ex usu est: & vox tenuissima instar sibili aquâ leviviter motâ emittitur è lebete, quæ exprimit quod rogatur: hæc divinandi ratio fuit olim familiaris Chaldæis, Assyriis, & Ægyptiis. *Lecanomãtia.*

Gastromantia fit per pectus vel ventrem alicujus possessi à Dęmone: qui nutu & signis ostendit quod petitur. Fit & hæc gastromantia in vase aliquo vitreo rotundo aqua limpida pleno, circa quod accenduntur cerei sacri, evocatoque summisso murmure Genio, adhibetur puer impollutus, vel mulier prægnans, qui responsa petunt à Dæmone. *Gastromãtia.*

Catoptromantia quæ fit per speculum; ad quod admovetur puella pura ab omni Venere, quæ in speculum fixis oculis intuens videt eorum formas, de quibus est quæstio. *Catoptromantia.*

Hic referam historiam horrendam, quæ cuidam amico meo accidit: cujus tamen nõ ex primam nomen, propter viri autoritatem & reverentiã. Cùm ille ob cædem patratam exularet à patria, essetque nobilis, & literatus egregiè, contulit se ad Academias peregrinas & remotas, ut illic tristitiam exilii familiaritate, & colloquiis eruditorum leniret. Uxorem enim duxerat eodem anno formosam, juvenem, nobilem, & optimè dotatam, cujus gratia paulò post nuptias, corrivalem ortâ rixâ gladio transfoderat. Absens igitur per aliquot menses à domo sua, cùm uxoris novæ desiderio & amore non parùm torqueretur, Magum celebrem

in

in ſua arte conſulere ſtatuit, curioſitate magis ocioſa, quàm quòd illius impoſturis fidem adhiberet: à quo rogavit an poſſet in ſpeculo videre, quid uxor rerum gereret: promittit Magus ſe id effecturum: præſcribitur dies, conveniunt viri boni, qui hunc comitarentur, & viderent quid ſuccederet: Accerſitur puellula octo annorum nata, cui ſolvuntur comæ, & aqua luſtrali cum invocatione & ſuſurratis exorciſmis tinguntur: circulo incantato, & magicis characteribus circumcirca inſignito, media ſtatuitur, & ut attentè contemplaretur in ſpeculum jubetur. Tunc ter interrogata à Mago quid videret, poſt diutinas totius corporis contorſiones, vultu perturbato, oculisque furibundis & micantibus, voce tremebundâ & interruptâ reſpondit, video, video, video: Quid? inquit Magus: video hypocauſtum amplum, ornatum picturis diverſis, & fornace excellentis artificii; video in abaco vaſa argentea deaurata, candelabrum è laqueari dependens, ſcamna ſtromatibus & pulvinis ſtrata, ſuper menſa pallium cum galero & gladio. Interrogata iterum quid videret amplius? quis eſſet in hypocauſto? Neminem, inquit, intueor præter canem album dormientem prope fornacem. Tunc exclamans ecce, ait, mulier formoſa, pileo tecta holoſerico, circa quod plocæ capillorum involutæ in nodum contrahuntur: veſte amicta eſt viridi laciniata, quam ambiunt lymbi punicei. Quid agit, inquit magus? Neſcio, reſpondit: Illa neſcio quid nigricans in vola manus ſiniſtræ continet, quod pollice dextro ſaliva tincto explanat & lenit ridens. At at, conſpicio juvenem flava cæſarie cincinnatum, qui ponè fornacem ſtat femoralibus in genua demiſſis. His auditis vir bonus ſtatim obmutuit. Et ex hac deſcriptione facilè animadvertit ſuæ domus eſſe hypocauſtum, ſuamq; uxorem cum habitu domeſtico graphicè depingi, licet pluſquam centum milliarium intercapedine ſejunctaabeſſet: ſed juvenis ille demiſſis femoralibus illum ita redidit anxium, ut uxorem læſæ pudicitię ſuſpectam, cogitaverit de medio tollere. Itaque Mago relicto equum celerem conduxit, quo diebus decem in patriam properavit. At quia ob cædem patratam non ſatis tutum fuit agnoſci, Urbem non auſus eſt ingredi; ſed in vicum proximum ſecedens ruſticam mulierem incognitam convenit: è qua poſt longum colloquium ſciſcitatus eſt, num cognoſceret eam nobilem mulierem, quæ non procul à foro ſplendidas habitaret ædes nomine N. Novi, inquit ruſtica, novi certè honeſtam illam matronam; ad quam nudius tertius ova, & fructus agelli mei venales detuli. Quid, ſubjecit vir, quid agebat: quis cum ea converſabatur? Heu, mi homo, ait: quid inquiris de ea? quid ageret miſera abſtracta ab abſente marito: relicta domi poſt tertium à nuptiis menſem. Ea licet opibus & nobilitate excellat, quid hæc omnia proſunt, dum viri præſentiâ deſtituitur? quem neſcit an vivat, vel è vita deceſſerit; quâ regione vagetur; an indigeat, vel ægrotus inter peregrinos detineatur. Miſella perpetuis ſe conficit lachrymis: nunquam in publicum prodit, conſolationes amicorum non admittit; mortem centies quotidiè implorans, quâ ſolâ ſe ab his anguſtiis eripi poſſe queritur. Tum vir, gratificare mihi obſecro, inquit: & ad illam hoc Epiſtoliolum deportato; jubetoque ut te ſola comitante huc veniat: Ego maritum ejus ſalvum & incolumem vidi ante bimeſtre: poſtquam me conveniet, à me plura audiet, quæ illius mœrorem vel tollent, vel ex majori parte levabunt. Ruſtica literis acceptis, quibus incluſus erat annulus aureus, quem diſcedens è digito uxoris abſtulerat, futurum ſignum ſui adventus. Hunc poſteaquam agnoviſſet, lætitia ingenti percita ſtatim cum ruſtica ſola ſe ex urbe proripuit, & rus ſe contulit: ubi primo mariti aſpectu in baſium ruens illum amanter ſalutavit. Maritus qua potuit diſſimulatione vultum componens, habeo, inquit, quod tibi communicem: ingreſſi itaque ſylvam vicinum eo animo ut illam jugularet, & conſcenſo equo ſe rurſus daret in viam. Tunc illa; ô anime mi, beaſti me tuo adventu; jam me mihi reſtituiſti: nunc amiſſam vitam, & quicquid poſt unum Deum cariſſimum habeo recuperavi. Tum vir uxoris juvenculæ forma elegante, blandiciisque emollitus in umbra ſimul conſidens, ſoli-

ſolicito tamen vultu, de variis rebus illam cœpit interrogare: ac inter colloquium: Dic mihi verum, inquit: quid eo die (certum diem deſignabat) rerum geſſiſti? nonne crocotta tua praſſini coloris eras amicta? nonne comarum tricas circa pileum redimiveras? illa verum eſſe teſtata eſt: Sed quid in vola liniebas ſaliva madidum? quis fornaci adſtabat juvenis femoralibus in genua demiſſis? ô Deus bone! exclamat mulier conſternata, vita mea, quid hoc monſtri eſt quod audio? quam indignationem in tuo vultu conſpicio? Fridericus frater tuus ulcere malo ſuper coxendice laborat, cui emplaſtrum parabam, quod volæ impoſitum pollice liniebam: atqui ille mihi rei teſtis futurus eſt. Hoc audito vir tanto metu tactus eſt & fractus, ut vix compos mentis eſſet: diſſimultatoque, quod conceperat, odio in uxorem, illam mutato colloquio interrogavit de rerum domeſticarum ſtatu, de Principis irâ, (quam amici placare ſtudebant precibus & muneribus) propter eædem admiſſam. Cumque illum intellexiſſet nondum reconciliatum, ne mora nimia illum in vitæ diſcrimen traheret, cum gratiâ uxore dimiſsâ celeri regreſſu ad nos revolavit: centies & millies deteſtatus, & execratus artes Magicas, & Diaboli illuſiones, quæ penè illum induxerant ad parricidium in uxorem caſtiſſimam. Hunc ſibi ſcopum proponit Cacodæmon generis humani atrociſſimus hoſtis, ut ſuis obſequiis homines ad impietatem, ſuperſtitiones, idololatriam, vel atrocia pertrahat facinora.

Legimus Didium Julianum in bello contra Claudium Albinum & Peſcennium Nigrum conſuluiſſe Magum, qui puerum adhibuit ſpeculo, ex quo belli eventum cognovit. *Capitolinus, Spartianus, & Volaterranus lib. 23. Anthrop.*

Criſtallomantia, fit in criſtallo puro & terſo, in quo Dæmon latet: & ex quo diverſas rerum figuras proponit & exprimit invocatus. *Criſtallomantia.*

Dactylomantia, fit ex annulo à malo ſpiritu poſſeſſo, & conflato ad certos cœli poſitus, conſecratoque Magicis verbis. *Dactylomantia.*

Onychomantia, fit ex oleo & fuligine illitâ ungui pueri impolluti, & ſoli obverſi: ex his Dæmon per verba, & adjurationes advocatus, effigies rerum petitarum format & oſtendit. *Onychomantia.*

Hydromantia efficitur in aquâ cyatho impoſitâ; cui annulus filo ſuſpenſus ex digito libratur ad perpendiculum in aquam: tum verbis conceptis rogatur Dæmon. Si res quæ poſcitur vera eſt, annulus ſuâ ſponte cyathum ferit, ſin minùs, pendet immotus. Velis qui interrogatur mappâ caput obvolvit, ſuper quam cyathus aquâ plenus ſtatuitur. Tum Genio evocato obmurmurat quæ cupit ſcire: Quod ſi verbis exprimit ſuſpectum criminis de quo quæritur, aqua efferveſcens confirmat cogitatum. Hujus Hydromantiæ auctorem Nereum fuiſſe aſſerit *Natalis Comes lib. 7. Mythiolog. cap. 6.* *Hydromantia.*

Numam verò Romanorum regem II. eâ uſum frequenter, & evocatos in aquam Deos conſuluiſſe ferunt. Ad Hydromantiam referri poſſunt ſigna, & reſponſa petita ex aquis: ut juramenta ad *Palicorum lacum* in Sicilia. Cui injiciebantur tabulæ, in quibus conſcripta erant ea, quæ Jurejurando affirmare vellent. Si vera juraſſent, tabulæ non mergebantur, ſed ſuper aquâ fluctuabant: Si falſa continerent, tabulæ in profundum raptæ ſubſidebant; & flamma emergens perjurum invadebat, & conficiebat. *Palicorum Lacus.*

Ad hunc quoque modum reſponſa petebantur ex *Palude Junonis*, quæ erat non procul ab Epidamno Laconum oppido: in quam placentæ frumentaceæ demerſæ oſtendebant aliquibus ſignis rerum futurarum eventum. Nam ſi palus placentas retineret, omen proſperum præſagiebat, ſin minùs, triſte & lugubre. *Palus Junonis.*

Fons fuit *Apollinis Thyrxei* prope Cyanas ad Lycum amnem, vicinus templo Dei, ad hunc præfatis precibus qui ſciſcitabundi veniſſent, in aquis videbant quæcunque rogaverant. *Fons Thyrxeus.*

Stephanus quidam Philoſophus, & Aſtrologus Hydromanta Heraclio Im- *Heraclius Imp. Hydrope moritur.*

peratori prædixit mortem illi aquâ terminatum iri: cumque cisternas omnes, & puteos regiæ vicinos obturare jussisset, & à fluviis caveret, tandem Hydrope mortuus est.

Varro annotavit, puerum admotum aquæ incantatæ vidisse effigiem cujusdam, qui versibus quinquaginta expresserit omnem Mithridatici belli successum.

Atqui hæc Hydromantica Divinatio fiebat ex aquarum fluxibus & refluxibus, coloribus & imaginibus, quæ in aquis apparebant: ex tempestatibus, motibus, & diminutionibus, impressionibusque aqueis, quæ omnia peritus artis explicabat, & interpretabatur.

Fons Cereris. Pausanias mentionem facit cujusdam *fontis* ad Patras in Achaja prope *Cereris* templum. Ad quem, qui morbo tenebantur, mittere solebant, ut signa convalescentiæ cognoscerent. Speculum enim immittebant in fontem tenui alligatum funiculo, & se in eo contemplabantur. Si formam pallidam, confectam, & mortui speciem vidissent, signum mortis futuræ; si contra viventis & validi, convalescentiæ judicabant.

Coscinomantia. Ad hæc aliæ quoque Divinationum species adjiciuntur, ut *Coscinomantia*, qua utuntur ad pervestigandos scelerum auctores, & quę res alias obscuras explorandi modum docet. Cribrum enim forcipi imponunt: forceps autem binis tantùm digitis apprehenditur, & sublevatur: præfatisque verbis incantationis, & expressis suspectorum nominibus, si cribrum nutet, tremat, vel perse convertatur, arguit suspectum reum criminis.

Axinomantia. *Axinomantia* eadem perficit ex securi suspensâ funiculo, quæ ad interrogata movetur & in gyrum vertitur.

Cephalomantia. *Cephalomantia* fit capite asini super prunas assato, & verbis subobscurè pronunciatis: si ad inquisita mandibulę moveantur, & dentes inter se collisi crepitent, suspectum notant ejus maleficii, de quo fit quæstio.

Alectryomantia. *Alectryomantia* perficitur scriptis literis in chartulis super quas grana frumenti imponuntur: his gallum gallinaceum Magicis verbis incantatum admovent: qui grana chartis imposita rostro excipit, & quæ intacta remanent, nomen illius, de quo fit quæstio, designant. Quod evenisse in historia Valentis Imperatoris legimus, Jamblicho, Libanio, & aliis quibusdam Philosophis per Alectryomantiam scisitantibus, quisnam Valenti in Imperio succederet. Quæ res inquisitoribus perniciem attulit, ut in vita Jamblichi postea legetur. Animadversum est omni ferè tempore Magorum istorum exitus tragicos existere: Nam cùm illi cum Diabolo fœdus contrahant, aut deditione sui, aut alio aliquo promisso, Dæmon quoque sese vicissim certis sponsionibus, suamque operam Magis obstringit: Sed ut plurimùm ante constitutum, & promissum tempus violato societatis jure, misera illa mancipia judicibus produnt, & necandos tradunt, animásque æternis suppliciis cruciandas abripiunt. Quod in Zoroastre, & aliis accidisse legimus. Et nostro tempore in multis, quorum corporibus per totum orbem Christianum meritò flammæ judiciorum politicorum pascuntur. Sed ante omnes memorabilis est illa historia cujusdam *Fausti* Germani Theologiæ Doctoris: qui cùm opera Diaboli multa in aulis principum, & præcipuis Germaniæ urbibus admiranda facinora perfecisset, tandem frustillatim à Dæmone discerptus per media fulmina, ventorum violentiam, cœli fragores, & horrendas tempestates abreptus est.

Magorum exitus plerique tragici.

D. Faust.

Geomantia. *Geomantia* consideratur expunctis, & sedecim figuris, quæ his disponuntur, quæque ad duodecim signa Zodiaci, & septem planetas aptatæ sunt. Geomantæ sibi persuadent in has figuras, dum formantur ab artifice, illabi, & influere vim aliquam cœlestem, & ad prædictionem futurorum magnam

ener-

energiam tribuere. Figurarum nomina sunt hæc. *Acquisitio, Amissio, Lætitia, Tristitia, Fortuna major, Fortuna minor, Conjunctio, Carcer, Albus, Rubus, Puella, Puer, Populus, Via, Caput, & Cauda.* Ex his mirifica struunt, varia machinantur, & stabiliunt.

Aëromantia fit in aëre; in quò Dæmon invocatus varias spectrorum figuras efformat, quæ requisita denunciant. *Aëromantia.*

Onomatomantia, & *Arithmomantia* versantur circa nomina & numeros. Accõmodant enim certos numeros certis astris, & ex iis vaticinia eliciunt: ut unitatem Leoni, binarium Aquario, ternarium Capricorno, quaternarium Sagittario, quinarium Cancro, senarium Tauro, septenarium Arieti, octonarium Libræ, novenarium Scorpio, denarium Virgini, undenarium Piscibus, duodenarium Geminis. Accommodant item unitatem Soli, Binarium & Quaternionem Mercurio. Senionem Veneri, Octonarium Saturno, & novenarium Marti. Et hæc Divinatio Arithmetica ex doctrina Pythagoreorum emanavit. Hi enim numeris vim Divinam, & præsagam inesse censuerunt: sicut Dei nomen esse numerum infinitum, inscrutabilem, & inenarrabilem, constantem ex Sacrosancto quaternione: cujus principium est 1.2.3.4. qui efficiunt 10. Rursus denarius iste per quaternionem multiplicatus 10.20.30.40. efficiunt 100. atque iterùm 100.200.300.400. efficiunt 1000. rursùm 1000. 2000. 3000. 4000. faciunt 10000. & 10000. 20000. 30000. 40000. complent millionem: ita quoque in infinitum multiplicatus iste quaternarius, quod mens hominis capere & judicare non potest ineffabile summi Dei nomen continet. In nominum Divinatione alia est ratio, si quærant de futuris nuptiis, de liberorum numero, vel sexu, maris & fœminæ nomen conjungunt, vocales simul adaptant, & cum vocalibus consonantes numerales segregant, & inde vaticinium colligunt. Quod fit etiam per anagrammatismum. Tantùm in his insudant, tantùm machinantur, & sese macerant ingenioси hi Divini, ut cùm omnia texuerint, & ratiocinati sint, ex mera vanitate nihil nisi nudum mendacium extricent. *Onomatomantia & Arithmomantia.* *Nomen Dei numerale secundùm Pythagoreos.*

Tephranomantia fit in cineribus sub dio & aperto cœlo dispositis: in quibus radio, vel virgâ describitur res, de quâ Divinandum est. Et quæ literæ admisso vento integræ & non dissipatæ, vel deletæ remanent, quæsitæ rei eventum significant. *Tephranomantia.*

Botanomantia sive *Sycomantia* est quando sub aperto cœlo folia Salviæ, vel ficus ordine disponuntur; in quibus nomina eorum descripta sunt, de quibus fit quæstio. Vento flante discutiuntur & invertuntur folia, vel alio loco substituuntur; quæ remanent post verba Magica pronunciata (nam in omnibus his Divinationibus aliqua sunt pronuncianda, alioqui Divinatio non succederet,) Divinationis occasionem, & certitudinem præbent. *Botonomantia.*

Cromnyomantia potest ad superiorem referri, fit per cepas altari impositas, dum sacra nocturna fiunt in vigilia Natalis CHRISTI. His enim nomina eorum inscribuntur, de quibus inquirendum est: Et quæ cepa prima germinat, prodit eum, cujus nomen scriptum continet. Puellæ ut plurimùm hac Mantia utuntur, ut per eam cognoscant, quem ex amatoribus procis habituræ sint maritum. *Cromnyomantia.*

Cleromantia redditur per sortes sive Homericas, sive Vergilianas, quæ olim magno in usu fuerunt non solùm inter Ethnicos, verùm etiam inter primitivæ Ecclesiæ Christianos: quorum superstitionem necesse fuit refrænare excommunicatione. Et hæc censura in hodiernum usque diem perdurat in omnibus Ecclesiis. *Cleromantia.*

Neque hic decipiantur ii, qui *Sacrilegos* dicant esse Veneficos, quos Galli vocant *Sorciers* & *Sorcieres*: crimen ipsum Sortilegium satis per se testatur referri debere ad eos qui Sortes legunt: Neque refert si eventus sæpè veri sunt: Diabolus qui hujus curiositatis auctor est, permittente Deo, in effectum

perducit Divinationem, ut decipiat, & perdat etiam nihil tale cogitantes. Vidi ego virum nobilem, qui dolo cujusdam Matronæ inimicitias concitaverat alterius, à quo ferè interemptus est: dum auctorem simultatis per sortes inquireret, invenit:

Causſa mali tanti conjux iterum hoſpita.

Erant enim Basileæ, quò se receperant tempore bellorum civilium, quibus Gallia tot annis flagravit.

Per easdem sortes Matrona illustris & pia inquirens quid duobus filiis accideret in profectione quam suscipiebant; Seniori natu versu novenario ad dextram hoc evenit.

Pars tibi pacis erit dextram tetigiſſe Tyranni.

Et revera paulò post Regi oblatus juvenis, non multum placuit, quod in causâ fuit cur ab aulâ se subduxerit.

Fratri ejus juniori sors cecidit ad lævam versu septimo, hoc modo:

Oſtendent terris hunc tantùm fata, nec ultra
Eſſe ſinent.

Hæc eadem sors data est *Adriano Imperatori* adoptaturo L. Verum successorem Imperii, qui biennio post datam sortem Altini mortuus est, relicto L. Verissimo adhuc infante. Possem recitare plurimas sortes, quæ rerum quæsitarum certissimos eventus prædixerunt, magnâ cum omnium audientium admiratione: & quia in iis nihil incantationis, nulla verba magica inserenda sunt, ideò à viris magnis, piis, & eruditis in usu sunt: sed quia *omnis ſors à Deo petenda eſt*, præstat meo judicio, missas facere Homericas & Virgilianas, quæ à Patribus prohibitæ sunt.

Clidomantia. *Clidomantia* exercetur per clavem; quæ impositæ primæ paginæ Euangelii S. Joannis arctissimè vinculo compressa, ita tamen ut pars postrema promineat, cui inseruntur digiti eorum, qui de aliquâ re inquirunt. Tum pronunciatis quibusdam verbis, & expresso nomine ejus, de quo fit quæstio, si nomen efferatur innocentis suspecti, clavis immota manet. Si nocens sit, clavis violenter per se invertitur resoluto loro, quo liber vinctus est.

Sideromantia. *Sideromantia* fit ex ferro candente, cui paleæ impari numero injiciuntur: dumque cremantur, judicium sumitur de motu palearum, ex inflexione, figuris igneis, scintillatione flammarum, vel fumi gyris.

Molybdomantia. Ex plumbo quoque liquefacto vaticinia sumuntur, per formas & motū plumbi, per globulos guttatim supernatantes pari vel impari numero; per subsidentiam guttarum, & ex fibris quæ inde emanant.

Ex punctis in tabulâ signatis, vel in lapide verso ad lunam. Habent & mulieres Venetæ usum nescio quem jaciendi fabas: ex quarum lapsu agnoscunt, quos in suum pellicere possint amorem.

Ceromantia. *Ceromantia* ex cerâ liquefactâ vaticinia captat: cùm ejus guttæ excipiuntur Lebete aquâ pleno. Pronunciatis quibusdam verbis arcanis guttæ in fibras, filamenta, & quasi radices diversi generis porriguntur & extenduntur in superficie aquæ, vel junctim vel separatim, ex quarum positu, formâ, & numero conjecturæ de futuris sumuntur.

Oniromantia. *Oniromantia*, ex somniis elicitur: quando phantasmata inter dormiendum, vel visiones oculis, & imaginationi obversantur, ex quorum interpretatione de futuris judicatur. Extant hodie libri innumeri de somniis, sicut olim de iisdem scripsit Artemidorus, & alii. Sed quid certi ex iis desumi possit non video: cùm ex temperamentis seu affectionibus corporis totius, aut certarum partium, potissimùm cerebri eveniant: Nam de iis somniis quæ à Deo immittuntur, non loquor: Sed ejusmodi somnia vel nullis, vel paucis nostro tempore revelantur: nam ut plurimùm ea nobis in somnis occurrunt, quæ interdiu cogitavimus, aut egimus: ut apud Claudianum:

Somniorū diverſorum cauſæ.

Omnia

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa toro cùm membra reponit,
Mens tamen ad sylvas, & sua lustra redit:
Judicibus lites, aurigæ somnia currus:
Vanaq; nocturnis meta cavetur equis.

Idem quoque de se asserit Piscator ad Theocritum:

Πᾶσα κύων ἄρτους μαντεύεται, ἰχθύα κ' ἠγών.

Somnia sunt canibus panes: mihi somnia pisces.

Alia nascuntur ab intrinseco principio: ut, qui *flava bile* redundant, somniant de volatu, de incendiis, de contentionibus & cædibus.

Sanguinei temperamenti versantur in somnis inter convivia, ludos, amores, choreas, & hujusmodi exercitationes lætas & jucundas. *Melancholici* tenebras, vagationes per loca solitaria, apparitiones mortuorum, nocturna spectra & metûs plena. *Phlegmatici* de aquis, inundationibus, præcipitiis, balneis, navigationibus, de oneribus gravantibus corpus, aut impedientibus incessum: famelici cibos semper vident & appetunt; sitientes affatim bibunt. Pueri nugas, adolescentes ludos & exercitia, viri literati libros, Mercatores merces tractant, pecuniam numerant: & ita de reliquis.

Nulla est ætas, nullus sexus, nulla vitæ conditio, sive domi sive foris, pacis aut militiæ tempore, quæ sua non habeat somnia peculiaria inter dormiendum correspondentia actionibus, quibus interdiu vacaverit.

De his egregiè Plato disserit Politicorum nono: quæ Cicero ita interpretatur. *Videtis*, inquit, *quid Socrates in Platonis Politia loquatur. Dicit enim: Cùm dormientibus ea pars animi, quæ mentis, & rationis particeps sit, sopita langueat: Illa autem in quâ feritas quædam sit, atq; agrestis immanitas, cùm sit immoderato obstupefacta potu, atque pastu, exultare eam in somno, immoderateq; jactari. Itaque hinc omnia visa objiciuntur à mente, & ratione vacua, ut aut cum matre corpus miscere videamur, aut cum quovis alio homine, vel Deo, sæpè beluâ: atque etiam trucidare aliquem, & impiè cruentari; multaq; facere impurè, atq; tetrè, cum temeritate atq; impudentiâ. At qui moderato cultu atque victu quieti se tradiderit, eâ parte animi, quæ mentis & consilii est, agitatâ atque erectâ, saturataq; bonarum cogitationum epulis; eâque parte animi, quæ voluptate alitur, nec inopiâ enecta, nec satietate affluente, quorum utrumq; præstringere aciem mentis solet, sive deest naturæ quippiam, sive abundat atq; affluit: illâ etiam tertiâ parte animi, in quâ irarum existit ardor, sedatâ atque restinctâ; tum eveniet, duabus animi temerariis partibus compressis, ut illa tertia pars rationis & mentis eluceat, & se vegetam ad somniandum, acremq; præbeat: tum & visa quietis occurrunt tranquilla, atq; veracia.* *Plato de somnio.*

Sunt certè somnia quædam divinitùs immissa, quæ non de levibus rebus & nugacibus indicia præbent, sed de rebus magnis, & scitu necessariis: ut *Jacob* vidit in somnis scalam, per quam descendebant & ascendebant angeli è cœlo. *Pincerna* & *Pistor Pharaonis* in vincula conjecti somniant de corvis rapientibus panes, & de expressione uvarum. Quod Josephus interpretatus est: sicut & paulò post somnium Regis de vaccis macilentis, quæ obesas devoraverant. Et Nabuchodonosoris visionem in somniis explicavit Daniel. *Gen 28. 12. Gen. 40. 5. &c.* *Gen 41. 16. Dan. 4. 19.*

Fuerunt & quædam somnia inter Ethnicos, quæ prædixerunt futura. Ut filia Polycratis Samii illius felicis dormiens vidit patrem sublimem evectum in aëre, quem Juppiter abluebat, & Sol inungebat: Accidit postea ut Orontes præfectus Sardibus, (quo tempore Magi tenebant Imperium) eum dolo interceptum cruci affixerit: cujus corpus ardore solis tostum adipe liquefactâ diffluxerit, & pluviæ id abluerint. *Strabo lib.* 14.

Astyages filiam Mandanem somniavit minxisse tam diffusè, ut ejus urina in-

undarit totam Asiam: & ex ejus muliebribus enatam vitem, quæ Asiam inumbrarit: Nimirum annuebat hoc somnium ex Mandane nasciturum Cyrum, qui Medorum regno Persicum & totius Asiæ conjungeret. *Xenophon.*

Crœsus Lydorum Rex Atyn filium primogenitum, quem regni successorem destinaverat, somniavit sibi ferro ereptum: cui rei dum omni diligentiâ providet, in venatu apri devastantis Olympi culta ab Adrasto lanceâ ictus, dum in feram eam vibraret, periit: *Herodotus lib. 1. & Val. Max. lib. 1. cap. 7.*

Ephorus unus Lacedæmoniorum in fano Pasiphaës dormiens somniavit, quatuor sellas Ephororum, ubi jus dicebant, sublatas, & unam substitutam. Quod significabat Ephoris interfectis, Cleomenem Leonidæ filium rempublicam ad æqualitatem reducturum. *Plutarchus in Cleomene.*

C. Julius Cæsar paulò antequam à Cassio, & conspiratis trucidaretur, visus est sibi supra nubes deferri, & cum Jove dextram jungere. Et Calpurnia ejus uxor dormiens visa est sibi, maritum gremio fovere transfossum. *Plutarchus in Cæsare.*

Antoninus Caracalla, dum quiesceret in lectulo, vidit Severum patrem suum exerto gladio mortem minitari: neque ita multò post à Martiale Tribuno transfossus est. *Dion. in ejus vita.*

His similia exempla nobis proponunt infinita historiæ, quæ ex auctoribus petere satius est: Ea brevitatis gratia omittemus.

Alphitomantia. *Alphitomantia* conjecturas & vaticinia sumit ex farina farris vel hordei: hujus exemplum mihi narravit vir clarissimus Petrus Lepidus Procurator regius. Puella nobilis anxia quem ex Procis esset habitura maritum, consuluit anum Divinam, quæ illi tale dedit consilium, ut mendicaret ab aliquo solidum unum, quo farinam emeret hordeaceam, & ex eâ pinseret panem, ex cujus subactione efformaret scalam septem graduum: quâ efformatam & verbis magicis consecratam sub pulvinari lectuli ubi dormiebat reposuit: atque obdormiens somniavit se videre procum, cujus conjugium maximè appetebat, scalam conscendere, & è tertio gradu lapsum sibi cervicem frangere; subsecutum alium, quem non amabat, & septimum gradum superasse, & ad eius cubile perveniisse. Atqui contigit non multò post, ut is quem unice amabat ad eam petendam celeribus equis contendens, in via lapsus sibi collum fregerit: alter verò jussu parentum illi invitæ matrimonio fuerit junctus; quod infaustum & infelix fuit.

Physiognomia. *Physiognomia* ex lineamentis faciei & signis oculorum docet inclinationes animæ ad diversas passiones; ex quibus Physicus colligit futuros eventus. Nam ut oculi dicuntur animi fenestræ, passiones internas facilè produnt. Ad Physiognomiam referri debet *Metopomantia* vel *Metoposcopia*, quæ ex lineamentis frontis vaticinatur.

Chiromantia. *Chiromantia* ex manuum compositione suas elicit conjecturas. In hac arte considerantur montes digitorum pollicis, indicis & aliorum, cum eorum planetis & lineis: quarum præcipuæ sunt Vitalis, Naturalis, Hepatica, & Mensalis: aliæ minores sunt perfectæ vel imperfectæ, crassæ aut subtiles, apparentes aut confusæ, continuæ, interruptæ, integræ, interscissæ, rectæ, tortuosæ, profundæ, superficiales, divisæ, bifurcatæ, ramosæ, punctuatæ, circulares, semicirculares, stellatæ, decussatæ, coniunctæ, parallelæ. Est & angulus dexter, & lævus, triangulus, & quadrangulus: Tres nodi linearum Saturninæ, tres lacteæ, tres solaris, & totidem Mercurialis, cum cingulo Veneris, in hac & aliis ejusmodi observationibus.

Chiromantiæ celebriores. In hac arte Chiromantica magni viri sese exercuerunt: *Hermes Trismegistus, Pythagoras, Zopyrus, Helenus, Archindus, Pharaotes, Zaala, Alsarabius, Maternus, Philemon, Julianus, Constantinus,* & alii plurimi *Philosophi* & *Astronimi* antiqui. Inter recentiores *Petrus Aponitanus, Albertus Magnus, Michaël Scotus, Bartolo-*

tolomæus Cocles, *Antonius Cermiſon*, *Petrus dell' Arca*, *Andreas Corvus*, *Tircaſſus Mantuanus*, *Joannes de Indagine* & alii. Nunc vulgò contemptui habetur, tanquam res nugis plena, & impoſturis referta, cujus ſtudium proprium, & peculiare relinquitur mulierculis; & illis erronibus Cingaris, qui vagabundi totum orbem terrarum tranſcurrunt, cùm nullas habeant certas ſedes ubi morentur, aut domicilia figant. Licèt Raphaël Mapheus Volaterranus ſcribat illos originem ducere à *Chus*, filio Cameſis, filii Noæ: cujus poſteritas loca tenuit, inter Ægyptum & Æthiopiam. Qui tamen Ægyptum hodie frequentant, aſſerunt illos non minùs eſſe peregrinos in Ægypto, quàm in reliquis Europæ partibus. *Errones Cingari.*

Sternomantia his addi poteſt & *Gaſtromantia*: quæ Diabolica eſt Divinatio: quando Spiritus & Dæmones incluſi pectore vel ventre alicujus, maximè Pythiarum, tenui voce non per os, & labra poſſeſſorum, ſed per ſeipſos loquuntur voce diſtinctâ, prædicuntque futura. *De his Vierus lib.2.cap.1.* *Sternomãtia.*

Orneomantia ex avibus ſumebatur, quæ ſunt vel *præpetes*, vel *oſcines*. Hæ cantu, illæ volatu vaticinia præbebant, aliæ geſtu futura ſignificabant: nempe ex tripudio ſoliſtimo: quando offa vel cibus pullis exhibitus certo modo caderet in ſolum: Et cùm ex Augurum decreto omnis avis tripudium facere poſſet, inter eas tamen primum locum obtinuerunt *pulli Melici* & *Chalcidici*: quibus ſi offa porrigeretur, eamque voraciter depaſcerent, ita ut illis veſcentibus fruſta ab ore decidèrent, & terram pavirent, id eſt ferirent, quod tripudium faceret ſoliſtimum, quia in ſolum caderet aliquid poſt tripudium, quod ſolipavium vel terripavium dicebatur, fortunatum præſagiebat eventum. *Alexander de Alexandro lib.1.cap.23. & 29.* de hoc poſtea fuſiùs. *Orneomãtia.*

Hæc ars *Mantica* non ſolùm ex iis, quæ ſupradicta ſunt, olim ſumebatur, & hodie uſurpatur, ſed ex aliis diverſis rebus: Neque ulla eſt natio, aut populus, qui non habeat peculiare aliquid, unde futurorum prædictiones eliciat. Notum eſt omnibus id, quod plurimi agunt 24. Junii, qui incidit in Vigiliâ S. Joannis, dum jejunio novendiali quidam præſtigiis Satanæ faſcinati, ſe præparant ad eam noctem, ut ſemen *filicis* legant. Cùm hæc herba una ſit earum, quæ neque flores, neque ſemen habeat, ſed propagetur ex ſua radice; miſeris tamen hominibus ita illudit Diabolus, ut mediâ nocte motis fulminibus, & horrendis tempeſtatibus, ipſe plerumque appareat, figuram aſſumens monſtroſam, ut magis terreat faſcinatos, qui ſe exorciſmis diris, circulis, characteribusque circa ſe in terrâ deſignatis tutari credunt, & ab ipſo Dæmonis impetu defendi. Strato interim novo mantili ex cannabe texto ſub filice (quam dicunt unâ horâ florere & ſemen maturum dare) hoc excipiunt certis precibus & verbis ordine pronunciatis, involutumque ſerico puniceo, vel membranâ Virgine accuratè cuſtodiunt ad Divinationes per ſomnia nocturna. Uſque adeò Diabolus mendax, & omnis impoſturæ artifex malitioſus ſua mancipia cum efficacia deludit! Et hoc ſemen ſuppoſititium non tantùm ad vaticinia conducere creditur, ſed etiam fabulam impietati adjungunt: aſſeruntque ſi crumenæ (cui incluſum hoc ſemen filicis ſervant) nummos aureos vel argenteos ſub noctem immiſeris, poſterâ die numerum eorum duplicatum invenies. Quod ſi eventus te fefellerit, reſpondebunt impoſtores magi, te fidei defectu laborare, vel aliquo crimine pollutum, & à Deo alienatum: uſque adeò imponi nobis permittimus! *De filicis.*

Idem quoque fabulantur de radice *Mandragoræ*: quam mulierculæ, & imperitum Gallorum vulgus *Mandagloire* vocitat; & hæc quoque ad multiplicandos nummos conducit, Divinationique, conciliandis amoribus, dandis, ut ajunt, malis noctibus, & aliis ejuſmodi impiis, & abominandis uſibus, quibus hoſtis atrox humani generis præſidet. Nam non eſt dubiũ Diabolum (qui, à Dei conditoris gratiâ, ſuâ culpâ exciderit) vim mirã & efficacem non amiſiſſe, ſed multa præſtare mirãda, *Mandragora.*

&

& se in Angelum lucis nonnunquam transformare, ut homines decipiat. Ideò vim quandam & virtutem isti radici præstare, quâ homines obtinent plurima, & efficiunt bonam partem eorum, quæ conantur. Utque hæc radix has proprietates habeat, oportet eam certis ceremoniis erui: neque radicem esse fatentur, sed puerum viventem, extractum è profundo telluris sub patibulis. Hoc modo: Præparant se per aliquot dies jejuniis, aspersione lustralis aquæ, & obmurmuratis certo numero precibus: postea consecratas secundò die Februarii, die Purificationis cereos accendunt, & ad patibula suspensorum die Sabbathi sub noctem se conferunt: scrobem profundam effodiunt ligone, donec tantum profunditatis ferè attigerint, quantum intervallum judicatur esse à superficie terræ, usque ad caput patibulo suspensi, vel rotæ impositi: cumque fossor existimat se proximè venisse ad locum, ubi res quæsita latere dicitur, adhibet canem priùs edoctum terram fodere, quem immittit in scrobem aspersam sanguine proprio, decocto murum & vespertilionum, aliarumque herbarum ad hoc opus conducentium: ut canis eo odore magis incitetur ad scalpendam humum: oportet interim eum, qui talia procurat, obturatis favo recenti, vel cerâ sacrâ auribus procul aufugere. Quia sub terrâ existimant latere monstrum vivens formâ infantuli vivi & nigri, qui ad aspectum lucis vocem emittit acutam: hanc quicunque audit, aut subitò exanimatur, aut rabie malâ corripitur. Hujus argutæ vocis indicium facit canis latratus lethifer, & circumvolutio per multos gyros donec expirârit: quo perspecto fossor sine periculo ad scrobem accedit, monstrum hoc vivens extollit, multis priùs recitatis precibus, & crebrò signo crucis admoto fronti & pectori. His ceremoniis erutum portentum, (quod Diabolus persuadet generatum ex sacro Chrismate, quod is qui est supplicio affectus accepit in baptismate) domum deferunt involutum lineo strophio mundo, illum vestibus amiciunt, cibis & potu fovent: non secus ac si infans esset sive mas sive fœmina: Quia impostores isti Magi ad pecuniam emungendam ita præparant Mandragoræ radicem in formam infantuli semicubitalis, ut alterutrum sexum designent. Et effodiendo scrobem in eam conjiciunt hoc effictum simulachrum (quod quia sine vitâ & sensu invenitur; non potest animal vivum ex radice fieri) non desinunt religiosè id tollere, & quod à vivo non potuerunt, id à mortuo extorquere. Quòd si mandragoræ radix desit, statuam hanc effingunt ex radice Brioniæ: id quod ego vidi Patavii apud quendam Pharmacopolam: & utriusque radicis eædem sunt vires & efficacia, Diabolo omnia perficiente, & procurante omnia, quæ ad miserorum hominum ruinam & perditionem faciunt: Nam certum est persæpe in ejusmodi rebus accidere mirandos effectus, & omnem fidem superantes.

DE

DE MAGIA

& MAGICIS PRÆSTIGIIS & IMPOSTURIS.

CAPUT I.

MAGI ſecundùm Porphyrium & Apulejum, vel *Maguſci* ſecundùm Suidam, idem ſignificant quod Sacerdotes, Sapientes, vel Philoſophi: Iinamque à Græcis Sophiſtæ, ab Italis Sapientes, ab Æthiopibus Gymnoſophiſtæ, ab Indis Brachmanæ, ab Ægyptiis Sacerdotes, à Cabaliſtis Prophetæ, à Gallis Bardi & Druydæ, & Semnothei, ab Aſſyriis Chaldæi vocati ſunt.

Magi primi apud Indos originem traxiſſe creditи ſunt à poſteris Abrahami, qui illi ex concubinis nati erant. Hi acceptis à parente donis ad Indos ſeceſſerunt, ubi in hodiernum uſque diem vivere poſteritas eorum creditur in Provinciâ Maabas, margaritarum capturâ celebri. Et ii cetos maximos incantationibus effaſcinant, necui nocere poſſint. Noctu verò eos relaxant, ne furibus & pyratis latrocinandi detur occaſio. Lege de iis *M. Paulum Venetum lib. 3. rerum Orientalium cap. 23.*

Ex horum numero fuerunt tres illi *Magi*, quos ex oriente veniſſe Bethlehemum ad adorandum Chriſtum natum, produnt Sacræ literæ. Cujus adventum ex Prophetiis præſciverant, ideò perſtellam ducti ſunt in Palæſtinam. Conſtat eos olim vixiſſe ſummâ in ſimplicitate, & integritate vitæ, abſtinentiaque mirabili: utpote qui nihil præter farinam, & olera agreſtia comedebant: *ut refert Cælius Rhodiginus lib. 13. lectionum antiquarum, cap. 25.* Vitam hanc hominis quendam vivum eſſe conceptum dicebant, mortem verò nativitatem ad veram & felicem vitam, iis qui rectè Philoſophati eſſent: id circo multa exercitatione uſi ſunt, ut ſe ad mortem præpararent, *teſte Strabone lib. 15.* contemnentes omnem luxum, & ſuperfluos bonorum terreſtrium uſus: contenti iis, quæ à naturâ præbentur ad hanc vitam conſervandam: dantes aſſiduam operam Philoſophiæ, & ſtudio Aſtrologiæ, cognitionique creaturarum Dei.

Magiæ ſpecies prima, eſt ſumma, perfecta, & conſummata cognitio Philoſophiæ naturalis, in ſuis operibus miraculoſis adjuta à notitiâ intrinſeca, & occulta rerum notitia: quæ adplicata ſubjecto convenienti, parturit miracula in rerum natura. Unde Magi tanquam diligentiſſimi Naturæ exploratores, cognoſcentes ea quæ à natura præparata ſunt, & tempeſtivè activa cum paſſivis convenienter adplicantes, ſæpius ante ſtatutum tempus, & à Natura ordinatum, producunt effe-

ctus, qui vulgo miracula judicantur, cùm sint opera Naturæ; neque interveniat aliud aliquid, quàm anticipatio temporis. Ut si quis rosas florere faciat menseDecembri, frondere arbores Januario, matureſcere uvas Majo, movere pluvias in aëre, vel tonitrua, proponere videnda animalia diverſi generis: *ut docet Joan. Baptiſta Porta Neapolitanus libro ſecundo de Magia naturali*, ubi infinita traduntur miraculoſa in Naturâ. Idem quoque facit *Rogerius Bacconius.* *Julius Camillus* homo fide dignus aſſerit ab amico ſuo per allembicum formatum fuiſſe infantem, cui vitam aliquot horarum tribuit. Res mira, ſi vera ſit. Sed quæ iſti tradunt, referta ſunt multâ vanitate, & mendaciis: & fortaſſe profana, & impia cenſeri debent, atque à Chriſtianâ traditione aliena: cùm præſtigiis plena ſint, & illuſionibus Diabolicis: quibus adplicantur vapores, perfumigia, luminaria, cerei, ligamenta, ſuſpenſiones annulorum, imagines, ſpecula, medicamenta, & ſimilia inſtrumenta Magica; de quibus *Jamblichus* ait: *Res quæ à præſtigiatis videntur, non habent eſſentiam in actione, ſed tantùm imaginationem.* Quia finis hujus Magiæ non eſt, ut ſimpliciter res fiat, ſed ſimilitudinem rerum oculis proponat. Quod fecerunt olim *Numa Pompilius*, *Pythagoras*, *Hermes*, *Belenus*, *Nymphodorus tantùm à Duri commendatus*, & *Diophytis Locrus à Phanedemo*, *Scymmus Tarentius*, *Philiſtides Syracuſanus*; *Heraclius Mitylenæus*, præſtigiatores excellentes. Neque abſimiles judicari debent *Zamolxis Thrax*, *Zoroaſtres Oromaſi* filius apud Perſas & Bactrianos, *Budas* apud Babylonios, *Hyarchas Brachmana* apud Indos, *Theſpion* Gymnoſophiſta apud Æthiopas; *Cratiſthenes*, & alii, ut *Bocus*, *Zenotenus*, *Almadel*, *Thetel*, *Archindus*, *Ptolemæus*, *Geber*, *Zaël*, *Nazabatub*, *Thebith*, *Berich*, *Oſias Chaldæus*, *Aſtophanes*, *Hipparchus*, *Alcmæon*, *Eudoxus*, *Plotinus*, *Edeſius*, *Sopater*, *Euſtathius*, *Proclus*, *Jamblichus*, quorum omnia ferè opera interierunt. Inter recentiores ab aliquibus recitantur *Albertus Magnus*, *Raimondus Lullius*, *Roggerius Bacconus*, *Arnoldus de Villa nova*, *Petrus de Albano*, *Antonius de Fantis*, *Lucas Thronus Venetus*, & *Scotus Placentinus*, *Bartholomæus Cocles*, *Antiochus Tibertus*, *Gerebertus Rhemenſis*, & alii.

Infans vivus arte Magicâ factus.

Præſtigiatores excellentes.

Architas, olim fabricaſſe columbam dicitur, quæ ſuâ ſponte volabat: cujus mentionem facit *Favorinus Philoſophus in A. Gellio.* Statua Mercurii articulatâ voce locuta perhibetur. *Franciſcus Georgius lib. de Harmoniâ mundi teſtatur* Albertum Magnum conflaſſe caput aheneum, quod vocem diſtinctis & intelligibilibus verbis protulerit.

Magiam hanc *Naturalem* multi admittunt, tanquam ſcientiam ſecretorum Naturæ: quæ non niſi viris piis, bonis, & eruditis à Deo conceditur. Sed hi viderint quibus rationibus ſuam aſſertionem tueantur. Curioſa ſunt hæc, & non neceſſaria: quæque ſectatorem paulatim, & per gradus inducunt ad pejora: in quę ſi quis ſeſe vel modicè intruſerit, cùm volet, illi inde pedem referre non licebit. Videtur tamen hæc non improbare *Origenes*, *tractatu* 5. *ſuper Matth.* ubi ait: *Ars Magica non mihi videtur alicujus rei ſubſiſtentis vocabulum: Sed & ſiſit, non eſt operis mali, nec quod haberi poſſit contemptui.* Cujus opinionem amariſſimè reprehendit *Theophilus Alexandrinus libro ſecundo Paſchal.* qui Origenis fuit inimicus acerbiſſimus. Idem *Origenes* 23. *Homilia ſuper Numer.* de Magia Naturali loquitur, eam diſtinguens à Dæmoniacâ, fallaci, & impiâ, quam damnat & improbat: quâ uſus fuiſſe dicitur *Apollonius Tyaneus*: licèt alii Naturalis tantùm Magiæ ſcientiam exercuiſſe aſſerant: *de quâ Philo Hebræus lib. de legibus* ita ſcribit: *Veram Magiam, hoc eſt perſpectivam ſcientiam, per quam opera Naturæ clariùs cernuntur, ut honeſtam expetendamq; non plebeji tantùm, ſed etiam Reges Regum maximi, præſertim Perſici tam curioſi harum ſint artium, ut regnare non liceat, niſi familiariter verſato cum Magis.*

Magia Naturalis.

Magia inventum eſt Chaldæorum, Perſarum, & Ægyptiorum. Cujus auctorem primũ fuiſſe dicunt *Zoroaſtrem* Bactrianorum regem, Oromaſi filium, ſecundũ *Plinium lib.* 30. *cap.* 1. Et is Nini Aſſyriorum regis tempore vixiſſe perhibetur, ante bellum Trojanum quadringentis & ultrà annis. *Suidas* ſcribit: illum reliquiſſe libros

A quibus inventa ſit Magia.

bros quatuor *de rerum Naturâ, de lapidibus pretiosis librum unum*, & alium *de Astrologiâ. Plinius lib. 7. cap. 16.* narrat, *eum eodem quo natus est die risisse; cùm reliqui omnes homines risum differant ad sexagesimum secundum diem.* Neque desunt qui *Zoroastrem* asserant fuisse *Cameſem* Noæ Ogygis prisci filium, qui artem Magicam ante diluvium didicerat: ideò patri ebrio illusisse, virilia quæ ejus contractando incantatione detestandâ reddidisse sterilem, ne postea gignere posset: propter quam causam à patre Noâ expulsus ad Ægyptios fugit, ubi homines impiis traditionibus corrupit: atque inde extorris in Italiam trajecit, Aborigenumque animos ita pervertit, ut nihil intentatum, aut inausum relinquerent: postremò se ad Bactrianos recepit, quibus imperavit.

De hac Naturali Magiâ mira tractantur in libro qui *Arbatel* inscribitur. Is continet tomos novem *Aphorismorum* septies septenorum: Primus dicitur *Isagoge*, seu liber institutionum Magiæ.

Secundus vocatur *Microcosmica Magia*, quæ operatur per Spiritus, sive Genios à nativitate homini attributos. *Arbatel tractatus Magicus.*

Tertius dicitur *Olympica Magia*: quæ docet, quomodo per Spiritus Olympi agat & patiatur homo.

Quartus est *Magia Hesiodica & Homerica*, quæ operatur per eos Spiritus, qui *Cacodæmones* nominantur.

Quintus est *Romana*, sive *Sibyllina Magia*; quæ agit per Spiritus tutelares, & dominos, quibus distributus est terrarum orbis:

Sextus est *Pythagorica doctrina*; quæ tantùm agit cum Spiritibus, qui docent *Physicam, Mathematicam*, & *Alchimiam.*

Septimus est *Apollonii*; quæ continet *Microcosmicam* & *Romanam Magiam*: peculiare tamen habet, quòd potestatem nacta sit super Spiritus humano generi adversantes.

Octavus est *Hermetica* sive *Ægyptia*; quæ non multùm differt à Divinâ Magiâ. Ea producit in medium Deos omnis generis, qui in templis habitant.

Nona est omnium excellentissima dicta *Prophetica Sapientia*; quæ ex solo verbo Dei dependet.

Monstrosa sunt planè quæ in hoc libro continentur: & mirum est inveniri hodie homines doctos, & qui pietatem sequi se profitentur, qui harum nugarum, vel ut meliùs dicam, impietatis sectatores sint: quique se trahi & agitari patiantur à Satanâ, qui tam cautè *se in Angelum lucis transformat*, ut homines seducat & in perditionem attrahat. Tam bellè, tam artificiosè suas imposturas tradit, ut videantur Dei summi mandato contineri: easque non nisi piis, castis, & religiosis hominibus committi. Quòd si in ejusmodi traditionibus non semper arti respondeat eventus, statim objicit Diabolus, Magum aliquo peccato irretitum, & alienatum à Spiritibus illis cœlestibus, qui non nisi sanctificatis se communicant, doctis, & intelligentibus secreta Naturæ. Ideò *Joan. Baptista Porta lib. 1. cap. 2.* ait: *Jure quidem primùm, qui tantâ debet majestate pollere, exactum & consummatum in Philosophiâ, rerumq; Naturæ disertissimum optarem. Causas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexum, combinationem, unde mixtorum scaturigo & interitus, meteoriam, maris æstus, cæcos motus terram concutientes, animantium quadrupedum videlicet, aërivagorum, aquatilium, & omnium vitâ fruentium, & metallorum naturas, loca, & nomina: in quibus oportet multùm versatum esse: Neque enim id artificii inconvenientiùs, quàm instrumenta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque non ignarum esse decet: & mathematicas disciplinas novisse: & Opticam facultatem illum tenere necesse est: ut oculos subinde fallat, visiones in aquis, procul, in speculis, in orbem conglobatis, concavis, extensis, diversèq; efformatis: & qui hæc ignorarit penitus hinc secludendus est: nec Magum quempiam existimandum nisi disciplinis his insigniatur. Nam si inscius fallitur, arti non vitio vertat, sed suam culpet inscitiam.* Lege plura a- *Qualem esse oporteat Magiæ studiosum.*

pud eundem ubi docet, qualem oporteat esse Magiæ studiosum. Quàm speciosa tractatio & institutio, quàm egregio palliata prætextu! Sed audi quid addat liber Arbatel:

In septenario tertio, Aphorismo 15. *tradit: Spiritus Olympi eos esse, qui in Firmamento, & Astris habitant. Quorum officium est fata decernere, & fatales casus administrare. Hoc eorum quilibet agit & docet, quod ejus astrum, cui addictus est, portenderit. Quia solus Deus illis dat posse & efficere.*

Septem Gubernatores Olympi.

Ejusdem septenarii Aphorismo 16. *ait:* septem *esse* Gubernatores, *seu officiorum differentias* Olympi: *per quos Deus voluit omnem mundi machinam administrari. Horum astra visibilia his nominibus nuncupantur* Arathron, Bethor, Phaleg, Och, Hagith, Ophiel & Phul. *Et horum quilibet habet sub se militiam firmamenti multiplicem.*

Arathron *præest provinciis visibilibus quadraginta novem.* Bethor *triginta duabus.* Phaleg *triginta quinque.* Och *viginti octo.* Hagith *viginti uni:* Ophiel *quatuordecim.* Phul *septem. Hoc modo in universum, provinciæ Olympi erunt centum octoginta sex: quæ gubernantur ab his septem Principibus sive Gubernatoribus: qui ad colloquia accersuntur certis diebus & horis.* Arathron *in Sabbatho horâ primâ diei: & dat responsa de suis provinciis & provincialibus. Quilibet enim præest annis quadringentis & nonaginta. Principium anomaliæ simplicis Anno* 60. *ante Christum natum est principium administrationis* Bethor: *& duravit ad annum Christi* 430. *Cui successit* Phaleg *usque ad annum* 920. *Deinde* Og *ad annum* 1410. *Secutus est* Hagith, *cujus potestas hodie viget usque ad annum salutis* 1900.

Septem hæ potestates sive Principes Magicè evocantur simpliciter eo tempore, die, & horis, quibus præsunt visibiliter, aut invisibiliter. Per sua nomina & officia, quæ Deus illis dedit, proposito ejus charactere, quem vel confirmarint, vel ipsi dederint.

Arathron.

Arathron *habet in sua potestate ea quæ in Astronomiâ Gratiæ Saturninis viribus adscribuntur. Quæ verò voluntate liberâ facit, sunt hæc:* Primò: *Quævis potest in lapidem convertere, etiam momento, veluti animal aut plantam retinentem eadem objecta visus.*

Secundò *convertit thesauros in carbones, & contra carbones in thesauros.*

Tertiò, *dat familiares Spiritus cum definita potestate.*

Quartò, *docet Alchimiam, Physicam, & Magiam.*

Quintò, *conciliat homini Pygmæos, homines pilosos.*

Sextò, *facit invisibilem.*

Septimò, *infœcundum reddit fœcundum, & donat longævitatem.*

Character est ejusmodi.

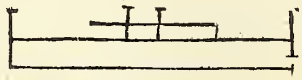

NB. Ordo horum Characterum incuriâ Sculptoris à sinistra ad dextram est inversus.

Habet sub se quadraginta novem reges, quadraginta duos Principes, triginta quinque Satrapas, viginti octo Duces, viginti unum ministros coram se stantes, quatuordecim familiares, septem nuncios. Imperat legionibus triginta sex millibus. Legio est numerus 490.

Bethor.

Bethor Jovi *adscribitur. Vocatus citò advenit. Quem suo charactere dignatur, ad maximas dignitates evehit: objicit thesauros, conciliat Spiritus aërios, qui vera dant responsa: de loco ad locum transportat quasvis res, lapides pretiosos, ac medicinas miraculosas docet cum suis effectibus. Dat etiam familiares Spiritus Firmamenti: & potest vitam hominis producere ad annos septingentos, si Deus volet.*

Ejus character.

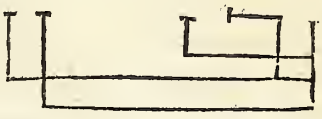

Habet sub se quadraginta duos reges; triginta quinque Principes, viginti octo Duces:

viginti

vigintiunum consiliarios. Quatuordecim Ministros; & septem Nuncios. Imperat 29000. legionibus spirituum cœli.

Phaleg *præest Marti: Pacis est Princeps. Cui tribuit suum characterem, hunc evehit ad summas dignitates in re bellicâ. Characteris ejus hæc est figura.* Phaleg.

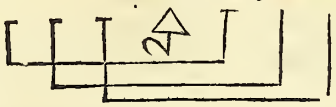

Och *Solaribus præest: dat 600. annos cum firmâ valetudine. Largitur sapientiam: dat Spiritus præstantissimos: docet perfectam Medicinam: convertit omnia in aurum præstantissimum & purissimum, & lapides pretiosos generat. Concedit aurum, & crumenam auro pullulantem. Habet sub se Legiones 36536. Solus administrat omnia. Illiq; inserviunt Spiritus per centurias. Quem suo charactere dignum duxerit, eum facit tanquam aliquod numen cæleste, coli à regibus, & principibus mundi. Characteris ejus hæc est figura.* Och.

Hagith *gubernat Venerea. Quem suo dignatur charactere, eum reddit formosissimum, gratiis & præcipuo decore ornatum: Cuprum momento convertit in aurum; & contra aurum in cuprum. Dat spiritus, qui fideliter inserviunt iis, quibus addicuntur. Habet sub se Legiones 4000. Spirituum obsequentissimorum. Singulisq; millenis præficit Reges statutis temporibus. Ejus character talis est.* Hagith.

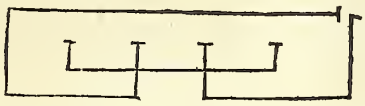

Ophiel *est Gubernator Mercurialium: dat eloquentiam, & verba composita ad persuasionem: subtilem reddit animum, & promptum ad diversa fingenda: argentum vivum momento convertit in Lapidem Philosophicum. Spiritus ei subjecti accedunt ad Legionum centum millia: concedit facilimè Spiritus familiares aptos ad omne figmentum, & præstigias: Ejus character est ejusmodi.* Ophiel.

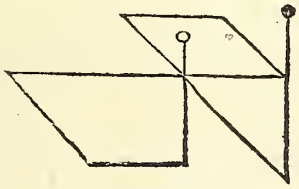

Phul *omnia metalla convertit in argentum dicto & facto. Gubernat lunaria: sanat hydropem: dat aqueos Spiritus, qui inserviunt homini, corporali, & visibili formâ. Producit vitam ad annos trecentos: Et hoc gaudet charactere.* Phul.

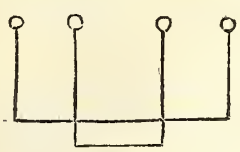

Secreta Magiæ *diversa sunt: inter quæ* præcipua *sunt hæc.* Primum *est curatio omnium morborum septem dierum spatio, vel per characteres, vel per naturalia, vel per superiores Spiritus.* Secundum *est posse producere vitam in longum tempus: & hoc primi Patres habuerunt ante & post diluvium.* Secreta Magiæ magna 7.

Tertium *est habere obedientiam creaturarum in Elementis, quæ sunt in formâ Spirituum personalium. Item Pygmæorum, Saganarum, Nympharum, Dryadum, & Sylvaticorum hominum.*

Quartum, *posse colloqui cum intelligentiis omnium rerum visibilium & invisibilium; ac de quâvis re audire, & scire quid cui præsit, & conferat.*

Quintum, *seipsum posse gubernare ad finem à Deo sibi præfixum, & ad eum se præparare.*

Sextum, *nosse Deum, & Christum, ejusq; Spiritum Sanctum: illi Triadi Sacrosanctæ inservire, modo & ritu ab eâ ordinato: & hæc est perfectio Microcosmi.*

Septimum *est regenerari, & sanctificari perfectissimè: ut sit* Henoch *rex inferioris mundi.*

Secreta septem mediocria.

Alia sunt Magiæ secreta *septem, quæ* mediocria *dicuntur.*

Primum *est metallorum transmutatio, quæ vulgo Alchimia vocatur. Et hoc arcanum paucis peculiari gratiâ conceditur.*

2. *Est curatio morborum per metalla, aut per magnalia lapidum preciosorum, aut lapidis Philosophici.*

3. *Est posse præstare miracula Astronomica, & Mathematica, ut sunt machinæ Hydraulicæ: & administrare negotia pro cœli influxu.*

4. *Exhibere naturalia Magiæ opera.*

5. *Scire omnes Physicas propositiones & prævisiones.*

6. *Cognoscere ex fundamento omnes artes, quæ manibus exercentur, & corporis muniis.*

7. *Cognoscere omnes artes, quæ per Angelicam hominis naturam exerceri possunt.*

Secreta septem minora.

Secreta minora *etiam septem numerantur.*

Primum, *rem graviter facere, & multum pecuniæ corradere.*

2. *De humili statu ad dignitates, & honores ascendere: novamq; familiam fundare, quæ sit illustris, & res magnas gerat.*

3. *In re militari excellere: res magnas feliciter & animosè perficere: esse capitis caput Regum, & Principum.*

4. *Esse bonum patrem familiâs, tam ruri, quàm in urbe.*

5. *Esse Philosophum, Mathematicum, Medicum.*

6. *Esse Theologum præstantem.*

7. *Esse Mercatorem fortunatum in negotiatione.*

Spiritus aut sunt ministri verbi Divini, aut Ecclesiæ membrorumq; ejus: aut sunt inservientes creaturæ in rebus corporalibus, partim ad salutem corporis & animi, partim ad interitum.

Ex utero matris ad Magiam aptus producitur homo, qui verus Magus esse debet. Alii qui se ad hoc officium suâ sponte non vocati ingerunt, vani sunt, & infelices.

Omnis character à Spiritu datus, quâcunq; ratione suam habet efficaciam in eo negocio ad quod datus est in tempore præfinito. Est enim eo utendum horâ & die Planetariâ, qua datus est.

Qui expetit familiariter conversari cum Spiritibus, sese custodiat oportet ab omnibus enormibus peccatis, & diligenter assidueq; oret pro custodiâ altissimi. Et cùm Spiritus Olympici evocandi sunt, observandus est ortus Solis, de cujus natura Spiritum Magus desiderat.

Judicium Autoris.

Nonne hæc sunt mysteria horrenda, & detestanda? quæ tantæ impietati Sacrosanctum Dei Nomen, cœlestiumque Angelorum munia immiscent, & profanant. Cumque Magum hæc præstare necesse sit (si ad perfectionem tantæ artis velit pertingere) quàm doctus, quàm Sapiens, qui hæc omnia ignorat, abominatur, & fugit! cùm horum ignorantia summa sit scientia. Qui plura scire expetit, perlegat librum illum Arbatel, ex cujus copiosis blasphemiis pauca hæc excerpsimus in gratiam pii lectoris, qui ex his cognoscere potest, quantis impostoris & dolis

lis Cacodæmon transmutatus in Angelum lucis decipiat miserum & obcœcatum Magorum genus, ut eos in perditionem pertrahat æternam.

CAPUT II.

Ordines Spirituum.

COElestes Genios, intelligentias, & Spiritus *Porphyrius*, *Proclus*, *Jamblichus* & alii *Theurgici* dividunt in duos ordines. Alii dicuntur in cœlo habitare, ut *Dii*, *Archangeli*, & *Angeli*. Alii sunt inferiores, ut *Dæmones boni & mali*, *Heroës*, *Principatus*, *Principes*, *Animæ puræ & impuræ*.

Dæmones boni, *Heroës*, *Principatus*, *& animæ puræ* habitant in aëre. *Dæmones mali*, *Principes*, *& animæ impuræ* locum habitationis sortitæ sunt in superficie terræ, desertis, sylvis, speluncis, & in barathro subter terram.

Cælestes Spiritus apparent in igne cœlesti splendentes ut *Sol*.

Aërii se præbent videndos sicut *luna & astra*.

Terrestres in igne terrestri nigro, sicut *luna quæ patitur Eclipsin*.

Cælestes spiritus evocati apparent diversis formis: & animæ siderum movent eorum aspectum certis modis.

Dii apparent uniformes, & simpliciter.

Archangeli, uniformes quidem, sed minùs quàm simpliciter.

Angeli autem minùs quàm Archangeli.

Porphyrius tradit formam corpoream Angelorum mutabilem in suâ apparitione non posse dici corpus: non magis quàm corpus naturale mutabile in omnes figuras. Quia qualitates corporis alterari non possunt sine corruptione & privatione subjecti. Homo autem semper consideratur lineamentis & habitu membrorum humanorum: quæ si tollantur, homo ampliùs dici non potest, sed alterius speciei.

Dii inferiores Angelis sunt *Dæmones*, qui diversificantur magis quàm Angeli.

Principatus magis sunt varii quàm Dæmones ordine variationis admirabilis.

Heroës non multo absimiles sunt Principatibus, magis tamen variæ sunt eorum formæ, & inordinatæ.

Animæ capaces sunt omnis figuræ.

Dii, dum apparent evocati salutares sunt. *Archangeli* sunt horrendi simul & mites. *Angeli* Archangelis leniores. *Dæmones* sunt semper metuendi. *Heroës* paulò minùs. *Principatus* admirabiles. *Principes* noxii & malefici. *Animæ* similes sunt Heroïbus, licèt inferiores ordine.

Deorum imagines apparent immutabiles magnitudine, formâ, figurâ & actione. *Archangelorum* & *Angelorum* mutabiliores sunt: sed tamen proximè accedunt ad immutabilitatem Deorum. *Dæmonum* imagines magnitudine ac formâ mutabiliores sunt: discerni tamen possunt ex eorum mutatione. *Principatuum* immobiles sunt. *Heroum* ferè similes Dæmonum imaginibus. *Animæ* Dæmonibus mutabiliores.

Dii apparent quiete & ordine stabili. *Archangeli* proximè hos sequuntur, sed efficaciam majorem adjiciunt. *Angeli* quieti, & ordini Deorum sese accommodant, sed addunt motum ordinatum, & moderatum. *Dæmones* turbant suum ordinem & quietem. *Principatus* constantes, & stabiles in seipsis deprehenduntur. *Heroës* se leviter movent, & magnâ celeritate. *Principes* moventur non difficili modo neque dissimili ab Heroïbus, sed id fit cum tumultu, & strepitu vario. *Animæ* procedunt ferè sicut Heroës, sed multò minore cum stabilitate.

Deorum

Deorum pulchritudo inæstimabilis, incomparabilis & admiranda sese oculis repræsentat, & mirificè oblectat. *Archangelorum* & *Angelorum* forma proximè ad Deos accedit: sed in suo gradu, qui aliquam recipit mutabilitatem. *Dæmonum* & *Heroum* secundùm suas species determinata apparet pulchritudo. *Heroum* quidem species secundùm suas actiones sunt pulchriores. *Principatuum* forma excellens, & læta. *Principum* falsa, fucata, ficta & elaborata. *Animarum* pulchritudo consistit ratione terminatâ, & magis divisâ, quàm Heroum, quæ tamen comprehenditur iisdem ferè formis.

Deorum actiones magis sunt subitæ, & promptiores, quàm intelligentiâ comprehendi potest: per se tamen stabiles sunt. *Archangelorum* celeritas miscetur actionibus cum omni efficaciâ; *Angeli* motum habent proprium cùm suâ celeritate: differunt tamen ab Archangelis, & Diis, cùm perficere non possint quicquam verbo. *Dæmonum* actiones videntur celeriores, quàm effectu esse possint. *Heroës* procedunt audacter quidem, & promptè in suâ actione, sed perficiunt tardiùs, quàm Dæmones. *Principatus* procedunt auctoritate singulari, & majestate, imperioque ordinato ad effectum veniunt. *Principes* ostendunt quidem aliquam majestatem extrinsecam, dum rem aliquam aggrediuntur, sed effectus plerumque non subsequitur. *Animarum* actiones magis moventur, quam Heroum, sed sunt debiliores.

Deorum magnitudo, dum apparent, totum cœlum videtur occupare, & dum incedunt, non videntur posse ferri ab universa terra. *Archangeli*, dum se manifestant, pars quædam mundi simul videtur moveri, & lux in se divisa apparet: & pro magnitudine dominationis, lumen & formam ostendunt excellentiorem. *Angelorum* lumen mirum est. *Dæmonum* lux & magnitudo debilior est quam Angelorum. *Heroum* virtus est imbecillior superioribus: aspectu tamen sunt magnanimi & illustres. *Principatus* vasti & excellentes. *Principes* inflati, superbi, & insolentes. *Animarum* effigies inæquales sunt & minores, quàm Heroum. Et unusquisque pro latitudine sui Imperii, & amplitudine suæ potestatis forma augustiore apparet, & plus luminis secum trahit.

Deorum aspectus clarum se præbet hominibus, & excellentia luminis perfectiore, & admirabiliore. *Archangeli* videntur in luce perfectissima, & indesinente. *Angelorum* lux non est absimilis: sed in eo deficere videtur, quòd in sua plenitudine discerni & cognosci nequit. *Dæmonum* aspectus minùs patet, estq; magis caducus. *Heroum* est imperfectior. *Principatuum* apertior, & diaphanus. *Principum* obscurior, licèt imperiosior. *Animarum* tenebris densioribus, & umbris obscurior.

Deorum imagines sunt perlucidæ & splendidissimæ. *Archangelorum* lucidæ quoque sunt: sed *Angeli* splendore iis sunt paulò inferiores. *Dæmonum* lumen est tanquam ignis perturbatus. *Heroum* tanquam lumen est mixtum multis luminibus. *Principatuum* imagines tanquam in lumine puro videntur. *Principum* tanquam in lumine confuso, & multis dissimilibus luminibus, & contrariis invicem mixto. *Animarum* verò imagines videntur in igne diviso, & diversi generis luminum.

Dii se præbent in igne non diviso, neque dissipato, sed admirabili, & qui videtur complere mundum universum. *Archangelorum* ignis non quidem segregatus, aut dissipatus est, sed secum ante se, & post se comprehendit ingens splendoris & luminis spatium. *Angelorum* divisus est quidem, sed ejus ideæ sunt perfectæ, & omnibus modis absolutæ. *Dæmonum* ignis est magis circumscriptus & divisus: ideò faciliùs concipitur visu eorum, qui contemplati sunt ea, quæ sunt sublimiora & altiora. *Heroum* ferè similis est: inæqualitatem tamen quandam in se complectitur. *Principatuum* ignis admodum clarus est, & fulgidus. *Principum* continet nescio quid obscuritatis, & umbræ ingratæ. *Animarum* maximè divisus est, diversiformis, & mixtus naturæ universi magis diverse.

Deorum ignis radios promittit stabiles & permanentes. *Archangelorum* par-

ticeps

ticeps est hujus stabilitatis: & *Angelorum* ignis movetur stabiliter. *Dæmonum* magis est instabilis. *Heroum* subitus & festinus. *Principatuum* provenit sensim, & quietè. *Principum* tumultuarius est: *Animarum* transmutatur facilè, & in diversos motus figuratur.

Dii purgant animas perfectè. *Archangeli* rapiunt animas in sublime. *Angeli* liberant vinculis corporis. *Heroës* deducunt animas, & præcipitant in curas rerum sensibilium. *Principatus* eas rebus mundanis præsidere faciunt. *Principes* explicant earum studia rebus materialibus. *Animæ* ad desideria generationis pelliciunt.

Sed quia visûs humani acumen ferre non potest horum Spirituum aspectum, *Sapientes* hi utebantur unctionibus bdelii, gommi certarum arborum, thuris, & Tarri: vel utebantur certis trociscis medicatis, ad recipiendum lumen divinum, quod alioqui non communicabatur oculis corporalibus, nisi priùs purificatum esset corpus, & unctum adcuratis ceremoniis, adjectis quibusdam characteribus ad hunc usum accommodatis. Strabo scribit apud Persas moris fuisse, dum divinandum esset & evocandi essent Spiritus, ut carnes sacrificiorum imponerent virgultis lauri & myrthi, quas simul comburebant addito oleo cum melle & lacte. Dumque hæc fiebant, fasciculos maricæ colligatos manu tenentes, preces fundebant. Et iisdem ferè ceremoniis utebantur *Magi*, quotiescunque divinandum erat per *Sideritem* lapidem. Id fiebat noctu ad lucernam, sed oportebat eum, qui lapidem hunc tractaturus erat, purificari exquisitè ab omni corporis immunditiâ, ut esset vultu velato: & fusis ad diversos motus precibus, characteribusque certo ordine dispositis, sentiebat lapidem *Sideritem* per se moveri, & gracili tenuique murmure responsa dare. *Præparatio Magica.* *Divinatio per Sideritem.*

Non est mirum profanos illos Philosophos multa ratiocinatos fuisse de ordinibus, functionibus, & dominatibus Angelorum & Spirituum, cùm à Christianâ religione alieni non potuerint veritatem rerum à falsitate discernere. Et cùm egregias de hac Hierarchiâ distinctiones & distributiones excogitaverint, nihil præter meros Dæmones cognoverunt, qui ut rebelles à principio fuerunt Spiritus, semper inviderunt felicitati Electorum Dei, qui Malorum Angelorum sedilia in cœlis complere debent: ideò conantur quacunque possunt ratione eos ab electione deturbare, & eos maledictioni involvere, ut socios habeant æternarum pœnarum, quibus adjudicati sunt cum Leviathan, & omnibus malis. *Judicium Autoris.*

Proclus tres Angelorum Triadas constituit. *Primæ* Triadis Angelos vocat νοητὰς qui dicuntur *Intelligentiæ*. Triadis *secundæ* Angeli sunt νοητοὶ καὶ νοεροὶ *Intelligentes* & *Intellectuales*. *Tertiæ* Triadis sunt νοεροὶ μόνον *Intellectuales tantùm*. *Primæ* Triadis Spiritus Christiani vocant *Cherubinos* & *Seraphinos*. *Dionysius Areopagita*, qui Hierarchiam, & ordines cœlestes conscripsisse creditur, *Novem* Angelorum facit ordines, qui conferuntur cum novem gemmis, de quibus loquitur *Ezechiel cap.* 28. harum gemmarum nomina sunt. *Pyropus*, *Topasius*, *Jaspis*, *Chrysolithus*, *Onix*, *Smaragdus*, *Beryllus*, *Carbunculus*, & *Saphyrus*. Angelorum nomina sunt *Seraphin*, *Cherubin*, *Dominationes*, *Throni*, *Potestates*, *Principatus*, *Virtutes*, *Archangeli* & *Angeli*. Ex his quidam ordinati sunt, ut perpetuò assistant præsentiæ Dei: alii ut agitent, & moveant orbes, & sphæras cœlestes, gubernentque universam mundi machinam: Alii ut præsideant toti piorum Ecclesiæ: alii uni regioni, custodiæ adhibiti sunt, alii uni civitati, & alii singulis hominibus. Ex omnibus his ordinibus consensus Theologorum tradit, aliquot myriades defeciisse à summo Deo, statim à principio creationis, dejectosque in tenebras abyssi cum defectionis duce *Behemot* sive *Leviathan*. Et dejectorum loca iterum implenda esse numero electorum: quod ubi factum fuerit, mundus finem accipiet. Sed de hac Theologi judicent boni, & sapientes, quibus datum est plus Sapientiæ. Reliqui puri Angeli, (qui in sua perfectione perseveraverunt) remanserunt in cœlo, suosque servarunt *Tres Angelorum Triades.* *Novem ordines Angelorum secundùm Dionysium.*

ordines, *teste Dionysio libro cœlestis Hierarchiæ cap.* 20. Alii altiore loco constituti proximi Divinæ essentiæ: Et hi Angelicas essentias inferiores corroborant luce divinitatis, cùm magis illustrati sint, quàm inferiores intelligentiæ. De hac Hierarchiâ *curiosus Lector* perlegere potest integrum *Dionysii Areopagitæ* tractatum.

Plato de Angelis.

Plato in Timæo introducit supremum illum & æternum DEUM loquentem cum cœlestibus suis *Angelis*, quos omni perfectione creatos sibi assistere voluit: ideò illos Plato vocat Deos creatos: & quia creati sunt, secundùm opinionem Philosophi immortales & indissolubiles esse non possunt: nunquam tamen Fatum mortis sensuros secundùm Dei summi ordinationem asserit: cùm ab ipsa creatione vinclis, & nodis indissolubilibus à Deo generati sint: qui tamen voluit omne creatum aliquando interire. Ideò illos creationis universorum animalium mortalium socios esse sibi voluit: Quæ si principium suæ essentiæ sumpsissent à summo & immortali Deo, non possent morti subjici. Propterea voluit Deus omne animalium genus ab Angelis creari, ad imitationem virtutis divinæ. Hinc Dei secundi vocantur à summo Deo creati: & Elohim quoque in Scripturis sacris dicuntur.

Orpheus ad Musæum sex genera Dæmonum constituit. Alii *Cœlestes* sunt, alii *Aërii*, alii *terrestres*, *Ignei*, *Aquatici*, & *subterranei*.

Opinio Orphei de Dæmonibus.

Δαίμονας ἀερίους, καὶ αἰθερίους, καὶ ἐνύδρους,
Καὶ χθονίους, καὶ ὑπογθονίους πυριφοίτους.

Cœlestes genii sive *Angeli* sunt ii, qui habitant in supremâ parte cœli, Dei assessores. *Ignei* sunt in parte superiore igneâ, quæ dicitur *Æther*. *Aërii*, teste Platone, sunt in Aëre præsides Divinationis, miraculorum, & Magiæ Chaldaicæ. *Terrestres* & *subterranei* vocantur canes, vel hirci: quia formâ horrendâ apparent hominibus, movéntque libidinosos affectus, & ad omnia mala mortale genus impellunt.

Simplicius ex opinione *Jamblichi* dicit *Dæmonas esse animalia invisibilia.* Ἀλλὰ ὁ μέγας Ἰάμβλιχος πολλὰ τὰ ἀφανῆ ἡμῖν οἴεται εἶναι ζῶα Δαιμόνιά τε καὶ τὰ κρείττω: Sed universus Christianorum consensus asserit omnes Angelos, tam bonos quàm malos, substantias esse segregatas à corporibus. Quamvis *Augustinus lib.* 2. *super Genesim ad literam* dicat, *Dæmonas esse animalia Aëria, quia corporum Aëriorum indigeant, ut nobis appareant.* Et *Philo Judæus* eos vocat *Spiritus volantes.* Ἕς ἄλλοι φιλόσοφοι Δαίμονας, Μωσῆς εἴωθεν ὀνομάζειν Ἀγγέλους. Εἰσὶν οὖν ψυχαὶ πτηνὸν αἰθέρα πετόμεναι. Et *Diogenes Laërtius* eos de vitâ Philosophorum lib. 1. ait, *esse idola & umbras, quæ influunt oculis, veluti fumus, & subtilis quædam evaporatio.*

Plutarchus quoque libro de oraculorum defectu, testatur, se agnoscere Angelos esse tam bonos quàm malos: Cùm dicat *se invocare idola pura, & ab omni contagione abstracta:* Hinc arguit se credere alia esse impura & inquinata.

Aristoteles lib. 4. metaph. ita scribit de iis. Οὐσία λέγεται τάδε ἁπλᾶ σώματα, οἷον γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα ζῶά τε καὶ δαιμόνια. Ubi *corporeos Dæmones* vocat, cùm à corporibus abstractos constet. Licèt *Origenes*, & alii plurimi illis aëria attribuant corpora. Sed *Dæmones* vocat Aristoteles tam bonos quàm malos Angelos. Christiani tamen Dæmonum nomine non intelligunt nisi malos Angelos, malorum omnium & calamitatum, quæ in hac vitâ eveniunt, auctores: Quod *Porphyrius* non ignoravit, licèt impius, & idolis serviens. Ait enim libro de abstinentia animalium: Ἄυλοι αἴτιοι γίγνονται τῶν περὶ τὸ γῆς παθημάτων: οἷον ἀνέμων, λιμῶν, λοιμῶν, σεισμῶν, αὐχμῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. Et *Arnobius* lib. 8. contra Gentes dicit *Dæmones spiritus esse immundos, vagos, & gravatos fœditatibus, cupiditatibusq; terrestribus, neq; quidquam retinentes de vigore cœlesti.*

Dæmones omnium malorum auctores.

Per Dæmonem intelligitur ille *Ophioneus serpens* antiquus, qui insurrexit

in

in *Saturnum magnum*, hoc est in *Adamum* primum hominem, qui serpentis dolo peccavit, & mandato Dei creatoris non obedivit, ideò à priore gratiâ dejectus, morti adjudicatus est. Hęc est illa Athe Dea nocumentorum, quam Juppiter à cœlo exulare perpetuò jussit, ut testatur *Homerus Iliados* τ.

Athe pulsa cœlo.

Χωόμενος φρεσὶν ἦσι, καὶ ὤμοσε καρτερὸν ὅρκον
Μήποτ' ἐς οὔλυμπόντε, καὶ οὐρανὸν ἀστερόεντα
Αὖτις ἐλεύσεσθαι Ἄθην ἣ πάντας ἀᾶται.

Dæmones puniuntur in hoc mundo.

Et *Apollo* ipse non inficiatur Dæmonas cœli aditu exclusos, & contrarios omnibus elementis repelli, & rejici:

Δαίμονες οἱ φοιτῶσι περὶ χθόνα, καὶ περὶ πόντον
Ἀκάματοι δάμνανται ὑπαὶ μάστιξι Θεοῖο.

Et de his Dæmonibus hoc modo loquitur *Empedocles*:

Αἰθέριον καὶ γὰρ ἐφεμένος πόντου δὲ διώκει,
Πόντος δ' ἐς χθόνος οὖδας ἀπέπτυσε: γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
Ἡελίου ἀκάμαντος. ὁ δ' Αἰθέρος ἔμβαλε δειναῖς
Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται: στυγέουσι δὲ πάντες.

Angeli boni, quos Deus creavit, & ordinavit ut hominibus inserviant ad Dei gloriam, & eorum salutem, ii aliquando mortalibus apparent assumpto corpore, quotiescunque volunt, aliquando etiam præsentes adsunt invisibiles, & mortales, qui eorum tutelæ commissi sunt, protegunt & defendunt instruuntque & docent internis quibusdam instinctibus de iis quæ gerenda sunt, excitant pietatis ardorem in animis fidelium, corroborant patientiâ admirabili in afflictionibus, & firmam spem vitæ æternæ illis tribuunt. Horum exempla nobis dant plurima literæ sacræ. Tres Angeli apparuerunt Abrahæ, ante destructionem Sodomęorum. Angeli duo ex Sodomis eduxerunt Lothum cum familiâ. Genes. 19. Angelus visus est Esaiæ. Helisæus, & ejus servus viderunt innumerum exercitum Angelorum in monte. Helias ab Angelo pane nutritur in monte Oreb, & ab eo jubetur redire ad Achabum, & illum suæ impietatis monere. Tobias junior deducitur ad Raguelem, ut Saram ejus filiam uxorem ducat, idque Raphaëlis comitatu, qui Asmodeum expellit in deserta Ægypti. Exercitus Sennacheribi funditur ab Angelo: Abacuc Propheta portatur ab Angelo ex Judæâ in Babylonem ad specum Leonum, ubi dejectus erat Daniel. Judæ Machabæo ab hostibus oppresso quinque Angeli equites auxilium tulerunt: ab eodem Judâ iterum visus est eques aureis armis ornatus, qui illi suppetias tulit. Heliodorum à Seleuco missum Hierosolymam, ut thesauros Sanctuarii auferret, eques horrendo aspectu humi prostratum attrivit: Duo Angeli eundem Heliodorum virgis ferè usque ad mortem ceciderunt. Ante destructionem Hierosolymæ Angelorum voces auditæ sunt *exeamus hinc*: nempè cùm scirent Deum curam Sanctuarii reliquisse, propter impietatem Judæorum. Antipater cùm se adorari pateretur ab Angelo percussus periit: Angelus in templo visus est à Zacharia patre Joannis: Gabriel Archangelus annunciavit Mariæ virgini conceptum Christi Servatoris. Angeli à pastoribus auditi sunt noctu annunciantes nativitatem Jesu Christi: Magi, qui ad adorandum Christum venerant in Judæam, moniti sunt ab Angelo, ne ad Herodem redirent. Josephus monetur ab Angelo, ut cum Maria uxore, & puero Jesu fugeret in Ægyptum; & eodem jubente post Herodis mortem rediverunt in Judæam. Christus in deserto post tentationem habuit Angelos, qui illi inserviverunt. Et in monte Oliveti angelus illum consolatus est, antequam pateretur. Post resurrectionem apparuerunt Angeli mulieribus ad monumentum,

Boni Angeli à piis sæpè videntur.

qui dixerunt Christum resurrexisse. Dum assumptus esset in cœlum: Angeli visi sunt ab Apostolis, qui asseveraverunt illum in cœlum conscendisse. Apostoli in vincula conjecti ab Angelo liberati sunt: Petrus è carcere Herodis ab Angelo est eductus. Philippus ab Angelo transportatus est in eum locum, ubi Eunuchus Candaces reginæ Æthiopiæ carpento vehebatur, illum baptizavit, & iterùm reportatus est. Cornelius Centurio jubetur ab Angelo, ut ad Apostolum Petrum veniat, & ab eo instruatur.

De his apparitionibus, qui admiranda cognoscere cupit, legat *D. Hieronymum* in vitâ Pauli Heremitæ, *Basilium* Sermon. 40. *Abdiam, Socratem, Sosomenum, Nicephorum, Theodoretum, Calixtum, Eusebium*, & reliquos qui Ecclesiasticam historiam tractaverunt: ubi tam boni quàm mali Spiritus apparuerunt Sanctis illis Patribus, qui Heremos incoluerunt, dediti vitæ monasticæ, propter persecutiones Imperatorum, & Principum Ethnicorum, qui œstro Diaboli perciti Christianam doctrinam delere conabantur.

Panis Magni mors.

Ad hunc locum non incommodè referri poterit historia memorabilis, quam *Plutarchus* refert libro de Oraculorum defectu: *Epitherses Grammaticus*, inquit, *pater Æmilii Rhetoris ex Græciâ trajecturus in Italiam, ingressus est navim onustam mercibus, & multis hominibus, qui eandem navigationem susceperant. Ii dum prope Echinadas insulas perveniissent, venti subitò subsederunt, navisq; per æquor delata cum magnâ difficultate pervenit ad Paxos. Quò cùm appulisset, dormirentq; aliqui, alii vigilarent occupati rebus suis, intempestâ nocte, profundoq; silentio vox audita, quæ diceret* Tamous Tamous: *(erat enim Tamous nomen Gubernatoris navis, Ægyptii natione) Is cùm non statim responderet, secundò ac tertiò vox illa nomen illius ingeminavit. Respondens Tamous, quid sibi vellet ea vox incognita: Jussus est postquam ad Palodes venisset, annunciare clarâ voce:* Pana Magnum mortuum esse. *Ad hanc vocem omnes qui ea navi ferebantur terrore ingenti ac metu consternati sunt, dubii an deberent obtemperare mandatis, nec ne. Tandem Tamous statuit, postquam ad Promontorium Palodarum appulissent, si secundi flarent venti, iter cœptum taciti persequerentur, sin minùs, ipse annunciaret, quod vox illa Genii incogniti præceperat. Cùm igitur ad Promontorium adpropinquassent, subitò subsedit ventus, & navis quasi immobilis mediis undis adhæsit. Tunc Tamous è prorâ quantâ potuit voce exclamavit,* Pana Magnum mortuum esse. *Vix ultimam pronunciarat syllabam, cùm ex continente auditi sunt clamores, & ejulatus quasi innumeræ multitudinis. Subitoq; vento secundo navis delata pervenit in Italiam. Rumor ejus rei, quæ omnes mirificè terruerat, illico per totam Italiam divulgatus, Romam usque perlatus est, Imperante Tiberio Cæsare. Is ut certior de re tota redderetur, Ægyptium navis gubernatorem jussit ad se venire, & ab eo ordine didicit, quæcunque in eâ navigatione contigerant. At postquam à viris literatis, & Philosophis diligenter perquisivisset, quisnam esset Pan ille Magnus, illi dictum est Pana Mercurii & Penelopes filium fuisse.*

Quidam existimant vocem illam locutam fuisse de CHRISTI Servatoris morte: cùm audita sit anno decimo nono Imperii Cæsaris, quo Christus crucifixus est. Ethunc credimus universæ Naturæ & totius mundi Dominum & formatorem, verum verbum Dei, per quod Deus omnia creavit. Et ipsi Arcades *Pana* vocarunt τὸν τῆς ὕλης κύριον: non solùm sylvarum Dominum, sed universæ substantiæ materialis Dominatorem, (ut scribit *Macrobius:*) cujus materiæ vis universorum corporum, seu illa Divina sint sive terrestria, componit essentiam. Ideò Pan dictus est Deus universi.

Neque malè suspicantur multi vocem illam, (sive fuerit Angeli boni, sive Dæmonis alicujus) per Pana magnum intellexisse JESUM CHRISTUM, qui sub Tiberio passus est. Nam & Dæmones sæpius vera solent proloqui, verbis tamen ambiguis, ut homines magis ac magis in errores inducant.

Cùm igitur de Angelis bonis & spiritibus loquuti simus, quos Deus præfecit Regnorum tutelæ, Regionum, urbium, vel etiam singulorum hominum, juvabit intel-

intelligere quid Cabaliſtæ de iis ſentiant: *Capnion* lib. 1. partis Cabaliſt. ex commentariis lib. Jethzira aſſerit cum Cabaliſtis, Priſcos illos Patres habuiſſe peculiares Genios cuſtodes, à quibus ſervabantur, & ſecreto inſtinctu docebantur in pietate, & rerum cognitione. Angelus Adami vocabatur *Raziel*. Semi *Jophiel*. Abrahami *Zadkiel*, qui prohibuit, ne filium Iſaacum ſacrificaret. Iſaacus habuit *Raphaëlem*, Jacobus *Pelielem*. Et hic corroboraſſe creditur Jacobum in pugnâ contra Angelum fratris ſui Eſau ad torrentem Jaboc. Moſi datus eſt Angelus *Mitathron*; qui illum deduxit ante faciem Dei altiſſimi. Helias habuit *Malthielem*, qui illum cum omni fiduciâ objecit Achabo, ut illius idololatriam cum omni audaciâ reprehenderet.

Gubernatio ſeptem Angelorũ.

Joannes Trithemius Abbas libro de poteſtate ſeptem Spirituum, multa comminiſcitur ad imitationem Cabaliſtarum de Angelis, qui præſunt ſeptem Planetis, inſtillantque in homines & animalia, resque terreſtres, tempore ſuę gubernationis qualitates, influentias, proprietates, & accidentia Planetarum quos regunt. Aſſerit enim præfixum illis eſſe à Deo tempus certum, quo planetarum orbes regant; nempè trecentos quadraginta tres annos ſingulis eſſe determinatos, ut per vices illa aſtra gubernent. Neque deſunt viri docti, qui à Chriſti paſſione uſque ad finem ſęculi *ſeptem* faciunt *ætates*, quæ per ſeptenarium numerum formantur. *Prima* ætas eſt à Tiberio uſque ad Conſtantinum Conſtantini Magni filium. *Secunda* ab hoc Conſtantino, uſque ad Conſtantinum Pogonatum, vel Juſtinianum ſecundum: *Tertia* ad Conradum Suevum, vel ad Henricum ſecundum: *Quarta* ad Carolum quartum: *Quinta*, *Sexta* & *Septima* ad finem mundi extendentur.

Septem ætates.

Secundùm eundem Trithemium *Gabriel* noſtro tempore præſidet *Lunæ*. Hinc fit ut ſub ejus gubernatione ſcientiæ liberalium artium iterùm ſuſcitentur: hereſes pullulent, bella injuſta, & latrocinia exerceantur: mulieres dominentur: Artes Magicæ, ſortilegia, & alia flagitia ubique impunè regnent. Sed hæc ſunt commenta vanitate plena, neque admittenda inter Chriſtianos. Qui ſciunt Deum ſedere in altiſſimo cœlo, & ejus potentiam diffundi per univerſum mundum: movere Solem & Lunam, aſtraque reliqua, totumque cœlum: cauſam eſſe conſervationis, & ſalutis omnium viventium: neque indigere induſtriâ & labore alterius, ſicuti Principes & Gubernatores terræ.

CAPUT III.

Magia duplex.

DE Spiritibus ſatis dictum eſt: Nunc de *Magiâ* nobis pauca dicenda. Eam duplicem faciunt Philoſophi. *Prima* Divina eſt, quæ creaturis lucis communicatur. *Alia* eſt Dei quidem, ſed provenit à creaturis tenebrarum, quæ ad bonum finem, vel malum confertur. Magia quoque vel operatur inſtrumentis inviſibilibus per inviſibilia, vel viſibilibus per viſibilia: vel ſolius Dei invocatione perficitur (quę Prophetica vocatur, & Philoſophica,) vel per invocationem Spirituum: ſicut eſt opus Mercuriorum. Quædam etiam cum Spiritibus perficitur: alia per ſomnia, & auguria captatur.

Cùm *Magia* verſetur *in ſcientia boni & mali*, *Boni ſcientia* eſt, vel *Theoſophia*, vel *Anthropoſophia*. *Theoſophia* eſt notitia verbi Dei, & juxta verbum Dei inſtitutio. Vel eſt notitia gubernationis Dei per Angelos, quos Scriptura vocat *Vigiles*: & intelligere Angelorum miniſteria. *Anthropoſophia* docet ſcientiam rerum naturalium, & prudentiam rerum humanarum. *Scientia mali eſt*, vel *Cacoſophia*, vel *Cacodæmonia*. *Cacoſophia* complectitur contemptum Verbi Dei, & ordinationem vitæ ad voluntatem Diaboli: vel ignorantiam gubernationis Dei per Angelos, contemptumque cuſtodiæ Angelorum, & ſocietatem inire cum Dæmonibus: ea inſtigat ad Idololatriam & Atheiſmum: *Cacodæmonia* tradit ſcientiam veneficiorum in naturâ, & eorum uſum. Docet & prudentiam in omnibus malis artibus ad per-

niciem humani generis: & earum usum adplicat in contumeliam Dei, & ruinam hominum.

Magia illa quæ *Theurgia*, vel *Goëtia*, & *Pharmacia Ceremonialisq;* vocatur, impia semper & abominanda bonis omnibus judicata est: quòd præstigias tantùm, & phantasmata porrigat: quorum paulò post ne vestigium quidem remanet. Licèt *Theurgiam Porphyrius* referat ad Deos: quorum instinctu & inspiratione multa fiunt, & prædicuntur. Et per eam scientiam animæ disponuntur, & reddunturidoneæ ad recipiendum Numen Divinum, si conserveturmunda, & purificata sacrificiis oblatis, & iis quæ circa corpus adplicantur, (ut in mundatione cutis, vestimentorum, habitationis, vasorum, & supellectilis) oblationibus, & precibus: quibus alliciuntur Dii, & influxus cœlestes. Nam, ut ait *Pythagoras, Dii voluntariò, neq; suâ sponte se nobis communicant, nisi adstringantur, & cogantur virtute hujus Magiæ.*

Nectomantia. *Goëtia*, sive *Charontica*, & *Necromantia* versatur circa invocationem Spirituum immundorum: plena est incantationibus, exorcismis illicitis, & evocationibus mortuorum, ut in historia Regum legimus de *Pythonissâ*, quæ animam *Samuelis* defuncti suscitavit, ut *Saulus* Rex Israël ab ea disceret eventum pugnæ diei sequentis, in quâ occubuit. Et apud Heliodorum in historia Æthiopicâ, anus illa Ægyptia verbis magicis reduxit animã in corpus filii sui, paulò antè prælio cœsi: utrobiq; legimus tam in populo Dei, quàm apud Gentes eam *Necromantiam* fuisse detestandam. Licèt multis in locis non defuerint, qui *animas Heroum* consuluerint cum religione, & prætextu pietatis, ut *Amphiarai, Tyresiæ, Mopsi*, & aliorum. *Homerus Cimmerium*, & *Avernum Lacum* in Campaniâ Parthenopæa celebrat hac ratione, quòd ad eos conveniebant vates, ut illic animas defunctorum evocarent, à quibus futuros discerent casus. *Cimmerii* enim populi erant in Italiâ incolentes Bajanum sinum, prope Avernum Lacum, habitantes in speluncis subterraneis, victum quærentes ex metallorum effossione, & Divinationum mercede, *ut ex Ephoro scribit Strabo.* Penès illos antrum fuit ingens, erroribus diversis inextricabile; illic quoque sacra nemora, fluminaque, & fontes nativo horrore venerati, specus & voragines profundæ, & obscuræ; per quas & aditus in Inferos patere credebatur: & in quas se demittere nulli fas erat, nisi priùs sacrificio placatis Manibus: *Homerus Odyss. 2. & Verg. Æneid. 6. Necromantæ* quidem existimant, se mortuorum animas ab inferis evocare, cùm umbræ defunctorum, quæ apparent, sint Dæmoniaci Spiritus, qui formam, vocem, & habitum evocati assumunt, ut illudant Magis, eosque decipiant. De his *Aulus Prudentius* Canonicus regularis Lateranensis Ecclesiæ, loquens de Mercurio ita scribit:

Samuel suscitatus 1. Sam. 28. vers. 7.

Consulti mortui ad lacum Cimmerium.

Cimmerii ubi habitarint.

Traditur extinctas sumpto medicamine virgæ
In lucem revocasse animas: & paulò post:
Murmure nam Magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scire incantare favillas,
Vitâ etiam spoliare alios ars noxia novit.

Quis fuerit Samuel evocatus. De animâ Samuelis à Pythonissâ evocatâ, *Augustinus* asseverat fuisse Dæmonem, qui similitudinem, & formam sancti Prophetæ assumpserat, ad decipiendum regem impium Saulem. Licèt *Nicolaus de Lyrâ*, & *Thomas Cajetanus* viri graves non dubitent fuisse veram Prophetæ animam, quæ divina permissione Sauli apparuit, ut illi suum exitum à Deo ordinatum propter impietatem prædiceret.

Animarũ supplicia apud inferos. Apud antiquos hoc erat persuasum animas hominum, posteaquam ex corporibus emigrassent, ad inferos deduci, sive à *Mercurio Psychagogo*, sive à *Geniis* duobus, quos custodes Natura attribuerat homini recens nato, ubi trajectâ palude Stygiâ, *Charontis* cymbâ exceptæ sistebantur coram *Plutone*; qui eas committebat judicio *Minois, Rhadamanthi*, & *Æaci*. Apud hos pro ratione anteactæ vitæ adjudicabantur *Campis Elisiis*, & quieti blandæ, si benè vixissent: Sin malè, demergebantur *Cocyti barathris*, flamma & sulphure stagnantibus; aut pœnis diversis exercebantur, supplicia-

pliciisque libratis cum gravitate admissorum criminum. His instabat *Nemesis* sive *Adrastia*, *Jovis* & *Necessitatis* filia, quæ cavebat ne quâ effugeret, aut pœnas declinaret, donec repurgatæ essent à labe contracti peccati. Reliquæ, quarum scelera expiari non poterant, tradebantur *Erinnybus* excarnificiendæ in omne ævũ. Nam coràm incorruptis judicibus testimonium reddebant vitæ anteactæ *Genii* illi duo custodes, qui *Manes* vocabantur: unde *Anchises* apud Vergil. ait, *Quisq; suos patimur Manes:* hoc est secundùm Manium testimonia tractamur apud inferos. Ideò apud antiquos tanta fuit cura placandorum Manium, ut sacrificia illis fierent religiosissimè, ne nimium duriter animam commissam tractarent. Alii existimarunt animas errare super terram, elevari in aërem, & illic agitari ventorum turbinibus, devolvi deorsum procellis, & tempestatibus, tamdiu donec à peccatis repurgatæ, traducerentur in quietem Camporum Elisiorum, ubi epotâ Lethes undâ, præteritorum malorum oblitæ, rursùm in corpora humana redire desiderabant: & hoc erat Metapsychia. Pythagorici existimabant animas defunctorum migrare in corpora brutorum, quorum naturam propiùs attigissent in vitâ: ut feroces crudeles & sanguinarii in leones, tigres, ursos, & similia migrabant: stupidi in asinos; pusillanimi in cervos, lepores; malicioſi in simios, serpentes, vespas, & crabrones, & ita de similibus, donec à contractâ labe purificatæ rursùm in humana corpora redirent. Hinc parentationum ritus religioſi sunt observati, ut ceremoniis, precibus, & sacrificiis adjuvarentur: quorum tam accuratæ & sollicitę fuerunt observationes, ut piaculum summum fuerit aliquid omittere, quod ad hæc facere crederetur.

Metapsychia.

Musulmanni, *Turcæ*, *Mauri*, & *Arabes* existimant defunctorum animas vagari post mortem in terris circa sepulcra: & apparere etiam viventibus. *Mahometes* in libro suarum traditionum (quem *Alfurcannum* vel *Alcoranum* vocant) introducit Deum in hæc verba loquentem: *Quamvis Angelos meos, & mortuorum animas communicare sinam cum incredulis, quibus fruitionem rerum terrestrium, & omnis generis voluptatum liberaliter indulgeo, nemo tamen illorum ad mei cognitionem poterit pervenire sine meâ voluntate: quia major eorum pars brutis non est absimilis.*

Opinio Turcarum de animabus.

Idem quoque *Mahometes* tradit animas post obitum cum corporibus cruciari in sepulcro: ut legimus in brevi illo tractatu, quem scripsit *Joan. Baptista Alfaqui Maurus*, ex Mahometano sacerdote factus Christianus, quo refutavit absurdam Alcorani doctrinam, eo loco qui *Zuna* dicitur. *Postquam*, inquit, *defuncti corpus humatum est, duo Angeli nigri eò accedunt* (hos Arabes Munguir & Nequir appellant,) *quorum alter clavam, alter hamos & harpagines ferreas manu gerit. Jubent mortuum exsurgere, & in genua procumbere: corpori interim superinducunt animam tanquam indusium. Tunc Angeli interrogant tanquam redivivum, an fideliter crediderit in Mahometem Dei amicum, & magnum Prophetam, & ejus leges & decreta observaverit: an per bona opera vitam anteactam exercuerit, an fuderit preces* (quas Zala vocant) *devoto cordis affectu, & jejunaverit mense Ramadan: an solverit decimas sine fraude, an elargitus fuerit Eleemosynam indigentibus, & pauperibus: Quòd si defunctus rationem anteactæ vitæ integram reddiderit, ac benè piéque vixisse judicatus fuerit, duo hi Angeli nigri nullo illato damno placati discedunt: in quorum locum duo alii subeunt albi tanquam nix purissima, vultúque blando annuunt mortuo, & illum in bonam spem erigunt: Ex his unus assidens caput defuncti, & cervicem brachiis expansis molliter excipit, & in suum gremium reclinat: alter pedes sublevat, & fovet, totúmque corpus tanquam dulci somno sopitum mulcent, & felici quiete usque ad extremum judicium beant. Si verò defunctus incredulitatis, infidelitatis, & vitæ depravatæ convincatur, Angelus niger Munguir clavâ ingenti ferreâ caput illius ferit, & tanto impetu in illud impingit, ut contusum corpus violenter detrudat in profundum ad ulnas septem: alter Nequir harpagine & unco acuto arreptum rursùm extrahit: atque ita invicem duo isti Angeli per indesinentes cruciatus effodiendo & retrahendo miserrimè torquebunt infelicem hominem sepultum, usque ad diem judicii, quo pœnis*

Jo. Baptist. Alfaqui.

Munguir & Nequir Angeli inquisitores.

alter-

æternis damnabitur; Hæc occasio movet Musulmannos, ut suorum sepulcra concava & spatiosa extruant, ea intrinsecus tabulatis & asseribus compingant & fulciant, quò facilius erigi possit corpus: idq; involvunt albâ sindone, cui inserunt schedulas quasdam, & characteres mysticos croco conscriptos, capite & pedibus nudis & detectis. Pœna sepulcri usque adeò eos terret, ut nemo sit viventium, qui ad horum cruciatuum mentionem nō totus horreat, & contremiscat. Ideò in matutinis & quotidianis precibus hæc verba cum lacrymis adjiciunt. O alla hume negine mi Zuelli almelegueni guaminha debi al Kabri guazuyalmacer. *Hoc est*, Libera me, Domine, ab interrogatione & inquisitione Angelorum, à tormento sepulcri, & via mala. *Utq; hæc mala mitigent & minuant suffragiis, crebrò ad mortuorum monumenta conveniunt, preces fundunt, gemitibus & lacrymis mortuos consolantur, Eleemosynas omnis generis elargiuntur, in homines, & bruta etiam animalia: nam & beneficia in hæc collata Deo grata esse existimant: ideò avibus, piscibus, jumentis, reliquisq; brutis cibos offerunt: qui sunt opulentiores, ii erigunt in viis publicis diversoria, quibus excipiuntur peregrini (Non enim apud eos sunt hospitia, ubi alantur & tractentur hospites more nostro) Homines constituunt, qui utribus aquâ plenis potum dent sitientibus qui occurrunt, camelis etiam, asinis, & jumentis, quibus peregrinantes vehuntur: existimantes ejusmodi charitatis opera plurimùm prodesse tam viventibus quàm defunctis: erga quos Deum reddunt placatiorem benefactis: Et hoc munus maximè committitur mulierculis: quæ pauperibus dona erogant, ægros invisunt, carceribus & vinculis arctatos pascunt & consolantur: & multa alia humanitatis officia miseris præstant, ut orent pro salute & quiete vivorum & mortuorum. Et hæc mulierum bona opera imputantur viris vel parentibus. Existimant enim Musulmanni in extremo judicio, non resurrecturum quicquam, nisi quod sit creatum. Masculum solum Adamum à Deo creatum, Evam fœminam ex Adami costâ factam: in resurrectione nullas fore fœminas: sed filias in corporibus patrum resurrecturas, & quæ nupserint, & per matrimonium corporibus maritorum insertæ fuerint, in eorundem carne suscitandas. Propterea quæcunque in vitâ gesserint sive benè sive malè, ea imputatum iri patri vel marito. Hinc fit ut viri qui militiæ vacant, vel aliis commerciis occupantur, neque illis semper licet benè agere, defectum bonorum operum, quæ tot occasionibus occurrentibus impediuntur, suppleant obedientiâ & pietate filiarum & conjugum, quarum virtutes & merita, ut dicunt, viris attribuuntur, non secus ac si eadem præstitissent. Cumq; indifferenter bona hæc opera mirificè conducant ad salutem omnium, ad defunctorum quietem magis facere creduntur: cùm viventes novis supergestis transgressionibus meritorum dignitatem quotidie imminuant; mortui opus habent solâ expiatione peccatorum in vitâ commissorum, cùm post mortem peccare amplius non possint. Et inter eos pro quibus existimant suas preces & Eleemosynas valere, imbecilli, meticulosi, & pusillanimi primi numerantur, potissimum qui formidine imbelli perierunt in bello, & patriæ principiq; inutiles extiterunt. Hos Mahometistæ credunt justè perimi ab Adriele Angelo mortis: & eorum animas indicibilibus tormentis cruciari post obitum, tam in hoc mundo, quàm in futuro seculo, nisi viventium suffragiis adjuventur, & amicorum bonis operibus. Animas illas infelices vagari errabundas circa sepulcra, agitari in aëre per Dæmones, qui in eas furenter sæviunt: trudi huc & illuc à violentia ventorum: sursum elevari, fulminibus deorsum rotari, rupibus illidi, & omnibus angustiis, & doloribus vexari usque ad diem judicii: Quando ab Adriele mortis Angelo mortalium omnium animæ occidentur, & rursùm ab eodem pristinæ vitæ restituentur, & corporibus excitatis, & restauratis iterùm unientur: non quidem omnium, sed solorum piorum, & justorum. Nam peccatorum rebellium & infidelium animæ, meticulosorumq; pusillanimorum (qui bonis operibus ab interitu non fuerint redempti) æternæ morti obnoxiæ tenebris inferni, & lacui ignito demergentur, supplicia per omne ævum atrocissima sensuræ.*

Musulmanni pro defunctis orant.

Mulieres non resurgent in die Judicii ex opinione Musulmannorum.

Adriel Angelus mortis.

Hæc sunt Musulmannorum deliria, & fabulæ stoliditate refertæ: ad quarum narrationem tantoperè pavent, ut nihil intentatum relinquant, quod faciat ad liberationem, & quietem defunctorum procurandam: quorum animas exigere suffragia suorum credunt, & execrabilem coram sanctis Angelis eum putant, qui negligenter, vel oscitanter illis postremum hoc pietatis præstat officium. Eas gemere,

mere, tumultuari, & suspirare circum monumenta, & sæpè se visibiles viventibus præbere pallidas, tristes, horridas, & squalido situ obsitas, potissimùm animas eorũ quæ condemnationi æternæ non sunt destinatæ, sed quæ aliquibus peccatis pressæ detinentur compedibus dolorum super terrâ: donec eorum scelera pœnis prescriptis à Deo, suffragiis bonorum, & precibus Talismannorum sacerdotum eluantur. Horum anima in cœlum recipitur ad Deum suum conditorem: sed quędam umbra superstes remanet doloris particeps cum corpore sepulto: & hæc est quæ redire dicitur, & apparere viventibus. Sequuntur enim Sacerdotes hi, potissimùm Arabes, opinionem *Cabalistarum*, qui tres animæ partes faciunt. *Prima* illis dicitur *Neshama* planè Divina, abstracta & separata à corpore. Hanc *Vergilius* Æneid. 6. vocat *Auraï simplicis ignem*. *Secunda* nominatur *Ruah:* ea est anima rationalis, quæ participat cum Divinitate & corpore, conjũgens utrumque simul, harmonia mirabili, dat vitam corpori, & efficit ne abhorreat à carne fragili & mortali in qua habitat. *Tertia* pars animæ est ea, quæ hanc harmoniam dissolvit, estque tanquam idolum, simulacrum, umbra, & veluti squama à corporis superficie abstracta, eam Cabalistæ nominant *Nephes:* vagatur circà sepulcra, nonnunquam etiam visibilis, sed oculis illorum, quos Deus illuminat. Hanc animæ partem *Horatius* lib. 1. Odarum vocat *Animam magnam:* ubi inquit *Animæq; magnæ prodigum Paulum. Vergilius verò magnam imaginem:* ut 4. Æneidos.

Tres animæ partes, secundùm Cabalistas.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Homerus in Odyss. hanc idolum nominat.

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακλιείην
Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι Θεοῖσιν
Τέρπεται ἐν θαλίης, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην.

Postea, (nempè apud Inferos) *animadverti vim Herculeam*
Idolum: ipse verò (hoc est, ejus animæ pars melior) *cum Diis*
Immortalibus fruitur lætitia, & habet formosam Heben.

Et hæc *Nephes* est capillus ille fatalis in vertice capitis hominum, *Plutoni* & *Proserpinæ* devotus, qui antequam abscindatur, & avellatur à vertice, anima non potest à corpore separari. Ita quoque hæc *Nephes*, nisi abstracta sit, quasi squama à superficie, homo vitam hanc deserere nequit. Si quis de hac materia plura cupit discere, legat *Loyeri* tractatum de Spectris, qui fusissimè narrat, quæcunque ad hanc rem pertinent.

Atque hæc animæ pars ea est, (si Cabalistarum doctrinæ credamus) quæ à Magis & Necromantis evocatur, Plutone & Proserpinâ primùm placatis: Quæ si corpora sua priora induissent, habitumq; qualem in vita gesserant sumpsissent, responsa earum νεκυομαντείαι vocabantur. Dumque eas evocarent Magi, aras geminas, & pares statuebant, quas vittis nigris, vel cœruleis ornabant, adhibitis Cupressi, vel Taxi ramis. Ad aras immolabant pecudes; quarum ex jugulis effluentem cruorem excipiebant pateris, & infundebant in scrobem aggestæ terræ; illique miscebant vinum, lac, & mel: viscera verò mactatæ victimę igne incenso ter circùm aras gestabant: quibus peractis animæ mortuorum carminibus Magicis obmurmuratis credebantur ex imis inferis protrahi, & assistere evocantibus: Si tantùm evanidis & tenuibus apparerent umbris responsa earum σκιομαντείαι dicebantur. Tum libatis poculis, insperso rogo, & sepulchro, nigram victimam immolabant, & ejus viscera oleo conspersa injiciebant in pyram; quam structam oportebat ex lignis sterilibus, vel ex fragmentis capulorum, feretrorum, & sandapilarum, quibus corpora defunctorum sepulta erant: ea quoque sacra sub vesperam, vel noctu peragebantur. Id fiebat *Romæ* ter quotannis: postridiè *Vulcanalium*, ante sexto eidus Novembris, & ante tertiononas Octobris, idq; in *Campo Martio* loco apellato *Terentum*. Quæ sacra feruntur instituta à *Sibylla Cumæa*; ad ripam Tyberis, loco sub terram abdito; ubi ara *Diis Manibus* erat sacrata, & *Summano Plutoni*; quibus sacrificabatur victimis, mero, & epulis: & id atro die fieri non erat permissum, ne *Manes* infesti redderentur.

Evocatio animarũ.

Hæc opinio de animarum reditu noſtro quoque tempore apud diverſos populos ita retenta eſt, & in animis hominum ſtabilita, ut plerique exiſtiment eas per viſiones multis apparere, rogareq; ut certis ceremoniis illis parentetur, quò à tormentis, quibus infeſtãtur, poſſint liberari. Apud *Græcos* multis in locis ad mortuorũ ſepulchra conſtitutis anni certis diebus conveniunt amici, & conſanguinei, ut ſuis defunctis parentent: adferuntur catini pleni obſoniis, juſculis, pulmentis, & carnibus, cum aliquot vini puri cantharis. Ex iis partẽ aliquam ſibi ſeligit, & ſeponit ſacerdos; reliqua recitatis precibus, & aqua luſtrali conſperſa conſecrat, ſtatuitq; ſuper ſepulchrũ defuncti: Adſtant cognati, & amici pullis amicti ſyrmatibus; mulieres potiſſimùm, quæ planctu, & ejulatu leſſum miſerabilẽ ducunt, ſacerdote ſacras preces ex libro recitante, & crebra luſtralis aquæ conſperſione impedito: interim anima defuncti, (quã circum ſepulchrũ volitare vagabundã credunt tantiſper, donec ſuffragiis, & precib. amicorũ luſtretur, & repurgetur à delictis & peccatis, quæ in vita cõmiſit) in his cibariis ſeſe refocillat, & aliquantulùm reficit, ſolamenq; non mediocre recipit, in ſuâ triſtitiâ, & anguſtiis: quod ſæpè verbis expreſſis teſtatur, apparens ſub formâ mortui, vel nutu geſtúve exprimit, & declarat bene ſecũ agi, recipiq; à Deo in æternam quietem. His peractis, pauperes, qui ad exequias convenerunt, in ciborum catinos involant, & omnia devorant, benedicentes mortuo, & pro ejus quiete, & pace precantes. Nam de iis, quæ conſecrata ſunt animabus, non licèt ſacerdoti quicquam deguſtare; ne eorum eſu polluatur ordo ſacerdotii: propterea ante conſecrationem partem vini, & ciborum ſeponit in ſuum uſum.

Parentatio Græca.

Hecla mons Iſlandiæ.

In *Iſlandia* Inſula maris Septentrionalis mons eſt *Hecla* nomine, ubi immane barathrũ profunditatis horrendæ conſpicitur: deſcenſum ad Inferos illinc patere credunt incolæ: propterea quod aſſiduis ejulantiũ planctibus, & miſerabilibus lamentis locus ille perpetuò perſonet, & remugiat ululatibus: ita ut voces plorantiũ, & horrendo boatu clamantiũ ad milliare integrũ exaudiantur. Tunc autem maximè augentur iſti ploratus & tumultus, circa hanc infernalem voraginem, quotieſcunq; pugnæ, & prælia cõmiſſa ſunt in externis regionibus, etiam in diverſis mundi partibus, vel cædes, cruentęq; lanienæ, naufragia, & ejuſmodi clades publicæ, quibus multa hominũ millia intereunt: Tunc ad hoc barathrũ catervatim confluunt ſpectrorũ multitudo infinita, & in voraginem præcipitantur. Incolæ his viſionibus monentur, alicubi clades, & cædes accidiſſe longo tempore antequã per tabellarios certiores reddi poſſint. Horrẽda illa abyſſus circumquaq; cincta eſt proceris arboribus, & lucis denſiſſimis, in quib. nidificare putantur aves nigræ vulturũ magnitudine, quæ circumvolitant loca longè latéq; dira crocitatione cõplentes. Mons undiq; mari cingitur, arcta tantùm ſemita à cõtinente porrecta, iter ad eũ præbet. Sed nemo ad eum montẽ acceſſiſſe unquam ſine certiſſimo vitæ periculo viſus eſt: & ſi quæ navis fortè eò tempeſtate acta deveniat, naufragio, & turbinib. perit: Ideò fugitur ab omnibus, non tantùm incolis, ſed etiam ab ipſis peregrinis, qui loci horrore, & perpetuâ nubium denſarum caligine tecti metuunt propiùs accedere. Aves illæ plerunque tantâ multitudine in aërem volatu elevantur, ut inſtar denſæ nubis ſolis jubar offuſcent, & obſcurent: Neq; ſine causâ incolæ illius Inſulæ eſſe eum locum deſcenſum ad inferos credunt, avesq; illas atras voce, colore, magnitudine, & formâ ab aliis differentes eſſe Dæmones, & Spiritus infernales, qui ſub his figuris apparent. Iis in locis videntur ſæpiùs hominum agmina pallore & macie horridorum, qui cum ploratu, & lamentabili ejulatu tanquam deſperabundi ad illam voraginem ſe conferunt; coacti, ut præ ſe ferunt, urgenti neceſſitate. Inter quos plurimi agnoſcuntur ab iis, qui ſunt in vicinia, ſi qui ex eorum agnatione, vel amicis paulò antè mortui ſint. Plerumq; etiam mandata dant obviis, ut filiis, conjugibus, agnatis, aut amicis renũcient, quæ fieri velint, ut liberentur à pœnis, quibus exercentur. Hæc veriſimile eſt contingere operâ, & præſtigiis Dæmonum, qui in iis *Septentrionalibus* locis maximè regnant, ſpectraque exhibent varia populo, cui imponunt.

Spectra in Heclâ.

Ex

Ex eodē monte duos fontes erumpere ſcribit *Olaus Magnus:* quorū alter frigiditate intolerabili & lethifera, alter æſtu, & fervore ſupra omnē elementalē calorē.

His præſtigiis ita faſcinati, & obcœcati ducuntur illi *Septentrionales* populi, ut certò exiſtiment phantaſmata hæc Diabolica (quæ illis ſub hominum ſpecie apparent,) eſſe defunctorū animas: ideò voluntariè illis occurrunt, & ſciſcitantur ab illis de rerum futurarum eventu: ultrò compellant, & ad colloquia provocant, & quæcunq; ab iis didicerunt, ſummo ſtudio, & cura exequuntur. Quin & in mari glaciali vicino fama eſt, certis anni temporibus horrendas cieri tempeſtates ex imo pelagi, quibus impetu citato congelatum mare diſrumpitur, fragmentaq́ue glaciei immani magnitudine, & craſſitudine ventorum violentiâ agitata ſurſum ſupraq́; deturbari, & concuti cum pavendo ſonitu: exaudiri inde voces, & clamores hominū, qui diſcerpi, & excarnificari horrenda illa colliſione creduntur: neq; ſolùm auribus percipi eorum gemitus, ſed etiam corpora conſpici rotari, & immergi ſpumātibus undis, in altum extolli à fragminibus glaciei, ſubitoq́; cum impetu violento præcipitari, ac rursùs in profundum demergi. Ea res tanto metu concutit incolas, ut nihil omittant inexcogitatum, aut intentatum, quo miſerorum hominum animas à tam horrenda carnificina liberent.

Phantaſmata maris glacialis.

CAPUT IV.

ANtiqui omnes ſanæ mentis defunctorū animas crediderunt poſt corporis interitum manere ſuperſtites, acutiusq́;, & perſpicaciùs omnia intueri, & cognoſcere; quę antea corporū terreſtrium ſenſu obtuſo, & hebete non potuerunt aſſequi: proq́; integritate vitæ anteactę cœlo recipi, frui beatitudine, & felicitate æternâ, aſſidere Deo ſummo, & mortales adjuvare in afflictionibus. Sed qui inter antiquos fuerunt imperitiores, & ſuperſtitionib. magis addicti, exiſtimaverunt animas mortuorū redire evocatas, & monere homines de iis quæ futura eſſent: ideò multa ſunt commenti ad has ſuperſtiones promovendas: cui rei Dæmon ſe facilem præſtitit, ut mentes hominū à Deo averteret, eaſq́; ad ſui cultum adduceret: propterea multis in locis legimus voce articulata locutos Spiritus evocatos, & ad interrogata reſpondiſſe: apparuiſſe corporibus humanis, aut aliorum animantium veſtitos; vel tenuibus, & evanidis umbris oculos mortalium perſtrinxiſſe, & multa prædixiſſe de futuris, & incertis caſibus. Hanc *Necromantiam* quidam acceptam ferunt à *Zoroaſtre* (ſive fuerit *Chemus* Noæ filius, ſive *Chemi* nepos, Oromaſi filius *Bactrianorum rex,*) qui hanc artem ab avo traditam ab *Agonace* didicerit, ut tradit *Plinius lib.* 30. *Zoroaſtres centum millia* verſuum in ea arte ſcripſiſſe traditur, quos *Hermippus* doctiſſimis illuſtravit commentariis. Poſt hos ſecuti ſunt *Apaſcorus* & *Zorates Medi, Marmaridius Babylonius, Hippocus Arabs, Zarmocenidas Aſſyrius,* & *Hoſtantes Perſa,* qui *Xerxem* in bello contra Græcos ſecutus eſt, ſuaq́ue arte multos vita privavit. *Curtius* libro ſexto mentionem facit cujuſdam *Cobari Medi,* celebris Magi tempore *Alexandri Magni,* dum bellum gereret contra Bactrianos.

Zoroaſtres Magiæ auctor.

Magi præcipui.

Pharmacia circa philtra, & potiones verſatur, quæ animos hominum ad amores pelliciunt, vel in odium, aut furorem concitant. Utitur etiam unguentis, & pulveribus Lethiferis ad morbos, ulcera, paralyſes, artuum contorſiones, & mortem per infinitos languores promovendam: venefici qui hac utuntur, non tantùm circa perniciem hominum, & brutorum occupantur; excitant incendia, movent tempeſtates, turbines ventorum, & grandines fulguraq́ue, quibus animi mortalium percelluntur, occiduntur animantia quæq́ue, ſubvertuntur montes, turres, ædificia; concutitur terra; fruges telluris, & fructus corrumpuntur, inficiuntur aquæ, vitiatur aër, infinitæq́ue calamitates, & damna perrumpunt in humanum genus operâ *veneficarum, Lamiarum, Strygum,* & *Sagarum:* ideò juſto populorum omnium judicio igni cremandæ condemnantur.

Pharmacia.

Clavicula Salomonis. Ex iis quidam ad movendos in animis hominum amores sceleratos, & impuros utuntur ea *Magia*, quam *Claviculam Salomonis* vocant: Ad quam impietatem baptizant lapidem *Calamitam*, eumque suis applicant incantationibus. Ea usum *Aaronem* ferunt Judæum: qui lectis adjurationibus & exorcismis eo libello contentis, catervas Dæmonum visibilium ultrò ciebat, & illis præcipiebat quæ fieri vellet, obsequentissimos ad sua jussa sæpiùs Dæmonas expertus.

Lapis Calamita baptizatur.

Lauri incantatæ. Alii *cereas imagines*, vel *Lauros* incantatas servant ad eundem effectum: de Lauro apud *Theocritum* legimus, *Simetram* quandam *Daphnim*, quem ardebat affectu impotenti, ad insanum amorem pellexisse sacrificiis, & verbis Magicis.

Urit me Daphnis, uro hanc in Daphnide laurum:
Et velut hæc stridet flammis succensa, nec usquam
Cernimus è tenui cinerem supereſſe favillâ,
Sic paribus flammis tabescant Daphnidis artus.

Ligulæ nodus Magicus. Similes his sunt, qui *ligulam nodare* dicuntur: hoc est incantationibus profanis impediunt congressum viri cum uxore: quorum numerus frequentissimus est in Gallia; non solùm inter plebejos, & perditæ vitæ homines; sed hanc impietatē noxiam exercent etiam viri, & matronæ honestæ; neque putant hoc tam enormi facinore Deum offendi: quòd id impune patrent omnes, & doceant: eaque execranda incantatio excipiatur ubiq; risu, & joco populari: quamvis excellentia matrimonia sæpiùs hac Magia solvantur, & conjugale vinculum à Deo institutum labefactetur. Ac ne in hæc discrimina multi veniant, procurant, ut ante lucem advocato Sacerdote sacra fiant, & matrimonii ceremoniæ, in quibus hæc committitur profanatio, perficiantur. De his *Paulus Guirlandus* mentionem facit, *tractatu de Sacrileg.* & *Petrus de Palude lib.* 4. *dist.* 34. *Bonaventura* Doctor Seraphicus *quæst.* 2. *artic.* 2. *Thomas Aquinas part.* 1. *quæst.* 8. *Thomas Brabantinus tractatu de apibus. Alfonsus de Castro*, *Joannes de Turrecremata*, & alii. *Herodotus lib.* 2. tradit *simili incantatione victum fuisse Amasin regem Ægypti, & impeditum, ne rem haberet cum Laodice uxore sua, donec esset solutus carminibus, & precibus contrariis. Paulus Æmilius* in vita *Clotarii* secundi scribit, *Theodoricum à suis concubinis eodem modo ligatum, ne posset congredi cum Hermemberga conjuge.* De his maleficis *Canon.* 33. *quæst.* 8. loquitur his verbis: *Si per Sortias, & maleficas artes occulto, sed nunquam injusto Dei judicio permittente, & Diabolo procurante, concubitus non sequitur, ad Deum per humilem confessionem est recurrendum.* Hodiernæ quoque Ecclesiæ hoc statutum observant, *ne fascinationes ejusmodi contrariis solvantur incantationibus, etiam si fieri posset; sed Dei optimi providentiæ id relinquendum.* Multa de his leguntur apud *Bodinum lib.* 2. *Dæmonomaniæ cap.* 2. Hæc res multos reddit anxios, vix sibi persuadentes, ut viri boni talibus veneficiis sint obnoxii, cùm iniquum censeant, tantum potentiæ concedi maleficis & sagis: Sed experientia quotidiana nimis verum esse probat, quod scriptis antiquarum, & recentiorum historiarum memoriæ proditum est. Sive id accidat herbarum succis, sive lapidum virtute, aut potionibus ad id compositis, sive solis verbis pronunciatis (quod inter Gallos fit) dum Sacerdos ex verbis Domini dicit, QUOD DEUS CONJUNXIT, HOMO NON SEPARET: Scelerati isti homines contraria quædam obmurmurant, ligulámque ad hoc maleficium præparatam in nodum connectunt: cujus implicatione impeditur mariti novi cum uxore congressus, Dæmone relaxante nervum, & efficiente ne arrigatur, vel reprimente calorem naturalem, & virtutem calefactivam; nonnunquam obturando vasa seminaria, ne exonerari possint, aut discutiendo vigorem, & spiritus, qui eas partes inflant, & arrigunt: aliquando interponendo corpora aliqua aliundè assumpta, ne vir mulieri jungi possit. Nam hoc evenisse mulieri nobili scio, quæ asseverabat aliquid fuisse interpositum, quo minùs viri contactum sentiret: ideò divortium auctoritate Principum factum est, ut ea nubere posset iterùm: vir illius primus adhuc superstes cælibem agit vitam, & ex concubinis filios tres suscepit. *Joan. Baptista Porta Neapolitanus lib.* 2. Magiæ naturalis

ralis multa de portentosis ejusmodi incantationibus scribit, *in tractatu de Lamiarum unguentis*: quæ monstrosa præparant pharmaca ad nocendum, & vexandum genus humanum, instigante & propellente Diabolo, cujus servitio sese mancipa-runt.

Quæ & quanta *Magi* exsequantur, & perficiant, satis testatum habemus ex antiquorum & recentiorum auctorum libris. Ut de *Autolyco* Mercurii filio furacissimo homine: qui non tantùm subtilissimis modis res alienas à possessoribus subtrahebat, sed & subtractis aliam tribuebat formam, ne agnoscerentur. Et de *Pasete* legitur, qui cùm unicum haberet obulum, eo omnia emebat necessaria, & statim cum re empta obulus in crumenam Domini redibat: unde natum est proverbium PASETIS OBULUS. De Circe venefica, nota sunt quæ ab *Homero* & *Virgilio* dicuntur: *Autolycus.* *Pasetis obulus.*

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam:
Carminibus Circe socios mutavit Ulysses.

Et apud *Ovidium* venefica quædam his verbis de se loquitur: *Medea.*

Cùm volui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes rediére suos; concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta; nubila pello,
Nubilaq; induco; ventos abigoq;, vocoq;:
Vipereas rumpo verbis, & carmine fauces:
Vivaq; saxa suâ, convulsaq; robora terrâ,
Et sylvas moveo, jubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, Manesq; exire sepulchris.
Te quoq;, Luna, traho: & quæ sequuntur.

Hæc omnia carminum superstitiosorum, & incantationum nomine fiunt, conceptis aut prolatis verbis; quibus Diabolus vim, & energiam tribuit, aliquando re vera, nonnunquam fascino, præstigiisque, vel etiam ludibrio. Solet enim evocatus apparere aliquando, vel motu, & signo aliquo annuere, vel articulata voce non visus docere, aut perficere postulata. Idque fit non simpliciter, sed carminibus certo ritu pronunciatis; vel superstitiosa observatione circumstantiarum temporis, locorum, personarum; certaque præparatione per cæremonias impias, jejunia, abstinentiam vel usum ciborum, qui inserviunt ad eliciendos Spiritus familiares. Ex vellicatione plantarum, præfixis anni temporibus, ex formatione imaginum ex cera, ligno, vel metallis; quas efformant, & consecrant ad præfixos, & observatos cœli, & astrorum positus: His monstris dolores, cruciatus, languores moventin absentibus, vitam etiam nonnunquam terminant. Notum est, quid ante paucos annos scriptis mandatum sit publicè *à Marchione Badensi*, de statua illa cerea consecrata in ejus perniciem à duobus Italis, qui supplicio publico affecti sunt. Quid dicendum est de *Carolo nono Galliarum rege*, qui creditur simili modo interemptus, incantationibus magni cujusdam viri, postquam præparasset statuam magicam ad hunc usum consecratam? Horrenda sunt hæc, & fidem omnem superantia, nisi vera esse doceret quotidiana experientia: DEO hanc potestatem tribuente Spiritibus malignis, ut malos puniat; bonorum patientiam probet, & exerceat. *Quo modo Spiritus evocati veniant.* *Cerea imagines Magica.* *Marchio Badensis.* *Carol. IX. Galliæ Rex.*

His non absimile exemplum legimus de *Meleagro* Oenei Calydoniæ regis filio, quem propter interfectos avunculos *Toxiteum*, & *Plexippum*, *Althæa* mater diris, & inusitatis cruciatibus absentem confecit: impositio nempe flammis ardentibus *stipite fatali*, quem adcuratè servaverat à momento nativitatis filii *Meleagri*. Dum enim pareret visa est sibi videre tres *Parcas* igni assidentes, & manibus titionem ustulatum, & è foco extractum versantes, æqualemque puero cum stipite vitam, & conservationem adsignantes. Cumque recessissent Deæ, Althæa Titionem confestim sustulit, diligentique cura asservavit: donec in venatione apri *Calydonii*, à *Titio Meleagri.*

Diana immissi ad devastandos agros, *Meleager* caput feræ occisæ dono dedit Athalantæ, virtutis præmium, quòd prima aprum sagittâ vulnerasset: Sed dum Principis avunculi invidiâ moti, ferre non possent, puellam præferri tot juvenibus robustis, & magnanimis, donum puellæ ademerunt: qua re irritatus *Meleager*, utrumque trucidavit. *Althæa* mater doloris impatientiâ in furorem acta, fratrum cæde nunciatâ, stipitem fatalem in ignem conjecit: dumque is flammis paulatim torreretur, & consumeretur, *Meleager* diris excarnificatus cruciatibus, consumptis omnibus visceribus, & intestinis miserrimè vitam finivit. Dubium non est illum titionem à *Sagis*, & *veneficis* mulieribus, quæ Dearum forma apparebant, foco assidentes, fuisse incantatum, & magicis verbis consecratum, ut cum eo superstes vita *Meleagri* servaretur.

Nemo dubitat omnibus sæculis maximam fuisse *Magorum* potentiam, indulgente iis Deo maximo, propter peccata, & impietatem mortalium: ad quos puniendos frænum relaxat Dæmoni, ut sæviat in malos: eo tamen modo, ne limites sui furoris à Deo præscriptos excedat. Quod clarè testatur historia JOB 1. *Vergilius Æneid.* 4. introducit *Didonem Annæ* sorori dicentem, (cùm cuperet se amore Ænææ liberari) sacrificia se velle Magica instaurare, & pyram excitare, qua memoriam viri fugitivi consumeret, Illa ait:

Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos:
Hæc se carminibus promittit solvere mentes,
Sistere aquam fluviis, & flumina vertere retrò:
Nocturnosq; ciet Manes. Mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

„ *Augustinus* lib. *de Civitate Dei*, loquens de his veneficis, inquit: *Hæ elementa*
„ *concutiunt, turbant mentes hominum; & sine ullo veneni haustu, violentia tantùm carminis*
„ *interimunt.* Idem *Lucanus* asserit:

Mens hausti nullâ sanie polluta veneni
Incantata perit.

Et *Tibullus* de quadam venefica ait:

Hæc se carminibus promittit solvere mentes
Quas velit; atq; aliis duras immittere curas:
Sistere aquam fluviis, & vertere sidera retrò.

Et *Ovidius* de *Mycale*.

Mater erat Mycale: quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.

De *Circe*, de *Medea* infinita ejusmodi produntur apud auctores, quæ fidem omnem superant. Quibus etsi pleraque fabulosa immixta sint, certum est tamen illas *arte Magica* sibi nomen celebre parasse.

Curas animis immittere.

Quod autem superiùs in versu *Tibulliano* diximus:

Ast aliis duras immittere curas.

Constat hodiè carminibus multos ita fascinari, ut noctes integras exigãt insomnes, summa inquietudine animorum & corporum: qui quamdiu sortes istæ Diabolicæ durant, membra hùc & illùc sine intermissione versando defatigati anxietate animi torquentur, neq; ullo pacto possunt quiescere: & hoc dicunt *dare alicui malam noctẽ*: Id quoq; exerceri superiori anno animadverti à *Vestalib. virginibus* per jocum: quo DEUM se neutiquã offendere putant, propterea quòd inter multos id in usu receptũ vident: ita edoctæ à vetulis mulieribus, insciæ & imprudentes gravissimè peccant.

Dare malã noctem.

Porphyrius introducit *Proserpinam* his verbis dicentem:

Proserpinæ simulacrũ magicum.

Quale mihi facias simulachrum, adverte, docebo.
Sylvestri cape nata loco, atq; absynthia circùm
Ponito: tunc totum celato & pingito mures,
Qui soleant habitare domos: & paulò post:

Tunc

Tunc myrrham, thus, ſtyracem, ipſorumq́ cruorem
Conterito murum ſimul; & ſacra deſuper inde
Verba cane. Tot verò adhibe, muresq́ repone,
Quot mihi tu eſſe vides formas. Tunc ſumito laurum,
Exq́ ejus trunco vaginam aptato, piasq́
Tunc effunde preces ſimulachro, & debita ſolve
Vota. Hæc ſi facies, per ſomnum meq́ videbis.

Hoc mandatum eſt Dæmonis, quo imperat ſibi ſerviri, ſibi ſupplicari, & ſe invocari, ut per ſomnum appareat, ſupplici oſtendat, & doceat quæ facienda ſunt: quo modo hominibus noceat, mentes eorum turbet, & infinita flagitia admittat.

CAPUT V.

AD Magiam pertinent *Characteres* diverſi, incantationum nomina monſtroſa & inuſitata; quæ omnia collo, vel manibus infirmorũ adplicata, morbos depellunt, à periculis eximunt, gladiorum aciem retundunt, ne iis impetiti vulnerentur. Horum amuletorum præbitores φυλακτήριοι dicuntur, vincula quædam ex filis ſericis contexta (πυργία vocantur) complicant, & iis ſcripta, vel characteres indunt, colloque adpenſa proſunt ad omne noxium vitandum: de quibus *Theod. Balſamon in Synodum 6. in Trullo* diſſerit. Apud *Suidam* legitur jam inde à *Minois* tempore fuiſſe homines, qui verbis, & ſacrificiis morbos curarent. Et apud *Homerum* traditur, *Autolycum* à profluvio ſanguinis fuiſſe verbis liberatum. Ejus farinæ ſunt ſchedulę *membranis virgineis vel ſecundinis* deſignatæ, quibus *Embrionis* caput in utero matris involvitur. Hæ ſervatæ, & filamentis in certos nodos implicatæ, pectori adhærentes, efficax amuletum præbent. De his *Gregorius cauſa 26. quæſtione 5.* inquit: "*Si quis Ariolos & incantatores obſervaverit, aut phylacteriis uſus fuerit, anathema ſit.*" Sunt qui adhibitâ gladii cuſpide ferę alicui, duobus digitis cruce capuli ſuſpensa, & pronunciatis aliquibus verbis, repagula ſcrinii, vel januæ ſubitò relaxant, & aperiunt: Alii equo cui velint clavum indunt, ne progredi poſſit eques: Vel ſi equus punctură clavi à fabro ferrario malè in ſoleam injecti claudicet, ſolo verbo puncturam levant. Hoc eſt factum cuidam amico meo, dum *Spiram Nemetum* veniſſet, & prandio eſſet occupatus, juſſit famulis ut ephippia reſarcirentur, longo uſu jam attrita: Ephippiarius neceſſaria procuravit, ſed Domino menſæ aſſidente, precium non eſt ex tempore perſolutum: quare domum rèverſus expectavit donec laboris merces illi daretur.

Φυλακτήριοι. Πυργία. Characteres. Morbi ſolis verbis ſanati. Membranæ virgines. Gladius faſcinatus. Clavum indere calci equi.

Abſoluto prandio viatores itineri ſe dedunt: cumque jam urbe exceſſiſſent, Ephippiarius mercede ſe fruſtrari ægrè ferens, pronunciatis aliquibus verbis effecit, ut equi omnes claudicarent: Urbemque citato curſu egreſſus, invenit bonos viros circa jumenta eſſe non mediocriter occupatos: apud quos conqueſtus, quòd non ſolutâ laboris mercede diſcederent: illi excuſantes factum, famuli oblivionem, Dominus ſervorum negligentiam, ſolverunt liberaliter precium. Artifex, Bono animo eſtote, inquit: ſalvi ſunt equi veſtri, & valentes: abite in bonam rem, & fideliter, quæ debetis, deinceps ſolvite. Factumque eſt, ut equi reſumptis viribus alacres ad viam redditi ſint. Et puella oculorum lippitudine laborans, cùm conſuluiſſet virum bonum de remedio: ſchedulæ inſcripſit verba Germanica, quæ Latinè hoc ſonant: *Diabolus eruat tibi oculos, & concavitates eorum concacet*, involutamque ſchedam ſerico panno, juſſit eam applicari collo puellæ: ſtatimque lippitudo ceſſavit. Quam cùm tollere juberetur à parentibus, in morbum relapſa eſt. Rursùm ſchedulâ cùm uteretur ad præſcriptum tempus, ægritudine levata eſt. Aliquanto poſt, puellæ parentes cupidi ſcire quid ſchedâ contineretur, cum admiratione, & ſtupore legerunt verba illa fœda & turpia, tantam in ſe continere energiam: ſive id ex perſuaſione

Ephippiarii Spirenſis incantatio. Puella lippitudine laborans ſanata.

puellæ

puellæ contigerit, ſive ſcripto illi vim aliquam occultam tribuerat Diabolus. Qualiscunque ſit horum ratio, & cauſa, mirum in modum afficit mentes piorum: qui cùm hæc omnia refugiant, & abominentur, tanquam Diabolica, & verbo Divino contraria, animadvertunt tamen miros effectus quotidiè ex his incantationibus procedere: quorum cauſam in malitiam Dæmonis referre coguntur.

Diverſas materias corporibus humanis inſeri.

Inveniuntur & venefici, qui corporibus hominum inſerunt clavos, calculos, ſetas, pilos, acus, ſpinas, & alia ejuſmodi cute neutiquam læſa: his maleficiis uſque adeò anguntur, & cruciantur ægroti, ut diſcerpi, & laniari aſſiduis planctibus ſe conquerantur, tamdiu donec incantationibus contrariis adjuti, excernant ea ferramenta cum copioſis excrementis purulentis. Accidit in *Germania* ſuperioribus annis, ut anus mendica petiverit panis fruſtillum ad ſedandam famem: ancilla præ foribus ſedens cultro repurgabat rapas, ad Domini prandium: illa moroſiùs, & duriùs quàm par erat anum mendicam excipiens, illam juſſit ſe inde movere, verbera minitans niſi ſe ociùs reciperet. Atque, reſpondit mulier, tu temeritatis tuæ pœnas brevi dabis: ita diſceſſit à conſpectu ancillæ graviter indignata. Quæ circa ſe verſans oculos, nuſquam ſuum cultrum invenit. Sed latus intorquens tanquam vulnere accepto flebiliter querebatur. Ingraveſcentibus doloribus, & ſummo cruciatu debilitatâ puellâ, medici advocantur, qui de morbo judicarent, & illi mederentur. Alii *pleureſin* eſſe aſſerunt, alii ulcere aliquo maligno vitiata viſcera: adhibẽtur fomentationes, & emplaſtra neceſſaria: dolor nullo modo compeſcitur, ſed in dies magis ac magis aggraveſcit: & jam locus læſus apoſtema indicabat: reſolvitur tumor, apertaque cute ſeſe exerit cuſpis cultri fœda rubigine infecti: extrahitur à medicis: & agnovit ægra puella eum eſſe cultrum, quo ante multos dies rapas repurgaverat, dum illi repulſam dolens mendica minitata fuerat ultionem. Quid hic dicendum ſit neſcio. Niſi fide digni auctores id ſcriptis affirmarent, & experientia verum eſſe oſtenderet, fidem omnem ſuperare videretur: cui ratio nulla reddi poteſt, niſi Cacodæmonem, qui mille nocendi artes tenet, & exercet, materias hujuſmodi reſolvere, ut cute hominum inoffenſa eas ingerat, & inſinuet ſubtiliter inter muſculos, aut ſubter cutem, poſtea ingeſtas rursùm ſolidet, & in integrum reſtituat.

Præſtigiatores.

Lychni incantati.

Huc quoque referendi ſunt *incantatores illi*, qui præſtigiis ita effaſcinant oculos ſpectantium, ut videantur videre, quæ non vident, de quibus *Joan. Baptiſta Porta* mentionem facit *lib. 2. Naturalis Magiæ:* ubi inter cætera modum lychnorum præſcribit, quibus aſſidentes videntur equorum, vel aliorum animalium capita humeris geſtare: Quomodò cœnacula, vel cubicula diverſis tincta coloribus appareant: Domus argentea, & luminoſa fulgeat: formoſa facies macillenta & pallida; aſtantes ſine capitibus: ad lucem lampadis ſuſpenſæ ranæ ſileant noctu: homines gigantum altitudine, & vaſtitate ſpectentur: aſtra vagari, & ſuo loco moveri exiſtimentur: & alia plurima: ut ſomnos conciliare etiam invitis, dementes reddere, corporis ſuperficiem lepræ forma inficere: ſolo tactu plagam, vel ulcus inducere: mulieribus lotium compeſcere: convivas accumbentes ab eſu impedire: furtum cognoſcere: canes à latratu arcere: grandines, & tempeſtates imminentes abigere: homines longa ſaltatione torquere: ut gallus gallinaceus quaternis alis, & totidem pedibus naſcatur: ſomnia inducere clara, obſcura, læta, triſtia, metu plena. Hæc ad naturalem Magiam referunt ingenioſi iſti homines: affirmantq; conſtanter, & perſuadere ſtudent nihil in iis impoſturæ, nihil faſcinationis, aut præſtigiarum ſubeſſe, ſed naturales iis cauſas tribuunt: quas quia pauci intelligere poſſunt, eos ignorantes, ſtupidos, & ſecretorum naturalium imperitos vocitant: imò ſpeciali gratia ſe à Deo donari aſſerunt, & à Geniis cœleſtibus doceri, & inſtrui volunt.

Rana ſilent ad lampadis flammam.

Diverſa præſtigiarũ genera.

In Luna ſcribere.

De iis qui in *orbe Lunæ ſcribere* plurima ſe profitentur, quæ ab aliis longo terrarum intervallo diſſitis legi poſſunt, idem eſt ſentiendum. Neque mihi hoc quiſquã per-

persuadebit aut fieri posse (quod tamen olim à Pythagora factitatum legimus,) vel si fiat, sine milleartificis Diaboli industria fieri. Et hujus tam excellentis scientiæ ignarus esse malo, quàm naturæ secretorum peritus, cum suspicione Magicæ impietatis, inter homines in admiratione haberi. Ego non dubito magnos olim Philosophos vixisse, qui miraculosa, & prodigiosa hominibus exhibuerint plurima: sed de iis judicium ferant alii.

Trithemii Steganographia.

Joannes Trithemius Abbas Monasterii S. Jacobi *Herbipolitani*, & Præsul divi Martini in *Spanheim* Maguntinæ Diœcesis, homo doctus hæc de se scribit: *Anno Dominicæ nativitatis* 1499. *indictione Romanorum secunda, sciscitanti per Epistolam Arnoldo Bostio Carmelitæ Gandavensis oppidi, quid novi ederem, quibus vé studiis occuparer: cui cùm rescripsissem, literæ meæ in Bostii manus non pervenerunt, mortui paulò antè: ita factum est, ut literæ publicatæ, me in suspicionem adduxerint, aut mendacii, vanæq; jactationis, vel communicationis cum Dæmonibus: propter admiranda quædam, quæ in ea Epistola continebantur: de quibus ibidem his verbis. In manibus jam habeo grande opus: quod si unquam fuerit publicatum, quod absit, totus mundus mirabitur: cujus primi libri titulus est* STEGANOGRAPHIA. *Erunt autem quatuor libri: quilibet adminus centum capitulis distinguetur. Maxima docet, omnibusq; nescientibus stupenda, & incredibilia, quæ à sæculo nunquam sunt audita.*

Quid libri Steganographiæ contineãt.

Primus enim liber continet plusquam centum modos occultè scribendi quicquid velis, sine omni suspicione, sive literarum transpositione, sine omni timore: ita ut non sit homo in mũdo, qui naturali industria scire, vel suspicari quidem possit, quid in meis literis contineatur, præter eum, qui artem novit ex me.

Secundus liber continebit per ignem conceptum mentis declarare absenti, & longo terrarum intervallo dissito, ad centum milliaria etiam, aut ampliùs, sine verbis, sine scriptis, sine signis, per nuncium, qui meam mentem ignorabit. Possum & amico homini profundo carcere concluso significare quæ volo, modò artem noverit, etiamsi remoto, & secreto loco detineatur, idq; sine superstitione, aut Spirituum adjumento.

Tertius docet, qua ratione homo rudis & idiota duabus aut tribus tantùm horis possit discere linguam Latinam, Græcam, vel aliam quamlibet, ita exactè, ut facilè intelligi possit à doctis.

Quartus continet multa stupenda; sed purè naturalia, ut mentem meam alteri declarem inter edendum, sedendum, vel ambulandum, sine verbis, signis, vel nutibus: & multa alia, quæ in publicum non sunt divulganda. Postea subjicit.

Visio data Trithemio.

Hoc ideò dico, ut si forte aliquando rumor de me increbuerit, me miranda scire, & facere, ne me Magum existimes: cùm ea agam sine superstitione, aut arte Magica, sine invocatione, aut ministerio quorumcunq; Spirituum: Neu quod Alberto Magno profundissimo rerum Naturalium scrutatori contigit, ut propter miranda, quæ occulta virtute Naturæ operatus est, Magus à vulgò sit habitus. Si quæris unde hæc habeam? non ab homine, neq; per hominem ista didici, sed per revelationẽ, nescio cujus. Cùm enim in lectulo quiescerem, & meum conceptum, tanquã impossibilem, redirem, adstitit mihi quidam dicens: NON SUNT VANA, Ô TRITHEMI, QUÆ COGITASTI. *Et post multa colloquia de singulis per ordinem me docuit, ostendens quomodo omnia fieri possent. Possum autem ista omnia docere in omni linguâ mundi, quam nunquam audivi.* Libros hos alibi scribit se ostendisse PHILIPPO PRINCIPI PALATINO ELECTORI: & illi omnia communicasse fideliter soli: quia periculosum esset in manus aliorum hominum venire, qui his arcanis Naturæ mysteriis abusi, per ea multa profana, multa impia, & proterva patrare possent. Postea amarè invehitur in quendam calumniatorem *Picardum Bovillium*, qui illum Magiæ per *Galliam* insimulabat: quod crimen procul à se repellit sacrosancto Jurejurando, & execratione, quâ se diris omnibus devovet, si cum malignis Spiritibus quidquam habeat commercii, aut Magiæ studio sese addixerit.

De hac re suam ferat sententiam qui volet: Temerarium esset boni viri famã in suspicionẽ trahere non intellectâ arte. At *miranda sunt & stupenda rerum*, ut scribit, *ignaris.*

Revelationes multæ Philosophis datæ.

Certum est superioribus sæculis multa fuisse revelata doctis illis Philosophis qui speculatione & contemplatione rerum totam vitam occuparunt, abstrusi monasteriis, & collegiis Scholarum: inter quos multi fuerunt, qui curiositate non necessaria ducti, multa per visiones, & Geniorum apparitiones didicerunt: Nemo ignorat libros magicos fuisse servatos à multis; quorum operâ plurima gesta sunt, quæ hominum animos summa admiratione suspenderint, etiam nostro tempore: quod factitatum vidimus à viris illustribus, & pietatis studiosis.

Furtum detectum.

Hic addam quod gestum esse audivi à viro nobili: ut furtum incognitum retegeret: famulum habuit stabularium juvenem satis rusticum, qui Domini cubiculum ingressus, ut ab eo aliquid posceret, scyphum deauratum ex abaco sustulit absente Domino, insciisque omnibus: furtumque fimo stabuli abscondit: cùm paulò post instante cœnâ diu quæsitus non inveniretur scyphus, neque furti auctor cognosceretur: Dominus jussit omnes famulos in unum locum se conferre, secedensque in conclave, murmuratis verbis quibusdam, & adplicato clavo ferreo characteribus designatis, tribus mallei ictibus adhibitis totidem vulnera capiti inflixit stabularii absentis. Qui cùm exclamasset cruore defluente, neque percussor appareret: Dominus è conclavi prodiens, interrogavit, quid tumultus ederetur in ædibus? Narrarunt omnes quod contigerat. Dominus stabularium ad se venire jussit, mandavitque ut aqua fontana, sal, & panni linei illi adferrentur; dumque lavaret, & repurgaret vulnera, remotis arbitris, ne famam famuli læderet, Redde, inquit, scyphum, quem sustulisti: alioqui tot vulnera tibi infligam, donec furto ablatum restituas. Ita juvenis terrore motus reddidit furtum.

Furtum aliud retectum.

Idem post aliquot annos accidit *Heydelbergæ* cuidam amico meo docto homini, Philosopho, & Theologiæ studioso: (nomen hujus sicut & superioris taceo datâ operâ, quia noti sunt.) Hic a cœnam vocatus cùm post cibum sumptum ad studia redire vellet; tempus erat obscurum, & pluvium: ut cum reliquis convivis retineretur, pallium & galerus in loco secreto absconditus est, mandatumque ne quis conviva illi tegumen præberet: ille per jocum inquit, Restituat mihi vestes ablatas quisquis abstulit, alioqui statim malè excipietur: Ridentibus omnibus, paulò secessit, obmurmuransque nescio quæ verbis summissis, unus è convivis qui vestes absconderat, Colaphis se impetisensit, nemine adstante qui illum percuteret. Cui exclamanti adcurrens Theologus cum cachinno ait: Propera & pallium cum galero restitue, nisi pejùs excipi cupias. Factum omnes admirabundi spectavimus, & audivimus: Cumque non satis æqua fronte omnes exciperent, vir bonus tanquam ignaros, & imperitos nos coarguit: naturali magia id perfici asserens, quam artem albam nominabat, ad differentiam Nigræ, quæ Dæmonum opificio conficitur. Sed qualiscunque possit esse hæc ars, ejus ignorantiam salutarem, & laudabilem esse duco: & curiositatem nimiam perniciosam.

Fascinatores.

Fascinationem recipit *Magia:* quæ vel verbis, vel aspectu solo perficitur. Sunt enim quidam, qui solo intuitu, si intentiùs in pueros deflectant oculorum aciem, eos in cunis vagientes inficiunt & necant: idem quoque gregibus præstant: ut apud *Theocritum* & *Vergilium* legimus:

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Voce vel visu effascinati pueri, segetes, & arbores.

Bithiæ fagæ.

Thibii & Paletheobœi solo intuitu interimunt.

Isigonus & *Memphrodorus* tradunt in *Africa* suo tempore quasdam fuisse familias, quæ voce & linguâ effascinatos pueros, equos, pecudes, arbores, segetes interimerent & perderent: quod & *Solinus* testatur. Idem *Isigonus* tradit apud *Tribalos* & *Illyrios* quosdam esse, qui geminas in oculis haberent pupulas, atque visu quos diutiùs intuentur interimunt, iratis potissimùm oculis. Cujusmodi in *Scythia* mulieres quasdam esse scribit *Apollonides*, BITHIAS appellatas. Et *Plutarchus* de gente Thibiorum & Paletheobœorum scribit ad Pontum habitantium; quos non solùm pueris, sed etiam adultioribus exitio esse solo intuitu asserit. Alii in cunis vagientibus adhuc infantibus sanguinem exsugunt: quidam abortus procurant: a-

lii serpentes incantant, ut ad verba pronunciata citissimè prorepant, & se tractari sine noxa patiantur. *Plinius lib.* 20. recitat quendam *Exagonum Cyprium* Oblogenorum Legatum *Romam* missum fuisse, qui in præsentia consulum permisit se includi vasi pleno serpentibus, à quibus licèt nudus nihil damni accepit, lambentibus illum anguibus. *Serpentum incantatores.* *Exagonus Cyprius à Serpentibus non læsus.*

Marsi populi Italiæ, qui à *Circe* venefica originem traxisse dicuntur, serpentes sine noxa tractabant. De quibus *Sillius Italicus:* *Marsi à Circe orti.*

Et Marsica pubes,
Et bellare manu, & chelydris cantare soporem
Vipereumq; herbis hebetare & carmine dentem. Et alibi:
Nec non serpentes diro exarmare veneno,
Doctus Atyr, tactuq; feros sopire chelydros.

Magicis verbis multa præter naturam miranda exercentur: quorum ratio certa reddi neutiquam potest, sed ad præstigias Dæmonis referenda sunt. *Tuccia* Vestalis cribro aquâ è Tyberi in templum Vestæ gestavit, ut hoc miraculo suâ pudicitiâ vendicaret. *Æmilia* ignē sacrum extinctū precibus suscitavit. *Claudia* cùm in stupri suspicionē venisset, simulacrū matris Ideæ vado Tyberis inhærens, cingulo navē duxit, quā multa hominum millia trahere nequibant. *Vestales* in genere certis precibus fugitivos servos, qui tamen ex ambitu mœniū non excessissent, in urbe retinebāt. *Cæsar* verbis occultis efficiebat, ne excideret è curru, licèt everteretur. *Marcus Servilius* contra lippitudinē collo adpendebat chartulā filo lineo alligatam, cui scriptæ erant hæ literæ ρ. & α. *Mutianus* Consul eandem lippitudinem timens, muscam vivam lineo panno involutam, & collo alligatam gestabat. *Tuccia.* *Æmilia.* *Claudia.* *Vestales fugitivos servos retinuerunt.* *M. Servilius.* *Mutianus.*

Sceleſtissimi debent judicari, qui Magiam exercentes, humano sanguine sacra peragunt ad futuros rerum eventus perquirendos: *Maxentius* Imperator gravidas mulieres, maximè Christianas, dissecare solitus erat, ut ex earum utero fœtus eximeret, & cremaret: ex quorum cineribus magica sacra faciebat. *Sacra humano sanguine facta à Maxentio.*

Constantius bello Persico occupatus *Magnentium* fratris sui Constantii interfectorem, & Imperium apud Gallos usurpantem in amicitia retinere studens, illi Gallias concessit, si à bello abstineret. Sed *Magnentius* arti Magicæ confisus, à Magis, quos secum habebat, monitus est ne ab armis discederet: qua propter in sacris *virginem jugulavit*, cujus cruorem vino mixtum propinavit militibus: ut hoc potu animis excitatis in prælium viriliter irruerent, & de inimicis victoriam reportarent. auctor *Cuspinianus.* *Magnentius virginis usus est sanguine in Magia.*

Pergamenses à Saracenis obsessi tempore Theodosii, cùm hostium violentiam formidarent, Magi suasu gravidam mulierem inciderunt, & infantem materno ex utero extractum elixarunt, cujus cruore, & jusculo dexteras militum manicas tinxerunt, ut feliciùs pugnarent. *Paulus Diaconus lib.* 20. *Pergamenses gravidā sacrificarunt.*

Heliogabalus ille impurus, & *Julianus Apostata* multa sacra humano sanguine perfecerunt: nam paulò antequam in prælio confoderetur Julianus, dissecuerat mulierem, ex cujus fibris exitum belli Persici perquisiverat: cujus cadaver recens dissectum repertum est Carris, in Templi loco secreto, capillis è laqueari suspensum, & exenteratum; cum aliis multis hominū calvariis, & ossibus, quos ad hunc usum Magicum immaniter trucidaverat. Et *Apollonius Tyaneus* apud *Domitianum Imperatorem* accusatus est, quòd puero *Arcade* sacra fecisset arcana, ut *Nervæ* adstrueret Imperium, cum quo illi arcta convenerat amicitia. *Heliogabalus & Julianus Magi.*

Magicam potentiam longè extendi constat. Apud *Suidam* leguntur versus *Empedoclis*, quos de seipso conscripsit:

Medicamenta, quæ & mala, & senectutem propulsant,
Audies. Tibi enim soli ego ista omnia conficiam.
Et sedabis indefessorum ventorum vires, qui in terram
Ruentes flatibus rura corrumpunt.

maximo: Cumque seria de ea metamorphosi coram Pontifice mota esset disputatio, à viris doctis id fieri posse decisum est, tam antiquorum testimonio, quàm historiis recentiorum, qui diversa exempla proponunt.

Anglus miles in Asinum.

Gulielmus Tyri Archiepiscopus memoriæ prodidit *Juvenem Anglum*, qui militiam sequebatur, à venefica quadam Saga *in Cypro mutatum* fuisse *in Asinum*, qui cùm ad socios & naves redire vellet, cum risu fustibus repulsus est, & ad Sagam, quæ illum sequebatur, recipere se coactus est: cui ferè triennio inservivit, ferendis sarcinis & oneribus: Sed cùm accidisset ut miserum hoc animal in templum obvium, & apertum (in quo Ecclesia convenerat frequens ad sacra) irrupisset, in genua procidit, frequentibusq; suspiriis, & lachrymis ad adstantes conversus multa signa dedit, se opem divinam implorare, & hominum piorum auxilium requirere. Multi ex iis, qui aderant, animadvertentes multa ab Asino fieri, quæ à bruto & rationis experti exerceri non poterant, eum detinuerunt, contra voluntatem veneficæ, quæ suum jumentū reposcebat, injuriamq; sibi fieri dicebat. Sed ea quoq; capta, & ad magistratū perducta, ad quæstiones acta est: quib. crimen fateri coacta est, veneficiumq; solvere: demum supplicio publico affecta est, Anglo Juvene priori formæ restituto.

Præstantii Pater in juvencum.

Divus August. lib. 18. de Civit. Dei cap. 17. dicit, se audivisse *à Præstantio*, ejus patrem sumptis cibis quibusdam præbitis à mulieribus veneficis, profundissimo statim somno obdormivisse, multisq; diebus eo fuisse sopitum: quo temporis spatio asserebat se jumenti formam habuisse, & sarcinas, frumentaque gestasse: cumque ad se rediviisset, tempus, locum, modumque quo quid fecisset adnotasse, & postea narravisse adstantibus: veritatemque facti assertam fuisse ab eo, qui jumentum possederat, admirantibus omnibus, qui rem gestam audiebant.

Duo pastores in Lupos.

Vierus lib. 5. de Præstigiis Dæmonum, scribit in Archepiscopatu Vesuntino duos Pastores *Petrum Burgotum*, & *Michaëlem Verdunum* supplicio publico vivos fuisse crematos, quòd unguento à Dæmone accepto quoties cunque liberet sese linerent, & statim in Lupos verterentur, sævirentque in homines, & greges, quibus gravissima damna intulerunt, antequam agnoscerentur: idque accidit *anno salutis* 1521.

Lycaones diversi in Septemtrione.

Hæ *mutationes* & *metamorphoses in Lupos* hodierno quoque die frequentissimę sunt in *Prussia*, *Livonia*, & *Lithuania*, ubi magnus est veneficorum numerus: qui Dæmonum ministerio utuntur in omnibus operis domesticis exequendis: inserviunt in culina, tractant equos, sarcinas quò jubentur deportant, temporis momento literas in longinquas ferunt regiones, & responsa exhibent: sed inter alia homines hi, qui commercium familiare contrahunt cum Dæmonib. cùm volunt sese in Lupos transformant: vagabundiq; turmatim per pagos, & vicos irrumpunt ferino furore in casas, & mapalia rusticorum, infinitaq; mala inferunt hominibus & pecudibus. Singulis autem annis *in festo Natalis Christi*, acceptâ Luporum formâ innumera multitudine conveniunt in unum locum, qui est inter Livoniam, Curoniam, & Samogethiam, ubi mœnia diruta, & ruinę ostenduntur veteris cujusdam castelli inhabitati: illic erectus eminet paries reliquis ruderibus elatior, ad quem uniuscujusque Lycaonis probatur agilitas & promptitudo in transiliendo muro: Hunc qui non potest statim transiliendo superare propter corporis obesitatem (nam trãsformati in lupos retinent eandem corporis proceritatem & distentos pingui abdomine ventres) loris & scuticis acerbissimè mulctatur à Præfectis Dæmonibus, qui catervas illas lupinas cogunt, & agunt in ea loca. *Olaus Magnus lib. 18. cap. 45.*

Lycanthropi in festo Natalis Christi simul conveniunt in Livonia.

Lycanthropi Livoni multa immaniter patrant.

In *Livonia* quoq; asserunt viri graves, & fide digni sub finem *Decembris* Magos omnes & veneficos citari à Dæmonibus, & in certum locum destinatum conveniunt turmatim: quod quicunque cunctanter agit, à Dæmone virgâ ferreâ gravissimè punitur vibicibus lividis cũ summo dolore per multos dies ex contusione permanentibus. Præit Dæmon præfectus, illum sequuntur multa veneficorum millia urgentibus aliis Dæmonibus à tergo, qui tardos & reluctantes verberibus compellunt: postquam fluvium tranarunt omnes, & in adversam trajecerunt ripam,

in

in lupos transformantur, sæviuntque horrendum in modum in omnes obvios: ostia domorum rusticanarum effringunt, pueros laniant, pecudes trucidant: cibos devorant, & cervisiam discussis doliis epotant: neque ullum est damnum, quod truculenter non inferant miseris hominibus: Post duodecim autem dies simul gregatim flumen remeantes superant, & in pristinam restituti formam domum se recipiunt. *De* hac *Lycanthropia* lege *Casparum Peucerum, Theodorum Zvvingerum, Olaum Magnum, Thomam Garzonium, Zieglerum, Sprangerum, Vierum, Bodinum*, & alios qui infinitas de his veneficis collegerunt historias: quibus fidem abrogare insani esset hominis: licèt ea omnem causam naturalem non admittant: Sed quæ contra naturam fiunt, & quæ ratione probari non possunt, verisimilia multis non videntur. Stultum tamen est tantos viros mendacia asserere, quæ tot sæculis anteactis auctorum gravium auctoritate confirmata sunt & experientia quotidiana demonstrat esse vera. Quæ impudentia esset; *Olaum Magnum* ex Gotthia oriundum temerè fabulas effutire de iis regionibus, ubi Episcopatum gessit cum summa laude, & vitæ integritate? quem tamen tanquam fabulosum auctorem multi derident: non animadvertentes illum nisi vera scripsisset, habiturum inter suos infinita bonorum virorum millia, qui illi contradicerent, & ejus scriptis omnem auctoritatem, & fidem abrogarent. NOTA.

Herodotus de his Lycaonibus in hæc verba scribit: *Perhibentur à Scythis, & ab iis qui Scythiam incolunt Græcis, semel quotannis homines fieri lupos, & post aliquot dies in pristinum habitum redire, quod tamen dicentes mihi non persuadent.* Nihilominus tamen illi ajunt, atque hæc dicentes dejerant. De *Nervis* sive *Nerviis* loquitur *Herodotus*, qui *Livonienſium* oram extremam prope *Roxolanos* coluerunt. *Livonienses* dicuntur *Ptolomæo Igilliones:* quibus vicini sunt *Sudini*, & *Ganildæ*, ubi est hodie *Curorum* regio. *Herodot. de Lycaonib. Nerviis.*

Tradunt *Historici*, inter quos est *Garzonus*, magnum *Russiæ Ducem* jussisse sibi adduci captivum *Lycaonem*, qui multa damna rusticis intulerat: qui tandem captus, & catenis arctissimè vinctus in præsentiam Principis venit: à quo interrogatus verúmne esset, quòd in lupum transformaretur: illo affirmante verissimum esse: *Age*, inquit Princeps, *fac videam hanc metamorphosin.* Tunc ille veniâ datâ parumper secedens cum custodibus, in locum testibus remotis aliquamdiu sedens, peregit ea mysteria, quæ à Diabolo acceperat, statimque in lupum mutatus scintillantibus oculis, & exerto horrendum in modum rictu erectis in tergo setis sese obtulit custodibus, catenis tamen iisdem vinctus. Dux interea *Molossos* duos canes ferocissimos, & robustissimos accersérat, quos in lupinum hoc monstrum immisit: à quibus discerptus & dilaniatus est, antequam pristinam posset recipere formam. *Lycaon Russius, à Molossis discerptus.*

De his mihi aliquando colloquia habita sunt cum viro eruditissimo *Huberto Languete* populari meo, qui regiones illas Septentrionales peragraverat ex bona parte: & accuratissima indagatione mirabiles has, & præter naturam metamorphoses inquisiverat à viris fide dignis: erat enim omnium historiarum peritissimus, tam antiquarum, quàm recentiorum, si quis unquam nostro tempore exquisitus rerum gestarum toto mundo inventus est perlustrator. De his *Lycanthropis* infinita diversis locis exempla probata stupentibus omnibus producebat. Sed inter cætera narrabat se vidisse apud nobilem virum *Pruthenum* amicum suum, (cujus nomen reticeri volebat propter auctoritatem,) indumentum quoddam lineum, factum in indusii formam, sed perexiguum, quod Germanicè vocabat **Nothemd** / hoc est, *indusium Necessitatis.* Eo quicunque amictus esset, invulnerabilis reddebatur: neque illi obesse poterat vel ferrum, vel gladius, aliúdve telum, aut glans plumbea tormentis emissa. Neque solùm prodesse militibus credebatur, sed parturientium utero adplicatum, dolores sedabat, & partum facilem procurabat. Id nebatur, texebatur, & consuebatur à virginibus impollutis *nocte Natalis Christi* hoc modo: In tortione staminis, & fusorum *Indusium Necessitatis textum à virginib.*

revo-

revolutione puellæ sæpiùs repetebant, *invertimini fusi agiles, linum torquete celeriter in nomine Diaboli adsistentis, qui stamen agat, moliatur, & perficiat: adsit Diabolus cœpti inchoator, adsit promotor, adsit perfector operis.* Filo præparato statim ad texturam sese accingebant virgines, sæpiùs insusurrantes *in nomine Diaboli textum hoc inchoo: currite radii in nomine Diaboli: quo promovente extendatur, elevetur, & deprimatur devotum stamen: is pectinem excipiat, comprimat, & revolvat. Pergite radii devoti nomini Diaboli, & absolvite textum: Amen, amen, amen.* Textam & absolutam telam ita simul consuunt, ut indusii formam illi tribuant pusilli quidem (nam temporis breve spatium non permittit amplam carbasum conficere,) semper invocantes Cacodæmonis nomen: in pectore vestimenti hujus Diabolici duo assuunt capita; quorũ quod est dextrum, barbam gerit promissam, & illi tegumentum instar cassidis adponitur: aliud caput, quod ad sinistrum latus assutum est, horrendam præ se fert faciem, qualem Dæmonibus tribuunt pictores, coronâ tamen imposita: ad utramq; partem diverso ordine *signa crucis* designantur: His adjurationibus, invocationibus, & impietate execranda perfectum indumentum gestatur à possidentibus, si quando per loca latrociniis infesta peregrinandum est, in expeditionibus bellicis, in prœliis, conflictibus, duellis, digladiationibus, & aliis locis, ubi pericula instant, cædes metuuntur.

Et hæc insana impietas non solùm admittitur ab iis, qui Christianam religionem colunt, volunt̃que videri boni, sed etiam laudatur, & pro *amuleto sacro* inter magnos viros recipitur: flagitium excusantes, quòd ipsi autores texti non sint, sed culpam in textrices puellas rejicientes.

Amuletis ejusmodi utuntur plurimi, non existimantes Deum his offendi. Possum referre quod ego vidi. *Comes* illustris *Germanus*, vir non malus, qui majorem vitæ partem impenderat in comitatu *Caroli V. Rom. Imp.* cujus amplum dominium *cis Rhenum* extenditur, schedulam exhibuit me præsente cuidam viro nobili, quem mittebat ad *Joan. Gulielmum Ducem Vimarienſem*, equitatum Germanicum ad *Carolum IX. Galliæ Regem* ducentem, qui eo tempore hærebat *Metis Mediomatricorum urbe*: cujus milites spoliaverant equis & vestimentis tres Comitis famulos in Sylvis Austrasiis, inter Sarrapontum & Metas. Ut autem hic, cui schedula data erat, posset tutiùs ad Principem commeare, & insidias *Saxonum* equitum vitare, scriptum in membrana secundinæ commissum erat tale: *In nomine Dei Patris omnipotentis, patris majoris circuli, qui me defendat ab omni gladio acuto, sagitta venenata, sclopeto ignito, verbere Lethali, & mortifero vulnere: Amen, amen, amen.* Membrana illa tribus circulis depicta erat, crebra crucis imagine, & characteribus incognitis designata, in quam *Comes* ille insusurrabat arcana quædam verba, & anhelitu capite in crucem rotato muniverat. Hac serico rubro involutâ, & filo serico puniceo adpensâ è collo fultus vir ille missus est *Metas*, ad repetendos equos ab equitibus raptos: quos cùm in portarum exitu non invenisset, (nam ad quartam milliaris partem ponte *Mosellano* prope *Molinum* abducti flumen trajecerant,) jussus est exercitum sequi usque *Cathalaunum Campaniæ*, ubi Mátrona uno ponte superanda est. Juraverat *Princeps Vimarienſis* se morte puniturum raptores, si agnoscerentur: Cujus iram formidantes prope *Pagum Gravelotæ*, non procul ab urbe *Metensi*, locis infractis, & difficilibus *Equites Saxonici* crebris sclopetorum ignitorum ictibus, & exertis gladiis infesto agmine obruerunt miserum hominem, & ex equo discusserunt cum sua scheda Magica: corruit ille quidem thorace plumbeis glandibus transfosso multis in locis, sed illæsâ tamen cute. Cumque parùm fideret incantationi magicæ, metu consternatus, converso itinere ad Dominum suum reversus est: illique ostendit pectus duobus in locis gravi cõtusione lividum, & vibices in brachiis crebras: quas necesse fuit sanari chirurgorum ope, & scarificatione factâ multum sanguinis purulenti inde eximere. Asseverabat *Comes* id evenisse ex defectu fidei: tantamque in scheda certitudinem inesse credenti, ut ea munitus posset plumbeos globos fragore

Amuletum contra vulnera.

fragore ignito è tormentis emissos ore aperto sine ullo periculo excipere; & nudum pectus omnibus inimicorum gladiis exponere sine metu. Imò & hoc addebat, si quis tormentum in eum exereret, posset q; tubi foramen intueri antequam ignis adhiberetur, pronunciatis aliquot verbis, neque flamma sulphureum pulverē corriperet, immota q; tormenti rotula, globus ultra tubi oram non posset exeri.

Mira amuletorum efficacia.

Mirum est astu Dæmonis usque adeò Christianorum judicium dementari, ut hæc flagitia nomine & prætextu fidei usurpent; asserant que, quia nomen DEI in his magicis incantationibus invocetur, & signa *crucis* characteribus monstrosis misceantur, *Dæmones* cogi ad ea quæ jubentur; & ab eis extorqueri, licèt invitis, quę impii *Magi* exigunt. Sed & hic Comes ex professo habebat *Spiritum familiarem*, quem asserebat esse ex *cælestibus Geniis*, cujus consilio utebatur in omnibus, quę domi foris que peragenda suscepisset.

Magi varii secuti Principes in expeditionib. Erichtho. Martha. Demophon.

Novum non est hæc exerceri ab iis, qui militiam sequuntur. Omnes ferè reges antiqui habuerunt in suo exercitu aliquos, qui *arte Magica* crediti sunt mala à militibus avertere, & damna hostibus inferre varia.. *Erichtho Thessala* venefica in bello civili castra *Pompeji* secuta est. *Lucanus lib. 6. Martha Judæa Saga* Mario victoriam contra *Cimbros* pollicita est; quam tamen *Senatus* repulit, *ut testis est Dion*, & *Plutarchus in Mario*. *Demophon* vates *Alexandrum Magnum* monuit, ne temerè se opponeret hostibus *Indis*, in obsidione *Oxydracarum*: cui grave periculum instare prævidebat: Sed dum ejus consilium negligit *Alexander*, urbe expugnatâ vulnus accepit sub mammilla sagittâ ictus, quo ferè de vita periclitatus est. *Diodorus Siculus libro* 17.

Bellephantes & Nearchus.

Bellephantes & *Nearchus Chaldæi Magi* eundem *Alexandrum* monuerunt, ne *Babylonem* introiret, nisi *Beli* sepulchro restaurato: quod dum Græcis contrarium suadentibus contemnit, mors illius, quæ subitò subsecuta est, testimonium certum dedit, *Chaldæos* vana non monuisse. *Diodor. lib.* 17.

Salustius vates.

Salustius quidam vates *Julianum Imperatorem* deterruit ab expeditione *in Persas*, quam infaustam ex libris *Sibyllinis* prædicebat. Sed dum neglecto consilio progrederetur in incœpto deceptus ab aliis, conto transfossus ab ignoto inter prelandum occubuit. *Cuspinianus.*

Cobares.

Cobares Medus arte Magica celebris habitus est, dum *Alexander* bellum gereret contra *Bactrianos*. *Curtius lib.* 6.

Thrasyllus.

Thrasyllus Astrologus & Magus insignis fuit, multaque prædixit & monuit utilia *Tiberii Cæsaris tempore*. *Dion in Tiberio.*

Chrysamne.

Chrysamne sacerdos *Hecates*, & venefica famosa facta est dux exercitus *Cnopi Ionis* contra *Erythræos*; suaque *arte Magica* hostes in furorem induxit. *Pharmacum* enim furiosum præbuit tauro admodum procero, obeso, & formoso: qui in furorem actus, cursu præcipiti se in castra hostium proripuit. Eum *Erythræi* comprehensum, tanquam boni ominis causâ immolarunt: de quo post sacrificium quicunq; gustavit, ut sacri particeps esset, statim furore correptus est. Hocque modo mente alienati & tumultuantes à *Cnopi* militibus subitâ irruptione, facili negotio fusi cœsique sunt. *Polyænus lib.* 8.

Alruna Cimbrica maga à Filimero pulsa.

Cimbri in suo exercitu ducebant mulieres fatidicas zonis coriaceis incinctas, nudis pedibus, capillis canis, tunicis lineis, & alba veste amictas, quæ subtus fibulis annexa erat. Captivis per castra occurrebant, strictos gerentes gladios: Hos ad humum stratos, ad æreum craterem protrahebant, aq; in sublime elevatos alligabant, cultrisque miserorum jugulum aperiebant: & ex sanguine in craterem effluente de belli eventu vaticinabantur. Aliæ dissecto captivorum ventre, ex intestinorum & viscerum inspectione victoriam prædicebant. Dumque in prælio pugnarent *Cimbri*, illæ carrucarum tegumenta ex coriis boum facta crebris scuticarum ictibus verberabant, ut ingens strepitus cum horrore ederetur, metuq; hostium animos turbarent, & à pugna diverterent. *Aventinus in Annalibus ex Strabon. lib.* 7. Has

Alrunas, vel *Adelrunas* vocabant. Cùm autem *Gothi ex Scandiavia* insula cum suo *Rege Berico* egressi essent, sub *Filimero* quinto post *Berici* exitum rege *ad Mæotim* tandem pervénerunt, & loca finitima occuparunt. *Filimerus* novi regni in illis regionibus fundator, operę precium judicavit auspicia sui *Imperii* à morum correctione inchoare: Factâ igitur de moribus, & vita inquisitione, reperit in suo populo quasdam *Magas* mulieres *Adelrunas* appellatas : has de maleficio convictas *in Scythiæ* remotissimas oras abire coëgit, ne earum commercio reliqua gens contaminata in nefarias operationes prolaberetur, & corrumperetur. *Anton. Bonfinius lib.1.decad.5.*

CAPUT VII.

FErè omnes *Magi* post CHRISTUM eum sibi scopum proposuerunt, ut homines à Dei veri cultu averterent, & servitio Dæmonum per diversas superstitiones, profanationes, ceremonias, impiaque sacra, & idololatriam manciparent : ut statim Apostolorum tempore declaratum est in *Simone Samaritano Mago*. Qui ut in *Actis Apostolorum cap.8.* traditur, *dum videret ab Apostolis multa edi miracula, Spiritu sancto per eos operante; hanc Sancti Spiritus gratiam auro à divo Petro mercari conatus est: è quo audivit hanc suæ profanationis dignam sententiam*, AURUM ET ARGENTUM TUUM TIBI SIT IN PERDITIONEM. De hoc SIMONE JUSTINUS in apologia altera *ad Antoninum Pium Imperatorem* ita scribit: *Simon quidam Samaritanus, ex vico, qui Triton dicebatur, fuit. Qui Claudio Cæsare regnante, cùm arte Dæmonum multa opera Magica edidisset, in regia vestra Urbe Roma Deus judicatus est: eiq; statua in Tyberi inter duos pontes erecta est, cum hac inscriptione Latina:* SIMONI DEO SANCTO. *Omnes ferè Samaritani, & aliarum etiam nationum non pauci, eum tanquam primum Deum profitentes colunt, atque venerantur. Helenamq; quandam, quæ cum eo peregrinata est, primùm in tecto constituerunt, deinde ejus notitiam primam extitisse ferunt.* Eadem *Irenæus de Simone* testatur *lib.* 1. contra *Valentinum cap.* 20. in hæc verba : *Ille se Deum profitebatur, religionemq; suam ex Ethnicismo, Judaismo, & Christianismo constarat; asserebatq; se in Samaria apparuisse, ut Patrem Deum omnipotentem, in Judæa ut Filium, inter gentes, ut Spiritum Sanctum, ac se de cœlo descendisse jactitabat: Ex se Enneam, sive Selenem, sive Helenam matrem Angelorum cœlestium produisse, & ex cœlo in terras venisse, ut ovem perditam liberaret. In Judæa se imaginariè tantùm fuisse passum: hominibus se præstare salutem per agnitionem sui Helenæ, non per opera justa. Corpora penitùs interire; animam solam esse immortalem. Equum Trojanum dicebat esse ignorantiam omnium gentium.* Divus *Clemens Pontifex* dicit *Simonem* hunc convenisse *Neronem*, & ab eo petivisse, ut decollaretur : inque signum suæ divinitatis fore, ut tertio die ad vitam reduceretur: quod cùm fecisset *Imperator*, *Magus* humi stratus diligenter à custodibus adhibitis servatus est, præsentibusque plurimis, tertio die in vitam rediit. Miraculum hoc admiratus *Nero*, *Simonem pro* DEO habuit, illique statuam inter duos pontes locari jussit. Certum tamen erat ejus loco carnificem capite truncasse *arietem* in præsentia *Neronis*, qui Dæmonis operâ, & præstigiis Magi gerebat faciem; ipsum verò disparuisse, & se domi continuisse usque ad diem tertium, quo ad Imperatorem rediit, ariete sublato invisibiliter, fascinatis hominum oculis astu Dæmonis. *Simon autem dum in Samaria adhuc esset, simulavit se tantisper in Christum credere, donec Baptismum regenerationis à Philippo Diaconorum septem uno, accepit: quo sacramento postea abusus, multarum hæreseum causa fuit*, ut refert Bartholom. Platina. Ille animam pueri violenta morte interempti evocavit, eamque sibi assistere jussit, & per eam sibi relevari quæcunque vellet jubebat : Eadem arte effecit, ut canis loqueretur, & ad ea interrogata responderet articulatâ voce. De eo tractat *Ambrosius in Hexamerone*: *Clemens* hoc addidit, *Petrum Apostolum Romam* venisse, *ut Ecclesiam Christi* sibi commissam regeret : cui *Simon Magus*

Simon Magus.

Helena Simonis sorotum.

Simonis profana religio.

Simon decollatus à Nerone tertio die revixit.

Simon à Philippo baptizatus.

Simonis miracula.

sese

seſe oppoſuit, qua potuit contrarietate; ut doctrinam de Deo uno vero, & Chriſto Servatore, quã ſanctus *Apoſtolus* proponebat, ſubverteret. Dumq; ad miracula perventum eſſet, *Magus* frequenti hominum turbâ ſpectante, in ſublime à Dæmone ſublatus eſt, tanquam ſi pennis extolleretur, eſſetq; à Capitolio in Aventinum volaturus: Tum divus *Apoſtolus* elevatis in cœlum oculis, ardenti prece DEUM rogavit, ut perditi hominis impoſtura manifeſtaretur, ne illius impietate populus à ſpe ſuæ ſalutis alienaretur. Subitò poſt conceptas preces, tanquam violento turbine involutus *Simon* ex aëre in terram magno fragore deturbatus corruit: ex quo caſu attritus, femur ſibi fregit, jacuitque ſemimortuus in omnium præſentia: Sed ejus corpus contuſum, & confractum *Ariciam* diſcipuli deportaverunt, ubi paulò poſt dolore maximo excarnificatus infelicem animam expiravit.

Simon Magus in aërẽ ſublatus.

Mænander Simonis diſcipulus, Magiſtro impoſturis & impietate nõ inferior, arte Magica poſt Præceptoris mortem multa edidit miracula; ut homines à Chriſti religione averteret. Erat enim & ipſe *Samaritanus*, & Simoni ſemper adhæſerat, ſectator & cultor ejuſdem impietatis. Dicebat Patrem ſummum eſſe hominibus incognitum, & inſcrutabilem, propter ejus Divinitatem infinitam, quæ univerſum mundum complebat, fovebat, & conſervabat in integrũ: Se autem eſſe vim quandam à Patre emiſſam. Magiâ ſuâ vinci *Angelos* cœleſtes, omnesque *Dæmonas* ſibi inſervire juſſos: Se miſſum ab inviſibilibus *Servatorem* pro ſalute hominum. *Baptiſmo* ſuo mortales immortalitatem corporis conſequi: & alia blaſphema & impia: quæ docuit & effutivit ore impuro *Antiochiæ*, ubi florebat regnante Romæ *Claudio Cæſare:* ejus & aliorum ſui ſimilium artibus recens nata CHRISTI *Eccleſia* in Palæſtina & Aſia graviter concuſſa eſt, abductis multorum animis in diverſas hæreſes, qui magis movebantur miraculis impoſtorum, quàm verbo *Euangelii*, quod *Apoſtoli* & alii pii viri per totum orbem terrarum magno cum fructu publicabant.

Mænander Simonis diſcipulus.

Magiæ hoc ſtudium impensè ſemper coluerunt *Orientales* populi *Perſæ*, *Chaldæi*, & *Hebræi Cabaliſtæ:* qui decem DEI nominibus & *Angelorum*, qui in ſacris literis nominantur, *Diabolo* operante, & DEO connivente, omnia opera Magica perfici aſſeverant. De quorum Magia librum conſcripſit *Coſta Ben Luca.* Ut refert *Vierus* de præſtigiis Dæmonum *lib.* 4. *cap.* 4. Hujuſque Magiæ cultorem inſignem aſſerunt fuiſſe *Salomonem*, qui DEI judicio Sapiens dictus eſt. *Joſephus lib.* 8. *Judaic. antiquitatum cap.* 2. dicit: *illum Exorciſmis abegiſſe Dæmonas, qui humana corpora obſidebant, & illa morbis variis torquebant, Deo illi virtutem tribuente ad has peſtes advertendas. Nicetus lib.* 4. mentionem facit *Claviculæ Salomonis*, quam vocat *librum Salomonium.* Hunc *Aaron Magus* apud *Manuelem Comnenum Imperatorem Conſtantinopolitanum* legens, *Dæmonum Legiones* adducebat ſubinde interrogantium, cur accerſiti eſſent: offerentes ſeſe, ut alacriter juſſa exequerentur.

Hebræi Cabaliſtæ.

Clavicula Salomonis ad quem uſum.

Quòd autem *arte Magica* quoſdam corporibus mortuis motum & loquelam reddidiſſe legimus, niſi experientia verum eſſe probaret, difficilè eſſet credere. *Bononiæ* narratur vixiſſe *Cithariſtriam*, quæ ſuis civibus propter artem modulandi fuit cariſſima. Illa tandem morbo correpta, vitam cum morte mutavit, magno convictorum damno, & diſpendio: qui *Magum* conſuluerunt, qua ratione poſſet in vitam reduci. Ille quidem DEI munus eſſe vitam mortuis reddere dicebat, neque ad ſuam artem tantum opus pertinere; ſed poſſe ſe corpori motum, & loquelam reddere ad aliquod tempus: ita ut citharam pulſare, cantare, & choros ducere poſſet. Conventum eſt de precio: adhibitum faſcinum, & characteres magici ſub axillis puellæ: cujus cadaver erectum cœpit loqui, moveri, & ambulare, Dæmone intùs agitante: Factumque eſt ut hominum cõventus more ſolito frequentaverit, quam omnes valetudinẽ recuperaſſe gaudebant: Luſit, cantavit, & ſaltavit multis hebdomadibus, multumque lucri ex hac arte fecit. Cujus pars ad utilitatẽ *Magi* redibat. Accidit autẽ ut interjecto aliquo tẽpore *Magus* alter cœnaculũ ingreſſus, ubi

Citharistria Bononiensis faſcino admoto tanquam viva apparuit.

magna hominum frequentia choreæ à puellis & juvenibus exercebantur, oculos convertens in *Citharistriam*, eamque intensiùs intuitus animadvertit illam motu non naturali moveri, & Citharam agitare: quod cùm adstantibus aperuisset, jubente domûs Domino fascinum sustulit corpori adplicatum: subitoque Dæmon recessit, cadaverque exangue attonitis omnibus humi prostratum jacuit.

Puellæ mortuæ vita falsò restituta.

In eadem urbe ferunt *senem* quendam ante paucos annos vixisse, qui artes Magicas privatim domi suæ docebat. Cujus fama cum percrebuisset, *Juvenis* quidam *Scholasticus* ardenti amore puellæ captus, cùm nuptias sperare non posset, neque eâ potiri: ad *Magum* venit illius opem per omnes Deos implorans, ut puellam in reciprocum pelliceret amorem, vel quocunque modo posset fruitionem rei optatæ illi procuraret. Statuisse vel mori, vel ea potiri. Senex misertus illius promisit omne officium: Sed cùm res non succederet, extrema aggressus, effecit ut puella Dæmonis operâ è cubiculo materno dormiens ausportaretur, & amanti traderetur: quod die statuto, ut inter eos convenerat, effectum est. Illi cùm vim reluctanti intulisset juvenis, dolore & metu extincta est. Tum *Magus* crimen non impune mansurum animadvertens, statuit antequam illucesceret rebus suis compositis *Bononiâ* excedere: sed priùs impositio fascino corpus exsangue per *Dæmonem* domum remisit. Orto die portis elapsus fuga sibi consuluit: puella autem lectulo decumbens pallida præter modum, cùm interrogaretur à parentibus, num vellet surgere, respondit, se quidem id cupere; sed quia debilitata aliquantulùm esset valetudine, malle aliquamdiu lecto decumbere. Parentes adstant cubili anxii, pallorem vultus, totiusque corporis extinctum calorem admirantur: accersuntur Medici, qui de ægritudine judicium faciant. Illi constanter asseverant nullum in eo corpore vitæ signum apparere, sed esse mortuo non absimile. Dumque omnia accuratè lustrarent, perturbatis jam omnibus rei novitate domesticis, & rumore per totam urbem promulgato, animadverterunt *Medici* guttas aliquot sanguineas è cute læsa super cervice manare: locum indagant, cutem consciscam extollunt, & fascinum inveniunt: quo sublato statim corruit cadaver inter manus miserorum parentum, qui filiam invenerunt magno conamine violatam.

Puella aulica in Hispania fascino in vitam revocata.

Tale quid accidisse legimus in aula *Ferrandi Castillæ* regis: apud quem puella nobilis è gynæceo reginę mortua, per *Magicas* incantationes ad vitam revocata est: edens, bibens, ludens cum cæteris, & choræis aulicis indulgens per annum integrum: quod mihi non fit verisimile: nam *Cacodæmon* cùm possit quidem motum, & loquelam mortuo cadaveri agitato ad aliquot horas vel dies tribuere, corruptum tamen corpus integrum non potest tamdiu conservare.

Pugna Papiensis à magore præsentata.

Francisco primo *Gallorum rege ad Ticinum* capto per *Carolum V. Imperatorem Romanorum*, fama est in aula *Hispanica* fuisse *Magum* celebrem, qui è turri Regii palatii ostendit puellis Gynæcei conflictum in *Italia* habitum, & victoriam de *Gallis* Imperatori concessam: quod ubi innotuisset reverso *Carolo*, Magum jussit de medio tolli: ne in posterum ad hostes transfuga, posset indicare quæ ipse absens gereret.

Dæmones Incubi & Succubi.

Inter *Magos* turpissimi flagitiosissimique censeri debent, qui Dæmonibus *Incubis* & *Succubis* serviunt; iisque abutuntur ad abominandas libidines: de quibus apud omnes populos judicio publico supplicia sumuntur: cùm ferè omnes venefici, tam viri, quàm mulieres testentur, post datum nomen Diabolo, se cum eis misceri detestandis coïtibus. Exhibent enim, & sese commiscent suis illis mancipiis sub hominum forma ut plurimùm ornata & bella, & nomine aliquo hominibus usitato: ut sub similitudine viri robusti, & egregiè formati, si cum muliere Venerem exerceant: si cum viro, faciem assumunt muliebrem, tam formâ quàm habitu cultissimam: sed omnes uno ore asserunt, parùm delectationis in his concubitibus percipi, propter frigiditatem, quæ coïtus desiderium evanidum reddit. Imò *Satanam* dicunt sæpissimè interrogare mulierculas, an velint ex iis concipere: quòd si assentiantur *Incubum* illum *Dæmonem* semen humanum aliundè assumptum, & in

suo

ſuo naturali calore aſſervatum transfundere in uterum mulieris, ex quo conceptus ille Diabolicus formari creditur. Sicuti fama receptum legimus de *Merlino*: quem omnes *Dæmonis* filium crediderunt: cui rei adſtipulatur *gloſſa* ſuper *Geneſin*. CÙM VIDISSENT FILII DEI FILIAS HOMINUM &c. ait commentator: *Non eſt incredibile quoſdam homines à quibuſdam Dæmonibus genitos, qui ſunt mulieribus improbi:* de quibus *Auguſtinus libro de Civitate Dei* 15. & *Scotus Sententiarum ſecunda, diſtinct.* 7. Hæc tamen interpretatio loci *Geneſeos* exploditur à *Theologis* doctioribus. Cùm aſſerant Spiritus cœleſtes *Angelos* concupiſcentiis carnalibus non tangi, neq; mortales homines ad pollutiones nefarias ſolicitare: quod credibile eſt fieri à malis Dæmonibus, qui fœdis his libidinibus veneficorum genus hoc perditum pelliciunt ad ſuum ſervitium, & à Dei cultu avertunt. Nam quod dictum eſt *Filios Dei vidiſſe filias hominum formoſas*, non de *Angelis* intelligendum, ſed de poſteritate *Sethi*, qui Deo ſummo inſerviebat, quorum filii duxerunt uxores ex filiabus *Caini*, reprobi, & à Deo alienati: alioqui ſequeremur opinionem *Mahometi*, qui ſcribit: *Babylone in puteo profundiſſimo vinctos detineri; propterea quòd cùm occurriſſent mulieri pulchritudine ſingulari præditæ, ejus amore capti ſunt: Mulier angelorum amplexus admittere priùs noluit, donec edoceretur, quibus modis illi in cœlum aſcenderent, & in terras deſcenderent: Illi ardore impotenti æſtuantes, verba quædam illam docuerunt, quibus pronunciatis ſtatim in cœlos ſublata eſt.* DEUS *admiratus mortalem hominem ante obitum in cœlum penetraſſe, mulierem interrogavit, qua ratione id contigiſſet: illa rem totam ordine retexuit, & indicavit: quare Deus offenſus Angelos accerſivit, optionemq; dedit, ut mundo ſuperſtite punirentur, vel poſt mundi conſummationem ſuppliciis æternis afficerentur. Illi temporales pœnas elegerunt finem habituras in fine ſæculi: quare vinculis ferreis alligati, & palpebris oculorum ſuſpenſi in puteo profundiſſimo, frigidiſſimo, & obſcuritate horrenda metuendo gemunt, & plangent quamdiu mundus durabit: ſed judicio extremo, quod per Chriſtum fiet, liberati, tandem prioribus honoribus, & dignitatibus reſtituentur.* Hæc eſt illa *Theologia Muſulmannorum Sacerdotum* ſtolida, fabuloſa, & ridicula, quæ ex Alcorano ſive Alforcano Mahometi deſumpta eſt, ex interpretatione loci illius *Geneſeos* 6. *Cùm filii Dei vidiſſent filias hominum formoſas, eas ſibi adjunxerunt uxores.*

Merlinus ex incubo generatus.

Duo Angeli Babylone palpebris ſuſpenſi.

De *Incubis* & *Succubis Geniis* multa memoriæ prodita legimus apud auctores probatos: qui eos aſſerunt diverſa ſpecie & forma rem habuiſſe cum mulieribus: quibus turpiter immixti, eas pollutionibus inquinarunt, titillationibus, pruritibuſque libidinoſis ad infinita ſcelera nefanda propellentes. Omitto ea quæ fabulis continentur poëticis, *Semiramidem* equi concubitum admiſiſſe, *Paſiphaën* tauri, *Europam* quoque tauri, *Olympiadem* draconis, *Ledam* cygni, *Alcmenam* ficti *Amphytrionis*, *Danaëm* auri impluvii, *Egeſtam Crimniſi* ſub ſpecie canis, & omnes illæ matronæ, *nymphæ*, & *virgines*, quæ dicuntur à Diis cœleſtibus, terreſtribus Marinisq; violatæ, quis dubitat, ut multa allegorica & figmentis involuta eſſe fateamur, plura tamen impoſturâ Dæmonum contigiſſe, qui puellas ſimplices, ſive volentes ſive etiam reluctantes detinuerunt, & illis vim intulerunt? Scio *Mythiologos* cauſas alias horum figmentorum adferre: & adulteros plurimos Deorum aſſumpto nomine impoſuiſſe mulierculis credulis.

Fabula de multis mulieribus aſtu Dæmonum violatis.

Genios tamen antiqui affirmarunt mulierculis mortalibus adjunctos, ex quibus ſoboles ſuſtulerunt: ut de *Genio Sabino*, qui puellæ nobili *Cureti* è chorea raptæ vim intulit in templo *Quirini*, ex quo ſuſceptus eſt *Deus Fidius*, qui *Sanctus* dictus eſt, & *Semipater*, auctor *Curium* urbis *Sabinorum*: idem quoque cenſendum de cæteris tam *Diis*, quàm *Deabus*, quas coiviſſe cum mortalibus antiquitas credidit: procul dubio, quæ veræ inter has narrationes judicantur, de *Incubis & Succubis* intelligendæ ſunt.

Deus Fidius à Genio genitus.

Inter hos impudicos *Genios* primus ſemper datus eſt locus *Sylvano*: quem Ælianus in hiſtoria animalium ſcribit conceptum fuiſſe ex concubitu *Crathis Sybaritæ* cum capra. Ex ea natus eſt puer humano caprinoque corpore, ut umbilico tenus vir

Sylvanus incuborum primus Natus ex Crathide & capra.

vir esset, capite tamen cornuto, & labris prominentibus, cincinnulisque pendentibus sub mento, hœdorum in morem: reliquum corpus à pube desineret in hircum densis setis horridum, & pedibus ungulatis, bifurcatisque. Eum *Sybaritæ* inter suos *Deos* retulerunt, & vocaverunt *Sylvanum:* sive quòd in sylvis habitaverit, quò se recepit adultior, ut in iis more ferarum degeret: sive quòd hoc nomen adeptus sit ἀπὸ τῆς ὕλης, quæ *fex est omnium Elementorum*, hoc est, *ignis, aëris, aquæ & terræ* sordidioris: ex quibus omnia creata sunt. Unde etiam *Sylvanus* generationi rerum sese immiscere creditur: Estque prægnantibus molestus; quarum sanguinis fluorem in partu urgere dicitur: partes offensas libidinosè contractat, & sæpè in discrimen vitæ puerperas inducit. *Augustinus libro 6. de Civitate Dei cap. 9. ex Varrone* scribit, *ab antiquis mulieri fœtæ post partum tres Deos custodes adhiberi, ne Sylvanus Deus per noctem cubile ingrediatur, & puerperam vexet. Eorum custodum significandorum causâ, tres homines circumire limen domûs: Quorum primus securi limen ferit, alter pilo tundit, tertius scopis deverrit. Ut his datis culturæ signis, Sylvanus prohibeatur intrare. Quia*, inquit Varro, *neque arbores cæduntur, aut putantur sine ferro, neque far conficitur sine pilo, neque fruges coacervantur sine scopis.* Ab his tribus tres illi custodes Dii nomen habent: *Intercidona* à securi, *Pilumnis* à pilo, & *Deverra* à scopis: & hi averrunt vim *Dei noxii*, avertuntque & prohibent omnem injuriam, quæ à maligno *Sylvano* inferri solet. Hanc superstitionem adhuc hodie retinere videntur *Judæorum mulieres:* quæ existimant certos Genios malos & impudicos difficiliorem partum reddere, prægnantibusque esse graviter infestos. Ideò illos characteribus, adscriptis ad cubiculi parietes, ubi puerpera enititur, arcere conantur. Adscribunt enim in designatis circulis HUTZ LILITH. Atqui *Genios* hos noxios LILITH appellatos *Cabalistæ* dicunt à principio mundi in *Paradiso* fuisse genitos, ex profluvio seminis *Adami*, antequam cum *Eva* uxore congrederetur. Habere eos quidem corpus palpabile, & sensibus subjectum, sed aërium, subtile, & evanidum, quod aliquando videtur in speciem nubeculæ raræ & perspicuæ, quæ facilè cedit omnibus objectis, & evanescit in parietes impactum, vel in aërem sublatum. Horum vita est annorum mille: augmentum sumunt, & vegetantur, senescúntque more reliquorum hominum: propagatur eorum species pollutionibus nocturnis, & Veneriis virorum somniis: Libidinosi sunt, & plurimùm delectantur menstruorum fluxibus, quibus robur assumunt, & vitæ diuturnitatem confirmant: atque inter cætera defluxionibus sanguineis puerperarum sese immiscent, dejectionem secundinarum, vel provocant, vel prohibent sæpius cum magno mulieris discrimine. Accubant juvenibus, noctu titillant, spiritus genitales excitant, & vasa seminaria relaxant, ut sese his pollutionibus reficiant.

Lilith Sylvanus apud Judæos.

CAPUT VIII.

De Geniis quid sint.

DE reliquis *Geniis* diffusè satis tractavi eo *libro*, quem de *Genealogia, & imaginibus Deorum conscripsi tribus tomis, illustrissimo Principi Joanni Comiti Palatino Duciq. Bavariæ dedicatis.* Ubi *Genius* Deus Naturæ ostenditur, qui omnium rerum gignendarum vim quandam in se habet: unde unicuique suus datur *Genius.* De quo ita *Servius: Genius Naturalis Deus est loci, vel rei, vel hominis. Varro Genium* appellabat *uniuscujusque animum rationalem; & ideò esse singulos singulorum, nascíque nobiscum, & nos suscipere dum nascimur, & unicuique nostrum custodem dari per totam vitam.* Et *Censorius, Genius*, inquit, *ita nobis assiduus observator appositus est, ut ne puncto quidem temporis longiùs à nobis abscedat: sed ab utero matris acceptus, ad extremum vitæ diem comitatur. Genium* hoc appellari *numen* ait, *sive quòd in ejus tutela, ut quisque natus est, vivit; sive quòd, ut generemur, curet; sive quòd unà gignatur nobiscum; sive etiam quòd nos genitos suscipiat & tueatur.* Duos genios unicuique à *Natura* dari existimarunt antiqui (sicut & hodie non desunt inter Christianos, qui eandem opinionem asseverant; unde

Duo unicuiq; Genii à Natura dati.

natæ

natæ sunt illæ preces quæ quotidiè recitantur à multis, ANGELE QUI MEUS ES CUSTOS PIETATE SUPERNA &c.) *Bonum* & *Malum*. De quibus ita *Servius*. *Cùm nascimur, duos Genios sortimur: unus est qui hortatur ad bona, alter qui depravat ad mala. Nec incongrùè dicuntur Genii, quia cùm unusquisque genitus fuerit, ei statim observatores deputantur: Quibus assistentibus post mortem, aut asserimur in meliorem vitam, aut condemnamur in deteriorem.* Et alio in loco ita de *Geniis* differit, de *Geniis* sive *Diis Manibus* loquens: *Manium plena sunt loca inter Lunarem & terrestrem circulum, unde defluunt: dicti enim sunt Manes à manando. Sunt enim præsides corporibus humanis attributi, qui ex parentum seminibus manaverunt, quo tempore prima fit conceptio: & ideò post mortem iisdem corporibus delectantur, atque cum eis manentes, appellantur Lemures. Qui si vitæ prioris honestate fuerint adjuti, in Lares domorum, urbiumq; convertuntur. Sin autem depravati sint in corpore, & vitiis criminibusq; inquinati, corpore soluti, fiunt Larvæ, Mormones, Empusæ, & terriculamenta nocturna.* Duorum igitur Geniorum nomina hinc colligimus, quorum alii *boni*, qui *Agathodæmones* ab antiquis dicuntur; alii *mali*, *Cacodæmones* appellati, qui domos incursionibus infestant, Larvarum horribilium facie: boni verò domos tutantur, & familias incolumes servant. *Penatesq;* aliquando vocantur, ut ait *Cicero lib. 2. de natura Deorum*, quòd *penès nos nati* sint; vel quòd *non longè absint ab hac vita*; sive quòd *penitus insideant*. Penitissimi enim sunt Dii, & proprii. Vel à *Penu* dicti, quod significat omne id, quo homines vescuntur. *Penates* enim *sunt præsides domorum: per quos*, ut ait Macrobius, *penitùs spiramus; per quos habemus corpus; & per quos rationem animi possidemus. Geniis* olim sacra fiebant ab unoquoque, die nativitatis, vino & floribus tantùm, non victimâ. *Varro* causam hanc affert: *Id moris institutiq; Majores nostri tenuerunt, ut cùm die natali munus annale solverent, manum à cæde, & sanguine abstinerent; ne die, qua ipsi lucem accepissent, aliis demerent.*

Manes. *Lemures.* *Lares.* *Larvæ.* *Empusæ.* *Mormones.* *Agathodæmones.* *Cacodæmones.* *Penates.* *Geniis sacra fieri die natalis.*

Neque mirum est eos sæpè consultos fuisse ab hominibus, cùm sæpe apparuerint, eos de rebus gerendis monuerint, & gravibus pœnis ob admissa crimina afflixerint: quodque eos accusatores, vel defensores habituros se apud *Inferos* crederent: unde *Anchises* apud *Vergilium Æneæ* filio dicit. *Quisque suos patimur Manes.* Mos hic à priscis sæculis ad nostra usque tempora protractus astu Satanæ usque adeò invaluit; ut *à Magis* & incantatoribus evocentur; eorum consilio & monitionibus multa procurentur. Cumque loca singula, montes, fluvii, fontes, lacus, speluncæ, domus, & urbes suos haberent *Genios*, Magicis exorcismis & adjurationibus evocari consueverunt *Magorum* studiis, adjuvante & promovente *Satana* ejusmodi superstitiones. *Dæmon* enim spectrorum & Manium ascititiâ specie, monstra admiranda molitur & perficit. Secutus exemplum consuetudinis, & colloquiorum Dei cum sanctis Patribus: Ut hujus imitationis, & colloquiorum occasione sese faciliùs insinuaret in animos hominum, & eos alienaret à cognitione veri Dei. Ut mortales doceat petere & expectare *à Satana*, quę à solo Deo posci & excipi debent.

Quisque suos patimur Manes. *Manes evocantur.*

Præterea profanum hōc *Magorum* genus, qui cereas imagines conflant, & consecrant suis incantationibus in perniciem hominum, existimant eas nullam efficaciam habituras, nisi abominandis illis exorcismis evocent *Genium* illius, cui obesse velint. Cumque evocandorum *Geniorum* nomina propria, quibus compellari debent, ignorant, ea discunt per superiores cœli potestates, ut ajunt, quorum imperio subsunt minores hi *Genii tutelares* animæ uniuscujusque: fitque ut *Genius* bonus subtractus à tutela hominis coërceatur tamdiu separatus, donec homo alteri *Genio* noxio traditus in summa discrimina pertrahatur, etiam cum vitæ periculo.

Genii custodes evocantur.

Neque solùm *Genii* hominum boni removebantur conjurationibus à tutela eorum, quos servabant sub sua protectione: idem quoq; fiebat *de urbibus*. Nam in oppu-

Genii urbium evocati.

oppugnandis urbibus Romani soliti erant per *Sacerdotes* suos evocare *Genium*, & *Deum tutelarem* urbis obsessæ: cui viso sacra faciebant, laudibus extollebant, & offerebant apud se (si emigrare vellet) eundem cultum, vel etiam ampliorem honorem, quàm apud obsessos haberet. Ideò tradit *Plinius* summâ curâ & industriâ occultatum fuisse apud *Romanos* nomen *Genii* urbis, (qui *Romanesſus* vocabatur) ne si aliquando urbem cingi obsidione contingeret, hostes aliquid simile tentarent, & molirentur.

Raptus veneficorum violentus.

Quòd ad illum raptum violentum attinet, quo *Magi*, & *Venefici* se in loca longè dissita deferri credunt, judicia publica, quæ de hoc misero hominum genere ubique gentium fieri solent, satis nos docent vana non esse omnia, quæ de eo famâ sparguntur. Cùm ipsi tormentis adacti usque ad ultimum vitæ spiritum sustineant & asseverent ita esse, ut à Dæmone cui inserviunt, abripiantur, & in altissimos mõtes, desertaque, ubi veneficorum fit synodus, deportentur. Quod confirmant infinitę historiæ à probatis auctoribus citatæ: quarum paulò post aliquot adducemus. Naturaliter quidem hæc fieri difficilè est credere, cùm humana corpora tam violentum motum ferre non possent, sine suffocationis & mortis periculo. Sed *Satan mille artifex* & *impostor*, mentes hominum ita fascinat, ut existiment se abripi, & deportari in aërem, vectos canibus, felibus, arietibus, hircis, capris sylvestribus, & aliis ejusmodi animalibus, quandoque scopis, quarum nullus adhuc in re domesticâ fuerit usus, aut in furcis, quibus ad fornacum ignes excitandos necessitas est. His gestantur, inequitant, & suaviter deferuntur in ea loca adsignata conventibus: ubi epulantur, saltant, colludunt, omni libidinum, spurcarumque pollutionum genere sese contaminant, Deum blasphemant, Diabolo dant fidem, ab eo mandata accipiunt, ad mille damna hominibus inferenda. Qui id revera fieri credunt (ut multa exempla in utramque partem ab auctoribus proponuntur) adducunt in medium historiam *Habacuc*, ex Judæâ deportati ab *Angelo Babylonem*, ubi *Daniel* cõjectus erat in antrum Leoninum: Item raptum *Philippi Diaconi*, qui *Eunuchum reginæ Æthiopum* baptizavit in via, & rursus à Spiritu Domini ausportatus est. Præterea raptum *Servatoris nostri* JESU CHRISTI in montis altissimi cacumen, & rursùs in pinnaculum templi: & alia ejusmodi multa simul congerunt ad hunc finem, de quibus historiæ sacræ certa testimonia perhibent. Sed quid oportet DEI omnipotentiam conferre cum illusionibus, præstigiis, & imposturis *Diaboli*; qui studet opera DEI imitari, ut cultum divinum ad se derivet, in hominum perniciem, & DEI summi contumeliam? Legimus quidem *Pythagoram* uno eodemque die visum fuisse *Crotone* & *Metaponti*: & *Philostratus* scribit, *Apollonium Tyanæum* à presentia *Domitiani* disparuisse *Romæ*, paucisque horis deportatum *Puteolos*, quo triduum antè præmiserat *Damidem* amicum & discipulum, peregrinationumque suarum socium.

Raptus Habacuc, Philippi, & Christi.

Pythagoræ & Apollonii raptus.

Scribunt recentiores Historici in *Scandiavia Peninsula* Septentrionali degere *Lapones* sive *Pilapios*, qui propter assiduas nives agros non colunt, sed vivunt piscatione & venatione: qui trahis & rhedis sine rotis ututur super glacie, (quâ astrictum mare, flumina, lacusque perpetuò rigent) tractis à quodam cervorum genere, quos *Tarandos* vel *Rangiferos* vocant; li merces commutant cum peregrinis eò navigantibus, ut pro farina, cervisia, & aliis ad victum pertinentibus, vicissim permutatione tradant pisces Aquilonibus exsiccatos & pelles *Lyncum* preciosas, *Marturium*, *Hermelinorum*, & aliorum animalium, cornua *Urorum*, eorundem tergora, & *Alcium*: item *succinum*, quod copiosum legunt ad ostia fluviorum, qui delabuntur in Septemtrionalem Oceanum. Misera hæc gens, *Satanæ* hactenus possessio, pro Deo lignea, & lapidea portentorum simulacra coluit: ab aliquot tamen annis operâ *Suecorum* regum ad Christi cognitionem venire incipiunt, & sacris Christianis initiari: Sed quod est maximè admirandum, & dolendum: quicunque exiis, si potissimùm sint adultiores, baptizentur, intra septimum aut nonum à baptismo diem

Laponum gens in Septentrione.

Lapones post baptismum mõbiuntur.

diem moriuntur. Hinc fit, ut faciliùs Dæmonum ludibriis agitari se permittant, quàm admittant piorum Sacerdotum DE SERVATORE CHRISTO, & vitæ æternæ beatitudinisque felicitate documenta. Inter eos quotidiè *Satan* exhibet infinita spectra, & phantasmata animarum, quas credunt esse suorum parentum, consanguineorum, & amicorum: à quibus monentur de omnibus, quæ requiruntur ad hanc vitam servandam: Spectra illa cum iis conversantur; & colloquuntur assiduò, neque arceri, aut abigi ullo modo possunt. Sed maximè infestantur spectris *Manium*, & *Larvis* cognatorum, defunctorumque parentum: Cui malo, ut medeantur, mortuorum cadavera sub foco defodiunt: quod dum negligunt obversantibus perpetuò defunctorum umbris terrentur, & molestantur. Cùmque habitent in locis palustribus, & uliginosis, difficilimum est ad eos venire, nisi gelu adstrictis ubique aquis. Æstate ad eos commeant *Pastores ex Finlandia*, *Midelpadia*, *Nortbotnia*, *Angermania*, *Helsingia*; vicinisque regionibus, qui eos orare, & CHRISTUM invocare utcunque docent: sed præceptores sæpè discipulos ignorantiâ & stupiditate superant: ideò *à Majorum* institutis facilè se dimoveri non sinunt; suadentibus id *Diis patriis:* quos consulunt in omnibus rebus: maximè dum piscationes & venationes publicæ suscipiendæ sunt. Tum certis invocationibus, & adjurationibus à suis *Diis* scisciantur, an opus, quod aggrediuntur, illis benè succedet? Si Dii loco suo moveri se patiantur, bonum successum promittunt. Si moveri non possint, iratos se offensosque significant. Et hos aliquo ritu, & ceremoniis placare necesse est. *Tympanum* habent ingens aheneum, in cujus fronte superiore plana depicta sunt quadrupedia aut volatilia, quæ in illis regionibus versantur. In medio tympani virga ferrea oblonga, & teres infigitur, cujus summitati rana ænea suspensa est ad perpendiculum. Incurvati circumquaque incantatores verba quædam ad numeros modulata obmurmurant, & tympanum feriunt: ad cujus sonitum rana delabitur; & in cujuscunque animalis figuram insidet, animal designatum disquirunt, & offenso Deo mactant: Cujus caput ex arbore sacrâ suspendunt, circumquaque tripudiantes choreas ducunt: reliquum corpus excoquunt, & amicis advocatis epulandum communicant: aut saltem, si animalis cæsi carnes esculentæ non sint, jure ollarum & decocto tanquam aquâ lustrali se omnes irrorant, & perfundunt: hocque sacro expiati, Deo se reconciliari putant, & ad destinatum opus sese alacriter accingunt.

Spectra Manium apud Pilapios frequentia.

Pilapiorum Deo quæ fiant sacra.

In iis regionibus, quæ longissimè extenduntur versùs *polum Arcticum*, multi lacus ampliſſimi & piscosissimi videntur. Sub ipso ferè Polo lacus extenditur tantâ vastitate, ut mari *Caspio* latitudine non sit minor: multas enim alluit provincias, maximè *Moscoviam*. Sunt & alii in *Bothniâ* latissimi, piscatione, & aucupiis nobiles. Sed circa Polum tres potissimùm visuntur præter cæteros præstantes. Horum præcipuus vocatur *Vener*, suâ longitudine continens milliaria Germanica 130. & ferè totidem in latitudine. In eo aliquot prominent insulæ habitatoribus frequentes, qui venatione & piscatione, sicut & reliqui Septemtrionales, victitant. Hunc augent viginti quatuor flumina influentia: Cùmque ferè semper gelu sit adstrictus, appropinquante *Julio* mense, paulatim ebullit è fundo, & ita resolvitur glacies tanta celeritate, ut sæpiùs periclitentur ii, qui super eo equitant, ambulant, aut vehis trahisque sarcinas vehunt.

Lacus Arctici.

Vener Lacus.

Secundus Lacus appellatur *Melher*: cujus ripæ protenduntur inter Gotthiam & Sueciam metallorum feraciſſimæ, potissimùm argenti: quo Principes eorum locorum locupletissimi evadunt.

Melher Lacus.

Tertius nomine *Vether* dictus, aquas habet limpidissimas, & purissimas: ejus ripæ versùs Septemtrionem, sicut & *Meleris*, abundant metallis. In eo lacu insula cæteris celebrior duo templa habet parochialia, & incolas frequentes. In altero horum templorum res admodum mira contineri dicitur. Cùm *Septemtrionales* populi *Magiæ Necromanticæ* sint ab omni antiquitate addictissimi, *Diabolus* sese horum

Vether.

Catillus Necromãtia & Gilbertus.

ſtudiis accommodat, & eorum curioſitatem, & ſuperſtitiones quantum poteſt, promovet & in integrum retinet. In eâ inſulâ vixit ſuperioribus ſæculis *Catillus* quidam in *Necromantiâ* exercitatiſſimus. Is habuit ſectatorem diſcipulum *Gilbertum*, Præceptore in ea ſcientia non inferiorem: Qui dum ob intelligentiam *Magiæ* inſolenter ſuperbiret, ac ſe *Catillo* præferret; ingratitudine diſcipuli irritatus Præceptor, illum primò incantatione ita vinxit, & immobilem reddidit, ut tanquam catenis vinctus eſſet, loco ſe non poſſet movere: poſtea jactabundè perſeverantem in ſuperbia iratus detruſit in ſpecum templo illi vicinum; ubi adhuc hodie vivere perhibetur. Ad eum deſcendebant olim multi, ut rerum futurarum eventus ab eo diſcerent. Sed quia id plerumque fiebat cum præſenti vitæ diſcrimine, propter lethale frigus, & fœtorem qui inde exhalat, cautum eſt edicto ſevero, ne quis incolarum deinceps ſe in illam voraginem demittat, neve peregrinis advenis inviſendi locum auctor ſit: cùm Principes prudentiores non dubitent illic ſuperſtitem non vivere *Gilbertum Magum*, ſed ejus loco illic reſidere *Dæmonem*, qui *Gilberti* vultu, voce, & habitu vaticinia reddit: Cum *Diaboli* potentia longè extendatur, non poteſt tamen hominis vitam ultra terminos à Deo præfinitos producere. Sed infinitis præſtigiis imponit miſeris mortalibus, diverſis modis illorum oculos faſcinans & obcœcans: ut videre ſe credant quæ non ſunt, & iis rebus intereſſe, à quibus ſunt remotiſſimi.

Gilberti ſpelunca.

Enthuſiaſmus Magi Septemtrionalis.

Conſtat adhuc hodiè inter *Septemtrionales* hoc exerceri, ut ſi quis peregrinus ſcire velit, quid domi agatur, conveniat *Magum* aliquem, qui facili negotio illic invenitur (ex profeſſo enim eam artem tractant,) pactóque precio *Magus* recedit in cubiculum ſuum, ubi ranam, ſerpentem, veſpam, crabronem, vel aliud aliquod animal ex ære conflatum, & ad hunc uſum præparatum incudi imponit, malleoque repetitis ictibus ferit, verba quædam arcana obmurmurando: hinc & inde pedibus inſiſtendo, geſticulationibúsque indecentibus brachia lumbósque movendo, donec humi *Enthuſiaſmo* raptus, tanquam exanimis labatur. Ejus corpus oportet diligentiſſimè ab aliquo domeſtico cuſtodiri, ne vel à muſca prætervolante vel araneo inſidente contingatur. *Diabolus* enim ſeſe transformat in diverſorum ac minimorum animalium figuram, ut cuſtodes fallat, & corpus *Magi* ſuffocet, & ad vitam redire non ſinat: Qui poſt aliquot horas animum recipiens, longâ tanquam viâ & agitatione defatigatus extollitur, & ſellæ imponitur: ubi oculos circumquaque rotans, anhelitu ſucciſo & difficili hians tanquam reſpirare non poſſit, narrat ordine quæcunque viderit, & audiverit in remotiſſimis regionibus, magna omnium audientium admiratione & metu.

Henricus Sueciæ Rex Magus.

Neque ſolùm hanc artem exercent *Plebeji*: eâdem cum vulgo inſaniâ feruntur *Primores*, & *Magnates*. Legimus *Henricum Sueciæ Regem*, Principem alioqui cordatum, & prudentem, *Magiæ* ita indulſiſſe, ut pronunciatis tantùm verbis aliquot arcanis myriadem Dæmonum promptam ſemper & paratam ad omnia juſſa evocaverit: ita ut rotato pileo, quem gerebat, aërem turbaret, ventos violentos cieret, eosque in quamcunque vellet partem moveret: unde inter *Succos* natum proverbium, dum ſubitis tempeſtatibus cœlum obtegeretur, horrendisque typhonibus aër perſtreperet. *Verendum*, ajebant, *ne Rex ventoſum ſuum pileum moverit, ut nobis perniciem aliquam, & calamitatem inducat.*

Ventoſus Henrici pileus.

Agaberta venefica.

Fuit in iis regionibus *Agaberta* quædam venefica, quæ nunquam conſpiciebatur naturali figura. Modò apparebat puſillæ, deformis, & languidæ anûs vultu, modò ſtatura corporis adeò procera, ut altas quercus æquaret altitudine: nunc in equam, vaccam, Tarandam, avem, vel colubrum mutabatur, vel phantaſmatis aut larvæ horrendæ induebat faciem. Ea credebatur *Solis* & *Lunæ* jubar offuſcare poſſe, rupes ſuo loco movere, mõtes deprimere, ſiſtere fluviorũ curſum: & alia ejuſmodi

modi admiranda, & omnem fidem ſuperantia præſtare, tantâ felicitate, ut videretur in omnes *Dæmones* habere imperium.

Idem memoriæ traditum eſt de *Hollero*, qui pro *Numine* aliquo à ſuis ob miracula ſemper eſt habitus. *Othinum* quoque narrant multa præſtitiſſe admiratione digna. Inter quæ hæc narratur hiſtoria. *Hadingus Rex Daniæ* propter crudelitatem & inſolentiam regno expulſus eſt: extorrisque patrio ſolo in *Sueciam* navigavit: Cúmque audiviſſet illic *Othinum* multa exercere, quibus omnes juvari, & promoveri poſſent, convenit hominem, precio & verbis demulcet: *Age*, inquit, *ô Rex, confidenti eſto animo: ego te in tuam Daniam reducam, dummodo te mihi committas, atque obſequentem reddas:* Cui cùm ſe paratum ad omnia experienda juraret, *Magus* in equum ſtaturæ egregiæ inſedit, juſſitq; regem exulem ſibi à tergo inſiſtere: hoc modo duo illi equites in aërem primùm ſublati, poſteà in Oceanum Septemtrionalem horrendis tempeſtatibus commotum deſcenderunt, ſuperantesq; medios turbines, & ſpumantes fluctus paucis horis *Daniam* contigerunt: *Rex* occultis colloquiis cum amicis & ſuæ factionis hominibus conferens, effecit ut populo reconliaretur, & priſtinæ auctoritati reſtitueretur. Cúmque paulò poſt in *Norvegiæ* regem arma moveret, *Othinum* ſibi *Conſiliarium*, & *Aſſeſſorem* elegit, expeditionisq; ſuſceptæ ſocium. Cúmque claſſes utriuſq; regis prælio navali decertaturæ eſſent, & pugnæ jam inſtarent, *Othinus* violentiſſimos ventorum turbines movit, mare undis & tempeſtatib. è profundo pelago concuſſit, ut omnia confundi, rumpi & dejici viderentur, deſuper cœlum nubibus obducebatur, undiq; crepitabant tonitruum horrēdi fragores, reboantibus eximo fluctibus, coruſcabant torti fulminum ignes, imbres & grandines pavēdo impetu rotabantur in *Norvegiorum* naves, quarū pars naufragio abſorpta, reliquæ fugâ ſibi ſalutem acquiſiverunt, & victoriam *Hadingo* tribuerunt.

Hollerus Magus.

Othin. Hadingum reducit in Daniam.

Othini Magiâ ſuperati ſunt Norvegi.

In provincia *Eſmellen* vicina *Moſcoviæ* ſpelunca viſitur horrendo hiatu: in quā ſi quod animal conjiciatur, tantus fragor, boatus, & ſonitus præter naturam excitatur, ut nulla tonitrua, nulla tormenta, & machinæ bellicæ globorum ignitorum vomitione hunc æquare poſſint. Quòd niſi incolæ, ſi quando caſu equus, vel aliquod aliud animal in illam voraginem labatur, aures ſubitò cerâ xylóque diligenter obturarent, crepitibus illis ſurdi evaderent, vel mente capti, aut præſenti morte exanimarentur, vel morbis incurabilibus afficerentur. Propterea neceſſe fuit hoc antrum altiſſimo muro cingere, & locum portis & turribus munire, ne acceſſus eò liber permittatur: quarum claves aſſervantur à Præfecto urbis firmo præſidio munitæ. Ante aliquot annos, dum cives obſidione gravi cingerentur annonaque deficiente penuriâ victûs laborarent, & ad deditionem cogerentur, ſpecus hujus commoditate ad ſuam ſalutem uſi ſunt, hoc modo: Incolæ omnes ſeſe præparārunt obturando diligenter aures, & in cellis ſubterraneis latitando: Pertraxerunt aliquot boves ex armentis ſelectos procero corpore, quos in illum ſpecûs hiatum devolverunt noctu, hoſtibus ante urbem ſecurè degentibus. Tunc ſubitus de repente, tantúsq; exortus eſt fragor, loci concuſſio, terræ motus, & trepidatio, mugitus horrendi ex infima barathri voragine erumpentes, ut *Cocyti* fauces infernales omnes furias ſimul vomere viderentur. Hac re inſolitâ, inexpectatáque uſque adeò conſternati ſunt obſidentes, ut cœlo deſuper boante, tellure remugiente, denſiſſimis noctis intempeſtæ tenebris neſcirent, quid agerent, & conſiliorum dubii in faciem collapſi relictis armis, animisque dejecti tellure abſorberi ſe rerentur: Pars eorum metu exanimata, alii mente capti titubantes ſtare loco non poterant, plures ſurdi redditi, omnibúsque corporis partibus debilitati ſuccubuerunt, & proſtrati ſunt. Obſeſſi hanc occaſionem arripientes, ſubitâ irruptione in caſtra irruerunt, metu exanimatos aut inſanos facili negotio trucidant, impedimenta diripiunt, paucosque ſuperſtites fundunt, profligant, & in turpem fugam cum rerum omnium jacturâ vertunt. Nihil enim eſt quod iſti homines operâ Dæmonum, qui illic peculiare obtinent imperium, non poſſint perficere.

Spelunca Eſmellenſis.

Sunt enim ut plurimùm altæ robustæque staturæ, cute candidissimâ, membris validis, & nervosis, sed tardiore stupidioréque motu corporis, sicut & animis obtusioribus: Inter illos etiam frequentes inveniuntur *Gigantes*, corporum viribus & magnitudine admirandis; quòd testantur *Saxo Grammaticus*, & *Olaus Magnus* Upsalensis Episcopus. Qui monstrosi roboris, & vastitatis referunt fuisse quosdam *Artenin, Astarchetarem, Angrimum*, & *Arvedorum*: qui sine difficultate bovem ingentem cauda arreptum in humeros conjiciebant, & gerebant tanquam ovem: & hi omnes in genere tantam cum *Dæmonibus* habent familiaritatem, ut eorum ope nihil intentatum relinquant, quod ad *Magicas artes*, & *Necromantiam* facere posse videatur.

Gigantes Artenis, Astarchater, Angrimus & Arvedorus.

Dum hæc scriberem, narravit mihi historiam mirabilem vir clarissimus *Petrus Lepidus* Procurator regius apud *Mediatricos*, quæ contigit cuidam ex ejus amicis, viro nobili, & multæ auctoritatis. Is à suo Principe missus erat in *Sueciam*, ad transigenda quædam negotia cum rege. Duxerat uxorem illustrem, & formosam mensis circiter tres ante susceptam Legationem; cui discedens promiserat reditum intra quatuor ad summum mensis, Deo iter sospitante. Venit feliciter in Sueciam, res commissas cum rege optato successu expedit: à quo veniâ acceptâ muneribúsque cumulatus cùm dimitteretur, in *Livoniam* vicinam transfretare statuit, ductus cupiditate videndi ea, quæ famâ vulgabantur de iis regionibus: potissimùm de *Spiritibus familiaribus*, qui cum hominibus versantur visibiles, & illis officiosè inserviunt. Eò postquàm adpulisset, assideretque mensæ in diversorio cum reliquis convivis cogitabundus, & subtristis, memórque se jam anno integro abesse ab uxore, cui maturiorem juraverat reditum: In illum intuens hospita: Quid, inquit, mi homo: quæ te res adeò solicitum tenet? ut cæteris Genio indulgentibus, solus tristis & cogitabundus videaris? Nonne te novæ nuptæ absentia, & desiderium plus justo angit? de cujus valetudine, ut par est, & statu sollicitus es. Atqui, respondit hospes, Benè conjectaris: Illam enim animo gero: illam dies noctésque meditor, de eâ somnio; nihil oculis obversatur, quod illius memoriam mihi non inculcet, & illius desiderium ardentissimum non stimulet. Quin bono animo esto, inquit mulier: Paciscere mecum de precio aliquo; Ego dabo operam, ut antequam dies crastinus illuxescat, testimonium certum de illius statu & valetudine tibi referatur, & illi renuncientur, quæ voles. Conveniunt de mercede: itur dormitum; quiescitur. Postero die adest hospita cubiculum ingressa: Narrat hospiti suo uxorem valere optimè: describit domum, habitum, formam, familiam, & quæcunq; præsens vidisset. Cúmque *Livonia à Rheno* longissimo terrarum intervallo dissita sit, vir hic mulierculæ verbis fidem adhibere non audebat: cùm existimaret illam pleraque effutire, quæ antea ex alternis colloquiis in mensa dicta essent, vel quæ ab illius famulis potuerat percepisse. Tum illa educens è perâ annulum gemmatum, quem maritus nuptiarum die digito uxoris signum perpetui reciprocique amoris testimonium inseruerat: Agnoscis, ait, hoc pignus? & adhuc dubitas me peregisse fideliter, quod heri inter nos conventum est? Ille admiratus, & singula, quæ domi suæ vidisset, ab hospita percunctatus, præmium industriæ ac sedulitatis præstitæ liberaliter persolvit. Reversus autem paulò post domum suam, dum varia cum uxore, ut fieri solet, familiariter confert colloquia: amabo, inquit, cur eum annulum, quem tibi connubii pignus donavi, non ampliùs digito gestas, ut solebas hactenus? Illa ad mariti verba demisit oculos, pudore genas occupante. Ah, mi dilectissime vir, ait, fateor mihi dolosè, & miraculosè subtractum, maximoque animi dolore subreptum. Sed audi quomodo res acciderit: Ante aliquot hebdomadas manè præter solitum, (ah non feciſſem!) è lectulo surgens, cùm ex dolore tuæ absentiæ dejectus mihi diu fuisset appetitus, ciborúmque omnium nausea me incessisset, jussi per ancillam mihi aliquot emi pisces, quibus mihi repararetur orexis. Hos dum exenterò solicitè, annulum meum deposui in mensam culinariam, ne

Quid in Livonia acciderit viro nobili.

Annulus à Saga subreptus.

cruore,

cruore, & sordibus inquinaretur: Ingressa est interim domum meam mulier quædam peregrina mendicans, & stipem poscens: quæ accepto nummo, è limine se subripuit, neque diligenter perquisita postea, tota urbe inveniri potuit. Hanc ego multis indiciis furti auctorem suspicata sum. Nam præparatis piscibus conversa ad annulum meum, subreptum animadverti: at illa antequam à me reciperet Eleemosynam, oculis curiosè quæcunq; domi essent, circumquaque perlustrabat: & ancillæ poscenti quænam, & unde esset, respondit se ex *Suecia* oriundam: ubi vidisset virum quendam nobilem, qui se *Rhenanum* diceret, apud regem honorificè exceptum. Maritus die notato, habituque, & vultu mulieris, qualem illi uxor describebat, agnovit hospitam *Livonicam* eò venisse: restitutoque conjugi annulo totam retexuit historiam, non sine audientium admiratione.

CAPUT IX.

SEd multi negant raptum hunc præternaturalem fieri posse sine corporum interitu: cùm violentiam tantam sine suffocatione non queant admittere: ideò eum, & *metamorphosin* in lupos imaginariam esse, non in actu existentem. *Cacodæmonem* usque adeò mentes veneficorum fascinare, ut cùm eorum corpora certis locis inania jaceant, variæ imaginationes in eorum animis imprimantur: putentq; se in iis locis præsentes fuisse, à quibus longè remoti manserint, & ea vidisse, quæ infinitis locorum intervallis dissita sint. Nam ea corporaliter non consistere, testatur *Canon*, capite *Episcopi*, 26. *causa*, *quæst*. 5. ubi ait: *Raptum violentum esse imaginarium.*

Illud etiam non est omittendum, quòd quædam sceleratæ mulieres retrò post Satanam conversæ, Dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt se, & profitentur cum Diana Dea Paganorum nocturnis horis, vel cum Herodiade, vel cum innumera virorum, mulierumq; multitudine equitare supra quasdam bestias, & multa terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire. Et paulò post subjungit: *Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur?* Tandem concludit *Canon* his verbis. *Quod omnibus publicè annunciandum est, quòd qui talia credit, & his similia, fidem perdit.*

Antonius Torquemada libro *Hexameronis*, quem scripsit *Hispanicâ* linguâ, *dieta tertia*, hanc inserit historiam: *Guadalupi Hispaniæ* oppido Juvenis quidam *Granatensis* dabat operam literis. Is, ut fieri solet, deambulandi gratia, cùm urbem esset egressus mense *Junio*, & in umbra captans refrigerium sub arbore recubaret post cœnã horâ satis tardâ, ecce obviam illi venit monachus quidam incognitus; qui peregrè veniebat equo vectus strigoso, macie confecto, & longioris itineris labore defatigato. Cui assurrexit juvenis, & reverenter salutavit. At, inquit *eques Monachus*, Domine mi, rogo te obnixè, ut in urbem regressus (in quam introire propter certas causas mihi non conceditur) obsonia & cibos ad cœnam necessarios mihi coëmas. Paret juvenis officiosus, acceptaque pecuniâ cibos mercatur necessarios, & quàm celerrimè potest ad monachum reportat. Is inducto super cespites pallio, admotáque mappâ discumbit, convivio juvenem adhibens communi. Et cum eo inter epulandum de rebus diversis familiares contulit sermones: *Scholasticus* illum rogat quónam iter pararet? Ille *Granatam*, inquit: Cui juvenis, inde natus sum, ubi habeo matrem adhuc superstitem, quàm brevi invisere est animus. Tunc *Monachus*, Age, inquit: præbe te mihi viæ socium: Ego te libenter omnibus impensis itinerisque tædio, quantùm à me fieri poterit, sublevabo: sed necesse est ut sine mora te viæ accingas: moras enim longiores hîc facere nequeo. Juvenis conditionem oblatam amplectens domum redit, præceptori valedicit; compositisque sarcinulis ad hospitem reversus est. Jam nox instabat nebulosa & tenebrosa: & hanc elegisse se ajebat *Monachus* datâ operâ, ad evitandum diei æstum: Dum aliquot milliaria confabulando simul peragrassent hic eques, ille pedes; Monachus juvenem aliquantulum *Historia mira ex Hexameron Torquemadæ.*

defatigatum compellat, ut communi equo simul veheretur. Quid, inquit ille, mihi tam comiter offers, quod præstare neutiquam potes. Possétne equus lassus, & longis jam fractus viis vecturæ duorum sufficere, qui unum cum difficultate tergo insidentem sustineat? Animalis animositatem, respondit, nisi expertus, non potes cognoscere: aspectu quidē falleris, sed res se longè aliter habet. *Scholasticus* urbanitate *Monachi* illectus, alacriter in tergum equi insilit, & firmo amplexu, ne dejiceretur, ephippio insidentem complectitur. Equus duplicatâ celeritate, & robore graditur, & festinat: equitant ambo simul, diversis colloquiis viæ tenebrarumq; tædium mitigantes. Nox brevis exortâ fugit aurorâ. Clarâ jam luce *Scholasticus* in subjacentes valles convertens oculos, mirabatur regionis amœnitatem, hortos irriguos, planiciem campósque segetibus fructiferisque arboribus consitam, locáq; omnia ubere glebâ, & fœcundis agris tecta: in quorum medio urbs ampla, & spatiosa ædificiis superba in altum erectis, mœnibus propugnaculisque altissimis cincta, fastigia turrium, ac templorum moles operosas extollens. Quid hoc est obsecro, inquit Juvenis? quæ est hæc locorum amœnitas? quæ urbs tam culta? Quòd nisi à patria tam remotum me scirem, *Granatam* hanc urbem esse existimarem: tam benè omnia cum urbis amplitudine, ornamentis, & situ conveniunt. Imò, inquit *Monachus*, neutiquam tua te fallit opinio. Hæc est ipsa *Granata*, quam petis. Quare, age, expedi te citò, & patriam ingredere. Nam me ulteriùs progredi necessitas cogit. Juvenis admirabundus obstupuit; nescius quo modo brevioris unius noctis spatio iter fuerat emensus, quod multis diebus expeditissimi equites non potuissent conficere. Desine ista mirari, subjecit *eques*: repete domum tuam incolumis: sed cave ne cui enarres, quæ in via tibi contigerunt.

Alia historia de tribus viatoribus.

Idem *Torquemada* aliam non absimilem historiam huic subjungit: Viri duo amici ex *Valledolid* urbe *Hispaniæ* profectionem simul susceperant *Granatam* versùs: Dúmque in via appulissent in pagum, qui *Olmeda* vocatur; illis occurrit vir peregrinus, qui se idem iter instituisse dicebat. Juncti simul equitant, colloquuntur, & confabulantur inter se, quemadmodum inter viatores socios fieri solet. Jam quatuor circiter *leucas* progressi, cùm prandii tempus instaret, amœnusque illis occurreret campus: Hic, inquiunt, commodissimè diversabimur, & in umbra discumbentes prandebimus. Placet omnibus hæc sententia. Postremus ille Viator longum, quo amictus erat, pallium in herba extendens, superjecto mantili expromit è pera cibum, quem ad viam præparârat: Idem quoque reliqui duo faciunt, cōferentes quicquid reconditum sacculis gerebant: & in strato pallio decumbentes: convivantur simul, jocosáq; de rebus diversis inter se conserunt colloquia. Cūmq; fami, & appetitui esset satisfactum; Surgamus, inquiunt *Valledolidenses*, & cœptum iter persequamur: ne mora longior differat negotium, quod expediendum suscepimus. Nimia festinatione opus non est, inquit alter; Tempestivè namque *Granatam* veniemus: cōversúsq; eam in vicinia ostendit, vix quarta milliaris parte distantem. Illi admirabundi, se dum pranderent tam dissita locorū intervalla brevissimo tempore emensos fuisse, nullum motum sentientes, sese mutuò intuebantur: ad quos Viator, *Pallii*, inquit, *mei beneficio hoc estis assecuti*. Quin abite in bonam rem; incolumes estote, & valete: neque cuiquam quod evenit narrate. Illi urbem ingressi sunt læti. Viator aliam viam ingressus, iter susceptum prosecutus est.

Viri cujusdam literati raptus.

Vir quidam literatus, cùm multa audivisset de *Magorum* rebus gestis: neque posset sibi persuadere, eos tanta præstare posse, quæ famâ communi apud omnes promulgabantur; curiositate nescio quâ ductus, statuit ab iis discere, & cognoscere an vera essent, ut posset desiderium hujus novitatis complere. Vicinum habebat de *Magia* suspectum apud multos: hunc adit, salutat, amicitiam ejus, & familiaritatem expetens: ut ex mutua consuetudine, & conversatione posset aliquid expiscari, & perspicere eorum, quæ illius animum angebant. Neque res in longum tempus protracta est Nam cùm *Magus* animadvertisset, literatum hunc hominem

seriò

ſeriò expetere initiari ſacris communibus; perſuaſit illi facillimè, ſi vellet in hac vita felix reddi, omnibúsque deliciis, & voluptatibus uſque ad ſatietatem frui, ut ſe ſocietati reliquorum adjungeret, & cum eo ad conventus nocturnos deferri ſe pateretur. Aſſentitur volens: inſtruitur à *Mago* de iis, quæ gerenda erant: & adcuratè docetur, quid illi faciendũ eſſet, quid cavendum, quid dicendũ, & quid tacendũ. Statuto igitur tempore, nocte intempeſtâ poſtquam eſſet unctus, luſtratusq; verbis & incãtationibus, cũ Mago in aërem ſublevatus, tantiſper per valles & inacceſſos mõtes deportatus eſt, donec trajectis fluminibus, & peragratis infinitis populis pervenit in patentem campum, rupium præcipitiis undiq; circumſeptum: ad hunc ex omni parte confluebat innumera hominum multitudo utriuſq; ſexus, qui tripudiis, riſibus, & jocis omnia cõplebant: Bacchanalia illic celebrari dixiſſes, quicquid laſciviæ, quicquid licentiæ turpis excogitari poteſt, illic apertè exercebatur, propẽſis in omnẽ proterviã omniũ animis. Poſtquã novum myſtã animadvertiſſent, eum omnes cũ plauſu amicè exceperunt, & illi congratulati ſunt, quòd Domini rerum omniũ potentis ſervitio ſeſe addixerit: à quo recepturus eſſet, quicquid deliciarum, voluptatum & felicitatis in vita excipi, aut expeti, poteſt. Medio in campo erectum attollebatur altiſſimũ tribunal precioſis inſtructũ pannis: illi inſidebat horrendæ monſtroſitatis hircus, cujus oculi radioſis ſcintillabant ignibus, cornua in tergũ retorta, pili hiſpidi, ſetoſi, & oblongi, fœtor obſcœnus & intolerabilis nares circumſtantiũ ſternutantiũ more cõplebat: Ad hanc fœtidã, & horrore pavendo beluam per gradus cõſcendebant omnes advenæ cernui ſeſe demittentes cũ adoratione, partesq; illius pudendas, & poſticas venerabũdi deoſculabantur: tantúmq; honoris illi Cacodæmoni exhibebant, quantum Deo tribui poſſet. Novus iſte magus rei novitate perculſus, turpitudinẽ hãc, & obſcœnitatẽ deteſtatus *nomen Dei, & Chriſti Servatoris* imploravit in ſuũ auxiliũ. Vix nomẽ *Jeſu Chriſti* pronunciarat, cùm ſubitò tẽpeſtate exortâ, omnia circũquaq; loca pavendis ignibus, horrendóq; tonitruũ fragore, & terræ motib. concuti, nutare montes, ululare ſolum, rupiũ moles dejici, arbores violentis ventorũ turbinib. eradicari, & in aërem abripi viderentur, cõpages cœli diſſolvi, & mundi totius fundamẽta nutare, & uſque ad Tartaros dehiſcere terra crederetur. Hoc horrore uſque adeò concuſſus & conſternatus eſt bonus iſte vir, ut aliquandiu proſtratus humi ſine ſenſu, ſine judicio exanimis jacuerit: neq; in hac mentis perturbatione potuerit videre, quid cũ cæteris factũ ſit. Orto jam ſole ad ſe rediens, & mentem recipiens, toto tamen corpore uſque adeò debilitatus, ut ſibi membra omnia luxata putaret, cũ ſumma difficultate ſeſe extricavit è montiũ inacceſſis ſentibus & præcipitiis: Quibus tamen, *Dei* auxilio ſæpiùs invocato, ſuperatis, fame ac labore confectis viribus deſcendit in planiciem deſertis illis ſubjectã: ibi incurrit in populũ forma, habitu, ac ſermone incognitũ: Cumq; non poſſet cum hominib. colloqui, ſignis & nutibus cibum ad famem ſedandam vix extorſit. Inde per longiſſimos itinerum tractus versùs occidentem ſolem progrediens, multorum populorum ditiones emenſus, multas anguſtias paſſus, poſt multas hebdomadas vix ad fretum pervenit *Gaditanum*: quo trajecto *Hiſpaniam* ſuam repetivit: patrioq; ſolo exceptus, magiſtratui omnia, quæ illi acciderant, narravit: & multos oſtendit impietatis Magicæ ſectatores; qui admiſſorum facinorum pœnas dederunt.

Veneficæ è nubibus à Dæmone demitti viſa.

Alfonſus de Caſtro Juriſconſultus celeberrimus ex libris *Pauli Guirlandi* Inquiſitoris horum criminum, potiſſimùm ex eo tractatu, qui inſcribitur *de Hæreticis*, narrat, in *Italia* ſuo tempore fuiſſe mulierem veneficam, quæ à *Diabolo* auſportata per aërem ad conventum reliquorum Magorum ſe frequenter conferebat: ea poſtquam indulſiſſet cum cæteris potu, conviviis, ſaltationibus, & enormibus illis libidinibus, quibus ſe cum immundis Spiritibus polluunt Magi, domũ rediens eodem Dæmone vectore, poſtquã ad propinquaſſet oppido, unde priùs exiverat, audiviſſetq; ſonũ campanarũ, cives ad ſacra matutina compellantiũ, demiſit mulierẽ inter ſentes prope fluminis ripam. Illac fortè fortunâ præteribat juvenis oppidanus,

qui

qui ex alto descendentem animadvertit veneficam. Hoc spectaculo territus (visionem enim & phantasma esse credebat, cùm adhuc obscurum esset crepusculũ) substitit attonitus, neque ausus est iter persequi. Illa ut erat nuda, sparsisque per humeros capillis, civem suum nomine compellavit; & ab eo postquam propiùs accessisset, cum lacrymis suppliciter petivit, ut illi tegumentum aliquod præberet, quo pectus partesque pudendas velaret. Juvenis ea conditione se præstiturum, quod poscebat promisit, si fateretur, quo modo in altum vecta esset, & è nubibus descendisset, atque inter vepres nudo corpore demissa latitaret. Is postquam jurejurando fidem adstrinxit, se celaturum omnia, venefica illi longa narratione explicuit, quicquid ab ea factum esset: Ita, prout pactum erat, secretò per occultas semitas deducta vix ortâ luce domum rediit. Sed, ut nihil reticetur à quoquam, juvenis hic amico suo familiari negotium indicavit, & amicus alteri. Hac ratione res in multorum cognitionem adducta, Magistratui tandem declarata est: qui venefica cum aliis tantorum facinorum conscii, & sectatoribus è vita sustulit.

Malleus veneficarũ.

Si quis plura velit cognoscere, legat eundem *Alfonsum*, & librum *Guirlandi*, qui inscribitur MALLEUS MALEFICARUM, ubi videbit infinita ejusmodi exempla: quæ nisi tantorum virorum auctoritate fulta essent, vix fidem mererentur: mirabiturque unusquisque, quanta mala genus hoc hominum mortalibus inferat, quas pestes, quæ damna procuret; & quantâ impietate grassetur.

Italæ venefi. & mirabili. historia.

Libet adhuc hic inserere mirabilem historiam ex *Guirlando*. Capta fuit in quadam Urbe *Italiæ* venefica arte Magicâ inter suos famosa: ea adducta ad *Inquisitorem Guirlandum*: Is, ut erat vir prudens, acutus, & moderatus seriis verbis objurgavit mulierem, postquàm infinita facinora à se perpetrata fassa esset, quorum impunitatem illi promisit, si illam suæ impietatis pœniteret, à Deo veniam toto corde peteret, juraretque se in posterum relicturam servitium Dæmonum: & simul suæ artis specimen aliquod exhiberet in præsentia Magistratûs, assessorumque Syndicorum. Illa nihil cunctata, jurejurando spopondit se præstituram, quod Inquisitor poscebat. Egressi sunt urbem cum muliere; quæ acceptâ veniâ paulò longiùs ab iis secedens inter dumeta, scrobem illic effodit unguibus, multa obmurmurando; in eam minxit divaricatis inclinata cruribus, ore hiante, retortis oculis, canitieque setarum instar erecta, deformibusque gestibus horrenda: & à scrobe assurgens, urinam effusam urgebat in gyros diversos, adhibitisque circumquaque certis signis, & characteribus, evocabat aërios Dæmones in auxilium, virgaque circumferiens scrobem, ex qua subitò vapor quidam crassus in fumi speciem emersit; qui paulatim in aërem sublatus, generavit, (ut apparebat oculis spectantium) nubem densam, nigram, & horrore plenam: ex ea paulò post inclusi soni, boatusque surdi audiebantur, mox in crebra, horrenda, & inusitata versi sunt tonitrua, & cum fragoribus pavendis undique emanabant ignes rutili, fulgetra, & fulmina, quibus cœlum terraque brevi crematum iri videbantur, tanto impetu reboabant, concutiebantur omnia loca subiecta, ut æther flagrare, tellus ad Tartara dehiscere putaretur. Adstabant spectantes ingenti metu consternati, quos jam dudum seriò pœnitebat suæ curiositatis: sed reditus in urbem vicinam sine periculo præsentissimo illis non concedebatur; sententiam revocare non licebit, neque venefica ab instituto retrahere, cujus aspectus omnibus formidabilis esset, & potentia metuenda, quam Magistratus auctoritate, & iussu usurparat: cumque pavore maximo concussi essent, mulier ad eos conversa, Confidite, inquit, & bono animo estote: nihil ex his omnibus vobis imminet periculi: de salute vestra sitis securi; quæ mihi satis curæ futura est: Tu tantummodo, ô Inquisitor, præscribe mihi locum, in quem deriveturhæc tempestas: necessarium enim est hanc nubem onus conceptum exonerare. Tum Guirlandus illi digito indicans locum petrosum, incultum, & sterilem, Illuc, ait, cùm necesse sit, impetus iste rotetur, & delabatur sine noxa. Vix dictum fuerat, cùm ecce horrendi undique crepitus, tonitrua, coruscationes, & violen-

lentorum ventorum turbines concitati, è nube cum pavendis boatibus, & flammarum ignitis imbribus exprimuntur, torti fulminis ignes rutili, nymbique aquarum, grandinumque, & lapidum ruinæ tanto impetu in locum designatum præcipitantur, ut efferveſcente fluvio vicino, & tellure ex profundo remugiente tota mundi compages diſſolvi, & ruinam minitari videretur. Nemo ſpectantium fuit, qui rursùm de ſua incolumitate non fuerit dubius, quemque non pœnituerit hujus ſpectaculi. Exoneravit ſe tamen ea nubes ſine damno, & hominum periculo: neque inventum eſt quicquam ex ruina, quod exceſſerit limites ab Inquiſitore, & Magiſtratu deſignatos. Dæmones enim, (quorum verſuta malicia eſt inenarrabilis) advocati præſtò ſunt, ſeque exorciſmis, & conjurationibus quaſi cogi patiuntur, ut miſerum Magorum genus in impietate detineant: & præcipites in ruinam & perditionem æternam protrahant. Et hi licèt ad omne malum propenſi ſint in genere, variæ tamen eorum exiſtimantur eſſe differentiæ, à locis ubi degunt, ab officiis quibus ſeſe applicant, & ſuas operationes exercent.

CAPUT X.

GAudentius Merula, ex opinione *Pſelli*, *ſex* diverſas Dæmonum differentias recitat; ſcripſit enim *Pſellus* multa de Dæmonum natura. *Primi* dicuntur ſubſtantiæ *ignitæ*: propterea quòd habitant in elatiore aëris parte, communicantque cum regione vicina ignea, vèl fortaſſe in ea degunt, & converſantur: ideò vocantur *Spiritus ignei*. *Sex Dæmonum differentiæ.* *Spiritus ignei.*

Secundum genus eſt eorum, qui incolunt *mediam partem aëris* uſque ad terram. Hi præter ordinem Naturæ, ventos concitant, tempeſtates movent, conſpiſſant, & congelant nubes, procurant fulgura, coruſcationes, & fulgetras, conflant grandines, cient flatuum horrendorum typhones, ſubvertunt arbores, rupium moles infringunt, turres arduáque demoliuntur ædificia, ſata corrumpunt imbribus, locuſtarum, muſcarum, erucarum, & ſcarabeorum ex putredine aquæ & telluris generationem ſtimulant, ad rodendas recentes arborum vitiúmque gemmas, & herbarum aſparagos enaſcentes, & reliquos terræ fructus. Et hi ſunt prioribus multò magis noxii: nam cùm ignei Spiritus ſint ſubſtantiæ præſtantioris, & purioris, viciniq; cœlo, minùs ſunt proclives ad nocendum. *Spiritus aërii.*

Tertio loco numerantur *Dæmones, qui terræ ſuperficiem habitant*: & hi maximè ſunt hominibus infeſti, quibus converſantur, quos ſequuntur, quos inſtigant, & propellunt in varia facinora, ut enormibus criminibus preſſos divertant à ſpe vitæ æternæ, & à gratiâ, quam obtinemus per CHRISTUM SERVATOREM noſtrum. Ideò nobis die noctúque inſidiantur, ſuggerunt malas voluntates, movent concupiſcentias; libidinũ titillos, & pollutiones nocturnas excitãt: oſtendunt per ſomnia divitias, & harum deſideria in animis avarorum excitant: bilem acuunt, iras inflammant, vindictæ cupiditatem inflant, & cędes procurant. Neq; eſt ullum peccatum, in quod non pertrahant, tam vigilantes, quàm ſomno ſopitos. Quia cùm ſint Spiritus, animos maximè concitant. Ac niſi nos tutaretur DEI clementia, nullum eſt momentum, quo non periclitaremur. Ideò non ſine cauſa nos jubet APOSTOLUS *vigilare & orare, ne intremus in tentationem: Quia adverſarius noſter Diabolus circuit, quærens quem devoret.* *Spiritus terreni.* *1. Pet. 5. v. 8.*

Quartam claſſem tenent *Spiritus aquei*; qui in mari, lacubus, fluminibus, & fontibus degunt. Hi tempeſtates in mari concitant, fluctus inflant, & extollunt ventorum violentiâ, cum horrendo impetu & concuſſione pelagus è fundo ſpumantibus undis cum arenis confundunt; naufragia procurant: ad quæ etiam utuntur operâ cetorum, Phocarum, Pyſtrium, Balenarum, & reliquarum belluarum marinarum. In lacubus & fluviis lintres & ſcaphas ſubvertunt, navigantesque, quantum in illis eſt, diverſis modis vexant: (nam eorum poteſtas præſcriptis à DEO limiti- *Spiritus aquei.*

bus refrænatur, alioqui omnia perderent) natantes turbinibus & aquarum voraticibus, gurgitibusque profundis herbarum fibris implicitos submergunt.

Spiritus habitantes specus.

Quintus ordo est *Spirituum incolentium specus, voragines, & concavitates terræ subterraneas.* Hi parant insidias fossoribus puteorum, & fundamentorum ædium, saxa, terramque in subjectos devolvunt, ut oppressi ruinâ suffocentur: maximè autem noxii sunt iis, qui metalla in visceribus terræ scrutantur, & perquirunt; quos interimunt venenatis halitibus, aut anhelitûs prohibitione. Sæpè visibili forma apparent, corporibus raris & perspicuis, assiduo motu micantibus, & evanescentibus. Terræmotus cient, ventorum terræ hiatibus & cavitate inclusorum violentiâ; aut admissis in tellurem aquis, ut subsideant montes, urbes, & ædificia, ericient è terra colles, & arenarum, pumicum tophorumque immanes acervi: Et hæc damna, ut plurimùm excitant in locis mari vicinis: nonnunquam ubi copia latet sulphuris, hoc commotis flatibus incendunt, & horrendis eructationibus homines terrent, sæpéque voraginibus absorbent: ut in *Ætna*, & *Vesuvio* monte factum fuisse olim legimus: & nostro sæculo in monte illo novo, qui è medio lacu *Lucrino* prope *Puteolos* & *Bajas* undis ebullientibus, & terrâ è fundo pelagi reboante & tremente subito impetu emersit, mare retrocedere coëgit, ingenti hominum metu & strage; qui inundatione illa repentinâ cum majori Bajanæ urbis parte submersi sunt; Anno Domini 1539.

Spiritus inferni.

Sextam sedem occupant omnium pessimi, qui in *Abyssum Cocyti* devoluti sunt: destinati ad divexandas impiorum animas: cum quibus & ipsi suppliciis æternis, & igne inextinguibili cruciantur: ubi tenebræ sunt horroris, & metus plenæ, ejulatus, & dolor inconsolabilis, cruciatus perennis, & stridor dentium. Neque solùm hi, sed & superiores ita peculiariter distincta habent officia, quin omnes simul conspirarint in DEUM conditorem omnium quæ extant, & in perditionem hominum, quos JESUS CHRISTUS suo sanguine ab interitu redemit, & vitæ æternæ vindicavit.

Somnus & Amor puri spiritus.

Apulejus, aliique multi existimaverunt inter *Dæmonas Amorem* & *Somnum* esse puros Spiritus, reliquos vinciri cum corporibus. Idem asserit *Divus Basilius*; qui corpora non tantùm malis, sed etiam bonis attribuit Spiritibus & Angelis: secutus *S. Augustini* opinionem: *qui existimavit omnes* ANGELOS *ante lapsum habuisse corpora, ex superiore & puriore aëris parte, qualia habent Angeli Sancti. Sed postquam se peccato Satanæ involverunt, mutarunt corporum substantiam in crassam, & impuram aëris partem, ut in iis maximè torqueantur.* Quam tamen opinionem *Magister Sententiarum dicit* falsò tribui *S. Augustino.* Qui cum cæteris Doctoribus Ecclesiæ censet, tam ANGELOS quàm *Dæmonas* puros esse *Spiritus.* Quod testatur *Joannes Damascenus*, *S. Gregorius*, *S. Thomas*; Sed *Gaudentius Merula Psellum* secutus asserit, *Dæmonas pati non posse sine corporibus.* Doctores sacri tamen in eo conveniunt, tam Angelos quàm Dæmonas sibi, quoties libet, adsciscere posse corpora visibilia, conformia illi rei, quam nostris sensibus volunt objicere, sive ex igne, sive ex aëre, sive ex terra, aut alia materia. Ita videmus tres illos Angelos apparuisse ABRAHÆ: alterum *Manuæ* & ejus *uxori*: Unum quoque servasse *tres* illos *juvenes* conjectos in fornacem ardentem. *Raphaëlem* comitatum fuisse *Tobiam* juniorem: *Gabrielem* humano corpore salutasse *Divam Virginem.* Hinc animadvertimus tam bonos quàm malos Angelos sibi, dum volunt, adaptare corpora congrua illi rei, quam repræsentant: quæ tamen momento dissolvuntur & evanescunt: propterea quòd eorum materia subtilis est, aëria, & evanida. Sed dicuntur cibis refocillari, metuere enses, & vim hominum robustiorum, contusiones, & impulsus: eorum corpora gladiis hominum impeti, verberari cum dolore, & quodammodo dividi, & iterùm coalescere. Lege de hac re *Psellum*, & *Cœlium Rhodiginum lib. 2. lectionum antiquarum*: ubi diversorum auctorum de iis opiniones refert.

Angeli tam boni quàm mali habet corpora ex purissimo aëre.

Angeli & Dæmones sibi corpora adsciscunt.

Spiritus

Spiritus igitur hi proponunt se videndos hominibus per *visiones* aut *Phantasmata. Imaginationis* enim species sunt *visio*, *Phantasma* & *Phantasia. Spectrum*, quod φάσμα παρὰ τῶδες dicitur, est falsa imaginatio, quod nobis persuademus vigiles vel dormientes aliquod objectum nobis proponi, & id contra Naturæ ordinem, quo terremur. Est enim substantia occulta, quâ videtur corpus phantasticum moveri: quod si velit, nobis apparet, aut evanescit invisibile: ut testatur *D. Ambrosius lib.* 1. *in Lucam cap.* 1. de Angeli apparitione: *Hujus naturæ*, inquit, *est non videri, voluntatis verò videri.* *Imaginationis species.* *Quid sit spectrum.*

Phantasma, Secundùm *Suidam*, est imaginatio rei, quæ non subsistit, proveniens ex sensu depravato, vel corrupto: & quia res est inanis, ideò voluntate caret.

Visio triplex est, ut ait *Augustinus lib.* contra Adimantum. *Prima* fit oculis corporeis: ut cùm *tres viri* apparuerunt *Abrahæ*, & *Moses* vidit *dumum* ardentem. *Apostoli* viderunt *Heliam* & *Mosem* adstantes CHRISTO transfigurato in monte *Tabor. Matth. decimo septimo. Secunda* visionis species fit, dum mens nostra rapitur in cœlum: neque sensibus exterioribus videmus quicquam; sed inspiratione quâdam divinâ imaginatio aliquid concipit. Ut *Petrus in Ecstasin* raptus (Actorum decimo.) videt omnis generis animalia, jubeturque de iis omnibus sine discrimine edere: *Tertia* est intellectualis, quæ fit mentis conceptione. Ut cùm *Balthasar* videt *manum scribentem ad* paritem cœnaculi. *Daniel.* 5. *Visio triplex.* *Gen.* 18. *Exod.* 3.

Ut igitur *Spiritus* se nobis videndos proponant, oportet eos sibi adaptare corpora ex quocunque velint elemento, vel ex pluribus simul: sed maximè ex aëre, quem incrassant, densant, & formant ex vaporibus exhalantibus è terrâ. Ideò dissolvuntur facilè, quando illis libet, quia vaporibus tantùm constant. Capiunt tamen veras formas; tam colore, quàm formâ assumptâ, ut possint nostris sensibus repræsentari: non tamen secundùm suæ substantiæ naturam, quæ non nisi per accidens nobis potest esse sensibilis. Assumunt enim corpora convenientia suæ apparitioni, quæ non sunt illis tanquam forma, cujus illi sunt causa motrix: ideò ab ea separari possunt, quoties volunt. Quòd si elementa symbolizant cum nostris sensibus; oportet spiritus in sua apparitione sumere corpus, quod quadret cum his elementis: Ut Æther subtilior cum aspectu; aër crassior cum auditu: Ignis cum odoratu, aqua cum gustu, & terra cum tactu: Ita quoque Spiritus ex his corpora fingunt, ut se hominibus visibiles, & quasi palpabiles proponant. *Quomodo spiritus se videndos offerunt.*

Psellus tradit Dæmonas amare materiam terrestrem, & feculentam, & ex ea sibi conflare corpora horrore plena, & monstrosa: unde etiam canes Plutonis, Centauri, Chimæræ, Hydræ, Sphynges, Mormones, furiæ, & id genus spectrorum nocturnorum, quæ hominum mentes tantopere terrefaciunt. Ut legitur de *Hecate* apud *Scoliastem Apollonii Rhodii*; Cui cùm Mercurius vim inferre vellet, ea ore distorto, vultu horribili, & oculis igne pavendo scintillantibus subitò apparuit: Hoc spectaculo metu percitus, re infectâ aufugit. Inde Hecate dicta est *Brimo*; soletque in compitis apparere, ut Larva horrenda, ululare, & perterrefacere homines; illis canes & dracones monstrosis capitibus objicere. *Dæmones horrendæ formæ.* *Brimo.*

Dæmonem Meridianum quidam vocarunt *Empusam*: ut *Scoliastes Aristophanis in Ranis*, & *Suidas*. Alii dixerunt esse *Pana* corpore semicaprino, & capite cornuto. *Acco* & *Alphito* monstrosa mulierum spectra: quorum metu nutrices impediebant puerorum ejulatus, & ne foras prodirent. *Empusa.* *Acco & Alphito.*

Mormonis spectri mentionem facit *Theocritus* ἐν Συρακόσαις. Genus Lamiarum etiam Μορμολυκίαι dicuntur *à Polistrato*. De MANDUCO spectro, qui vasto rictu, *Mormo.* *Manducus.*

rictu, latis & acutis dentibus apparebat noctu affixus parietibus domorum, mobilibus, luscis, & rubicundis oculis, multa inveniuntur apud auctores: & hoc spectrum sine capite perterrefaciebat non solùm pueros, qui ad ejus mentionem metu coërcebantur in officio, sed etiam adultiores ita turbabat, ut ad ejus non expectatum aspectum, multi in gravissimos morbos, nonnunquam in Maniam laberentur.

Sæpè etiam compertum est Dæmonas assumpsisse mortuorum corpora, ut se videndos efficaciùs proponerent: ut superiùs ostendi *in Historia Citharistriæ Bononiensis*, & *Saltatrice Hispanâ*. Qui collegerunt *tractatum Sagaram Laonensium*, recitant vixisse ante paucos annos *Vervini* urbe Picardiæ *Nicolam Aubriam* mulierem superstitiosissimam: cui Diabolus sæpè apparebat, & persuadebat, ut peregrinationes ad diversorum Sanctorum imagines susciperet, juberet Missas multas celebrari, & alia plurima. Cui cùm mulier simplex semel atque iterùm obtemperasset, Diabolus in illam ingressus hortabatur, ut sese jugularet, vel laqueo vitam finiret: Postea à pluribus Dæmonibus occupata miserrimè vexabatur. Ejus vir homo simplex & bonus omnia tentavit, ut mulier ad mentis sanitatem rediret, sed frustrà. Interim unus ex his Dæmonibus, qui *Nicolæ* corpus invaserant, assumpto corpore cujusdam suspensi in patibulo Arlonensi, ad virum hujus mulieris venit, cum eo familiariter colloquitur, erigit in bonam spem consolatione: pollicetur omne officium & obsequiũ, si illi permitteret cum ejus uxore esse unâ tantùm nocte, quæ requirebatur ad ejus curationem. Maritus gratias egit bono & officioso isti medico, ejusque consilium non rejecit: Priùs tamen hoc negotium communicavit Ludimagistro Vervinensi amico suo: qui ut erat mediocriter doctus, & rerum usu redditus prudentior, suspicatus aliquid inesse magicæ impostur̃, dissuasor fuit, ne peregrino isti & incognito ejus uxor committeretur: Cùm Dæmonia ejicerentur non ope medica, sed exorcismis, & adjurationibus desumptis ex verbo Dei, & ceremoniis Priscorum Patrum, qui horum formulam præscriptam tradiderant Ecclesiæ. Posterâ die cùm vir comitante hoc peregrino ingressus esset templum, in quo Dæmoniaca uxor servabatur, illa statim conversa ad Maritum exclamavit *Baltazo, Baltazo*. Erat enim id Dæmonis nomen. Ad hanc vocem omnes converterunt oculos *in Baltazonem*, qui exorcismo expulsus, corpus illud humanum assumptitium excussit, motoque horrendo strepitu, relictoque fœdissimo odore se proripuit foras, & in aërem sublatus disparuit. Sacerdos interim non destitit exorcismis cogere Dæmones reliquos, ut ad interrogata responderent: ex quibus unus fassus est *Baltazonem* fuisse ex iis, qui mulierculam invaserant: Quòd si ejus vir illi permisisset noctem unam cum ea esse, eam corpore & anima raptam ausportasset: ideò viri consensu opus fuit, qui jus in uxorem habebat.

Nicola Vervinẽsis Dæmoniaca.

Philinionis puellæ mortuæ historia.

Petrus Loyerus libro *de Spectris*, inter alia producit historiam mirabilem desumptam ex *Æliano Phlegonte Adriani Imperatoris* Liberto. Is scribit suo tempore Trallibus urbe Syriæ vixisse virum Patricium Demostratem, cui uxor erat *Charito*, & filiâ *Philinion* puella singularis formæ & gratiæ, jam nubilis, & à multis expetita procis: in morbum tamen lapsa, è vita decessit, magno Parentum & inconsolabili luctu & tristitiâ: qui filiæ unicæ justa persolverunt, ejusque corpus lotum, & balsamo diversisque aromatibus purificatum condiderunt sepulcro cũ vestibus, ornamentis, & gemmis quibus in vitâ delectata erat. Contigit autem post sex circiter menses, ut *Machates* quidam adolescens honestis natus parentibus ad Demostratem venerit, cujus hospitio parentes *Machatis* uti erant soliti. Exceptus est comiter ab hospite, & deductus in cubiculum superiorum ædium. In quo sub noctem, postquam aliquamdiu sedisset cogitabundus de rebus diversis, audivit è proximo cœnaculo puellæ vocem, quæ statim ingressa cubiculum hilari facie salutavit *Machatem*, illum nomine compellans. Ad ejus subitum ingressum nõ parùm motus est adolescens, ignorans hospitis filiam (cujus hæc umbra vocem colorem;

lorem, habitum & corpus induerat) jam dudum mortuam esse. Ea igitur proximè accedens, & subridens. Desine, inquit, mirari, *ô Machates:* Hospitis tui sum filia: quæ postquam adventum tuum animadverti, jamdudum in amorem tuum ardenter pellecta, propter famam tuæ præstantiæ & virtutum, ad te veni contra sexus mei decorem supplex, ne mihi tuum deneges amplexum: alioquin si meam petitionem durior rejicias, pudore intolerabili pressa, & dolore repulsæ, habebo quod in posterum meritò queri possim de tua rusticitate, & superba arrogantiâ, téque minus humanitatis habere, quàm fama vulgavit. Ut autem tuo amore securiùs fruerer, horam delegi congruentem nostro concubitui, dum absunt conscii, & quiescunt primo somno parentes. Juvenis aspectu virginis formosissimæ motus erat, ejusque desiderio ardens, ultrò in illius amplexum labens, cum eâ concubuit in lectulo proximo. Vocatúmque famulum jussit mensam instruere, & cibos adponere, ut cum puellâ comm essaretur. Dū hæc gererentur, *Charito* ad strepitum excitata, jussit ancillam ad hospitem se conferre, & diligenter observare, quid in ejus cubiculo gereretur, & an aliqua re indigeret. Ea postquam ad cubiculi limen perveniisset, non ausa est ingredi, quòd audiret vocem mulieris cum hospite: pedetentim igitur accedens ad ostium semiapertum, intuita est *Philinionem* mensæ assidentem, & genio indulgere cum *Machate:* reversáque ocyus ad Dominam admodum perterrita, illi renunciavit, quæ viderat. Sed *Charito* verba ancillæ non admodum curans, Deliras, *inquit:* quasi ignores filiam meam ante sex menses defunctam, & sepultam. Atqui respondit, *Philinionis* obitûs insci a non sum: scio tamen, (& hi mihi testes sunt oculi & aures,) me illam vidisse, & audivisse colloquentem cum tuo hospite. Cúmque urgeret, ut Hera in cubiculum ascenderet, & rem veram esse præsens cognosceret, importunitate ancillæ compulsa, venit ad cubiculi ostium, audiensque quieta esse omnia (intercesserat nempè aliquod temporis spatium, & amantes se lectulo composuerant, somnóque jam vacabant) non ausa est dormientes excitare: agnovit tamen ad lucernæ splendorem *Philinionis* faciem, vestes, & ornamenta. Misera mater metu mixtáque lætitia percita, subitò se è cubiculo extulit, expectans ortum auroræ, quo ad *Philinionem* reverteretur, & inquireret de reditu ejus solertiùs. Sed ante crepusculum, post multa basia, & repetitos magno affectu complexus, puellà *Machati* vale dixit: Redeundum, *inquit*, est mihi in meam cellulam ante lucem, ne parentes quicquam de nostris amoribus suspicentur: Sed ad te redibo nocte sequente, & desideria simul complebimus. Ut autem me gratam agnoscas, ecce munusculum mutuæ benevolentiæ, & pignus amoris offero mammillare pectoris mei tegumentum, & annulum aureum, quæ in mei memoriam serves rogo. *Machates* donum excepit volens: Vicissimque illi donavit annulum ferreum, quem digito gerebat, & argenteam pateram auro perfusam singularis artificii. Aurorâ jam illucescente *Charito* se ex cubili proripiens, celeriter se in *Machatis* contulit cubiculum: cum quo postquam non inveniset filiam, multis cum lacrymis illum rogavit, quónam devenisset *Philinion*, & quid cum eâ egisset, & de quibus inter se fuissent collocuti. Quod *Machates* ordine recitavit, ostendens mammillare, & annulum, quæ dono acceperat à discedente. Hæc mater plorabunda manibus excepit, agnovit, & lacrymis perfudit. Promisit interea hospes se daturum operam, ut sequenti nocte, postquam reversa esset puella, Mater statim per famulum accerseretur: quod factum est: Nam *Philinion* eâdem, quâ priùs, horâ rediit ad Amasium. Et famulus, qui id ex Domini mandato jussus erat, se celeriter contulit ad *Charitonem:* Ea expectans occasionem venit ad *Machatem:* cū quo invenit filiam cubantem in lectulo. Tum renovata admiratione, & insoliti spectaculi perturbatione extra se rapta cum Marito, qui simul eò convenerat, procumbentes uterque in filiæ pectus eam sæpè repetitis osculis basiarunt, & fusis lacrymis cum mira animi anxietate perfuderunt. Quibus *Philinion* vultu aliquantulum tristi, *Heu! miseri & infortunati parentes, qui mihi tantillum felicitatis invidistis, neque tri-*

dui tantùm conversationem cum hospite dilecto ferre potuistis. Ah, quanti vobis constabit importuna hæc curiositas, quantum dolorum, quantum ejulatuum vobis paulò pòst movebit! Hæc vix effata erat, cùm subito umbra evanuit; relicto corpore frigido & exsangi. Tum parentes doloribus novis oppressi, provoluti in cadaver ejulatus cum lacrymis profusis extulerũt: sæpiùs repetẽtes Philinion, Philinion, *filia dulcis, & unicè dilecta; an hoc spectaculo nos commoviisti in spem restitutæ tibi à Diis vitæ? Quid nos iterùm fugitiva deseris, mersos tantis animorum angustiis? an oportuit te à regno silentum & Diis Manibus revocari, ut te iterùm mori spectaremus? Quin potiùs ipsa mors infelices tuos parentes ex hac vita sustulit, ut te inviserémus feliciter degentem cum beatis animabus quiete fruentibus in amœnis Camporum Elisiorum viretis. Sed ter & quater infaustis nati sideribus, & Diis iratis obnoxii, à tuo decessu Fortuna nobis semper contraria & inimica statuit nos involutos omnibus vitæ incommodis deploratam calamitatem ferre, privatis omni consolatione, ut nobis vivere amarius sit quàm mori.* Ad has acclamationes tota familia experrecta statim se contulit ad Herum & Heram. Famáque rei gestæ ad vicinos perlatâ, illico innumera multitudo ante ædes confluxit, demum tota civitas rumore rei inusitatæ commota convolavit. Sed Præfectus uti vir prudens, ne quæ conspiratio & turba per tenebras moveretur, eò quoque se contulit præsidiariis militibus stipatus: jussítque universam populi turbam domum se recipere: & ædes *Demostratis* diligenti custodia cingi, usque ad ortum solis. Quando populus iterùm domibus egressus magnâ turbæ frequentiâ Theatrum complevit: ibique de re, quę contigerat, unusquisque suam sententiam proferebat. Visum est interim Senatui, ut ex civitatis præstantioribus aliqui deligerentur, qui cùm Præfecto urbi se conferrent ad sepulcrum defunctæ, & inviserent, an illius corpus illic jaceret: Sed in conditorio nihil invenerunt præter pateram & annulum, quæ dono data erant puellæ *à Machate.* Reversíque in domum *Demostratis* testimonio parentis utriusque cognoverunt cadaver, quod in lectulo jacebat, esse verum defunctæ filiæ corpus. Dum omnes in admirationem rapti dubii ambigerent, quid faciendum esset, surrexit *Hyllus* quidam Augurandi scientiâ clarus inter *Tralles.* Is censuit *Philinionis* corpus extra urbis pomœria trahendum, & exponendum alitibus & feris; neque patiendum, ut sepeliretur secundò: insuper ut civitas expiaretur, sacrificiis placarentur *Eumenides* & *Mercurius* χθόνιοι. Utque cives omnes lustrarentur, templa omnia sanctificarentur, Ludíque celebrarentur à Populo in honorem *Manium:* Utque urbi Præfectus, quàm citò fieri posset, sacrificaret seperatim *Jovi Hospitali*, *Mercurio*, & *Marti* pro Imperatoris incolumitate. Huic sententiæ acquievit omnis populus: sacrisque ceremoniis exquisitis absolutis, licèt Parentes summo dolore & tristitiâ consternati, quòd cadaver filiæ insepultum relinqueretur, obnixè efflagitarent, ne postremum humanitatis officium negaretur mortuæ, quod non obtinuerunt: & *Machates* paulò post è vita decessit.

Buplagi Syri historia.

Idem *Ælianus* aliam addit narrationem, superiore non minùs mirabilem: cujus auctorem facit *Antisthenem Philosophum Peripateticum. Acilius Glabrio* cum Collegis *Porcio Catone*, & *L. Valerio* arma moverunt in *Antiochum:* quem victum ad Thermopylas verterunt in fugam. Rex cum quingentis equitibus in Ætoliam primùm se recepit, inde Ephesum, Glabrio interim Catonem Romam misit, qui Senatum de victoriâ certiorem redderet. At cùm post prælium Romani milites in castra Antiochi veniissent, ad hostium prædam rapiendam, & ut cœsorum Romanorum corpora sepelirent, *Buplagus* quidam Antiochi familiaris, velitum Præfectus, duodecim lethalibus vulneribus transfossus, morte prostratus inter cœsorum cadavera, quasi redivivus surrexit, elatáque voce monuit Romanos, ut à crudelitate desisterent: fore aliquando, ut irato Jove populus ex Asia in Europam per Hellespontum trajiceret, à quo Romanum Imperium opprimeretur, & sub jugum cogeretur. Postquam hæc dixisset in humum iterùm exanimis concidit. Romani his verbis attoniti *Buplagi* cadaver comburendum curaverunt, & more

Roma-

Romano ſepeliendum: Utque totus exercitus aquâ purâ luſtraretur, & *Jovi Alexicaco* ſacrum ſolenne fieret Glabrio mandavit, Legatosque cum muneribus miſit Delphos, qui ſciſcitarentur oraculum Apollinis, quomodo faciendum eſſet, ut Dii redderentur propicii. *Pythia* reſpondit: *à bello deſiſtendum, ne Pallas offenſa hoſtes Populo Romano infeſtos ſuſcitaret in Imperii perniciem & ruinam.* Romani hoc oraculo monitiab incœpto deſtiterunt, ſed jam captâ Heracleâ, unde Naupactum Atoliæ urbem petiverunt, ubi templum toti Græciæ commune ſtructum erat: in eo primitias prædæ Diis conſecrarunt. Quod poſtquam factum eſſet; ecce *Publius* militiæ Romanæ Magiſter furore correptus, audientibus infinitis militibus, qui eò excurrerant, voce ſublatâ exclamavit: *O miſeranda Patria, poſtquam ſub jugum miſeris Aſiæ populos, & Siciliam debellaveris Jovi amatam, deſcendet ex ortu ſolis Populus armipotens, qui tuas urbes diruet, deprædabitur, & igne conſumet:* Cumque & alia plurima percitus Enthuſiaſmo pronunciaſſet ſubticuit. Egreſſusque tentorio ſpectantibus & attonitis omnibus, conſcendit in quercum proximam, in cujus ramis conſidens, *Audite*, inquit, *ô Romani Commilitones, ut vera credatis ea, quæ paulò ante Deorum numine afflatus protuli, ecce ruffus Lupus ſtatim irrumpet in caſtra, qui dilaniatum, & diſcerptum in partes meum corpus devorabit. Nolite ejus impetum removere: fiunt enim hæc omnia occulto Deorum judicio.* Vix ea fatus erat, cùm ecce è vicino ſaltu Lupus horrendo corpore, apertoque rictu, & ſcintillantibus oculis magnâ contentione ſe propipiens ingreſſus caſtra, Publiumque qui jam è quercu deſcenderat, & humi reſupinus procubuerat, invaſit, & membratim diſcerptum devoravit, lugubre ſpectaculum miſerantibus Romanis multo metu attonitis, qui paulò longiùs ſeceſſerunt: ac ſtatim Lupus diſparuit, inſciis ſpectatoribus quò evaſerat. Publii caput intactum, & nullo Lupi morſu violatum, breveſque corporis reliquias amici dum ſepelire vellent, & defuncto juſta perſolvere, caput Publii moveri ſua ſponte cœpit, oculi huc & illuc rotari labra moveri, & ore aperto, verbisque articulatis, *Deſinite*, inquit, *ô commilitones, abſiſtite à mearum reliquiarum ſepulturâ. Infauſtum caput hoc ſoli exponatur, & ventis exſiccandum. Vos feliciter rem gerite, & viriliter pro Republica militate.* Romani re nova iterùm in admirationem rapti, ut Deos aliquo modo placarent, & eorum iram ab exercitu averterent, templum *Apollini Lycio* erexerunt, cui caput impoſuerunt Publii, navigioque in Italiam reverſi ſunt.

Publii ca-ſus.

Hieron Hiſtoriographus *Alexandrinus* ſcribit in Ætolia vixiſſe *Polycritum* hominem Patricium, ac de ſuis civibus optimè meritum, qui ſuorum communibus ſuffragiis Ætolarchos factus erat: & is ſummus habetur Magiſtratus. Cùmque inter ſuos coleretur propter opes, judicium in rebus gerendis, ac ſingularem virtutem, Ætolarchatus illi ad triennium prorogatus eſt. Is duxit uxorem Locrenſem, cui tribus tantùm annis poſt nuptias ſupervixit: quarto è vivis deceſſit, relictâ uxore gravidâ, quæ poſt menſes novem peperit filium monſtroſi admodum corporis: ita ut ad umbilicum uſque membra eſſent ſolida, compacta, & virilia, inferiores partes deſinerent in fœminam. Cognati & conſanguinei hoc partu offenſi, puerum deportarunt in publicum; ubi conſulerent Sacerdotes & Augures, quid in ea re eſſet agendum. Inter quos aliqui cenſebant hunc partum mali eſſe ominis, & præſagire aliquando inter Ætolos & Locros bella & diſcordias inteſtinas exarſuras, quibus uterque populus incommoda multa reciperet.

Polycriti hiſtoria.

Reliqui judicabant matrem cum infante tranſportandos extra pomœria, & ibi cremandos, ut eorum morte urbs expiaretur. Huic ſententiæ dum univerſus populus aſſentiretur, & jam inſurgerent multi, qui manus infanti injicerent, ecce ſubitò è media turba ſeſe extulit POLYCRITI mortui umbra pullis amicta veſtibus, elatâque manu, & voce prohibuit, ne vis puero inferretur.

Ad

Ad ejus non expectatum aſpectum, terror omnes occupavit & trepidatio, ut plerique impetu facto fugam molirentur. Sed Genius elatâ manu, placidisq; verbis metum eorum imminuit: rogavitque cives ſuos, ut attentis auribus verba ejus perciperent. Cúmque omnes admirabundi expectarent, quid ſibi vellet, voce ſubmiſſa, & tremulâ multa diſſeruit de ſuo erga civitatem ſtudio, de beneficiis in eam collatis, oſtenditque benevolentiam hanc ne morte quidem finem ſumpſiſſe. Quare rogabat unicè, ne quid graviùs aggrederentur in uxorem & filium, ſed ut illi traderent obnixè poſcebat. Alioqui multa illis impendere mala Deorum irâ, ſi quid crudeliùs committerent in innocentes. Petitioni ſuæ ne moras longas injicerent poſcebat, quòd ad Manes, & Inferos ſtatim remeare cogeretur. Verba Genii turbulenti homines reclamando turbarunt, deliberandum maturiùs de ea re dicebant: neque ſtatim adhærendum monitionibus Spectri: Ad quos *Polycritus*, *Doleo*, inquit, *me non poſſe ſanis verbis Fatum à veſtris capitibus divertere, & Fortunam in rebus humanis tam inſolenter ludere: Sentietis brevi*, inquit, *ingratitudinis veſtræ fructus amaros.* Tum mutato in terrorem vultu, vi ſibi per medios viam aperuit, raptúmq; puerum membratim diſcerpſit, & devoravit, relicto tantùm integro capite. Congregatio civitatis hoc ſpectaculo attonita, inter ſe jam deliberabat de Legatis mittendis Delphos, ut ab Apolline ſciſcitarentur, qua ratione Dii eſſent placandi. Dũ hæc inter ſe conſultarent, caput pueri mortui, quod humi relictum erat, moveri cœpit, oculósque nictare, & motu labiorum proloqui omnibus admirantibus, fruſtra eos miſſuros ad Apollinem, qui cum Diis reliquis Ætolorum abominaretur inhumanitatem. Iis diſſenſiones, & bella cruenta imminere prædixit, quibus Locri & Ætoli diu infeſtarentur, & corruerent. Monuit interim cives ſuos, ut prudenter ſibi conſulerent, & proſpicerent maturè periculis impendentibus: néve caput ejus ſepulturę mandarent, quod *Manes* ſoli ventisq; exponendum juberent: utq; omnes cum uxoribus & liberis ſe reciperent in Urbem Palladi ſacram, donec calamitas fatalis ab eorum civitate ſacris propulſaretur.

Athenodorus Spectrũ videt.

Plinius Secundus lib. 7. Epiſtol. recenſet *Athenodorum* quendam Philoſophum veniſſe Athenas, & conduxiſſe parvo precio ædes amplas, & architecturâ celebres, quòd Spectris nocturnis, & Lemuribus eſſent infames: Neque ejus rei inſcius erat Philoſophus, qui talibus umbris non admodum movebatur. Cùm igitur eò divertiſſet, juſſit ſibi luculentum ignem præparari: ita menſæ aſſidens ad lucernam ſumptis pugillaribus ſcriptioni intentus erat, ne ejus animus aliquo objecto turbaretur. Poſtquam aliquandiu expectaſſet, ſub mediam noctem auditi ſunt in penetralibus ædium varii ſtrepitus, & concuſſio frequens quaſi catenarum ferrearum: ſonus iſte metu plenus paulatim ac paulatim clariùs audiebatur, & jam oſtio cubiculi, in quo erat Athenodorus appropinquarat. Jámque apertâ januâ viri ſqualore turpi & macie horrenda confecti, impexas quatiens comas, vultu torvo ſeſe obtulit umbra, quam multiplici gyro catena cingebat ferrea, arctaque circa pedes & manus vincula. Is ſigno facto jubet elatâ manu Athenodorum ſequi: Sed Philoſophus tanquam viſionem contemneret, loco ſe non movit: donec Spectrum propiùs accedens, & ferrea vincula, quibus adſtrictum erat cum impetu ad ejus aures quatiens, illum tandem compulit, ut ſubſequeretur: Cum eo poſtquam perveniſſet in mediarum ædium patentem aream, Spectrum ſubſtitit, manúque locum quendam deſignatum oſtendit, & ſubitò ex oculis diſparuit. Poſterâ die Athenodorus Magiſtratum adiit, ordinéque expoſuit, quod præcedente nocte viderat: & rogavit, ut locus ille, ubi umbra diſparuerat, effoderetur: Id ſtatim factum eſt, inventúmque eſt illic corpus humanum reconditum eodem habitu, catenis, & compedibus implicatum, quibus ejus umbra apparuerat. Cadaver putre Magiſtratus extrahi juſſit, & ſacris factis ſepulturæ mandari: nunquamque Spectrum ullum in illis ædibus viſum eſt, aut auditum.

Plinius lib. 7. cap. 52. narrat bello Siculo, quod exarſit inter *Auguſtum Cæſarem*, &

Sextum

Sextum Pompejum, Magni filium, *Gabinium* quendam ex Augusti militibus à Pompejanis captum, & capite truncatum. Sub noctem dum humi jaceret inhumatus, auditus est, nescio quid, triste murmurare, & conqueri. Eò quidam ex Pompejanis accurrunt, visuri quid rerum esset. Tunc exerto ore Gabinii caput rogavit, ut Pompejus accerseretur, habere se quod cum eo de rebus magnis conferret. Sextus eò venire neglexit; misit tamen ex familiaribus, qui mortui vocem exciperent: ad quos Gabinius: *Pomponii querimonias audiverunt Superi & Subterranei Dii, qui illum jubent optatum rerum successum sperare*: Hæc postquam dixisset subitò in mortem revolutus est. *Gabinii caput truncũ loquitur.*

Agathias lib. 2. Belli Persici sub finem scribit Justiniani Imperatoris tempore vixisse Philosophos doctrinâ celebres *Damascium Syrum, Simplicium Cilicem, Eulamium Phrygem, Prisanum Lydum, Hermium, & Diogenem Phœnices, & Isidorum Gazensem*, quos cum tæderet religionis Christianæ, quæ pluralitatem Deorum non admittebat, statuerunt Græciâ relictâ, se in Persidem conferre ad *Cosroëm* Regem *Cavadis* filiũ, qui plurimùm commendabatur inter omnes Asiaticos Principes, propter studium Philosophiæ, politici ordinis moderationem ad æquitatem & justitiam exactè cõpositam. At cùm hi Philosophi ad Persas venissent, à Rege sunt excepti liberalissimè, & tractati summo cũ honore & laude. Non tamen illis diu convenit cum Barbaris, qui habitu, linguâ, & moribus plurimùm differebãt à Græcis politioribus. Ideò collectis sarcinis reditũ in Græciam paraverunt, ægrè ferente non mediocriter Cosroë, qui eorum familiaritate mirificè delectabatur. Nihil tamen illos remorari potuit, quin in viam se darent, existimantes satius esse multò intra fines Imperii delitescere obscuros, quàm inter Barbaros senescere, etiam rebus omnibus abundantes. Ii igitur dum per Persidem in reditu facerent iter, incurrunt in nudum cadaver alitibus secus viam expositum: cujus aspectu graviter affecti sunt, abominantes inhumanitatem Persarum, qui mortuis etiam sepulturam negabant: Jusserunt eo in loco per famulos scrobem effodi, & in eam corpus recondi, ut postremum hoc officium defuncto persolverent: paulóque à viâ recedentes petiverunt diversorium propinquum. Dumque somno post cœnam vacarent, obtulit sese uni ex Philosophis dormienti Spectrum senis incogniti, facie & habitu venerando, pallio oblongo, quale solet esse Philosophorum. Id proximè accedens ad lectum, excitat dormientem, & alta voce exclamat: *Ne sepeli indignum sepulturâ, sed eum canibus & alitibus devorandum relinque, quem Terra mater sancta abhorret, quod propriã matrem incestu polluerit!* Philosophus hic posterâ die visionem exposuit, & quicquid eâ nocte viderat & audiverat, qui rem admirati sunt, ut erat admiratione digna. Multaque inter se ratiocinati de criminibus & injustitia peccatisque malorum, quæ Dii inulta non patiuntur, coacti sunt redire in viam regiam, à qua diverterant, per eandem semitam, ubi priore die humaverant defunctum: cujus cadaver nudum insepultum rursùs admirabundi repererunt: religiosoque metu intra se recolentes quod umbra nocturna præceperat, ausi non sunt mandatis se præbere contrarios: sed casum mortui miserantes viam eo relicto prosecuti sunt. *Persæ incesti spectrũ.*

Certum est Dæmonem aliquem assumpsisse corpus illius incesti Persæ, ut Græco Philosopho appareret: nam opinione omnium Theologorum nemo credit animas defunctorum corporibus iterùm se insinuare, postquam è vita excesserunt. Et si quæ spectra sese offerant videnda sub habitu mortuorũ, Dæmones sunt, non animæ. Legimus Magos & veneficos mortuorum sceletis, craniis, & ossibus sæpissimè abusos, & in iis evocasse Dæmonas, qui motione, crepitibus, imò verbis articulatis multa signa ediderint.

Franciscus Picus Mirandula scribit suo tempore vixisse in Italia Magum celebrem, qui cranium hominis mortui servabat: ex quo, si ad Solem converteretur, obmurmuratis verbis aliquibus mysticis, Dæmon evocatus responsa dabat. *Cranium mortui loquitur.*

Idem mihi quoque asseruit *Lælius Cleopassus Hydruntinus*, vidisse se *Brunduſii*

Aliud caput mortui loquitur.

Sacerdotem Senem, qui vitæ ſanctitate inter ſuos commendabatur, & mediocriter erat literatus. Is habebat domi ſuæ caput mortuæ mulieris, quam dicebat fuiſſe Monialem ſanctam, & poſt mortem miraculis claram. Ex eo capite, quod religioſè reconditum in capſulâ ligneâ cuſtodiebat, ſi priùs jejunio, & confeſſione, rebuſque ſacris præparatus eſſet, eliciebat multa reſponſa de rebus ignotis & futuris, magnâ ſciſcitantium admiratione & metu, qui motum maxillarum illius capitis non ſine terrore intuebantur. Idem ſacerdos profitebatur, ſe poſſe quorumlibet defunctorum animas excitare, quæ forma corporis, & habitûs priſci apparerent, & ad interrogata reſponderent. Quamvis hoc poſtremum periculoſum eſſe diceret: cum animæ in verba articulata prorumpere ſine multis ceremoniis non poſſent: Sed loco ſubobſcuro, & noctu ad lucernam oleo ſacro plenam, adhibitis characteribus diverſis, crucibuſque; & Magicis verſibus murmuratis, Spectatores ſedere cogebantur, ſeparatim, tum Sacerdos vultu horrore pleno virgâ tenens, & faſciâ ſacram (quam *Stolam* vocant) decuſſatim ſuper Dalmaticâ ſuccinctâ gerens,

Anima à Mago creditur ſuſcitari.

aperto oſtio nominatim appellabat animam ejus, quam volebat: quę ſi promptè in mediũ venire recuſaret, violentis, & potẽtibus verbis eã pertrahebat: Umbra pallida, torva, & metuenda, pullum verrens ſyrma limine cubiculi inſiſtens, capitis cõcuſſione, & manuum motu poſcebat aliquid, quod oportebat à ſpectatoribus in promptu ſolvi; tum excutiens veluti fumum, & obſcuras flammas inceſſu tragico incedens, ſemel atque iterùm gradiebatur per cubiculum: poſtea reverſa ad limen oſtii, ſtrepitu ingenti excitato evaneſcebat: non ſine periculo aſſiſtentium, qui terrore magno quaſi exanimati, cogebantur decumbere; mente uſque adeò turbatâ, ut ante viginti quatuor horas vix memoriâ recolerent, quæ ante viderant, niſi quaſi per ſoporem profundum ſe vana vidiſſe phantaſmata.

Quis dubitat hæc omnia geri Dæmonum impoſturis? propterea *Cleopaſſus* præſtigias metuens, & ab impiis ritibus abhorrens, recuſavit has viſiones admittere: cùm tamen, ut erat curioſus, lubentiſſimè *Vergilii* & *Ovidii* vultum & habitum ſpectaſſet.

Neque ſolùm Dæmones abutuntur mortuorum corporibus, ut homines fallant: ſed peculiare illis eſt (ut ſuperiùs oſtendimus) ſibi efformare corpora ex aëre incraſſato, & denſato vaporibus è terra exhalantibus: ex quo adaptant ſibi corpora quæ volunt, referentia figuram hominis, vel alicujus animalis, vel monſtri.

Spectrũ Furia.

Legimus apud *Plutarchum in vita Dionis*, Spectrum horrendæ Furiæ ſcopis domum verrentis viſum fuiſſe. Quod illius cædem præſagiebat, & mortem filii ejus.

Bruti Genius.

Cùm *Brutus* poſt necem *Julii Cæſaris* eſſet in Aſia, deliberaretque in Europam copias trajicere, noctu illi adſtitit ſpectrum monſtroſum hominis nigri, & proceræ ſtaturæ, ad quod ſine metu converſus. *Quis*, inquit, *Deorum es? & cur ad me veniſti?* illi ſpectrum reſpondit. *Ego ſum malus tuus Genius: Tu me poſtea in campis videbis Pharſalicis.*

Raimondus Comes Coriſſus in Vaſconia, (ut ſcribit *Froiſſardus annal. lib. 3. cap. 17.*) Spiritum habuit familiarem, qui Domino ſuo inviſibiliter ad nutum inſerviebat, quotidianus illi aſſiſtebat, & docebat de diverſis rebus, quæ per totum orbem terrarum gerebantur. Cujus colloquia uxor Raimondi non ſine terrore audiebat. Tãdem cupido cepit Comitem videndi Spiritus, qui *Orton* vocabatur: Is ſui videndi copiam primùm negavit, utpote pernicioſam Domino futuram. Sed importunitate victus, illi ſe videndum præbuit ſub ſpecie feſtucarum inter ſe diverſis gyris, & voluminibus colludentium. Sed cùm id Raimondo non ſufficeret, Genius ſe transformavit in ingentem ſcropham horridam, lũtoſam, & turpi macie confectam. Comes non exiſtimans ſuum *Ortonem* ſub hoc animali latere, ejuſque aſpectum indignè ferens in eam ſuos canes incitavit, qui mordicùs arreptam ſuem auribus & roſtro eam humi revolutam proſtrarunt. Tum Scropha

Orton Damon Raimondi.

exer-

exertis dentibus frendens, & horribili præter naturam grunnitu excitato, ingenti Comitis, omniumque spectantium metu & formidine disparuit, neque postea visa est aut audita. Raimondus verò paulò post è vita decessit.

Humanâ formâ videntur Dæmones, & docent futura: *Suetonius in vita Neronis* ait, *L. Domitio* ex agro redeunti Romam, occurrisse duos Juvenes, formâ & staturâ corporis augustiore humanâ, qui jusserunt, annunciaret Senatui, Populoque Romano victoriam partam, de qua nihil adhuc compertum erat. Utque fides dictis adderetur, Domitii barbam nigram contactu demulcendo flavam reddiderunt: unde *Oenobarbus* postea vocatus est, & *Oenobarborum* familia ab hoc Lucio duxit ortum: Duo hi juvenes crediti sunt esse *Ledæi* fratres *Castor* & *Pollux*. *Oenobarbus unde dictus.*

Plinius Secundus lib. 1. Epist. 29. Eosdem visos esse tradit. Scribit enim: *Olim cùm res Romana adoreæ militaris potita est, Polluces gemini apud Viturnæ lacum prælii secunda vulgarunt, eos quippe priscorum voluminum fides tradit, anhelis equis, plenos sudoris & pulveris, famâ belli pone tergum relictâ, indicium affectasse victoriæ.* *Polluces visi.*

Plutarchus in vita Thesei affirmat Umbram ejusdem *Thesei* apparuisse Græcis militibus in pugna Marathonia contra Persas: erat enim fulgentibus armis ornatus, & videbatur contra Barbaros pugnaturus. Hæc visio tantùm animositatis, & audaciæ Græcis addidit, ut Persas fuderint, & in fugam verterint. Qui, ut Theseo gratias rependerent, illi Heroüm consecrarunt, & divinos honores dedicarunt. *Vmbra Thesei.*

In *Septentrionalibus regionibus*, (ut superiùs ostendimus) nihil est frequentius Dæmonum apparitionibus, qui visibiliter conversantur cum hominibus, & illis pacto precio famulantur. Ex his alii tractant equos, jumenta & reliqua animalia domestica, nihilque in eorum famulitio requiri potest, sive industriam, sive assiduitatem laborum spectes, & ejusmodi Spiritus masculorum habitu serviunt, vocanturque *Guttel.* Alii sub utriusque sexus specie se conducunt, funguntur que officiis domesticis honoratioribus, Dominos comitantur, cubiculis, culinæ, scriptioni, & aliis rebus præsunt, imperantque facienda reliquis inferioribus: & hi dicuntur *Trollen.* Alii vocantur *Elvi*, qui frequentes videntur in sylvis, maximè noctu: ubi ad citharārum sonos, cantus, & cachinnos infinitos, choreas, & saltationes instituunt, spectantur & audiuntur à quolibet sine ullo periculo: imò & multi se saltationibus immiscent ebrii cervisiâ & Metone, unde multò stupidiores, & Maniâ quâdam afflati domum redeunt, neque diu postea supervivunt. In *Dania* quoque versari dicuntur Dæmones quidam *Tervilli* nomine, qui visibiles se præbent, & dant responsa poscentibus, nonnunquam vera, sed utplurimum ita intricata, ut nihil certi ex iis elici possit. *Tartari Ulamenses* suos quoque Genios habent, qui *Caraones* nominantur · quorum auxilio multa nefanda perficiunt, in amoribus, vindictis, damnis inferendis cui velint. Per hos movent tempestates in aëre, ventorum turbines violentos cient, grandines effundunt, ignes & fulmina horrenda è nubibus eliciunt, tenebras inducunt: & infinita mala, hostibus potissimùm belli tempore, procurant. Ea quippe natio Magicis artibus ad insaniam usque incumbit, & Dæmonum evocationibus. Jactitant enim se *Ulamenses* originem traxisse ab *Incubo Genio* potente, qui virginem nobilem compressit ad Mœotidem Paludem, ex qua suscepit *Ulamum* principem bellicosissimum, & gentis eorum auctorem. *Spiritus Guttel.* *Trollen. Elvi.* *Tervilli.* *Caraones.*

Sæpè etiam pietatis titulo Dæmones imponunt superstitiosis quorum animæ idoneæ sunt ad Spectra, phantasmata & visiones recipiendas. Cujus rei exemplum legimus apud *Franciscum Picum Mirandulam.* Mulier, *inquit*, in ejus agro conversationis & vitæ integræ assiduis vacabat precibus & jejuniis: ea sacerdoti in confessione auriculari aperuit sibi quotidiè CHRISTUM JESUM apparere, sub specie pueri annorum duodecim formosissimi, cujus vestis luce fulgidâ, & splendore admirabili scintillabat: ejus frons cincta erat fasciâ albâ, in qua signum crucis

lucidæ instar pyropi micabat. Ab hoc puero assiduè monebatur, ut perseveranter insisteret vitæ, & moribus incorruptis, & post colloquia disparebat. Sacerdos hoc retulit ad Picum: qui ut erat vir ingenii acutissimi, diligenter inquisivit de moribus, & pietate mulierculæ: quam ex Sacerdotis relatione postquã intellexisset à triennio tantùm vitæ hoc genus austerum fuisse amplexam, neq; ad eam perfectionem sanctitatis venisse, ut visionem Dei mereretur, & colloquio ejus frueretur, prẽterea etiam narraret mulier puerum hunc multa docere frivola & nugacia, & prædicere futura, quibus etiam tempus eventûs prẽfixerat jam prẽteritum, neque quidquam ex prædictis acciderat: Hæc omnia simul colligens Picus, judicavit visionem non CHRISTI esse, sed Dæmonis, qui se induerat in Angelum lucis, ad decipiendam superstitiosam illam & simplicem mulierem.

Ad hunc locum referri possunt ea, quæ memoriæ mandata sunt de Patribus primitivæ Ecclesiæ, qui diversis in locis solitariam vitam degebant, metu persecutionum, quibus Diabolus sæviebat in Christianæ religionis cultores: ii malebãt in deserta secedere, & committere se crudelitati ferarum, quàm per mille ludibria furiis hominum dilaniari & discerpi. Boni illi Patres cùm à furore Diaboli protegerentur à Deo, non desiit Dæmon illos diversis formis, & imaginibus tentare, ut si quo modo posset aliquos illorum à studio pietatis diverteret: Dæmones enim solent, ut plurimùm habitare in compitis urbium, biviis, sepulcris, sylvis, urbium ruinis, minericiis subterraneis, locis ubi recõditi sunt thesauri, ac maximè in desertis. Ideò sancti illi Patres Heremitæ sæpissimè infestati sunt spirituum illusionibus. Quamvis pii homines Dæmonum præstigiis offendi neutiquam possint, sicut solent superstitiosi, meticulosi, pueri, fœminæ, & senes: quorum primi leviter afficiuntur omnibus objectis, & iis quæ narrantur de spectris, unde superstitio dicitur Δεισιδαιμονία. Pueri & mulieres propter ætatis, & sexûs imbecillitatem, facilè suscipiunt metum & perturbationem: unde in animis eorum imprimuntur imaginationes diversæ. Senes autem decrepiti cerebrum habent concavum & aridum: hinc fit ut sibi semper imaginentur videre, quæ non sunt, & repuerascere dicantur: *Bis pueri senes.* Sensus igitur imbecilli & depravati, phantasiaque corrupta morbo corporali vel spirituali, sentiunt in se alterationem quandam propriarum facultatum, & sæpè in Maniam inducunt homines, natura recipiente mutationem; quæ per sensus ingressa corrumpit usum rationis, prudentiæ, & intelligentiæ.

Habitatio Dæmonum.

Qui apti sunt ad visiones admittendas.

Omnia autem quæ traduntur de animarum reditu, Diabolica credunt Christiani. *Tertullianus lib. de anima. Dæmones operantur sub obtentu animarum:* & postea concludit, *Omnium incorporalium corporum exhibitionem impostoras esse. Origenes tamen lib. 7. in Celsum de reditu animarum,* ita scribit: *Improba verò anima à pravis facinoribus in terram retracta, ita aut adspirare ad superiora nequeat, vagabunda in terra volutatur, nunc circa sepulcra oberrando, ubi etiam umbratilium animarum phantasmata sunt sæpè visa: nunc terras has oberrando, cujusmodi Spiritus illos credendum est, qui omnibus sæculis & præpediti sunt, & coërciti sunt veneficiis, locisq; aliis deputati.*

Spiritus Abyssi.

Psellus & Gaudentius Merula existimant Dæmonas, qui in abyssi voragines & barathrum infernale detrusi sunt, intolerabili & sicco frigore torqueri: ideò sese insinuare libenter in corpora humana, & brutorum animalium, quoties justo DEI judicio illis permittitur, ut humiditate calida reficiantur, & valeant. Et hos Spiritus esse admodum rebelles, & pervicaces: difficulter extrudi è corporibus eorum, quos obsederunt: illos reddere mutos, surdos, & stupidos, omniq; sensu carentes. Interdum & earum animabus uti tanquam instrumentis idoneis ad movendum corpus, ut loquantur, & respondeant ad interrogata. Sed cùm sint puri Spiritus, segregati à quovis naturali corpore, stultum est judicare illos indigere calore naturali hominis, vel alicujus animalis, ex quo nihil commodi, vel incommodi capere possunt. Certum tamen est Diabolum nihil moliri aut machinari, quod non tendat ad gloriam Dei minuendam, & ad procurandam piorum perditionem: cùm sit DEI &

crea-

creaturarum ejus atrociſſimus hoſtis. Ideò tam per ſe, quàm per Magos ſuos mirabilia exercet, & *circuit quærens quem devoret.* Ideò *D. Auguſt. lib.* 18. *quæſt.* ait: *Serpit hoc malum Diaboli per omnes aditus ſenſuales: dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odoribus ſe ſubjicit, infundit ſe ſaporibus; & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ.* Et de commercio, quod habet cum Magis & veneficis, ita loquitur *Apulejus lib.* 1. *de Aſino aureo: Saga divinipotens cœlum deponere, terram ſuſpendere, fontes durare, montes diluere, Manes ſublimare, Deos infimare, ſidera extinguere, & Tartarum ipſum illuminare poteſt:* ſed frivola eſt hæc Magi aſſertio, qui ut impius fuit, & à Chriſtiana religione alienus, neſcivit omnia in Dei boni poſita eſſe manu.

CAPUT XI.

Magi Servatores.

EST quoddam Magorum genus in Italia: Ii ſe *Salvadori*, hoc eſt *Servatores* nominant. Ex his aliqui ſe dicunt habere gratiam *S. Pauli:* alii à DEO accepiſſe virtutem peculiarem medẽdi morſibus ſerpentum venenatorum, retundendi virus canum rabioſorum, ne poſſint obeſſe hominibus, vel pecori. Et hi creduntur habere ſculptam in palato, vel aliâ corporis parte ſecretiore effigiem *rotæ S. Catharinæ.* Reſiſtunt etiam incantatorum præſtigiis, & oculorum illuſiones tollunt, diſſolvunt verba Magica, morbos à Sagis motos propulſant, & mirabilia deluſis mortalibus ſuâ arte videnda proponunt. Sed quia ferè omnes ſunt homines abjectę conditionis, pannoſi, & vitæ pollutæ, quodque ſtupida ignorantia faciant & loquantur omnia, (ut in eorum precibus, & exorciſmis cognoſcitur) quodque temeraria quadam audaciâ jactitent paſſim, ſe inſilire poſſe in fornacem ardentem ſine ulla læſione, pro ſtultis & impoſtoribus habendi ſunt.

Duorum Ceretanorũ hiſtoria.

Vidi aliquando Romæ ejuſmodi jactabundum balatronem, qui ſerpentes omnis generis ſecum ferebat, eorum morſus admittebat, erecto ponte in medio foro, ut ſpectator eſſe poſſet populus: cumque à feris illis anguibus dilaniata oſtenderet brachia & pectus, emanante ſanguine lancinatus & lacer, pronunciabat verba aliquot arcana & myſtica, adjecto frequenti ſigno crucis, & ſalivâ liniens partes ſaucias, ſubitò coërcebat ſanguinis fluxum, & vulnera conſolidabat, reddebatque anodyna. Ille idem foculo incenſo plumbi laminas liquefaciebat, & tanquam aquâ tepidâ, ita ille plumbo æſtuante manus lavabat: metallumque candens excipiebat largo cochleari ferreo, idque infundebat corporibus columborum, qui inde nihil nocumenti excipiebant. Hæc dum publicè populi totius admiratione profiteretur, advenit alter *Moretus* nomine, qui hunc impoſtorem eſſe clamitavit, *Moretus.* & falsò mentiri gratiam *S. Pauli*, qua peculiari beneficio Dei Moretus aſſerebat ſe exornatum. Deveniunt in certamen, poſt multas contentiones Cardinalium quorundam juſſu. Moretus ſuæ virtutis primum dare experimentum voluit. Is mediâ multitudine ſedens in ponte ſublimi, brachia, jugulos, & pectus veſtimento ſpoliat, admittit intrepidus lancinationes, & vellicationes aſpidum, viperarum, & ſerpentum alterius Ceretani, quos magna contentione admovebat. Cruor undique exiliens, livor lethalis faciem & totum corpus ſaucii occupans, oris diſtortio, & natantes quaſi in morte oculi, lamentaque exclamationibus lugubribus plena, facilè arguebant ſpectaculum hoc ſine fictione, ſine præſtigiis geri. Cumque omnia eſſent peracta, neque Ceretanus quidquam haberet, quod ultra præſtare poſſet: Age, inquit Moretus, exſatiaſti in meum corpus omnem tuam crudelitatem? nihil reſtat quo exaggerari queat tua impoſtura? Id poſtquam negaſſet Ceretanus, Moretus invocato Dei nomine, & S. Pauli, ſignoque crucis ſuperinducto, ſaliva propria morſuum diſcerptiones modicè linivit, & faſciis involvit. Tunc ad probationem ſuæ virtutis ſe accingit: Ceretanum alterum ſpoliari & nudari jubet, & ſella ementiore ſedere immotum. Volſellis interim ad hunc uſum præparatis aſpides, dipſades, hæmorrhoides, & viperas è pixidibus educit, & Ceretani jugulo, linguæ,

& mammis admovet. Illico tumescere, livescere, dirisque cruciatibus angi cœpit, & conversis retrò oculis, stillantibusque miserabiliter lacrymis suffocari se annuebat. Intumuerat nigro & mortali livore totum os & lingua. Vox intercluſa loquelam ademerat: signis tantùm & nutibus veniã deprecabatur. Moretus ad spectatores conversus, Videtis, inquit, viri Romani, falsò hunc sibi gratiã Apostolicam tribuisse, quam non nisi dignis speciali privilegio largitur Deus? Agnoscitis hunc se victũ fateri, misericordiã, & auxilium implorare in agone mortis imminentis? At tu surge, ait, in nomine Dei altissimi, per virtutẽ B. Pauli, qui te ab his liberet angustiis, & pristinæ sanitati tã animi quàm corporis restituat, Amen. Hanc procuret sancta & individua Trinitas Patris, Filii, & S. Sancti, Amen. Terque repetito crucis signaculo, surge ait, incolumis esto; & abi. Ille cum summâ difficultate ad se rediens, & ægrè respirans, tanquam à præsenti mortẽ reductus, attollens ad cœlum manus & oculos, lacrymis fusis Deo Gratias egit, fassus se abusum nomine B. Pauli vasis electi, & Apostoli JESU CHRISTI benedicti. Devolutusq; ad genua Moreti, Age, serve Dei, inquit, Benedicta sit anima tua: vitam hanc quam ducam deinceps tuæ clementiæ acceptam fero. Ita victor redditus bonus iste Moretus, à Romanis habitus est pro egregio viro.

Ophiogenes in Hellesponto.

Hæc omnia Dęmonum artificio perągi credendũ est: nisi velimus dicere eos esse de numero eorũ, quos *Crates Pergamenus* recitat fuisse in Hellesponto *Ophiogenes* dictos: qui manu admotâ serpentũ morsus sanabant. *Varro* quoq; scribit alios idem prestitisse adhibita saliva. De *Tribalis* & *Illyricis* ex Isigono eadẽ ostendimus in superioribus: & de *Exagono* illo *Legato*, qui Romæ conjectus nudus in doliũ plenum serpentibus venenatis, illæsus tamen inde exivit. *Plutarch. in vita Pyrrhi regis Epirotarũ* dicit, eum vim talẽ habuisse in pollice pedis, ut solo tactu sanaret eos, qui oris ulceribus laborarent. Nemo nescit *Reges Galliæ* quotannis innumeram hominum multitudinem à scrophulis, & mentagra liberasse: ideò ad eos confluxus ingens omnis sexus & ætatis ex Gallia & Italia conveniebat, maximè ex Hispania, cui morbus iste peculiaris est: & experientia docuit multis sæculis, eos hanc vim retinuisse medendi, donec ad tempora filiorum HENRICI II. *Galliarum regis*, in quibus facultas hæc & admirabilis virtus finem sumpsit.

Pyrrhus vim fatalem habuit in pollice pedis.

Reges Galliæ sanarũt scrophulas.

Servatoris cujusdam historia in Italia.

Torquemada exemplũ adducit cujusdã *Magi Servatoris*. Cùm ejus pater peregrè profectus esset, occurrit illi in via canis rabiosus, qui in eũ faciebat impetum tanta violentia, ut summa cũ difficultate illum potuerit à se removere: neq; tamen in ejus fuit potestate se exerto gladio ita tutari, quin ejus pedem morsũ arriperet canis, sed ocrearũ duritie (erat enim eques) ita defensus est, ut dentes altiùs non penetrarint, quàm ad cutẽ pollicis pedis, quo leviter admodum sauciatus est. Elapsus igitur hoc periculũ, iter cœptũ persequebatur. Triduò postea cùm appulisset in quendam pagũ, occurrit illi vir rusticus, qui illũ amicè salutatũ interrogavit, nũ in via morsus esset à cane? Ille admiratus hominẽ respondit: equidẽ mihi antè triduũ canis obvius pedis articulũ leviter sauciavit; sed Dei gratia impetum illius hoc gladio viriliter diverti, neq; quicquã mali è vulnere sentio. Imò, inquit Rusticus, negligendũ non est hoc malũ, mortiferum enim est: ac nisi te Deus huc venire permisisset, actũ erat de tua vita. Sum enim *Servator*, medendum est tibi ante diẽ nonum, si periculũ velis evitare. At ne mẽ falsa loqui existimes, canis hoc modo in te fecit impetũ, eratq; coloris ejusmodi (describebat enim exactè corporis magnitudinẽ, pilos, & furorẽ, ut presens fuisse existimaretur.) Torquemada his verbis magis attonitus, statuit rustici verbis fidẽ adhibere, qui illũ rogabat, ut apud se diverteret, & in ejus domo unum diem morã faceret, quæ requirebatur ad ejus curationẽ. Consensit igitur ultrò, admisitq; volens omnia, quę ad valetudinẽ recuperandam prescripsit: relevatur cibo, & potu. Sub noctẽ illum hortatus est, ut patienter ferret ea, quæ cum aliquo dolore gesturus esset: Promisit se omnia præstiturũ. Tum *Servator* in præsentia vicinorum, qui eò videndi gratia cõvenerant, acutissimo cultro *nasum Torquemadæ* tribus in locis

cis punxit: & ex punctúris emanãtes sanguinis guttas scutella munda excepit, quas vino salutato recitatis aliquib. verbis texit, & eadem puncturas lavit. Colloquuntur inter se per semihorã, attentè expectãtes quid esset futurũ de sanguinis guttis, quas ante oculos propositas habebant. Tunc Servator elevatã scutellam ostendit adstãtibus: qui animadverterunt tres enatos vermiculos vivos moveri assiduè in vino. Convaluisti, Domine mi, inquit, Gratiæ Deo habendæ. Hic vides malũ lethiferũ, quo tibi ex rabiosi canis morsu pereundum erat, nisi tempestivè medela fuisset adplicata. Procul dubio rabie malâ correptus fuisses, nisi Dei providẽtiâ ad me divertisses. Ejusmodi exempla innumera produci possunt ex auctorum fide dignorũ scriptis, sed quæ studio prætermittemus, ne nimis longa narratio lectori tędio sit.

In sequentibus proponentur imagines Deorum fatidicorum, Phœbadumq; aliquot, Sibyllarum, & Vatum illustriorum, qui priscis illis sæculis claruerunt oraculis, & prædictionibus futurorum fatorum, non solùm de monarchiis, regnis, & Imperiis Gentium immutandis, de subversionibus urbium, de inundationibus, terræmotibus, incendiis, & aliis gravioribus casibus, sed etiam de uno solo & vero Deo colendo, de fugiendâ idolorum latriâ, de pia & religiosa vita instituenda, de adventu Jesu Christi *Filii Dei altissimi, de ejus miraculis, passione, ac postremo adventu: de resurrectione mortuorum, de consummatione mundi totius, de extremo judicio, de ira Dei erga reprobos, & vita æterna, quæ præparata est omnibus piis, piè, justè, ac religiosè viventibus. Quæ omnia ita clarè, & exactè responsis & oraculis vatum expressa sunt, maximè à Sibyllis, ut videantur historiam rerum gestarum magis scripsisse, quàm futura vaticinari.* Transitio.

Incipiemus igitur ab ipso JOVE, quem antiquitas Deorum regem & Principem credidit: & ut *Josephus Historiographus* tradit, quem Judæi JEHOVAM appellavére, hunc Gentes *Jovem* dixerunt: sed nimiùm Josephus colludit cum Gentibus, componens Deos fictitios, & Dæmones cum Deo summo Conditore, & Conservatore mundi, & omnium creaturarum. Quia tamen *Jovem* omnes nationes summum Deorum crediderunt, cujus majestati & imperio reliqui omnes Dii, Heroës, & Genii subjecti essent: ipsorumque hominum conditor, & conservator haberetur, unde *Juppiter* quasi *Juvans Pater* ab omnibus vocatus est: qui non solùm telluris ubertatem, messes, & fructus ad generis humani alimoniam promoveret, plúvias procuraret, & omnia mortalibus necessaria liberali manu largiretur: bonorũ vitam contemplaretur, eorum pietatem, & integritatem bonis præsentibus & æternis remuneraret: sed etiam impiorum se profiteretur severissimum ultorem, & gravissimis pœnis pro peccatis admissis eos puniturum, tarditatemque vindictæ gravitate supplicii compensaturum. In tanta potentia non mirum est antiquos illi quoque tribuisse vim fatidicam: ut homines de futuris moneret, & eos hoc beneficio in sui nominis cultu detineret. Ea enim fuit mendacis Dæmonis astutia, ut DEI summi facta æmularetur, & imitaretur. Cumque illam supremam Divinitatem in sua Ecclesia multa verbo, miraculis, & prædictionibus sanctorum Prophetarum prædicere videret, quibus pii instituerentur, & in vero Dei cultu retinerentur, idem quoque Dæmon æmulatus est, ut gentes in errore detineret, & omni idololatria, & falsis cultibus involutos, & implicitos sub suo imperio coërceret. At cùm ejus oracula diversis modis, locis & temporibus reddita sint, duo præcipua antiquissima, & celeberrima in historiis notantur, quibus homines insani maximè fidem adhibuerint. Iuppiter unus de dictus.

Primum Dodonæum, quod fuit in Chaonia Epiri parte, ubi *Peliades* nymphæ, quę *columbæ* dictæ sunt *vocales*, & quibus hi duo versus ab antiquis tribuuntur.

Juppiter est, fuit, atque erit: ô bone Juppiter alme:
Quæ tribuit fruges tellurem dicite Matrem.

Alterum Jovis oraculum dicitur fuisse in *Libyæ* desertis: ubi templum *Jovi Hammoni* antiqua religione cultum structum fuit. Ab his igitur exordiemur, inde ad ea quæ sequuntur facilior nobis dabitur progressus.

JUPPI-

IVPPITER DODONÆUS.

Mî Dodonæi ſervit tinnitus aheni:
Vocales quercus, atq; columba loquax.

NOMEN JOVIS varium legitur apud auctores: Fuit enim commune multis. Nam, ut teſtatur *Xenophon libro de æquivocis*, familiarum illuſtrium ſeniſſimi apud antiquos vocati ſunt *Saturni*; filii eorum JOVES, filiæ *Junones*, & nepotes *Hercules*. Ita contigit, ut diverſæ nationes diverſos habuerint *Saturnos*, *Joves*, & *Hercules*, & qui aliquibus fuit *Juppiter*, aliis *Saturnus* dictus eſt. *Cicero lib.3.de natura Deorum, tres Joves* præcipuos ſecundùm Theologorum ſententiam nominat: duos in Arcadia natos: *primum* patre Æthere, ex quo Proſerpina, & Liber ortum duxêre: *Alterum* patre Cœlo, qui Minervam belli Principem genuit. *Tertium* Saturni Apteritæ Cretenſium regis filium, qui vocatus eſt *Juppiter Aſterius*, & illius ſepulcrum in ea inſula oſtenditur. *M. Terentius Varro Tertulliano teſte*, refert ſe ex varia auctorum lectione reperiſſe *trecentos* olim fuiſſe Joves, & quadraginta *Hercules*. Græci tamen, quæ de omnibus ſcripta ſunt, ſuo *Cretenſi* tribuerunt. Is patre Saturno vitâ functo regni adminiſtrationem ſuſcepit; infinitisque benficiis mortale genus juvit: & ideò tum illi viventi, tum maximè poſt obi-

tum

tum honores ſummi collati ſunt: ejus hiſtoria traditur à *Diodoro Siculo lib. 6. cap.* 15. ubi fuſiſſimè ejus ortum narrat, & quibus virtutibus reliquos ſui ſæculi Reges excelluerit; propter quas vita functum Cretenſes, totiusque orbis homines exiſtimarũt illum poſt mortem ad cœlos rediviſſe, & ſummæ Divinitati aſſidere, unde res humanas intueretur, invocantes audiret, & in anguſtiis conſtitutos eximeret à periculis. Illi propterea ubique templa, aræ, ac ſtatuæ erectæ ſunt, ſacrificia publicè inſtituta, ſacerdotes electi, qui *Flamines Diales* vocati ſunt. At quòd diverſis in locis homines juviſſet, tam documentis & legibus datis; quàm quòd mundum à violentia & tyrannide prædonum, & Gigantum liberaſſet, tam in Creta cœſo Melino, quàm in Phrygia Typhone ſublato, & Gigantibus ad Pellenem in Macedonia, aliisque locis de medio ſublatis, propterea diverſa ſortitus eſt cognomina. A Latinis communi omnium ore dictus eſt *Juppiter*, quaſi *Juvans Pater*: Vocatus eſt *optimus*, quia bona largiretur mortalibus, quia ejus providẽtia mundus gubernaretur: quia ubertatem terræ promoveret & procuraret, provideretq; unicuique de omnibus neceſſariis ad hanc vitam beatè & tranquillè ducẽdam: Appellatus eſt & *Maximus*, quòd Deorum ſit, hominumq; Rex, & Dominus, quodq; populorum omnium cõſenſu primus exiſtimaretur in rerũ adminiſtratione, & gubernatione mundi: quòd fulmina, & tempeſtates in illius eſſent poteſtate ad ultionem malorũ, & bonorum tutelam. Sed & Juppiter alia habuit nomina, ut *Panomphæus*, *Ultor*, *Victor*, *Tonans*: & Romæ, *Capitolinus*, *Latialis*, *Fagutalis*: aliisq; infinitis cognominibus, illum Græci, & Latini pro ratione officiorum, quibus fungebatur, aut locorum ubi colebatur, aliorumque eventuum, in quibus ſuam opem, potentiam, & clementiã erga homines manifeſtaſſet, appellarunt. Inter autẽ hæc excellens ſemper *Dodonæi Jovis* habita eſt appellatio: quam adeptus eſt, *à Dodona* urbe Chaonię, vel Moloſſidis, quæ regio eſt montana Epiri; dicta *à Chaone* Priami filio, quem Helenus frater (illorum locorũ rex conſtitutus à Pyrrho Neoptolemo Achillis filio,) per imprudentiam in venatu occiderat. Prope Dodonam quercetum fuit Jovi ſacrum antiquâ religione venerabile; nam præterquam quòd in eo Dryades, & Fauni, Satyriq; habitare crederentur, & in umbra arborum ſimul colludere, & choros ducere, frequenterq; conſpici erant ſoliti in ea ſylva, quædam fuerunt quercus & fagi vocales, quæ conſulentibus reſponſa dabant: ſummaq; audientium admiratione, & pavore futura prędicebãt, Dæmone nempe in iis loquente. Appenſa quoque catenis in ſummitate quercuum erant ahenea crepitacula, & tintinnabula, quæ vel leviſſimis ventis agitata ſonitum frequentem, & argutum diu noctuq; reddebant. In templi adytis per fatidicas mulieres ſpiritu divino & enthuſiaſmo obſeſſas Juppiter loquebatur, omnibusque reſponſa dabat de eventibus futuris, de quibus ſciſcitabatur. Fuit hoc oraculũ omniũ Græcorum antiquiſſimum, longo ante Delphicum tempore; ad quod conveniebãt homines ex omnibus mundi regionibus terra mariq;, ut de iis quæ futura expectabantur à Deo inſtruerentur. Hoc templum creditur fuiſſe conditum *à Deucalione*, & ab iis qui cum eo ſuperfuerunt diluvio. Vocatumque eſt *Dodonæum à Dodone* Nymphâ Oceani filiâ. Eum locum teſte *Pherecide* à principio coluerunt Athlantides Nymphæ, Liberi Patris nutrices. Quæ ab hoc templo vocatæ ſunt *Dodonides* numero ſeptem, quarum nomina hæc ſunt *Ambroſia*, *Eudora*, *Paſithoë*, *Coronis*, *Pleiaure*, *Pytho*, & *Tyche* vel *Tythe*. Eodem in templo *duæ columbæ* ſervabantur, quæ interrogatæ, humanâ voce verbis diſtinctis & articulatis reſpondebant: Neq; procul inde mons altus extollebatur nomine *Tomarus* centum fontibus illuſtris: ita, ut omnia loci religionem adjuvarent. In ſummitate templi lati & profundi appenſi erant lebetes ahenei, ad quos erecta fuit ſtatua, quæ virga ferrea lebetes pulſabat ſtatis horis: ii poſtquam increpuiſſent, modulatis ſonis ligata numeris reſpõſa proferebant. Ferunt ejuſdẽ loci antiſtites, duas columbas ex Ægypto evolaſſe, quarũ una in Dodona (ita antiquitùs vocabatur Epirus) conſedit, & ex fago vel ſecundùm alios ex quercu humana voce loquens, dixit ſe à Jove miſſam, ut mandaret Deo illic tem-

Varia Jovis cognomina.

Quercetum Dodonæum

Fagi & quercus columbaq; vocales.

Crepitacula Dodonæa.

Dodonæum oraculum Delphico antiquius.

Templum à Deucalione conditum.

Athlantides prima Dodonam inhabitarunt.

Tomarus mons.

Quæ eſſent illæ columbæ.

templum erigi, præstò se ad futurum, & responsa de iis quæ interrogaretur, redditurum; seque futuram decretorum Dei interpretem. Hujus monitu instigati loci incolæ templum instaurarunt duce Deucalione, quod Jovi Dodonæo consecrarunt. Sive, ut suprà diximus, ex nomine Dodones Nymphæ, sive potiùs *à Dodanim* filio *Japeti* Prisci, & *Noæ Ogygis* nepote; qui Princeps fuit eorum, qui in Molossidem Epiri regionem post Cataclysmum venerunt. Eo enim tempore Principes familiarum nobilium sua nomina imponebant regionibus, montibus, & fluviis, ad quos sedes figebant: Ut Japeti filii, qui plures fuerunt, *Gomer* nomen dedit *Cimbris*, *Magog Scythis*, *Madai Medis*, *Javan* vel *Jaon Jonibus*, *Elissa Æolibus*, *Tharsis Cilicibus* (ubi *Tharsus* Urbs est provinciæ metropolis) *Cethin Macedonibus*, & *Cæsiis* montibus, *Mosoch Moschis*, *Thiras Thracibus*, & *Dodanin Epirotis*.

Princeps familiarũ sua regionibus indiderunt nomina.

Herodotus ait, *Dodonæi*, & *Hammonis Jovis* oracula omnium antiquissima fuisse, sed *Dodonæum* præcessisse: utrumque tamen principium sumpsisse à duabus sacerdotibus feminis, quas Phœnices rapuerunt: ex quibus una in Epeirum, altera in Libyæ deserta se contulerit, & illic responsa dederit; quod ex Ægyptorum librorum sacris historiis se decerpsisse asserit Herodotus.

De duabus columbis opinio Herodoti.

Multa oracula inveniuntur apud auctores, quę apud Dodonem reddita sunt: ex quibus aliquot huic narrationi inseremus.

Cùm supplices aliqui in templum, tanquam ad asylum confugissent, Athenis, dubiique essent *Athenienses* quid de iis agere deberent: cùm eos è loco sacro, propter loci religionem, non auderent per vim extrahere, Dodonam miserunt qui Dei oraculum sciscitarentur: Legatis responsum est.

Μήθ' ἱκέτας ἀδικεῖν: ἱκέται ἱερόιτε, καὶ ἁγνοὶ.

Parcere supplicibus, Divûm quos jura tuentur.

Sybaritas quoque increpuit, & severè reprehendit *Dodonæus* Juppiter, quòd Citharœdum mota seditione in Junonis ædem confugientem supplicemque immaniter interfecissent.

Βαῖν' ἀπ' ἐμῶν τριπόδων, ἔτι τοὶ φόνος ἀμφὶ χερέεσσιν
Πουλὺς ἀποστάζει, ἀπὸ λαΐνου οὐδοῦ ἐρύκει.
Οὔ σε θεμιστεύω, Μουσῶν θεράποντα κατέκτας
Ἥρης πρὸς βωμοῖσι, θεῶν τίσιν οὐκ ἀλεείνας.
Τοῖς δὲ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλος οὐχὶ χρονιστὸν,
Οὐδ' ἀπεραίτητον, οὐδ' εἰ Διὸς ἔγγονοι εἶεν.
Ἀλλ' αὐτῶν κεφαλῇσι, καὶ ἐν σφετέροισι τέκεσσι
Εἰλεῖται: καὶ πῆμα δόμοις ἐπὶ πήμασι βαίνει.

Cede meis mensis: manibus nam sanguis adhærens,
Distillansq; recens arcet te limine templi.
Non tibi fata canam. Magnæ Junonis ad aram,
Musarum innocuum stravisti cædè ministrum.
Haud immortales hoc Dî patientur inultum.
Si quis enim prudens, scelerata è mente profectum
Committit facinus, gravis hunc prope pœna sequetur.
Non exorabit; neq; si genus ab Jove summo
Ducat: quin capite ipse suo, pœnisq; nepotum
Hoc luat: & generi cumulatim damna ferantur.

Dodonęi Jovis oraculum interrogantes *Lacedæmonii* vasculum cum sortibus, quod in ara positum erat, evertit Simia Molossorum regis, sortesque huc & illuc sparsas confudit. Dæmon Dodonæus respondit, Lacedæmoniis non de victoria, sed de sua salute cogitandum. Quod eventus paulò post probavit, dum apud Leuctra Lacedæmonii fusi, imperium Græciæ amiserunt. Ante illam

pugnam

pugnam lupi invadentes ovium gregem, qui ducebatur cum exercitu ad victimas eligendas, intactis ovibus Catœadas capras gregis duces confecerunt, futurę cladis omen manifestum. *Pausanias in Bœoticis.*

Athenienses hoc oraculo moniti erant, ut in *Siciliam* colonias ducerent: quod de loco Athenis vicino, cui Siciliæ nomen erat, intellexit Juppiter: At illi putarunt de Sicilia Insula Deum fatidicum fuisse locutum: quare constructâ magnâ classe, in Syracusanos arma moverunt; à quibus insigni clade affecti domum redire coacti sunt re infectâ, cum damno & dedecore. *Pausanias in Arcadicis, & Suidas.*

Alexander Molossorum Rex in Epiro Dodonæum oraculum consulens, sortibus datis è sacro Tripode jussus est *Acherusam* cavere, & urbem *Pandosiam*, in hæc verba loquente Dæmone:

Παυδοζία τρικόλωνε πολῳ ποτὲ λαὸν ὀλέσσῃς.

Pandosia ingentem es populum extinctura, trivertex.

Responsum hoc metuens Rex, à Pandosia urbe Epiri, & ab Acheronte ejusdem regionis fluvio procul ut esset, in Italiam trajecit exercitum maturiùs quàm statuerat. A Tarentinis enim fuerat accitus, ut conjunctis viribus cum eis bellum inferret Brutiis, & Lucanis. Quorum urbes aliquot statim expugnarunt: Cúmq; tumulos tres muniviſſet Alexander, ut ex iis hostes infestaret commodiùs, & undique in eos incursiones faceret, imbres vehementiores usque adeò interjacentes agros inundarunt, ut exercitu tribus in locis separato, nulli aliis auxilium ferre possent. Hac occasione moti hostes, duo Epirotarum præsidia summis viribus expugnarũt, ipsumq; Ducem maxima suarum copiarum parte destitutum arcta obsidione cinxerunt. Rex imminens periculum, ut declinaret, cum selectorum militum manu erupit, Lucanorumque ducem cominùs aggressum obtruncavit: contrahens autem suos in unum, ad amnem vicinum perrexit, cujus pontem vis aquarum inundantium paulò antè dejecerat. Hic dum incerto vado transitum moliretur, miles quidam labore fessus nomen fluminis fortè protulit. *Jure*, inquit, *Acheron nominaris.* Hæc vox exclamantis militis regem perterruit dubitantem, an fluvium transiret. Dumque cunctaretur nimiùm *Sotinius* minister illum monuit Lucanos quærere locum insidiis aptum & commodum: quos paulò pòst animadvertit in Epirotas impetu facto irruere: at ille exerto gladio in flumen desiliit: & jam eum equus in altera ripa statuerat, cum Lucanus quidam miles in Alexandrum impetum faciens illum veruto transfossum dejecit. Ita saucius tum primùm mentem oraculi Dodonæi intellexit. Quod *Pandosiam* non urbem *Thesprotii*, sed eam quæ in *Lucania* ad hunc fluvium *Acherusiam* sita erat vitandam præceperat. *Pandosia* enim vicina illi erat Oenotriorum regia, prope quam vulnus hoc lethale accepit. *Strabo lib.* 9. & *Sabellicus lib.* 4. *Ennead.* 4.

Alexandri Molossorũ regis mors.

M. Terentius Varro de Dodonæo Jove ita scribit: *Acceperant quoddam responsum Troës apud Dodonam, ut nonnulli scribunt, ut alii malunt in Erythris Idæ viculo, ubi habitabat Sibylla ejus loci Nympha. Hæc jusserat eos navigare occidentem versùs, donec eo loco pervenirent, ubi mensas comederent: quod simulatq; factum animadvertissent, quadrupedis ductu, ubicunq; fessa procubuisset animans, ibi condere oppidum.*

At Juppiter non solùm in Epiro reddidit oracula, sed aliis quoque in locis sub diverso nomine & titulo. *Antiochiæ* enim simulacrum habuit antiqua religione totâ Syriâ cultum: Id gestu, & motu capitis oculorumque, nonnunquam etiam verbis ad interrogata respondebat. Propter hoc Imperatorum edicto solicitantibus sacerdotibus, Christiani totâ viciniâ exacti sunt, & in exilium missi: quod idoli auctoritas, & potentia debilitaretur, & impediretur responsa dare, propter prædicationem Euangelii, quod CHRISTUM DEI filium propitiatorem unicum doceret, unum solum Deum adorandum cœlestem, Sempiternum, ingenitum, omnipotentem, conditorem rerum omnium: idolorum cultum qui abominetur, & omnes honores, quos homines Dæmonibus tribuunt.

Statuæ Jovis Antiochiæ.

Statua Beli. Fuit & *Jovis Beli* statua prædictionibus & responsis fatidicis in Assyria plurimùm venerata. Hanc *Septimius Severus* privatam adhuc vitam agens, sed qui (ut erat animo excelso) imperium affectabat, consuluit: Cui Deus summum Principatum promisit, & excellentes de populis exteris victorias.

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ
Ἄρει δὲ ζώνην, στέρνα Ποσειδάονι.
Sic oculos, sic Altitonans Rex ora gerebat:
Hanc Mars zonam illi, pectora Salsipotens.

Oraculum de Septimio Severo. Sed cùm jam factus esset Imperator, cùm *Caracallam*, & *Getam* filios suscepisset, de iis, eorumque successoribus quid futurum esset, idem oraculum interrogavit: cui ita responsum est:

Σὸς δ' οἶκος πᾶς βήσεται δι' αἵματος.
Tua verò domus tota peribit sanguine.

De hujus Imperatoris prestantia, animi corporisq; dotibus, qui devictis duobus validissimis hostibus *Pescennio Nigro* & *Albino* Principatum invaserat, ita Dion.

Εἶναι, *inquit*, τὸ σῶμα βραδὺς μὲν, ἰσχυρὸς δὲ: τὴν δὲ ψυχὴν δριμότατος, καὶ ἐρρωμενέστατος: φίλοις οὐκ ἀμνήμων, ἐχθροῖς βαρύτατος: ἐπιμελὴς τῶν τρακτέων, ἀμελὴς τῶν περὶ αὐτοῦ λογοποιουμένων. *Corpore quidem erat tardus, sed robustus: acie verò mentis acerrima, & validissima: non ingratus amicis, sed adversus inimicos acerrimus: in ea quæ agenda erant intentus; quæ de se ipso spargebantur securus, & negligens rumusculorum.*

Quòd autem oraculum illi prædixerit totam illius domum sanguine interituram: Crudelitas *Caracallæ* filii ejus, qui & in patrem Parricida esse conatus est, & *Getam* fratem in matris complexu hærentem immaniter transfodit: Novercæ nuptias incestuosas coëgit, Romamque totam, & imperii provincias optimorum quorumque cædibus replevit: ipse tandem interfectus suorum conspiratione: & qui illum secutus est impurus ille *Heliogabalus*, qui se filium *Severi* profitebatur ex *Semiamira*, postquam per infinitas libidines, & impuritates nomen Imperii polluisset, ipse quoque cruentâ morte, sed meritâ, trucidatus periit.

Oraculum ad Trajanum. Habuit etiam Juppiter templum in *Heliopoli* Urbe Assyriorum vaticiniis clarissimum: ad quod conveniebant statis anni temporibus frequentes ex omnibus Asiæ provinciis. Hujus oraculum consuluisse fertur *Trajanus Imperator* exercitum ducens in Persas. At ne deciperetur, responso ficto, aut ambiguo, suppositóve à Sacerdotibus (qui ut plurimùm fallebant homines sub nomine Divinitatis) codicillos signatos, sed vacuos, Deo obtulit, rogans ut ad hos rescriberet. Dæmon sibi chartam puram adferri jussit, in qua scripsit quod rogabatur: mentem enim Imperatoris, & cognitionem intellexerat. Iterùm Trajanus interrogavit, an rebus prosperè gestis in Asia Romam salvus rediturus esset? Tum *Deus vitem Centurialem ex donariis in templo dicatis adferri jussit, eamq; in frusta comminutam, & sudario inclusam ad Imperatorem deportari præcepit:* qua denunciabatur Trajano, se moriturum in ea expeditione, sed ejus reliquias Romam deferendas. *Macrobius lib. 1. Saturnalium, cap. 23.*

Juppiter Antiochenus. Multis in locis fata cecinit olim Juppiter, ac sub diversis nominibus. Nam & *Antiochiæ* simulachrum habuit religione antiqua venerabile, quod ad interrogata motu totius corporis, aut capitis, vel oculorum (pro ut hilaris, vel austeræ frontis sese spectantibus exhiberet) annuere petitis, vel renuere credebatur.

HAMMON

HAMMON.

Fuſcus Arabs noſtras donis ſolemnibus aras
Rite onerat, dum illi fata futura cano.

HAMMON ſive AMMON Tritonis, ut *Beroſo* placet, filius fuit, Cirenes & Lybiæ frater, paterque Dionyſii (qui Juppiter juſtus Libycus cognominatus eſt) Rex quoque Libyæ. Ejus regnum fuit moderatiſſimum, & æquiſſimum. Afros legibus, & pietate inſtruxit, mutuò juſtitiam inter mortales ſervandam docens, omni vi & injuriâ ſublatâ: lites & contentiones judicio auferens, & ſingula ad benè, tranquilleque vivendum pertinentia, ſummâ ope procurans. Neque his contentus, ſeveriſſimis pœnis malos à violentia compeſcuit, bonosque, & Deorum cultores, quibus potuit donis, & honoribus cumulavit: ut his ſtimulis ad virtutem incitarentur boni, malique ultionis metu ſe in officio continerent: Propterea conſenſu omnium populorum, propter beneficentiam Imperiique magnitudinem, regnum perpetuum illi tributum eſt, & habitatio in Olympo: ita inter Deos poſt mortem relatus. Et ut *Diodorus* de Jove citat, poſtquam in cœlum tranſlatus eſt, memoria nominis ejus, in quos beneficia contulerat, adeò infixa permanſit in animis hominum, ut omnium quæ in cœlo fierent,

velut imbrium, tonitruum, fulminum, cæterorumque ejusmodi potens existimaretur. Itaq; quòd vitæ causa hominibus esse videretur, quòd fructus terræ ad maturitatem perduceret, *Jovem* dixere. *Patrem* verò, tum quia singulorum susceperit summa cum benevolentia curam: tum quia tanquam Dux hominibus extiterit rectè vivendi. *Imperator* & *Rex*, propter Imperii amplitudinem. *Consultor* & *Providus*, propter consulendi providentiam appellatus est.

Jovi igitur prisca illa sæcula tantum detulisse mirum non est. Cùm apud omnes mortales virtus & beneficentia semper & ubique hanc vim & efficaciam obtinuerit, ut in quibuscunque tantæ dotes conspicuæ fuerunt, eos statim omni laude & honore extulerint.

Hammon unde dictus.

At cùm Juppiter diversis in locis cultus sit, & diversis cognominib. appellatus: *Hammonis* nomẽ sortitus est in Africa ab arenis Arabicis, ubi illi *Dionysius Bacchus* filius templum extruxit religione clarum; Cujus rei causam hanc adferunt: Cùm Bacchus totum orbem terrarũ perlustraret, ad puniendos tyrannos, qui violenter subactos populos opprimebant: utque ad Patris exemplum mortales beneficentia & documentis adjuvaret, vini, fructuumque usum ostenderet, tandem venit in Arabiæ deserta sterilia, & arenosa: per quæ dum iter faceret, neque fontes inveniret, ut aquæ potu vehementissimam sitim sedaret, contractam ex longo itinere, & æstu solis ardentiore: Jamque deficere videretur cum omnibus vitæ comitibus, & sociis:

Vnde Hammon dictus.

Tum agens animam, in humum procubuit numen Patris implorans, ut in tanta anxietate & necessitate constitutum potu aquæ juvaret: vix verba protulerat, quùm à tergo visus est ingens aries appropinquare, & terram ungula percutere, scrobemque effodere: ex qua statim emersit limpidissimi fontis scaturigo, unde proni omnes incumbentes, affatim biberunt, & recreati sunt: Hoc beneficio Dionysius sociique ab instanti morte liberati, gratias Deo egerunt, Dionysius in primis, qui clementiam & beneficentiam Patris admiratus, & promptitudinem in auxilio necessario; *Agnovi te*, inquit, *Pater cælestes habitans domos: Hujus muneris ergo tibi heic delubrũ erigam, ut testimonium sit posteris, præstò te ad opem ferendam adesse mortalibus supplicibus, cùm opus est.* Templum igitur *Jovi Arenario* extruxit Dionysius cum sociis, & votum solvit. *Plin. lib. 6. cap. 29. & lib. 5. cap. 5. & lib. 2. cap. 103.* ubi de fonte templo vicino agit, qui die frigidissimas, noctu verò calentes fundit aquas. Fuit enim hoc templum apud Garamantas ultra Cirenem, in solitudinibus siccis, & solis æstu torridis: circa quod nemus fuit altis consitum arboribus, in cujus medio statua Jovis erecta erat capite arietino, & Vervecinis pellibus tecta: Hanc Sacerdotes oracula reddituri scaphæ aureę imponebant, & carminibus hymnisq; Deum demulcebant: ea motu capitis & oculorum annuebat quæ vellet, quæ à Sacerdote vate & interprete sciscitantibus referebantur, & mens Dei explicabatur.

Hammonis fons die frigidus, nocte est calidus.

Quo modo sua reddebat oracula.

Suidas dicit, *Hammonem* vocatum ab *Ammone* quodam pastore, qui templum hoc primus erexit: Alii dicunt *Ammon* linguâ Ægyptiâ idem significare, quod Juppiter: sed Græcos postea inflexione Grammatica *Hammonem* pronunciasse:

Hammon idem qui & Cham.

Alii volunt *Hammonem* eundem fuisse qui *Cham*, filius Patriarchæ Noæ: qui in Ægypto cùm Rhea uxore regnavit: & ab Ægyptiis Arabibusque pro eorum Saturno habitus est: unde contigit gravissima rixa inter eum & Rheam, quòd clam uxorem habuerit cum Amaltheâ Nymphâ, ex qua susceperit Dionysium, qui Bacchus dictus est, & Lenæus, quia in torculari vinum docuit exprimere è racemis.

Hammonis fons.

De *Hammone* Jove ita loquitur *Minutius Felix: Juppiter cum Hammon dicitur, habet cornua: cùm Capitolinus, gerit fulmina: cùm Latialis, cruore perfunditur.*

De aquis ejus fontis die potabilibus & suavibus, noctuque æstu torrentibus, ita *Ovidius:*

Medio tua, Corniger Hammon,
Unda die gelida est, ortuq; obituq; calescit.

Ab

Ab hoc *Hammone* genitum se fuisse credi voluit *Alexander Macedo.* Nam cùm ad hoc templum oraculis religiosum per solitudines iter susceptisset, quæ aquæ penuriâ transitu erant difficilimæ: arenarumque mobilium quasi fluctibus Austro flante æstuosæ, contra omnium sententiam & opinionem cuncta illi prospera cesserunt. Cumque ad oraculum substitisset, Sacerdos Hammonis vates Alexandrum salutavit Παῖ Διός, cùm linguæ Græcæ non satis calleret notitiam, voluit enim illum compellare vocabulo blandientis, παίδιον nempe, quod filiolum significat. At Regi ambitioso gratum fuit hoc cognomen per errorem prolatum: voluitque omnibus persuasum esse, filium se Jovis Hammonis esse, conceptum ab Olympia matre, quę Deum admisisset sub formâ draconis. Hanc vanitatem Græci irridebant, & Alexandrum propterea cœperunt contemnere: Quod dum animadvertisset Rex, parciùs in posterum de hoc Olympiæ divino conceptu ratiocinabatur, sed impudentiùs de eo ridicula effutiebat apud barbaros, quò illos in sui admirationem, & cultum adduceret. De qua re *Plutarchus in Alexandri vita.*

Alexander Hammonis filius.

Ejusdem *Hammonis* filius creditus est *Jarbas*, Getulorum Rex, quem Juppiter suscepit ex Garamantide Nympha Apollinis filiâ, compressâ ad Bragadam fluvium Africæ: Is Didonem Tyro fugientem ad nuptias invitam armis cogens, hæc ne in barbari complexus contra voluntatem veniret, manus sibi intulit.

Jarbas Hammone satus.

Ad *Hammonem* legatos miserunt *Athenienses* bellum contra Siculos moturi: ii ex Libya reversi, & ab Alcibiade subornati, responsum se à Deo accepisse asseverarunt, Syracusanos ab Athenienses capiendos esse. Navigiis igitur instructis trajicientes in Siciliam, navim interceperunt, in qua deprehenderunt tabellas, quibus nomina sua tributim perscripserant Syracusani, quæ in templo Jovis Olympii depositæ erant ad conquisitionem & delectum juventutis bello idoneæ. Res ad vates delata est: iique judicarunt Dei oraculum interceptionem harum tabularũ intellexisse, nõ Syracusarum expugnationem & direptionẽ. *Plutarch. in Nicia.*

Oraculum datum Athenienses.

Hannibal Pœnorum Dux Hammonem consuluit de suo fato, & rerum futurarum ultimo successu, cùm jam suis Charthaginenses se ingratum esse, & factione suorum in odio adductum in periculo vitæ versari. Illi Dæmon respondit.

Hannibal ad Hammonem.

Λιβύσσα κρύψει βῶλος τὸν, Ἀννίβα, δέμας.

Libyssa corpus terra teget, Hannibal, tuum.

Hoc responso existimavit se tandem suis civibus reconciliatum iri cum tempore: promittique sibi oraculo divino ratus est in patriam reditum, ubi consenesceret, & post mortem sepeliretur. Quare de sua salute minùs solicitus, securiùs in Asia, ubi transfugerat, indulgens genio vivebat. Venerat enim ad Prussiam Bithyniæ regem: cujus tamen fidem paulò post suspectam habuit, quòd Romanorum potentiam metueret, à quibus assiduè solicitabatur, ut Pœnum Ducem traderet T. Quinctio Flaminio Romanorum Legato: à quo cùm proditus esset, in vico mari adjacente, cui nomen erat *Libyssæ*, ne in manus Flaminii veniret, hausto, quod in annulo clausum gerebat, veneno, seipsum confecit. *Plutarchus in vita Hannibalis. Orosius lib. 4. cap. 20.* ait, eo loco lapidibus obrutum à Carthaginensibus. *T. Livius lib. 9.* asserit, cruci fuisse affixum. Sed *Plutarchus in Flaminio* dicit illum hausto veneno moribundum exclamasse: *Liberemus diuturnâ curâ Romanos, cùm mortem invidiosi senis expectare nequeant.*

Hannibalis mors.

Themeuthes Hammonẽ consulit.

Hammon Themeuthi regi Ægyptio consulenti oraculum respondit, *Caveret à Gallis. Psammetichus Pigritato Care* utens familiariter, cùm ab eo cognovisset, primos Cares *gallos* verticibus imposuisse ad ornamentum galearum, oraculi mentem intellexit: magnamque Carum multitudinem conduxit, quos versus Memphim pergere præcepit, juxtaque templum Isidis castra metatus est: ut regia (quæ à Memphi distabat stadia quinque) spectari posset. Commissa igitur pugnâ, magnâ animositate certatum est utrinque, donec *Themeuthes* fusus, cæsusque vitam amisit: & *Psammetichus* victoria, & regno Ægypti potitus est. *Polyænus lib 7. & Herodotus.*

Ora-

Oraculum tale extat apud antiquos:

Πρὸς τὸν Ὄλυμπον Ὀνήσιμος ἦλθ' ὁ παλαιστὴς
Καὶ πένταθλος Ὕλας, καὶ σταδιεὺς Μενεκλῆς.
Τὶς μέλλει νικᾶν αὐτῶν τὸν ἀγῶνα θέλοντες
Γνῶναι, κἀκεῖνος τοὶς ἱεροῖς ἐνιδὼν,
Πάντες μὲν νικᾶτε: μόνον μὴ τίς σε παρέλθῃ,
Καί σε καταστρέψῃ, καὶ σε παρατροχάσῃ.

Hoc *Ausonius Burdugalensis*, & *Hammoni* tribuit:

Doctus Hylas cæstu, Phlegeus catus arte palæstræ,
Clarus Olympiacis & Lycus in stadiis.
An possent omnes venturo vincere agone,
Hammonem Libyæ consuluêre Deum.
Sed Deus ut Sapiens, dabitur victoria vobis
Indubitata quidem, si caveatis, ait.
Nequis Hylam cæstu, ne quis certamine luctæ
Phlegea, nec cursu te, Lyce, prætereat.

Strabo lib. 17. ità scribit: *Multis à nobis de Hammone dictis id tantùm adjiciemus, veteribus & divinationem universam & oracula in summo fuisse honore; nunc eadem admodum negligi, Romanis in Sibyllæ oraculis, & Hetrusca divinatione per extispicia, auguria, & observationes de cœlo acquiescentibus. At nunc Hammonis oraculum ferè desertum est, quod in honore quondam fuit.*

Clemens Alexandrinus libro contra gentes, hoc addit: *Ultimo silentio Castalius, & Colophonius fontes, cæteraq; fluenta, quæ vim divinandi habere videbantur extincta cum suis fabulis defluxerunt: totiusq; vinationis potiùs quàm divinationis nefanda mysteria ceciderunt. Silet Delphicus, Pythius, Didymus, Amphiaraus, Amphilochus. Tacent Aruspices, Augures, somniorum Interpretes, & qui farina & hordeo vaticinabantur.*

Certum est hæc omnia Dæmonum oracula, paulò ante adventum CHRISTI SERVATORIS obmutuisse: vel frigida admodum visa hominibus, qui horum vanitatem jam incipiebant perspicere: quodque CHRISTO in hunc mundum veniente tenebras illas densas, quibus mortale genus tot sæculis involutum fuerat, ortâ luce oportebat discuti. Nam *Lactantius libro de origine erroris cap.* 17. de Dæmonibus loquens, ait: *In oraculis autem vel maximè fallunt, quorum præstigias profani intelligere non possunt.* Post Christum sanè non legimus apud auctores tantam fuisse Deorum fatidicorum auctoritatem, quæ facilè subversa est, paulatim licèt, prædicatione Euangelii per totum orbem terrarum publicatâ: Apostolis & sanctis Episcopis Dæmoniorum os solo jussu prohibentibus, & obturantibus. Quod ipsi maligni Spiritus sæpissimè fassi & conquesti sunt per suos Prophetas: & incitaverunt profanos & superstitiosos Principes ad persecutiones excitandas in Christianæ religionis sectatores, quos acerrimè accusabant tanquam omnis pietatis pertinacissimos osores & religionum quas universus orbis Sacrosanctas colebat, eversores, ut Deorum antiquorum loco sectam Judaicam substituerent, & CHRISTUM novum Deum adorandum populis proponerent. Inde tot & tam atroces cędes, & supplicia statuta in Christianos, quæ trecentis & ultra annis per totum Imperium Romanum excitatæ sunt: donec sub Constantino Magno paulatim mitescere cœperunt Romani, & furorem remittere, & pii Episcopi & Sacerdotes ardenti zelo & contentione, posthabito periculorum metu, doctrinam sanctam Euangelii inculcarunt in mentibus hominum Idololatriâ conculcatâ & Dæmoniorum cultibus subversis.

THEMIS

THEMIS.

Cephisi ad ripas templo sum culta Vetusto
Deucalioniæi tempore diluvij.

THEMIS Cœli & Terræ filia fuit, Saturni soror, & Jovis amita. Ea apud priscam antiquitatem magnam laudem, & summos honores adepta est, tam propter illustre genus, unde ducebat ortum, quàm propter excellentes virtutes, quæ in ea populorum omnium admiratione elucebant. Nata enim aureo Saturni sæculo, quo genus humanum simplex adhuc, & rude, malitiamque perosum, nondum cœperat debacchari, & præceps ferri per omnem licentiam: quemadmodum sub Jove fieri cœptum est. Erat THEMIS matrona vitæ integerrimæ, & castitatis singularis, doctrinaque supra sui sexus captum. Pietate erga Deos insigni: ut quæ sacrificiorum ritus, & cultum cœlestium Geniorum homines tum rudes & imperitos docuerit. Justiciam, & æquitatem servandam præcepit inter mortales, quæ gratæ Diis essent virtutes, & ad vinculum societatis humanæ conservandum maximè accommodatę. Propterea ex æquo, & recto vivendum: à violentia, injuriis, & rapto abstinendum, unumquemque sua sorte contentum esse debere, inculcabat. Id tantùm à Diis petendum, (ut notat

Festus) quod fas esset, & honestum: petitionem alioquin jure rejiciendam. Præterea dicebat Deum illum summum desuper in terras intueri quæcunque ab hominibus gererentur, sive benè, sive malè: & secundùm admissa facinora, malos æternis pœnis & suppliciis punire; bonis autem & piis præparasse mercedem, & vitam nullis sæculis interrumpendam. Erat & fatidica mulier, futura hominibus prædicens, & rerum eventus incertos explicans: His dotibus summam apud Græcos sibi conciliavit auctoritatem: cùm illam Divino afflatu plenam crederent, & communicare cum Spiritibus, & Deis cœlestibus, à quibus ortum ducebat. Propterea etiam post obitum ad cœlos remeasse credita est, & illic plurimum auctoritatis, & potestatis in humanas creaturas adepta: Cùm justiciæ præesse putaretur: regibus regni jura præscribere, confirmare, & stabilire: cogere populos ad obedientiam & reverentiam erga Principes, præscribere leges magistratibus, ad quarum normam, & præcepta politias regerent, & moderarentur. Tantique est æstimata, ut sine ejus Numine mortales omnes existimaverint mundum constare non posse: Ideò illi templa, & honores divinos statuerunt. Primum illi delubrum erectum est in Bœotia, ad Cephissum amnem, qui ortum habet in Trinemiis, & præter Larymnam influit in Atticum, propéque Pyræum labens in Phalericum sinum sese exonerat: ut testatur *Strabo lib.* 9. & *Lucanus lib.* 3. de eo loquitur his verbis:

Themidis doctrina.

Bœoti coiére Duces, quos impiger ambit
Fatidicâ Cephissus aquâ.

Fatidicas ejus fluvii aquas vocat, propter templum *Themidis*, quod structum erat ad ejus ripas, omnium Græcorum antiquissimum: ad quod post diluvium venisse Deucalionem, & Pyrrham scribit *Ovidius lib.* 1. *Metamorphoseum*, ut Deam consulerent, qua ratione genus humanum, quod illa inundatione perierat, reparare possent.

Dic, Themi, quâ generis damnum reparabile nostri
Arte sit: & mersis fer opem mitissima rebus.
Mota Dea est, sortemq; dedit: & quæ sequuntur.

De ejus oraculo *Plinius* quoque tractat *lib.* 4. *cap.* 3.

Themidis connubium cum Jove.

De *Themide* hoc narratur historia: Cùm prudentia esset singulari, formâ quoque reliquas suæ ætatis Nymphas superabat. Quapropter à Jove adamata, cùm sæpiùs ejus nuptias recusasset, & ejus consuetudinem vitaret, tandem in Macedonia deprehensa, coacta est illi nubere: gravidaque reddita peperit Jovi Horas Εὐνομίαν, Δίκην, & Ἰρήνην. Dicitur quoque ex eodem Jove suscepisse *Medium Fidium*, qui *Sanctus* vocatus est: quodque fidei præpositum illum crederent, ideò Jusjurandum factum per illius nomen, Sacrosanctum esse debebat & inviolabile: & hoc Sacramentum Patricii Romani usurpabant, tanquam illi ordini congruum, quod omni viro ingenuo pejerare nefas erat. Nos alibi docuimus ex testimonio aliorum, non ex Jove genitum hunc Fidium, sed ex *Sabo Genio* Sabinorum Curetum Deo, qui in templo Enyalii saltantes Nymphas contemplatus, unam illarum forma præstantem, ac nobilem è chorea abductam in sanctuarium, compressit: puerque ex hoc concubitu natus *Fidius* appellatus est: adultusq; Cures habitatoribus replevit, & regnum ejus loci occupavit.

Sanctus Fidius Themidis & Jovis filius.

Delphis oracula reddidit Themis.

Themin Orpheus scribit *Delphis* olim oracula reddidisse longè ante *Apollinem*. Sicut ante Themin *Terra* per se, & *Neptunus* per *Pyrconem*, qui illi inserviebat. Post hos consecutus est *Apollo*. Sed apud antiquos Themis semper habita est consiliorum oraculorumque præses, leges ferre, & jura hominibus reddere.

Cùm autem in eo maximè institerit, ut homines sanis & seriis admonitionibus ad-

adhortaretur ad vitæ integritatem, pietatem, & conservationem societatis humanæ; operæ precium fuerit illius historiæ adjungere Phocylidis versus, qui eandem doctrinam continent, decerptos ex Sibyllinis; teste *Suida*, qui de eo ita scribit:

Phocylides Milesius Philosophus æqualis Theognidis. Fuit autem uterq; sexentis sexaginta septem annis Trojano bello posterior: Olympiade nati quinquagesimâ nonâ. Scripsit versus Heroicos, & elegiacos, admonitiones sive sententias, quas quidam capita appellant. Sunt autem subreptæ ex Sibyllinis carminibus. *Phocylides idem docuit quod Themis.*

Ex Sibyllæ Erythręę oraculis desumpta ex majori parte constat: quòd eadem contineantur libro secundo, & iis similia in scriptis aliarum Sibyllarum, ut *lib.* 3. aliquot in locis: *lib.* 4. *& lib.* 8. Imò ferè omnes oraculorum libri unum hoc canunt, Deũ unum summum cognoscendum, & colendum purâ mente: justè integréque vivendum in hac vita. Deum aliquando de singulis quæ homines in vita patraverint rationem exacturum; & unicuique redditurum secundùm opera sua: bonis scilicet & piis vitam felicem, tranquillam, omnisque beatitudinis plenam: malis verò & impiis supplicia gehennæ, & mortem æternam.

Ex Phocylidis igitur Γνωμαῖς hæc desumpta sunt: *Phocylidis Gnomæ.*

Μὴ πλουτεῖν ἀδίκως, ἀλλ' ἐξ ὁσίων βιοτεύειν.
Ἀρκεῖσθαι παρεοῦσι, καὶ ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι.
Ψεύδεα μὴ βάζειν, τὰ δ' ἐτήτυμα πάντα φυλάσσειν.
Μὴ δὲ μάτην εἴδωλα σέβου. Τὸν δ' αὔθιτον αἰεὶ
Πρῶτα Θεὸν τίμα, μετέπειτα δὲ σεῖο Γονῆας.
Πάντα δίκαια νέμειν, μήδ' εἰς κρίσιν ἄδικον ἔλθῃς.
Μὴ ῥίψῃς πενίην ἀδίκως. Μὴ κρῖνε προσώπῳ.
Ἢν σὺ κακῶς δικάσῃς, μετέπειτα Θεός σε δικάσσει.
Μαρτυρίην ψευδῆ ψεύγειν. Τὰ δίκαια δ' ἀγορεύειν.
Παρθενίην τηρεῖν. Ἀγάπην δ' ἐν πᾶσι φυλάσσειν.
Μέτρα νέμειν τὰ δίκαια. Καλὸν δ' ἐπὶ μέτρον ἅπασι.
Σταθμὸν μὴ κρούειν ἑτερόζυγον, ἀλλ' ἴσον ἕλκειν.
Μὴ δ' ἐπιορκήσῃς, μήθ' ἁγνῶς, μήτε ἑκοντί.
Ψεύδορκον στυγέει Θεὸς, ὅστι κεν αὖτις ὁμόσσῃ
Ἐξ ἀδίκων ἔργων δῶρον χερὶ μήποτε δέξῃ.
Σπέρματα μὴ κλέπτειν. Ἐπαρήσιμος ὅστις ἕληται.
Εἰς γενεὰς γενεῶν. * Σκορπισμὸν βιότοιο.
Μήτ' ἀρσενοκοιτεῖν, μὴ συκοφαντεῖν, μήτε φονεύειν.
Μισθὸν μοχθήσαντι δίδου. Μὴ θλίβε πένητα.
Γλώσσης νοῦν ἐχέμεν. Κρυπτὸν λόγον ἐν φρεσὶν ἴσχειν.
Ορφανικοῖς, χήραις, ἐπιδεομένοις δὲ παράσχου.
Ὅς δ' ἐλεημοσύνην παρέχει, Θεῷ οἶδε δανίζειν.
Ῥύεται ἐκ θανάτου ἔλεος, κρίσις ὁππότ' ἂν ἔλθῃ.
Οὐ θυσίην, ἔλεος δὲ θέλει Θεὸς ἀντὶ θυσίης.
Ἔνδυσον οὖν γυμνὸν. Μετάδος πεινῶντι ἀρτῶν σῶν.
Ἄστεγον εἰς οἶκον δέξαι, καὶ τυφλὸν ὁδήγει.
Ναυηγοὺς οἴκτειρον. Ὁ γὰρ πλοῦς ἐστὶν ἄδηλος.
Χεῖρα πεσόντι δίδου. Σῶσον δ' ἀπερίστατον ἄνδρα.
Κοινὰ πάθη πάντων. Βίοτος τροχὸς, ἄστατος ὄλβος.
Πλοῦτον ἔχων σὴν χεῖρα πενητεύουσιν ὄρεξον.
Ὧν σοὶ ἔδωκε Θεὸς, κ' αὐτὸς χρήσοντι παράσχου:

Κοινὸς πᾶς ὁ βιὸς μερόπων. Ἄνιος δὲ τέτυκται.
Μήποτε ἄνδρα πένητα ἰδὼν σκώψῃς ἐπέεσσι.
Μηδὲ κακῶς γε προςείπῃς μωμητὸν τίνα φῶτα.
Τὸ ζῆν ἐν θανάτῳ δοκιμάζεται εἰ τὶς ἔπραξεν
Ἔκνομον ἢ δίκαιον, διακρίνεται εἰς κρίσιν ἔλθων.
Μὴ δὲ φρένας βλάπτειν οἴνῳ: μὴ δὲ πίνειν ἄμετρα.
Αἷμα δὲ μὴ φαγέειν, εἰδωλοθύτων δ' ἀπέχεσθαι.
Τὸ ξίφος ἀμφιβαλοῦ, μὴ πρὸς φίλον, ἀλλ' ἐπ' ἀμύναν.
Εἴθε δὲ μὴ χρήζῃ, μήτ' ἔκνομα, μήτε δικαίως.
Κ' ἂν γὰρ ἀποκτείνῃς ἐχθρὸν, ςέο χεῖρα μιαίνεις.
Ἀγροῦ γειτονέοντος ἀπόσχου, μηδ' ἀρ ὑπερβῇς.
Πᾶς ὅρος ἐςὶ δίκαιος, ὑπερβαςίη δὲ πονηρὰ.
Μὴ δὲ τιν' αὐξόμενον λωβήςῃ καρπὸν ἀρούρης.
Ἔςωςαν δ' ὁμότιμοι ἐπήλυδες ἐν πολιήταις.
Πάντες γὰρ ξενίης περιρήσσονται πολυμόχθου.
Ὡς ξένοι ἀλλήλων. Ξεινὸς δὲ γε οὔτις ἐν ἡμῖν
Ἔσσετ', ἐπεὶ πάντες βροτοὶ αἵματος ἐξ ἑνὸς ἐςέ.
Χώρη δ' οὔτι βέβαιον ἔχει τόπον ἀνθρώποισι.
Μὴ δὲ θέλεις πλουτεῖν, μηδ' εὔχου. Ἀλλὰ τόδ' εὔχου
Ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων: μηδέν τε ἔχοντα ἄδικον.
Ἡ φιλοχρημοςύνη μητὴρ κακότητος ἁπάςης.
Μὴ πόθος εἰς χρυσὸν ἢ εἰς ἄργυρον. Ἐν δ' ἄρα καὶ τοῖς
Ἔσσεται ἀμφήκης θυμόφθορος ἔνθα ςίδηρος.
Χρυσὸς ἀεὶ δόλος ἐςὶ καὶ ἄργυρος ἀνθρώποισι.
Χρυςὲ κακῶν ἀρχηγὲ, βιοφθόρε, πάντα χαλέπτων,
Εἴθε ςε μὴ θνητοῖσι γενέσθαι πῆμα πόθεινον.
Σοῦ γὰρ ἕκητι, μάχαι τε, λεηλαςίαι τε, φόνοι τε.
Ἐχθρὰ δὲ τέκνα γονεῦςιν, ἀδέλφειοί τε ςυναίμοις.
Μηδὲ δόλους ῥάπτειν. Μὴ πρὸς φίλον ἦτορ ὁπλίζειν.
Μηθὲ ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἀλλ' ἀγορεύων.
Μήθ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶραν ἀμείβειν.
Πᾶσι δ' ἁπλόος ἴσθι, τάτ' ἐκ ψυχῆς ἀγόρευε.
Ὅςις ἑκὼν ἀδικεῖ, κακὸς ἀνὴρ. Ὅς δ' ὑπ' ἀνάγκης
Οὐκ ἐρέω τὸ τέλος. Βουλὴ δ' εὐθύνεθ' ἑκάςου.
Μὴ γαυροῦ σοφίῃ, μήτ' ἀλκῇ, μήτ' ἐνὶ πλούτῳ.
Εἷς Θεὸς ἐςὶ σοφὸς, δυνατός θ' ἅμα, καὶ πολύολβος.
Μηδὲ παροιχομένοισι κακοῖσι τρύχου τέον ἦτορ.
Οὐκέτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον.
Μὴ προπετὴς ἐς χεῖρα. Χαλίνου δ' ἄγριον ὀργὴν.
Πολλάκι γὰρ πλήξας, ἀέκων φόνον ἐξετέλεσσε.
Ἔςω κοινὰ πάθη. Μηδὲν μεγὰ μήθ' ὑπέροπλον.
Οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ.
Ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκετ' ἔρωτας.
Ὑψαυχεῖ δ' ὁ πολὺς πλοῦτος, καὶ ἐς ὕβριν ἀέξει.
Θυμὸς ὑπερχόμενος μανίην ὀλοόφρονα τεύχει.
Οργὴ δ' ἔςιν ὄρεξις ὑπερβαίνουσα δὲ μηνῆς.
Ζῆλος τῶν ἀγαθῶν ἐσθλὸς, φαύλων δὲ γε φαῦλος.

Τόλμα

Τόλμα κακῶν, ὀλοὴ. Ἀγαθῶν δὲ γε κῦδος ὀπάζει.
Σεμνὸν ἔρως ἀρετῆς. ὁ δὲ κύπριδος, αἶσχος ὀφέλλει.
Ἡδὺς ἀγανόφρων κικλήσκεται ἐν πολιήταις.
Ἐν μέτρῳ φαγέειν, πιέειν, καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον. Ὑπερβασίη δ' ἀλεεινὸν.
Μὴ φθονερὸς, μὴ ἄπιστος ἔσῃ. Μὴ λοίδορος ἴσθι.
Μὴ δὲ κακογνώμων, μὴ ψευδαπάτης ἀμέτρητος.
Σωφροσύνην ἀσκεῖν, αἰσχρῶν δ' ἔργων ἀπέχεσθαι.
Μήδε μιμοῦ κακότητα, δίκῃ δ' ἀπάλειψον ἄμμαν.
Πειθὼ μὲν γὰρ, ὄνειαρ. Ἔρις δ' ἔριν ἀντιφυτεύσει.
Μὴ πίστευε τάχιστα, πρὶν ἀτρεκέως τέρας ὄψει.

Quæ sic Latinè reddita sunt.

Ne ditescas injustè. Sed ex justè partis vive.
Esto contentus præsentibus, & ab alienis abstine.
Mendacia ne dixeris, sed vera omnia custodias.
Neque frustra simulacra colas: Sed immortalem semper
Primum Deum reverere. Deinde verò tuos parentes.
Omnibus justa tribue, nec in judicium injustum venias.
Ne abjicias paupertatem: injustè nec judices ex persona.
Si tu malè judicaveris, postea Deus te judicabit.
Testimonium falsum fuge, & justa profer.
Virginitatem custodi. Dilectionem erga omnes observa.
Mensuras dato justas: bonus verò est modus in omnibus.
Trutinam ne pellas in alteram partem, sed æqualem trahas.
Ne pejeraveris, neque ignoranter, neque sponte.
Perjurum odit Deus, quisquis ille qui juraverit.
Ex injustis operibus donum manu ne unquam suscipias.
Semina ne subripito. Execrabilis quisquis abstulerit.
In sæcula sæculorum. Dissipatio erit vitæ.
Ne cum masculo cubes: ne sycophantam agas: nec occidas.
Mercedem laboranti da: nec afflige pauperem.
Linguæ mentem cohibe: arcanum sermonem in pectore continè.
Ne injurius esse velis: nec injustè quenquam agere sinas.
Pauperibus statim da, neque cras reverti jube.
Copiam spicarum manui egenti præbe.
Quicunque Eleemosynam dat, Deo novit fœnorare.
Liberat à morte misericordia, judicium quando venerit.
Non sacrificium, misericordiam verò vult Deus pro sacrificio.
Vestito itaque nudum: impertire esurienti panes tuos.
Exulem in domum excipe: & cæco viæ dux esto.
Naufragorum miserere; quia navigatio est incerta.
Manum lapso porrige, serváq; desertum virum.
Communes casus omnium: vita rota, instabilis felicitas.
Si divitias habes, tuam manum pauperibus porrige.
Quæ tibi dedit Deus, de his egenti eroga.
Communis tota vita hominum; inæqualis autem facta est.
Ne si virum pauperem conspexeris, irrideas dicteriis.
Neque malignè alloquaris vitu perandum aliquem virum.
Vita in morte probatur. Nam si quis perpetrarit
Illegitimum quid aut justum dijudicatur in judicium si venerit.

Ne mentem lædas vino, nec bibas immoderatè
Sanguinem verò ne comedas: & ab iis quæ diis immolantur abstine.
Gladium accinge non contra amicum, sed ad defensionem.
Utinam verò non utaris, neque injustè, neque justè.
Etiamsi namque occideris hostem, tuam manum polluis.
Ab agro vicini abstine, neque transi.
Omnis terminus est justus, transgressio verò vitiosa.
Nequem crescentem læseris fructum agri.
Sint in pari honore advenæ cum civibus.
Omnes enim peregrinatione circumvehuntur ærumnosâ,
Tanquam hospites alter utrius. Peregrinus verò nullus inter vos
Erit: quia omnes homines sanguine ex uno estis.
Terrag; non perpetuum habet locum hominibus.
Non velis ditescere, neque opta: Sed hoc opta;
Ut vivas paucis contentus, nec quicquam possideas injustum.
Amor pecuniæ mater est malitiæ omnis.
Ne desiderium sit auri, vel argenti. In his enim
Erit utrimg; acutum animum corrumpens ibi ferrum.
Aurum semper fraus est & argentum hominibus.
O aurum malorum dux, vitæ labes, omnia evertens!
Utinam tu mortalibus non esses malum desiderabile!
Tui enim gratia pugnæ, & prædæ, & cædes:
Infensig; liberi parentibus, fratresq; consanguineis.
Ne fraudes consuas, neque contra carum cor armeste.
Neque aliam occultes in corde sententiam, aliam proferas.
Neque ut saxis adhærens polypus, cum loco mutes.
Omnibus verò simplex sis, quæg; ex animo profer.
Qui volens injustè facit, improbus vir. Qui verò coactus,
Non malum dico prorsus. Consilium verò redarguitur cujusq;
Ne efferaris sapientiæ, neq; viribus, neq; opibus.
Unus Deus est sapiens, potens simul, & multum dives.
Ne præteritis malis crucia tuum cor.
Nunquam enim potest factum fieri infectum.
Ne sis præceps ad manum, sed compesce sævam iram.
Sæpè enim percutiens invitus cædem perpetravit.
Sint communes passiones: nihil magnum neq; superbum sit.
Non bona redundans esse solet mortalibus utilitas.
Nimius autem luxus ad immodicos trahit amores.
Extollunt autem multæ divitiæ, & ad petulantiam impellunt.
Ira nimia furorem pernicioſum parit.
Ira quidem est cupiditas, sed modum excedens, odium.
Æmulatio bonorum bona, malorum verò mala.
Audacia malorum pernicioſa; bonorum verò gloriam adfert.
Honestus est amor virtutis: Sed Veneris dedecus auget.
Suavis mansueto animo præditus vocatur inter cives.
Moderatè ede, bibe, & loquere.
Omnium modus optimus, excessus verò molestus.
Ne invidus, neque incredulus sis: nec calumniator esto.
Nec pravi consilii, nec impostor immoderatus.
Temperantiam exerce, obscœnisq; factis abstine.
Nec sectare malignitatem, sed jure repelle injuriam.

Per-

Persuasio namque commodum: Lis verò litem rursùs gignit.
Ne credas temerè, priusquam finem certò perspicias.

Proderit hîc pauca referre, quæ in Sibyllinis oraculis ad hanc vitæ integritatem sectandam pertinentia inveniuntur. *lib. 8. sub finem hæc leguntur.*

Εἰκὼν ἐς' ἀνθρωπος ἐμὴ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Τούτῳ θὲς καθαρόν τε ἀναιμακτόν τε τράπεζαν,
Πληρώσας ἀγαθῶν; καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἄρτον;
Καὶ διψῶντι πόσιν, καὶ εἵματα χρωμαῖ γυμνῷ.
Ἐκ μόχθων ἰδίων πορίσας ἁγναῖς παλάμῃσι.
Θλιβόμενον κτῆσαι, καὶ τῷ κάμνοντι παρέσσα.
Καὶ ζῶσαν θυσίαν ταύτην τῷ ζῶντι πόρισε.
Σπεῖρον ἐπ' εὐσεβίῃ ἵνα σοὶ κύρωσι τάδε δώρῃ.
Καρπὸς ἀθανάτους, καὶ φῶς αἰώνιον ἕξεις.
Καὶ ζωὴ ἀμάρακτον, ὅταν πυρὶ πάντας ἐλέγξῃ.

Effigies mea homo est rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram sine sanguine mensam,
Repletamq; bonis: panem potumq; famenti,
Et sitienti da: nudum tege corpus amictu.
De proprio castis manibus largire labore.
Oppressum recrea: fessi solare labores.
Hæc à te detur viventi victima vivens.
Sparge piè semen, Dominus tibi donet ut ista,
Æternos fructus, æternum lumen habebis,
Vitam incorruptam, cùm cunctos arguet ignis.

Libro quarto alia Sibylla homines hortatur ad resipiscentiam his verbis:

Ἀμέλεοι μετάθεσθε βρότοι τάδε μηδὲ θεὸς ὀργὴ
Παντοίῃ ἀγάγητε θεὸν μέγαν: ἀλλὰ μεθέντες
Φάσγανα καὶ σπαχάς, ἀνδροκτασίας τε, καὶ ὕβρεις.
Ἐν ποταμοῖς λόσασθε ὅλον δέμας ἀενάοισι
Χεῖρας τ' ἀπανύσαντες εἰς αἰθέρα, τῶν πάρος ἔργων
Συγγνώμην αἰτεῖσθε, καὶ εὐσεβίαις ἀζέσθαι
Πικρὸν ἰάζασθε. Ὁ θεὸς δ' ἔξ μετάνοιαν
Οὐδ' ὀλέζῃ: πάντῃ γὰρ χόλον πάλιν, εἴπερ ἅπαντες
Εὐσεβίῃ εὐάρμοστον ἐνὶ φρεσὶν ἀσκήσητε.

--------*At vos resipiscite stulti*
Mortales, magnumq; Deum irritare cavete.
Ponite sed gladios, gemitus, cædesq;, nefasq;.
Et totum fluvio corpus mersate perenni.
Tunc manibus passis ad sidera, præteritorum
Poscite factorum veniam; sanateq; factis
Impia facta piis. Nam sic Deus ipse vicissim
Consilium vertet, neq; vos exscindet, & iram
Sedabit rursum, si vos modò mente coletis,
Quà nil gratius est illi, pietatis amorem.

Eodem *libro quarto* hæc quoque leguntur.

Ὄλβιοι ἀνθρώπων κεῖνοι χθὼν γαῖαν ἔσονται,
Ὅσοι δὴ σέβεσι μέγαν Θεὸν εὐλογέοντες
Πρὶν φαγέειν, πίειν τε, πεποιθότες εὐσεβέησιν.

Οἱ νηὸς μὴ πάντας ἀποτρέψασιν ἰδόντες.
Καὶ βωμὸς, εἰκαῖα λίθων ἀφιδρύματα κόφων.
Αἱματι ἐμψύχων μεμιάσμενα, ἢ θυσίησιν.
Τελεσπόδων. Βλέψασι δ' ἑνὸς Θεοῦ εἰς μέγα κῦδος.
Οὔτε φόνον ῥίξαντες ἀτάσθαλοι, ὅτε κλοπαῖον.
Κέρδος ἄπειρον ἑλόντες, ἃ δὴ ῥίγιστα τέτυκται.
Οὐδ' αὖ ἐσ' ἀλλοδαπὴς ἡδίτης πόθον αἰσχρὸν ἔχοντες,
Οὔτ' ἄρσεν' ἄρσεν ὕβριν ἀπεχθέα τε συγερώτε.

Felices hominum illi versabuntur in orbe,
Qui laudare Dei supremi Numen amabunt
Ante cibum & potum, freti pietatis amore.
Omnia qui visu templa avertentur, & aras,
Et lapidum vanas stupidorum pondere moles:
Sacrificio fœdas animantum, quadrupedúmque
Sanguine: suspicient q. Dei decus unius ingens,
Nec diram facient cædem: neq. lucra parabunt
Grandia per furtum, quæ sunt deterrima planè.
Nec vetitum alterius cupient fœdare cubile.
Masculanec turpi maculabunt corpora tactu.

Item libro tertio.

Ἀλλὰ σὺ μὴ πολλῷ βροτὲ ποικιλόμηλι κακόφρων
Ἀλλὰ λιτῶν πλεῖστον τρέψας Θεὸν ἱλάσκοιο.
Θῦε Θεῷ ταύρων ἑκαλοντάδας, ἠδὲ καὶ ἀρνῶν
Πρωτοτόκων, αἰγῶν τε θηλομηλούσαις ἐν ὥρῃς.
Ἀλλά μιν ἱλάσκου Θεὸν ἄμβροτον, αἰὲν ἐλεήζῃ
Οὗτος μόνος ἐστὶ Θεὸς, κ' οὐκ ἔστιν ἕτ' ἄλλος.
Τὸν ἢ φυλοζωΐῃσι τίμα, ἢ μήδενα θλίβε.
Ταῦτα γὰρ Ἀθανάτου κέλευθ' δειλοῖς βροτοῖσιν.

Sed tu mortalis versuta mente, malaq.,
Noli divitiis nimis invigilare: sed illis
Missis, conversus Numen placare memento.
Et mactare Deo taurorum corpora centum,
Primigenosq. agnos, caprasq. volantibus horis.
Quære Dei facilem æternè placando favorem:
Qui solus Deus est, nec quisquam est alter ab ipso.
Justiciam colito, nulliq. injurius esto.
Immortalis enim jubet hoc mortalibus ægris.

Hæc & ejusmodi plurima leguntur in Sibyllinis libris; quibus homines ad rectam vitã exhortabantur: neq; ulla ferè in iis est pagina, quę non contineat admonitiones ad homines, ut convertantur ad Deum verum, qui solus est, nèque quenquam habet suæ Divinitatis participem. Qui idolomaniam aversatur, & idololatras perdet: qui vitæ integritatem commendat, & requirit magis quàm sacrificia. Judicium imminere generale, ad quod sistentur omnes mortales: Deum verò judicaturum omnes homines sine personarum acceptione: discernetque pios ab impiis, & unicuique reddet secundùm opera sua. Hæc maximè describit Erythræa Sibylla *lib. 3. oraculorum:* ubi longo carmine piorum gaudia, & benefactorum mercedem recenset, quam recipient in vita æterna: qua fruentur indesinenter post corporum resurrectionem: Mali autem & impii admissorum scelerum pœnas dabunt atroces cruciati flammis Cocyti, & gehenna sempiterna: simul etiam ostendit

dit & describit quæ studia sint futura piorum: & quo modo hanc vitam traducent, huic rei tantùm intenti, ut Deo vero & soli inserviant, & placeant.

Hæc doctrina post diluvium promulgata est à Patriarcha *Noha*, & seriò inculcata hominibus, qui statim corrupti sunt, & per omnem idololatriam debacchati, coinquinati sunt impuris libidinibus, cædibus, violentia, rapinis, & injuriis: Sed semper sibi Deus aliquos reservavit, qui vitæ innocentia, justicia, & pietate viguerunt, & alios docuerunt: ut in *Themide* factum esse constat, quæ statim post diluvium nata, boni *Ogygis* avi pietatem secuta, homines assiduis exhortationibus compulerit ad benè, innocenterque vivendum: docuerit Deo nihil gratius esse pietate erga cœleste Numen, & charitate erga proximum. Ideò illi à priscâ antiquitate honores summi tributi sunt, tanquam Justiciæ fautrici, & Dei Sacerdoti primariæ. Nam cùm fuerit inter homines paucis post diluvium generale annis, non est dubium, quin doctrina salutaris proposita à Sancto Patriarcha Noa, diu permanserit tenaciter sculpta mentibus posterorum *Semi*: licèt hæc puritas statim depravata sit impietate & malignitate *Chami*, qui facinora (propter quæ Deus mundum diluvio perdiderat) statim apud Ægyptios, Aborigenes, & Bactrianos suscitaverit.

O APOL-

APOLLO PYTHIUS.

Apollo Pythius.

Sive Clarum, aut Delphos habitem, Delumve natantem
Fatidico Ex adytis me juvat ore loqui.

Apollines 4.

APOLLINIS nomen ad plures relatum fuisse apud antiquos legimus. *Apollinum*; inquit *Cicero lib. de natura Deorum, antiquissimus fuit ex Vulcano natus, Athenarum custos: Alter* Corybantis *fuit filius, natus in Creta: cujus de illa Insula cum* Jove *ipso certamen fuisse traditur. Tertius* Jove *tertio natus, & Latonâ, quem ex Hyperboreis Delphos venisse ferunt. Quartus in Arcadia natus: quem Arcades Nomionem appellarunt, quòd ab eo leges se accepisse ferant:* Hæc *Cicero.*

Hunc postremum *Nomionem*, vel *Nomium* appellatum Legislatorem Arcades ob nimiam severitatem expulerunt: At is fugiens ad Thessaliæ regem Admetum, illius armenta pavit ad Amphrysum amnem: & post mortem in Deorum numerum relatus est: A Mercurio citharam accepisse dicitur, & Musis præfectus. Alii hanc historiam ita narrant; Nam quæ de omnibus Apollinibus fama narravit,

Python vexat Latonã.

ad unum Latonæ filium Græci transtulerunt. Cùm igitur Latona utero gestaret gemel-

gemellos Apollinem & Dianam, quos ex Jove conceperat, Juno Zelotypa *Pythonem* horrendæ vastitatis serpentem immisit, qui gravidam prosequeretur, & vexaret: Mulier misera post diutinos errores tandem navigio delata in Insulam Ortygiam, ad sororem suam Asteriem, quæ in eâ regnabat. Cumque ea insula ferè tota mari inundaretur, parturienti Latonæ locum dedit, unde *Delus* dicta quæ ἄδηλος erat antea: ibi igitur enixa pueros, prima prodiit ex utero *Diana*, eaque se obstetricem matri in partu fratris Apollinis laboranti præbuit: unde factum est, ut prægnantes in puerperio ejus Numen invocarent: eamque vel *Lucinam*, vel *Ilithyiam* vocaverunt, quòd lucem natis infantibus apertis eorum oculis ostenderet: Apollo igitur natus, & adultus Pythonem matris vexatorem sagittis confecit, & Cyclopes occidit, quòd fulmen Jovi fabricassent ad interficiendum ejus filium Æsculapium, quem Juppiter fulminatum ad Inferos detrusit, propterea quòd Hippolytum ab equis discerptum in vitam restituisset: Apollo igitur irritato Jove propter has cædes, divinitate privatus in Thessaliam se recepit, & Admeti regis pastor factus est: amavit Daphnem Nympham Penei filiam, quæ ejus vim cùm non posset evitare, in Laurum arborem mutata est, amatori postea sacram. Impotenti quoque amore Cyrenem Daphnes sororem dilexit, quam in Pelio Thessaliæ monte raptam transtulit in eam Libyæ partem inter Syrtim majorem, & Mareotidem sitam, quæ à Nympha dicta est Cyrenaica regio: Ex ea natus est Apollini *Aristæus* & ejus frater. *Virg.* 4. *Georg.* Amavit quoque Apollo Hyacinthum formosissimum adolescentem Amyclæum, quem & Zephyrus quoque deperibat. Sed cùm puer in Apollinis amorem esset propensior, & se crebrò cum illo disci jactu exerceret, Zephyrus discum ab Apolline jactum in caput Hyacinthi detorsit, cujus ictu mortuus est, & in florem sui nominis mutatus. *Ovidius lib.* 10. *Metamorph.* & *Palæphatus tractatu de fabulosis narrationibus*: in ejus honorem Lacedæmonii sacra Hyacinthia quotannis celebrabant. Branchum quoque Thessalum juvenem amavit Apollo, quem ipse susceperat ex filia Jaucis & Sucronis: & hunc pater amavit viventem, & mortuum communi templo coli voluit, cujus fuerat Sacerdos. *Strabo libro* 14. Vicit Apollo Marsyam Satyrum ex Celeni oppido Phrygiæ oriundum, qui tibiis à Minerva inventis ausus est Apollinem ad certamen provocare, à quo cùm victus esset, excoriatus est: Tibicinem suum Nymphæ Phrygiæ mortuum ita ploraverunt, ut ex earum lacrymis Marsyam fluvium ortum fuisse fabulati sint: *Ovidius libro Fastorum sexto.* Dicitur quoque Apollo adjuvante Neptuno Ilii mœnia struxisse Laomedonte Rege Trojanorum poscente, pacto cum illis precio, quod cùm nollet persolvere post absolutum opus, indignati Dii urbem duplici calamitate affecerunt; Apollo peste, Neptunus verò inundationibus. Qua de re postquam Laomedon consuluisset oraculum, responsum tulit, Deos alio modo placari non posse, nisi quotannis virgo Trojana in quam sors cecidisset Ceto monstro marino devoranda exponeretur. Sors autem *Hesionem* regis filiam prodidit: quæ cùm scopulo alligata Cetum lacrymabunda expectaret, ab Hercule illac prætereunte liberata est: ea tamen conditione, ut liberationis præmium Laomedon illi traderet equos, quos habebat divino semine procreatos. At cùm pacto non staret rex, Hercules collecto undique exercitu, Ilium obsidet, expugnat, & diripit: Laomedontem occidit, Hesionem Telamoni uxorem tradit, quod primus muros conscendisset. Priamum quoque regis filium impuberem captivum abduxit, qui postea à vicinis auro redemptus, Ilium restauravit Apollo primus Medicinæ usum traditur invenisse & propterea Deitatem meruisse, unde *Ovid.* 1. *Metam.*

Apollo & Diana nati in Delo.

Apollo occidit Pythonē & Cyclopes.

Apollo divinitate exutus Admeti fit pastor.

Daphne ab Apolline rapta.

Cyrene ex Apolline concipit Aristæum.

Hyacinthus amatur ab Apolline.

Branchus Apollinis filius.

Marsyas ab Apolline victus.

Apollo cum Neptuno Ilii mœnia ædificat.

Hesione Ceto exposita.

Apollo Medicinæ auctor.

Inventum medicina meum est: opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis.

Soli enim præfectus est Apollo, imò ipse Sol dicitur, & Phœbus. Et quamdiu

Sol super nostro est hemisphærio, morborum omnia symptomata, & dolores reduntur multò tolerabiliores: noctu verò corpora fiunt debiliora, & languidiora. Herbas etiam omnes Solis virtute prodire, & suas vires accipere certum est. Is quoque carminis & Musices auctor fuisse creditur: unde illi lyra, & barbitus sacer est: & Poëtæ illum sibi Numen præcipuum constituunt. *Triplex* est ejus potestas: In cœlo enim *Sol* vocatur, in terris *Liber Pater*, apud Inferos *Apollo*: cujus simulacro imberbi tria adpingebantur *Lyra, clipeus, & sagittæ*: Multa illi nomina in poëtis tribuuntur pro locis in quibus colebatur, & officiis quibus mortale genus juvabat. *Parrhasius, Patræus, Pythius, Leochares, Boidromius, Clarius, Carnius, Diradiotes, Alexicacus, Ismenius, Musarum dux, Parnassi Præses, Parcarum ductor, Clarius, Delius, Smyntheus*, & alia de quibus *Pausanias*.

Triplex Apollinis potestas.

Apollinis cognomina.

Delphicum oraculum Apollini sacrum.

At cùm multis in locis Europæ & Asiæ coleretur Delphis antiqua religione venerandum habuit templum: ubi illi sacratus est ille celebris *tripes* à Pelope, dum uxorem Hippodamiam duceret Oenomai regis Elidis filiam: quem tripodem fabricarat Mulciber & Pelopi donaverat. Ex hoc tripode Phœbades virgines divino Apollinis Numine afflatæ responsa dabant sciscitantibus rerum futurarum eventum.

Quomodo cœpit oraculum Delphis.

De hoc oraculo *Pythio* quòd Delphis in Bœotia reddebatur ita scribit *Diodor. Siculus: Cùm in eo loco, ubi templum postea extructum est, circum pascerent capræ, factum est, ut una ex grege frequenter ad hiatum illum accederet; & quoties cunque introspexisset, toties reversa miris, & insuetis gestiret saltibus, vocemq; sonaret insuetam: quæ pastor miratus, cùm accederet & ipse, hiatum spectaturus, mox eodem impetu hausto, conceptoq; simili modo exsilire, & vaticinia fundere incipit. Fama increbrescit, & pervulgatur: fit concursus ingens ad hiatum: & quotquot demittunt sese, statim fatidico habitu afflati furibundis similes evadunt. Tandem quod ex furore multi per præceps in hiatum desilirent, & perirent, interdicto cautum fuit, ne quis amplius inscenderet. Voragini templum impositum: & ministerium excipiendi ab insiliente Dæmone, referendiq; responsa fœminæ virgini commendatum fuit. Aliquanto post, quòd Echerates (velut alii volunt Isocrates) quidam Thessalus Pythiam raptam violasset, huic quoque id ademptum, & vetulæ, quæ quinquagesimum exegisset annum, injunctum fuit.*

Primum oraculum Delphicum redditum in Parnasso.

Constat sanè ante Trojæ expeditionem hoc oraculum plus quàm centum annis claruisse: Sed primo redditum in *Parnasso* monte, qui Delphis propinquus est. Id quod nomen montis indicat, quemadmodum quidam literis tradiderunt, maximè *Casparus Peucerus: Videtur*, inquit, *appellatio facta ex Hebræo* Nahas, *quæ vox augurium significat, & divinationem: & ab* Hur, *sed præposita in compositione litera P. vel potiùs* Parai, *quarum vocum prior montem significat, posterior hiatum, ut idem sonet Parnassus quod mons, vel rectiùs hiatus divinationum.* Succesſu autem temporis templum ad radices Parnassi supra specum condiderunt incolæ, & oppidum mœnibus cinctũ. In medio templi erectus erat tripes, in quo insidens Pythia afflatum Dæmonis erumpentis è profundo hiatu excipiebat: quo correpta vaticinabatur: idque non semper, sed statis tantùm temporibus, ut Idibus & calendis mensium, vel lunæ defectu aut incremento, vel crepusculis matutino & vespertino. Qui sciscitaturi erant oraculum, consecrabant priùs solemni ritu, & mactabant victimam; quam postquam totam contremiscere, & micare cerneret Pythia, insidebat Tripodi sacro, conceptoque Deo Græcis verbis responsa pronunciabat. Templo vicinus fuit fons Κασσωτὶς nomine: cui si fasces ardentes admoverentur, eas extinguebat. Si procul essent remotæ, subitò accendebantur, & flammas concipiebant: ejusque fontis aqua pota vim vaticinandi præbebat: sed tamen brevioris vitæ reddebantur ejus aquæ potores.

Tripes Delphicus.

Cassiotis fons fatidicus.

Delphicum templum splendidissimum donariis.

Nullum fuit tota Græcia templum Apollinis magnificentius aut donariis locupletius. Nam in eo statuæ plurimæ ex auro solido & argento magni ponderis, & artificii à Regibus & Principibus repositæ erant: cum aliis donariis preciosissimis,

quæ

quæ ab omnis statûs hominibus religionis causâ in sacrariis recondita erant. *Pausanias* refert, sceleton aheneum artificii admirandi appensum tholo templi fuisse ab *Hippocrate*. Dirutum quinquies fuisse tradunt historiæ, & direptum sæpiùs. *Nero Imperator* ex templo quingentas aheneas abstulit statuas: mactavitque homines Deo, & mortuorum corpora projecit in hiatum. *Pausanias* recitat *Phocensium* duces, qui in bello sacro templum hoc donariis spoliaverant, crudelibus vindictis à Deo sublatos esse. Tandem *Juliano Imperatore* regnante fulmine tactum est, & funditùs eversum: in cujus ruinis & incendio periit excellenti opere facta statua Apollinis deaurata.

Quinquies dirutum templum Delphicũ.

Habuit Apollo alibi etiam oracula: ut in *Delo* Insula, ubi sortes Deliæ reddebantur, certitudine toto orbe celebratæ. Templum enim habuit ad mare è regione *Eubœæ*, ubi natus credebatur Apollo. Ejus aræ nullum animal mactatum imponebatur, neque in eo loco ulla mortuorum cadavera cremabantur, ut alibi moris erat: neque in ea Insula canes alebantur, cùm eam Deus vellet esse ab omni cæde & pollutione immunem. Ideò Athenienses jussi oraculo eam insulam expiare, sepultorum cadavera sepulchris eruta aliò transportarunt: edictoque sanxerunt, ne quis in ea nasceretur, aut moreretur. Ideò quæ partui erant vicinæ, aut qui lethalibus erant correpti morbis, in Rhenam Insulam vicinam deferebantur. Ara quæ in eo templo erat, structa fuit ex dextris mactatarum pecudum cornibus, arte simul compactis egregiâ.

Sortes Deliæ.

Nemo nasci aut mori in Delo permittebatur.

Ara Delia.

Colophone, quæ urbs est Joniæ, oraculum habuit clarissimum Apollo, ad quod ex tota Asia confluebant homines Deum de suis rebus consulturi: quæ urbs opulentissima reddita est, navalibusque copiis potens: Colophoniique in equestribus certaminibus tantùm excelluerunt, ut quibuscunque se socios adjunxissent, ii sibi certam victoriam pollicerentur: unde natum proverbium, quando summa manus alicui operi imponenda erat, *addere Colophonem* dicebant. Ab ea *Colophonius vates* dictus est *Homerus*, quod in ea natus jactaretur à civibus.

Apollo Colophonius.

Addere Colophonem quid.

Apollo Colophonius sciscitanti cuidam quid, aut quis esset Deus, viginti & uno versibus respondit: quorum hoc est principium:

Apollinis de vero Deo responsum.

Ἀυτοφυὴς, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀςυφέλικτος
Ὄυνομα μηδὲ λόγῳ χωρούμενον, ἐν πυρὶ ναίων:
Τουτὶ Θεὸς. μικρὰ δὲ Θεοῦ μερὶς Ἄγγελοι ἡμεῖς.

Et ut *Lactantius* addit: Quem hic Apollo ἀμήτορα vocat, eundem *Trismegistus* appellat ἀπάτορα: quòd origo non sit illi nisi à seipso. Illum esse rerum omnium conditorem, mundi regem, unum Patrem, unum Deum. Ejusque ministros vocat Angelos: inter quos Apollo se numerat: & cùm interrogaretur quo modo sibi supplicari vellet:

Apollo se Dei Angelum profitetur.

Πάνσοφε, παντοδίδακτε, ἐνολοίςροφε κέκλυθι Δαίμων.

Et cùm alius preces in *Apollinem Smyntheum* rogatus exponeret, ita supplicationem suam exorsus est:

Ἁρμονίη κόσμοιο φαέσφορε, καὶ σοφὲ Δαίμων.

Alio quoque responso in hunc modum retulit:

Δαίμονες οἱ φοιτῶσι περὶ χθόνα, καὶ περὶ πόντον
Ἀκάματοι δάμονται ὑπαὶ μάςιγι Θεοῖο.

Dæmones subjecti Deo.

Apollo Milesius, cùm à quibusdam consultus esset de Judæorum religione, an Deum verum colerent, ita respondit:

Apollinis responsum de Deo Judæorum.

Ἠδὲ Θεὸν Βασιλῆα, καὶ γενητῆρα πρὸ παντῶν
Ὃν τρέμεται καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα
Ταρταρεοί τε μυχοὶ, καὶ Δαίμονες ἐκφρίττουσιν.

Ubi apertè Dæmon *Deum Judæorum summum, & unicum esse fatetur: cui terra cœlum, inferiq́, & Dæmones omnes subjecti sunt.*

De hoc summo Deo loquitur *Sibylla Erythræa* in principio lib. I.

De summo Deo Erythræa Phœbas.

Εἷς Θεὸς, ὃς μόνος ἄρχει ὑπερμεγέθης, ἀγένητος,
Παντοκράτωρ, ἀόρατος, ὁρῶν μόνος αὐτὸς ἅπαντα:
Αὐτὸς δ' οὐ βλέπεται θνητῆς ὑπὸ σάρκος ἁπάσσης: *& paulò post:*
Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ' ἡγήτορα κόσμου:
Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχθη,
Αὐτογενὴς, ἀγένητος, ἅπαντα κρατῶν Διαπαντὸς;
Πᾶσι βροτοῖσιν ἐνὼν τὸ κριτήριον ἐν φάει κοινῷ.
Τῆς κακοβουλοσύνης δὲ τὸν ἄξιον ἕξετε μισθὸν.
Ὅττι Θεὸν προλιπόντες ἀλήθινον, ἀενάοντε
Δοξάζειν αὐτῷ τε θύειν ἱερὰς ἑκατόμβας
Δαίμοσι τὰς θυσίας ἐποιήσατε τοῖσιν ἐν Ἅδου.
Τύφῳ καὶ μανίῃ δὲ βαδίζετε, καὶ τρίβον ὀρθὴν
Εὐθεῖαν προλιπόντες ἀπήλθετε, καὶ δι' ἀκανθῶν;
Καὶ σκολόπων ἐπλανᾶσθε: *& postea:*
Εἰ δὲ γενητὸν ὅλως καὶ φθείρεται, οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυπώμενος εἶναι:
Ἀλλὰ Θεὸς μόνος εἷς πανυπέρτατος, ὅς πεποίηκεν
Οὐρανὸν, ἠελιόντε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου,
Οὔρεαθ' ὑλήεντα, καὶ ἀέννα χεύματα πηγῶν: *&c.*
Τὶς γὰρ σὰρξ δύναται θνητῶν γνῶναι τάδ' ἅπαντα.
Ἀλλ' αὐτὸς μόνος οἶδεν, ὁ ποιήσας τάδ' ἀπ' ἀρχῆς;
Ἄφθαρτος κτίστης, αἰώνιος, αἰθέρι ναίων.

Unus Deus est, solus qui regnat in orbe;
Qui solus semperq́ fuit, semperq́ futurus:
Non genitus, per se constans, tenet omnia semper;
Et viget in cunctis mortalibus, atq́ vigorem
Sensibus insinuat, communis luminis auctor.
Præmia sed pravæ mentis digna accipietis.
Quandoquidem æternoq́ Deo veroq́ relicto,
Cui decus, & sacro debetur victima ritu,
Manibus Infernis fecistis sacra superbi:
Insaniq́ viâ rectâ veraq́ relictâ,
Erratis per iter scopulis & sentibus horrens. Et iterùm:
Quòd si progenitum est, prorsum interit: exq́ virili,
Fœmineóq́ nequit membro Deus esse creatus.
Sed Deus est unus solus, rerumq́ supremus,
Qui cœlum, solem, stellas, lunamq́ creavit,
Frugiferam terram, pontiq́ fluenta tumentis,
Sylvosos montes, fontesq́ perennè scatentes:

Et alia multa narrat quę à DEO illo Summo creata sunt, & per quæ ejus majestas cognosci potest: tandem subjicit:

Nam quis hæc valeat mortalis noscere cuncta?
Ipse sed hæc solus novit, qui condidit unus,
Auctor inextinctus, æternus, in æthere degens.

Magna

Magna est istius Phœbadis sapientia, quam illi non inspiravit mendaciorum auctor Apollo, sed Spiritu divino acta protulit verba vera, quæ non intellexit. Deum illum summum profitetur, de quo ita loquitur:

Unus qui solus regnat Deus, atque supremus
Omnipotens, nunquam genitus: qui conspicit ipse
Omnia, mortali non aspectabilis ulli
Corporeis oculis.

Et lib. 3. de hoc summo DEO ita disserit:

Εἷς Θεὸς ἐστὶ μόναρχος, ἀθέσφατος, αἰθέρι ναίων.
Αὐτοφυὴς, ἀόρατος, ὁρῶν μόνος αὐτὸς ἅπαντα.
Ὃν χείρ γ' οὐκ ἐποίησε λιθοξόος, οὐδ' ἀπὸ χρυσοῦ
Τέχνης ἀνθρώπου φαίνει τύπος, οὐδ' ἐλέφαντος,
Ἀλλ' αὐτὸς ἀνέδειξεν αἰῶνος αὐτὸς ἑαυτὸν:
Ὄντα τε, καὶ πρὶν ἐόντα, ἀτὰρ πάλι καὶ μετέπειτα.

Quis sit verus Deus.

Unus & immensus Deus est, regnator & unus.
Æthereus, sese consistens totus in uno.
Cuncta videns solus, non aspectabilis ipse:
Quem non humani saxo manus ulla, vel auro,
Aut ebore artificis fecit, retulit vé figuram.
Ipse sed ipsum se sæclo monstravit ab omni,
Quiq; est, quiq; fuit, qui porrò deinde futurus.

Subjungit iterùm grave judicium paratum idololatris, qui Deo summo neglecto simulacris hominum & animalium inserviunt:

Οὐ σέβετ', οὐδὲ φοβεῖσθε Θεὸν, ματαίως δὲ πλανᾶσθε
Προσκυνέοντες ὄφεις τε, καὶ ἑλούροισι θύοντες,
Εἰδώλοις τ' ἄλλοις, λιθίνοις θ' ὑδρύμασι φώτων.
Καὶ ναοῖς ἀθέοισι καθεζόμενοι πρὸ θυράων.

In Idololatras.

Non colitis neq; timetis Deum, sed stulte erratis
Anguibus & feli reverenter sacrificantes,
Et signis aliis hominum, saxisq; sacratis
Ante profanorum delubrorum ostia stantes.

Et vaticinatur alia Phœbas aliquando futurum (nempe in adventu CHRISTI,) ut homines à cultu profano idolorũ abstineant, & huic vero Deo inserviant:

Τρίψουσι δ' εἴδωλα βροτοὶ καὶ πλοῦτον ἅπαντα: *& alibi:*
Ἔργα δὲ χειροποιητὰ θεῶν συνεκαύσονται.

Idola aliquando peritura.

Multa de his leget Lector in sequentibus, ubi expressè de Sibyllis tractabimus, & exponemus earum prædictiones de venturo CHRISTO Servatore, qui falsum Deorum cultum abolebit, & homines ad summum Deum adducet. Nunc progrediemur in iis, quæ Apollo prædixit hominibus, tam oraculis, quàm sortibus, quas reddidit diversis in mundi regionibus.

Sortes reddidit *Pataræ* urbe Lyciæ condita à Pataro Apollinis filio, & Lyciæ Xanthi filiæ: In ea sex hybernis mensibus oracula reddebat: Hinc *Lyciæ sortes. Servius in 4. Æneid. & Strabo lib. 14.*

Sortes Pataræ sive Lyciæ.

Oraculum quoque antiquissimum fuit Apollinis *Didymæi* in urbe Mileto, quę sita est in finibus Joniæ, & Cariæ, decem stadiis ab ostio Mæandri: ea priùs *Lelegëis* dicta est, & *Pityusa* & *Anactoria*, de hoc inferiùs in historia *Branchi.*

Apollo Didymæus.

Sed omnium celeberrimum habuit responsorũ suorum locum apud *Delphos:* ubi toto orbe certissima poscebantur oracula. Inter quæ *Aristoteles* tale citat:

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον, λῷστον δ' ὑγιαίνειν.
Justitia est pulcherrima res: sanum optima corpus.

Ex

Ex ſpecu Delphico reſponſum hoc datum eſt *Meſſeniis:*

Ταῖς τέχναις τὶς ἁλώσεται αἷσπερ ὑπῆρξεν.

Pœna impiorum.

Artibus his capiére, alios queis ceperis ipſe.

Et aliud à Dæmone Pythio pronunciatum eſt, quo Deum aſſerit atroces ſumpturum pœnas de impiis:

Δι' ὧν τὶς ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται.

Pœna talionis.

Per quæ quis peccat, facta per illa luat.

De pœna talionis alia extat ejusdem hæc ſententia:

Οἷα τ' ἀνὴρ ῥέξῃ, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Qualia quis patrat, talis manet exitus ipſum.

Athenienſium felicitas.

Athenienſibus quoque hoc oraculum promiſit quietem & felicitatem poſt longas ærumnas & calamitates acceptas:

Εὔδαιμων πτολίεθρον Ἀθηναίης ἀγελείης
Πολλὰ παθὸν, καὶ πολλὰ ἰδὸν, καὶ πολλὰ μογῆσαν.
Ἀιετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι ἢ μετὰ πάντα.

Belligeræ urbs nunquam non fortunata Minervæ,
Poſt mala, poſt & triſtia multa, gravesq́; labores,
Tanquam aquila ætheria perpes ſub nube volabis.

Et hanc prædictionem eventus veram fuiſſe demonſtravit. Nam poſt pugnam illam ad Leuctra Bœotiæ urbem habitam, *Epaminondas* Thebanorum Dux uſque adeò Lacedæmoniorum vires attrivit, ut amiſſo Græciæ Imperio poſtea nequiverint in integrum reſtitui. Idque prælium commiſſum eſt in eo campo, ubi *Hippo* & *Miletia*, vel *Theano* & *Evexippe Scedaſi* Bœoti filiæ à Lacedæmoniis juvenibus per vim conſtupratæ; ſibi mortem intulerunt, & eodem in loco ſepultæ ſunt, patérque *Scedaſus* doloris impatientia, ad filiarum tumulos gladio ſe confecit. Lacedæmoniis igitur victis, & oppreſſis, Athenienſes paulatim caput extulerunt, eorumque reſpublica ad priſtinum florem reducta eſt: quæ multis poſt ſæculis continuato Fortunæ favore celebris remanſit.

Depoſitum reddendũ.

Glauco Lacedæmoni depoſitum jurejurando negaturo, Delphicum oraculum hoc verſu reſpondit:

Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων,

Qui benè jurarit, ſoboles felicior hujus.

Fuit enim hic *Glaucus* Epicydis filius Spartanus: Is Mileſium Hoſpitem cum magna pecuniæ ſumma ſua domo exceperat, & eam pecuniam depoſiti nomine. Mortuo hoſpite, ejus filii à Glauco depoſitum à Patre commiſſum repetebant, quibus ſe reſponſum daturum poſt quatuor menſes jurejurando interpoſito promiſit. Venit interim Delphos, Cortinam Apollinis conſulit, an lucrum facturus eſſet; ſi pecuniam depoſitam negaret? Cui Pythia reſpondit:

Γλαῦκ' Ἐπικυδείδη, τὸ μὲν ἀντίκα κέρδιον οὕτω
Ὅρκῳ νικῆσαι, καὶ χρήματα ληΐσσεσθαι
Ὄμνυ', ἐπεῖ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
Ἀλλ' ὅρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρες
Οὐδὲ πόδες. Κραιπνὸς δὲ μετέρχεται εἰσόκε πᾶσαν
Συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Glaucus hoc reſponſo territus veniam deprecabatur: Sed Pythia rurſum reſpondit, idem piaculum committi tentando Deum, & admittendo facinus. Domum

mum igitur reversus pecuniam Milesiis juvenibus restituit: Sed paulò post ipse cum tota familia extinctus est. *Herodotus lib. 6.*

Cùm *Philippus Macedo* Amyntæ filius, & Alexandri Pater scisciteretur, an vi aperta, vel pecunia largitione que hostes deberet aggredi, ita illi responsum est:

Ἀργυρεαῖς λόγχαισι μάχε, καὶ πάντα κρατήσεις.
Argenti pugna telis, atque omnia vinces.

Attalo regi Pergami interroganti de regnorum successoribus ex Delphico specu hæc renunciata sunt:

Αὐτὸς καὶ παῖδες, καὶ παίδων οὐκ ἔτι παῖδες. *Attalo responsum datum.*
Ipse & cognati: nulli sed deinde nepotes.

Nam *Attalus* hic pecunia ditissimus fuit, & inter reges Orientales locupletissimus, cùm mortuis liberis solus esset relictus, Populum Romanum, à quo regnum acceperat, hæredem fortunarum fecit: Cujus supellex, & vestes splendidissimæ, peristromataque auro, & purpura distincta Romam allata sunt.

Idem quoque versus pronunciatus est *Cypsello* Corinthiorum tyranno, qui Delphicum Dæmonem interrogabat de regni successore. At is cum omni posteritate extinctus est. *Cicero in Tusculanis quæstionibus lib. 5. & in lib. de Fato.* *Apollo ad Cypsellum.*

Neroni quoque prædictum est se ex posteritate Juli & Ænææ futurum postremum. *Apollo ad Neronem.*

Ἔσχατος Αἰνεάδων μητροκτόνος ἡγεμονεύσει.
Ultimus Æneadum regnabit matre peremptâ.

Is cùm sub Imperii finem crudelissimè sese gereret in omnes cujuscunque ordinis & sexus, Præceptorem *Senecam* veneno sustulit, vel incisâ venâ. Matrem *Agrippinam* sustulit: unde natum est dicterium.

Quis negat Æneæ natum de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Tandem ob flagitia, libidines, & immanem truculentiam publicè in eum conspiratum est: qui ne ad supplicium publicum ignominiosè traheretur, adjuvante Sporo concubino, pugione sub papillam adacto mortem sibi consciv it: sextus à *Julio* Cæsare Imperator: Julium secutus est *Octavius Augustus*, postea *Tiberius*, *Caligula*, *Claudius*, & ultimus *Nero* pestis Imperii.

Cùm Dæmon mendax sit à principio, nonnunquam tamen vera falsis admiscet, ut efficaciùs fallat. *Convertit* enim *se in Angelum lucis*, ut decipiat erroribus obnoxios. Quia rationi consentaneum est, ut scelerati pœnas admissorum aliquando luant: & ad reverentiam religionis erga Deos pertinet, ut piè & moderatè homines inter se conversentur, Deum venerentur, timeant, & adorent: certò statuentes, illum ultionem sumpturum de reprobis. Ideò legimus cùm *Pausanias* Lacedæmoniorum Dux Cleombroti filius, qui plurima pro Spartanis bella gessit, & confecit, Athenienses superavit & attrivit: quibus successibus immoderatè tumescens *Cleonicam* virginem Byzantiam forma singulari præditam patri eripuit, ac per vim constupratam crudeliter interfecit. Interfectorem nefarium puellæ umbra semper insecuta est, illumque noctu ac die sine intermissione infestando hunc versum subinde ejus auri inculcabat. *Cleonicæ umbra Pausaniam infestat.*

Στεῖχε δίκης ἄσσον, μαλὰ τοὶ κακὸν ἀνδράζιν ὄφελε.
Pœna luenda tibi est: affert injuria damnum.

At cùm *Pausanias* Spartam rediviſſet, suis civibus odiosus factus est: & conspirationis initæ cum barbaris convictus, in templum Palladis Chalcedoniæ se proripuit, ut illic tanquam in Asylo delitescens supplicium evitaret, cumq; undiq; clausę essent templi portę, nec aditum ad se ulli permitteret, fame illic extinctus est. *Pausanias fame consumptus.*

Pisistratus Hippocratis filius genere clarus inter Athenienses, & eloquentia

tanta præditus, ut illa deliniti cives libertate se sponte exuerent, eique se subjicerent: ea auctoritate auctus tyrannidem usurpavit: à qua civitatem liberaverunt Tyrannicidæ *Harmodius* & *Aristogiton*. Pisistrato autem, antequam moreretur,

Umbra Genii Pisistrato adstat.

species quædam viri magnitudine ingenti, & atro colore sæpiùs adstitit, & illi in aurem hoc insusurrasse visa est:

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδίκων τίζιν οὐκ ἀπολίσει·

Nemo injustorum non solvet crimine pœnas.

Scedasi & filiarum mors excidio Laconibus.

Delphicus Dæmon interrogantibus *Lacedæmoniis* quid faciendum, & quid maximè cavendum esset, ut eorum respublica felix esset, respondit *Leuctricum campum vitandum*: Sed aliquantò post bello exorto inter eos & Bœotos Thebanos, quibus Epaminondas, & Pelopidas præerant, commissâ pugnâ in campo prope Leuctra Bœotiæ oppidum, ubi Scedasi filiæ sepultæ erant, Lacedæmonii victi fusique sunt: Scedasus enim filiabus Theano & Euexippe constupratis à duobus Spartanis juvenibus, & immaniter jugulatis, Lacedæmonem venit, sæpiusque sed frustrà à magistratu criminis ultionem, & vindictam cum efflagitasset, doloris impatiens ultores nefariæ cædis Deos imploravit patrios, & gladio per pectus adacto mortem sibi consciv it: evenitque ut Spartani quasi cœsorum Manibus infestis victi, & oppressi sint, eo in loco ubi vim & necem puellis Bœotis intulerant.

Responsum de bello Peloponnesiaco.

Athenienses poscentes Dei sententiam de bello Peloponnesiaco, illis hoc responsum datum est è sacro tripode:

Ἥξει Δωριακὸν πόλεμον, καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ.

Dorica bella urbes vastabunt, corpora pestis.

De hoc eodemque bello *Lacedæmonii* quoque Delphos misere scisciatum, quibus Apollo respondit, *Penes bellantes pro viribus victoriam fore, seq; & vocatum, & invocatum auxilio futurum*: Bello exorto gravissima pestis Athenas invasit, quam Apollini acceptam referebant, ex oraculi fine καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ. Tum disceptatum est, an λοιμὸς pestis, vel λιμὸς fames à Deo intelligeretur: sed eventus Dei mentem declaravit, de peste illum fuisse locutum.

Oraculum pro peste.

Iones ab hoc oraculo poscebant remedium contra pestem, in tota vicinia grassantem: Respondit Apollo non desituram luem, nisi immolaretur Dianæ Triclariæ Menalippus, & Cometho puella, quam in Dianæ delubro violaverat: & nisi annuatim pro Menalippo juvenis forma insignis, pro Comethone sacrificaretur eidem Deæ virgo specie, & pulchritudine primaria.

Aristodemus filiam interficit.

Messenii in bello contra Lacedæmonios consuluerunt Apollinem, quid agendum esset illis, ut superiores evaderent: respondit Deus, victoriam illis præparari, si virginem puram ex Epytidarum familia Deo sacrificarent. Tunc *Aristodemus* unus ex præcipuis Epytidarum patriæ commodo inserviens, filiam, quam habebat unicam, aris obtulit mactandam. Sed juvenis quidam amore puellæ captus, ut illi vitam servaret, in medium processit, asserens illam ex se gravidam: ideò hoc sacrificium Deo ingratum fore. Tunc Aristodemus irâ percitus, & in filiam excandescens illam gladio transfossam occidit, & uterum aperuit. Quam cùm invenisset virginem, pœnitentia actus, domum se recepit. Noctu verò dum lecto anxius obdormivisset, filiæ sauciæ, & cruentæ tristis imago sese obtulit. Hoc spectro gravi metu consternatus, ad sepulchrum defunctæ accurrit, & illic gladio incumbens cum gemitu, & lacrymis vitam finivit.

Aristodemi mors.

Gallorum excidium prædictum.

Apollo quoque Delphicus prædixit excidium *Gallorum*, qui Duce Brenno aliquot annis postea in Græciam penetrantes, longè latéq; omnia depopulati sunt. Irrumpentes postea in Bœotiam, ut Delphicum templum diriperent, quod sciebant donariis locupletissimũ, præpararunt se ad urbis obsidionem. Incolæ barbarorũ metu consternati confugerunt in montes, & saltus abstrusiores. Qui pro patria

vitam

vitam exponere parati fuerunt, Deum consuluerunt, quid facto opus esset. Vox ex adytis exaudita est:

Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα, καὶ λευκαῖς κούραις.

Mihi curæ erunt hæc, & candidis puellis.

Et id eventus statim comprobavit. Nam cùm Galli ad direptionem se accingerent, terra continuis quassata motibus, eâ parte maximè, qua barbari castrametati erant, usque adeò contremiscere cœpit, ut alibi dehisceret, & in profundas voragines subsideret, plurimos ex improviso absorbens: alibi in editos tumulos egereretur. Tonitrua desuper horrendùm percrepant, fulgura horribilibus coruscant ignibus: fulmine bona Gallorum pars de cœlo tacta, & flammis sævientibus, & circumfusis ustulata. Nocte sequente hyems sævissima ingruit: grandine ac nive castra operiuntur: Venti undique gelidi perstrepunt: Lapides ex dejectis ædificiis violentia turbinum in sublime evecti, rursumque deorsùm in subjacentes, & metu consternatos devolvuntur, & improvidos conterunt. Ex Parnasso, qui Delphis imminet, ingentes rupium moles abruptæ rapidissimo lapsu dejectæ innumeram multitudinē opprimunt, & ferè ad internecionem interimunt. Nunquam in Bœotia violentior visa erat tempestas, turbinesque, & inusitati ventorum flatus: ut viderentur omnia mundi conquassata ruinam minitari. Hac horrenda specie ultionis sacrilegum exercitum contrivit Apollo, & à direptione sui templi arcuit. Quamvis tamen non semper idem præstiterit: Nam ut alibi notavimus, quinquies destructum est, & sæpiùs impunè direptum. Semel ab Euboïco quodam latrone, qui à Phlegya ortum ducebat. Iterùm à Pyrrho Achillis filio. Ab exercitu Xerxis, à Gallis, à Phocensium ducibus, teste *Pausaniâ in Phocicis:* tandem à Nerone. Postremò Constantino Magno Imperante, Christiani templum funditùs devastarunt, valvis januarum aheneïs, & fusili operè egregiè exornatis sublatis, & Constantinopolim transportatis. Tripodas aureos, & argenteos abstulerunt, aras everterunt, & quicquid preciosum in eo reservatum erat, & comportatum, Deóque sacratum à Neronis tempore, id totum transtulerunt Byzantium. Cúmque postea utcunque restauratum esset, *Juliano* Imperante (qui postremus fuit Oraculi Delphici sciscitator, ut de belli Parthici eventu edoceretur,) fulmine cœlitùs ictum conflagravit, & absumptum est: hiatúsque ille, ubi Dæmon latere solitus erat, ruinis, & terrâ subsidente repletus est, & planè obstructus; neque postea ullum Dei responsum auditum est. De hoc oraculo lege plura apud *Pausaniam in Phocicis.*

Horrenda tempestas Gallos opprimit.

Delphicum templum funditùs eversum fulmine.

Cùm Augustus Cæsar aliquando interrogasset Pythiam, quis successor illum sequeretur in Imperio Orbis: hoc illi responsum est.

Παῖς Ἑβραῖος κέλεται με θεοῖς μακάρεσσιν ἀνάσσων:
Τόνδε δόμον προλιπεῖν καὶ Ἀΐδην αὖθις ἱκέσθαι.
Λοιπὸν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετεράων.

Me puer Hebræus jubet hinc, rex ille Deorum,
Tartareas remeare domos, hac æde relictâ.
Post ergo ora tenens, altaria nostra relinquas.

Oraculum de Christo datum Augusto.

Hoc oraculo prædicit tempus advenisse, quo CHRISTUS Rex regum nasceretur: in cujus adventu oracula cessarent: neque in posterum posset Dæmon Pythius responsa dare mortalibus, sicut fecerat anteactis sæculis. Quod & alibi testatus est Apollo hoc versu, quem *Herodotus* citat:

Κινήσω καὶ Δῆλον, ἀκινητὸν παρ' ἐοῦσαν.

Et Delum, quamvis sit adhuc immota, movebo.

Delphis hoc responsum datum est *Rhodiis*, quarundam rerum difficilium & inextricabilium remedia poscentibus:

Oraculum Rhodiis datum.

Ἄττιν ἱλάσκεσθε μέγαν θεὸν, ἁγνὸν Ἀδώνιν, ὄλβιον.

Magnum Attin placate Deum, cum numine sancto,
Numine, Adoni, tuo sancto simulatque beato.

Amphictyones consulentes Apollinem de Alexandro Magno in Asiam trajecturo, hoc acceperunt responsum:

De Alexandro Magno.

Ζῆνα Θεῶν ὕπατον, καὶ Ἀθήνην τριτογενείαν
Τιμᾶτε βροτόεντ' ἐν σώματι κρύπτον ἄνακτα.
Ὃν γονέεσσιν ἀρίστοις Ζεὺς μὲν ἔσπειρεν ἀγωγὸν
Εὐνομίης θνητοῖσι Ἀλέξανδρον βασιλῆα.

Supremumq; Jovem Divûm, simulatq; Minervam,
Corpore mortali velatum extollite Regem.
Quem pater ille Deûm præstantum stirpe parentum
Sevit Alexandrum, custodem juris in orbe.

Coraci Naxio interroganti, an anima esset immortalis, ex antro Delphico responsum est:

De immortalitate animæ oraculum.

Οὐχ ὅσιον ἐστὶ ψυχῆς καταγνῶναι θανατὸν.

Non homini sanctum est animæ cognoscere mortem.

Quasi dicat impium esse, & ab omni religione alienum dubitare de immortalitate animæ: quæ si moreretur cum corpore, omnis vitæ sanctitas & integritas, omnis Deorum cultus, & religio frustra exigeretur à summo Numine: cùm nulla vitæ æternæ spes & expectatio promitteretur animâ extinctâ.

Orac. Delphicum ad Crœsum.

Crœsus contra Cyrum Persarum regem bellum moturus, misit primùm ad Hammonis Libyci oraculum, ut de ejus belli eventu sciscitaretur: postea ad Dodonæum Jovem in Chaonia, ut idem cognosceret. Demum ad Apollinem Delphicum, cum reliqui ambigua responsa dedissent. At ut exploraret, an & Dæmon, qui Delphis erat, certius aliquid posset pronunciare; agnum conscissum in partes, & testudinem simul aheno coxit, quod operculo diligenter texit, ingressusque templum, quæsivit à Deo quid aheno clausum esset? vox è cortina audita est talis:

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης:
Καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.
Ὀδμὴ μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρήνοιο χελώνης
Ὀψομένης ἐν χαλκῷ, ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσσιν
Ἦ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

Non solùm *quod aheno elixum tegebatur* respondit; *cùm sit Deo facilè videre præsentia, quantumvis tecta & velis involuta, sed arenæ maris numerum, mensuram maris se tenere asserit: intelligere surdum, & mutum exaudire:* Crœsus oraculo fidem adhibens, multa munera Delphos misit, & in posterum responsa Delphica certissima credidit. *Herodot. lib.* 1.

Xerxis ad Spartiatas responsum.

Lacodæmonii Apollinis oraculo moniti, ut vindictam sui Regis Leonidæ ad Thermopylas cœsi poscerent à Persarum Rege. Delecti sunt igitur ex Spartiatis viri clarissimi, cum caduceatore, qui ad Xerxem irent, eo tempore morantem in Thessalia: Hi cùm supplicationem suam exposuissent, poposcissentque ultionem mortis Leonidæ, Rex barbarus ingenti cachinno eorum verba excepit: manuque extentâ ostendens Mardonium Persicæ militiæ Magistrum, qui illic delectum militum habebat, Hic, inquit, cum triginta myriadibus Persarum pœnas dabit, quales decebit, de interfectoribus vestri Regis. Lacedæmonii hoc responsum acceperunt tanquam oraculum Apollinis prædicentis futura per os Xerxis: Nam Mardonius paulò post cum toto suo exercitu periit, saxo obrutus ab Arimnesto Spartiata: ut scribit *Plutarchus in Aristide.*

Alba-

Albanus Lacus intumescentibus aquis usque adeò exundaverat, ut longè latéque agri in circuitu hoc diluvio perderentur. Quapropter missis Delphos à Senatu Romano Legatis, Apollo per sortes respondit, solemnes Latinarum ferias Romæ neglectas fuisse, & ideò Lacum præter modum exuberasse: quare necesse esset à mari sursum aquas ad suum alveum, quoad fieri posset, reducere. Quòd si id præstare non possent, rivis fossisque undique ductis dimotas aquas per agros extinguerent. His Dei verbis Senatui nunciatis, sacerdotes sacrificia instituunt, & populus ad aquam divertendam se accingit. Paulóque post Camillus Dictator factus pro Imperio vota suscipiens, ludos magnos se facturum promisit, & ædem dedicaturum Matutæ Matri, si exitus felix belli Vejentis à Diis præstaretur: Statimque postea cessavit diluvium, & Vejentes expugnati. *Plutarchus in Themistocle.* *Oraculum de Albano Lacu exundante.*

Proclides Tyrannus Epidaurius Timarchum Athenienſem cùm magna vi pecuniæ ad se venientem occiderat, ejusque cadaver sporta impositum demersérat in mare, nullo facti conscio, præterquam Cleandro Æginetæ: At cùm propter tyrannidem periclitaretur inter suos, seque ad exilium præpararet, Cleonymum fratrem Delphos amandavit, qui oraculum sciscitaretur, quid in exilii fuga illi accideret. Deus respondit se Proclidi exilium concedere, ubi hospitis sportam deponi jusserat, vel ubi cervi cornua abjiciunt. Nimirum his verbis annuit Apollo Proclidem submergendum, vel terra defodiendum. Nam cervi decidua cornua terra abscondunt. Proclides rebus suis subversis fugiens, ab amicis Timarchi in fuga captus est, & cœsus; ejusque corpus in pelagus projectum. *Plutarchus de Oraculis Pythiæ.* *Oraculum Proclidi datum.*

Eundem Apollinem *Lajo* Thebanorum regi de prole consulenti respondisse testatur *Euripides in Phœnissis:*

Μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ.
Ἐι γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς.
Καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσεται δι' αἱμάτων.

Ne serito, liberorum sulcum Diis invitis.
Si enim filium gignas, interficiet te ille.
Et omnis tua domus peribit sanguine.

Oraculum datum Lajo de filio Oedippo.

Quod evenit postea: nam Lajus ex Jocasta suscepit *Oedipodem*, qui expositus à Phorbante Polybii Corinthiorum regis pastore inventus est ex arbore pendens viminibus perforatis pedibus: puerque Corinthum deportatus à Rege educatus est: At cùm adolevisset, cognovissetq; se Polybii filiũ non esse, statuit tandiu peregrinari, donec patrem inveniret, quem oraculo consulto audivit se eum reperturũ in Phocide, eò statim se contulit: invenitq; ortâ seditione inter Phocenses Lajum conantem tumultus plebis reprimere, quem incognitum interemit: Tandem hoc oraculo se delusum putans Thebas profectus est, & in itinere in *Sphyngem* incidit, quam cum ænigmate proposito, solutoque interfecisset, Thebas ingressus est: & Jocastam Laji uxorem matrem suam incognitam uxorem duxit: Parricidium & incestum postea commissum agnoscens, in pœnas tantorum criminum oculos sibi effodit, ne lumen solis amplius intueretur, & reliquum vitæ cæcus, inops, erro, & mœrore confectus transegit, ductus à filia Antigona, quam ex matre susceperat, filiosque duos Eteoclem & Polynicem: & hi fratres pro regno bellum illud Thebanum, (quo uterque periit, cum tot Græciæ Heroïbus) moverunt. Antigona verò cum Argia Polynicis uxore à Creonte Jocastæ fratre occisa est.

Oraculum Delphis redditum erat *Epaminondæ* Thebanorum Duci, ut *Pelagus* caveret: Ideò diligentem postea dedit operam, ne navi vel triremi veheretur. Deus autem non de mari, sed de saltu ad Mantineam Arcadiæ urbem, cui *Pelago* nomen erat, dixit. In quo cùm antea strenuè pugnasset contra Lacedæmonios, *Oraculum ad Epaminondam.*

postremò sparo percussus, semianimis in castra reportatus est: Is à circumstantibus quæsivit, salvus ne esset ejus clipeus? Salvum responderunt flentes, allatúmque deosculatus tanquam fidum laborum anteactorum socium: iterùm rogavit fusi ne essent hostes? cúmque id quod cupiebat audivisset, tunc evelli spiculum jussit, multóque sanguine profuso ob partam victoriam lætitiâ exsiliens expiravit.

Æschylus ex ictu desuper periit.

Eodem oracuło responsum accepit *Æschylus* Atheniensis, ex ictu desuper illi esse pereundum: Cùm igitur in Siciliam migrasset exul, vitabat domorum habitationem, ne fortè aliquâ ruinâ oppressus obrueretur, sed sub dio, & aperto cœlo ruri se continebat: Cúmque calvus esset, & infecto capite in aprico sederet, Morphnos aquila desuper volans testudinem unguibus gestabat, quam in calvitiem Æschyli demisit præcipitem (saxum enim propter albedinem ejus caput existimabat,) ut testa elideretur, & carnes testudinis in escam sumeret: Hoc ictu contusus Poeta miserè periit. *Valer. Maxim. lib. 9. cap. 12. Aul. Gellius libro 17. cap. 21. Plinius lib. 10. cap. 3.*

Daphnitas Poeta maledicus cruci est affixus.

Daphnitas Telmessensis Grammaticus & Sophista, Apollinem Pythium interrogavit, an *equum* nanciscì posset, quo commodè veheretur. Posse respondit Deus, sed ex quo præceps deturbatus periret. Factum est aliquamdiu post, cùm maledicentissimus esset homo, ut Reges & Principes amarulentis carminibus perstringeret, ac inter cæteros Attalum Phrygiæ regem, qui illum præcipitari jussit ex quodam scopulo, cui *Equi* nomen erat, quo casu in partes discerptus miserum vitæ finem sortitus est. *Cicero de fato: Valer. Maximus lib. 1. de miraculis. Strabo* tamen *libro 14. Geographiæ* scribit illum in crucem actum in *Thorace* monte juxta urbem Magnesiam: fuisseque oraculo monitum, ut *Thoracem* caveret. *Victorius libro 2. variarum lectionum, cap. 18.*

Corvi Minervæ signũ lacerant Delphis.

Athenienses pedestri acie Victores de Persis ad Eurymedontem Pamphiliæ fluvium, & navali pugnâ ad ostium ejusdem fluminis, palmam aheneam Apollini Delphico dedicaverunt, & Minervæ signum aureis laminis tectum. At postea comparatâ classe ad bellum Siculum se præparabant, cùm magnus corvorum numerus Delphos convolavit, qui in Minervæ signum considentes, laminas aureas rostris, & unguibus avulserunt, haltam, noctuam, & cariotas è palma dependentes, & ex auro factas abruperunt: quæ omnia fuerunt signa infelicis expeditionis susceptæ: ut eventus probavit. *Pausanias in Phocicis.* Et *Plutarchus in Nicia, ex Clitodemo.*

Cobonis Delphici & Periallæ fraus.

Spartani Delphos miserunt sciscitatum oraculum, an Demarathus eorum Dux filius esset Aristonis, necne? nam de eo apud Lacedæmonios ambigebatur. Cleomenes Legationis Præfectus Cobonem Aristophanti filium apud Delphos summa potentia valentem subornavit, ut persuaderet Periallæ mulierum vatum antistitæ, ut diceret ea, quæ Cleomenes vellet. Cúmque interrogata Pythia negasset Demarathum esse filium Aristonis: Deus iratus ob perfidiam Antistitæ, effecit, ut fraus cognosceretur: Quapropter Cobon Delphis profugit, & Perialla honore sacerdotali consensu omnium privata est. *Herodot. lib. 6.*

Gnidii de Isthmo fodiendo.

Delphos miserunt *Gnidii*, qui Isthmum quinque stadiorum perfodere cogitabant, ut suam provinciam in formam Insulæ redigerent, ne ab Harpago Cyri Persarum Regis Duce subjugarentur: Interrogantibus quid essent acturi, respondit Deus:

Ἰσθμὸν δ' μὴ πυργᾶτε, μήτ' ὀρύσσετε
Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰκ' ἐβούλετο.

Hoc responso moniti destiterunt ab incepto: ac ne quid graviùs pati cogerentur, Harpago volentes ultrò se dediderunt.

Siphnii insulares, (maximè qui Siphnum unam Cycladum incolebant, alio nomine Byblin, vel Zephyriam, vel Myrmallidam, vel Acyton dictam, sitam in mari

mari Ægæo, fodinis auri argentique fertilissimam) cum ingentem pecuniæ summam congessissent, & ejus decimas quotannis Delphos mittere erant soliti, thesaurúmque locupletissimum jam illic accumulaverant: Aliquando Apollinem interrogaverunt, an diu tanta felicitate fruerentur: His responsum datum est: *Siphnii de auri fodinis.*

Ἀλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανήια λευκὰ γένηται
Λευκοφρύς τ' ἀγορὴ, τότε δὴ δεῖ φραδμονίδαο ἀνδρὸς
Φράσασθαι ξύλινόν τε λόχον, κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Habebant eo tempore Siphnii forum atque Prytanæum ex candido marmore Pario sumptuosè structum: Cúmque ad Siphnum appulissent Samii, navem ad urbem miserunt cum Legato, qui decem talenta mutuò posceret: quæ cùm iis denegassent Siphnii, eorum agros Samii depopulati sunt, & urbe egressos internecione ceciderunt, alios captivos abduxerunt, quos oppidani redimere coacti sunt centum talentis. Tunc serò intellexerunt oraculi veritatem, quod ligneum agmen, & rubrum Legatum annuebat classem Samiorum. Nam Legati navis rubricâ erat colorata. *Herodot. lib.* 3.

Delphicum Deum consulenti *Philomelo* Phocensi Duci, (qui Olympiade 106. Locrenses vicit ad Petras Phædriades, & Delphicum templum occupavit,) tale ostentum apparuit. Aquila supervolans columbas sacras prosecuta est, ex quibus aliquot ad Dei altare profugientes abripuit. Divinandi periti id interpretati sunt fausum fore Phocensibus. Bellum protractum est variâ fortunâ per annos novem, sed tamen cum Phocensium excidio. *Diod. Sicul. lib.* 16. *Ostentum Philomelo datum.*

Lacedæmonii, qui de occupanda Arcadia consilium inierant, Delphicum Dæmonem consuluerunt, quis belli illius futurus esset exitus. Iis ita responsum est: *Lacedæmonii à Tegeatibus victi.*

Ἀρκαδίῃ μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς: ἔ τοι δώσω.
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
Οἱ σ' ἀποκωλύσουσιν. Ἐγὼ δέ τοι ἔπι μεγάρῳ;
Δώσω τοι Τεγέλῳ ποσίκροτον ὀρχήσασθαι;
Καὶ καλὸν πεδίον χοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Lacedæmonii igitur à reliquis Arcadibus abstinentes, bellum solis Tegeatibus intulerunt, eos in captivitatem ducturi; qui prælio cum eis congressi fusi fugatíque sunt: & qui ex Laconibus capti sunt, iisdem catenis & funibus, quos attulerunt vincti & abducti Tegeatum agrum fune dimensum colere coacti sunt. *Herodotus lib.* 1.

Idem Oraculum *Cleomeni* Spartanorum Regi promiserat Lacedæmonios Argo potituros. Cleomenes existimans de Argivorum urbe Apollinem intelligere; instructa acie cum Argivis congressus est, in luco quodam cui Argos nomen erat, & Argo sacratus olim fuerat: cúmque res malè succedere sentiret, animadvertit se ambiguitate responsi fuisse delusum. *Herodot. lib.* 6. *Cleomenes de Argo.*

Phocenses, (quos gravissimis bellis ferè jam obruerant Thessali) Apollinem Pythium interrogarunt, quid illis in tanto discrimine faciendum esset, quibus responsum est:

Mortalem atq; Deum jubeo decernere ferro.
Victor uterque: aliud sed enim mortalis habeto.

Phocenses oraculi sensum non intelligentes, Gelonẽ cum trecentis speculatoribus miserunt, qui omnes trucidati sunt. Illi metu consternati, conjuges & liberos cum omnibus fortunis in unum congestis, ad rogum ingentem media urbe constructum compulerunt: Virosque triginta robustissimos adstare jusserunt, ut si reliqui oppidani prælio succumberent, fœminas & pueros jugularent, & omnes opes igne absumerent: ipsíq; tandem se hostibus fortissimè pugnando opponerent, honestaq; morte succũberent. Reliqui Tellitę Eleivatis cõsilio in Thessalos agmine citato *Phocensium & Thessalorum congressus.*

citato ruerunt, & victoriâ insigni de hostibus potiti sunt. Nam utrinque congressuris tessera militibus data est à Ducibus, à Thessalis quidem *Ithonia Minerva*, à Phocensibus *Phocus* gentis conditor. *Pausaniæ lib.* 10.

Pyrrhus Epirotarum Rex de bello Romanis inferendo consuluit Apollinem, cui responsum est:

Ajo te, Æacida, Romanos vincere posse.

Hæc verba pro se interpretatus Pyrrhus, in Romanos arma movit, auxilio usus Tarentinorum. Cumque prælium initum esset, equitatus Romanorum Elephantorum, quos Pyrrhus in acie ducebat, novitate perterritus, equis frendentibus retrò cedere coactus est: ipseque Levinus consul apud Heracleam non mediocriter perculsus est: Tandem à Romanis victus cedere cum ignominia compulsus est. Is aliquandiu post, cum Thebas cepisset, ictu tegulæ percussus periit. Erat enim homo elatissimo animo, ut qui maternum genus ab Achille, paternum ab Hercule duceret. Sed cùm in suorum odium incurrisset, propter paternam crudelitatem, & infans ad necem quæreretur, clam à matre subductus in Illyricum transportatus est, traditusque Heroæ Glauci regis uxori nutriendus. Cumque jam natus esset annos undecim, à suis revocatus est, propter excellentes corporis animique dotes, quibus cæteros omnes superare dicebatur. Tantâque virtute crevit, & audaciâ, (ut scribit *Cæcilius*) imperium orbis totius, ut animo agitaret suo. Primumq; Romanorum potentiam non ferens, illis, oraculi Delphici ambiguitate deceptus, se ausus est opponere. Sed versum superiorem, quem à Pythia recitatum fama refert, *Cicero lib.* 2. *de Divinatione* fictum esse putat. (Ex *Ennio* enim desumptus est.) Quia Apollo Græcè, non Latinè Delphis loqui erat solitus: ac Pyrrhi tempestate, oracula non ampliùs metris, sed oratione solutâ reddebantur. *Plinius de viris illustribus cap.* 35. Lege Pyrrhi vitam locupletissimè *à Plutarcho* descriptam.

Pyrrhus contra Romanos.

Cyrus Persarum Rex ad Oraculum Delphicum Legatos misit, qui à Deo poscerent, an ejus regnum diuturnum foret, nec ne: His respondit Pythia:

Ἀλλ' ὅταν ἡμίονον Βαζιλεὺς Μήδοισι γένηται,
Καὶ τότε Λυδὲ ποδαβρὲ πολυτρηφίδα παρ' ἔρμον
Φεύγειν, μηδὲ μένειν, μήδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

Oraculum Cyro redditum.

Per mulum qui apud Medos imperaret, Deus intellexit Cyrum: utpote qui ex duabus gentibus ortum duceret, Patreque Cambyse Persâ, & Matre Mandane Astyagis regis filiâ Medi natus esset: Isque victo Astyage socero Medorum imperium Persico adjunxit, subactâque brevi tempore Asiâ, totum orientem in suam potestatem redegit. Lege *Xenophontis Cyropædiam:* ubi tota ejus vita describitur.

Delphis fuit statua *Lysandri* Spartiatum ducis coronata: in cujus capite corona subitò apparuit ex herbis asperis facta, quę statuæ faciem obumbrabat, & obtegebat. Erant & eodem in templo Delphis aureæ stellæ à Lacedæmoniis Apollini dicatæ, post victoriam adeptam ad Ægos potamum, qui est Chersonesi Thraciæ fluvius, ad cujus ostia classis Athenienſium à Lysandro superata est, & capta. Stellæ illæ tholo templi avulsæ & lapsæ, nunquam postea potuerunt inveniri: signum Lacedæmoniis infortunatum & infaustum, prædixit illos brevi Græciæ imperium amissuros. *Cicero lib.* 1. *de Divinatione*, & *Plutarchus libro* cur Pythia versu respondere desierit.

Statua Lysandri coronata herbis asperis.

Thasii, qui Maris Ægæi Insulam incolebant Thraciæ adjacentem, contra Nessi fluminis ostia, feracem vini præstantissimi & olei, cùm sterilitate telluris diu laborassent, Delphos miserunt qui poscerent tantæ calamitatis remedium: Pythia è cortina respondit, revocandos esse exules in patriam, si agrorum ubertatem recuperare cuperent. Quod cùm fecissent, & sterilitas perseveraret, rursùm Apollinem consuluerunt qua in re peccassent: quibus dictum est. *Theagenis* vestri nullam ha-

Statua Theagenis oraculo restituta.

habuistis rationem. Thasii mentem DEI intelligentes, statuam Theagenis Thasii in mare abjectam, per piscatores inquisitam restituerunt suo loco, & fœcunditas Insulæ reddita est. Statua hæc posita erat cuidam *Theageni* Thasio Athletæ robustissimo, qui, secundùm *Pausaniam*, centum & quadraginta coronas è certaminibus retulerat. Eam calumniator quidam, & obtrectator invidus flagris per contumeliam percussit, exprobrans immeritis honores exhiberi publicos: statua verò crebris ictibus percussa nutans dejecta verberantem obtrivit. Filii obtrectatoris occisi statuam de cæde postulant. Res ad judices defertur: ii ex Draconis Legislatoris statuto, ac lege censent in mare demergendam: & statim maxima illa sterilitas totam Thasum invasit.

Pythia *Philippo Macedoni* interroganti de fine suæ vitæ dixit:

Taurus adest, & finis adest, feriêtq; minister. Vel
Ἕστηκε μὲν ταῦρος, ἔχει τέλος, ἐστὶν ὁ θύζων.
Serta gerit taurus, finem capit, adstat Aruspex.

Philippo Amynthæ oraculũ redditum.

Hoc responsum in suam rem Philippus assumpsit, quod oraculum videretur innuere Persam, in quem bellũ parabat, instar victimæ mactatum iri. Lætus igitur cõvivia celebrare, & sacrificia facere Diis auxiliaribus instituit, qui Asiam Macedoniæ servituram promittebant. Cúmque Cleopatram filiam ex Olympiade susceptam, Alexandro Epirotarum regi & Olympiadis fratri desponderet, & ad convivium nuptiale multi proceres convenissent: Philippus in mediis sacris alba veste amictus à Pausania uno ex stipatoribus adacto gladio cæsus est ad Thermodoonta fluvium, prope Cheronæam: ubi paulò antè contra Græcos insigni victoriâ potitus erat: Causa necis hæc fuit. Indignè ferebat Pausanias, quòd de illato sibi stupro ab Attalo Olympiadis nepote questus apud Philippum regem, ab eo derisus esset. *Diodorus Siculus libro* 16. & *Pausanias in Arcadicis*. Sed & alio responso Philippus per Pythiam monitus erat, ut currus caveret: innuentem, illi mortem instare à Pausania, in cujus gladii capulo sculptæ erant quadrigæ, quo gladio percussus rex periit. *Valer. Maxim. lib.* 1. *cap.* 8. & *Cicero de Fato. Plutarchus in Alexandro. Ælianus de varia Historia lib.* 3. narrat Philippum trucidatum ad Thebaïcam Paludem in Bœotia, cui nomen erat *Harma*, hoc est currus.

Philippus à Pausania cæsus.

Cùm in domo Tarquinii Superbi Romæ ex lignea columna anguis delapsus ingentem fugam hominum in regia fecisset: sive, ut *Dionysius Halicarn.* ait, cùm aquilæ pullos, quæ in palma prope regiam nidificaverat, subitò incursu vultures depasti essent adhuc implumes, Rex prodigii eventum scisciturus, filios duos misit ad Delphicum templum, quibus comes additus est *Junius Brutus*, ludibrii magis, quàm honoris causâ, quòd amentiam, & stuporem mentis datâ operâ simulabat. Erat enim Tarquiniæ Prisco Tarquinio genitæ, & Junii (qui ex Æneæ comitibus ortum ducebat) filius. Cujus pater cum majore fratre interfectus fuerat à Superbo. Hic *Brutus* adhuc puer à tyranno relictus est, qui domestica clade territus stultitiam simulabat, ut tutior esset in aula regia, ideò cognomen Bruti adeptus est. At postquam regii juvenes Delphos venissent, & munera obtulissent Apollini, *Brutus* quoque aurum quod corneo baculo inclusum attulerat Deo dedit. Mandata igitur patris sedulò exsecuti sunt, duo regii filii *Titus* & *Aruns* Pythiam interrogarunt, quis natorum post Tarquinium Patrem Romæ regnaturus esset? Vox ex intimo specu reddita est, qui primus matri osculum daret, eum Romano Imperio potiturum. Aruns & Titus audito Dæmonis responso, simul in eo convenerunt, ut Dei verba inter se celarent, neque communicarent adultiori fratri *Sexto*, qui Romæ remanserat, ut regiâ auctoritate privaretur. Atque ex illis duobus, cui primùm mater occurreret, illi osculum daret. Sed *Brutus* oraculum DEI longè aliter interpretatus est: & non secùs ac si pede humi impegisset, in faciem pronus decidens, osculum terræ dedit, deridentibus illum profuso cachinno co-

Brutus cum Arunte & Tito Tarquiniis Delphos missus.

gnatis. Rectè enim sensit terram omnium esse matrem. *Sabellicus lib. 6. Enneadis secundæ.* Et *Valerius Maximus libro 7. cap. 3.* Eventus ejus sententiam probavit. Nam exactis Româ regibus, propter illatum Lucretiæ stuprum à Sexto Tarquinio; Brutus civitate in libertatem vindicatâ, primus Romæ cum L. Tarquinio Collatino Lucretię marito Consul factus est. *Livius lib. 1. & 2.* ab urbe condita.

Appio responsum datum.

Tempore belli civilis inter C. Julium Cæsarem, & Cn. Pompejum *Appius Claudius* Achaiæ Præfectus, sacrorum Antistitem in intimum specus Delphici descendere coëgit. Mulier furore correpta, *Nihil*, inquit, *ad te pertinet hoc bellum, ô Romane, Tu Eubœæ cellam obtinebis.* Appius hoc responso metu correptus Eubœam vitare studuit, & secessit in eam Atticæ partem, quæ Rhamnunti & Caristo vicina est, Chalcidico freto contermina, ubi morbo consumptus est, & sepultus: idq; contigit paulò ante Pharsalicam pugnam ad Philippos: *Valerius Maximus lib. 1. cap. 8.*

Nero deceptus oraculo.

Delphicum Oraculum *Neroni* aliquando injunxerat, ut *septuagesimum tertium* annum caveret, quo ille periclitaretur, & in discrimen vitæ veniret. Ille existimans se usq; ad eam ætatem superstitem fore, & imperaturum sine metu, luxui, libidinibusq; variis se dedidit, beluinâ feritate, raptis, & cædibus vacans. Neque animadvertit illam ætatem *ad Galbam* referri debere, qui Nerone interfecto Imperium occupavit, cùm annum *septuagesimum tertium* jam esset ingressus.

Pythia *Græcis* hoc Dei responsum retulit:

O utinam fierem Jovis ales in æthere, juxta
Thermodoontis aquas, procul, ut bella horrida ab alto
Despicerem: victus flet, & is, qui vicit, obivit.

Verba hæc Phœbadis de morte Philippi Macedonis pronunciavit, qui, ut superiùs ostendimus, ad Thermodoontem à Pausania cæsus est.

Hæc sunt ferè quæ de Apolline Pythio apud diversos auctores reperi. Cujus oràculum, cum homines consulere essent soliti toto anno, certissima tamen responsa reddere credebatur mense Bysio; quo natus dicebatur in Delo: ejusque mensis die septimo, major hominum numerus Delphos confluebat, ut Deum de futuris consulerent: *Plutarcho teste, in quæstione Græcan.*

Ciceronis opinio de Apolline.

Sed paulò ante CHRISTI adventum tacere cœperunt impostorum Dæmonum fallacia responsa: Quamvis eorum fraudes multi magni viri non ignorarent: sed metu superstitiosorum Principum, & populorum, qui ab his fascinati ad insaniam usq; furebant, non ausi sunt suas opiniones publicare. *Cicero lib. 2. de Divinatione,* inquit: *Sed jam ad te venio, ô sancte Apollo, qui umbilicum terrarum certum obsides, unde superstitiosa primùm evasit vox vera. Tuis enim oraculis Chrysippus totum volumen implevit, partem falsis, ut ego opinor, partim casu veris, flexiloquis, & obscuris; ut interpres indigeat interprete, & sors ipsa referenda sit ad sortes.*

Quò tempore desierunt oracula.

Imò ipsi Dæmones senserunt hanc vim fatidicam, quam Deus altissimus illis tot anteactis sæculis indulserat, propter idolomaniam hominum adventu CHRISTI Servatoris sublatam fuisse, vel admodum imminutam. Nam ferè ubiq; oracula cessarunt, vel enthusiasmo debili, & frigido correpti Prophetæ, Sacerdotes, & Phœbades carmine verba Dæmonum exprimere cessarunt, postea rarò responsa dare: quandóq; item fateri se ignorare quæ interrogarentur. *Cælius Calcagninus in* tractatu *de Oraculis,* adducit hunc versum Apollinis sæpiùs repetitum:

Quid frustra petitis? non nostrum est scire futura.

Enomai de Apolline judicium.

Enomaus Græcus Philosophus horum vanitatem deridens, ait: *Miser igitur tu, qui Delphis habitans, inde ad universum orbem inania fundis responsa: nec me ipsum insanum fuisse inficior, qui & his ambiguitate, ne ignorantiâ tuâ dicam, fuerim deceptus.*

Euse-

Euſebius lib. 6. cap. 4. ex Porphyrio adducit aliquot verſus, quibus Delphicus Dæmon apertè fatebatur ſe non poſſe futura prædicere: quòd impediretur motu, & poſitione ſiderum, ut diſcernere verum à falsò nequiret. Ubi concludit *Porphyrius*, Dæmonas prædicere multa de bellis, morbis, terræ motibus, & inundationibus, ex obſervatione motuum corporum cœleſtium, & ratione Mathematica, quam exactiſſimè callere certum eſt. Et idem *Euſebius lib. 4. de præparatione Euangelica, cap. 2.* aſſerit Peripateticos, Cynicos, & Epicureos contemnere omnia oracula, tanquam falſa, & ſtolidæ vanitatis plena: *& cap. 1.* dicit antiqua omnia reſponſa Dæmonum mendacia inveniri: Quòd ſi quæ vera reperirentur, caſu magis, quàm judicio certo in exitum perducta fuiſſe. *Euſebius de oraculis ex Porphyrio.*

Nato CHRISTO *Auguſtus Cæſar* edicto cavit, ne in poſterum ipſe à quoquam DOMINUS vocaretur: teſte *Oroſio lib. 6. cap. 22.* Nempe divinabat verum mundi totius Dominum eſſe natum. Quod didiciſſe fertur ex verbis Sibyllæ Tiburtinæ, quæ illi oſtendit in cœlo virginem luce ſplendidam, ulnis tenentem filiolum, qui brevi mundo naſceretur, & DOMINUS omnium vocaretur. *Auguſtus Cæſar de Chriſto.*

Imperante *Adriano* immolationes ſuperſtitioſæ ex majori parte ſublatæ ſunt oraculáq; Apollinis Delphici, Hammonis, & aliorum fatidicorum Deorum tacuerunt. Quæ tempore *Ciceronis* ante CHRISTI adventum jã ſilere cœperant; ut ipſe teſtatur *lib. 2. de Divinatione.* Et *Porphyrii* illius Chriſtiani nominis impuriſſimi hoſtis tempeſtate penitùs abolita ſunt. *Nunc verò mirantur*, inquit, *ſi tam multos annos peſte civitas vexetur, cùm & Æſculapius & alii Dii longè abſint ab ea. Poſtea enim quàm* JESUS *colitur: nihil utilitatis à Diis conſequi poſſumus.* *Porphyrius de Chriſto.*

Pythius ille *Apollo*, qui in Daphne Antiochiæ fano reddebat oracula, reſpondit *Juliano Imperatori* conſilium Dei poſcenti pro expeditione, quam parabat in Perſas, ſe nihil dicere poſſe quæ ad interrogata pertinerent, propterea quòd illum impedirent mortui *Chriſtiani*, qui in ea urbe ſepulti erant; inter quos erat *Babylas* Antiochenus Præſul, & alii multi Martyres. Quapropter Imperator juſſit defunctorum reliquias aliò transferri: quibus tranſlatis templum Apollinis fulmine cœlitùs tactum eſt, & incenſum: Statuáq; DEI lignea & auro tecta in cineres redacta eſt: *Theodoretus lib. 3. cap. 11. Sozomenus lib. 5. cap. 19. 20. & 21.* *Apollo Pythius Daphneus fulmine tactus.*

Ruffinus lib. 7. Eccleſ. Hiſtoriæ cap. 25. tradit Oraculum Apollinis, quod erat in Alpibus, niſi permittente *Gregorio* reſponſa dare non potuiſſe, ſed mutum prorsùs remanſiſſe. Quod plurimis occaſionem dedit, quis eſſet ille CHRISTUS, quem Gregorius colebat, & cujus potentiam formidabant reliqui omnes Dii gentium.

TROPHONIUS.

Nemo niſi noſtris agelaſtus prodit ab antris
Fatidici qui Vim pectoris intus habet.

TROPHONIUS vates fuit excellens ſuo ſæculo, Deorum cultor, & religionis, æqui juſtiq́ue ſervator. Is cum Agamede adytum Delphicæ ſpeluncæ, ex qua Apollo reddere ſolitus erat oracula, quinque lapidibus artificioſè compactis muniverat: Ut ſtructuræ forma mirabilis locum à Deo habitatum formidabiliorem redderet, & religionem augeret: cujus meriti gratia cùm ab Apolline præmiũ aliquod poſtulaſſent; quale homini bono expedire duceret, poſt diem tertium, uterque lectulo ſuo decumbentes mortui reperti ſunt. Auctor *Cicero* 1. *Tuſculanarum Quæſtionum.* Trophonius autem, dum in vita eſſet, habitabat in Lebadia Bœotiæ urbe, ubi Orchomenus & Cephiſus amnes ſunt: de qua ita ſcribit *Strabo: Lebadia quidem eſt, ubi Trophonii Jovis conſtructum eſt oraculum, hiatu ſubterraneo deſcenſum habens, in quem deſcendunt vaticinia ſuſcepturi.* De hoc ſpecu lege *Palæphatum lib.* 1. Quicunque autem in eam ſpeluncam ſe demittebat, ſtatim reddebatur *Agelaſtos.* Hanc primùm patefecit hominibus Præſes & Antiſtes oraculi Delphici. Nam cùm propter pluviarum defectum tanta eſſet in Bœotia ſoli ariditas, ut nihil frugum, aut fructuum produceret, in ea annonæ penuria, conſulue-

Antrum Trophonii in Lebadia.

runt

runt Apollinem. Pythia tripodi sacro insidens à Delphico Dæmone inspirata respondit, opus esse Trophonii consilio, qui esset ad Lebadiam. Cúmque eò missi essent Legati, qui de loco adhuc incognito perquirerent, neque facilè esset eum invenire: obtulit sese *Saon* quidam ex Acrephnia urbe natus, ætate jam gravis, & divinandi peritus: Is Bœotos monuit, ut apum examen, quod opportunè sese offerebat, sequerentur: & ubi subsideret, illic esse locum, quem tam solicitè inquirerent. Erunt, inquit, hæ apes vobis duces itineris. Vatis consilium hilares examen divinitùs oblatum cum Saone sequuntur: paulatimque apes blando murmure susurrantes in adjacentis arboris ramos prociderunt. Tum Saon ostendit antrum subjacens, sed terrâ & crebris coopertum sentibus: quibus averruncatis, deturbatisque cespitibus hiatum aperuerunt subterraneum, illicque procidentes venerabundi, Genium loci religiosè salutarunt: ritusque ac leges, modúmque consulendi oraculum ab eo petiverunt: & didicerunt quomodo ædem sacram sibi strui vellet, ubi responsa supplicibus redderet. Hæc cùm ex præscripto accepissent, animo mœrente, & vultu tristi domum reversi sunt, neque postea ridere visi; sed totam vitam mœsta stupiditate exegerunt. Oracula reddebantur supra montem in nemore densis arboribus consito. Fundamenta specus structa erant ex lapidibus candidis, ambitúsque altitudinem duorum cubitorum æquabat; cui duo insistebant obeli ahenei, & quibus hi connectebantur vincula, per quæ fabricatæ patebant januæ. Versùs ambitum prominebat hiatus accurato factus artificio. Cujus ædificii forma furno erat similis, latitudine cubitorum quatuor, & longitudine ferè octo. Per totum eum, scalæ angustæ & teretes extensæ pertingebant in pavimentum inferius, quibus descendebatur. A pavimento alia caverna duorum dodrantum latitudine, altitudine dodrantali ducebat in imum adytum. Eò consulturos Deum cum magna difficultate descendere oportebat, vel nudos, vel alba veste, purpureáve amictos. Sed antequam ingrederentur speluncam illam tetram & horridam, Lemures subterraneos placentis placare necesse erat; ut tutò ingredi & regredi liceret. Antequam tamen adytum tentarent, aquâ calidâ per aliquot dies totum corpus lavabant, & sacrificia offerebant Trophonio liberisque, Saturno, Jovi regi, Apollini & Cereri, quam Trophonii nutricem fuisse ferunt. Aquam *Lethen* deinde potabant, cujus hausta præteritorum omnium oblivisebantur. Hoc modo præparatus is, qui in antrum erat descensurus, in vestibulo templi Genio bono, & Fortunæ sacra faciens, per aliquot dies moram faciebat, castè admodum, & cum omni moderatione animi in dictis factisque se gerens: quotidianis aquæ calidæ lavacris corpus immergens: & ea aqua hauriebatur ex canali Hercinnæ fluvii. Tunc iterùm instaurabat sacra Diis magnis Saturno, Jovi, Apollini, Cereri, & Genio. Vates & Aruspex præsentes aderant, dum litaretur, diligentíque indagatione viscera scrutabantur victimæ. Quibus exactè consideratis, judicium faciebant de voluntate Dei: explicabantque verbis quo vultu, & animo Trophonius excepturus esset descensurum in specum: an benignè placidéque, vel infestâ morosáve fronte. Eadem hora, qua voragini sese immissurus erat, arietem rursùm immolabat, Agamede Trophonii socio & amico sæpiùs invocato. Cujus viscera iterùm Aruspex diligentissimè considerabat Enclabri mensæ in lance exposita. Quòd si deprehenderet aliquid aliud à prioribus ostentis demonstrari, bono animo hominem esse jubebat, & benè sperare, Deum mitigatum sententiam mutasse, superioráque irrita reddidisse. Rursùs antequam irreperet in antrum noctu ad profluentum Hercinnæ ducebatur, ubi illum expectabant duo pueri civium ingenuorum filii, qui annum decimum tertium non excederent, à quibus lavabatur, oleóque liniebatur, & hos quoties alloqueretur Mercurii nomine compellabat. Postquam diligenter lavisset, ducebatur à templi antistite ad fontem vicinum, ex quo aquam hauriebat, & bibebat affatim: Aquæ nomen erat *Lethes*, cui proprium erat inducere præteritorum oblivionem. Postea simulachrum fabricatum summo

Præparatio ad descensum in antrum.

mo artificio à Dædalo præferebatur, quod à nemine conſpici fas erat, præterquam ab eo, qui Trophonium erat aditurus. Tum humi in genua proſtratus, imaginem precibus conceptis venerabatur. His peractis tunicâ indutus lineâ purâ, vittisq; ſacris redimitus, crepidisq; ſubligatis, in hiatum ſe demittebat, & cum DEO conferebat de iis, quæ illi mandata erant. Regreſſúsq; agelaſtus, triſtis, & melancholicus reliquam vitæ partem exigebat, memor tantùm eorum, quæ à Trophonio didicerat, in reliquis ſtupidiſſimus redditus. Statua Trophonii non erat poſita in templo, neq; in voragine ſpecûs, ſed erat erecta in eminentiore loco, ut ab omnibus ſpectari, & coli poſſet: obeliſcis tamen ferreis in circuitu diligenter ſepta, ne quis eam contingere poſſet.

Oracula data ſunt plurima ab hoc Trophonio: inter quæ hoc celebratur dictum *Philippo Regi Macedonum* conſulenti hunc Deum.

Philippus à Pauſania cæſus.

Φυλάττεσθαι δεῖν τὸ ἅρμα: *cavendum eſſe Harma:* ſive intellexit de capulo gladii Pauſaniæ, à quo interfectus eſt, cui currus ebori inſculptus erat: cùm Pauſanias propter formæ elegantiam ab Attalo ſtuprum paſſus erat, & convivis tanquam ſcortum ab eodem fuerat exhibitus: conqueſtúsq; apud Philippum ultionem injuriæ non potuit impetrare, ideò furorem in regem convertens, illum prope Harma Thebanam paludem gladio transfodit.

Parmeniſcus agelaſtus.

Trophonii lucum adiit *Parmeniſcus Metapontinus*, deſcenditq; in ſpecum, ex quo poſtquam aſcendiſſet, ridere nunquam poſtea viſus eſt. Cui percunctanti de ea re oraculum, ex infimâ voraginis intimæ parte vox audita eſt Apollinis dicentis:

De riſu percunctaris me difficilis vir.
Ipſa tibi mater dabit: hanc venerare reverſus.

Parmeniſcus riſum recuperat.

Parmeniſcus Delphis in patriam reverſus ſperabat ſe riſum recuperare poſſe, viſaq; matre & ſalutatâ cum nihil ampliùs rideret, exiſtimans ſe deluſum deceptumque à Dæmone Delphico, profectionem ſuſcepit in Delum, ubi in Latonæ templo ſortes dabantur certiſſimæ: quò poſtquam veniſſet, Deæq; imaginem ligneam ſatis ruditer dedolatam cerneret, quam putabat excellentis alicujus artificis opus eſſe elaboratiſſimum; præter omnium opinionem riſiſſe fertur, & ægritudine liberatus. Cujus rei gratiâ magnificis Deam Apollinis fatidici matrem honoribus poſtea proſecutus eſt.

Apollonius cum Trophonio.

Ad Trophonii antrum veniſſe *Apollonium Tyanæum* teſtis eſt Philoſtratus Lemnius, & cum Genio ſubterraneo de multis contuliſſe: quæ ipſe ſcriptis mandavit: Liber poſt ejus mortem ad Adrianum Imperatorem delatus eſt, & Antii Urbe Latii in Bibliothecâ regiâ ſervatus, cum aliis quibuſdam ſcriptis ab eodem Apollonio relictis.

Juppiter Trophonius.

Lebadienſe templum conſecratum fuit Jovi, qui per Genium Trophonii credebatur oracula reddere. Vocabatúrq; *Juppiter Trophonius:* Nam hic Trophonius dum in vivis eſſet, religioſiſſimus fuit Deorum cultor, Jovis maximè, cujus Numine afflatus multa ſolebat docere, quæ ad ſalutem mortalium pertinebant.

Trophonii templum Thebis.

Aliud fuit templum Trophonio dicatum *Thebis Bœotiis* vaticinio clarum, & in quo conſulendo ceremoniis tantis non erat opus: Reddebantur enim à Sacerdote enthuſiaſmo correpto, factis tantùm DEO levibus ſacrificiis farre, vino, oleo, & placentis. Hoc oraculum conſuluerunt *Thebani*, dum contra *Lacedæmonios ad Leuctra* pugnaturi eſſent. Dúmq; rem ſacram facerent, galli gallinacei, qui in loco ſacro ad captanda auguria ſervabantur, continuis ſaltibus, & cantu θρηνίκιον μέλος ſacrificantibus concinuerunt. Quod bonum omen fauſtúmq; antiſtiti judicatum eſt: Factumq; eſt, ut in eâ pugnâ duce *Epaminonda* & *Pelopida* Thebani tantâ animoſitate & impetu irruerint in Lacedæmonios, ut eorum exercitum penitùs attriverint & confecerint, adeò ut poſtea nunquam potuerint vires reſumere.

SERA-

SERAPIS.

SERAPIS, qui & *Apis*, & *Oſiris* dictus eſt in Ægypto, à Græcis *Pluto*; à Gallis *Dis Pater* cognominabatur. De quo *Cicero libro tertio, de natura Deorum. Cælius Rhodiginus libro* 1. *antiquarum lectionum cap.* 34. Græci illum Jovis & Niobes Phoronæi Regis Argivorum filiæ, filium eſſe voluerunt: licèt Ægyptium fuiſſe affirmet *Diodorus Siculus libro primo.* Conſtantiſſimè tamen aſſerunt Græci *Phoronæum* Inachi filium populos diſperſos in unam civitatem coëgiſſe, Argis, quæ urbs à ſuo nomine *Phoronicum* appellatum eſt: cúmq; inter ſuos ſummâ auctoritate regnaſſet, moriens duos reliquit filios regni hæredes *Oſirin* & *Ægyalum.* Sed *Oſiris* natu major, poſtquam plures annos Argis regnaſſet, *Ægyalum* fratrem Achaiæ imperio præfecit, ipſe verò majoris gloriæ cupiditate ductus, in Ægyptum claſſe navigavit, ubi homines rudes ad mitiorem vitæ cultum traduxit, & colendarum vinearum rationem docuit, prælisque liquorem è racemis exprimere, & in utribus reſervare ad potum inſti-

instituit. Ideò ab omnibus summo honore exceptus, communibus suffragiis Rex Ægypti declaratus est: ubi invenit *Io* amitam, *Phoronæi* patris sororem, & *Inachi* filiam, quam uxorem duxit: Cúmq; ea literas docuisset, & Deorum cultum, & Osiris diversas artes, utrumq; in vitâ, & post obitum pro Diis venerati sunt. Sed postquam Osiris cum uxore aliquandiu summa prudentia, & clementia regnum administrasset, à Typhone fratre per insidias occisus est; Is ejus corpus lacerum, & in diversa frusta conscissum misit ad quinquaginta impiæ necis conspiratores, (inter quos fuit *Azo* Regina Æthiopiæ,) qui boni regis gloriam, & æquitatem ferre nequibant: Conjurati omnes simul convenerant apud Typhonem convivæ futuri cum Osiride: Scrinium curaverat compingi Typhon ex preciosis lignis arte singulari, quod post convivium in medium adferri jussit, obtulitque dono illi, cujus mensuram æquaret corpore: In id se demiserunt aliquot ex convivis, quorum statura corporis longior vel brevior erat, qui omnes à dono scrinii remoti sunt cum joco: Cúmq; suo ordine in ejus cavitatem admissus esset Osiris, clauso & obserato operculo, in eo suffocatus est, & in partes discerptus: quas unusquisq; ex conjuratis secum abstulit, præter pudenda, quæ in Nili profluentem abjecta, in mare devoluta sunt, & à piscibus devorata Lepidauro, Phagro, & Oxyrincho.

Osiridis cædes à Typhone procurata.

Osiridis cædes.

Isis cædem factam suspicata, maritum conquisivit undiq; per totam Libyam, & Arabiam errabunda: donec post aliquot menses per indicem comperit partes corporis defuncti apud Phialam juxta Syenem. quæ urbs est in confinibus Æthiopiæ & Ægypti, non procul à Nilo versus meridiem, quinq; stadiorum millibus à Tropico cancri locata. Ut scribit *Plinius lib. 2. cap. 37. Isis* igitur repertas mariti reliquias simul composuit, easq; deposuit in Abato insula Paludis Memphiticæ, quæ inaccessibilis dicta est propter densum limum, & copiam papyrorum, quæ totam ferè Paludem complent, & inviam cymbis reddunt. Illic erecto tumulo sepultum est corpus: Palúsq; vocata est *Styx*, hoc est, *mœror*. In Abatum insulam venire nulli permissum erat, præterquam Sacerdotibus, qui mitrati eò navigabant certis anni temporibus: Atq; in eam deportabantur Ægyptiorum regum corpora post mortem, & in consessu Judicum & Prophetarum licebat defunctum accusare, si quid in vita admisisset suo officio indignum: & prout convicti essent malæ conversationis, aut criminum, piaculorúmque; ita honoribus sepulchralibus privabantur. *Isis* pudenda mariti longè latéq; exquisivit, quæ cùm non posset investigare, audivisseq; à Nympha quadam marina fuisse à piscibus Oxyrincho, Phagro, & Lepidauro comesta, ab eorum esu Ægyptios in posterum abstinere jussit, eosq; sacros esse voluit: Pudenda tamen ex auro fabricari præcepit, quę solemni ritu appendit tholo templi, proposuitq; populo adoranda, tanquam partem datam à Natura generationi aptam, & necessariam ad propagationem generis humani, *Phalumq;* vocavit. Cujus numen Sacerdotes sacrificiis honorárunt: ejusq; cultum statim amplexi sunt Arabes & Syri, postea tota Græcia, tam Asiatica, quàm Europæa, Deumque istum generationis efficacem nominaverunt *Priapum:* Licèt suum Priapum Venere & Baccho genitum velint apud Lampsacenos. Hebræi hunc quoq; venerati sunt & vocaverunt *Phægor* vel *Beelphegor:* cujus Antistes fuit *Maacha* Regis *Asæ* mater, ut traditum est 2. *Paralip.* 16.

Abatos insula ubi sepultus Osiris.

Pisces sacri qui pudenda Osiridis devorarant.

Phalus adoratus.

Mortuum igitur Osiridem tota Ægyptus Lessum ducens pullata flevit, & quibuscunq; potuit honoribus, sacrificiis, & ceremoniis ejus inferias prosecuta est: Cúmq; in publico luctu Ægyptiis occurrisset eximiæ pulchritudinis bos, cicur admodum & tractabilis, quiq; populum videbatur blandè approbare, eum *Osiridis* animam esse rati sunt, exceptúmq; cum omnium applausu *Apin* vocaverunt, hoc est, *Bovem:* eumq; Sacerdotes indictis feriis, & solemni festo adorandum proposuerunt: Postea remansit hæc religio, ut *bos* adoraretur pro *Osiride:* Eum autem bovem oportebat toto corpore nigrum esse, alba fronte. Et in tergo candidas habentem notas, duplicibus in cauda pilis, cujus linguam cantharo notabant: & eum

Apis.

Anima Osiridis sub bovis viventis specie adorata.

certum

certum vitæ terminum non licebat excedere: quo peracto, Antistites illũ in Sacerdotum fontem demergebant: indictoq; justitio per totam Ægyptum, veste scissâ, & laceratis capillis vitâ functũ cum planctu lugebant: donec alio invento, qui ejusdem coloris esset, publica lætitia promulgabatur, & sacrificia, conviviáq; à populo cum hymnis, & tripudiis passim celebrabantur: His ceremoniis Animam Osiridis sub imagine viventis bovis coluerunt Ægyptii, quem *Apin*, & *Serapin* dixerunt: Sacráq; Isiaca in ejus honorem excogitata sunt, quæ fiebant à Sacerdotibus mitratis, rasis capitibus, & omnibus corporis partibus, albâ talariq;, & lineâ veste amictis: & quia horum sacrorum mysteria tecta esse decebat, & plebi incognita, verbis exprimi non permiserunt, sed silentio sacro texerunt: Ideò *Silentii statua* (quæ *Sigalion* dicebatur) in altaris principio erigebatur, favere linguis jubebantur assistẽtes, & oculos ad eam imaginẽ convertere; & ob eandem causam *Sphyngum* simulacra ad altaris angulos addebant, quæ arcanam rerum sacrarum cognitionem denotabant. Græci *Serapin* Jovẽ infernum esse duxerunt, & nocturna flumina illi commissa putaverunt, Orci imperium illi tribuentes: Sed Græci suum Plutonem sive Jovem Infernum Saturni filium & Rheæ, fratrem Jovis, & Neptuni dixere: sicut Galli eundem Ditem Patrem ex Ægypto venisse, & Gallorum imperium moderatum esse asseruerunt, à quo didicerunt mysteria sacrorum, astrologiam, bonas artes, & politiæ gubernationem, illiq; *Samothis* nomen indiderunt: ex quo descẽdisse credidit antiquitas longa annorum serie Principes Gallorum, potentia & virtute excellentes, ut sunt *Magus, Sarron, Nomnes, Druydes, Bardus Priscus, Longo, Bardus Junior, & Celtes*: de eo lege *Ciceronem lib. 3. de Natur. Deor.* & *Cœlium Rhodiginum antiquar lectio. lib. 1. cap* 34. At *Berosus* Osiridis genealogiam ita describit: Ex *Ogyge* Prisco (qui *Noa* dicitur in sacris literis, *Janus* ab Arameis & Latinis,) ante cataclysmũ nati sunt *Semus, Chamus*, & *Japetus Priscus*: Ex *Chamo* sive *Cameśi* Ægyptiorum Saturno *Chur, Osiris, Typhon, Cana* sive *Phœnix, Phut* sive *Phaëthon, Ochus*, & *Isis*. Ex *Osiri* (quem *Misraim* vocat Moses,) geniti sunt *Lydus, Anameon, Casleus, Hercules Libycus, Neptunus, Orus, Anubis*, & *Macedo*. Nam ex *Chur* Osiridis fratre, geniti sunt *Arabs, Sambecres, Sabathurifer, Sabathius Saga* (qui *Sangui*, & *Sanctus Pater* dictus est,) & *Nymbrothus* Saturnus Magnus Babyloniorum. Ex *Sabathurifero* nati sunt *Gogus Gangis* & *Indi Pater*, & *Triton* Rex Libyæ: ex quo susceptí sunt *Libya, Cirene, Numidia*, & *Hammon Juppiter*. Et hic Hammon ex Amalthea nympha suscepit *Dionysium*, qui *Juppiter Justus Libycus* cognominatus est: isq; ad Tritonem Paludem expositam puellam Palladem adoptavit, & pro filia habuit. Genuit enim ex se *Deabum*, seu *Geram*, vel *Chrysium* Lomninorum Philarcharum Hispaniæ (qui *Geryones* vocabantur) patrem.

Sigalion in sacris usurpatum.

Osiridis Genealogia ex Berosso.

Osiris igitur *Ioa* Inachi filiam, & Phoronei sororem uxorem sibi junxit, vel propriam sororem, auctore *Berosso*: quæ cùm multis beneficiis cum marito cumulasset Ægyptum, post mortem ad Deos relata est, & *Isis* (hoc est *Sancta*) vocata. Osiris autem sive *Apis* aut *Serapis* existimatus est Lux cœlestis, & æterna Sapientia, propterea in Ægypto ab illo responsa de futuris eventibus exquisitis ceremoniis sciscitati sunt, illiq; templa delubráq; plurima consecraverunt. Quorum omnium sumptuosissimum fuit *Memphis*, celeberrimum verò *Alexandriæ*. Ad quorum exemplum Græci postea illi quoq; fana dedicarunt, & sacrorum leges, ceremoniásq; ab Ægyptiis desumpserunt: ut *Athenienses, Spartani, Bœoti*, & alii plurimi, qui huic Deo peculiaribus ceremoniis & ritibus serviverunt. Nam ut Ægyptii doctrinam de Deo vero à primis parentibus acceptam in superstitiones successu temporis converterunt, Græci in disputationes curiosas, & allegoricas, Chaldæi verò in Philosophicam Sapientiam; Puritas tamen doctrinæ diutiùs purior remansit apud Ægyptios, quàm apud alios.

Templa Serapidis

Ægyptii doctrinam de Deo in superstitiones, Græci in allegorias, Chaldæi in Philosophiã converterunt.

Vaticinia Prophetica captabantur ex responsis Dæmonum, qui imagines hujus *Serapidis* occupabant. Primò quidem ex illo bove sacro, qui Apis vocabatur: Si pabulum oblatum à sciscitantibus placidè & voluntariò excepisset, eventus se-

cundos; & prosperos decernebat: si verò aversaretur, & abnueret sumere, sinistrum erat omen; quod evenit *Germanico* Imperatori, è cujus manu Apis oblatum pabulum noluit sumere, hoc illi futuram cædem significavit, quæ illi paulò post per Pisonem procurata est. De Api lege *Strabon. lib. ult. Plinium lib. 5. 6. & 3.*

Germanici mors ab Api prædicta.

Hannibal dum ex Africa fugeret, propter suorum odium, propter illam insignẽ cladem, quam acceperat à Scipione Africano ad Zamam Africę oppidum, qua duo Pœnorum millia cæsa sunt: & paulò post receptis ab Antiocho copiis auxiliaribus iterùm superatus est. *Liv. lib. 3. Justin. 31. Plutarch. in Hannibale.* Is in Asiam sẽ recepturus ad Prusiam regem Bithyniæ, oraculum Serapidis consuluit: à quo hoc audivit:

Λιβύσσα κρύψει βῶλος, Ἀννίβα, τὸν δέμας.
Libyssa corpus, Hannibal, terra teget tuum.

Hoc responso aliquantulum exhilaratus est, quod speraret se tandem suæ civitati reconciliatũ iri, & senectute inter suos traductâ fruiturum sepulchro patriæ. Sed hac in parte deceptus est: Nam cum Romanorum solicitatione Prusias illi strueret insidias, mortem metuens ignominiosam, hausto veneno, quod in annulo ad hunc effectum gerebat, imminens fatum maturâ morte prævertit. *Eutropius lib. 4. Orosius 4. 20.* ait, lapidibus obrutum fuisse à Carthaginensibus, ob rem malè gestam. *Livius lib. 9.* tradit fuisse affixum cruci. Constat tamen miserum Hannibalem deceptum fuisse in vocabulo Λιβύσσα βῶλος: quòd *Libyssam terram* putaverit dictam fuisse de *Libyca regione*, cùm ejusdem nominis fuerit *campus in Bithynia*, quo in loco mandatu Flaminii à Prusia captus Hannibal mortem sibi conscivit, ne quid gravius pateretur, si in manus hostium deveniret.

Hannibalis mors.

Templum illud Serapidis celeberrimum, quod fuit *Alexandriæ*, idolum habuit ejusdem DEI portentosæ magnitudinis, quod summa religione per multa sęcula cultum est: duravitq; usq; ad Theodosii Augusti tempora. Quando Theophilus Alexandrinus Episcopus id funditùs everti curavit. Ejus ędificii parietes triplicibus diversæ materiæ laminis obducti erant, aheneis, argenteis, & aureis, ita inter se connexis & incrustatis, ut amotis anterioribus, superessent & conspicerentur posteriores integræ compactæ simul opere mirando. Idolum erat ligneum, & ex omni metallorum genere conflatum. In cujus os exertum, composita ad id fenestella ad ortum Solis, radios intromittebat & illustrabatur, dum res sacra fieret, ita, ut Serapis osculum Solis excipere diceretur. Et magnete in laquearibus adplicato, (cujus vis naturalis est ferrum ad se attrahere) aliud simulachrum minus, ferreis tectum laminis altari adpositum paulatim magnetis virtute loco movebatur nutando, ac modicè elevabatur in altum: Sed ne repentino lapsu recideret, & conquassaretur, dolusq; patefieret, Sacerdos imaginem manibus religiosè excipiebat, & suo loco reponebat: *Surrexit*, inquiens, *Sol, & Serapi vale dixit; ut ad propria revertatur.* Hoc Colossæo simulachro confracto, & igne cremato, ejusdem DEI thoraces depicti & exsculpti ad singula domorum ostia pro amuletis, abrasi sunt & sublati: In quorũ locum signũ crucis Dominicæ repositum est: quod apud Ægyptios characteribus Hieroglyphicis, Propheticis, & sacris significabat vitam æternã: nempe tunc vitã hominibus venisse per crucem JESU CHRISTI Servatoris humani generis. Imò illud signum *Tau* T fuit, quod Israëlitæ adscripserant ostiis domorum suarum, dum Angelus exterminator primogenitos Ægyptiorum perdebat: & ubicunq; hoc signum inveniebat, domum relinquebat intactam: ideò sacrosanctum semper fuit id signũ: Quod sacerdotes dũ cognovissent, primi inducti sunt, ad amplectendã *Christi* doctrinam. Et quia invaluerat opinio apud Ægyptios, inundationẽ Nili (quæ solet quotannis evenire, & fœcũdare totã regionẽ) Serapidis providẽtiâ procurari, post eversionẽ templi, & simulachri illius, tanta secuta est Nili inundatio, tanta terræ ubertas, ut anteactis sæculis nulla unquã major visa, neq; audita esset. Nimirũ DEUS demonstravit abductis errore populis, non Serapin Nilum (cui longè erat inferior ætate,) sed Deum ipsum summum regere, & moderari quo velit modo & ratione.

Templum Serapidis Alexandriæ.

Serapidis statua confracta & cremata.

Crucis signum loco Thoracis repositum.

Ido-

Idolum hoc erectum fuit in templo Alexandrino, quod religiosissimâ veneratione ab omnibus populis colebatur: tantóq; metu, ut à Sacerdotibus famâ antiquâ publicatum esset, si quis id contigisset præter Antistites, subitò cœlum ruiturum, & terram in voragines horrendas apertum iri, quibus profanus ille sacrorum violator absorberetur. Dolum hunc miles quidam Christianus detegens arreptâ securi statuam DEI veteratoris dejecit, & frustilatim conscissam igne cremavit, nullo cum periculo. *Eusebius lib.* 11. *Ecclesiasticæ historiæ cap.* 20. Et *Ruffinus Aquilejensis Presbyter libro 2. cap. 23.*

Ad Serapidis prædictiones hoc refertur responsum, quod *Thulidi* Ægyptiorum regi reddidisse fertur sciscitanti de vero Deo, quis esset, & quo modo sibi inserviri postularet:

Πρῶτα Θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτῷ
Σύμφυτα δ' εἰν ἑνὶ πάντα τάδ' ἐστὶ, καὶ εἰς ἓν ἰόντα,
Οὗ κράτος αἰόνιον. Σὺ δὲ ὠκέσι πόσσι βάδιζε,
Θνητὲ, ἀΐδηλον διάγων βιότοιο τελεύτην.

Oraculum Thulidi datum.

Principio Deus est: hinc verbum, & Flaminis aura.
Unum Numen idem tribus est; naturaq; consors.
Cujus vis æterna. Sed hinc pede te ocyùs aufer,
Mortalis, peragens incerti limitis ævum.

Hic Dæmon fatetur unum Deum tribus personis distinctum, Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Neq; mirum est, impostores hos Spiritus aliquando suis mendaciis vera & salutaria nonnunquam admiscuisse documenta, non quòd hominibus bene consultum cuperent, sed ut specie veritatis magis corroborarent credulitatem mortalium illósq; ad suum cultum potentiùs pellicerent. Nam & hoc responsum legitur datum fuisse *Sybaritis*, promittens illis felicitatem, quando Deos religiosè colerent: quibus etiam ruinam, & interitum minitatur, si honores Deo debitos mortalibus impertirent.

Εὐδαίμων, Συβαρῖτα, πανευδαίμων σὺ μὲν αἰεὶ,
Ἐνθαλίῃσι θεῶν τιμῶν γένος αἴεν ἐόντων;
Εὖτ' ἂν δὴ πρότερον θνητὸν Θεοῦ ἄνδρα σεβέσσῃς,
Τηνίκα σοὶ πόλεμος, καὶ ἐμφύλιος στάσις ἥξῃ.

Oraculum de vero Deo colendo.

Felix omnino felix, Sybarita, futurus,
Dum rebus lætis venerabere numina Divûm.
At simul atq; illis mortalis homo anteferetur,
Tunc veniet bellumq; tibi, atq; domestica turba.

Aliud oraculum de vero Deo colendo datum est, cùm interrogaretur, quis Deus præcipuus, & verus esset? ita respondit Dæmon:

Judæos verum Deum colere.

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον, οἱ δ' ἄρ' Ἑβραῖοι
Αὐτογένητον Ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν ἁγνῶς.

Chaldæi soli sapiunt. Tum Numen Hebræi
Ingenitum Regemq; pio venerantur honore.

Cùm *Sybaritæ* triginta Legatos Crotoniatarum interemissent, visa est Juno in medium forum accedere, & choleram vomere. Inq; ejus sacello, quod in urbe media fuit celebre, fons sanguinis erupit. Nempe Deam iratam hæc signa denotabãt, ob contemptos Deos jus gentiũ protegentes: Nã paulò post Sybaritę à Crotoniatis deleti sunt. Ut testis est *Athenæus lib.* 12. ante quorũ excidiũ, ex Patriciis quidã in agro servum suum loris inhumaniter verberabat: qui cùm ad Numinis aram cõfugisset, neq; quicquam de sævitia remitteret Dominus, miserq; servus animadvertens Numinis reverentiam nihil sibi profuisse, ad monumentum patris heri sui delapsus est. Tum herus aliquâ religione motus, verbera posuit. Hanc crudelitatem cõspiciens *Amyris* quidam, vel ut alii malunt *Thamyris*, homo prudẽs, & religionis cultor, Deorum iram metuens, quos hac crudelitate non mediocriter offensos sensit, ob contemptum Numen invocatum à servo, collectis omnibus sarcinis, & rebus suis, simul

Ob neglectos Deos Sybaritæ deleti sunt.

Sybaritæ inhumanitas.

cum tota familia in Peloponnesum migravit, reliquis Sybaritis illum tanquam delirum & insanum deridentibus: sed tamen paulò post magno suo malo senserunt prudentis viri judicium non temerarium fuisse, sed inspiratione boni Genii tempestivè rebus suis prospexisse, alióq; se transtulisse maturè patriâ relictâ, quæ graves suæ impietatis & proterviæ pœnas dedit.

Serapidis Historiam describit *Tacitus lib. 4. Histor.* In somnis apparuit Serapis Ptolomæo filio Lagi, cui præcepit, ut in Ægyptum transferretur, & adoraretur ab Ægyptiis. Ædificaverat enim Ptolomæus Alexandriam, quam templis, & religione ornare quàm maximè statuerat. Cúmq; hoc apud se faciendũ statuisset, obtulit sese juvenis formâ insigni, plusquàm humana esse posset: qui jussit, ut Rex in Pontum legatos mitteret, qui Serapidis effigiem transferrent in Ægyptum; pollicitus ex DEI præsentia urbem novam redditum iri populosiorem, & feliciorem. Hæc postquam dixisset, disparuit ex oculis Ptolomæi, secum trahens lumen admirabile, & in cœlum conscendit. Visionem insomnii Rex declaravit Sacerdotibus Ægyptiis, qui somnia soliti sunt interpretari. Ii responderunt, Deorum monitis obtemperandum esse: Ponti regnum se quidem cognoscere, sed Serapidis nullam unquam mentionem fieri se audivisse asseverabant: Ptolomæus igitur, ut aliquid de eà re certiùs expiscaretur, convenit Timotheum Athenienſem ex tribu & gente Eumolpidarum, qui Sacerdos erat sacrorum Eleusinorum: Hunc cùm interrogasset, an cognosceret, quis esset Deus ille Serapis, qui in Ponto coleretur, Timotheus respondit in Sinope Urbe Ponti templum esse antiquissimum, & religione celeberrimum, dicatum Jovi Diti, vel Plutoni, ubi erectum esset Dei simulacrum; prope quod adstabat statua muliebris, quæ credebatur esse Proserpinæ. Sed cùm Ptolomæus rebus aliis occupatus minùs curaret visionem, quæ sese per somnum illi obtulerat, rursùm idem Serapis sese Regi obtulit facie horrendâ & minaci, prædixitq; illi grande malũ, & calamitates inevitabiles impendere ejus regno, nî mandatis obtemperaret. Hac secundâ visione Rex non mediocriter commotus Legatos ex optimatibus cum donis misit ad Scydrothemin Regem Synopes: quibus præcepit, ut in viâ diverterent Delphos, & de ea re consulerent Apollinis oraculum. Sortes DEI non ambiguis verbis præceperunt, ut Synopen adirent, & inde ausportarent Patris sui simulacrum, sed Sororis imaginem relinquerent. Postquam autem venissent Synopen, causam Legationis suæ exposuerunt Scydrothemi, & dona illi Ptolomæi nomine exhibuerunt. Rex animo turbato, jam DEI jussibus contradicere non audebat, jam populi metuebat defectionem, qui facilè non pateretur DEI tutelaris simulacrum aliò transferri. Dúmq; hæc in longum protraherentur, & jam perintegrum triennium distulisset gratificari petitioni Regis Ægyptii, Ptolomæus iterùm Legatos alios in Pontum navigare jussit, cum excellentioribus, & locupletioribus donis, qui supplices orarent Scydrothemin, ne petitioni sui Regis se difficilem præberet. Cúmq; Rex Ponticus negligentior esset, Spectrum Serapidis sese obtulit horrendum, & furore plenum, præcepitq; ne diuturniorem traheret moram, neq; Deorum voluntati se opponeret. Dúmq; imperio minùs esset audiens, irâ Deorum circumventus, morbis & variis angustiis conflictabatur; cúmq; de sua salute desperaret convocatâ Populi concione, exposuit visiones, quæ illi & Ptolomæo contigerant. Timendum esse, ne si Populus DEO contrarium se præberet, inevitabilibus malis opprimeretur. Sed Populus perfidiam sui regis detestatus, Ægyptóq; invidens, tumultu facto Serapidis templum numerosâ turbâ cinxit, ne quæ vis fieret sacrario. In hac seditione Serapidis simulacrum suâ sponte templo egressum, in naves se contulit Ægyptias, quæ statim velis expansis, & vento secundo impulsæ, spatio triduì Alexandriam pervenerunt. Eo cum appulissent lætitiâ incredibili perfusus Ptolomæus, Deo gratias egit, illiq; maximis sumptibus templum extrui jussit eo in loco, qui Rhacotis dicitur, ad quod populus frequens ex tota Ægypto sacrorum novorum causâ confluebat.

Quomodo Serapis in Ægyptum translatus.

PALISCI

PALISCI.

Pingue ſacrificium Siculis celebrate Paliſcis,
Trinacriam ſterilem ut fertilitate beent.

PALISCI ſive *Palici*, qui & *Delli* dicti ſunt, Jovis, & Ætnæ Nymphæ filii ſunt æſtimati: vel, ut mavult *Æſchylus*, Jovis & Thaliæ Vulcani filiæ. Ii inter Deos fatidicos ab antiquis relati ſunt, & prima veneratione culti in Sicilia, ubi nati erant, propter inſignes prædictiones, & monitiones quibus homines illius Inſulæ, dum viverent, inſtruxerunt. Horum talis recitatur hiſtoria: Thalia Mulciberis filia, Nympha excellentis formæ inter omnes puellas Siculas fuit: cujus pulchritudine illectus Juppiter, illam ſæpè de concubitu interpellavit, multa blandiendo pollicitus, ſi complexum amantis admitteret; Sed, ut erat venuſtate eximia, ſic quoq; caſtimoniæ dotibus exornata, procaciùs ſolicitantem ſæpiùs à ſe rejecit, virginitatis gloriam omni alii præferens commodo & utilitati: donec tandem importunitate, & vi ſuperata juxta Simethum amnem, non procul à Catana compreſſa eſt à Jove. Illa dolens, quòd ſe gravidam ſentiret, & uterum geſtaret, metuénsq; Junonis iram, quàm ſciebat non æquo animo mariti adul-

Paliſci ex Thalia nati.

adulterium, gravémq; futuram & crudelem erga pellicem, maximè in partu, cui illa præesset, possétq; per infinitos cruciatus prægnantem excarnificare, ut factum erat in *Io* Inachi filiâ in vaccam mutátâ, quam diu furiæ agitatam vexaverant. In Latonâ, quam Python Serpens horrendus prosecutus fuerat, ac vix auxilio Jovis miserum exitium vitaverat; in Calisto Lycaonis filiâ, quæ ruptis capillis, & crebris verberibus lacerata à Junone tandem in ursam cum filio Arcade mutata fuerat: Hæc & alia exempla Thaliam non sine causa terrefaciebant, quæ cum gemitu, & lacrymis assiduò mortem invocabat, Jovem accusans, qui illam in has angustias conjecisset, neq; ab imminentibus periculis illam eximeret: conceptis igitur votis optavit, ut sibi terra dehisceret, & occultaret ab ira Deæ Zelotypæ. Terra Nymphæ miserata molliter dehiscens illam recepit inter sua viscera, & abscondit tantisper, donec expleto partûs tempore, gemellos pareret pueros Patre ac matre dignos. Hos terra denuo se aperiens in lucem edidit, eo in loco, ubi Siculi duos ostendunt lacus, ex quibus pueros emersisse ferunt: unde *Palisci* dicti sunt, ἀπὸ τοῦ πάλιν ἵκεσθαι, *quòd in terram immersi, in lucem rursùm rediverint.* Adulti juvenes pulchritudine formæ, robore corporis, & mentis acumine pollentes, genus se à diis trahere satis probabant; quòd omni virtutum genere suæ tempestatis homines longè superarent: ac singulari studio conabantur de omnibus benè mereri, publicam utilitatem, quantum fieri poterat, promoventes: pietatem erga Deos salubribus admonitionibus inculcantes, concordiam inter homines necessariam ostendentes, ad tranquillè & beatè vitam transigendam. Quare violentos submoverunt, & summâ severitate injurias coërcuerunt: unde post mortem divinos honores inter suos populares mereri visi sunt: Quod antiquis illis sæculis usitatum fuit, ut Reges, Principes, hominésq; alii pietate, justitiâ, & vitæ integritate illustres, quíq; genus humanum diversis adjuvissent beneficiis, sive liberalitate documentis, aut auxilio in difficultatibus: Hos viventes quibus par erat honorib. affecerũt, defunctos verò nõ periisse sepultos, sed eorũ animas in cœlum relatas, supremæ Divinitati assidere, vita æternâ frui, & communicatâ à Deò potestate genus mortale conservare, illi opitulari, & assistere in adversis rebus existimaverunt: Erga quos homines ne viderentur ingrati, his aras, templa, lucósq; sacrabant & sacrificia procurabant iis ritibus, quos defunctorum Genii declarabant. Quare Siculi existimantes se *Paliscorum* numinibus protegi, & defendi in difficultatibus, templum illis in eo loco, ubi vixerant, erexerunt, & Sacerdotes instituerunt, qui eorum laudes hymnis quotidianis decantarent, sacráq; facerent. Contigit autem aliquot annis postea longâ siccitate, & æstu tellure torrefactâ, ut sterilis redderetur Sicilia, ferax alioqui frumenti, vini, & olei, cæterorúmq; fructuum præ reliquis omnibus maris mediterranei Insulis. Hac sterilitate, & annonæ penuriâ laborantes Insulani mirificè torquebantur, anxiè famem tolerantes, quâ populus conficiebatur, & peribat: Quare postquam omnia tentassent, quæ ad egestatem hanc juvandam videbantur necessaria, ad Deorum auxilium censuerunt confugiendum, apud quos solos miseriarum levamen se inventuros credebant. Supplicationibus igitur publicè institutis, votísq; conceptis, ad aram Paliscorum gementes confluxerunt undiq;, rogantes auxilium, & rationem qua Juppiter, Ceres, Diiq; omnes patrii irati placari possent, & reconciliari. Tum geminorum Deorum responso moniti sunt, ut certis ritibus Diis sacra facerent, sacella voverent Cereri & Proserpinæ Liberóq; Patri & Jovem Hecatombe placarent. Quibus rebus reverenti religione peractis pluviæ subitò ortæ, denso primùm rore terram irrigarunt, deinde auctis imbribus totam Insulam ita macerarunt, ut humore recepto tellus luxurians pristinæ ubertati sit restituta; omniumq; frugum, & fructuum affluentia populo facta. Ex eo tempore veneratione summâ Paliscos coluere Siculi: eorumq; oracula in posterum studiosè requirebant, quotiescunq; res afflictæ requirebant. Utq; viderentur eorum divinitati plus honoris tribuere, juramenta circa duos illos lacus exigere insti-

Thalia absorpta tellure.

Palici in lucem redditi.

Paliscorum virtutes.

Sterilitas Siciliæ Paliscorũ monitis correcta.

inſtituerunt per eorum nomina. Ut ſi quando quis in furti ſuſpicionem incidiſſet, accepto priùs fidejuſſore, qui præſtaret id quod exitus oſtenderet, ſi quid juranti accidiſſet. Cùm enim rei negatæ fides quærebatur, & Jusjurandum à ſuſpecto petebatur, uterq; ab omni contagione mundi ad Crateras accedebant, deinde conceptis verbis loci Numen invocabant. *Adeſte Genii boni præſentes, ſi crimini de quo accuſor obnoxium me cognoſcitis, ultricem manum capiti devoto imponite, commiſſum ſcelus ſupplicio merito expiate: Sin innocentem ſcitis, auxilium ſuppliciter poſcenti benigni favete.* Tum ſi jure factum eſſet, qui accuſatus erat diſcedebat illæſus: Si verò malè juraſſet, falſus jurator ſtatim in lacum demerſus vitâ privabatur, vel viſum amittebat, vel horribilibus tormentis eodem in loco ſpectantibus omnibus cruciabatur, pro ſceleris admiſſi gravitate: quæ precibus ad Deos, factiſq; ſacrificiis leniebantur, & ſatisfactione factâ, furtiq; reſtitutione vel compenſatione mitigabantur, annuente accuſatore, & peccatum ultrò remittente. Hæc tantum auctoritatis conciliavit Paliſcis, ut illos non Siculi tantùm, ſed Itali omnésq; circumvicinæ regiones primâ religione coluerint, & veneratæ ſint; retulerintq; illos in numerum Deorum *Alexicacorum*. Ideò Inſulani ad Paliſcorum templum quotannis donaria venerabundi conferebant: & ad eorum aram omne genus frugum congerebant, quod vocabatur *pingue ſacrificium:* Circa aram choreas agitabant puellæ coronatæ floribus, ſparſisq; capillis, & tibicines citharœdi melos concinebant, applaudente voce, & manibus præſente populo. Urbs quoq; *Palice* de eorum nomine eſt ædificata. *Stephanus.* *Theophilus* ſcribit Palicenum fontem eſſe in Sicilia, uxta Palicorum Dæmonum templum religione ſacrum, qui decaclivos vocatur, d eſt, magnitudine quæ decem lectos caperet, cujus aqua ad ſex cubitorum altitidinem exſiliat: Ita, ut ſpectantes ſæpè diluvium loci metuant, iterúmq; intra ſe colligatur. De hoc fonte tractat *Ariſtoteles in mirabilibus*, quem appellat κρήνιλω ἐ Παλίσκοις. *Stephanus* verò dicit: κρήνη τις ἐν Παλικοῖς, quæ ſulphurei eſt odoris.

Fons decaclivos.

BRAN-

BRANCHUS.

Turpe esset nobis artes ne scire paternas;
Quas mè inspiratus Pythius edocuit.

BRANCHUS Apollinis filius, quem suscepit ex Iance Succronis filiâ, dum in Thessalia regis Admeti pasceret armenta. Cúmq; adolevisset, videndi patris desiderio ductus, matrem obnixè rogavit sæpiùs, ut illi Genitorem declararet, & ostenderet. Quod postquam Nympha ab Apolline impetrasset, juvenis reverenter adiens Patrem, in ejus amplexum inclinatus, malas Dei osculatus est: Apollo contemplatus filium se ac matre dignum, singularibus animi corporisq; dotibus exornatum, non mediocriter delectatus est illius aspectu, & præsentia: laudatóq; pueri consilio, quòd ad Patrem venisset, illius capiti coronam imposuit, virgámq; donavit, quâ fultus vaticinari cœpit, & futura prædicere, oraculaq; poscentibus reddere. Cúmq; Apollini Didymæo magnificentissimum templum structum esset ad Possideum promontorium Ioniæ propè Miletum, Apollo Branchum filium suis præfecit sacris, oraculáq; diu per eum reddidit. De quo ita *Strabo lib.* 4. Post Possidium, inquit, Milesium est oraculum Apollini Didymæo sacrum apud Branchidas, octodecim stadia ascendenti. Hoc templum

plum Xerxes Persarum Rex incendio destruxit cum aliis omnibus Græcorum Deorum delubris, præterquam Dianę, quod sumptuosissimo opere structum erat, id integrum servari jussit, propter structuræ magnificentiam. At Milesii postea templum hoc restaurarunt, & auxerunt ornamentis, ędificiisq; diversis, ut ad fastigium sustentandum mille trabes non sufficerent: Idq; propter amplitudinem & vastitatem, sine tecto remansit. Branchus postquam per multos annos Sacerdotio functus esset in templo Patris sui, extremâ senectute decedens è vita, ad superos relatus est communi Milesiorum decreto, communibúsq; ceremoniis, honoribus, & templo cultus est cum Apolline, unde ipse *Deus Branchides* appellatus est, templum Branchiadum, & Sacerdotes Branchidæ: ut memoria Branchi nominibus tam magnificis nobilitaretur: imò & populi Branchidæ vocati sunt, apud quos oracula hæc reddebantur. Didymęus enim Apollo dictus est, quòd geminam speciem sui nominis præferat, illuminando, formandóq; Lunam: Nam ex uno fonte lucis gemino sidere spatia diei, & noctis illustrat, inquit *Macrobius*. Habuit enim Apollo diversa nomina, à locis variis, ubi reddebat responsa, ut *Clarius* à Claro insula maris Myrtoï, *Delius* à Delo insula maris Ægeï. *Colophonius* à Colophone urbe Ioniæ. *Pataræus* à Patarâ urbe Lyciæ, ubi sex mensibus hybernis reddebat oracula. *Ptoüs* à Ptoo monte, vel à Ptoo Athamantis & Themistûs filio. *Palæphatus lib.* 1. *Milesius* quoq; dictus, ab hoc Branchidarum nobili oraculo. Cui hoc tribuitur responsum datum poscentibus quibusdam, quid credendum esset de opinione ubiq; recepta, *immortales esse animas*: inquit:

Branchus ad Deos relatus.

Ψυχὴ μὲν μέχρις οὗ δεσμοῖς πρὸς σῶμα κρατεῖται
Φθαρτὰ νοοῦσα πάθη θνητῶς ἀλγηδόσιν εἴκει.
Ἡνίκα δ' ἀνάλυσιν βροτέλιν μετὰ σῶμα μαρανθὲν,
Ὠκύστην εὕρηται ἐς αἰθέρα πᾶσα φορεῖται,
Ἄιεν ἀγήρατος οὖσα, γένει δ' ἐς πάμπαν ἀτείρης:
Πρωτόγονος γὰρ τοῦτο Θεοῦ διέταξε πρόνοια.

Oraculum de immortalitate animæ datũ Politi.

Donec corporeis animus connexibus hæret,
Cedit mortali, patiens humana, dolori.
Sed cùm mortali compage solutus abibit
Corpore confecto, tum totus in æthera fertur,
Incorruptus ubi maneat, nunquamq́; senescens.
Sic antiqua Dei fieri prudentia mandat.

Hoc oraculo refutabat opinionem à multis receptam de animorum mortalitate, quos Philosophorum non pauci asserebant interire cum corpore: statuentes hoc certum, quod principium habet à Natura, & incrementa sua cum tempore sortitur, declinationémq; occiduam, id quoq; finem habere: quod in anima hominis contingere dicebant Epicuræi, & alii plurimi. Alii qui saniore fuerunt judicio, non solùm immortalitatem animarum crediderunt, sed etiam resurrectionem corporum, & reversionem animarum in renovata corpora postremo sęculo, quo generale fiet judicium, Deo exigente rationem de omnibus, quæ quisq; in vita gesserit, ut in renovatione & restauratione mundi corpore & animâ pietatis & justitiæ amantes æternâ felicitate fruantur: mali verò æternis torqueantur suppliciis. Hujus sententiæ fuit *Chrysippus*, eo libro, quem *de Providentia* scripsit; ubi ita loquitur:

Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, δῆλον ὡς οὐδὲν ἀδύνατον, καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ τελευτῆσαι πάλιν περιόδων τίνων εἰλημμένων χρόνου, εἰς ὃ νῦν ἐσμὲν καταστήσεσθαι σχῆμα.

Chrysippus de resurrectione.

De hac renovatione mundi *Plato* vaticinium antiquum Orpheï tale refert:

Ἕκτῃ ἐν γενεῇ καταπαύσεται κόσμος ἀειδής.
Ætate in sexta cessabit machina mundi.

Mundum sex annorũ millibus duraturũ.

Id quod desumptum videtur ex prophetia familiæ *Heliæ*: qui prædixisse fertur mundum sex millibus annorum duraturum, postea interiturum, & novissimè

renovatum iri à Deo rerum omnium restauratore: *Heliæ* hæc verba esse multi credunt: *Duo millia inane, duo millia Lex, & duo millia Messias.* Et de hac restauratione universi plena sunt Sibyllarum scripta. Sed nos certiora multò discimus ex sacris literis, quæ apertè id docent & affirmant.

Ut iterùm ad Branchidarum sive Apollinis Didymæi templum revertamur, quod sumptu, & opibus non cessit Delphico, abfuit à Mileto metropoli Ionię octodecim stadiis, & ab Ionico littore viginti.

Ad oraculum cùm aliquando venisset *Seleucus* Syriæ Rex, ut inquireret de suo in Macedoniam reditu, quam post Alexandri Magni mortem cupiebat Imperio Syriæ conjungere: Hoc versu illum à proposito Deus divertit.

Oraculum Seleuco datum.

Μὴ σπεῦδ' Ἐυρώπην: Ἀσίη τοὶ πολλῷ ἀμείνων.

Ne propera Europen: Asiæ tibi faustior ora.

Cumq; idem percunctaretur de loco ubi moriturus esset, responso hoc ambiguo illi DEUS annuit.

Ἄργος ἀλευόμενος τὸ πεπρωμένον εἰς ἔτος ἥξεις:
Εἰδ' ἄργει πελάσαις τότε κεν πρὸ μοῖραν ὁλοῖο:

Fatales perages annos, si fugeris Argos.
Ante ævum fatale cades, si veneris Argos.

Rex DEI admonitionem animo recondens, urbes omnes Argi nomine appellatas vitavit, ut Peloponnesiacam, Amphilochicam, & aliam in Orestia prope Macedoniam, à qua Macedones olim vocabantur Argeadæ, & aliam à Diomede conditam in Ionia: Sed postquam Lysimachum superatum ad Lysimachiam urbem interemisset, casu incidit in aram quandam cultu celebrem, quam regionis accolæ vocabant *Argos*, ubi à Ptolomæo Cerauno per insidias interfectus est.

Licinio datum oraculum.

Hoc quoq; Branchidarum oraculo delusus est *Licinius* Imperator, qui cum *Constantino* Magno regnabat: Is spe obtinendæ monarchiæ ductus, Apollinem Milesium sive Didymæum consuluit, qui illi in hæc verba respondit:

Ὦ Γέρον, ἡ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταὶ,
Σή τε βιὴ λέλυται: χαλεπὸν δὲ σὲ γῆρας ἱκάνει.

Sozomenus lib. 1. cap. 7.

Te vetulum vexat juvenum manus impete forti:
Et tua jam fracta est vis, adventante senectâ.

Etiamsi in multis multa vera protulerit Dæmon, quia tamen mendaciis gaudet, omnia ejus responsa ambigua, & incerta proponit, ut homines decipiat, & in interitum adducat: qualia multa legimus antea. Hinc λοξίας Apollo vocatus est, quòd veritatem oraculorum ęnigmatibus, & obscuris verbis ita intricet, ut in contrarium sensum plerumq; interpretari possint.

Apollo λοξίας.

Branchidarum oraculum jusserat aliquando *Pactyam Lydum*, (qui à Cyro Rege Persarum defecerat, secúmq; ingentem vim auri abstulerat) tradendum Tabalo Præfecto regio Sardis. Aristodicus Cumæus Heraclidę filius, cùm grave putaret, & ab omni humanitate alienum, supplicem hominem barbaro regi ad certũ exitium tradere oraculi vanitatem refellere volens, templum Branchi undiq; circumivit, passeres, aliásq; aviculas, quæ in templi parietibus nidificarant, è nidis excussit, & ejecit. Quæ dum faceret, vox ex adyto templi audita est: *O hominum scelestissime, quænam libido te incessit, ut audeas meos supplices è templo meo deturbare?* Respondit Aristodicus: *Et tu hujusmodi auxilium fers supplicibus, dum Cumæos jubes Pactyam supplicem Persis prodere.* Cui Deus: *Equidem jubeo, ut malè agentes malè pereant: neq; deinceps hoc oraculum vestris interrogationibus importunis lacessatis.* Hoc postremum responsum cùm accepissent Cumæi, Pactyam ablegaverunt Mitylenam; inde in Chium, Chii verò illum hostibus tradiderunt. *Herodot lib. 1.*

Oraculum contra Pactyam Lydum.

Julianus Imperator postremus fuisse dicitur, qui ad Dæmonum oracula se contulerit, auguriisq;, extispicina, cæterisq; Ethnicorum superstitionibus usus sit.

Cùm

Cùm enim expeditionem pararet in Persas, de qua valdè solicitus erat, postquam sacrificiis consuetis Deos placasset, & ad Ctesiphontem levi prælio de hostibus victoriam reportasset, pro gratiarum actione, dum Marti instauraret sacrificium, ex decem tauris, antequam ad aras perveniissent, novem morte subitâ corruerunt. Decimus fractis funibus effugit, vixq; iterùm captus, calcitrando, & reluctando tandem cum difficultate ad altare perductus est: quod mali ominis indicium Aruspices omnes interpretati sunt. Placuit igitur Deum consulere, ut ab eo planiùs edisceret, quis futurus esset belli exitus. Cui in hæc verba responsum est:

Juliano Imp. responsum datum ambiguũ.

Γηγενέων πολὺ φῦλον ἐνήρατο μητίετα Ζεύς.
Ἔχθιστον Μακάρεσσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι
Ῥωμαίων Βασιλεῦς Ἰουλιανὲ θεοειδής,
Μαρνάμενον Περσῶν πόλιας, καὶ τείχεα μακρὰ
Ἀγχεμάχων διέπερσε πυρὶ κρατερῷτε σιδήρῳ
Νωλεμέως δ' ἐδάμασσε πόλεις, τε καὶ ἔθνεα πολλά.
Ἀλλὰ καὶ Ἑσπερίων αὐδρῶν Ἀλεμάνικον ἔδας.
Ὑσμίναις πυκινῆσιν ἐλὼν ἀλαπάξεν ἀρούρας.

Terrigenûm quondam stravit Saturnius agmen,
Cœlicolûm divo populo quod bella parabat.
At Dux Juliane invictæ clarissime Romæ,
Tu Persas bello profligas, mœnia, & urbes
Diruis, & ferro, & hostilibus omnia flammis
Vasta facis, populisq; domas cum pluribus urbes.
Quinetiam occidis Alemanæ gentis in oris,
Prosterniq; acies, & agros populare feroces.

Obscuro hoc responso multa Dæmon fallax Principi nefario promittit, sed falsa, ut illum deluderet, & de sua apostasi, Deo ita jubente, ultionem sumeret: Nam paulò post cum hoste congressus, in conflictu ab homine quodam incognito conto transfossus vitam cum Imperio amisit; exercitus fame consumptus est; pax fœda & turpis cum hoste pacta, proditis civitatibus, quæ nunquam antea juri Persico paruerant. *Juliani Mors.*

Cares aliquando Apollinem Milesium scisciti sunt, quos in suum auxilium accerserent, dum bellum pararent contra Persas: an Milesios ipsos sibi expeditionis socios sumerent: Branchida Sacerdos Deo concepto respondit: *Milesii ab Apolline notati ignaviæ.*

Πάλαι πότ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

Olim cùm dicat *Milesios fuisse strenuos*, infert postremis temporibus à majorum virilitate degenerasse, ideò Caribus futuros inutiles. Factumq; est, ut pugnâ cum Persis consertâ, Milesii omnes ad internecionem cæsi sint.

De Brancho ita scribit *Statius:*

Primoq; æqualis honori Branchus. Et *Mirandula in hymnis:*

Hinc quoq; Branchiaco vatem stimulavit ab axe
Delius, innumeris subigens ambagibus orbem.

Apollo *Thyrxeus*, qui prope Cyanas in Asia colitur ad Lycum amnem, fanum habuit religione clarum: cui adjacebat fons aquis fatidicis: in quas qui intuebantur, præfatis aliquibus verbis, & precibus, agnoscebant quæ vellent. *Apollo Thyrxeus.*

MERCURIUS TRISMEGISTUS.

Mercurius Trismegistus.

Quòd Iove sis genitus magno, vis enthea mentis
Divinæ, et coeli cognitio alta probat.

MERCURIOS antiquitas *tres* numeravit. *Primus* Cœli & Himeræ, hoc est, dieifilius habitus est. *Secundus* Liberi Patris, & Proserpinæ. *Tertius* Jovis & Majæ Plejadis: quibus alii addunt *quartum* Jove & Cyllene genitum. *Quintus* citatur à *C. Cotta* Pontifice, (qui apud *Ciceronem* de religionibus, & varietate opinionum de Diis disputat) & hunc esse dicit, qui Argum occidit, unde Ἀργειφόντης vocatus est. Propter cujus cædem Jovis jussu factam, ut ab Argi Actoris filii custodia *Io* Inachi filiam in vaccam mutatam liberaret, relictâ Græciâ in Ægyptum cum Io fugere coactus est. Sed mythologi hanc fabulosam historiam mysticè interpretantur. Argum enim illum πανόπτην oculatum interpretantur sphæram stelliferam, innumeris oculis, hoc est, multitudine stellarum fulgentem. Mercurium autem pro Sole capiunt, qui ortu suo, profuso lumine, stellarum lucem obscurat. Unde dicitur Argum interemisse, quia stellæ species quædam videntur cœlestium oculorum. Lege de hac re *Macrobium lib.* 1. *Saturnal. cap.* 19.

Ἑρμῆς Ἀργειφόντης.

Mer-

Mercurius igitur ob cædem Argi in Ægyptum fugiens, honorificè ab omnibus exceptus est, propter eruditionem, literarúmq; cognitionem, & Jurisprudentiam: Leges enim dedit Ægyptiis, & modum præscripsit vitæ tranquillæ, & ad conservationem societatis humanæ accommodatæ. Ritúsq; sacrorum literis mandavit, & Sacerdotum collegia instituit, qui singuli peculiaribus ceremoniis Deos patrios colerent, & iis pro anni temporibus sacrificia facerent. Fuit enim inter Ægyptios Sacerdos, Philosophus, & Rex: floruitq; ante Pharaonum tempora. *Suidas* scribit illum nomen *Trismegisti* fortitum fuisse ob *Trinitatis mysterium*, ab ipso primo inter Ethnicos revelatum. Erat enim doctrinâ excultissimus, & rerum usu excellenter exercitatus. Idcircò Ægyptii viventem summâ reverentiâ coluerunt: mortuúmque pro DEO habuerunt, illum *Theuth* appellantes, & ab ejus nomine Septembrem (qui apud eos est primus anni mensis) cognominaverunt. In ejus honorem ædificata est in Ægypto *Hermopolis*: Nam Ἑρμῆς apud Græcos est *Mercurius*. Is multa scripta reliquit de cognitione rerum divinarum. In quibus Deum unum & solum esse tradit Patrem, & ἀνώνυμον. Quia cùm unus sit & solus, nomine non eget, ut ab aliis discernatur. Ὁ δὲ Θεὸς, *inquit*, ὁ ἷς, ὀνόμαι & προσδέεται, ἐπεὶ γὰ ἀνώνυμος. Et hunc Deum, qui solus est & Deum alium neminem suæ Divinitatis socium admittit, fatetur esse conditorem hominis.

Mercurius Rex, Sacerdos, & Philosophus ante Pharaonum tempora.

Trinitatis mysterium à Mercurio revelatum.

Theut Mercurius.

Deus ἀνώνυμος.

Καὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφοτέρων φύσεων, τ ἷ ἀθανάτε, καὶ τ θνητῆς μίαν ἐποίει φύσιν ἀνθρώπε: τὸν αὐτὸν πᾶ μᾶλ ἀθάνατον, πᾶ ἷ θνητὸν ποιήζας, καὶ τὸν τὸν φέρων ἐν μέζῳ θείας καὶ ἀθανάτε φύζεως, καὶ τ θνητῆς, καὶ μεζοβλητὸ καθεσήσατο, ἵνα ὁρῶν ἅπανζα, ἅπανζα ἷ θαυμάζῃ.

Atqui DEI hujus summi filium vocat Δημιεργὸν: quòd per eum facta sint omnia, quæ in hoc mundo creata sunt. Et hujus filii nomen ait incognitũ esse omnibus hominibus, ipsis etiam Angelis, qui DEO assistunt, & ejus voluntatem jussáq; promptitudine mirabili exequuntur. Mysterium tamen generationis hujus filii admirantur & suspiciunt; cujus nomen ore non potest exprimi:

Δημιεργὸς Dei filius.

Ἀιλία ἷ τότε αἰλὶε ἡ & Θεᾶ ἀγαθᾶ βάλησις, ἡ Θεὸν προήνεγκεν, & τὸ ὄνομα & δυάτα ἀνθρωπίνῳ σόματι λαληθῆναι. Et paulò post addit iterùm: Ἐσὶ γὰ τις, ὦ τέκνον, ἀπόῤῥητο λόγο ζοφίας πάντων καὶ προεννοημένε κυρίε, ὃ εἰπεῖν ὑπὲρ ἀνθρωπόν ἐσι.

Idem Trismegistus, (ut citat *Lactantius lib. 4. de verâ Sapientiâ*) fatetur Dei summi filium venturum in carne, ut legitur eo libro, qui inscribitur Λόγο τέλειο.

Ὁ κύριο, καὶ ὁ πάντων ποιητὴς, ὃν Θεὸν καλεῖν νενομήκαμεν, ὅτι τὸν δεύτερον ἐποίησε Θεὸν ὁρατὸν καὶ αἰσθητόν: αἰσθητὸν φημὶ, & λόγῳ τὸ αἰσθέσθαι αὐτόν, (πῶς ἷ τέτου σὺκ ἐσὶ πότερον αὐτὸς αἴσθοιτο; ἀλλ' ὅτι εἰς αἴσθησιν ὑποπέμπει καὶ εἰς νοῦν; ὅτι ὅμω τᾶτον ἐποίησε πρῶτον, καὶ μόνον, καὶ ἕνα, καλὸς ἷ αὐτῷ ἐφάνη καὶ πληρέσαι πάντων τ ἀγαθῶν ἡγιάζετε, ἢ πάνυ ἐφίλησεν ὡς ἴδιον τόκον.

Trismegistus de Christo.

Hunc quoq; DEI filium testatur Hermes venturum ultimis sæculis; ad liberationem & salutem piorum.

Ἐω' αὖ δὴ ταῦτα ὧδε ῥήσας, ὦ Ἀσκλήπιε, τότε ὁ κύριο καὶ Πατὴρ, ἢ Θεὸς, καὶ & πρώτε, καὶ ἑνὸς Θεᾶ Δημιεργὸς ἐπιτελέψας τοῖς ῥηθεῖσιν, καὶ τῇ ἑαυτᾶ βάλῃσει, τοῖς πιστοῖς τὸ ἀγαθὸν αὐτερείζας τῇ ἀξίᾳ, καὶ ἀνακαλεζάμενο τὴν πλάνην, ἢ τὴν κακίαν ἐκκαθήρας: τῷ μὲν ὕδατι πολλῷ καταικλύσας, τῷ ἷ πυρὶ ὀξυτάτῳ ἀφανίσας, ἐνίοτε ἷ πολέμοις, ἢ λοιμοῖς ἐκπέσοις, ἤγαγε ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον, & ἀποκατέζησε τὸν ἑαυτᾶ κόσμον.

Non fuerunt ignari summi illi Philosophi unum esse Deum conditorem, & conservatorem mundi: sive id didicerint ab Ægyptiis, qui omnium postremi doctrinam à primis parentibus acceptam servaverunt integram, sive legerint libros sacros Israëlitarum, & monumenta Prophetarum DEI, qui Spiritu Sancto afflati multa prædixerunt de mutatione regnorum, de afflictionibus, & ærumnis, quas Deus immittet hominibus propter idolorum cultum, & enormia crimina, quæ hanc idolomaniam consequi solent.

Neq; solus hic Hermes Deum unum, & solum esse adorandum cognovit, *Justinus Martyr* citat locum ex Orpheï Poëmate ad Musæum, quod Ἀφθήκας vocat, in quo unum ac solum Deum conditorem, bonorum datorem, & vindicem scelerum fatetur:

Orphei de uno Deo sententia.

Μοῦσαι, ἐξερέω γὰρ ἀληθέα: μηδέ σε τὰ πρὶν
Ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρσῃ:
Εἰς δὲ Λόγον θεῖον βλέψας, τούτῳ προσέδρευε
Ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος, εὖ δ' ἐπίβαινε
Ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο ἄνακτα.
Εἷς ἔστ' αὐτογενὴς, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται:
Ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περιγίγνεται: οὐ δὲ τὶς αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν: αὐτὸς δὲ γε πάντας ὁρᾷ.
Οὗτος δ' ἐξ ἀγαθοῖο κακὸν θνητοῖσι δίδωσι.
Καὶ πόλεμον κρυόεντα, καὶ ἄλγεα δακρυόεντα:
Οὐδέ τις ἐσθ' ἕτερος χωρὶς μεγάλοιο Ἄνακτος.
Αὐτὸν δ' οὐχ' ὁρόω: περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται.
Πᾶσιν γὰρ θνητοῖς θνηταὶ κόραι εἰσὶν ἐν ὄσσοις;
Ἀσθενέες δ' ἰδέειν τὸν Δία πάντων μεδέοντα.
Οὗτος γὰρ χάλκειον ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται
Χρυσέῳ ἐν θρόνῳ. Γαίης δ' ἐπὶ πόσσι βέβηκε.
Χεῖρα τε δεξιτερὴν ἐπὶ τέρματος Ὠκεανοῖο
Πάντοτεν ἐκτέτακεν: περὶ γὰρ τρέμει οὔρεα μακρὰ.
Καὶ ποταμοὶ, πολιῆς τε βάτος χαροποῖο θαλάσσης.

Hæc sic Latinè reddita sunt:

Vera loquor, Musæe, audi: non prodita quondam
Pectoribus, caræ privent te lumine vitæ.
Tu verbum aspiciens Divinum, hærescere nunquam
Huic cessa: huc mentem verte, huc cor dirige: rectam
Insistensq; viam, mundi Regem aspice solum.
Ex se unus genitus: genita & sunt omnia ab uno.
Versaturq; in eis ipse: ex mortalibus ullus
Non videt hunc: contra sed cunctos lumine cernit.
Largitur mala deq; bono mortalibus. Idem
Ærumnas tristes ciet, & lacrymabile bellum.
Nec regum quisquam est Rege illo major in orbe.
Ipsum ego non video velatum nubis amictu.
Namq; tueri acie infirma, qui cuncta gubernat,
Mortales nequeunt oculi, regemq; coruscum.
Ipse autem in magno constans, & firmus Olympo est:
Aureus huic thronus est, pedibus subjectaq; terra:
Oceani ad fines illi protenditur ingens
Dextera, qua montes alti tangente tremiscunt,
Et fluvii, canumq; æquor cum sede profunda.

Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum postremos versus paulò aliter recitat, & auget hoc modo.

Ἐκτέτακεν, ὀρέων δὲ τρέμει βάσις, ἐνδόθι θυμοῦ
Οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερὸν μένος, ἐστὶ δὲ πάντῃ
Αὐτὸς ἐπουράνιος, καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ.
Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων, καὶ μέσσων, ἠδὲ τελείων,
Ἄλλως οὐ θέμιτον σὲ λέγειν: τρομέει δὲ τε γῦα.

Expandit dextram, montanas concutit intùs
Ira bases, motus nec possunt ferre valentes.

Ipse

Ipse est in cœlis, & terram amplectitur omnem.
Principium mediis, extremisq; ipse paratum est.
Non aliter fas est te dicere: membra tremiscunt.

Idem *Clemens* alios quoq; ex Orpheo citat versus, testantes unum & solum Deum esse omnium conditorem. *Deus unus & solus.*

Εἷς ἐς' αὐτοτελὴς, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυται.

Unus perfectus per se: ex uno omnia facta.

Et alibi, ubi exprimit Christi nativitatem, & ortum secundùm carnem ex Chaldæa gente futurum. Chaldæos enim capit pro Hebræis, qui ex Chaldæa regione venerunt.

Ἐι μὴ μουνογενής τις ἀπορρὼξ φύλου ἄνωθεν
Χαλδαίων, ἴδρις γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης.

Unigenam præter, cui derivatur origo
Chaldæûm de gente: via huic nam cognita cœli.

Eusebius lib. 9. de præparatione Euangelica citat hoc testimonium de vero Deo; quem Chaldæi, & Hebræi colant: quod superiùs ad *Serapidis* Oracula retulimus.

Χαλδαῖοι μοῦνοι σοφίην λάχον: οἱ δ' ἀρ' Ἑβραῖοι
Αὐτογένητον Ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν ἁγνῶς.

Chaldæis quæ vera esset Sapientia tantùm
Hebræisq; ipsis concessum agnoscere, purâ
Æternum qui mente colunt regemq; Deumq;.

Noverant sanè antiqui illi Philosophi ex uno DEO dependere certitudinem causarum omnium, quas solus mutat, quotiescunq; placet, nec cuiquam subjectus est: sed illius voluntate cuncta gubernantur & reguntur. Contra opinionem Stoïcorum, qui Deum post absolutum mundi opificium credebant otiosum in cœlis degere, gubernationemq; rerum relinquere Fato & Fortunæ. *Deus Stoïcorum ociosus.*

Non Deus est Numen Parcarum carcere clausum,
Quale putabatur Stoïcus esse Deus.
Ipse potest Solis currus inhibere volantes:
Ipse velut scopulos flumina stare jubet.

Omnes enim eventus, omnia consilia, DEO adjuvante, sunt prospera & secunda: quod sæpè repetit *Pindarus:*

Γλυκὺ δ' ἀνθρώπων τέλος ἀρχάτε δαίμονος
Ὤρνυντος αὔξεται.

Jucundus hominibus exitus, principiumq; Deo incitante crescit. Et *in Olympiis.* Ἐκ Θεοῦ δ' ἀνὴρ σοφαῖς ἀνθεῖ ἐς ἀεὶ πραπίδεσσιν. *Deo adjuvante homines in perpetuum florent Sapientiâ.* Et paulò post:

Πολλοὶ δ' ὁδοὶ σὺν Θεοῦ εὐπραγίας.

Multæ sunt viæ felicitatis Deo comitante.

Ejusmodi plurima leguntur apud antiquos, quæ ex commercio, & frequentatione cum Patribus sanctis, & ex lectione librorum sacrorum eos didicisse est verisimile. Non enim dubium est Orpheum, Pindarum, Platonem, aliosq; plurimos legisse Israëlitarum libros: sed superstitionibus ubiq; crescentibus, & opinione de Deorum pluralitate ab omnibus populis receptâ, subobscurè mentis suæ conceptum scriptis mandaverunt, quæ expuncta, abrasa, & correcta fuerunt à Sacrificulis, & Dæmonum sacerdotibus, ne populus averteretur ab idolorum cultu. Periculosum enim fuit veritatē in medio proponere posterioribus maximè sæculis: ut legimus de Socrate, Platone, Theophrasto & aliis: quorū alii morte plexi, alii in vitę discrimē venerunt, quòd doctrinā de uno Deo, contra omniū opinionē publicarēt.

Sed

Statua Mercurii fatidica.

Sed de noſtro Mercurio hoc addendum eſt, illum poſt obitum divinis honoribus fuiſſe cultum, non ſolùm in Ægypto, ſed per totum orbem terrarum, templis illi, ariſq;, & ſacrificiis dicatis. Ac inter cæteras ejus ſtatuas una fuit lapidea in Achaiâ Pharis, quæ oracula reddebat. Ad eam enim ſub veſperam thus incendebatur in arâ, lucernæ replebantur oleo, & ad dextram ſimulachri manum reponebatur nummus aheneus, precésq; auribus DEI obmurmurabantur: quibus ritè peractis, ſciſcitantes diſcedebant è templo domum obturatis auribus, egreſſiq; forum, quam primò vocem apertis auribus excipiebant, reſponſi loco interpretabantur, tanquam à Mercurio emiſſam.

Hermes de Trinitate.

De *Trinitate* loquens Hermes inquit, *in Trinitate unam eſſe Deitatem:* his verbis: *Fuit Lumen intelligens ante Lumen intelligens, & fuit ſemper Mens Mentis Lucida: & nihil aliud fuit hujus veritas, & Spiritus omnia continens. Extra hunc non eſt Deus, non Angelus, non eſſentia ulla alia. Omnium enim Dominus eſt, & Pater, & Deus, omnia ſub ipſo, & in ipſo ſunt. Obteſtor te, cœlum magni Dei ſapiens opus, obteſtor te vocem Patris, quam locutus eſt primum, cùm omnem mundum formavit, obteſtor te per unigenitum Sermonem, & Patrem omnia continentem, propitius, propitius mihi eſto.* Lege *Suidam* de reliquis.

Dii ab hominibus facti.

In Aſclepio Hermes *alios Deos à ſummo Deo factos*, dicit, *alios ab hominibus.* Et paulò poſt: *Quoniam majores noſtri* (Ægyptios intelligens) *multùm errabant circa Deorum narrationem increduli, & non animadvertentes ad cultum religionemq; divinam, invenerunt artem, quâ efficerent Deos. Cui inventæ adjunxerunt virtutem de mundi naturâ convenientem: Eamq; miſcentes, quoniam facere non poterant, evocantes animas Dæmonum, vel Angelorum eas indiderunt imaginibus ſanctis, divinisq; myſteriis: per quas idola, & benè faciendi & malè vires haberent:* Auguſtinus lib. 8. de Civitate Dei cap. 24.

Abelis liber de Planetis.

S. Thomas in libro quem edidit *de Ente & Eſſentia*, tradit Abelem Adami filium conſcripſiſſe quædam de virtutibus & proprietatibus Planetarum: Cúmq; cognoſceret mundum periturum diluvio generali, characteribus certis id deſignavit, ſignatumq; ſecretum lapidi incluſit, nequid damni ex inundatione cataclyſmi ſcripta acciperent. Multis poſt diluvium ſæculis ſcripta hæc pervenerunt in manus Mercurii Triſmegiſti: ex quibus de multis edoctus eſt, quæ omnia in ſuum uſum convertit: nempe modum conſecrationum, & arcana plurima ad Magiam naturalem pertinentia: Eadem ſcripta per manus tradita ab illâ antiquitate, tandem devenerunt ad S. Thomam: ex quibus didicit confectionem quarundam imagunculârum, quæ conſecratæ ad certos Planetarum influxus, & cœli poſitionem, avertunt occurſum noxiorum animalium: impoſitæq; fontibus efficiunt, ut urnę frangantur ad aquarum contactum. Et alia infinita ſecreta, quæ per Magiam naturalem procurantur, quam multi aſtu Diaboli decepti non alienam à pietate audent affirmare. Quicunq; primus hanc hiſtoriam contexuit, graviſſimè erravit, aliosq; decipiendo ſibi ipſi impoſuit. Indignum, certè, Chriſtiano eſt credere, ſanctum illum Patriarcham Abelem, tam citò à creatione hominis in hæc deliria lapſum eſſe, ut tam curioſa, vana, & impia ſcriptis mandaverit, per quæ homines in errores pernicioſos inducerentur, & à Deo vero alienarentur.

NB.

Venturum Chriſtum prædixit, qui cultum idolorum ſubverteret.

Hermes item *in Aſclepio* de cultu Dæmonum loquens, (in quo Ægyptii reliquos orbis totius populos ſuperabant) ita ſcriptum reliquit: *Quoniam præſcire cuncta prudentem decet, iſtud vos ignorare fas non eſt. Futurum tempus eſt, cum appareat Ægyptios in caſſum piâ mente Divinitati ſedulam religionem ſervaſſe: & omnis eorum ſancta veneratio in irritum caſura fruſtrabitur.* Ubi videtur deſignare venturum Chriſtum, qui doctrinâ cœleſtis Euangelii per ſuos Apoſtolos cultum Dæmoniorum ſubverteret. Poſtea addit Hermes: *Tunc terra iſta ſanctiſſima ſedes delubrorum, atq; templorum, ſepulchrorum erit mortuorumq; pleniſſima.*

De Triſmegiſto his verbis loquitur *Lælius Cleopaſſus Hydruntinus* in ſuis poëmatibus, ubi introducit Mercurium differentem de uno ſolo & æterno Deo, ac de ſuperſtitionibus Ægyptiorum:

Gen-

Gentiles coluisse Deos me Barbara Memphis
Vidit, & Isiacis incubuisse sacris,
Sed fixisse oculos longè altiùs insciamente
Personis unum nam tribus esse Deum
Distinctum sensi Patrem, Natumq́: ab utroq́
Divinus manat Spiritus atq́ Deus.
Cætera, quæ mundi gentes coluere profanæ,
Numina, confictus sunt data nominibus.
Quosq́ Deos dixi Geniis extare vocatis,
Hos sensi humani vanum opus ingenii.
Stulta superstitio, & fallaces dæmoniorum
Technæ, & Magnatum prævaluére minæ.
Connivere necesse fuit me moribus illis:
Mors spretæ precium relligionis erat.
Sed tamen arcanis docui mysteria signis,
Maxima, prudenti non nisi nota viro.
Quæ declarabant unum super æthera Numen
Esse, hoc mundanum quod statuisset opus.
Cujus stelliferos immensa potentia cœlos,
Et terræ, & pelagi vasta fluenta replet.
Qui regit, & vegetat latum, quem condidit, orbem:
Cui similis nullus, parq́ in honore Deus.
Secretum hoc solis notum Sapientibus: error
In densis reliquos detinuit tenebris.
Hoc sibi homo exitium conflat, dum Numine spreto
Inventis stolidè luxuriat propriis.
Cæcæ sunt hominum mentes, nisi cœlitùs illas
Divini fulgor Luminis irradiet.
Ipse sui cultûs leges præscripsit: ab harum
Normâ mortali flectere vota nefas.
Solus enim, solus (qui quâ ratione jubetur
Aris imponit munera) ritè litat.

Cleopassius de Mercurio.

Et certè Cleopassius veram hîc Mercurii mentem declarasse videtur. Certum enim est magnum illum Regem, Sacerdotem, & Philosophum mente conjectasse multa de omnipotenti, & æternâ DEI Substantiâ, quæ suæ Divinitatis nullum participem vel socium admittit: cùm solus sit omnium conditor: omnésq; creaturæ cum cœlesti majestate collatæ, minùs sint quàm nihil. Quapropter mihi graviter peccare videntur, qui Philosophorum antiquorum laudē ita imminuunt, ut nihil illis relinquant, quàm nescio quas virtutes politicas, quæ ab omni pietate sint alieniſſimæ. At non est quod summis illis viris tantillum gloriæ invideamus. Ignaros quidem admittam illos fuisse adventus CHRISTI Servatoris, per quem solum salus mundo parta est: Illos tamen non dubito mente concepisse unum Deum, qui solus coli vellet ac deberet; Reliquos Gentium Deos crediderunt esse Genios Assessores illius summæ Divinitatis, à quâ, commmunicatione quadam, multum potentiæ in humanas creaturas accipiebant, ut illis in necessitatibus opitulari possent, morbis succurrere, alimoniam præbere, telluris ubertatem promovere, & reliqua ejusmodi procurare, quæ ad ornatum, & necessitatem facerent: ideò aliquem secundum honorem Geniis illis tribuerunt, quatenus per eos summus ille Deus tam excellentes virtutes operaretur. Philosophia quidem hæc errores maximos in se continuit, utpote quæ ansam præbuit cultûs idolorum, & mortuorum: qui postquam introductus est, paulatim extirpavit omnem reverentiam quæ DEO summo debebatur: Neq; in potestate fuit posterorum eradicare

Multi sinistrè sentiūt de Philosophis antiquis.

èmentibus hominum conceptam hanc de pluralitate Deorum opinionem, quam vulgus obstinaciter retinuit, & Principes superstitiosi edictis severissimis observari præceperunt.

Hinc videmus Socratem potâ cicutâ mortem ultrò subiisse, quòd unum Deum conditorem rerum omnium coli debere doceret: Platonem, Theophrastum, aliosq; plurimos hanc opinionem secutos de vitâ periclitasse. Qui si scriptores habuissent idoneos suarum opinionum promulgatores, fortassis legeremus insignia pietatis illorum testimonia. Metus illos coërcuit, ne auderent propalare, quod animo sentirent. Pusillanimitas illorum vituperanda est, sicuti constantia illa & Zelus ardens sanctimoniæ & pietatis erga Deum meritò laudatur in sanctis martyribus primitivæ Ecclesiæ, qui alacriter, & fortiter, rejectis idolorum, & creaturarum cultibus; diversorum suppliciorum cruciatus sustinuerunt, ad unum æternum & omnipotentem Deum convertentes oculos, & ad ejus Filium æternum JESUM CHRISTUM, per quem vitæ æternæ fruitionem expectabant, & ea fide jam potiebantur in terris. Ideò illos oportuit virtute supernaturali confirmari, qua salutaris Euangelii doctrina in animis fidelium insinuaretur, dum constanter mortem obirent, miraculisq; diversis in vitâ, & post mortem illustres redderentur. Ideò tantis honoribus illos coluit antiquitas, & veneratur hodierna fidelium charitas.

Metus Philosophos multos coërcuit ne veritatem de Deo publicarèt.

Palæphatus lib. II. tradit Mercurio Trismegisto patrem fuisse Philonem, qui ex Proserpina filia, quam in balneo conspexerat, generavit hunc filium: eumq; cùm exponere vellet propter incesti dedecus, consuluit Mathematicum quendã, qui eo tempore famâ erat celebris, propter astronomicas prędictiones & vaticinia. Is Philoni patri respondit puerum, qui ex ejus filiâ natus erat, fore maximum & doctissimum rerum divinarum interpretem. Obtenturumq; inter homines magnam auctoritatem, & potentiam: id illi ex astris promitti eventu certissimo. Pater hoc vatis responso motus, puerum servavit, & educavit: curavitq; bonis literis & liberalibus omnibus disciplinis institui: ita ut cum tempore miraculo omnibus factus sit, propter doctrinam, & ingenii acumen.

Mercurius Philonis & Proserpinæ filius.

Atq; ideò dictus est SOL, quòd quasi lumen esset mundi, ob excellentem rerum omnium scientiam. Quod autem nostro tempore quidam existimant, (sequentes *Marsilii Ficini* opinionem,) Mercurium hunc Trismegistum secundùm *Suidam* præcessisse Pharaonum tempora, & conscripsisse libros de origine mundi, à Deo omnipotente Sapiente & Bono conditi, ex quo Moses bonam suæ Genesis partem desumpsisse probetur: quòd iisdem verbis utatur, quibus Mercurius in primâ creatione, *Et ferebatur Spiritus DOMINI super aquas.* Horum opinio, ut falsa est, ita quoquè periculosa est, & in Atheïsmum præceps. Sanctus *Propheta* MOSES, *qui cum DEO locutus est de facie ad faciem*, non opus habuit testimonio hominum, quantumvis excellentium in omni genere doctrinæ, cùm à fonte luminum, & omnis Sapientiæ potuerit haurire ea omnia, quæ ad suæ historiæ certitudinem facerent. Quòd si Mercurius, & alii aliqui consentanea multa publicarunt cum eis, quæ in sacris continentur voluminibus, non dubium est, quin ea didicerint à Chaldæis, Judæis, & Ægyptiis, qui eam doctrinam à primis Patribus, quasi per manus acceptam, & diu in suâ puritate conservatam retinuerunt: quæ successu temporis, Dæmonum astu, & populorum in superstitiones & idololatriam proclivium violentiâ, paulatim in mentibus hominum refrixit, obscurata est & extincta. Quapropter, cùm de hac mundi creatione ratiocinamur; solius Scripturæ sacræ testimonio niti & fulciri nos oportet: ne dum externorum auctorum assertiones admittimus, fidei nostræ fundamenta luxemus, & debilitemus: quæ hodiè tot monstrosarum hæreseum convelluntur sectis, & nisi Spiritus DOMINI mentes Electo-

Curiositas in multis periculosa.

rum

rum ſuorum confirmaret, labefactarentur. Tanta eſt in animis omnium innata curioſitas, & controverſiarum, contradicendíq; cupiditas, ut Sartoribus, Sutoribusq;, & mulierculis moris ſit diſputare de rebus ſacris, de Philoſophiâ, & abſtruſioribus Naturæ ſecretis: idq; conniventiâ & indulgentiâ doctiorum: qui dum aſſerunt ſalutem, quam obtinemus per JESUM CHRISTUM, ad omnes pertinere, cujuſcunq; ſexus & conditionis eſſe poſſint: ideò rationi conſentaneum eſſe cenſent, ut omnes huic ſtudio incumbant, erudianturq; in omnibus, & ſingulis, quæ in ſacris literis continentur. Hinc Enthuſiaſtarum tantus numerus ubiq; videtur, qui locorum obſcuriorum interpretationes ſibi vendicant: Doctores publicos audiunt, ut reprehendant, & in dubium adducant eorum doctrinam, ignorantiæ, negligentiæ, vel ſtupiditatis, eos redarguant; viſiones ſuas enarrant, ſomniant futura, prophetizant, & ejuſmodi deliriis agitati Spiritum Sanctum ſibi communicari autumant: Alii quorum malæ ſunt animæ colligunt ad curatè quæcunq; inveniunt in libris Sacris conformia cum antiquorum Philoſophorum opinionibus, & ex hac collatione & conformitate fidem abrogant verbo divino, contradictoria, abſurda, falſa, & pro ratione temporum, locorum, & perſonarum immutata vel neglecta in unum congerentes: Cumq; ſe in his exactam operam præſtitiſſe putant, nihil aliud præſtant, quam ſe in præcipitia omnis impietatis deturbent, conſcientias ſimpliciorum & incautorum illaqueent, & in perditionem adducant. Sapere quidem nos jubet Apoſtolus, ſed non quæ ſupra captum noſtrum ſunt. Sobriè de Divinis diſputandum, *ne dum Majeſtatem minùs opportunè ſcrutamur, opprimamur à gloriâ.* Modus in omnibus ſervandus eſt, neq; curioſitate nimiâ, aut garriendi ſtolidâ cupidine, aut ingenii aciem oſtentandi, danda eſt Satanæ occaſio nos decipiendi, aut alienandi animos noſtros à Chriſtianâ ſimplicitate: quæ Doctores Eccleſiis propoſuit, quorum documentis inſtitui & regi neceſſe eſt rudem plebeculam: quæ ſuo intenta operi, non debet nimiùm curiosè diſquirere, quæ ad eorum ſtatum & conditionem non pertinent.

Noli altum ſapere.

PROTEUS.

Proteus Oceani & Tethyos filius.

Audiit ambiguis Aegyptus Protea Verbis
Narrantem ſummi myſtica ſenſa Jovis.

PROTEUS inter Deos marinos ab antiquis numeratus eſt, exiſtimatúsq; filius Oceani & Tethyos, & Phocas Neptuni in mari paſcere, plurimúmq; poteſtatis in Pelagi Numina adeptum. Ut qui Tritoni Glauco, Nymphisq; imperaret, & Æolum cum ſuis ventis ad tempeſtates movendas admitteret, quotieſcunq; liberet: monſtráq; æquoris incitaret ad naufragia cienda: Ideò Protei Numen metuendum placabant ſedulò nautæ: tabulásq; ejectamentorum naufragii non minus ac Neptuno conſecrabant. Fuit & idem vaticiniorum peritiſſimus: Reſponſa enim dabat poſcentibus, nõ minùs certa quàm Apollinis, quotiescunq; in rebus dubiis ejus poſceretur conſilium; idq; nõ ſolùm poſtquã defunctus ad Deos relatus eſt, ſed etiam dum adhuc in vita ſuperſtes eſſet. Princeps fuit juris humani diviniq; cultor inſignis, religionis, & pietatis erga Deos obſervator, juſtitiæ, recti, æquiq; procurator: quíq; hominis vitam ad concordiam, ſocietatémq; humanam referri debere docebat: terram colendam, & de

Proteus fatidicus.

Proteus Princeps doctus & religioſus.

& de primitiis omnium frugum sacra Diis facienda. Hæc illi summam auctoritatem acquisiverunt apud priscas illas gentes rudes, & omnis cultus expertes, qui tantas virtutes in homine Principe suspiciebant & admirabantur: ideò sese ultrò illius dominationi submiserunt, illiusq; præceptis institui se, & regi permiserunt. Regnasse enim dicitur summa integritate in *Carpatho* insulâ maris Mediterranei, quæ media est inter Rhodum & Cretam, continens in suo circuitu ducenta stadia, spectatq; Ægyptum versus, non procul à Co insula, ut testis est *Stephanus*, & *Plinius lib. 4. cap. 12.* Principatum antea tenuerat in Palene urbe Thessaliæ. Tandem in Ægyptum trajiciens statim propter Sapientiam & vitæ integritatem communibus suffragiis Rex electus est. Neq; desunt, qui illum patriâ Memphitem faciant, Nili filium (qui olim vocabatur Oceanus,) & Tethyos: & in regno successisse Pheroni Sesostris filio postquam cæcus factus esset. Pheron enim inundante Nilo ultra modum iratus, telum in medios vortices fluminis detorsit, subitóq; cæcitate tactus est per undecim annos integros: quibus exactis, monitus est oraculo, ut oculos lavaret urinâ mulieris, quæ unicum virum tantùm cognovisset: quod cùm feciſſet, visum recepit: teste *Herodoto*. Proteus verò regnum obtinuisse in Ægypto creditur belli Trojani temporibus. Nam *Herodotus lib. 2.* tradit Paridem Priami filium, dum expugnatâ Lacedæmone, abductáq; Helenâ Tyndari filiâ, & Menelai Spartiatarum Regis uxore, cum omnibus Regiæ thesauris in Phrygiâ classe remearet, tempestate actum, compulsum esse in Ægyptum, & ad Canopicum Nili ostium adpulisse. Eo tempore Tomis quidam Princeps Ægyptius illi provinciæ præfectus erat à Rege Proteo. Is classem peregrinam invasit, Alexandrumq; Paridem captivum misit ad Proteum. Qui diligenti inquisitione facta à nautis, & servis Paridis, agnovit mulierem illam, quæ in navi erat Menelai Lacedæmoniorum regis uxorem esse, illamq; abductam à raptore hospite, contra jus gentium, & omnem æquitatem, absente etiam viro. Quam perfidiam detestatus, prædonem severissimè reprehendit, jussitq; à suis finibus ante triduum excedere. Helenam verò cum omnibus opibus, quas Paris direptâ Spartâ secum vehebat, retinuit: ut datâ occasione, illam posset ad Menelaum remittere. Sed Menelaus cùm post Ilii excidium cognovisset uxorem suam non veniſſe Trojam, sed à Proteo detentam in Ægypto, ad eum duce Canobo navis suæ gubernatore navigationem suscepit: Cumq; ad ostium Nili perveniſſent, navibus egressi, Canobus Hæmorrhoïdis serpentis morsu periit, & illic sepultus est. In cujus mortis solatium, Menelaus ad defuncti sepulchrum urbem condidit, eamq; *Canobum* vel *Canopum* nominavit: colonósq; in eâ reliquit omnes ægrotos, & qui ad navigationem videbantur inutiles. Audiensq; apud Proteum regem, uxorem suam Helenam liberaliſſimè habitam, eam cum universis opibus recepit: quod videtur insinuare Vergilius II. Æneidos, ubi ait:

In Carpatho & Palene regnavit.

Rex in Ægypto factus Proteus.

Helena in Ægypto retenta à Proteo.

Atrides Protei Menelaus ad usque columnas
Exulat.

Quæ si vera scripserit Herodotus, minimè convenit hæc narratio cum iis, quæ ab Homero & Vergilio tradita sunt. Helenam abductam à Paride primùm appuliſſe in Cranaën insulâ unam ex Sporadibus, è regione Sunii promontorii Atticæ, in quâ illi stuprum intulerit Paris, deinde in Phrygiam contendisse. Quâ injuriâ cõmoti Græci omnes Principes, in Aulidem Bœotiæ portum convenerunt, contractáq; mille navium classe in Asiam trajecerunt, eversisq; plurimis oppidis, ac direptis, decennali obsidione pressum Ilium expugnarunt. Eo in bello multi insignes Heroës, tam Græci quàm Trojani occubuerunt, inter quos & ipse Paris cæsus est: Helenáq; Deiphobo fratri ejus nupsit: Sed cùm jam dolo Sinonis capta esset Troja, Helena proditionis particeps, facem ardentem ex arce dicitur sustuliſſe, quod signum illi cum Græcis convenerat aggrediendæ proditionis. Ita fatali illa nocte Trojam ingressi Græci, Menelaüm virum suum in Deiphobi cubiculum introduxit, quo interfecto cum priore viro in gratiam rediit. Sic devastatâ Phrygiâ, totáq;

Homeri & Vergilii opinio de raptu Helenæ.

Mysiâ, diversis infortuniis Græci duces remearunt domum: ipseq; Menelaüs post octavum erroris varii annum, cum Helenâ Spartam redivit.

Multa de hoc Proteo scriptis prodita sunt, de ejus oraculis, & mutabilitate; quod in omnes quas vellet formas se transmutaret. Inde *Vertumnus* dictus est à Priscis Latinis, ut scribit *Ovidius Metamor.* 14. quòd dum amore captus esset Pomonæ, ut ejus conspectu liberiùs frueretur, se præbebat spectandum diverso vultu, & formâ, qualem putabat Nymphæ placere; Tandem in anum mutatus, illi conatus est persuadere, ne Vertumni amatoris nuptias tantoperè averseretur: At cùm animadverteret omnes has artes parùm prodesse, seq; iis operam ludere, ad pristinam naturalémq; figuram reversus non admodum invitæ vim intulit, ejusq; nuptiis ultrò potitus est. Sed hæ fabulæ natæ sunt ab Ægyptiorum moribus. Ægyptiis enim regibus, teste *Diodoro Siculo*, mos olim fuit in insignia Principatûs Draconis, Leonis, Tauri, Pardi, vel alterius alicujus feræ partem priorem capite gestare, ut terribiles populo sese exhiberent. Aliquando ignem, vel aromata suave fragrantia, vel unguenta: quæ vel ad decorem facerent, & ornatum, vel stuporem, superstitionémq; aspicientibus injicerent: Hæc enim miracula externa simplicem plebem mirum in modum afficiunt: dum moti admiratione rei inusitatæ simul terrentur objecto pavendo: quibus si opinio sanctitatis accedat, eos quos hoc modo suspiciunt, & colunt, formidant simul, & ut in adorationem majestatis proclives sunt omnes, suos reges tanquam divinitatis participes existimant. Hæc ostenta locum dedere opinioni vulgari, Proteum se mutasse in varias formas: unde natum proverbium, *Proteo mutabilior.*

Proteus in diversas formas cur dictus est mutari?

Oraculum Protei ad Jovem.

Ejus nobile fuit hoc oraculum, quod reddidit Jovi amore Thetidis capto, & nymphæ nuptias ambienti. *Thalamos*, inquit Proteus, *puellæ ne invadas. In fatis enim est, eum, qui ex Thetide nascetur, majorem patre futurum.* Juppiter qui antea Saturnum patrem regno deturbaverat, & ne ampliùs gigneret, illi virilia amputarat, veritus ne filium ex Thetide susciperet, qui illum quoq; regno privaret; idq; illi eveniret, quod Saturno priùs fecerat, à Thetidis complexibus in posterum abstinuit: Ea Peleo Æaci Regis Oenopiæ & Æginę filio nupsit, vel ut alii volunt Endeidis Chironis filiæ, ex quâ nati sunt Telamon, & Æacus Pelei pater: qui ex Thetide Achillem filium habuit, nobilem illum Martis alumnum, patre quidem gloriâ, factisq; bellicis multo majorem, imò Græcis omnibus fama celebriorem. Qui in expeditione Trojana dum Polyxenæ Priami filiæ conjugium posceret, proditione Hecubæ à Paride sagittâ venenatâ in plantâ pedis ictus (nam toto corpore invulnerabilis erat) in templo Thymbræi Apollinis miserè interfectus est, & in Sigæo sepultus: ad cujus sepulchrum, post eversionem Ilii, Pyrrhus, Achillis & Deidamiæ filius Polyxenam immolavit. Oraculum hoc datum Jovi de cavendis Thetidis nuptiis quidam ad Prometheum Japeti filium referunt.

De Protei mutabilitate *Ovidius Metam.* 8. ita scribit:

Sunt quibus in plures jus est transire figuras.
Ut tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modò te juvenem, modò te vidére Leonem;
Nunc violentus aper, nunc quem tetigisse timerent
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpè lapis poteras, arbor quoq; sæpè videri;
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.

NICOSTRATA.

Fata Italos Ventura docens Evandria mater
Est inter Latias annumerata Deas.

NICOSTRATA Ionii Regis Arcadiæ filia dicitur. Arcadis filii Jovis & Caliſtûs neptis. Fatidica fuit mulier : quæ quia Enthuſiaſmo correpta Apollinis oracula carminibus reddere ſolebat, *Carmenta* vel *Carmentis* à Latinis appellata eſt. Alii *Carmentam* quaſi *mente carentem* dixerunt, propter furorem quo Phœbades illæ Prophetiſſæ invadebantur, reſponſa daturæ. *Plutarchus in Romulo.* Ita non *Carmentæ* appellationem carmina dedere, verùm hæc potiùs nomen ab illâ invenere: quòd ſortes verſibus, & metris fanatica caneret: ut idem *Plutarchus* ait, *in quæſtionibus Roman.* Ea Regi Arcadiæ nupſerat, ex quo ſuſcepit Euandrum : quem propter eloquentiam, & ſingularem rerum divinarum cognitionem, Arcades dixerunt eſſe Mercurii filium. Mater enim illum inſtruxerat in omni ſcientiarum genere : maximè in iis, quæ ad cultum divinum pertinebant, in procuratione ſacrificiorum, prædictione futurorum, & gubernatione regni pacificâ : quæ religione, ceremoniis, & ſuperſtitionibus conſtabat: quibus rebus maximam ſibi apud ſuos auctoritatẽ conciliavit.

Unde Carmenta eſt dicta.

Sed

Sed contigit, ut Patrem ictu malè destinato per imprudentiam occiderit. Eaq; cæ-
des, & parricidium illum Arcadibus odiosum reddidit: quorum conspirationem
metuens, avito regno relicto, conscensâ navi cum matre alias sedes quærere statuit:
Carmenta enim ex oraculo Apollinis didicerat aliò migrandum, quò fata illum vo-
cabant: quapropter suasu matris trajecit in Italiam. Eo tempore regnabat in La-
Faunus unde dictus. tio Faunus Aborigenum Rex filius Pici, & Latini pater: Ab eo excepta est Nico-
strata cum Euandro filio; nam & *Faunus* divinandi erat peritissimus, & à *fando* no-
men traxerat, quod voce responsa daret: & templa ab eo *fana* dicta, quia cultum
Deorum religiosissimè servaret, & auguriis vacaret, quæ à Pico patre didicerat.
Euander igitur à Fauno donatus est eâ parte Latii, quæ ad Tiberim sita est: ubi in
monte fluvio adjacente oppidum extruxit, quod Palantæum vocavit, de nomine
Palantis proavi: & montem quoq; Palatinum dici voluit. *Vergilius* 8. *Æneidos:* Pal-
lans enim Lycaonis fuit filius, Calistûs frater. *Palantium* tamen *Varro* mavult dici à
balatu ovium, quasi *Balanteum*, vel *à Palantia* Latini matre, quæ illic habitavit: vel à
Palantia Euandri filia, quæ ab Hercule violata est, & in eo monte sepulta: vel à
Palatinus mons unde *Pale* Dea pastorum. *Plinius* à *Palante* oppido Arcadiæ, & patriâ Euandri dictum au-
tumat. In eo monte Palatino Consules postædificatam Romam, sicut & reges an-
te illos, & postea Imperatores sedem habuerunt. In eo monte dum consedisset
Euander cum matre, maximam statim potentiam acquisivit inter Aborigenes mõ-
tanos, rudes admodum populos: de quo ita *Livius lib.* 1. *decadis* 1. Euander tum ea lo-
ca profugus ex Peloponneso auctoritate magis, quàm imperio regebat, venerabi-
lis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines: venerabilior divi-
nitate creditâ Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam adven-
tum miratæ hæ gentes fuerunt. De eâ *Martianus Capella*, ita scribit: *lib.* 2. *de nuptiis*
Philologiæ: Alii quoq; hujus generis homines in divinandi usum, & præscientiam
procreati, ut Carmentis in Arcadia, ab effuso per vaticinia carmine memorata.
Aborigenes Carmentã excipiunt. Aborigenes Euandrum tanquam Principem coluerunt, ejusq; matrem divinis ho-
noribus, etiam dum viveret, prosecuti sunt, quod eos mulier Prophetissa religio-
nem doceret, & literarum cognitionem ostenderet: ideò ad illam concurrebant,
quotiescunq; in rebus dubiis, vel gubernatione politiæ ambigerent, ut modum vi-
vendi ab eâ edocerentur. Quò cùm Hercules devicto Geryone in Hispaniâ, ab-
ductisq; bobus illius, divertisset, eum Nicostrata ex oraculo cognovit, salutavitq;
Jovis filium, & hospitio comiter ac liberaliter excepit. Communicatisq; simul cõ-
siliis aram erexerunt, in quâ Jovi sacra fecerunt: & paulò post ipsi quoq; Herculi sa-
cra instituta sunt, postquam Cacum occidisset Latronem, qui in speluncâ Aventi-
ni habitabat, & inde quotidianis incursionibus agrum Latinum infestabat: Erat
enim Vulcani filius, & ore flammas, fumumq; vomebat, terribilis omnibus pro-
pter vastitatem, & robur corporis. De quo *Livius libro* 1. *ab urbe*. Et *Vergilius*
Æneidos 8.

Caci spe-
lunca.

Hic spelunca fuit vasto submota recessu
Semihominis Caci: facies quem dira tegebat:
Solis in accessam radiis, semperq; recenti
Cæde tepebat humus: foribusq; affixa superbis
Ora virûm tristi pendebant pallida tabo.
Huic monstro Vulcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignes, magnâ se mole ferebat.

Cacum à malis quæ Latinis inferebat nominaverant Arcades. Et is boves sur-
ripuerat Herculis, & in Speluncam suam pertraxerat, quem Hercules re cognitâ
invasit, & clavâ domitum interemit. Propterea Aborigenes cum Carmentâ &
Arcadibus, illi sacrificium annuum propter liberationem constituerunt, quale ipse
Hercules commonstravit: electis duobus senibus Arcadibus, qui Sacerdotium
hoc inirent. Quorum unus *Potitius*, alter *Pinarius* vocabatur: utrumq; Hercules

docuit

docuit quo ritu, & ceremoniis manè ac veſperi coli vellet. Sed cùm ad Epulas ſacrificii venire recuſaſſet Nicoſtrata, Hercules iratus ſanxit lege, ne quæ in poſterum mulier ſacro convivio admitteretur. Cumq; ſub veſperam victimam adduxiſſent Popæ mactandam ad altare, *Potitius* diligentior maturè advenit, victimamque immolavit: ſacroq; peracto, poſtquam exta cum ſuis comediſſet, *Pinarius* tardior ſupervenit: cujus negligentiâ indignatus Hercules, lege ſacrorum inſtituit, ut Pinariorùm poſteri miniſtrarent Potitiis epulantibus, neq; dapibus ſacris veſcerentur: unde illis nomen inditum eſt, ἀπὸ τοῦ πεινῆς. hoc eſt, *à fame & eſuritione*: conſtat enim Pinarium illum ſenem alio nomine fuiſſe vocatum: ut *Servius* teſtatur. *Pinarii & Potitii.*

At Carmenta propter inſignem pietatem, & futurorum prædictiones exiſtimata eſt commercium familiare cum Diis habere, quorum numine afflata præноſceret futura, & prædiceret hominibus ad eorum conſervationem & ſalutem: ideò pro Dea eſt habita inter Aborigenes, & Arcades Tiberis accolas: ſacráq; illi inſtituta ſunt *Carmentalia*, quæ quotannis celebrabantur à matronis XVIII. Kal. Februarii. In iis aliquod ſcortum, aut ſuâ morte peremptum attuliſſe erat piaculum. *Carmentalia ſacra.*

Poſt excidium Trojanum Ænæas ſublato Patre Anchiſâ, filioq; Aſcanio & Penatibus, poſt longos errores tandem in Latium adpulit ad Euandrum, & Latinum regem, Tyrrhenosq;, quibus eo tempore Tarchon Junior imperabat: à quibus in participationem regni admiſſus eſt: & ex Trojanorum, Arcadum, Aborigenumq; commixtione Latini vocati ſunt, quorum Rex factus eſt Latinus: & poſt eum Ænæas, ductâ Laviniâ Latini filiâ, quam ſibi conjugem, Turno Rutulorum rege cæſo, elegit.

A Carmentâ dicta eſt *porta Carmentalis:* quæ poſtea ſcelerata dicta eſt: quòd per eam trecenti ſex Fabii, cum quinque ſuorum ſervorum, & clientum millibus egreſſi eſſent ad pugnam contra Hetruſcos: in quâ ad Cremeram amnem Tuſciæ Vejentum inſidiis circumventi omnes ad internecionem cæſi ſunt, præter unum impuberem, qui, quòd ad bellum ob teneram ætatem nondum eſſet idoneus, Romæ relictus erat: à quo poſtea Fabiorum familia propagata eſt: longaq; poſterorum ſerie natus eſt *Fabius ille Maximus*, Dictator factus contra Annibalem, qui cunctabundâ prudentiâ Pœnum hoſtem inſolentiâ tumentem ſuperavit: unde Ennius de eo ſcripſit: *Porta Carmentalis.*

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem,

At hæc Nicoſtrata ex Arcadia literarum Græcarum characteres primò in Italiam attulit, eos quos à Cadmo Agenoris Phœniciæ regis filio antea Græci acceperant: & iis conceptum mentis exprimere ſcripto docuit: quæ res priùs incognita Aborigenibus mirifica judicata eſt, & divini ingenii certiſſimum argumentum. Quod & noſtro tempore contigiſſe legimus Americanis illis populis: qui inter ea, quæ inuſitata uſq; ad ſtuporem admirabantur in Hiſpanis, qui recenter eò adpulerant; non poterant mente comprehendere, qua ratione charta, quæ vitâ & omni ſenſu carebat, loqui poſſet, & mentem abſentium longè remotis hominibus ſine ullo verbo articulato exprimere.

TELEMUS.

Telemus Eurymi filius.

Inspirante Deo Fatorum arcana recludo,
Lymphatum quoties_enthea flamma subit

TELEMUS NEPTUNI & Eurymæ Nymphæ filius, unus fuit Cyclopum. Ex Amphitrito enim Neptunus suscepit Augen, Bronten, Steropen, & Pyracmona: ex Thoosa Phorcum (licèt hic ad Deos marinos non ad Cyclopas referatur) & Polyphemum: ex Eurymâ Telemum. Tres primi potissimum dati sunt Vulcano, ut illi ministrarent ad fabricanda Jovi fulmina: de quibus *Ovidius* 4. *Fastorum:* & *Vergilius* 8. *Æneidos* de iis in hæc verba scribit:

Cyclopes.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesq́, Steropesq́, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus jam parte politâ
Fulmen erat, toto Genitor quæ plurima cœlo
Dejicit in terras, pars imperfecta manebat.

Enceladus Ætnæ subpositus.

Dicti sunt *Cyclopes*, quòd unũ tantùm haberent in fronte oculũ. Eorũq; officina, eodem

eodem *Vergilio* teste, constituitur in *Ætnâ* monte Siciliæ, qui olim *Inesius* vocabatur: circa quem Juppiter dicitur dejeciſſe Gigantes: maximè *Enceladum* illum *Titanis* & *Terræ* filium, qui cum fratribus in ſuperos conſpiraverat: eum ſuo fulmine ictum, totóq; corpore proſtratum ſubpoſuiſſe. Trinacriæ fama eſt, cujus pedes manúsq; Pachino, Peloro, & Lilybeo compreſſit, caput autem Ætnâ: unde *Verg.* 3. *Æn.*

Fama eſt Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentemq; inſuper Ætnam
Impoſitam, ruptis flammam expirare caminis.

Telemum quidem Cyclopem ab aliis fratribus pietatis ſtudio, & animi moderatione longè diverſum fuiſſe tradunt. Homo fuit prudentiſſimus, religioníſq; & cultûs Deorum obſervantiſſimus. Quæ virtutes illum Apollini gratiſſimum reddiderunt: unde illi Deus divinandi peritiam tribuit: ut ejus conſilio uterentur homines, tanquam DEI oraculo. Inter ejus prædictiones fertur Polyphemo fratri multa dixiſſe, & declaraſſe, quæ illum fata manerent: Venturum aliquando Ulyſſem, qui illum lumine privaret, ob contemptum Deorum, & tyrannidem, quam crudeliter exercebat in Siculos: quos immaniter opprimebat, fultus vaſtitate corporis, & viribus roboréq; naturali. *Ovidius* 13. *Metam.*

Telemus interea Siculum delatus in æquor — *Polyphemus ab Ulyſſe obcæcatur.*
Telemus Eurymedes, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit; luménq; quod unum
Fronte geris mediâ, rapiet tibi, dixit, Ulyſſes.

Atqui prædictionem Vatis caſus inſecutus confirmavit. Nam Ulyſſes poſt Trojæ ſubverſionem, decennali navigatione errans, tandem in Siciliam pervenit: Quem Polyphemus ſuo antro incluſum, cum comitibus aliquot, objectis rupibus ad devorandum ſervabat, & jam quatuor ex ſociis diſcerptos comederat, de reliquis idem facturus, niſi ſævitiam Cyclopis aſtu prævertens Ulyſſes, illum vino nigro propinato inebriaſſet; altóq; ſopore poſt potum obrutum impetiviſſet, præuſtaq; ſude illius oculum eruiſſet. *Hom.* 10. *Odyſſ. & Vergil.* 3. *Æneid.*

Telemum conſulens Thetis quid Achilli eventurum eſſet, ſi in expeditionem Trojanam cum reliquis Græciæ Principibus proficiſceretur, hoc reſponſum tulit: Achillem in eâ obſidione moriturum. Mater de filii ſalute ſolicita illum à Chirone præceptore clam abduci curavit, & in Scyrum inſulam maris Ægeï tranſmitti. In ea enim regnabat Lycomedes: habebatq; filiam Deidamiam nomine, formâ excellentem: cum eâ puellísq; regiis in gynæcéo, habitu muliebri educabatur Achilles adhuc eberbis, ne agnoſceretur: quam tamen compreſſit; & ex eo concubitu gravida peperit Pyrrhum: Tandem ab Ulyſſe & Diomede cognitus, ad caſtra perductus eſt: cùm oraculo Græci cognoviſſent Trojam non niſi præſente Achille expugnari poſſe. Poſtquam igitur cum ſuis Myrmidonibus in Phrygiam navigaſſet, poſt infinita inſigniter, & ſummâ virtute patrata facinora, Hectore ſublato, qui Patroclum ejus cognatum & amicum occiderat, tandem à Paride per dolum interfectus eſt. Quidam vaticinium de morte illius ad Proteum referunt: quem Jovi quoq; ambienti Thetidis nuptias prædixiſſe ſuperiùs oſtendimus, eum qui ex Thetide naſceretur majorem ſuo patre futurum. *Achillis mors.*

TIRESIAS.

Iuno abcæcavit: sed mî pro lumine adempto
Iuppiter omnipotens scire futura dedit.

TIRESIAS Eueri filius, Thebis Bœotiis natus est, homo inter suos primarius, & ob prudentiam summo loco habitus. De eo fabulæ hoc referunt. Cùm fortè in Citherone monte Bœotiæ Libero Patri sacro, & ubi Orgia celebrari erant solita, vagaretur meditabundus, incurrit in duos angues simul coëuntes: quo spectaculo offensus, scipione, quem tunc manu gerebat, fœminam percussit, & interemit: Dii, quibus serpentes illi sacri erant Tiresiam in fœminam commutarunt. Tum sexu alio adscito, intra septennium in Citheronem iterùm ascendens, ex serpentibus, quos priùs viderat, marem offendit; quem baculo illisum interfecit: subitóq; sensit se masculum sexum recuperasse, & virum effectum. Contigit aliquandiu postea, ut Dii convivio celebrato, nectare & ambrosiâ distenti Genio indulgerent; & post pocula ad jocos fuisse conversos fama refert. Juppiter interim cum uxore Junone rixatus est jocosè, asserens

Tiresias in fœminam.

in

in coïtu mulierem plus voluptatis recipere, quàm virum : illa pertinaciter contrarium affirmabat. Hæc contentio ad rixas usq;, & controversiam devenit, utroq; suam sententiam pervicaciter defendente: donec ex reliquorum cœlestium consilio judex idoneus adsciscereturr, qui de lite ambiguâ sententiam ferret. Placuit omnibus Tiresiam accersiri, qui ut sexum fuerat expertus utrumq;, ita quoq; judex verior esse poterat. Is ad consilium Deorum admissus, asseruit liberè fœminas in re Veneream plus percipere titillationis, quàm viros. Quo responso irritata Juno, Judicem oculis privavit, perpetuâq; cæcitate damnavit : Alii volunt visu orbatum fuisse, quòd Palladem nudam in fonte lavantem vidisset: Sed *Ovidius lib.* 3. *Metam.* ad Junonem hoc refert:

Arbiter hic igitur sumptus de lite jocosâ
Dicta Jovis firmat. Gravius Saturnia Juno,
Nec pro materiâ fertur doluisse, suiq;
Judicis æternâ damnavit lumina nocte.

Juppiter cùm non posset uxoris factum irritum reddere, pro visu adempto, divinationis peritiam Tiresiæ largitus est, & auguriorum scientiam: ut in Ovidii sequentibus versibus patet.

At Pater omnipotens (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta Dei fecisse Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamq; levavit honore.
Ille per Aonias famâ celeberrimus urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.

Inter cæteras ejus prædictiones, hæc citatur : Ex Cephisso amne Bœotiæ, (qui præter Larinnam in Atticum agrum influens, ad Piræum sese exonerat in in Phalericum sinum) & Lyriope Oceani Tethyosq; filiâ natus erat recens puer formosissimus *Narcissus :* De cujus fato soliciti parentes Tiresiam consuluerunt. Vates respondit tamdiu puerum superstitem futurum, quamdiu à sui conspectu abstineret. Dictum cæci vatis ridiculum primò visum est: sed eventus postea comprobavit prophetiæ veritatem. Nam jam adultus Narcissus à Nymphis pluribus, propter formæ venustatem amatus est, maximè ab Echo: sed juvenis superbâ quadam morositate ductus, omnes per contemptum fastidiosè repulit. Cúmq; propter æstum gravem defessus in sylvâ vagaretur, venissetq; ad fontem limpidissimum, inclinatúsq;, ut biberet, imagine sui vultus in aquis tanquam in speculo conspectâ, sui ipsius amore captus est: Cúmq; nulla potiundi spes illi relinqueretur, ardenti desiderio contabescens in florem sui nominis mutatus est. *Vaticinium de Narcisso.*

Tiresias quoq; consultus à *Creonte* Menetii filio, & fratre Jocastæ, quæ Lajo Thebanorum regi nupserat, eoq; cæso ab Oedipode filio per imprudentiam, ductaq; matre Jocastâ, ex quâ jam susceperat Eteoclem & Polynicem, qui pro regni successione simul decertantes, solicitatione Polynicis Argivi Thebas obsedissent, quarum gubernationem susceperat Creon. Cùm igitur à Tiresiâ scire cuperet, quem exitum habitura esset ea obsidio, respondit Vates, Thebanos solvi non posse, nisi Creon proprium filium Menœceum pro patriæ incolumitate Diis sacrificaret: Vatis sententiam indignè ferens Creon iratus illum his verbis repulit: *Vaticinium Creonti datum.*

Χαίρων ἴθ': ἐ γὰρ ζῶν με δεῖ θεσπιμάτων.

Abi in malam rem: tuis mihi non est opus vaticiniis.

Et ad eundem excandescens hæc in verba irrupit:

Οὐκ ἔκλυον, οὐκ ἤκουσα; χαιρέτω πόλις.

Non audivi, non assequor: valeat respublica.

Euripides in Phœnissis.

Tiresias filiã habuisse dicitur, nomine Historidẽ, quæ Alcmenę Amphitryonis uxori,

Galanthis Tireſiæ filia.

uxori, & Herculis matri inſerviebat: Eam Galanthidem vocat *Ovidius.* Hæc cùm veneficam à Junone immiſſam ſub formâ Ilithyiæ Deę parturientium animadverteret, pectinatim implicatis manibus genua in ventrē reducta comprimere, ac verba neſcio quæ arcana obmurmurare, vaticinata eſt, quod verum erat, Alcmenam his incantationibus graviſſimè torqueri, ejusq; partum impediri. Quare ancilla prudens, ut Sagæ conatum averteret, de loco unde audiri poſſet exclamavit: Io, enixa eſt Alcmena: Hac voce deluſa venefica manibus ſolutis, genibusq; ab uteri compreſſione relaxatis ſurrexit: & ſtatim puerpera partu liberata eſt. *Pauſanias in Bœoticis. Ovidius Metamorp.* 9. dicit fuiſſe Lucinam, quæ ante fores partum impediebat: eamq; iratam commutaſſe *Galanthidem in muſtellam:* quæ quia mentiendo ore Deam decepiſſet, ideò in poſterum ſuos partus ore edere coacta eſt.

Galanthis in Muſtelã.

Mopſus Tireſiæ filius.

Mopſum filium ſive nepotem habuit Tireſias vaticinandi ſcientiâ patri non cedentem. Cujus nominis fuit & ille Apollinis, ſive Ampyci filius, qui cum Calchante decertavit, de quo paulò poſt. Fuit & eidem Tireſiæ alia filia Daphne, quæ Delphico DEO conſecrata, verſibus oracula fatidica fundebat, inſpirata à Dęmone: de cujus verſibus multa Homerus deſumpſit, ad ſui poëmatis ornatum: de hac quoq; poſtea dicemus in Sibyllis.

Daphne Tireſiæ filia.

Atpoſtquam diu Tireſias vixiſſet, ſummo honore propter divinationis certitudinem inter Græcos cumulatus, Thebis profugus ſeceſſit ad montem Bœotiæ *Telphoſſum,* ubi privatus reliquam ætatē exigeret, remotus ab urbanis tumultibus. Sub eo monte, teſte *Pindaro*, fons ſcaturit limpidiſſimus, & frigiditate ſuâ noxius: de cujus aquis, ut ait *Ariſtophanes*, cùm Tireſias jam gravi ſenio preſſus largiter potaſſet, & frigus nimium ferre non potuiſſet, ſanguine congelato, & coaleſcente extinctus eſt, ibidemq; ſtructo ſepulchro tumulatus: Alii dicunt illum diem poſtremum obiiſſe in viâ ad Haliartum oppidum Bœotiæ: ſepultumq; ad Telphoſſum: Cui poſt mortem Thebani aliiq; Græci vicini divinos honores tribuerunt, & ſacrificia quotannis inſtituerunt: reſponſaq; petiverunt multis cęremoniis ab ejus Manibus: Lege *Homerum Odyſſeæ* 10. qui introducit Ulyſſem evocantem animam Tireſiæ, ut ab eâ edoceretur de rebus futuris: quod & *Strabo* teſtatur lib. 9.

Fons Telphoſſius frigiditate noxius.

Manto Tireſiæ filia.

Reliquit Tireſias moriens filiam Manto fatidicam mulierem: quæ expugnatis Thebis captiva, ab Argivis Delphos abducta eſt: ubi aliquandiu reddidit oracula: Tandem in Aſiam trajiciens Rhacio Cretenſium duci, qui paulò antè Colophonem colonias duxerat, nupſit, & ex eo ſuſcepit Mopſum: qui Lelegas omnes ſuis finibus exegit. *Pauſanias in Achaicis. Vergil. Æneid.* 10. *Ovid. Met.* 6. *Statius lib.* 10.

Dicitur & illa veniſſe in Italiam, & Tiberino regi nupſiſſe quæ illi peperit Ocnum Mantuæ conditorem. De ea capite proprio plura dicemus.

IDMON

IDMON.

Idmon Apollinis & Asteries filius.

Divinandi artem genitor me instruxit Apollo
Ictus at a Libyco nil minus angue cado.

IDMON Apollinis & Asteries filius fuit, qui ex Thestia suscepit Thestorem: alii pro Thestia Laothoën reponunt: alii Laothoën Thestoris uxorem dicunt, & Calchantis matrem. Hi omnes à Phœbo parente divinandi scientiam acceperunt, & in eâ clarissimi evaserunt: Idmon cum Argonautis Jasonem Æsonis & Alcimedes filium secutus est, in expeditione Colchicâ, ut aureum Vellus inde reportarent: Eò enim amandabatur Jason à Patruo Pelia, ut juvenem laudis cupiditate ductum navigio difficili, & periculis maximis exponeret, quibus oppressus moreretur, ipse verò regno potiretur. Colchorum Rex eo tempore erat Aëthes sive Æëthes Solis & Persæ Oceani filiæ filius, frater Circes Sarmatorum reginæ. Aëthes verò ex Idyia vel Ipsæa genuit Medeam, Calciopen, & Absyrthum. Ad Aëthen confugerat Phryxus Athamantis Æoli filii, & Thebarum regis filius. Qui post matris Nepheles insaniam, superinducta Ino noverca Patris insidias metuens, cum Helle sorore fugâ sibi consuluit: conscensoq; aureo ariete, quem Neptunus ex Theophane Nymphâ genuerat Hellesponti

Phryxus & Helles Inoa novercam fugiunt.

fluctibus seſe commiſerunt: Quærebantur enim uterq; ut victimæ fierent Diis, pro ſterilitate terræ removendâ, quæ ab Ino novercâ toſtis frugibus procurata erat, ne farra ſulcis commiſſa germinarent. Dum igitur Helle arieti inſidens mediis undis allueretur, metu perculſa lapſa eſt, & ſuffocata mari nomen dedit. Sed Phryxus animo intrepido transfretans, in Colchos pervenit incolumis: ubi ab Aëthe rege perhumaniter exceptus, filiam ejus Calciopem uxorem duxit, & ex eâ Cytorum ſuſcepit: qui poſtea in Paphlagoniam veniens, Cytoro monti buxetis nobili nomen impoſuit. Phryxus arietem illum, quo vectus fuerat, Marti ſacrificavit: vellusq; illius aureum tholo templi ſuſpendit, ut illic ſervaretur. Erat enim in fatis regnum illud florentiſſimum fore, ubi vellus Phryxæum cuſtodiretur integrum. Hoc poſtquam innotuiſſet per Græciam, multi principes conſilium inierunt, qua ratione vellus illud auferri poſſet. Idmon inter cæteros prædixit Græcos voti compotes futuros, ſi Diis faventibus profectionem in Colchos ſuſciperent. Placatis igitur Superis, ſacrificiisq; ſolemni ritu factis, conſilio Minervę monitus Idmon, navem majorem quàm eo tempore fieri conſueverat fabricari curavit per Argum Architectum. *Flaccus lib. 1. Argonaut.*

Ad charum Tritonia devolat Argum
Moliri hunc puppim jubet, &c.

Facta eſt igitur ea navis, ex roboribus Dodonęis, quæ olim vocales fuiſſe, & oracula reddidiſſe fama ferebat: alii ex abietibus Pelii montis Theſſaliæ. Confecta eſt affabrè, & omnibus rebus neceſſariis ad tam longam navigationem inſtructa: in quam conſcenderunt Argivi, qui *Argonautæ* dicti ſunt, ab Argo nave. Inter quos præcipui fuerunt Jaſon reliquorum Princeps, Tiphys, Hercules cum ſuo Hyla, Zetes & Calaïs, Caſtor & Pollux, Orpheus, Nauplius, Mopſus, Theſeus, Telamon, Idmon, & Argus, qui navis reſarciendæ, ſi quando eſſet opus, curam ſuſceperat. Quidam LIIII. fuiſſe Argonautas ſcripſerunt: alii LII. *Val. Flaccus* plures. *Orpheus lib. 1.* & *Apollonius in catalogo Heroüm.* Cùm ergò ad Colchos appuliſſent, aureumq; vellus ab Aëthe petiviſſent, iſq; eſſet denegatum, bellum illi intulerunt. Erat vellus illud in templi penetralibus appenſum, quod tauri æripedes, flammivomi, & indomiti, dracóq; vigil horrendæ magnitudinis cuſtodiebant. Hęc pericula cùm ſuperare non eſſet facilè, Medea Aëthes filia Jaſonis amore capta, verita ne non incolumis evaderet, illum monuit quo pacto tauros domare, & vigilem draconem ſopire poſſet; deniq; vellere aureo tutò potiri: Quibus feliciter peractis, ut priùs inter eos pactum erat, cum Jaſone fugam arripuit: Ac ne pater inſequens illam à fugâ retraheret, Abſyrtum fratrem impuberem diſcerpſit, partesq; corporis paſſim per agros disjecit, ut proſequentes remoraretur, colligendo pueri membra. Ipſa cum Jaſone in Græciam venit: ex quo mater facta eſt duorum liberorum. Sed cùm propter veneficia in odium mariti veniſſet, qui Creuſam Corinthiorum regis Creontis filiam duxerat, filios interfecit, Creuſam cum totâ regiâ cremavit: draconibusq; in ſublime evecta, Athenas venit, ubi Ægeo Theſeï patri nupſit, & ex eo Medum concepit. Reverſa tandem in Colchos patrem ſenem & exulem regno reſtituit.

Argonautæ.

Vellus aureum receptum.

TAGES.

TAGES.

Nil ſine me Hetruſcus ſacris intentus Haruſpex
Aggreditur: leges quem docui augury.

TAGETEM *Feſtus* ſcribit fuiſſe Genii cujuſdam filium nepotem Jovis, qui cùm adhuc puer eſſet, Hetruriæ populos Aruſpicinam docuit, & ſacrorum ritus, divinandiq; ſcientiam: quam Hetruſci ſemper ſuperſtitiosè poſtea coluerunt, & ſervarunt inter ſe ſacroſanctam. Hinc *Tuſci* vocati ſunt ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc eſt, *à ſacrificando*, vel *à thure*, cujus in ſacrificiis maximus eſt uſus. Eorum regio extenditur à Lyguriâ in Latium uſque, duobus amnibus diſtincta: Macrâ à Lyguribus, & Tiberi à Latinis, porrecta in longitudinem ad ſeptuaginta quatuor millia paſſuum, ſecus mare inferum, quod ab Hetruſcis Tyrrhenis vocatum eſt Tyrrhenum. Tam celebris fuit ea regio aruſpicinâ, & divinatione Tagetis, ut Romani (qui ſtudioſiſſimi ſemper fuerunt ſervandæ, & amplificandæ religionis Patrum) duodecim Principum Romanorum filios, ex Senatusconſulto, in Hetruriam mittere cenſuerint, qui duodecim populis illius regionis committerentur, ut ab iis inſtructi in ceremoniis, & ſacrorum diſciplinâ, inſtructiſſimi Romam redirent, religionique præeſſent, & ſacris

Tuſci unde dicti.

Deorum operarentur. In Tuſciâ urbes celebriores ſunt Piſæ, Senæ, Luca, Florentia, Viterbum, Bolſena, Aſiſium, Aretium, aliæq; plurimæ famâ, opibus, & civibus illuſtres.

De Tagete *Cicero lib. 2. de Divinatione* ita tradit: Tages quidam dicitur in agro Tarquinienſi, cùm terra araretur, & ſulcus altiùs eſſet impreſſus, extitiſſe repentè, & eum affatus eſſe qui arabat. Is autẽ Tages, ut in libris eſt Hetruſcorũ, puerili ſpecie dicitur viſus; ſed ſenili fuiſſe prudentia. Ejus aſpectu cùm obſtupuiſſet bubulcus, clamorẽmq; majorem cùm admiratione edidiſſet, concurſum eſſe factum; totamq; brevi tempore in eum locum Hetruriam conveniſſe: Tum illum plura locutũ multis audientibus, qui omnia ejus verba exceperint, literisq; mandaverint. Omnem autem orationem fuiſſe eam, quæ aruſpicinæ diſciplinâ continetur. Eam poſtea creviſſe rebus novis cognoſcendis, & ad eadem illa principia referendis. De eo ſic *Ovidius* 15. *Metamorp.*

Haud aliter ſtupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis aſpexit in arvis,
Sponte ſuâ primùm, nulloq; agitante moveri.
Sumere mox hominis terræq; amittere formam.
Oráq; venturis aperire recentia fatis,
Indigenæ dixere Tagen: qui primus Hetruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.

Tagetis origo ex Beroſo.

Beroſus Tagetis Genealogiam hoc modo recenſet: Ex Noa, qui Ogyges priſcus, & Janus, & Chaos, & Cœlum vocatus eſt, & ex ejus uxore Titheâ, ſive Terrâ, ſive Aretiâ, ſive Horchiâ, & Veſtâ magnâ ante generalem cataclyſmum, (quo totus inundatus eſt orbis,) nati ſunt Iapetus priſcus, Semus, & Cameſuës magnus Ægyptiorum Saturnus, qui dictus eſt Pan magnus, & Innuus, & Zoroaſtres Magiæ divinationisq; inventor: ex quo nati ſunt Cur, Oſiris, Typhon Ægyptius, Cana ſive Phœnix, Pherithon ſive Phaëthon, Ochus, & Iſis, quæ Ceres magna vocabatur. Ex Cur geniti ſunt Arabs, Sambecres, Saba Thurifer, Sabatius Saga, qui & Sangui & Sanctus dictus eſt, & Nymbrotus Babyloniorum Saturnus. Ex Sabatio Sago duxerunt ortum Barzanes, Sabus, Curitus, & Anitinus: Ex Anitino natus eſt Aruntius pater Pherentii & Tagetis, qui Malot ab Hetruſcis appellatus eſt: ad quos Tages ſe recepit, eosq; in ſacris, divinatione, auguriis, & aruſpicinâ inſtituit. A primo enim parente Cameſe per manus hæc ſcientia ad poſteritatem longo temporum intervallo pervenerat, ſempérq; ceremoniarum, ſuperſtitionúmq; adjectione in immenſum creverat. Nullæ enim immolabantur victimæ, quin in Enclabri mensâ ſacrâ, lebetibus expoſita exta à Flamine ſacrifico rimarentur: lobi pulmonum, cor, & hepar diligenter diſcutiebantur, & conſiderabantur fibræ, diſtillatio ſanguinis è jugulo hoſtiæ, flammæ ſacrificii, crepitus ſalis & farris, mugitus boũm, balatus oviũ, grunnitus porcorũ; itẽ garritus avium, volatúsq;, & pullorum ſacrorum eſus, ſaltus, & tripudia: Regiones cœli per aruſpicem lituo augurali baculo deſignabantur: ex quibus religiosè contemplatis omnibus, futuri eventus, de quibus inquiſitio fiebat, de privatis aut publicis rebus, judicabantur & fata futura pronunciabantur.

Aruſpicinæ originem idem *Beroſus* refert ad Janum priſcum auctorem. *Libro* enim 5. ſic ait: Anno Nini 43. Janus pater Janigenas Razenuos docuit Phyſicam, Aſtrologiam, Divinationum ritus, & rituales libros ſcripſit, omniáq; literis mandavit, quę ad ſacra pertinebant: iisdemq; nominibus, & veneratione divinâ ſunt proſecuti, quibus in Armeniâ Sagi erant uſi. Anno 6. Semiramidis apud Janigenas Razenuos Veſta uxor Jani ſempiternum ignem cuſtodiendum virginibus puellis edoctis ſacra tradidit: Sub Baleo Babyloniorum Rege octavo Malot Tages ritus ſacros à Jano traditos, & aruſpicinam auxit. Is quoq; ſub Armatrite 19. Rege filium Sicanum Janigenarum Principem reliquit: à quo cognominata eſt Vetuloniæ regio. Is ædificavit Aretiam, & nominavit eam linguâ Janigenâ Horchiam.

Atqui

Atqui hęc doctrina à primis parentibus derivata ad posteros longâ sęculorum serie, culta est ab Hetruscis: & aucta à Sabo Sabinorum conditore, Sabatio Sangui gentili edito. Sangui (ait *M. Portius Cato libro originum*) gentilem Sabi pronunciant Sabini, Sanctum Romani, Sagam barbari: à quo & Sagi primi Tusci, id est, Pontifices, & sacri expiatores.

Roma tunc rudis erat, cùm relictis literis, & disciplinis Hetruscis, mirabunda Græcas fabulas, rerum & disciplinarum erroribus ligaretur, quas ipsi Hetrusci semper horruerunt. Neq; ob id Latinas quidem voluerunt suscipere, usq; ad Cecinnã Volturrenum magistrum quadrigarum, & Augurum principem, patrem Menippi, & avum Menodori: quos ante illum pater ejus Volturrenus, avúsq; Titus, & proavus Turrenus semper Romanis Principibus carissimi renuerunt, cùm ad eas recipiendas urgerentur. Nam ipse Turrenus patre Elbio Volturreno & regum Hetruscorum ultimo ad lacum Vadymonis cœso, equidem ad reddẽdam urbem Hetruriam anno secundo centesimo vigesimæ quartæ Olympiadis allici potuit, sed ad recipiendas literas Latinas nunquam persuaderi potuit. Cùm hic Cato multorum Principum Hetruriæ mentionem faciat, conducet videre quâ serie à Jano Prisco, usq; ad Augusti Cæsaris tempora huic regno præfuerunt: quorum nomina hæc ordine recensentur,

Reges Hetrusci.

Janus Priscus Ogyges, Comerus Gallus, Ochus Vejus, Cameses Jani filius, Athlas Italus, Janus secundò, Cranus Razemon, Aruns, Tages, Sicanus, Enakii, Lukii, Apis, Lestrigon, Hercules, Thuscus, Alteus, Hesperus, Athlas junior, Morges, Coritus, Iasius, Coriban, Turrenus, Tarchon priscus, Abas, Olanus, Veibennus, Oscus, Tarchon secundus, Tiberinus, Mezentius, Tarchon tertius, Ocnus Bianor, Pipinus, Nicius, Piseus, Thuscus junior, Amnus, Felsinus, Bon, Atrius, Marsias, Etalus, Celius, (sub quo Remus & Romulus nati sunt) Galeritus, Lukius, Thuscus, Cibicius, Lucano Clusinus, Rhetus, Velus, (tunc pulsi sunt Roma reges,) Porsena Clusius, Tolumnius Vejens, Eques Thuscus, Livius Fidenas, Elbius Thuscus, Prolartes Turrenus, Elbii filius, Titus, Volturnus, Cecinna, Menippus, Menodorus, Mecœnas Augusto Cæsari intima junctus amicitia: cui successit Scianus, postea Sebenicus, deinde Otho Ferentinus.

Nymphã Bagoë.

Hi sunt qui per multa sæcula Hetruriam rexerunt, sacris ceremoniis præfuerunt, & auguralem artem promoverunt: præter quos Nympha quædam Bagoë dicta Thuscis quoq; tradidit artem fulguritarum: cujus scripta servabantur in Capitolio cum Sibyllinis oraculis, & prophetiis Marcianis.

Hetrusci Aruspices Proditores mulctati.

Hetrusci Aruspices quondam acciti sunt Romam, ut fulgur, (quod statuam Horatii Coclitis de cœlo tactam everterat in Comitio positam) auspiciis & piaculis luerent. Aruspices autem infestis animis Romanos prosecuti, instituerant eam rem contrariâ religione procurare. Jusserunt igitur eam statuam in inferiorem locum transponi, quòd sol ex opposito ædium vicinarum eam nunquam illustraret. Id factum est, ut suaserant Hetrusci: Sed delati ad Populum, & proditionis convicti, cùm de perfidiâ confessi essent, supplicio affecti sunt. Cujus rei gratiâ hic versus de iis scriptus à pueris Romanis publicè cantatus est:

Malum consilium consultori pessimum.

de quo lege *Aulum Gellium lib. 4. cap. 5. ex Verrio Flacco.*

Diodorus Siculus lib. 5. rerum antiq. cap. 9. scribit, Turrenos rerum naturalium, & Theologiæ studio plurimo tempore impenso præ cæteris populis, in fulminum interpretatione fuisse versatos: adeò, ut universus fermè orbis olim iis interpretibus usus sit.

Divinationis commẽdatio.

Socrates, quoq; tantum isti divinationi tribuit, ut dicatur suis discipulis hoc cõsiliũ dedisse: si quis majus quã Sapientiâ humanâ vellet consequi, divinationi detoperã necesse est. Nã, ut dicebat, qui intelligit quibus indiciis Dii hominibus aliquid significent, nunquam divino consilio destituitur: *Xenophon lib. 4. memorabilium.*

Tages primus præceptor fuit Magiæ Romanorum: diciturq; statim ac è terra prosiliit Dianæ Ephesiorum suum cultum quasi cœlitùs demissum ostendisse: & apud Hetruscos hanc doctrinam publicasse. Præter quos alii quoq; tam Græci, quàm Asiatici his artibus egregiam navarunt operam.

Prometheus Pyromanta & divinus.

Prometheo enim Iapeti filio *Pyromantiam* tribuit Æschilus; medicinámq;, & pharmacorum mixtionem. In primis leges divinationũ, & somniorũ interpretationes. Is quoq; primus avium volatus & garritus obseruasse dicitur, & eorum explanationem docuit: extorúmq; in hostiis colores, sitúsq; notavit: quibus victimis, quoq; ritu mactantis Dii singuli lætarentur, & sibi inseruiri vellent: fulguráq; & signa de cœlo circumspexit.

Auguria ex avibus docuit *Car*, à quo Caria regio denominata est: quæ à suo auctore accepta inter omnes Asiæ nationes solerti indagatione postea prosecuta est & novis adjectamentis & superstitionib. auxit & ampliavit. Ex animalibus quadrupedibus eadem inquisivit *Orpheus* diligens religionis observator: Avium quoque auspicia observavit in Bœotiâ Tiresias: modumq; quo ea perquirerentur sacerdotes Deorum docuit. *Plinius lib. 7. cap. 56.* dicit auspiciorum locum unde captabantur, vocatum fuisse Postmurium: & apud Hetruscos horum religiosissimos observatores, in collibus & eminentioribus locis casulæ quædam erigebantur, huicusui accommodatę, quæ vocabantur *Tesqua:* unde cœliregiones lituo signabant, & templa notabant.

Post murium & Tesqua.

Prædictiones ex avium volatu invenit *Parnassus* Neptuni & Cleodoræ nymphæ filius, qui Delphorum urbem veterem condidit: Deucalionis diluvio subversam, montiq; vicino nomen dedit.

Aruspices Romæ.

Aruspices cor in extis victimarum inspicere primùm cœperunt Romæ centesimâ vigesimâ tertiâ Olympiade L. Posthumio Albino rege sacrorum: cùm Rex Epirotarum Pyrrhus ex Italiâ discessisset: ut testis est *Plinius lib. 11. cap. 31.*

Somniorum interpretes.

Somniorum interpretationem primus docuit *Amphictyon* Deucalionis filius: teste *Plinio lib. 7.* sed *Trogus* id tribuit Josepho Jacobi Patriarchæ filio: Cui adstipulatur *Josephus* Historicus *lib 2. ant. Jud.* *Clemens* ad Telmessinos refert, (ut testis est *Polydorus lib. de rerum inventoribus primo, capit. ultimo:*) quos primos excogitasse τὰ δ' ὀνείρων μαντεῖα asserit. Et *Plinius* auspicii inventionem cuidam Delpho tribuit, qui hanc artem suos docuit, sicuti ignispicii Amphiarao.

Ὀνειροκρίτην sive somniorum interpretationem scripsit *Artemidorus Ephesius sive Daldianus* (nam hunc aliqui volunt Daldis urbe Lyciæ ortum.) Eum quoq; *Suidas* scribit præcepta dedisse de observatione auguriorum, & Chiromantiæ. Nostro tempore illum secutus est *Hieronymus Cardanus Mediolanensis lib.* de somniorum Synesiorum interpretatione.

Xenocrates quidam, non ille Carthaginensis Platonis auditor, sed alius, scripsit auguria domestica οἰκοσκοπικὰ. *Polis* ἐνοδίους, quæ in via eveniunt. *Helenus* χειροσκοπικὰ. *Possidonius* παμμικὰ, quæ ex quocunque corporis motu considerantur, ut refert *Suidas.*

Præter sacrorum ritus, Aruspicinam, & extispiciorum scientiam, Tagi quoque attribuunt diversos expiationum modos & ceremonias, de quibus *Palladius lib. 2. de re rustica:* ubi docet remedia, quæ arcent tempestates, ventos sedant, & grandines avertunt ab agrorum finibus.

Avertendæ grandinis modus.

Grandini creditur obviare, si quis crocodili pellem, vel Hyenæ, vel vituli marini per spatia possessionis circumferat. Aut in villæ, & cortis suspendat ingressu cùm malum viderit imminere. Nonnulli, ubi instare malum viderint, oblato speculo imaginem nubis accipiunt, & hoc remedio nubem (tanquam sibi objecta displiceat, ceu tanquam geminata alteri cedat) avertunt: aut contra cœlum secures minaciter intendunt.

Has artes uti diximus ad Tagen refert *Columella*, vel ad Dardanum. Alii dicunt

dicunt Hetruſcos artem divinandi, Aruſpicinam, & Theurgicam Magiam, quomodo venti, grandines depellendi, qua ratione lolium à ſegetibus arceatur, ſacrificando catulum, aut affigendo caput aſini ſuâ pelle nudatum ad limites agri. Verba hæc ſunt *Columellæ*: *Avertendi venti & lolii à ſegetibus.*

Ipſa novas artes varia experientia rerum
Et labor oſtendit miſeris, uſuſq; magiſter,
Tradidit Agricolis ventos ſedare furentes,
Et tempeſtates Thuſcis avertere ſacris.
Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aſelli
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris.

Hæc remedia diutiſſimè uſurpata ſunt, non ſolùm apud Ethnicos, ſed etiam à Chriſtianis ſuperſtitioſis recepta; quæ poſtea à *Leone Cæſ. Conſtitutione* 65. tanquam impia & aliena ab Euangelii doctrinâ abrogata ſunt. Magicas enim ſuperſtitiones hæc omnia ſapiunt, quibus Diabolus illudit miſero humano generi, quod hæc non animadvertit à Dæmonis impoſturis provenire, quibus irretit ſuæ impietatis ſectatores; ut characteribus, ſignis, & verbis monſtroſis exiſtiment ſe poſſe cœleſtes intelligentias, aërias poteſtates, terreſtres & ſubterraneos Dæmones coërcere, & illis imperare. Hinc illud impium ſacrum *Orpheoteliſtarum*, celebratum in Orgiis. Ubi excoctarum carnium humanarum juſculum epotabant ad concipiendum furorem Enthuſiaſmi, ad cognoſcenda futura, & præcavendas calamitates impendentes. Cantabant enim in ſuis ſacris nocturnis furioſi:

Ἐκ τυμπάνου πέπωκα, ἐκ κυμβάλου βέβρωκα, γέγονα μυστικός:
Ex tympano bibi, ex cymbalo comedi, & ſacris initiatus ſum:

Et hoc in hodiernum uſq; diem exerceri à Sagis teſtatur *Sprangerus*. Qui tradit veneficas ſæpiùs confeſſas eſſe, noctu ſe ex ſepulchris abſtuliſſe infantes in utero materno mortuos, & eos aheno excoxiſſe, donec omnis caro corporis reſolveretur in juſculum potabile: quod reconditum hircino corio præbent aliis, qui dæmonum ſacris initiati ſunt. Statimq; poſt potum ſpiritu fanatico corripiuntur: aërem movent & ſedant, tempeſtates cient & repellunt pro arbitrio: & multa damna mortalibus inferunt, arcentq; ab iis calamitates imminentes: Et hi Spiritus vel viſibiliter inſerviunt, ut ſuperiùs oſtendimus *in Tractatu de Magia*, vel inviſibiliter incluſi annulis, characteribus, ſchedulis membraneïs, aut aliis rebus: de quorum natura ad unguem omnia ſe cognoſſe aſſerunt Magi: an Joviales, Mercuriales, Saturnii, Martiales, aut Venerei ſint, vel Lunares: Nam ſinguli proprias habent efficacias, pro ratione influentiarum Planetæ ex quo deſumpti ſunt, & eas communicant Magis ad horum aſtrorum poſitiones & motus. *Plinius libro 24. cap. 11.* recitat quaſdam herbas legi à veneficis, & conſecrari verbis, ut cum majori energiâ juvent, quod jam ſuperiùs oſtendimus. *Pueorum excoctorum carnes à Sagis comeduntur.*

Multa inſerviunt Magis ad ſua incantamenta: membrana illa virginea, quâ includitur infans recenter natus. Hippomanes, quod aufertur è fronte pulli, vel quod effluit ex pudendo equæ in libidinem pronæ: vel Hippomanes herba Arcadica. Remora piſcis. Pili detracti ex parte extrema caudæ Lupi. Oſſa ranæ viridis conjectæ in myrmeciam, & denudatæ ſua carne. Avis quæ vulgò Fritilla dicitur. Et Motacilla, multaque alia: ut viſcera talpæ: cor cervi, corvi, chelidri, veſpertilionis, rubetæ. *Magis inſervientia.*

Verbis quoq; ſacris, mõſtroſis & nõ intelligibilibus utuntur Magi, ut iis videantur diverſa operari & perficere. Ut ad Iſchiaticos dolores, & Arthritidem reliquorum membrorũ conferre credunt plurimùm hæc verba, vel pronũciata novies, vel novẽ diebus applicata parti offenſæ. *Terra peſtẽ teneto: Salvo maneto hic in meis vedibus.* *Verba Magica ad podagram ſanandam.*

Et

Et dum hæc pronunciantur, oportet novies terram deosculari: aut in suum sinum conspuere: & id à jejuno fieri necesse est.

Si bos vel equus ex lapsu, vel alio accidente sibi crus ruperit, neq; medici cura prosit, assumunt Sagi arundinem viridem, & eam sectam in longum per mediam partem cruri fracto alligant cantantes hæc verba cum tripudio, & præmissis verbis Magicis, repetitóq; frequenti signo crucis, sed certo quoq; numero, & modo, gestibusq; inversi corporis: *Danat à Daries Dardaries Astaries.* Quòd si illa non statim prosint præmissis aliis ceremoniis novies hæc pronunciant conversi ad ortum solis, *Haut Haut Haut Istagis Turgis Ardannabon Damavotra.* Nomina verè Diabolica, & ipso penè timenda sono. Quæ cùm nihil significent, in iis tamen perditum hoc Magorum genus existimat mirificam inesse efficaciam, ad morbos arcendos, & fascinationes omnis generis. Contra quas antiqui & recentiores gestare soliti sunt membri virilis formam, chartulâ vel membranâ depictam, & collo appensam, hócq; dicebatur fascinum. *Vergilius* florem baccharis ad has fascinationes avertendas præscribit. Ut, *Bacchare frontem Cingito, ne vati noceat mala lingua futuro.* Et *Tibullus* de sinu suo despuendo:

Despuit in molles & sibi quisq; sinus.

De eodem quoq; *Theocritus* ita scribit:

Ὡς μὴ βασκανθῶ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Fascinorum hoc genus & Philacteriorum usus sententiis omnium piorum prohibentur, tanquam profana & Diabolica: sive collo, sive brachiis gestentur: licèt hodie in usu sint, existimenturq; homines à periculis eximere, & arcere languores, & omne noxium: gerunt enim plurimi characteres in chartulis, quibus etiam nomen DEI profanatur, & polluitur: alii gerunt agathitem gemmam (cui insculpta sit Herculis suffocantis leonem effigies) palæ annuli quatuor metallorum inclusam, nempe auri, argenti, æris, & ferri. Quidam numismata antiqua Alexandri Magni collo appensa multùm prodesse rentur, ad felicitatem & bonum rerum successum: alii thoraces, arma, cassides, gladios, sortilegiis consecratos, & characteribus insculptos habent: & Petri Aponitani sectatores statuas breves diversæ materiæ faciunt, quibus etiam Sacramentum Baptismi impiè conferunt. Hæc omnia *Gregorius III. Gelasiusq; Pontifices*, & *Concilium Laodicense* morte punienda censuerunt.

Philacteria.

Circumfertur libellus, qui inscribitur, *Contra omnia mundi pericula:* Is refertus est nominibus DEI, signis crucis, & infinitis characteribus, mysticis figuris, & verbis non intelligibilibus. Et hic quoq; cum reliquis Diaboli imposturis & præstigiis numerandus est: & qui eo utuntur improbi, impii, & blasphemi in DEUM judicandi.

AMPHIA-

AMPHIARAUS.

Quid juvat oſtendiſſe tuis tua funera natis,
Dircæo abſorptus ſi moriare ſolo?

AMPHIARAUS Oïclis filius, vates inter Græcos excellentiſſimus: Princeps arte militari, conſilio, & prudentiâ clarus: Cujus origo longâ majorum ſerie ad Jovem referebatur: *Egeſtha Hippotæ* Trojani filia oraculo Apollinis propter perjuria Laomedontis exponenda erat Ceto beluæ marinæ devoranda.: Pater de ſalute filiæ, quam unicam habebat ſolicitus illam naviculâ expoſitam commiſit fluctibus marinis. Maluit enim virginem procul abduci, & tempeſtatibus actam ſubmergi abſentem, quàm antè parentum oculos, lugubri ſpectaculo à beluâ diſcerpi, & devorari: Lacrymabundus pater Diis commendavit illam, in quorum poteſtate totus eſt mundus ſubjectus, quíq; mortalium innocuorum invocati miſereri ſolent.) Mari agitata, poſt longos errores ex Aſiâ pervenit in Siciliã, compulſâ ad oſtiũ Crimniſi amnis ſcaphâ: Fluvii Deus illius pulchritudine captus eam in littore excepit, compreſſitq;, unde gravida facta peperit *Aceſten*, qui Siculorum rex factus eſt. Aliquantóq; poſtea *Ilio* ſubverſo, fugientẽ Æneam

cum reliquiis Trojanorum,& in Siciliam appulsum hospitio excepit, liberalissimèque tractavit: Mortuum Anchisen Ænææ patrē honorificè sepelivit in Eryce monte,parentatione solemni factâ cum filio Ænea: simulq; abeuntem donis, ac vino generoso donavit,ac redeuntem ex Africâ rursum adjuvit: Phrygésq; socios longis erroribus navigationum quassos & debiles, in suo regno volens detinuit urbe illis condita quam de suo nomine vocavit *Acestam*. De quo *Vergil. Æneid.5.*

Amphiarai genealogia.

Occurrit Acestes
Horridus in jaculis,& pelle Libystidis ursæ
Troïa Crinisо conceptum flumine mater
Quem genuit, veterum non immemor ille parentum. Et alibi:
Est tibi Dardanius divinæ stirpis Acestes: &c.

Egesta propter formæ venustatem Jovi dilecta, ex eo suscepit *Æolum*, Regem septem illarum Insularum quæ sunt inter Italiam,& Siciliam, quæ Vulcaniæ appellatæ sunt, numero septem, scilicet *Lipara*, *Strongile*, *Heria*, *Didyme*, *Ericusa*, vel *Eriphusa*, *Phœnicusa* vel *Phœnicodes*, & *Euonimos* quæ est *Prochyta*. De quibus *Plinius lib.3. cap.9. Strabo lib.6. Solinus*,& *Mela*. *Æolus* ventorum Deus dictus est, & *Hippotades* ab avo materno. Ut *Ovidius*.

Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos: Et *Vergilius 6.*
Quid tempestatum regem, ventosq; furentes
Æoliâ excitos, Et quæ sequuntur.

Ventorum Deus fingitur, tum quòd varii frequentésq; venti circa eas insulas spirent,& quòd ex *Herâ* unâ Æoliarum sive Hephestiadum Insularum, in qua Vulcani officina fuisse credita est: ex ea copiosus ignis noctu, interdiu fumus exhalat, ex quibus incolæ,& nautæ præternavigantes, judicium sumebant de ventis futuris.

Ex *Æolo* Jovis & Egesthæ filio Natus est *Cretheus*, & *Salmoneus* quem Juppiter fulminavit: licèt *Servius* dicat, Salmoneum non hujus Æoli Regis ventorum fuisse filium, sed alius cujusdam regnantis in Elide, cui fulminum imitator Salmoneus filius fuit.

Cretheus ex *Tyro* Salmonei fratris filia, filios habuit *Alcimedontem*, *Æsonem*, & *Amythaonem*. *Æson* Thessaliæ Rex fuit Pater *Jasonis*, qui expeditionem suscepit in Colchos cum Argonautis: cujus fratres uterini, sed Neptuno patre geniti, fuerunt *Neleus* & *Pelias*. *Neleus* à Pelia pulsus in Laconiam secessit, ubi *Pylon* ædificavit. *Homerus Odyss.2.* Illi fuit uxor *Chloris Amphyonis* regis Orchomeni filia, ex qua suscepit *Nestorem* & alios undecim filios, quos omnes interfecit *Hercules*, præter unum *Nestorem* tum fortè absentem, dum *Pylon* everteret. *Ovid.12.Metam.*

Bis sex Neleidæ fuimus conspecta juventus,
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minùs uno,
Viribus: atq; alios vinci potuisse ferendum est.

Pelias Æsonis fratris filium *Jasonem* in Colchos amandavit, unde incolumis reversus cum *Medea*, ut à venefica Colchide juventutem recuperaret, à propriis filiabus jam senex jugulatus est. *Ovid.7.Metam.*

Amythaon Æsonis frater uxorem habuit *Doryppen*, ex qua genuit *Melampodem* augurem celeberrimum. *Homer. Odyss.23.* & ex eadem quoq; *Biantem* Argivorum regem. *Paus. lib.2.* Licèt hunc ex alia uxore *Argo* natum velint. *Melampus* vocatus est à nigris pedibus: quia mater infantem recèns natum, sed toto corpore tectum exposuerat, præterquam pedibus, qui ex ardore solis atrum contraxerunt colorem. Is adultus corporis viribus valuit, & auguriorum interpretatione. *Biantem* juvit in auferendis bobus ab *Iphiclo* Amphitryonis & Alcmenæ filio, quos ille Neleo restituit: cui propter acceptum beneficium *Neleus* illi filiam *Pero* dedit uxorem. Hinc *Hercules* Iphicli frater ex Alcmena, occasionem sumpsit evertendi Pylon, in qua eversione filii Neleï undecim cæsi sunt.

Ex

Ex *Melampode* natus est Lestrigonum Rex *Antiphates*, non ex Pero, sed ex Iphianassâ Prœti Argivorum regis & Antiæ filia, quam helleboro dato sanavit cum sororibus furiis agitatis:

Ex *Antiphate* genitus est *Oïcles* Amphiaraï pater: *Amphiaraüs* Eriphilẽ Thalaonis vel Iphios filiam, & sororẽ Adrasti regis Argivorum, duxit uxorẽ, ex quâ susceptit *Alcmæonẽ*: ex Alcmęone & Callirhoë Acheloi filia geniti sunt *Coras*, *Catillus*, & *Tibur*. Qui tres fratres in Italiã secedentes, Tiburoppidum in Sabinis 16. à Româ lapide condiderunt. *Cato lib. originum*, *Solinus*, & *Sextus* Græcus scriptor: & *Verg.* 7. *Æneid.*

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
Catillusq́, acerq́ Coras, Argiva juventus.

Amphiaraüs cùm esset divinandi peritiâ celeberrimus inter Græcos, corporisq; præstantiâ & viribus commendaretur: bellumq́; susciperetur contra Eteoclẽ Thebanorum regem, qui expulso Polynice fratre regnum per vim usurpabat, relictum ab Oedipode patre eâ conditione, ut alternis regnarent: Exclusus Thebis Polynices se recepit ad Adrastum regẽ Argivorum, cujus filiam Argiam duxerat uxorem. Adrastus cum Tydeo Oeneï Calydoniæ regis filio ejus genero (habebat enim uxorem Deiphilen Argię sororem) collecto quãto potuit exercitu, advocatis in auxiliũ vicinis principibus, Thebas obsidione cinxerunt: Cum quibus quoq; vocatus est *Amphiaraüs*: ex cujus præsentiâ, & consilio sperabant omnes plurimũ opis referre. *Amphiaraüs*, qui nihil inconsulto Deo agere solebat, Apollinis oraculum sciscitatus est, à quo responsum est, illũ in hac expeditione moriturũ. Ille, ut instantia fata vitaret, conscià uxore Eriphyle se abscondit in locũ abstrusum, ubi diu latuit: Tandem avara mulier accepto ab Adrasto fratre aureo monili, cùm precibus, & minis antea moveri nõ potuisset, maritũ latentem prodidit. Captus itaq;, & abstractus è latibulo arma sumere coactus est, & cum cæteris ad Thebas proficisci. Verùm, ut suis rebus ante profectionem provideret, *Alcmæonem* filium ad se vocavit, illíq; matris perfidiam communicavit; præcepitq; ut primo mortis suæ nuncio accepto illam occideret. At cùm Græci junctis copiis auxiliaribus cum Adrasto, & duobus generis Polynice & Tydeo ad Thebas venissent, primo ipso die, quo castra metati essent, horrendo terræ hiatu aperto, *Amphiaraüs* absorptus periit. Eo in loco cui ἄρμα nomen postea fuit inditum, quòd cum curru & equis dehiscente terrâ tectus sit: ut testatur *Statius* in Thebaïde. *Alcmæon* fato patris intellecto, matrem *Eriphylen* interfecit, in eam impius factus, ut patris mortem ulciscereturi. Ille itaq; ob parricidium relictâ patriâ, furiis agitatus, venit ad Phlegæũ fluvium, à quo lustratus est, & à parricidio expiatus: Cujus filiam *Alphesibœam* sibi junxit uxorem, donato illi aureo monili, quod à matre Eryphyle abstulerat. Sed cùm ad Acheloum Ætoliæ fluvium rediisset; amore captus *Callirhoës* ejus filię, eam à patre Acheloo conjugem obtinuit, ex quâ suscepit Tiburem Coracem & Catillum: Cumq́; ab Alphesibœa monile donatum extorsisset, à puellæ fratribus Temone & Axione, qui sororis contemptum ferre non poterant, cæsus est. Ejus filii in Italiam se receperunt, ubi Tibur condiderunt.

Amphiarao post obitum, propter divinationis peritiam, & fatidica consilia tẽplum erexerunt *Oropii* in Attica, honoresq́; divinos, & aras, sacerdotesq́; decreverunt. Templum ex candido marmore præstanti arte constructum est: ad quod ex totâ Græciâ conventus erat maximus oraculum poscentium. Quod qui captaturi erant, per somnia illis demonstrabatur. Fatidica illa somnia subituri corpus multis lustrabant ceremoniis, Diisq; sacra faciebant ariete puro, cujus pellem humi expandebant, post sacrificium perfectum, & illi incumbebant dormituri: in somnisq; audiebant, aut videbant quæ sciscitati essent. Eaq; à vate sacerdote explicabantur, & accommodabantur ostenta ad id, de quo facta erat quæstio. Nam omnia illis figurata, & ambigua proponebantur, raroq; expressa, & dilucida.

Amphiaraüs ante Thebas absorptus.

Alcmæon ob parricidiũ exul.

Alcmæonis mors.

Templum Amphiarao erectũ.

Oracula in somnis data.

Polyſtratus in vita Apollonii Tyanæi lib. 2. tradit Amphiaraüm in Attica reddere oracula ſolitum: & eos (qui reſponſa acciperent) ſacerdotes DEI jubebant diem integrum à cibo, & triduum à vini potu abſtinere.

Hiſtoriæ referunt paulò antequam ad Plateas Urbem Bœotiæ non procul à Citherone, Græci ducibus Pauſania & Ariſtide conflicturi eſſent cum Perſis, *Mardonium* Xerxis conſobrinum, & exercitûs Perſici ducem miſiſſe ſervum ſuum ad Amphiaraï delubrum, qui eventum, & ſucceſſum pugnæ futuræ exploraret. Cùm igitur Perſa noctu in victimæ ſpolio procumbens dormiret, per quietem viſus eſt ſibi adſtare ſacrorum Antiſtes, qui diceret oraculi præſidem abeſſe, eúmq; juberet templo excedere, neq; reſponſum expectare, quod fruſtra captabat; illiq; minitari videretur, niſi ſtatim diſcederet. Non licere barbaro impunè loco ſacro cubare. Sed cùm Perſa cunctaretur, & tergiverſaretur, recuſarétq; recedere, ſacerdos viſus eſt illum vi extrudere velle, & lapide impetitum humi proſtraviſſe: Somnium hoc pugnæ exitum depinxit. Nam paulò poſt habito conflictu ad Plateas, *Mardonius* ictu ſaxi tactus, ab Arimneſto Spartiatâ occiſus eſt: *Cæl. Rhod. lib.* 19. *cap.* 15. Ex *Plutarcho*, in vitâ *Ariſtidis*.

Oraculum datum Mardonio.

Somnia fatidica.

De his oraculis, quæ per ſomnia fatidica reddebantur, multa leguntur apud auctores. Nam apud Ægyptios ægroti, quibus medici ſuâ arte ſuccurrere non poterant, in delubrum *Iſidis*, aut *Melopidæ* ſemideæ deferri ſe curabant, & illic ſacris de more peractis, lectulis ſacris in ſanctuario decumbentes, in ſomnis videbant remedia ſalutaria, & ad valetudinem neceſſaria.

Charonæũ antrum.

Trallibus quoq; urbe Aſiæ, (quæ alio nomine *Euanthia*, vel *Seleucia*, vel *Antiochia* vocata eſt, ſita inter Mæandrum & Caycum fluvios) antrum fuit *Charoneüm* non procul ab urbe Nyſâ, in quod ægroti ſolemnibus ſacris, & ceremoniis priùs operati, invocatóq; loci Genio, remedia per ſomnum diſcebant ad convaleſcentiam recuperandam. *Strabo lib.* 14.

Paſitheæ templum.

In fano *Paſitheæ* (quæ Charitum una fuit nomine *Aglaia*, Thaliæ & Euphroſynes ſoror, filiaq; Jovis & Eurymones) item in templo *Æſculapii*, quod in agro Pergameno erat, interrogaturi reſponſa edocebantur de rebus futuris per ſomnos: ad quos ſe præparabant lotionibus, & ſacrificiis.

Ara Ardalli.

Apud *Troëzenios* Peloponneſi populos vetus *Ardali* fuit ara, Muſis & ſomno ſacra: ad quam dormientes ſi procubuiſſent, multa diſcebant inſpiratione ſecretâ Muſarum, (quæ *Ardalides* vocatæ ſunt, ab Ardali Vulcani filio Muſis amico, à quibus illum tibiam accepiſſe, teſtatur *Pauſanias*) ad ſalutem pertinentia: ſed hos quoq; à potu vini aliquot ante dormitionem dies abſtinere oportebat: de hac arâ lege, *Cæl. Rhod. lib.* 17. *cap.* 16.

Amphiaraï templum Thebis.

Amphiaraï in templo, quod *Thebis* erat, nulli vaticinia captantium eſſe licebat, qui Thebanus eſſet. Cauſam hanc referunt: Quòd Amphiaraüs, dum adhuc in vivis eſſet, eligendum Thebanis propoſuit, utrum mallent eo uti vate, vel defenſore. Thebani reſponderunt, ſe malle illum habere auxiliatorem in rebus adverſis: vaticinia ab Apolline, qui Delphis erat, captaturos. Ideò poſt Amphiaraï mortem nefas fuit Thebano cuiquam in ejus delubro ſomniis vaticinia expoſcere. *Herodot. lib.* 8.

Pauſanias in Atticis ὀνειροπόλων Μαντέων excelluiſſe ſcribit Amphiaraüm: Et *Plinius lib.* 7. illi tribuit igniſpicii inventionem. Argonautæ in expeditione Colchicâ tribus vatibus uſi ſunt, *Amphiarao* Oiclis filio, *Idmone* Abantis, & *Mopſo* Ampyci: quia eam navigationem infauſtam fore judicaverunt, quæ ex Deorum conſilio non ſuſciperetur. *Cæl. Rhod. lib.* 29. *lection. Antiq. cap.* 15.

Ad viſiones enim referuntur oſtenta quæ fiunt per inſomnia, vel dum quieſcunt omnes corporis ſenſus, ſive ſopitus ſomno, ſive vigilet homo. Tunc multæ ſeſe phantaſiæ offerunt, quæ verè putantur. *Ariſtoteles* probat ea inſomnia, quæ poſt mediam noctem offeruntur, digeſtione ciborum jam perfectâ: cùm fumi & vapores è ventriculo rapti in altum, cerebri functiones non turbant. *Homerus*.

Ὡς

Ὡς οἱ ἐνεργὲς ὄνειρον ἐπέστυλ' νύκτ' ἀμολγῷ.

Illi verum somnium nocte profunda immissum est.

Horatius quoq; in Satyris idem probat:

Post mediam noctem visus cùm somnia vera.

Artemidorus & *Theocritus* laudant ea quæ manè dormientibus offeruntur: *Theocritus* in Europa:

Ἄγχοθι δ' ἀὼς

Ἔυτε μὴ ἀτρεκέως ποιμαίνεται ἔθν' ὀνείρων.

Proxima erat aurora cùm celeriter vagatur multitudo somniorum.

Macrobius in somnium Scipionis, ait, somniorum alia velata esse figuris, ænigmatibus & ambagibus: & ea indigere interprete. Alia nobis repræsentant in somnis ea quę per vigiliam nos molestarunt, vel delectarunt: Alia, quę phantasmata dicuntur, dum vix in somnum lapsi, occurrunt somnia, & visiones quæ de futuris nos docent. Postea oracula, quando defuncti sacerdotes, aut Dii nobis per quietem declarant rerum incertarum eventum, & instruunt de iis, quæ facienda sunt.

Synesius Corenensis Episcopus Philosophus Platonicus dicit, ab astris procedere insomnia: & diversa contingere pro positione corporis inter dormiendum. Si in latus dextrũ decumbat homo, lien superiorem partem occupat, tunc somnia erunt turbida, obscura, tristia, & melancholica. Si in sinistrum conversus sit, Hepate libero somnia reddentur læta, & sanguinea. Si verò resupinus, renes pressi, & excalefacti venerea & libidinosa omnia repræsentabunt.

Medici pro ratione humorum corporis somnia contingere asserunt. Si *pituita* dominatur, videbimur inter dormiẽdum natare, pluvia madere, balneis uti, in fluminibus aut luto mergi, gravari ponderibus, non posse incedere & ejusmodi. Si *cholera* prævaleat, ardere circa nos rebimur urbem, domum, cœlum: cædes pertimescemus, vulnera, sanguinis effusionem horrebimus, pugnas videbimus & rixas. Si *sanguis* abundet, omnia nobis rubicunda per somnum videbuntur: Jocis, lucis, amoribus, choreis & saltationibus interesse nos existimabimus. Si *melancholia*, tunc nobis objicientur phantasmata, nigra, horrenda, metus plena, cacodæmones, tenebræ, præcipitia, mortuorum umbræ, & quicquid hominum mentes formidine potest afficere. Et hæc somnia rejicienda non sunt: quòd per hæc medicus solers judicare potest de humoribus peccantibus in corpore ægroti, & pro ratione uniuscujusq; convenientia morbis sanandis adhibere remedia. Ea tantùm improbanda sunt, quæ superstitionibus involuta sunt, & dęmonis artificio procurantur: qualia erant ea quæ captabantur post sacra profana, à dormientibus in Delubris Deorum, recumbentibus in coriis cæsarum victimarum: de quibus antea satis tractavimus.

Porphyrius existimavit insomnia procedere ex nobis ipsis, infusa sensibus nostris ab animâ. Alii ex intentiore imaginatione ea procedere, quæ usque ad intellectum penetrat.

THYODAMAS.

Consuerat mecum magnorum arcana Deorum
Partiri, & visas Amphiaraus aves.

EX Æolo Jovis & Egestheæ, sive Sergestæ filio superiùs in Amphiarao ostendimus natum fuisse Cretheum, hominem bello, & arte divinandi, medicinaq; nobilem: cujus frater fuit Salmoneus ille Rex Elidis; qui dum regiâ majestate non esset contentus, Deum se esse, & credi voluit: Fabricato enim ponte æneo adeò sublimi, ut Elidis partem suâ longitudine tegeret: super quo currus agebat tanto impetu & fragore, ut tonitruum similitudinem præ se ferrent, maximo spectantium, & audientium terrore. Ex curru faces ardentes vibrabat, in miseros homines, qui adesse cogebantur, ut cernui illum adorarent, & Deum proclamarent: & in quem jaculatus esset facem, eum statim per emissarios milites ad hoc destinatos jubebat jugulari, vel contis transfodi, qui fulmine tactum fuisse dicebant. Hæc truculentia & immanitas illum usq; adeò formidabilem suis reddidit, ut certatim omnes in faciem procumbentes tremebundi illum ado-

adorarent, & Jove majorem dicerent. Superbiam immoderatam non ferens Juppiter, dum falsos tonitrus quadrifidâ trabe, globisq; balistarum tormentis emissis imitaretur, vibratisq; ignibus fulmina fingeret, sævirétq; immaniter in homines, vero fulmine de cœlo tactum contrivit, & ad inferos infelicem animam deturbavit: de quo *Vergilius Æn. 6.*

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Jovis, & sonitus imitatur Olympi,
Quatuor hic invectus equis, & lampada quassans
Per Graiûm populos, mediæq; per Elidis urbem
Ibat ovans, Divûmq; sibi poscebat honorem.
Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen
Ære, & cornipedum cursu simularat equorum.
At Pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit: (non ille faces, nec fumea tædis
Lumina,) præcipitemq; immani turbine adegit.

Post mortem reliquit filiam formâ singulari nomine Tyro. Hanc Cretheus patruus uxorem duxit: ex qua suscepit Æsonem, Alcimedontem, & Amythaonem. Quibus alii addunt Athamantem regem Thebarum, qui ex Nephele Phryxum & Hellen genuit: unde apud *Flaccum lib.* 1. Helle dicitur Crethei neptis. Alii Athamantem faciunt Æoli filium, & Crethei fratrem. Æson ex Alcimede, vel Polymelâ genuit Jasonem. Amythaon ex Dorippe suscepit Melampodem fratrem Biantis, sed ex aliâ uxore Argo nati. Melampus medicinâ clarus filias Prœti Regis Argivorum Lysippen, Amphianassam & alias, (quæ quòd cum Junone de formâ ausæ essent certare furiis agitatæ se vaccas existimabant) sanavit, propinato illis Helleboro, de quo *Plinius lib. 25. cap. 5.* ex his Melampus duxit Amphianassam, quæ illi peperit Mantium, Antiphatem, & Thyodamanta: Ex Mantio nati sunt Polyphideus & Clytus. Ex Antiphate Oïcles Amphiaraï pater. *Homerus lib. 5. Odyss.* Ex Mantio & Amphianassa ait, natos Clytium & Polyphideum. De Thyodamante præstanti medico, augure, & vate celeberrimo, ita scribit *Statius lib. 8.*

Insignem famâ, sanctoq; Melampode cretum
Thyodamanta volunt: qui cum ipse arcana Deorum
Partiri, & visas uni sociare solebat
Amphiaraïis aves: tantæq; haud invidus arti
Gaudebat dici similem, juxtaq; secundum.

Inter cætera quæ Thyodamanti ejusq; patri Melampodi tribuuntur, asserunt illos intellexisse voces avium, & cum illis fuisse collocutos. Quod Democrito quoque traditur: feruntq; illum ex sanguine quarundam avium potum suum diluisse, adhibitis aliis herbarum succis: unde sensu arcano percipiebat, & intelligebat avium garritum, & cum eis communicabat. Idem quoq; Philostratus, & Porphyrius de Apollonio Tyaneo referunt: qui cùm passerem advolasse cerneret, & inter alios multa garrire audiret. Agite, inquit Apollonius, avicula magnâ contentione ad passeres contendens, illos hortatur, ut secum veniant in bivium extra urbem, ubi asinus pondere pressus prolapsus est cum sacco frumenti pleno, quo fuerat oneratus, frumentumq; ex majori parte ab agasone in viâ stratum inter pulverem relictum esse, & aviculis inde multum escæ colligi posse. Cumq; eò venissent causâ perscrutandæ veritatis aliqui, verum esse compererunt, quod ab Apollonio dictum fuerat.

MOPSUS.

MOPSUS.

Neſcius eſt Calchas Caprificus in arbore poma
Quot gerat: Hoc verbis exprime; victor eris.

MOPSI Duo leguntur apud antiquos ſcriptores vaticinio clari. *Primus* fuit Ampyci & Chloridis filius, Tytanoris, vel ut alii malunt, Tyreſiæ nepos. De quo *Ovidius* 12. *Metam.*

Nec tu credideris tantùm cecinisse futura
Ampycidem Mopſum.

Fuit enim ex Theſſalia oriundus: unus ex iis qui cum Jaſone, & Argonautis in Colchos profecti ſunt, ad conquirendum vellus aureum, quod illic ſacrificato ariete, & in ſigna Zodaïci relato, (ut teſtatur *Juſtinus lib.* 42. & *Hyginus fab. poëtic. cap.* 14.) Phryxus filius Athamantis & Nepheles depoſuerat, fatale ut eſſet ei regno in quo conſervaretur integrum.

Fuit & *alter* Mopſus arte fatidicâ celeberrimus filius Apollinis & Mantûs fatidicæ mulieris, & Tireſiæ filiæ, qui cum matre Colophonenſium urbem condidit. Eſt enim Colophon urbs Ioniæ Apollinis oraculo clariſſima: nobilis quoq; navali militiâ: & equitatu tam excellens, ut Colophoniorum equitibus quicunq; adjuva-

juvabantur, victoriam sibi certam auderent polliceri: unde proverbio dictum est, *addere Colophonem*, cùm summa operi manus imponeretur. Ex eâ urbe *Homerum* natum voluerunt ejus cives: unde apud *Aul. Gellium lib.* 3. *cap.* 11. hoc legitur distichum:

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσιν περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμὶς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

At Mopsus ab Apolline vaticiniorum Principe, & à matre quoq; vate, & vatis Tiresiæ filiâ multa edoctus, de futuris certissima reddidit oracula: unde proverbium antiquum ferebatur, *Mopso certior:* de eo qui citra mendacium futura prævidebat, & enunciabat. De eo lege *Strabonem lib.* 14. *Eustathium in Iliados α. Cæl. Rhodig. lib.* 29. *cap.* 14. *antiq. lect.*

Narratur ejus matrem Mantum fugientem Creontis Thebani Regis, & Theseï tyrannidem in Asiam secessisse, Clarumq; urbem Ioniæ condidisse, ubi Apollini templum erexit. In eo Phœbades aquâ fatidicâ haustâ Deum recipiebant, & vaticinabantur, breviore tamen bibentium vitâ. Cumq; in Claro versaretur Manto ab Apolline amata peperit Mopsum: isq; adultus Colophonem non procul à Claro instauravit: ubi paternis oraculis totâ Asiâ nobilitatus est. Postquam autem Troja esset diruta, & eversa, Principes Græci dubiâ navigatione vecti, variâq; usi fortunâ, cum difficultate domum reversi sunt aliqui: alii ad Caphareos scopulos elisi naufragio perierunt, Nauplii Euboææ regis dolo, qui Palamedis necem ad Trojam ulcisci cupiebat. Ajax Oïleus fulmine ictus interiit. Menelaus in Ægypto hęsit, ejus frater Agamemnon Mycænas reversus à Clytemnæstra uxore, & Ægysto Thyestis & Pelopeiæ filio in balneo confossus est. Ulysses per decennales errores nudus, & amissâ classe vix in Itacham pervenit. Diomedes Tydeï & Deiphiles filius, Rex Ætoliæ Ægyalæ uxoris impudicam libidinem perosus, domum redire noluit: sed in Apuliam profectus regni partem à Dauno Pilunni & Danaës filio accepit, ejusq; gener factus Arpos condidit. Amphiaraï filius Amphilochus terrestri itinere ex Ilio Colophonem venit, navigio inde in Græciam profecturus. Cumq; in luco Apollinis Clarii extra urbem apud Samum in Mopsum augurem incidisset, Calchanta, (quem itineris comitem secum ducebat) illi opposuit, ut simul de divinandi peritiâ decertarent. Cumq; inter se plurima de oraculis, & Deorum responsis communicassent, Mopsus Calchanti proposuit arborem Caprificum, ut conjiceret quotin eâ ficus essent, ut refert Hesiodus. Sed Pherecides non de arbore, sed de scrophâ gravidâ, quæ quot suculas utero gestaret scisciatus est: quod cùm se ignorare diceret Calchas, Mopsus tres esse dixit, & ex iis unam fœmellam: idque aperta sue verum inventum est. Calchas hac ignorantiâ tanto dolore tactus est, ut pudore ac mœrore contabescens vitam finierit. Versus hi citantur à Mopso Calchanti propositi: Conf. Casen. de Orac. 123.

Mirabor, sanè, poteris si dicere ficus
Quot numero hæc Caprificus habet, perparva licet sit,
Mille equidem decies modius mensura superq;
Una fit: hanc nullo poteris comprendere pacto:
Dixit: & inventus numerus; mensuraq; certa est:
Continuò mortis Calchanti somnus obortus.

Plutarchus in eo tractatu, quem de oraculorum defectu scripsit, tradit Mopsum post mortem habuisse Manteium sacellum, in quo responsa reddebat. Ad hoc præses quidam Ciliciæ Epicureæ sectæ homo improbus Libertum suum misit, cui tabellam consignatam dederat, in quâ id quod posceret nullo conscio descripserat. Cumq; libertus iste de more in adyto templi pernoctasset, visus est illi per quietem adstare vir pulcherrimus, qui hoc tantùm verbum illi dixit, *Nigrum.* Responsum acceptum ad Præsidem Patronum retulit: quod summoperè admiratus loci numen venerabundus adoravit. Nam in tabellis, quas ad altare Mopsi miserat, scriptum *Manteium Mopsi.*

erat, an sacrificaturus illi esset taurum album, vel nigrum. Mopsum itaq; per totam vitam postea sacrificiis & honore divino volens prosecutus est.

Neq; mirum est hoc accidisse Mopso divinatione dum vixisset tota Asia clarissimo habito, & cujus oracula miraculosa omnibus habebantur, si post mortem inter Deos illum retulerint. Usitatum erat apud antiquos deificare homines, qui aliquâ singulari virtute reliquos præterirent, aut beneficiis multis mortales adjuvarent. Dæmon interim promptus ad perniciem humani generis promovendam, statim se ingessit statuis, vel sepulchris, vel templis, & aris mortuorum in quibus magni illi viri jacebant, & colebantur, illicq; sub eorum nominibus, & forma edebat miracula: Ut legimus apud *Herodotum lib.2. & Ælianum lib.13.* variæ historiæ, de Xerxe Darii filio: qui effosso vetustissimo *Beli sepulchro*, vitream urnam reperit, ubi jacebat in oleo mortui cadaver. Plena quidem non fuit urna, sed vacuum aliquid supra corpus remanserat. Adjacebat urnæ columnula, in qua sculptum legebatur, eum qui sepulchrum aperuisset, neq; replevisset urnam, pessimè postea habiturum, & impietatis pœnas daturum, quòd Manes defuncti irritasset hoc sacrilegio. Xerxes ad id expavescens, oleum infundi jussit, neq; propterea replevit urnam. Iterùm iterumq; copiosius infundi præcepit, neq; incrementum addidit: Qui cùm se operam ludere cerneret, clauso monumento mœstus discessit. Sed postquàm contra Græcos quinquaginta myriadum conscripsisset exercitum, fusus fugatusq; est, absumptis copiis fame ac ferro: ipseq; animo dejectus, cum paucis in Persidem remeavit: domiq; suæ in lectulo decumbens rebus omnibus desperatis, Mardonióq; cæso, à proprio filio interfectus est.

Beli sepulchrum à Xerxe apertum.

Orpheï sepulchrum.

Orpheus sepulchrum habuit in Olympo monte Magnesiæ in Asia, non procul à Libethra urbe. Libethriis olim responsum datum est oraculo Liberi Patris, quod erat in Thracia, illorum urbem subversum iri ἐπὶ ζύος à sue, quando Orpheï ossa solem inspexissent. Erant enim Orpheï reliquiæ conditę in columnâ quadam, quæ imminebat viæ ducenti à Dios Hiero (quod est oppidum Ionicum inter Lebedum & Colophonem, teste *Stephano*) in Olympum: Accidit aliquando, ut pastor quidam ad Orpheï tumulum recubãs dormiret, atq; in somnis versus cantaret suavissimè. Ejus vocis dulcedine & harmoniâ capti rustici, qui in vicinia colebant agros, relictis stivis, & operibus agrariis magnâ contentione ad cantorem concurrerunt, qui cùm inter se certarẽt, qui propiùs accederet ad Pastorem, dum sese mutuò compellunt & trudunt, columna illa pulsibus crebris agitata corruit, urnaq; illi imposita, qua Orpheï continebantur ossa, fracta est: & reliquiæ sepulti sunt humi sparsæ, nudatæq;, & soli expositæ. Nocte sequente ζύς *Sus* torrens ex Olympo fluens tanta aquarum violentia abundavit, & devolutus est tanto impetu in subjacentem agrum, ut Libethriorum mœnia dejecerit, domósq; subverterit, & habitatores omnes submerserit. Macedones eversâ Libethrâ Orphei ossa diligenter conquisita, & inventa Dion transportarunt, & illic honorifico sepulchro tumulaverunt. *Pausanias in Bœoticis. & Cæl. Rhod. lib.18. cap.22*

Libethra à Sue eversa.

Latona Butho.

Latona in urbe Buthi, (quæ est in Ægypto teste *Herodiano, Ptolomæo, & Plinio lib.5. cap.10.*) vaticiniis celebrata, unde & ipsa *Butho* cognominata est, responsum aliquando dedit Cambysi Persarum Regi ac Cyri filio, illum in Ecbatanis moriturũ. Erat enim hic Cambyses homo immanis feritatis, & ambitionis: Is Persarum Medorumq; regnis non contentus, provincias adjacentes patrio dominio, ipsamq; Ægyptũ adjecerat. Ægyptiorũ verò superstitionib. offensus, ceremonias sacras prohibuit, Apidísq;, & cęterorũ Deorũ delubra subvertit; exercitum misit ad diruendũ quoq; Jovis Hammonis templũ, quod in Libyæ desertis sacrosanctâ religione venerandũ colebatur, sed barbaræ omnes illæ copiæ arenis per deserta obrutæ perierunt: Cumq; Buthum venisset, & à Latonâ monitus esset de fato illi Ecbatanis imminẽte, Metropolim Medię eo nomine appellatæ nunquam in posterũ ingredi statuit, (motus enim fuit Deæ fatidicæ oraculo.) Sed post interfectũ in Ægypto bovẽ

illum

illum ſacrum, quem viventem pro Apidis animâ colebant incolæ, Cambyſes in Syriam cum exercitu ſe recepit: dumq; equum conſcenſurus eſſet, gladius vaginâ elabens regem in femore ſaucium vulneravit, in oppido Epiphania, quæ & Ecbatana tunc cognominabatur: cujus nomen cùm audiviſſet, deſperatâ valetudine, Latonæ reſponſum verum fore exclamavit, & per multos dolores vitam finivit. *Herod. lib.2. Trogus Pompejus. Seneca lib.7. Lucan. lib.7.* *Cambyſis mors.*

Pherecydes Athenienſis Philoſophus, (non ille qui Pythagoræ magiſter fuit, quiq; Tullo Rege Romanorum celebris habitus eſt, & Phtiriaſi mortuus,) ſed quem Diogenes Laërtius antiquiorem fuiſſe ſcribit Orpheï diſcipulum, vaticinandi peritum, quiq; Theogoniam 10. *libris* conſcripſit, & aliud volumen de rerum principio: Is cùm Meſſanam aſcendiſſet in Olympiam apud *Perilaum* diverſatus eſt: cui conſuluit, ſi ſibi benè proſpectum vellet, inde cum totâ familiâ maturè migraret aliò. Id cùm neglexiſſet Perilaus, paulò poſt Meſſana capta eſt ab hoſtibus. *Pherecydes apud Perilaum.*

Is quoq; dum in littore Pſamio deambularet, viderétq; navem in alto mari plenis velis navigantem. Heu, inquit, quàm tibi miſerandum inſtat naufragium. Paulóq; poſt orta ſubitò tempeſtate demerſa eſt. *Naufragium.*

Cùm hauſtam è puteo quodam aquam biberet, elevatis in cœlum oculis: Ah Superi, inquit, nonne poſt tres dies terræmotu gravi locus hic quatietur: atq; ita, ut prædixerat, evenit. *Terræmotus.*

Hermippus tradit, dum inter Magneſios Epheſiosq; grave ortum eſſet bellum, cuperétq; *Pherecydes* Epheſios vincere, occurrenti cuidam Epheſio præcepit, ut ſe per crura tractum in agro Magneſio collocaret. Juſſitq; dici Epheſiis, ut partâ de hoſtibus victoriâ, Pherecydem eo in loco ubi relictus erat ſepelirent. Poſtridie cõmiſſo cum Magneſiis prælio illos fundunt & ſuperant: inquirentésq; poſt victoriã Pherecydem illum è vitâ migraſſe compererunt, & honorificè ſepeliverunt, *Diog. Laërt. lib.1.* Neq; deſunt qui Pherecydem dicant Delphos profectum, è monte Corycio ſeſe præcipitem dediſſe, & ibi tumulatum. *Pherecydis mors.*

Barthabaces Magnæ Matris Sacerdos, ex adyto templi ſuæ Deę ſibi revelatum aſſeruit, Romanis victoriam de Cimbris promitti à Diis immortalibus. Illum Senatus in publicum prodire juſſit, ut populò Deæ reſponſum exponeret. Sed *Ap. Pompeius* Trib. Pleb. tanquam præſtigiatorem & impoſtorem à Roſtris repulit: Et Pompejum paulò poſt domum reverſum febris acuta invaſit, & confecit. *Plutarch. in vita Marii.* Nimirum Satân ſuas prædictiones ſacroſanctas, & inviolabiles haberi voluit, & harum contemptores graviſſimè ultus eſt. Hincilla miracula paſſim edita, à vatibus, Ariolis, Sacerdotibus, & Magis: quibus antiquæ ſuperſtitiones, impiiq; Dæmonum cultus confirmati ſunt. Ut *de Decio Actio Navio* Augure legitur: Qui dum Luc. Tarquinium regem hortaretur, ne centuriis equitum à Romulo inſtitutis novas adjiceret. Rex offenſus interrogavit Navium, poſſétne fieri, quod mente concepiſſet. Poſſe fieri dicentem juſſit novacula cotem diſcindere. Protinus ad ſe delatam ſine difficultate in duas partes novaculâ adhibitâ diviſit. *Val. lib.1. cap.4.* *Barthabacis vaticinium de Cimbris.* *Dec. Actius Navius Augur.*

Sic apud *Strabonem lib.12.* memoriæ mandatum invenimus in Caſtabala urbe Phœniciæ, vel Ciliciæ (quæ Peraſia priùs vocabatur) Dianam Perſicam fanum habuiſſe, ubi mulieres ſacris Deæ præfectæ ſuper prunas ardentes nudis, illæſisq; pedibus ambulabant: ut fides haberetur Enthuſiaſtis ſacerdotibus, reſponſa Deæ proferentibus. *Diana Perſica.*

Idem quoq; contigit olim in Italia ad Soractẽ Hirpinorũ montem in Faliſcis: in cujus vertice Feronia nemorũ Dea templum habuit religione popularium celebre: prope quod Lucus fuit eidem Deæ conſecratus. Is cùm fortuitò incendio arſiſſet, & ob id accolæ transferre alio ſimulachrũ Deę vellent, ſubitò Lucus reviruit, & priſtino ſtatui redditus eſt. *Strabo* dicit eos qui Feroniæ numine afflati eſſent, nudis plantis ſine ulla læſione conculcare poſſe carbones ardentes, & ignẽ accenſum. *Feronia Lucus.*

CALCHAS.

CALCHAS Thestoris filius fuit, nepos Apollinis. Nam Apollo ex Asteria Nympha, secundùm opinionem Pherecydis, suscepit Idmonem: sed *Apollonius Poëta*, & *Herodotus* dicunt Idmonem natum esse ex Abante rege Argivorum undecimo, qui Abas fuit Lyncei Ægypti filius & Hypermnestræ filiæ Danaï: & ex eodem Abante geniti sunt Prœtus & Acrisius: Prœtus ex Antia quatuor habuit filias Iphianassam, Idotheam, Lysippen & Euryalen. Quæ à furore liberatæ sunt à Melampode. Acrisius Danaën genuit, quæ ex Jove suscepit Perseum. Ex Idmone & Laothoë vel Thestia natus est Thestor, ex quo Calchas Græcorum divinandi peritia celeberrimus Augur. Illum Agamemnon Mycenarum Rex, Dux Græcanici exercitus, (qui in Aulide portu Bœotiæ congregabatur ad expeditionem in Phrygiam, ut repeterent Helenam Menelaï Spartiatarum regis uxorem, raptam à Paride Priami Trojanorum regis filio: quam capta Lacedæmone absente viro, cum omnibus thesauris regiis navigio impositam secum abduxerat:) secum duxit, idq; consultò fecerat raptor, ut ulciscerentur raptum

raptum Hesiones amitæ suæ, quam Hercules expugnato Ilio, cæsoq; Laomedonte rege abduxerat cum Priamo. Sed Priamus auro redemptus in Phrygiam redivit, Trojamq; ab Hercule dirutam restauravit. Hesione verò Laomedontis filia & Priami soror data est Telamoni regi Salaminis Insulæ, in Euboïco mari, qui Æaci filius fuit. Is enim in expeditione Ilii primus omnium Argonautarum mœnia conscendit, ideò illi data est Hesione in virtutis præmium. Cùm igitur Paris, qui Alexander dicebatur, in Græciam ex Asia navigasset, ut amitam domum reduceret, idq; illi negaretur (nam jam ex Telamone Teucrum susceperat) Paris repulsam passus Lacedæmonem venit, & Helenam abduxit. Ideò Menelaüs Helenæ maritus, cum Agamemnone fratre, aliísq; Græciæ Principibus simul conspirarunt in Phrygas, copiásq; quàm potuerunt amplissimas, collegerunt in Aulide ad trajiciendum in Asiam. Dumq; in Aulide classes congregarentur, ibíq; expectando moram traherent longiorem Duces, Agamemnon in venatione imprudens cervum Dianæ sacrum interfecit. Quapropter irata Dea, contrariis ventis navigationem Græcorum remorata est. Calchas ea de re consultus, respondit Dianam non nisi Agamemnonis sanguine placari posse. Ideò missus est Mycenas Ulysses ad Clitemnestram Agamemnonis uxorem, qui illi persuaderet, ut Iphigeniam filiam transmitteret ad Patrem, qui illam Achilli Peleï & Thetidis filio desponsarat. Mater verum id esse rata, filiam suam misit Aulidem, quæ Dianæ immolanda altari cùm admoveretur, Diana virginis innocentis miserta illius loco cervam subposuit, puellamq; in Tauricam regionem transtulit, ubi à Thoante rege sacris ejusdem deæ præfecta est, & paulò post inde reducta ab Oreste fratre, post matris parricidium.

Dum in Aulide adhuc essent Græci, sacraq; institueret Calchas, vidit serpentem per arboris ramos sinuoso volumine irrepentem in nidum passerum, ex quibus novem depastus est cum ipsa matre. Hoc augurio motus prædixit Græcis Trojam non nisi post decennalem obsidionem captum iri. At postquam Diis placatis felici cursu in Phrygiam adpulerunt, duce eodem Calchante, ut testis est *Homerus lib.* 1. *Iliados.* *Calchantis augurium ex serpente.*

Καὶ νήεος ἡγήσατ' Ἀχαιῶν Ἴλιον εἴσω, ἣν διὰ μαντοσύνην. Nempe per Geographiam, quam callebat Calchas: constat enim Græcos bis profectos contra Trojam, primáq; navigatione redivisse re infecta: secundam suscepisse ductu Calchantis, vel, ut alii volunt Telephi regis Mysorum: quæ illis feliciter successit. Cùm essent ante Trojam, exorta est in castris gravis pestilentia, qua exercitus paulatim consumebatur, & peribat. Consultus Calchas respondit, Apollinem iratum, immisisse hanc luem in Græcos, propter raptam Astymonem Chryseï filiam, qui Apollinis Smyntheï sacerdos erat: nam in expugnatione Thebarum Ciliciæ capta fuerat, & propter formæ elegantiam data Agamemnoni: Suasu igitur Calchantis Achilles Chryseïdem ademit Imperatori, & Chrysę patri restituit. Hinc illud exarsit odium inter Agamemnonem & Achillem: Agamemnon enim loco Astymones Hippodamiam Briseï Regis Lyrnessi filiam, quæ Achilli in sortem cesserat, illi adimi pręcepit. Quare offensus Achilles abstinuit ab armis aliquamdiu, unde gravissima damna cœperunt Gręci. De morte Calchantis superiùs tractavimus in Mopso: quomodo dolore contabuerit, quòd à Mopso esset superatus. De Calchante lege *Homerum Iliados* 1. & *Verg. Æn.* 2. *Chryseïdis raptus.*

HELENUS.

DRIAMUS Laomedontis Trojanorum Regis filius, eversâ per Herculem Trojâ cum Hesione sorore in Græciam captivus abductus est. Sed postea auro redemptus in Phrygiam rediit,& Ilion restauravit: regníq; limites usq; adeò extendit, ut Asiæ minoris totius Rex judicaretur. Is Hecubam Dymantis, teste *Homero*, vel secundùm *Euripiden*, quem *Vergilius* sequitur, Cissei Regis Thracum filiam uxorem duxit. Ex qua suscepit filios Hectorem, Alexandrũ, qui Paris dictus est, Ilioneum, Deiphobũ, Helenum, Antiphũ, Trojum, Politẽ, Polydorũ, Laocoontẽ, Hippothoon& alios. Filias verò Creusam, Cassandrã, Laodicen, Ilionen,& Polyxenam. Creusa Æneæ filio Anchisæ nupsit. Cassandra Chorœbo Mydonis, Laodice Helicaoni Antenoris, Ilione Polymnestori Regi Thracum. Polyxena desponsata fuerat Achilli, ad cujus sepulchrum, post captam Trojam, est immolata. Præter hos liberos ex Hecuba susceptos, Priamus alios quoq; genuit ex diversis uxoribus. *Cicero Tusculanarum* 1. scribit illum genuisse quinquaginta filios: quorum decem & septem numerantur ex Hecuba legitima conjuge, reliqui

Priami & Hecubæ liberi.

reliqui ex aliis. Ut ex Perhibia Testorius & Iphates nati sunt: Ex Antidona Teucer: ex Castimira Gorgition. Ex Arisba Timœtes. Ex Alyxothoë Agavus, Dicomoon, Isus, Pamnion, Echemon, Chromius; Dorydama & Lycaste. Tam numerosam prolem miserrimus Pater simul cum regno & vita amisit. Uxor enim Hecuba à Græcis abducta post Ilii excidium, cùm in Thraciam appulisset, & in littore Polydori filii corpus reperisset à Polymnestore genero interempti, parricidam oculis privavit, & in furorem versa, facta canis dicitur; obrutáq; saxis à Græcis, quibus convitiabatur & adlatrabat.

Helenus reliquis fratribus aut cæsis, aut captivis, ipse Pyrrho Achillis filio sorte obtigit: Hunc Dominus plurimùm amavit, propter prudentiam, & vaticinandi artem, qua excellebat. Prædixerat enim Ilii excidium, sicut & Cassandra ejus soror: Sed cùm maligna fors Priami posteritati invideret, Helenam Menelao marito cõtra suorum consilium restituere noluit, cupiens Paridi filio gratificari, & raptum Hesiones sororis Telamoni datæ ulcisci; Secuta est Trojæ, totiusq; ferè Asiæ deletio. Captus Helenus post expugnatam patriam, cùm omnes Principes in Græciam reditum pararent, illis prædixit naufragia, & diversos casus singulis esse præparatos à Diis, quibus nisi cautè & prudenter providerent, ferè omnes consumerentur. Cui cùm segnius monenti obtemperassent, quidam eorum ad Caphareum fluctibus absorpti sunt. Nauplius enim Neptuni filius & Amymones Danaï Regis Argivorũ filiæ, ut Palamedis filii sui mortem, Diomedis & Ulyssis dolo ad Trojam perempti, ulcisceretur, Græcorum Principum uxores, dum abessent mariti in Phrygia, ad stupra diversa pellexit & solicitavit, appulsisq; in Eubœam, in scopulis Capharearum rupium fasces incendit noctu, ut eò naves Græcanicæ per tenebras appellerent, & petris rupium illisæ naufragio perirent. Sed cùm sensisset eodem naufragio non esse absumptos Ulyssem & Diomedem, dolore percitus sese ex iisdem scopulis præcipitem dedit.

Pyrrhus Heleni monitiones seriò intra se meditans, & iis obtemperans, felici navigatione in patriam reversus est. Noverat enim Heleni sagacitatem, quam jam pridem Græci fuerant experti: nam ex lapide Siderite Trojanæ urbis excidium cognovisse fertur, & Græcis jam desperantibus post tot annorum obsidionem indicasse. *Euripides* asserit, id eum fecisse Orpheo auctore, qui Deiphobo Helenam post Paridis obitum invidebat. *Sophocles* tradit Helenum ab Ulysse captum Trojæ fata invitum Græcis declarasse. *Zetzes Iliados ζ.* illum augurem præstantissimum dicit:

Pyrrhus Heleni monitis obtẽperans salvus in patriam redit.

Πριαμίδης Ἕλενος οἰωνοπόλος ὄχ' ἄριστος.

Ad Helenum referunt χειροσκοπικὰ vaticinia, quæ considerantur ex manuum lineamentis, ut scribit *Suidas*: sicut παμμικὰ *ad Possidonium*, quæ ex unoquoq; corporis motu colliguntur.

Pyrrhus in Thessaliam reversus Helenum liberalissimè tractavit, illíq; Andromachen Hectoris cæsi viduam desponsavit: adjectâ etiam, datáq; illi regni sui parte in montanis Epiri: ubi ipse condidit urbem ad similitudinem Trojæ, in qua profugum Æneam excepit hospitio. *Vergil. Æn. 3.* Ubi Andromachen sacrificantem Manibus Hectoris invenit. Buthrotumq; introductus ab Heleno, exitum sui cursus didicit. His verbis:

Trojugena interpres Divûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas Clarii, lauros, & sidera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ,
Fare age (namq; omnem cursum mihi prospera dixit
Religio, cuncti suaserunt numina Divi
Italiam petere: Et quæ sequuntur.

Partem eam Epiri, quam à Pyrrho accepit Helenus, vocavit Chaoniam à Chaone fratre, quem per imprudentiam in venatu occiderat

CASSAN-

CASSANDRA.

CASSANDRA Priami & Hecubæ filia, soror Heleni. Ea præter reliquas Priami filias forma fuit singulari, & moribus venustis ornata: ideò ab Apolline ardenter amata. Cujus concubitum dum procaciùs ambiret, puellâq; non posset potiri, jussa est à DEO poscere quodcunq; vellet pro mercede, quam se ultrò soluturum esse juravit per Stygiam paludem. Illa ab astricto per irrevocabile jusjurandum amatore, divinandi peritiam petivit. Id cùm Deus credulus concessisset, à puella nihilominùs delusus est, & repulsus. Sed is repulsa irritatus, dum munus sacramento concessum non posset irritum reddere, neq; ingratæ eripere, effecit, ut nemo ejus vaticiniis in posterum fidem haberet. De qua *Vergilius Æneid. 2.*

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei jussu non unquam credita Teucris.

De ea lege *Propertium lib. 3.* & *Lycophronem in Cassandra.*

Factum

Factum enim est cùm Helena Menelaï uxor rapta esset à Paride, Cassandra Priamo Hecubæq; parentibus sæpiùs iteravit, somnium matris de Paride sortiturum eventum. Somniaverat enim Regina Paridem utero gestans, se facem ardentem peperisse: quod Cassandra, & conjectores vates interpretati sunt, puerum, qui nasceretur, causam futurum incendii Trojæ: Sed propter Cassandram fides non est habita divinis: licèt puer jussu regis sit expositus, & inventus à Pastoribus regiis educatus in Ida monte Phrygiæ, ubi amavit Oenonem nympham, ex qua geniti sunt Daphnis & Idæus. Postea in Ida Judex factus de pulchritudine Dearum Junonis, Palladis, & Veneris, malum aureum adjudicavit Veneri, quæ illi Helenam promisit, excidii Trojani causam: Cumq; decimo Iliacæ obsidionis anno equus ille ligneus ab Epeo Endimionis filio & Pœonis fratre fabricatus ad urbis mœnia duceretur, Cassandra machinam illam in urbem minimè recipiendam frustrà clamitabat: cùm nemo salutaribus admonitionibus fidem adhiberet. Sinon enim Sisyphi filius, & Autolyci nepos, ab exercitu Græcorum ad Trojanos profugus, insistebat strenuè, ut apertis mœnibus in urbem introduceretur; asserens in fatis esse Trojam capi non posse, quamdiu equus ille servaretur integer: At in eo latebant validissimi Græcorum duces, qui noctu machinâ per Sinonem apertâ erumpentes, portam urbis recluserunt, Græcósq; reversos ex Tenedo admiserunt, & Ilium incenderunt. Cassandra Chorœbo Gerasti fratri, & Mygdonis filio, Otrœiq; Regis Thracum nepoti, (cujus patruus erat Cisseus Hecubæ pater) despõsata erat: Isq; ardenti amore puellæ captus, cùm Gerasto fratre ad Trojam venerat, socero Phrygibusq; laturus opem: Illum sponsa monebat, ut se in Thraciam reciperet, ipsum cum Ilio periturum, sed ut *Vergilius Æneid. 2. scribit:*

Somnium Hecubæ.

Infelix qui non Sponsæ præcepta furentis
Audierat.

À Peneleo Bœotorum duce, ea nocte qua urbs incensa est, interfectus est; dum auxilium conaretur ferre Cassandræ, quam Ajax Oileus crinibus arreptam trahebat in Minervæ delubrum, ubi vim intulit puellæ. Quo stupro irritata Dea, dum capta Troja Ajax ille Locrensis domum revertitur, medio mari ictus fulmine, cum navi miserando naufragio absorptus est. At cùm omnia essent desperata, urbs incensa, Priamus ad Hercæi Jovis aram cum Polite filio trucidatus, totaq; Regis soboles, aut cæsa, vel capta, Cassandra in prædæ divisione Agamemnoni filio Atreï Mycenarum regi, Græcanicíq; exercitus summo Imperatori sorte evenit: Eaq; reditum paranti Domino seriò consuluit, ut sibi caveret ab insidiis uxoris, cujus proditione interimeretur. Sed Imperator mulierculam pro insana contemnens, ejus verbis non obtemperavit, quæ verissima esse exitus comprobavit. Agamemnon enim post diversa mari terraq; superata pericula Mycenas venit, ubi à Clitemnestra uxore conspiratione facta cum Ægystho adultero, unà cum Cassandra trucidatus est. Nam Ægystho Thyestis patrui filio Rex in Phrygiam profecturus uxorem cum domo ac liberis commendaverat. Sed impudica mulier propter immolatam Dianæ Iphigeniam filiam maritum oderat, & thalamo Ægysthum excepérat, qui redeuntem in balneo occidit. Idem quoq; facturus de Oreste Agamemnonis filio, sed is ab Electra sorore clam subtractus, cum Pædagogo missus est ad Strophium Phocensium regem, qui Agamemnonis sororẽ uxorem duxerat. Undè adultus rediens Argos matrem cùm Ægystho peremit, paternamq; necem, quam vindicare puer non potuit, vir factus ultus est, cùm Pylade Strophii filio amico intimo, & omnium fortunarum socio fidelissimo.

Cassandræ mors.

LAOCOON.

Laocoon Priami & Hecubæ filius.

Eventus rerum incertos prædicere noſtrum eſt:
Hoc mihi Tymbræus munus Apollo dedit.

LAOCOON, ut ſuperiùs *in Heleno* oſtendimus, Priami Hecubæq; filius fuit, Apollinis Tymbræi, vel ut alii malunt Neptuni ſacerdos, Propheta inſignis, & rerum ſcientia excultiſſimus: ſacris vacans, & ſervitio Deorum, maximè Apollinis, cujus numine afflatus, futura vaticinabatur, & prædicebat. Contigit, ut Trojanæ obſidionis anno decimo, cùm Græcos tam diutinæ tæderet moræ, de reditu in Græciam multi cogitarent. Placuit tamen aliis aliquo ſtratagemate Trojanis illudere, urbemq; dolo occupare. Quapropter equum illum vaſtitatis immenſæ fabricaverunt, in cujus concavitate incluſi ſunt ex Grajis Ducibus omnium audaciſſimi & ſolertiſſimi Tiſandrus Polynicis Thebani & Argiæ filius, Stheneleus, Capaneï, & Evadnes, Ulyſſes Icarii & Anticliæ, Athamas Æoli, Thoas Bacchi & Ariadnes, Pyrrhus Achillis & Deidamiæ, Machaon Æſculapii & Arſinoës, Menelaus Atreï & Aëropes, & Epæus Endimionis Equi Duratii fabricator: quos *Vergilius Æn.* 2. deſcribit:

Equus Duratius.

Lætiq;

Lætiq; cavo se robore promunt
Tisandrus, Sthenelusq;, Duces, & dirus Ulysses,
Demissum lapsi per funem, Athamasq;, Thoasq;,
Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon;
Et Menelaus, & ipse doli fabricator Epeüs.

Hic Epæus à Pallade creditur fuisse edoctus Trojanis inimicæ: cujus instinctu antea dicitur fuisse inventor Arietis Machinæ ad turres, & mœnia urbium discutienda aptæ. De quo *Plinius lib. 6. cap. 56.* Hęc ingens Equi structura dolo Sinonis Sisyphi filii ruptis mœnibus in urbem trochlæis subpositis invecta est, multum reclamante Laocoonte vate, qui à DEO inspiratus, urbis excidium prævidebat: hastam igitur sumptam summis in latus equi contorsit viribus: quo ictu auditus est inclusorum armatorum crepitus; neq; desierunt propterea Trojani fatalem illam machinam in suam Urbem pertrahere. *Verg. lib. 2. Æneid.*

Primus ibi ante alios magna comitante caterva,
Laocoon ardens summa decurrit ab arce:
Et procul: ô miseri, quæ tanta insania, cives?
Creditis avectos hostes? an ulla putatis
Dona carere dolis Danaûm? sic notus Ulysses?
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achæi,
Aut hæc in nostros fabricata est machina muros,
Inspectura domos, venturaq; desuper urbi, &c.

Sed cùm prædictionibus prudentis vatis nemo vellet obtemperare, perstiterunt in incœpto. Temeritatem eorum auxit portentum hoc, quod idem *Vergilius* adjungit:

Laocoon ductus Neptuno sorte sacerdos
Solennes taurum ingentem mactabat ad aras;
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterq; ad littora tendunt:

Quorum ἐκφώνησιν describens *Vergilius* addit:

Illi agmine certo
Laocoonta petunt: & primùm parva duorum Laocoontis mors.
Corpora natorum serpens amplexus uterq;
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq; ligant ingentibus: Et quæ sequuntur.

Hoc spectaculo moti Troes, existimarunt Laocoonta justas dedisse pœnas, quod Minervæ sacrum equum violasset: nam duo serpentes sinuosis voluminibus gyrantes, in Palladis templum irrepserant, & sub Deæ Ægide quieverant. Capti igitur per noctem Trojani, qui, obsidionem solutam putantes, diem illum noctémque choreis, ludis, & conviviis festum duxerant, ad internecionem cæsi sunt. Nemóq; ex tantis periculis, aut pauci evaserant: Antenor collectis Henetorum & Paphlagonum reliquiis, & in intimum sinus Adriatici recessum penetrans, in continenti condidit urbem Antenoream nomine, quæ postea Patavium vocata est ad Medoacum amnem. Ænæas quoq; Anchisæ & Veneris filius, & Priami gener, cum Dardanidum reliquiis superstitibus, patre Anchisa, & filio Ascanio variis erroribus actus, tandem pervenit in Italiam: exceptusq; à Latino Rege, partem regni accepit, cum Lavinia ejus filia. Hinc Albani reges, & Remus, Romulusq; Romanorum conditor. Illum tamen cum Antenore Trojam prodidisse quidam asserunt: Ideò à Græcis dimissos esse incolumes: Constat sæpiùs Antenorem suasisse Helenã esse dimittendã, Ulyssemq; & Græcorũ legatos domo sua excepisse, quos amicè tractarunt Antenoris filii Archilochus, Athamas, Laodicus, Helycaon, Archelaus, & Antheus.

POLYXO.

Lemnia sum Vates, Phoebo dilecta Polyxo;
Vleisci facinus per scelus ausa virûm

POLYXO Lemnia mulier fatidica, Sacerdos Apollinis, cujus oracula reddebat scisitantibus, & Divino spiritu concepto, prædicebat futura, summa Lemniorum, totiusq; Græciæ admiratione. Ad eam enim certis anni temporibus undiq; fiebat concursus, ut Deum consulerent homines de rerum eventibus. Tantumq; auctoritatis ex vaticiniorum certitudine apud suos conciliavit, ut in omnibus rebus nihil aggrederentur, molirentur, aut susciperent sine illius consilio, ac jussu. Accidit interim, ut Lemniæ mulieres sacrum solenne facerent Superis, Apollini potissimùm & Dianæ eorumq; matri Latonæ: cumq; Diis omnibus litassent, solius Veneris nomen consultò neglexerunt: quòd ejus numen circa voluptates, & amores versaretur: essetq; incitatrix ad insanas libidines, quibus effrænata juventus pelliceretur ad turpia quęq; perpetranda, posthabito nuptiali thalamo, cui Juno præficeretur: matrimoniaq; sancta & pura conservare juberet. Idcircò relicta Venere, Junoni Sacrosancti conjugii tutelari Deæ,

Deæ, ejúsq; ancillis Levanæ, & Ilythiyæ sacra facere, illas invocare, illas revereri, & colere statuerant. Venus propter hunc contemptum offensa, & irritata Lemnias matronas malè mulctare studuit. Quod, ut fieret cum majore ignominia, & turpitudine, Mephitim graveolentiæ Deam immisit, quæ mulierum alis & inguinibus virus suum immitteret: *Myrtilus lib.1. rerum Lemniarum* refert, hanc graveolentiam ad Medeam, quæ ex Colchis Jasonem secuta cùm in Lemnum adplicuisset, Zelotypia capta, pharmacum quoddam, & venenum projecit in eam insulam, quod grâvem odorem fœminis peperit, & impressit: manstitq; hoc vitium postea in omnibus mulieribus, ut stato anni tempore, æstivis maximè caloribus fœtore maritis essent intolerabiles. Sed *Stesichorus* ad Venerem refert: ut scribit *Natalis Comes lib. 6. Mythiologiæ cap. 7.* Tetro igitur uxorum odore alienati viri Lemnii, illas primùm fastidire cœperunt, postea cum nausea aversari. Et aliunde conjugia quærere, accitis è Thracia, Asiaq;, & circumvicinis locis præstantibus puellis, quas thalamo substituerent. Lemniæ matronæ hoc ignominioso divortio perculsæ, quo reliquis Græciæ populis famosæ reddebantur, Polyxûs Sacerdotis consilium requirunt. Ea cùm animadverteret irreconciliabili fastidio viros aversari omnem sexum fœmineum Lemnium, tandem cum reliquis conspiratione facta decrevit omnes viros trucidare, & de medio tollere. Factumq; est quod decreverant, succedente proditione; dum viri nihil tale timentes, & improviso per somnum jugulati sunt. Sola Hypsipyle Thoantis Regis Lemni filia patri pepercit: nam cùm ter ad parentis cubiculum ingressa esset, parricidium tentanti ter gladius è manibus cecidit: tandē consilium patri aperuit, qui pietate filiæ servatus est: erat enim Thoas Liberi Patris filius ex Ariadne Minoïs filia, unúsq; ex iis, quem suprà cum Ducibus Græcis equo Epeï inclusum fuisse narravimus. Lemniæ mulieres, ob servatū Thoantem, Hypsipylę infensæ sunt, cùm præter illum omnes virilis sexûs homines in ea insula ad internecionem cæsi essent: quare intempestiva pietate reliquis inimicam patria exegerunt: ea in fuga capta est à Pyratis, & Licurgo Nemææ regi vendita: à quo liberaliter excepta, & tractata est, nutritioniq; filii regis præposita. Nam paulò ante fugam gemellos ex Jasone in Colchos cum Argonautis profiscíscente, quem hospitio simul ac thalamo excepit, pepererat. Sed cùm aliquanto post Argivis ad Thebanam obsidionem venientibus, Langiam fontem in Nemæa sylva sitientibus ostensura, Archemorum alumnum in gramine depositi tantisper dum rediret: qua absente puer à serpente ictus interiit. Ejus rei causa Lycurgus filii nutricem diligenter inquiri jussit, ut ad supplicium traheretur. Sed illa ad Adrastum Iphios filium, & Argivorum regem fugiens, ab eo servata est. *Statius lib. 4. Thebaidos.* Et *Papin. lib. 4. & 5. Thebaid.*

Lemniæ mulieres hircosæ.

Lemnii viri à mulieribus interfecti.

Thoas servatus à filia.

Archemori mors.

Post interfectos viros Lemniæ mulieres hortatu Polyxûs Venerem placare studuerunt: & avertendæ graveolentiæ causa hircum & capram Deæ immolaverunt, adhibito thure, & suave fragrantibus aromatibus, ut hac victima Venus recōciliaretur. Quod postea factum est, diapasmate correcto alarum, inguinumq; trago. Utq; religiosiùs res administraretur, Terra illa sacra, (quæ tam superstitiosis ceremoniis in monte prope Hephestiam urbem effodiebatur, & ad omnes populos pro amuleto pestis, venenorum, & diversorum morborum medela mittebatur) à sacerdote miscebatur sanguine hirci vel capræ immolatæ: redactaq; in pastillos signabatur sigillo capræ, quam Σφραγῖδα αἰγὸς vocarunt. Hicq; mos perduravit multis sæculis, ut testis est *Homerus, Herodotus, & Dioscorides.* Tempore tamen Galeni (qui vixit, floruitq; sub Imperio Trajani, Antonini, Marci, & Commodi) sigillū hoc capræ jam desierat imprimi: sed ejus loco à Phœbade sacerdote far, hordeumq; certis ceremoniis spargebatur super terra, qua replebatur currus, ac de monte vehebatur in subjacentem urbem Hephestiam. Unde in pastillos redacta, & signata, distribuebatur in omnes orbis partes. Hodie ea terra adhuc habetur summo in precio. Redacta Lemno in potestatem Osmannorum Turquarum Imperatorum, effoditur hęc terra religiosissimè tantùm semel quotannis, nempe sexta mensis Augusti,

Terra sigillata.

gusti, prope Hephestiam, quæ ab incolis hodie nominatur Cochino. In monte enim vicino invenitur, sito ad maris littus è regione Samothracis: ubi erectum est sacellum, quod ζωπηγ nuncupant: Conveniunt eò καλόγεροι, vel καλογέροντες monachi quotānis, & in sacello peracta religiosissimè Liturgia Græca, adstantibus aliis Sacerdotibus, Turcisq;, & Insulæ accolis, post absoluta sacra, precésq; de more peractas, per quinquaginta, vel sexaginta fossores, quos secum ex Cochino deducunt, cespites è superficie terræ divertunt, tellurem aperiunt altiùs, donec deveniant ad venam terræ illius sacræ, quæ instar sævi aliquantulùm fabulosi, & subrubri videtur. Tum Calogeri eâ replent sacculos Cilicios ad eam rem præparatos, & diligenter clausos reportant eos ad Weivodam Lemni Præfectum: in cujus præsentia terra redigitur in pastillos, & in iis modicè compressis globulis imprimitur literis Arabicis sigillum, quod *Tin imachton* continet, hoc est, *Terra sigillata:* Ex Lemno transmittitur ad Constantinopolitanum Imperatorē, parte tamen aliqua sibi reservata, quam peregrinis Mercatoribus ingenti precio divendit: edicto sub pœna capitis, & bonorum confiscatione publicato, nequis Lemniorum vel portiunculam vendere audeat: ut omne lucrum, quod inde redit, ad proregem pertineat: vel ad solum Imperatorem Osmannicum: qui pastillos illos principibus extraneis, Legatisq; largitur munere singulari: sed majorem eorum partem per Mercatores vendit: Neq; timendum est, ne quis secretò eam terram effodiat noctu, arbitris remotis: cùm locus ita sit absconditus & tectus, ut nisi à loci gnaris cognosci ullo modo possit. Et cùm eruenda est, opera quinquaginta robustissimorum fossorum indigeant, qui cum magna difficultate terram illam sacram, in profundissimis venis latitantem rimantur, & perquirunt: idq; statuto tempore, ac solenni ritu: existimant enim eam terram sine energia & virtute fore, nisi factis primò peractis: quibus consecratur, & vires acquirit ad remedia morborum.

Mos effodiendi terram Sigillatam in Lemno.

Petrus Belonus libro observationum *cap.* 22. proponit typos hodiernorum sigillorum, qui huic terræ imprimuntur: quorum formæ tales sunt:

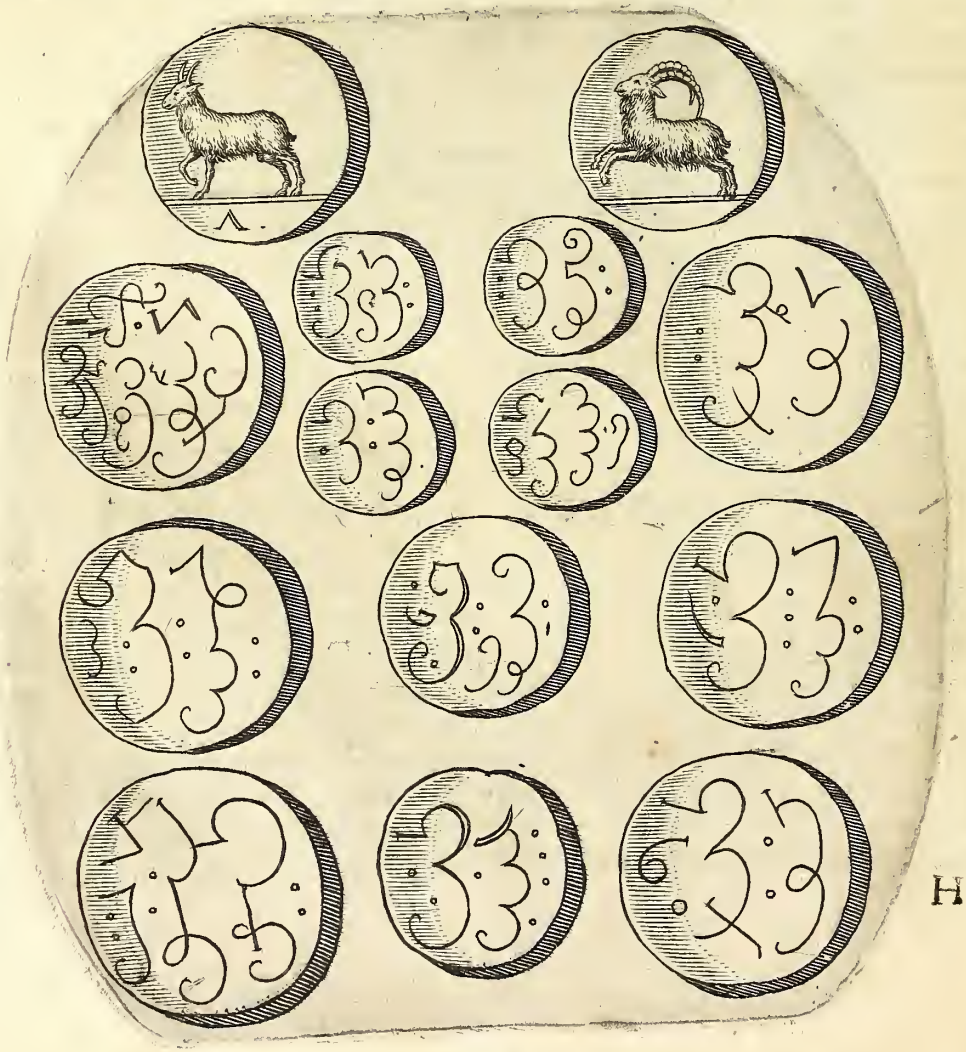

HIR-

HIRTIA.

Hirtia Seſoſtris Aegyptiorum regis filia.

Seſoſtris pater eſt Aegypti ſceptra habiturus
Is Colchos bello deprimet atq; Getas.

HIRTIA Seſoſtris filia mulier fatidica, Apollinísq; miniſterio dedita: cujus divinitate, & afflatu inſpirata prædicabat plurima. Hæc Patri Seſoſtridi, ex revelatione Serapidis edocta, ſuaſit, ut Colchos bello peteret, cui victoriam à Diis immortalibus polliceri aſſeverabat: idq; eventus fœlix ſtatim poſtea comprobavit. Collecto enim quanto potuit exercitu, Colchorum regionem invaſit, tantóq; ſucceſſu in ea expeditione uſus eſt, ut ſubjugatis brevi tempore omnibus Urbibus, quæ ſe ultrò ejus imperio ſubdiderunt, tota Provinciâ parvo labore potitus ſit. Quibus adjunxit & Getas: regionésq; omnes à ſe ſubactas trophæis diverſis inſignivit: ex quibus multa ſe adhuc vidiſſe teſtatur *Herodotus*, in quibus muliebria pudenda ſculpta erant. *Seſoſtris Colchos occupat.*

Neq; multò poſt à filia monituſeſt, ut ad Ægyptum occupandum animum adjiceret: Deos opem laturos, & fortunam benevolam illi victoriam tributuram, idq; ex revelatione Dei aſſerebat filia. Obtemperat Pater, copiasq; Ægyptũ verſus ducit:

difficultate victoriam reportaturos, modò tempestivè suis rebus prospicerent, & maturè de Præfectis castrorum idoneis sibi providerent. Fides adhibita est vati, nihilque intentatum relictum est, quod ad excipiendos barbaros facere posset: Ita aliquot post annos *Xerxes* Darii regis Persarum filius, & magni Cyri ex Atossa nepos, centum & septuaginta hominum myriadas, *hoc est*, decies septies centena millia militum per quinquennium integrum ex tota Asiâ contraxit. Hacq; multitudine fretus, bellum Græciæ indixit, nisi se omnes Imperio Persico submitterent. Ac *tantam hominum turbam ex edito loco intuitus, fertur illacrymasse, quòd post annos centum nemo ex illis esset futurus superstes:* incusavitq; Fatorum severitatem nimiam, qui mortalibus tam brevem præscripsissent vitam, eamq; tam diversis casibus, & fortunæ contumeliis injuriisq; obnoxiam. Tantùm navium habuisse fertur, ut ex Asia in Europam ponte navali per Hellespontum ducto suum exercitum trajecerit. Mare fremens increpuerit minis, ferreasq; catenas in fluctus conjecerit, ut eis tanquam compedibus adstrictos coërceret, & jugum pati juberet. Et ut *Plinius libro 4. cap. 10.* tradit, Athon montem Thraciæ, vel Macedoniæ (utramq; enim regionem attingit) secedere per Legatos præcepit, postea ducto alveo à continente abscidit.

Decies septies centena millia hominum in exercitu Xerxis.

Xerxis temeritas.

Xerxis crudelitas in Pythium.

Cùm adhuc in Bithynia versaretur, Pythius quidam opulentissimus Princeps ad eum venit cum filiis quinq;, quos in castra Persica dimittere cogebatur: utque à Rege precariò impetraret retentionem natu minoris, qui suæ senectutis esset solatium, obtulit stipendium totius exercitus, & commeatum ad menses quinque. Idémq; paulò antè Dario donaverat ingentem platanum ex auro solido conflatam, cujus precium multis talentorum millibus æstimabatur. Vitem quoq; eidem munere obtulerat ex eodem metallo, cujus racemi & uvæ compactæ erant ex pyropis, & ex saphyris racematim colligatis. Petitionem Pythii indignissimè tulit Rex barbarus. Jussitq; miseri patris filium in duas partes dissectum palis utrimq; ad viam regiam adfigi, per quam totus exercitus transiturus erat. *Sabellicus libro 2. Ennead. 3.*

Is in Græciam trajiciens ad Thermopylas (quas Leonidas Laconum Rex custodiebat, cum quadringentis tantùm selectis militibus) superatus est: in ea pugna cum Mardonio Persici exercitus duce commissa, cecidit Leonidas. *Herodotus lib. 7.* Exhortatus suos ad manum conserendam cum barbaris, *estote fortis animo*, inquit, *hodie fortassis apud Inferos cœnabimus.* Neque multò post Xerxes, qui antea maria tota navibus sterneret, ad Salaminem Eubœæ insulam navali prælio, magna suorum cladè, & ignominia superatus est à Themistocle Neoclis filio Atheniensium duce, qui vix secum quatuor hominum millia ducebat. Ipséq; Rex parva scapha effugiens, in Asiam se recepit: relicto in Græcia Mardonio, qui bellum inchoatum, qua posset ratione, ad finem perduceret: sed & is quoq; ab Arimnesto Lacone saxo obrutus interiit. Ut tradit *Plutarchus in Aristide*. Totaq; illa barbarorum multitudo extincta est, pauciissimis exceptis, qui fuga sibi consulentes in Asiam se receperunt. Ipséq; Xerxes otio & socordiæ, in Persidem reversus, sese dedidit: præmia proponens iis, qui diversa voluptatum genera, novaq; excogitassent. Idcircò à suis contemptus, defectione Artabani Hystaspis filii, & Darii Persarum regis fratris, à regni administratione primùm dejectus est, demumab eodem interfectus, postquam regnasset annis octo.

Xerxis mors.

Prylis vates, (appulsis in Lemnum Græcis, qui ad Trojam se conferebant) à Palamede Nauplii Eubœæ regis filio conventus est, à quo post diversa colloquia utrimq; habita persuasus est, ut doceret quo modo Ilium capi posset. Is Græcis mandavit, ut equum illum ligneum, capacem multorum hominum fabricarent, qui in urbem introductus expugnationis occasionem præberet: Cum Palamede multa Prylim ratiocinatum ferunt de oraculis, & Magia: deque uno summo DEO ingenito & æterno, conditore rerum omnium: qui hominem virtutum

Equus Trojanus instinctu Prylis fabricatus.

cœle-

cœleſtium participem donaverit ratione, qua ſuum conditorem cognoſcere poſſet, & illi inſervire: Quia à ſolo homine in hoc terrarum orbe vult coli Deus: cui ſe communicat per viſiones, revelationésq;, & infuſus in animum hominis, oracula & reſponſa pronunciat, ſuamq; voluntatem mortalibus declarat.

Hæc eſt illa *Homeri catena*, & *Platonis annulus:* per quæ ſummi illi Philoſophi nihil aliud voluerunt ſignificare, quàm cohærentiam, & conjunctionẽ quandã omnium creaturarum ſimul connexarum, qui tanquam funiculus è cœlo & ſuperioribus ad inferiora demiſſus, omnia connectit, & inter ſe conjungit: Ut Deum cũ Geniis cœleſtibus, Genios cum hominibus, Homines cum brutis: & bruta cum plantis: inter quos gradus ſunt convenientes iſti harmoniæ, & conjunctioni aptæ: Nam, ut in cœleſtibus diſtinctiones ſunt Geniorum, inter quos eſſe *Archangelos, poteſtates, virtutes, & Thronos aſſerunt*, ita in terris homines diſtinctione virtutũ, dignitatum, & potẽtię propiùs ad ſuperna accedunt. Doctrinę ac ſcientię animas excellentiores reddunt: & cohærentes cum cœleſtibus Angelis. Vitia, malitia, & depravatio morum, malos cum Geniis malignis: ſtupiditas & ignorantia, homines cum brutis: rursùs inter ſe bruta alia ſunt terreſtria, aëria, aquatilia, & bivia: & de reliquis ita dici poſſunt, ut tanquam *annulus* omnia inter ſe recurrant, ſimul aſſociata & cohærentia:

Homeri Catena & Platonis annulus.

Et ut *Macrobius* ait: Deus, qui prima cauſa eſt, rerumq; Princeps, ſuæ Majeſtatis fœcunditate mentem creavit: Mens animam: quæ partim rationem (quam Divinis rebus, utpote cœlo, & ſupernis ignibus impertitur) partim quoq; ſentiendi, & creſcendi caducis rebus vim largitur. Homo medius in utroq; conſiſtit: & à cœlo nobilitate recedens, & rationis particeps (qua meretur cæteris præſtare animalibus) ſentiendi vim retinet. Reliqua animalia, ut ab eo degenerantia duo tantùm retinent, creſcere & ſentire. Arbores, plantæ, lapides, & alia, quæ ſenſu & ratione carent, uſu tantùm creſcendi indigent. Cùm ergò à DEO Mens, à Mente anima proficiſcatur, & ipſa omnia, quæ ſequuntur animet, ut conveniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum ſenſu, homo reliquis præſtet intellectu.

DE SIBYLLIS.

A PRINCIPIO hujus libri pauca præmisimus de Sibyllis, de earum numero, nominibus, origine, patria & loco, ubi sua oracula reddiderunt diversis temporibus. Qua in re tanta est apud auctores diversitas & confusio, ut ex Scriptorum varietate ambigua, una non possit ab altera discerni. Constat tamen harum fatidicarum Phœbadum magnam apud antiquos semper fuisse auctoritatem, & reverentiam: utpote quarum scripta servarentur sacrosancta apud omnes, maximè apud Romanos: quorum custodiæ Duumviros ex ordine Patricio delegarant, qui postea facti sunt Decemviri, postea Quindecimviri: eorumq; numerus amplior excrevit, nomen tamen XV. virûm retinuerunt.

Plato de Sibyllis. De Sibyllinis oraculis ita scribit *Plato* in Phœdro: *Maxima bona nobis contingunt per furorem divino quodam munere concessum: Nam quæ in Delphis est Vates, eæq; sacerdotes, quæ sunt in Dodona furore correptæ, multis beneficiis, & publicè & privatim Græciâ affecerunt. Mentis verò compotes, exigua, aut nulla beneficia eidem tribuerunt. Quòd si Sibyllam, aliosq; omnes, qui vaticinio usi sunt, singulatim vellemus recensere, quantas utilitates sagaci illa rerum futurarum scientia plurimis attulerint, in re omnibus perspicua operam tempusq; insumeremus.* Et *Plinius* lib. 7. cap. 33. *Divinitas est quædam cœlitum societas nobilissima. Ex feminis in Sibylla fuit, ex viris in Melampode apud Græcos, apud Romanos in Marcio.* Et *Isidorus* lib. 8. originum cap. 8. ait: *Sibyllæ Σιὸς Æolico sermone Deum, βελὴ Græci mentem nuncupant, quasi* DEI *mentem. Proinde igitur quia Divinam voluntatem hominibus interpretari soleant, Sibyllæ nominatæ sunt. Sicut enim omnis fœmina prophetans Sibylla vocatur: quod nomen ex officio, non ex proprietate vocabuli est: Vaticinantur enim, & futura profantur afflatæ Numine: quo Enthusiasmo agitantur, & mentem Deûm explicant: ut nomen illarum sonat.*

Servius in 6. Æneidos ait: *Benè autem Sibylla quid sit expressit: Magnam cui mentem animumq; Deus inspirat vates.* Et alibi 3. Æn. *Sibylla dicitur omnis puella, cujus pectus numen recepit. Ita tribus modis futura prædicit, aut voce, aut scriptura, aut signis, id est, quibusdam notis: ut in obelisco Romæ videmus: vel notis literarum, ut per unam literam significetur aliquid.*

De his multi graves & antiqui scriptores meminerunt diversis in locis: ut superiùs ostendimus ex T. Livio, & aliis. Inter quos *Dionysius Halicarnassæus* antiquitatum Romanarum *lib.* 4. totam Cumææ historiam recensет, quæ libros fatidicos Tarquinio vendidit. Idem quoq; *lib.* 1. *lib.* 4. & 10. *Plutarchus* in Poplicola, in Fabio Maximo, in Mario, in C. Cæsare, & in Cicerone. *Pausanias* in Phocicis.

Justinus de Sibyllis. *Justinus* in Apologetico ita de iis scribit: *Opera autem, & instinctu malorum Dæmonum, mortis supplicium adversus librorum Hystaspis aut Sibyllæ, aut Prophetarum lectores constitutum est: ut per timorem homines ab illis, quo minùs ea scripta legentes rerum bonarum percipiant notitiam, sed in servitute eorum retineantur, absterreantur. Quod certè quidem efficere, & ad finem suum perducere non potuerunt. Non enim absque timore tantùm hujusmodi scripta legimus, verùm etiam vobis adinspicienda, quæ in iis traduntur, ut videtis, offerimus; grata acceptaq; omnibus fore scientes. Atque etiamsi*

etiamsi paucis persuaserimus, maximum tamen inde feremus lucrum: Nam, ut boni agricolæ, amplam à Domino capiemus mercedem. Tempore enim Justini, propagatâ jam per totum orbem terrarum Christianâ religione, ex lectione sacrarum literarum, & oraculorum Sibyllinorum, quæ apertè de CHRISTO multis in locis differunt, quotidie innumera multitudo gentium Ecclesiæ piorum inserebatur: cùm suis ipsorum prophetiis compellerentur ad cognoscendum Servatorem. Multum enim est vinci testimonio eorum, quos motu divino locutos fuisse non dubitamus. Ideò Christianorum pii Episcopi, & Doctores incredulis inculcabant hæc Sibyllina oracula, quæ apud omnes sacrosancta habebantur, & ex inspiratione divina processisse ex ore Phœbadum: non quòd iis opus haberent, ad elucidandam veritatem, sed ut aliquo modo diverterent infideles à pervicaci obstinatione, & cultu Dæmonum: ut testatur *Augustinus lib.* 13. contra Faustum Manichæum *cap.* 15. ubi ait: *Sibylla vel Sibyllæ, & Orpheus, & nescio quis Homerus, & si qui alii vates, vel sapientes, vel Philosophi gentium, de Filio Dei, aut de Patre Deo vera prædixisse, vel dixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam: cùm illum Deum nos colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui suos gentiles populos idola & Dæmonia colenda partim docere ausi sint, partim prohibere ausi non sint.* *Augustinus de Sibyllis.*

Cùm igitur constet Sibyllas fuisse, easq; diversis temporibus, & locis tradidisse tam verbis, quàm scriptis salubria documenta, quæ homines adducerent ad unum & verum Deum colendum, multáq; prædixerint, quæ impiis eventura essent, de monarchiarum & regnorum mutatione, de subversione urbium, & divina ultione & ira erga malos; Nos eum ordinem secuti, quem *M. Ter. Varro* præscribit, singulas suo ordine proponemus in medium, & vaticinia omnium adducemus, quæ unicuiq; tribuuntur, quantum ex auctoribus certi aliquid elicere potuerimus, quę ad hanc rem faciant: confusa enim leguntur omnia, & in iis tractandis divinare magis cogimur, quàm rem asserere. Judicabit tamen Lector de omnibus; & unicuiq; liberum erit suam sequi opinionem.

Cùm, ut superiùs ostendimus, aliqui dicant unam tantùm fuisse Sibyllam, quam Apollinis & Lamiæ filiam asserunt, vel Aristocratis & Hydoles, vel Crinagoræ, vel Theodori, eamq; oracula Delphis reddidisse; alii eam fuisse natione Erythræam, alii Gergethiam, vel Rhodiam, vel Samiam, vel Sardicam, vel Leucanam, vel Libycam, vel Phrygiam, vel Cumanam, aut Cumæam. In tanta Scriptorum varietate, liberum relinquimus Lectori credere, an una & eadem diversis in regionibus peregrinata, cognomen sortita sit ab iis locis, ubi oracula reddidisse comperitur, an plures extiterint. Plinius lib. 14. cap. 5. dicit suo tempore tres Sibyllarum statuas Romæ fuisse pro Rostris: quas Solinus cap. 7. vocat Delphicam, Erythræã, & Cumanam. Martianus Capella duas tantùm recensèt, Erophylen Trojanam, quam eandem putat cum Phrygia & Cumæa; alteram Symmachiam Erythræam. Ælianus lib. 12. variæ historiæ quatuor citat, Erythræam, Samiam, Ægyptiam, & Sardianam. Quibus alii duas addunt Judæam, & Cumæam. Alii multò plures adjiciunt, quarum neq; nomina, neq; patriam citant: Sed quascunq; vates fœminas olim extitisse compererint, eas omnes Sibyllas ab Enthusiasmo & inspiratione communi Numinis Divini appellant. M. Terentius Varro Latinorum omnium doctissimus libro rerum divinarum, quem C. Julio Cæsari Pontifici Maximo dedicavit, decem Phœbadas recensèt: de quibus quæcunq; ex varia auctorum lectione cognitione digna animadvertimus, brevi narratione hic tractabimus. Postea adjiciemus alias quæ in hoc Varronis numero non continentur: Vatesq; aliquot prędictionibus celebriores annectemus: ex quibus antiquitatis curiosi scrutatores & studiosi non parùm utilitatis & jucunditatis perceptu-ros confidimus. *De numero Sibyllarum.*

SIBYLLA DELPHICA.

DELPHICAM Phœbadem multi primo loco conſtituunt: eamq; aſſerunt omnium fœminarum, quæ oracula reddiderint, antiquiſſimam. De qua *Chryſippus libro de Divinatione* tractat. Ea Artemis vocata eſt, orta Delphis. Longeq; ante bellum Trojanum prophetizaſſe creditur: ut aſſerunt *Boëthus* & alii. *Diodorus Siculus lib.* 4. *cap.* 6. de ea loquens, in hæc verba ſcribit, *Daphnem* eam vocans:

Thebæ captæ & dirutæ ſunt. Tireſiæ filiam Daphnem poſtea, cùm victores cepiſſent, in Delphos voto ſuſcepto miſère oblationem Deo. Ea divinandi artem edocta, in Delphis degens, multo majorem ſcientiam adſecuta eſt. Itaq; Naturâ admirabili duce; plurima ſcripſit varii generis reſponſa. Cujus ex verſibus Homerum poëtam ferunt multa ad ornatum ſui poëmatis ſumpta tranſtuliſſe. Cùm hæc ſæpiùs Dei ſpiritu ferretur, multaq; traderet reſponſa, Sibylla ab omnibus cognominata eſt. Nam plenam Deo, & Sibyllam eſſe idem notat. Quidam illam eſſe exiſtimant, quæ Apollinis, & Lamiæ filia fuit, vel Ariſtocratis & Hydoles. Alii

ab

ab Idæa Nympha editam dicunt in Coryco monte, patre Theodoro. Delii tradunt illam scripsisse hymnos in laudes Apollinis, in quibus se Herophylen vocat, vel Dianam, vel Phœbi Sponsam, vel ejus filiam: de qua re versus isti ab auctoribus antiquis citantur.

Ἐιμὶ δ' ἐγὼ γεγαῦτα μέζον θνητοῦτε θεάστε.
Νύμφης δ' ἀθανάτης, πατρὸς δ' αὖ κητοφάγοιο.
Μητρόθεν Ἰδογενὴς, πατρὶς δὲ μοὶ ἔστιν Ἔρυθρα
Μάρπησσος μητρὸς ἱερὴ, ποταμὸς δ' Ἀϊδωνεὺς.

Partim ego Cetivoro mortali patre creata,
Partim immortali Nymphâ: me fontibus Ida
Eduxit vitreis tenuis, glebaq́ rubente:
Marpessus matri patria est, fluviusq́ Aïdoneus.

Sed Erythręi dicunt hoc ad suæ Phœbadis Epitaphium pertinere: quam pręcessisse bellum Trojanum volunt annis ferè quadringentis. Cùm enim Delphis versaretur, conscendisse rupem vicinam dicitur, ex qua oracula proclamabat; & hanc petram Erophyleam vocaverunt. Cùm adhuc esset juvenis, præfecta fuit templo Apollinis Smyntheï, & somnia, quæ in sacrario Hecabes excubantibus offerebantur, explicabat. Eam antecesserat *Amphion*, postea secutus est *Orpheus*, & *Musæus*.

De ea *Plutarchus* loquitur eo libro, qui inscribitur, *Cur nam Pythia non ampliùs reddat oracula carmine? Sibyllæ*, inquit, *furente ore, (ut ait Heraclitus) risus, ornatus, & fuci expertia sonant, Dei beneficio vocem ad mille annos continuant.* Et paulò post addit: *Similia etiam de Sibyllinis respondebam. Nam cùm adstitissemus ad saxum Curiæ vicinum, cui insedisse dicitur prima Sibylla, cùm eò ex Helicone venisset à Musis enutrita. Quidam hanc ad Maleonem advenisse dicunt, & fuisse filiam Lamiæ, quæ Neptuno sata erat. Serapio mentionem facit quorundam versuum, in quibus ipsa sese celebrans, vaticinandi finem ne morte quidem facturam se ait. Sed se in Luna circumire, mutatamq́ in eam, quæ dicitur in Luna apparere, faciem. Spiritum autem aëri contemperatum semper omnia suo motu editurum. E corpore in terra mutato, herbas ac materiam extituram, quibus sacræ pecudes nutriantur, varios colores, formas & qualitates viscerum habentes, unde hominibus futura præmonstrentur. Hæc cùm Boëthus apertè derideret, Zous, ut, inquit, hæc maximè fabularum videantur similia, tamen vaticiniis testimonium ferunt multarum urbium Græcarum excidia, atq́ migrationes, multorum barbaricorum exercituum irruptiones, Imperiorum eversiones. Hæc verò quæ recens apud Cumas & Dicæarchiam acciderunt, nónne pridem Sibyllinis decantata carminibus, tempus veluti debens persolvit? eruptionem, inquam, montani ignis, fervorem maris, saxorum & massarum flagrantium ventorum vi ejectionem, tot tantarumq́ urbium interitum: ut hodie, qui ad ea loca accedunt, non possint cernere ubinam conditæ fuerint.* Multa præterea ejus materiæ leguntur apud *Plutarchum*: quæ si quis videre cupiat, quærat librum supra citatum. Idem auctor in tractatu *De iis, qui tardè à Numine corripiuntur*, de hac Phœbade ita loquitur: *Cæterùm, cùm accessisset, vocem audivit sonoram mulieris carmine nonnulla prædicentis; ac (ut sibi videbatur) tempus interitus ipsius præsagientis. Dæmon verò Sibyllæ vocem illam esse narrabat, quam in Lunæ globo circumrotatam futura canere ajebat. Cumq́ plura audire cuperet, vehementi Lunæ impetu, ceu vertigine quadam, in contrarium repulsus est. Nonnulla tamen brevia intellexit, veluti de Lesbio monte, ac Dicæarchiæ deflagratione, nec non & de Commodo tunc imperante Principe:*

Plutarchus de hac Sibylla.

Sibylla in Lunæ globo.

Ὡς ἐσθλὸς ἐὼν νούζῳ τυραννίδα λείψει.

Quòd bonus existat, sed morte tyrannida linquet.

De hac eadem loquitur *Varro lib. 1. de re rustica. cap. 1. Neque patiar Sibyllam non cecinisse, quæ, dum viveret, prodessent hominibus, sed etiam quæ, cùm periisset ipsa, & id etiã ignotissi-*

ignotissimis quoq; hominibus: ad cujus libros tot annis post, publicè solemus redire, cùm desideramus quid faciendum sit nobis ex aliquo portento. Pausanias in Phocicis: Saxum illud eminet, de quo Sibyllam Erophylen oracula canere solitam Delphi tradidêre, quę cognomine Sibylla nuncupata ab initio fuit. Hanc perinde atq; aliam quamvis antiquam esse comperi. Filiam Græci Jovis, & Lamiæ dictitant (Lamiam ipsam Neptuno genitam,) mulierem omnium primùm vaticinatam, & ab Afris Sibyllam nominatam. Hæc verò, de qua nunc est sermo Erophyle, illâ certè posterior. Constat tamen & ipsam bellum Trojanum præcessisse. Prædixit enim ad Asiæ, & Europæ perniciem, Spartę Helenam educatum iri, propter quam futurum esset, ut Ilion everteretur à Græcis. Ejus fœminæ hymnorum in Apollinem Delii mentionem faciunt. Ipsa verò se non Erophylen solùm, sed Dianam etiam suis versibus vocat: & ubi uxorem se, & ubi se sororem, vel filiam Apollinis esse dicit. Sed hæc scilicet furens, & divino afflatu perculsa. Alibi verò immortali matre (Idæarum scilicet Nympharum unâ) *patre homine se natam dixit*: Et postea idem *Pausanias: Extant adhuc in Ida Phrygiæ monte Marpessi urbis vestigia, quo loco sunt inquilini circiter sexaginta. Tota est circa Marpessum terra subruffa, & mirè torrida. Quocirca quod Ladon amnis modò se subter terram abdat, modò rursùs emergat, ac ejusmodi sæpiùs repetitis vicibus postremò penitùs occultetur, ad Idæ montis naturam arbitror referendum, quòd rarum est, & pertenue solum, ac multis cuniculis cavernosum. Abest ab Alexandrea, quæ est in Troade, Marpessus stadia fermè ducenta, & quadraginta. Et Erophylen quidem, qui Alexandreæ degunt, Apollinis ajunt Smynthei fuisse ædituam. Hecubæ verò somnium interpretatam, ita, ut rei, qui vulgò notissimus est, eventum divinarit. Magnam vitæ partem egit hæc Sibylla Sami: Sed Clarum etiam, quæ Colophoniorum urbs est, venit. Profecta est etiam Delum, & Delphos. Ac Delphis quidem, de quo diximus, saxo vaticinia sua edebat. Mors ei in Troade contigit. Ejus sepulchrum in Smynthei Luco incisis columnæ elogiis visitur cum hoc Epitaphio.*

Ἁ δ' ἐγὼ ὁ Φοίβοιο Σαφηγορὶς εἰμὶ Σίβυλλα.
Τῷ δ' ὑπὸ λαϊνέῳ σώματι πυθομένα.
Παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρὶν, νῦν δ' αἴεν ἄναυδος:
Μοίρᾳ ὑπὸ στιβαρῇ τὴν δὲ λαχοῦσα πέδην.
Ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἑρμῇ τῷδ' ὑπόκειμαι
Μοῖραν ἔχουσ' Ἑκάτῳ τῆς τότ' ἀνακτορίης.

Illa ego sum Phœbi interpres non vana Sibylla,
Heic quæ marmoreo contineor tumulo.
Vocalis quondam, æternùm nunc muta puella,
Heu nimis hæc Fati compede pressa gravi.
Mercurio tamen & Nymphis sociata quiesco:
Phœbo quòd fuerim grata, ferens precium.

Juxta sepulchrum erectus est Mercurius è lapide, formâ quadrangulâ. Ad lævam, aquâ in receptabulum delabitur, ubi Nympharum signa sunt. Erythræi (de Herophyle enim hi acerrimè Græcorum omnium certant) Corycum montem, & in eo antrum ostendunt, in quo natam Herophylem dicunt. Parentes ejus fuisse Theodorum Pastorem indigenam, & Nympham cui fuerit cognomen Idææ. Cognominis non esse aliam rationem, quàm quòd condensa arboribus loca Idas tunc homines appellarint. Versum quidem de Marpesso, deq; Aïdoneo flumine eximunt Erythræi ex Herophyles carmine.

Clemens Alexandrinus lib. Stromatum, ita de ea scribit: *Heraclitus tradit Sibyllæ non humanitùs, sed divinitùs res futuras ostensas esse. Dicunt sanè Delphis apud Curiam ostendi petram quandam, in qua prima Sibylla, cùm eò ex Helicone à Musis educata venisset, sedisse dicitur: Nonnulli ex Malea venisse ajunt, Lamiæ ex Sidone filiam. Serapio autem neq; mortuam desiisse vaticinari Sibyllam, tradit: & quòd post obitum in aërem abierit, sortibusq;, & augu-*

& auguriis divinârit. E corpore autem in terram contecto herbam, ut fieri solet, progressam esse, quam quæ in iis locis sunt pecudes depascentes, mortalibus in visceribus certam futurorum præmonstrant significationem. Et animam ejus esse putant, quæ in Lunâ apparet, faciem Postea de Sibylla loquens, quam dicit Orpheo antiquiorem, hæc subjicit: *Traditur enim & de nomine ejus, & de oraculis, quæ illi attribuuntur, quorum sunt complures libri, eámque fuisse Phrygiam, nomine Dianam, quæ ad Delphos profecta sic cecinerit;*

Ὦ Δελφοὶ θερσίποντες ἐκηβόλε Ἀπόλλων·
Ἦλθον ἐγὼ χρήζουσα Διὸς νόον αἰγιόχοιο,
Αὐτοκασιγνήτῳ κεχολωμένῃ Ἀπόλλωνι.

O Delphi, Phœbi ferientis qui eminùs estis
Servi, veni ad vos Jovis expositura potentis
Mentem, in germanum est mea bilis percita Phœbum.

Delphicam Sibyllam ante Trojana bella vaticinatam *Bocchus* autumat. Cujus versus plurimos operi suo Homerum inseruisse manifestè ostendit: & hæc est omnium antiquissima, quam Herophyle Erythræa annis aliquot intercedentibus insecuta est. Ut tradit *Solinus Polyhistor cap.* 8.

Hanc nonnulli Delphicam antiquissimam omnium Phœbadum, existimant fuisse Dardani filiam, ex Nesone Teucri Phrygiæ Regis filia susceptam. Nam post interfectum fratrem Iasium, Dardanus se in Samothraciam recepit, unde aliquot post annis trajecit in Phrygiam, ausportans secum Palladium, & Deos Penates: duxitq; uxores duas Teucri filias Batiam, & Nesonem. *Eustathius* in versum *Iliados* β. sub finem.

Τλῶ ἥτοι ἄνδρες Βατιείαν κικλήσκουσιν.

Quam quidem (columnam) *viri Batiam vocant.*

Ex Nesone Teucri filia nata est Dardano filia nomine *Sibylla*, divinandi perita: unde cæteræ mulieres, quotquot postea fuerunt arte præsagiendi futura præditæ, sunt Sibyllæ nominatæ; non propter consanguinitatem, sed propter divini afflatûs similitudinem nactæ hoc cognomen.

Delphicæ Phœbadi attribuuntur multæ prædictiones de uno solo & vero DEO, & de CHRISTO Servatore. Scripto enim mandavit incarnationem, doctrinam, miracula, passionem, resurrectionem, & ascensionem CHRISTI in cœlum, tam claris & expressis verbis, ut historiam potiùs, quàm prophetiam scripsisse videatur. Cujus fragmentum hoc esse creditur, quod *Oraculorum lib.* 6. legitur:

Ἀθανάτε μέγαν Υἱὸν ἀοίδιμε ἐκ φρενὸς αὐδῶ,
Ὦ θρόνον Ὑψιφυῆ γενέτης παρέδωκε λαβέσθαι
Μήτε γεγενθέντ· ἐπεὶ οὐδὲ σάρκα τὸ θνητὸν
Ἠέρθη, πεζοκαῖς δ' ἀπολεξάμενος ποταμοῖο
Ἰορδάνε, ὃς φέρεται γλαυκῷ ποδὶ κύματα Ζύρων.

Æterni magnum natum cano pectore abimo:
Cui solium Genitor tribuit supremus habendum
Nondum progenito. Siquidem de corpore duplex
Extitit. Est autem perlutus fluctibus amnis
Jordanis, glauco cujus pede volvitur unda.

Et ea quæ sequuntur postea eodem libro. Quædam etiam ad eam pertinentia leguntur sub finem libri octavi. Ubi vera religio describitur, & ultimi sæculi felicitas: quando Deum verum omnes homines cognoscent, & illi soli servient, viventq; secundùm ejus mandata.

Εἰκὼν ἐς' ἄνθρωπος ἐμὴ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Τούτῳ θὲς καθαράν τε, ἀναίμακτόν τε τράπεζαν,
Πληρώσας ἀγαθῶν, καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἀρτὸν.
Καὶ διψῶντι πότον: καὶ ἥματα σώματι γυμνῷ.

Effigies mea homo est rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram, & sine sanguine mensam;
Repletamq; bonis. Panem potúmq; famenti,
Et sitienti da. Nudum tege corpus amictu, &c.

Item illud:

Ὀφθαλμοὺς ὁ πλάσας, καὶ ὦτα, βλέπων, καὶ ἀκούων;
Καὶ πᾶν ἐνθύμημα νοῶν, πάντων τε συνίστωρ,
Αὐτὸς ἐὼν, σιγῶν, καὶ ὕστερον αὐτὸς ἐλέγχων,
Καὶ ἐκπράξων ὅσσα λαθών γε βροτῶν τις ἔπραξεν;
Ἐλθὼν καὶ ἐπὶ βῆμα Θεοῦ θνητοῖσι λαλήσων:
Καὶ κωφοῦ ξυνιεὶς, καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούων:
Καὶ πόσον ἐπὶ τὸ πᾶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ὕψος;
Ἀρχὴν καὶ τέλος οἶδεν, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν.
Πάντα γὰρ ἐξ αὐτοῦ, τὰ ἀπ' ἀρχὴς εἰς τέλος οἶδε.
Μοῦνος γὰρ Θεός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν Θεὸς ἄλλος.

Lumina qui finxit, quíq; aures, cernit & audit.
Omnes qui mentis motus tenet, omnia novit.
Et tacet, & tandem convincet, supplicioq;
Afficiet, quæ quisq; hominum celata patrarit,
Cùm veniet solium ad Divinum jura daturus.
Qui nil dicentes mutos intelligit, audit.
Et quantùm tellus à cœli vertice distat,
Principium, finem, media omnia novit. Ab ipso
Omnia sunt: Cœlum qui tellurémq; creavit.
Solus enim Deus est: Non est Deus alter ab ipso.

Qui plura de hac, aliisque Phœbadibus vult cognoscere, diligenter evolvat oraculorum volumina, in quibus inveniet plurima, quæ legentes in summam admirationem inducent; dum cogitabunt antiquis illis sæculis Mulieres has Dæmonibus inservientes tam clara, tamque perspicua de uno vero soloque Deo locutas esse.

Delphicæ Sibyllæ ex antiquo regio exemplari hi versus subsequentes tribuuntur:

Non tardè veniet, tacitâ sed mente tacendum
Hoc opus, hoc memori semper qui mente reponet:
Hujus pertentant cor gaudia magna Prophetæ
Eximii, qui virgineâ conceptus ab alvo
Prodibit, sine contactu maris: Omnia vincit
Hoc Naturæ opera: At fecit qui cuncta gubernat.

Chrysippus quoque refert illam prædixisse magnum Prophetam oriturum; cujus conceptio fieret miraculosa, sine virili semine.

De hac ita *Benedictus Arias Montanus:*

En Dominum cognosce tuum, veramq; Parentis
Excipito prolem, Principis atq; Dei.
Expectandus erit vates ter maximus, & cui
Nullus erit terris vir pater, ergo Deus.

Ex

Ex *Thoma Gersone* hi versus illi dantur:

Impingent illi colaphos (homines,) *& sputa scelestis*
Israël labiis: nec non & fellis amari
Escas adponent, potumq; immitis aceti.

Quod in libro oraculorum iisdem ferè verbis expressum est:

Ἐις ἀνόμων χεῖρας, καὶ ἀπίστων ὕστερον ἥξει.
Δώσουσι δὲ Θεῷ ῥαπίσματα χέρσιν ἀνάγνοις.
Καὶ στόμασι μιαροῖσι τὰ πτίσματα φαρμακόεντα.
Δώσει δ' εἰς μάστιγας ἁπλῶς ἁγνὸν τότε νῶτον.

Ex inscriptionibus, quæ in templo *Senensi* sunt adplicatæ singularum Sibyllarum imaginibus:

Ipsa Deum cognosce tuum, qui Dei est filius.

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus.

Æternum Æterni Natum Patris alma puella
Virgineis olim nutriet uberibus.
Pollebit signis: condet miracula: morbos
Sanabit: ventis jura mariq; dabit.
Dæmones ejiciet: Manes revocabit ab umbris:
Morte suâ mortis destruet imperium.

ERYTHRÆA SIBYLLA.

Erythræa Demophile ſive Athenais.

Ioniis divûm reſponſa ferebat Erythris,
Demophile Pythio Phoebas amata Deo.

ERYTHRÆAM Sibyllam ſecundo locò conſtituunt, qui temporum ſequuntur ordinem; quippe quæ bellum Trojanum præceſſerit, ut ſupra ex *Solino cap.* 8. notavimus: ubi ait, *Delphicam Sibyllam ante Trojana tempora vaticinatam eſſe ex Bocchi ſententia.* Et ſubjicit: *Hanc Erophyle Erythræa annis aliquot intercedentibus inſecuta eſt, Sibyllaq́; appellata, de ſcientiæ parilitate.* Hæc inter alia Leſbios amiſſuros maris imperium multò antè præmonuit, quàm id accideret. Ea quoq; Græcis in Aſiam profectionem parantibus prædixit, eos victores evaſuros, Trojamq́; everſuros: & Spartæ ali Helenam dixit in perniciem Europæ & Aſiæ. Verſus ejus reperiuntur *lib. Oracul. 3.* qui ſunt hi:

Ἴλιον οἰκτείρω σε. Κατὰ Σπάρτην γὰρ Ἐριννὺς
Βλαστήσει περικαλλὲς ἀεὶ φατὸν ἔρνος ἄριστον
Ἀσσίδος Εὐρώπης τε πολυσπερὲς οἶδμα λυποῦσα.
Σοὶ δὲ μάλιστα γόους, μόχθους, στοναχάς τε φέρουσα
Θήσει, ἀγήρατον δ' ἕξει κλέος ἐσσεμένοισι.

Ilion,

Ilion, heu miseresco tui. Nam crescet Erinnys
In Sparta specie eximiâ, famaq; perenni,
Egregium germen, divexaturaq; gentes
Europæ atq; Asiæ populosas: præcipuéq;
Plangores, æstusq; tibi, gemitusq; datura,
Semper, & æternâ famâ celebranda nepotum.

Postea subjungit Homerum venturum, qui multa falsa, fabulosa, & commentitia scripturus sit de hoc bello Trojano:

Καί τις ψευδογράφος πρεσβὺς βροτὸς ἔσσεται αὖθις
Ψευδόπατρις, δυσείδεα φάος ὀπῇσιν ἐν ᾗσιν.
Νοῦν δὲ πολὺν καὶ ἔπος θ' ἕξει ἔμμετρον διανοίας.
Ὀυνόμασιν δυσὶ μισγόμενον. Χῖον δὲ καλέσσει
Αὐτὸν: καὶ γράψει τὰ κατ' Ἴλιον, οὐ μὲν ἀληθῶς,
Ἀλλὰ σαφῶς: ἔπεσιν γὰρ ἐμοῖς, μέτρωντε κρατήσει.
Πρῶτος γὰρ χείρεσσιν ἐμὰς βίβλους ὀνομήσει.

Quidam deinde senex falsorum scriptor, & ipsam
Mentitus patriam nascetur, lumine captus
Ille quidem, verùm præclarâ mente vigebit.
Astringétq; modis carmen prædulce duobus
Mixtum nominibus. Chium quoq; se ipse vocabit.
Hic res Iliacas scribet, non sicut habebunt;
Sed clarè, verbisq; meis utendo modisq;.
Primus enim volvet librorum scripta meorum.

De ejus patria discrepant auctores inter se. *Suidas* indifferenter hanc Sibyllam confundit cum filia Jovis & Lamiæ. *Hermippus* illam dicit natam patre Theodoro, in regione Erythræorum, eo loco qui Baptæ olim dictus est, quem postea Erythras nuncuparunt: ex qua urbe originem duxit *Apollodorus*: & ideò illam suam civem vocavit. Ipsi quoq; Erythræi pertinacissimè asserebant illam natam esse in sua ditione, in Corycò monte Ioniæ, ubi antrum ostendebant Phœbadis nativitate clarum. *Lactantius* tamen illam dicit fuisse Babyloniam, vocatamq; fuisse Erythræam proprio nomine, non ab aliqua urbe, vel regione: quod & ipsa Sibylla testatur sub finem *libri tertii suorum Oraculorum*: ubi loquitur his verbis:

Ταῦτα σοὶ Ἀσσυρίης Βαβυλώνια τείχεα μακρὰ
Ὀιστρομανὴς προλιποῦσα, ἐς Ἕλλαδα πεμπόμενον πῦρ,
Πᾶσι προφητεύουσα Θεοῦ μηνύματα θνητοῖς,
Ὥστε προφητεῦσαι μὲ βροτοῖς αἰνίγματα θεῖα:
Καὶ καλέουσι βροτοί με καθ' Ἕλλαδα πατρίδος ἄλλης
Ἐξ Ἐρυθροῖς γεγαῦιαν, ἀναιδέα, οἱ δὲ με Κίρκης
Μητρὸς, καὶ Γνωστοῖο πατρὸς, φήσουσι Σίβυλλαν
Μαινομένην, ψευστείραν.

Hæc sunt quæ moneo Assyriâ Babylone profecta,
In Græcos ignis missus, fanatica cunctis,
Mortali ut generi divina ænigmata pandam.
Et tamen ex aliâ patriâ me Græcia dicit,
Ex Erythrâ natam, positiq; pudoris: at illi
Matre ferent Circe, Gnosto me patre Sibyllam
Insanam, falsam.

De ea ità scribit *Eusebius in vita Constantini*:

Subit autem animum meum etiam extraneorum quoddam de CHRISTI

divinitate testimonium commemorare. Ex his enim etiam blasphemantium ipsum animus DEUM ipsum esse, ac Filium DEI novit: si saltem suis ipsorum sermonibus credunt. Sibylla Erythræa, quæ se sextâ post diluvium ætate extitisse affirmat, quæq; Sacerdos erat Apollinis, corona similiter cum Deo illo, quem colebat, redimita: quæ etiam tripodem serpentis amplexu circumplicatum observans, iis qui quicquam ab ipsa sciscitabantur, respondit se parentum inscitiâ illi cultui dicatam fuisse: Et eum cultum nihil in se complecti, quod ad honestatem faceret, sed hominum animos pudore spoliare, non aliter atq; Historici de Daphne prodiderunt. Hæc, inquam, Sibylla intùs in ipsis aliquando adytis importunâ superstitione referta, carminibus futura de DEO vaticinata est. Perspicuè in serie primarum literarum, quæ ἀκροστιχὶς dicitur, historiam adventus JESU CHRISTI declaravit. Est autem ista:

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΕΙΣΤΟΣ ΘΕΟΥ ΥΙΟΣ
ΣΩΤΗΡ ΣΤΑΥΡΟΣ.

Ἰ δρώσει δὲ χθὼν κρίσεως σημεῖον ὅτ' ἔσται.
Ἥ ξει δ' οὐρανόθεν Βασιλεὺς αἰῶσιν ὁ μέλλων
Σ άρκα παρὼν πᾶσαν κρῖναι, καὶ κόσμον ἅπαντα.
Ὄ ψονται δὲ Θεὸν μέροπες πιστοὶ καὶ ἄπιστοι,
Ὕ ψιστον μετὰ τῶν ἁγίων ἐπὶ τέρμα χρόνοιο
Σ αρκοφόρον. Ψυχὰς ἀνθρώπων βήματι κρινεῖ.

Χ έρσος ὁ τὰν ποτὲ κόσμος ὅλος. καὶ ἄκανθα γένηται.
Ρ ίψουσιν δ' εἴδωλα βροτοὶ, καὶ πλοῦτον ἅπαντα.
Ἐ κκαύσει δὲ τὸ πῦρ γῆν, οὐρανὸν, ἠδὲ θάλασσαν
Ἰ χνεῦον. Ῥήξει δὲ πύλας εἱρκτῆς αἴδαο.
Σ αρξ' τότε πᾶσα βροτῶν ἀπ' ἐλευθέριον φάος ἥξει.
Τ οῦς ἁγίους, ἀνόμους τε τὸ πῦρ αἰῶσιν ἐλέγξει.
Ὁ ππόσα τὶς πράξας ἔλαθεν, τότε πάντα λαλήσει.
Σ τήθεα γὰρ ζοφόεντα Θεὸς φωστῆρσιν ἀνοίξει.

Θ ρῆνος δ' ἐκ πάντων ἔσται, καὶ βρυγμὸς ὀδόντων.
Ἐ κλείψει σέλας ἠελίου ἄστρων τε χορεῖαι,
Ὀ υρανὸν εἱλίξει, Μηνῆς δέ τε φέγγος ὀλεῖται.
Ὑ ψώσει δὲ φαράγγας, ὀλεῖ δ' ὑψώματα βουνῶν.

Ὕ ψος δ' οὐκέτι λυγρὸν ἐν ἀνθρώποισι φανεῖται:
Ἴ σα τ' ὄρη πεδίοις ἔσται; καὶ πᾶσα θάλασσα
Ὀ υκ εἰς πλοῦν ἥξει. Γῆ γὰρ φρυχθεῖσα κεραυνῷ,
Σ ὺν πηγαῖς, ποταμοὶ δὲ καχλάζοντες λείψουσιν.

Σ άλπιγξ δ' οὐρανόθεν φωνὴν πολύθρηνον ἀφήσει.
Ὠ ρύουσα τὸ μέλλον, καὶ δὴ πήματα κόσμου.
Τ αρταρέοντε χάος τότε δείξει γαῖα χανοῦσα.
Ἥ ξουσιν δ' ἐπὶ βῆμα Θεοῦ βασιλῆες ἅπαντες:
Ῥ εύσει δ' οὐρανόθεν ποταμὸς πυρὸς, ἠδέ γε θείου.

Σ ῆμα δὲ τοὶ τότε πᾶσι βροτοῖς ἀριδείκετον, οἷον
Τ ὸ ξύλον ἐν πιστοῖς, τὸ κέρας τὸ πολύμενον ἔσται.
Ἀ νδρῶν εὐσεβέων ζωὴ, πρόσκομμάτε κόσμου.
Ὕ δασι φωτίζον πιστοὺς ἐν δώδεκα πηγαῖς.
Ῥ άβδος ποιμαίνουσα σιδηρείη γε κρατήσει.
Ὅ υτος ὁ νοῦν προγράφεις ἐν ἀκροστιχίσιν Θεὸς ἡμῶν.
Σ ωτὴρ ἀθάνατος Βασιλεὺς, ὁ παθὼν ἕνεχ' ἡμῶν.

Quod

Quod Latinis verbis interpretati sunt Acrostichi Græca remanente.

J *udicii fuerit cùm signum, terra madebit.*
E *cœlo veniet Princeps per sæcla futurus.*
S *cilicet, ut carnem præsens, & judicet orbem.*
O *mnis homo hunc fidusq; Deum, infidusq; videbit,*
V *nà cum sanctis excelsum fine sub ævi.*
S *ede sedens animas censebit, corpora & ipsa.*

CH *ersos erit mundus, spinas feret undiq; tellus.*
R *ejicient simulachra homines, & munera Ditis.*
I *nquirens portas infringet carceris atri.*
S *ic etenim cunctæ veniet lux libera carni*
T *unc Sanctis. Ignis sontes æternus aduret.*
O *ccultos actus omnes & quisque loquetur.*
S *ed tenebrosa Deus collustrans pectora pandet.*

TH *renus erit cunctis, & stridor dentis adesi.*
E *ffugiet solis jubar, astrorumq; choreæ.*
O *mne poli Lumen solvetur, & aurea Luna.*
V *alles extollet, collesq; à vertice perdet.*
V *squam nec celsum mortalibus, aut grave quicquam.*
I *nde æqui montes campis, Hinc cærula Ponti*
O *mne ratis spernent onus. Hiscet fulmine tellus.*
S *ic fontes simul arescent, & fluminis alvei.*

S *tridula tunc querulum sonitum tuba fundet Olympo,*
O *rbis grande malum rugiens, & damna futura.*
T *artareumq; Chaos monstrabit terra dehiscens.*
E *t venient omnes reges Magni ante tribunal.*
R *efluet & cœlo tunc sulphuris amnis & ignis.*

S *ic Sanctorum hominum fient manifesta sepulchra.*
T *unc fidis lignum, cornu atq; optabile fiet.*
A *tq; piorum vita hominum, nocumentáque mundi*
V *ndis lustrabunt bisseno in fonte vocatos.*
R *ex Pastoris erit nobis & ferrea virga.*
O *mnipotens Deus est præscriptus versibus istis.*
S *ervator nostro æternus Rex passus amore.*

Versus hos quidam hoc modo efferunt, ut Acrostichis Latina hæc contineat.

JESUS CHRISTUS DEI FILIUS SERVATOR CRUX.

J *udicio telluris erit sudoribus omen.*
E *rumpetq; alto, carnem qui judicet, atq;*
S *uspensum (tanti est Regis præsentia!) mundum.*
V *iderit inde omnis, vel si perfecta fides est,*
S *ive hæc nulla, Deum sanctosq; in finibus ævi.*

C *arnis amasius, & pulpâ vestitus amicâ:*
H *ic animis albâ è sellâ jus dicet, eritq;*
R *erum campus inops, tribuli nascentur: opesq;*
I *nvisæ fient homini, atq; jacebit imago.*
S *olventur portæ Stygii Plutonis ab illo.*
T *unc quodvis ista gaudebit luce cadaver.*
V *ir sacer, atq; ex lex flammâ dignoscitur, atq;*
S *citur id integrum quicquid tamen usq; latebat.*

Ducet

D *ucet enim lampas reseratis foribus intrò.*
E *t multi plangent, multi ringentur, & astra*
I *nducent choreæ legem. Facies tam Solis opacà,*
F *lexum erit & cœlum; nullâ quoq; luce Diana*
I *mplebit valles, & quassa cacumina reddet.*
L *abentur colles hominum fastidia, toti*
I *ncipient æquor fieri montes: mare demum*
V *elivolum nulli, quum tellus fulmine aresset.*
S *ubsident fontes, & nusquam fluminis unda.*
S *uspectum cœlo sonitum dabit ære recurvo*
E *julans tuba, perniciem mundiq; labores:*
R *ecludetq; Chaos immensum terra dehiscens.*
V *ndiq; convenient reges, sedemq; videbunt.*
A *cœlo rivus flammæ, undæ sulphuris atri.*
T *am benè factum judicium mortalibus, atq;*
O *ptatum cornu signum cum gente fideli:*
R *es æquè una piis vita, orbiq; institus error.*
C *lara duodenis illustrans fontibus unda*
R *oboreumq; pedum toto dominabitur orbe.*
V *ersibus ex scriptus Deus his primò relictura*
X *enophilus nostra causa rex ultima passus.*

Sed hi versus multis in locis vitiosi ex alio aliquo poëticès non admodum perito desumpti sunt: sive id auctoris, sive librarii culpa, & negligentia contigerit.

Eusebii de Sibyllæ judicium.

Eusebius in sua narratione insistens, adjungit hoc de Sibylla: *Et hæc virgo perspicuè vaticinari potuit. Hanc ego quidem beatam judico, quam Servator providentiæ suæ erga nos vatem elegit. Verùm multi sunt qui hanc ista vaticinatam non credunt. Quamvis Sibyllam Erythræam vatem fuisse consiteantur. Sed suspicantur aliquem nostræ religionis poëticæ Musæ non inexpertem hæc condidisse carmina, essecq; illa adulterina, & falsò Sibyllæ vaticinia dici: cùm utiles sententias habeant multam voluptatum licentiam amputantes, & ad temperatam & honestam vitæ conservationem ducentes: Est autem veritas in propatulo: eò quòd nostræ religionis viri tempora diligenter & exactè collegerunt, non posse conjectari, quòd poëma hoc à quopiam sit post Christi factum descensum, & judicium. Est enim in confesso Ciceronem poëma hoc legisse, illudq; & in Romanam dialectum transtulisse, & commentariis suis inseruisse. Denique hunc imperante Antonio interemptum. Antonium verò postea ab Augusto superatum, qui quinquaginta sex annos imperavit: & huic Tiberium successisse, cujus tempore Christi adventus illuxit, ac nova populi successio constitit. De quo eminentissimum Italiæ Poëtarum loqui puto, ubi ait:*

Acrostichin hanc revera Sibyllæ, non fictitiam.

Prodiit in lucem hominum genus inde novorum:

Et iterùm in alio quodam Bucolicorum loco, ubi adjicit.

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas, &c.

Hæc *Eusebius:* Quòd si lector hujus Vergilianæ Eclogæ contextum, & interpretationem videre cupiat, legat quæ in eodem libro ab Eusebio verè Christiana scripta sunt.

Cicero de Acrostichi.

At cùm *Eusebius* hic Ciceronem citet, placet Ciceronianam hoc loco sententiam inserere, & judicium ejus de hac Acrostichi. Ita enim scriptum reliquit *libro* 2. *de Divinatione:*

Sibyllæ versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur: Quorum interpres nuper falsa quædam hominum fama dicturus in Senatu putabatur, eum, quem revera regem habeamus, appellandum quoq; esse regem, si salviesse vellemus. Hoc si est in libris, in quem hominem, aut in quod tempus est? Callidè enim, qui illa composuit, perfecit, ut quodcunque accidisset,

disset, prædictum videretur, hominum & temporum definitione sublatâ. Adhibuit etiam latebram obscuritatis: ut iidem versus aliâs in aliam rem posse accommodari viderentur. Non esse autem illud carmen furentis, cùm ipsum poëma declarat (est enim magis artis, & diligentiæ, quàm incitationis, & motus) cùm verò ea quæ ἀκροστιχὶς dicitur, cùm deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, ut in quibusdam Ennianis, quæ Ennius fecit: id certè magis est attenti animi, quam furentis. Atque in Sibyllinis ex primo versu cujusq; sententiæ, primis literis illius sententiæ carmen omne prætexitur: hoc scriptoris est non furentis, adhibentis diligentiam non insani.

Superiùs citavimus duo oracula hujus Sibyllæ, quibus nomen CHRISTI Servatoris per ænigmata artificiosè exprimitur: quod non est opus hic repetere. Tantùm adjiciemus aliquot locos, quibus manifestè CHRISTI adventum, miracula, passionem, & extremum judicium describit. De uno solo veróq; DEO cognoscendo ita scribit à principio primi libri suorum oraculorum. Tres enim primi libri huic Erythrææ sine controversia tribuuntur.

Εἷς Θεὸς, ὃς μόνος ἄρχει ὑπερμεγέθης, ἀγένητος,
Παντοκράτωρ, ἀόρατος, ὁρῶν μόνος αὐτὸς ἅπαντα.
Αὐτὸς δ' οὐ βλέπεται θνητῆς ὑπὸ σάρκος ἁπάσης: &c.

Et statim post hæc adjicit:

Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ' ἡγήτορα κόσμου,
Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχθη.
Αὐτογενὴς, ἀγένητος, ἅπαντα κρατῶν διαπαντὸς
Πᾶσι βροτοῖσιν ἐνὼν τὸ κριτήριον ἐν φάει κοινῷ,
Τῆς κακοβουλοσύνης δὲ τὸν ἄξιον ἕξετε μισθὸν,
Ὅττι Θεὸν προλιπόντες ἀληθινὸν, ἀενάοντε
Δοξάζειν, αὐτῷ τε θύειν ἱερὰς ἑκατόμβας
Δαίμοσι τὰς θυσίας ἐποιήσατε, καὶ τρίβον ὀρθὴν
Εὐθεῖαν προλιπόντες, ἀπήλθετε, καὶ δι' ἀκανθῶν,
Καὶ σκολόπων ἐπλανᾶσθε: Βροτοὶ παύσασθε μάταιοι
Ῥεμβόμενοι σκοτίῃ, καὶ ἀφεγγεῖ νυκτὶ μελαίνῃ,
Καὶ λίπετε σκοτίην νυκτὸς, φωτὸς δὲ λαβέσθε:
Οὗτος ἰδοὺ πάντεσσι σαφὴς ἀπλάνητος ὑπάρξει.

Unus qui solus regnat Deus, atque supremus,
Omnipotens, nunquam genitus, qui conspicit ipse
Omnia, mortali non aspectabilis ulli
Corporeis oculis.
Hunc colite, hunc unum, qui solus regnat in orbe:
Qui solus semperq; fuit, semperq; futurus.
Non genitus, per se constans, tenet omnia semper,
Et viget in cunctis mortalibus, atque vigorem
Sensibus insinuat, communis luminis auctor.
Præmia sed pravæ mentis digna accipietis.
Quandoquidem æternoq; Deo veroq; relicto.
(Cui decus & sacro debetur victima ritu)
Manibus infernis fecistis sacra superbi,
Insaniq;, viâ rectâ veraq; relictâ,
Erratis per iter scopulis, & sentibus horrens.
Desinite in tetræ noctis titubare tenebris
Vani mortales, patet en cunctis errore sine ullo
Solis luce suo qui lumine cuncta serenat.

Ubi apertè ostendit præter illum summum æternum, omnipotentemque Deum, nullum alium esse, cui adoratio debeatur: Dæmonibus Gentes sacrificare, cæcasq; in tenebris palpare: & paulò post addit eos qui geniti sunt ex hominibus, Deos neutiquam dici posse.

Natos ex hominibus Deos esse nõ posse.

Ἐιδὲ γενητὸν ὅλως καὶ φθείρεται: οὐ δύνατ' ἀνδρὸς
Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυπωμένος εἶναι.

Et quod progenitum est prorsùm interit: exq; virili
Femineoq; nequit membro Deus esse creatus.

In sequentibus exactâ narratione describit historiam creationis mundi, ut dubium non sit Sibyllam hæc accepisse, vel ex Libris Mosis, vel ex traditione patrum, qui post diluvium hanc à majoribus acceptam doctrinam, posteris per manus tradiderunt.

Mundi creatio.

Ὕψιστον Βασιλῆα, ὃς ἔκτισε κόσμον ἅπαντα.
Εἶπας γεινάσθω, καὶ γείνατο. Ἥδρασε καὶ γῆν
Ταρτάρῳ ἀμφίσκαλον, καὶ φῶς γλυκὺ αὐτὸς ἔδωκε
Οὐρανὸν ὕψωσε, γλαυκὴν δ' ἥπλωσε θάλασσαν. &c.

Supremum regem (ne temnas) *qui mundum condidit omnem.*
Sic fatus fiat, factum est: namq; ipse locavit
Quæ cingatur aquis, & cingat Tartara Terram.
Dulce dedit lumen, cœlum subvexit in altum,
Et mare cœruleum explicuit.

Deinde hominis creationem subjungit his verbis:

Formatio hominis.

Καὶ τότε δὴ μετέπειτα πλάσεν πάλιν ἔμπνοον ἔργον;
Εἰκόνος ἐξ ἰδίης ἀπομαξάμενος νέον ἄνδρα,
Καλὸν θεσπέσιον, τὸν δὴ κέλετ' ἐν Παραδείσῳ
Ἀμβροσίῳ ναίειν: ὃς οἱ καλὰ ἔργα μεμήλη.

Rursum finxit opus spirabile: namq; recentem
Expressit propriâ ducens ab imagine pulchrum,
Præstantemq; virum: & viridaria jussit amœna
Incolere, ut studiis operam navaret honestis.

Addit & fœminam ereptam è latere viri, traditam uxorem Adæ: utrique vetitum ne de fructu prohibitæ arboris degustarent: deceptos à Serpente præcepto Dei non obtemperasse: expulsos fuisse ex Paradiso, texisse pudenda foliis ficus. Coluisse terram multo labore: Deumq; misertum calamitatis eorum, eos consolatum esse, serpentem punivisse: Inde numerosa sobole repletam fuisse terrã: Tum demum hanc Adæ posteritatem distribuit in plures ætates, quibus successu temporis depravati homines Dei provocarunt iram. *Noam* patriarcham inter reliquos pietatis amantem Dei jussu arcam ædificasse, in qua cum uxore, filiis, & nuribus servatus est, tempore cataclysmi illius generalis, quo periit omne genus humanum.

Dicit & alio in loco CHRISTUM filium Dei venturum.

Christum Dei filium esse.

Σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νόησον
Ἀθανάτοιο Θεοῦ χριστὸν παῖδ' ὑψίστοιο.
Αὐτὸς πληρώσει τοῦ Θεοῦ νόμον, οὐ καταλύσει.
Ἀντίτυπον μίμημα φέρων, καὶ πάντα διδάξει
Τούτῳ προσκομίσουσ' ἱερεῖς χρυσὸν προφέροντες,
Σμύρναν, ἀτὰρ λίβανον.

Tu verò mente teneto
Æterni natum Christum, summiq; Parentis.
Ille Dei legem complebit, non violabit.

Persi-

Persimilem formam referens, & cuncta docebit
Illi libabunt aurum, myrrhamq; ferentes
Thusq; Sacerdotes.

De felicitate in adventu CHRISTI ita loquitur.

Ἐυφράνθητι κόρη, καὶ ἀγάλου. Σοὶ γὰρ ἔδωκεν
Ἐυφροσύνην Αἰῶνιος, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν
Ἐν σοὶ δ' οἰκήσει. Σοὶ δ' ἔσσεται ἀθάνατον φῶς.
Ἐν δὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ἐν οὔρεσιν ἄμμις ἔδονται
Χόρτον, παρδάλιέσ τ' ἐρίφοις ἅμα βοσκήσονται.
Ἄρκτοι σὺν μόσχοις νομάδιον αὐλισθήσονται,
Σαρκοβόρος τε λέων ἄχυρον φάγετ' ἐπὶ φάτνῃς
Ὡς βοῦς. Καὶ παῖδες μάλα νήπιοι ἐν δεσμοῖσιν
Ἄξουσιν, πηρὸν γὰρ ἐπὶ χθονὶ θῆρα πτοήσει.
Καὶ βρεφέεσσι δράκοντες ἅμα σφίσι κοιμήσονται
Κ' οὐκ ἀδικήσουσιν. Χεὶρ γὰρ Θεοῦ ἔσσετ' ἐπ' αὐτοῦς.

Gesti, læta puella, Tibi nam gaudia semper
Duratura dabit cœli terræq; Creator,
In te habitaturus. Tibi lux æterna manebit.
Cumq; lupis agni per montes gramina carpent.
Permixtíq; simul Pardi pascentur & hœdi.
Cum vitulis ursi degent armenta sequentes.
Carnivorúsq; leo præsepia carpet uti bos.
Et pueri infantes captas in vincula mittent,
Terrebitq; feras in terris debile corpus.
Cum pueris Draco terribilis placideq; cubabit
Nec lædet: quoniam Domini manus obtegit illos.

Felicitas in adventu Christi.

CHRISTI miracula in vita hac proponit, his verbis.

Καὶ τότε δὴ νοσεροὺς ἰήσεται, ἠδ' ἐπιμώμους
Πάντας, ὅσοι τούτῳ πίστιν ἐνὶ ποιήσονται.
Βλέψουσιν δὲ τυφλοὶ, ἀτὰρ βαδιοῦσι τε χωλοὶ,
Κωφοί τ' εἰσαΐσουσι, λαλήσουσ' οὐ λαλέοντες.
Δαίμονας ἐξελάσει, νεκρῶν δ' ἐπανάστασις ἔσται,
Κύματα πεζεύσει,

Et quæ sequuntur:

Ille quidem morbis pressos sanabit, & omnes
Lapsos, quotquot ei fident, cæciq; videbunt.
Incedent claudi: surdis audire licebit.
Insolitas mutis dabitur formare loquelas.
Expellet furias, oppressi morte resurgent,
Placabit fluctus, &c.

Miracula Christi.

Et libro secundo longa narratione describit adventum postremum CHRISTI ejusq; judicium, malorum pœnas, & felicitatem piorum.

Αἱ ὁπόσαι κεῖνην τὴν ἡμέραν ἀθροίσουσιν.
Ἀχλὺς γὰρ ζοφερὴ σκεπάσει τὸν ἀπείρονα κόσμον.
Αὐτολίης δύσεως τε μεσημβρίας τε, καὶ ἄρκτου.
Καὶ τότε δὴ ποταμός τε μέγας πυρὸς αἰθομένοιο
Ῥεύσει ἀπουρανόθεν, καὶ πάντα τόπον δαπανήσει;
Γαῖάν τ' Ὠκεανόν τε μέγαν, γλαυκήν τε θάλασσαν.

Mundi finis.

Væ quibus illam
Contigerit vidisse diem. Namq; omnis ab ortu
Solis ad occasus, austroq;, aquiloneq; mundus
Tetræ involvetur noctis caligine cæca.
Tunc ardens fluvius cœlo manabit ab alto
Igneus, atque locum consumet funditùs omnem,
Terramq;, Oceanumq; ingentem, & cœrula ponti.

Addit præterea plurima, quibus graphicè horrendum mundi interitum, & formidabilem exitum depingit. Postea CHRISTUM Dominum judicem omnium hominum proponit:

Ἡνίκα δ' ἀθανάτου Θεοῦ αὔθιτοι ἀγγελιτῆρες
Ἥκαρ, Ἐρομιὴλ, Οὐριὴλ, Σανιὴλ, Ἀζαήλ τε,
Αὐτοὶ ἐπιστάμενοι ὅσα τὶς κακὰ πρόσθεν ἔρεξεν
Ἀνθρώπων, ψυχάς τε ἀπὸ ζόφου ἠερόεντος
Εἰς κρίσιν ἄξουσιν πάσας ἐπὶ βῆμα Θεοῖο
Ἀθανάτου μεγάλου. Εἷς γὰρ μόνος ἄφθιτος ἔστιν,
Αὐτὸς ὁ Παντοκράτωρ, θνητῶν ὁ δικάσπολος ἔσται
Καὶ τότε νερτερίοις ψυχὰς, καὶ πνεῦμα, καὶ αὐδὴν
Δώσει ἐπουράνιος, καὶ τ' ἀστέα ἁρμολόεντα
Ἁρμοῖς παντοίοις, σαρξὶ σάρκες, καὶ νεῦρα,
Καὶ φλέβες, ἠδὲ καὶ δερμὰ. Περὶ χροῒ δ' αἱ πρὶν ἔθειραι
Ἀμβροσίως πηχθέντα, καὶ ἔμπνοα κινηθέντα
Σώματ' ἐπιχθονίων μίαν ἡμέραν αὐστήσονται.

Extremum judicium.

Tunc verò æterni Genii Patris immortalis
Hecar, Eromiel, Uriel, Saniel, Azaelq;,
Quæ mala quisque hominum patraverit antè scientes,
Et tetris animas tenebris caliginis omnes
Judicio sistent ad formidabile Patris
Magni, immortalis solium. Nam solus & unus
Conditor omnipotens rerum non interit unquam.
Juraq; dicturus mortalibus æqua sedebit.
Et tunc infernis animas, flatumq;, sonumq;
Cœlestis tribuet, compactaq; convenienter
Artubus ossa suis, carnes, nervosq; repostos,
Et venas, pellemq; priorem, cæsariémq;
Sic conjuncta suis terrestria corpora ritè
Membris una dies reddet vitalibus auris.

Multa sequuntur ad hanc judicii Divini descriptionem: de pœnis quibus mali afficientur: & de beatitudine æterna, in quam beati & Electi DEI recipientur post mundi abolitionem. Quæ Sibylla tam exactè describit, ut videatur ea ex Prophetis & Euangelio desumpsisse.

Atq; inter cætera hujus Erythrææ Phœbadis oracula, multa citantur de *Antichristo*, de ejus miraculis: & quo modo per ejus imposturas multi seducentur à via recta, & condemnationi æternæ adjudicabuntur:

Καὶ Βελίας ἥξει, καὶ σήματα πόλλα ποιήσει
Ἀνθρώποις. τότε δ' αὖ ὁσίων ἀπανάστασις ἀνδρῶν.

Antichristus.

Et Belial veniet, facietq; insignia multa
Inter mortales: Tunc sanctorum resurrectio virorum.

Alii

Alii legunt:

Τότε δ' ὁζίων ἀποκατάστασις ἀνδρῶν
Ἐκλεκτῶν, πιφῶντε, λεηλαζίητε χυθῆτην.
Tunc sancti funditùs atq;
Electi fidiq; eversi diripientur.

Deniq; proponit multis nationibus interitum, & ruinam, propter idololatriam, & cultum divinum mortuis hominibus tributum, qui tamen uni soli DEO conditori omnium rerum debetur.

Hæc Sibylla vixisse perhibetur ante Trojana bella, quando res Argonautarum gestæ sunt: vaticinatáq; est in Græcia Troë Ili & Ganymedis patre in Phrygia regnante: ut testatur *Suidas in* Ἴλιον: de qua hoc quoq; subjicit ἐν Λιβερίᾳ: *Romani cùm ex Sibyllinis oraculis cognovissent coïtur am esse terram, sirerum humanarum preciosissima in eam conjicerentur: alii aurum, alii argentum, alii fruges, alii quod quisq; maximi æstimabat aggerebant, & se divinis responsis satisfacere arbitrabantur. Sed nihilominùs permanente voragine, Curtius vir & aspectu pulcherrimus, & animo præstantissimus, se quid Sibylla diceret rectiùs aliis intelligere dixit. Rem enim Reipublicæ maximi esse precii viri virtutem: eamq; oraculo postulari.* *Tempus quo vixit hæc Sibylla.*

Quòd autem *Suidas* illam Tarquinii temporibus alibi fuisse dicit, confundit Sibyllarum nomina, & tempus: ut alii multi, qui in hac antiquitatis obscuritate, & confusione unam ab altera non discernunt, est enim difficillimum id certò præscribere, cùm una eadémq; Phœbas diversis in locis vaticinata sit, & ab iis locis diversa sortita sit nomina. Ut de hac dicitur, quæ *Sicula, Sardica, Gergethia, Rhodia, Lucana, & Samia* ab auctoribus vocatur.

Eusebius illam tempore Romuli vixisse tradit: post Ilii excidium annis quadringentis, & quinquaginta.

Strabo Cretensis Cosmographus insignis Augusti ætate, duas hoc nomine dictas fuisse Phœbadas memoriæ prodidit: Unam antiquissimam, alteram recentiorem, quæ responsa dabat Alexandri Magni tempore cujus verba sunt hæc *libro* 14. *Erythris nata fuit priscis temporibus Sibylla mulier fatidica, & divino furore incitata. Alexandri etiam tempore alia fuit ibidem orta, & itidem vates nomine Athenais.* Idem *Strabo lib.* 17. *Degeneris quidem nobilitate etiam Erythræam Athenaidem effatam ferunt: quæ Erythræa antiquæ Sibyllæ similis fuerit.* Divus *Hieronymus in Chronicis* ait: *Sub Romulo agnoscitur Sibylla Erythræa.* *Augustinus lib.* 18. de Civitate Dei, *cap.* 23. *Romuli tempore*, inquit, *nonnulli Erythræam vaticinatam fuisse ferunt. Hæc sanè Erythræa quædam de Christo manifesta conscripsit, quæ etiam nos in lingua Latina (per nescio cujus interpretis imperitiam, sicut post cognovimus,) versibus malè Latinis, & non stantibus legimus. Nam vir clarissimus Flaccianus, qui etiam Proconsul fuit, homo facilimæ facundiæ, multæq; doctrinæ, cùm de Christo colloqueremur, Græcum nobis codicem protulit, carmina esse dicens Sibyllæ Erythrææ:* Et paulò post addit *Augustinus: Nonnulli sanè Erythræam Sibyllam, non Romuli; sed belli Trojani tempore fuisse scripserunt.* *Lactantius* eam asserit vixisse Anno Mundi 3212. Ante Christum 760. ut legimus *lib.* 1. *cap.* 6. *& lib. de ira Dei, cap.* 22. Alii eam floruisse annis 480. post captam Trojam: Eamq; præter oracula & Prophetias, scripsisse odas & hymnos in honorem Deorum, & quædam de palpitatione. Inventrix dicitur lyræ triangularis. *Secunda Sibylla Erythræa fuit Alexandri tempore.*

De suo genere & patria ita scribit sub finem *libri tertii:*

Ταῦτά σοι Ἀσυρίης Βαβυλώνια πίχεα μακρὰ
Ὀισρομανὴς πεφιλιτῶσα θεσπιωσύνας θνητοῖς
Ὥστε πεφηδῆσαι μὲ βροτοῖς αἰνίγμασι θεῖα.
Καὶ καλέσει βροτοί με καθ' Ἑλλάδα πατρίδ' ἄλλης.

& cætera, quæ à principio ejus historiæ proposuimus.

Constat illam inter cæteras Sibyllas fuisse nobilissimam: ejusq; scripta Sacrosanctè servata esse apud omnes nationes, maximè Erythris, unde Romani ea Romam transferri procurarunt. Eaq; in suis scriptis apertè fatetur, quod de solo summoq; DEO colendo scripserit, illi dictatum fuisse à Spiritu illius Summi, & æterni DEI:

Αὐτός μοι τάδε πάντα Θεὸς μέγας ἀεναός τε
Εἶπε προφητεῦσαι: τάδε δ' ἔσεται οὐκ ἀτέλεστα;
Οὐδ' ἀτελέτητα, ὅτικεν μόνον ἐν φρεσὶ θείη.
Ἄψευστον γὰρ πνεῦμα Θεοῦ πέλεται κατὰ κόσμον.
Ipse mihi Deus hæc dedit omnia vaticinari,
Magnus & æternus, qui quod vel mente reponit,
Non fieri prorsus nequit, & contingere finem.
Namq; Dei nescit mentiri Spiritus orbi.

Et post mundi renovationem ostendit beatos electos securè & tranquillè victutos, sub tutela & protectione Dei altissimi:

Υἱοὶ δ' αὖ Μεγάλοιο Θεοῦ περὶ νάον ἅπαντες
Ἡσυχέως ζήσοντ' εὐφραινόμενοι ἐπὶ τούτοις:
Οἷς δώσει Κτίστης, ὁ δικαιοκρίτης τε Μόναρχος
Αὐτὸς γὰρ σκεπάσειε μόνος, μεγάλως τε παράστας,
Κύκλοθεν ὡσεὶ τεῖχος ἔχων πυρὸς αἰθομένοιο.
Ἀπτόλεμοι δ' ἔσονται ἐν ἄστεσιν, ἠδ' ἐνὶ χώραις:
Ὦν χεὶρ γὰρ πολέμοιο κακοῦ, μάλα δ' ἔσεται αὐτοῖς:
Αὐτὸς ὑπέρμαχος ἀθάνατος, καὶ χεὶρ Ἁγίοιο.
Interea magni proles secura Tonantis
Circum ædem venient, & lætabuntur in illis.
Namq; Creator erit, (qui judicat omnia justè
Omnia qui solus Princeps regit,) auctor eorum.
Solus enim præsens claudet munimine tutos:
Ardentiq; velut muro, circumdabit igne.
Ergo urbes nullo bello, sedesq; tenebunt,
Quando nulla manus belli premet: ipsa sed illos
Æterni armipotens defendet dextera Sancti.

Codex antiquus tale vaticinium tribuit Erythrææ:

Cerno Dei Natum, qui se demisit ab alto,
Ultima felices referent cùm tempora soles,
Hebræâ quem virgo feret de stirpe decora.
In terris multum est teneris passurus ab annis:
Magnus erit tamen hic divino carmine vates;
Virgine matre satus, prudenti pectore verax.

De ea *Arias Montanus:*

Dicitur hæc vates postremi nuncia sæcli
Innotuisse, Deum tunc fore verè hominem:
Prævidisse Agnum paleis fœnoq; cubantem,
Nutritum officio, lacteq; virgineo.

Ex Templo *Senensi:*

De excelso cœlorum habitaculo prospexit Deus humiles suos: & nascetur diebus novissimis de virgine Hebræâ in cunabulis terræ.

Ex *Ruilio:*

Postremis sæculis Deus humiliabitur. Genus Divinum fiet homo. Divinitas humanitati associabitur. Agnus super fœnum statuetur, & à virgine nutrietur.

Ex

Ex *Thoma Garzono:*

Virgo pura Deum suo lacte nutriet hominem factum. Is versabitur inter homines sicut mortalis: & mortales ab interitu vindicabit.

L. Fenestella scribit mille Erythrææ Sibyllæ fuisse Romam versus adportatos C. Curione, & Constantino Magno Coss.

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus:

Servator veniet cælo demissus ab alto;
Aurea qui mundo sæcula restituet.
Auferet omne malum: vitam mortalibus ægris
Reddet: in hoc solo vita salusq; sita est.
Hoc omnes pravi persolvent judice pœnas,
Atque æterna pii gaudia percipient.

Non est dubium harum Sibyllarum prædictiones, & oracula de rebus futuris diversa à diversis excerpta fuisse, & successu temporis transcripta verbis, & sententiis differentibus: ideò in multis antiquis voluminibus differentiæ nõ mediocres inveniuntur. Ut liquet ex antiquis auctoribus, qui multa ex Sibyllinis scripta in medium adferunt, quæ in exemplari regio non inveniuntur. Et *Lactantius Firmianus* quædam citat, quæ licèt eundẽ sensum referant, verbis tamen dissimilibus efferuntur: quòd evenisse reor ex Priscorum Patrum negligentia, qui hæc Sibyllina scripta suis immiscuerunt operibus, ad vanitatem Philosophorum Gentilium refutandam, non quod existimarent Phœbadum harum auctoritatem quicquam facere ad veritatẽ Christianæ religionis, quæ Prophetarum, Apostolorum, Sanctorumq; Martyrum testimonio satis confirmata est, ut non indigeat vatum profanorum, Poëtarum, & Sibyllarum consensu non necessario: ut ait *Augustinus: Si quid veri de Deo Sibylla, aut Orpheus aliive gentilium vates, aut Philosophi prædixisse perhibentur, id quidem valet ad revincendam paganorum vanitatem, non autem ad Christianæ religionis auctoritatem complectendam.* Joannes Episcopus Chemensis, Archiepiscopi Saltzburgensis à Suffragiis Opusculum doctum & Christianum conscripsit, cui titulum adscripsit ONUS ECCLESIÆ in quo septem ætates mundi complectitur: in eo *cap.* 65. citat Sibyllæ Erythrææ vaticinia, quæ Venetiis in Bibliotheca S. Georgii Majoris servantur, quæ de his septem statibus hoc modo disserunt: *De septem Ecclesiæ statibus.*

De primò statu hæc leguntur: *Postquam taurus pacificus sub levi mugitu mundi climata tributo concludet, illis diebus Agnus cœlestis veniet.* Per taurum significatur Augustus Cæsar, qui terrarum orbem suo dominio subjecit, & sub cujus Imperio Agnus cœlestis, h. e. Christus *natus* est, & subjicit Phœbas: *venient autẽ dies, quibus virtus inundationis* (hoc est, baptismi) *illustretur in aquis: & Leo Monarcha convertetur ad Agnum; qui omnibus illustret, & regna subvertet.* Et paulò post: *In ultima autem ætate humiliabitur proles Divina; jungetur humanitati Deitas; jacebit in fœno Agnus, & puellari officio educabitur Deus & Homo. Signa præcedent apud Apellas recutitos* (hoc est, Judæos pelle præputii circumcisos) *& mulier annosa* (sc. Elisabetha) *concipiet puerum præscium* (Joannem, Christi præcursorem) *Bootem Orbis mirabitur, & ducatum præstabit ab ortu* (tribus nempe Magis) *Hic habens pedes triginta duos, sexq; pollices. Eliget sibi ex piscatoribus & dejectis numerum duodenarium, unumq; Diabolum, non in gladio bellove.* *Primus status Ecclesiæ.*

De secundo statu ita scribit: *Salus igni accubans modicis Leonis spoliis vestietur, ut pote paucis rebus temporalibus fulcietur. Nigrum convertetur in rubrum. Æneadem urbem, regesq; subjiciet, sed in hamo piscantis, in dejectione & pauperie superabit divitias; superbiam conculcabit morte propria: nocturna suscitabit, & commutabitur, vivet & regnabit, & consummabuntur hæc omnia: fietq; regeneratio: ultimo bonos judicabit & malos.* *Secundus status.*

Tertius status his verbis describitur ab eadem: *Hinc quatuor alata animalia consurgent in testimonium* (hoc est, quatuor Euangelistę) *nomen Agni tubis concinent, ferentes justiciam, legemq; irreprehensibilem. Cui contradicit Bestia, & abominatio, spumaq; Draconis; sed stella mirabilis orbem illuminabit.* *Tertius status.*

Quar-

Quartus ſtatus. Quartus ſtatus: *Evaneſcent Æneadarum ſimulacra, virtus, & ſuperſtitio. Alterius cultus adveniet, alterius cultor. Sed & de ſimulacris duo, de vitiis totidem uſq; in æternum in Urbe, & ad primam originem convertentur. Hinc Æneadæ gloria Byzantium deducetur: eritq; nidus delicatiſſimus, qualis non fuit: Et robuſtum decus in muliebre convertetur; donec catulos ejus Urſus devoret; Optimates Byzantinos obtenebret; decus Deucalium effeminet. Byzantium profanabunt dogmata falſa; ædificia denigrabunt; aurum ejus per Orbem, & ſpolia diſpergentur; virgines humiliabuntur; & gallus non cantabit.*

Quintus ſtatus. Quintus ſtatus: *Aſcendent in conſpectu Altiſſimi Byzantii ſcelera: Surget ſtella mirabilis quatuor Animalium habens imaginem; eritq; in turba mirabili. Danaos illuminabit, orbem illuſtrabit. In Æneade latus Piſcatoris nomen Agni uſque ad fines ſæculi virtute perducet. Inde in Æneade juncta vinctos à Diabolo liberabit. Hinc gloriabitur moriens illuſtrabit; & glorioſus erit exitus ejus.*

Sextus ſtatus. Sextus ſtatus: *Erit autem Beſtia horribilis ab Oriente veniens. Cujus rugitus uſque ad gentes Punicas audietur: ejus capita ſeptem, ſceptraq; innumera, pedes ſexcenti ſexaginta tres. Hæc erit contradicens Agno, ut blaſphemet Teſtamentum ejus, augens Draconis aquas. Reges autem & Optimates ſæculi exuret in ſudore terribili, & non diminuent pedes ejus. Stellæq; duæ conſimiles primæ ſtellæ conſurgent contra ipſam Beſtiam, & non obtinebunt uſque veniat abominatio, & voluntas Domini conſummetur. Venient in poſtremis diebus duæ lucidiſſimæ ſtellæ in peccatis mortuos ſuſcitantes, ſimiles ſtellæ priori quatuor animalium habentes faciem, reſiſtentes Beſtiæ, aquisq; Draconis, annunciantes nomen legemq; Agni, abominationis excidium: minorabunt aquas, ſed debilitabuntur in panis afflictione.*

Septimus ſtatus. Septimus ſtatus: *Poſt abominationem revelabitur veritas, cognoſcetur & Agnus, cui regiones & regna colla ſubmittent: & erunt univerſi terrigenæ convenientes in unum, ut ovile ſubeant, & virga regantur in una; & modicum tempus erit. Poſt hæc fiet multarum gentium beſtialiter viventium congregatio. Orbis in decem ſceptra dividetur: præcedent turpiſſimi concubitus, conceptus abominabiles. Tunc caput ipſorum reges multos morte afficiet, quoſdam ſub jugum mittet. Sponſa ſilebit: gallus rauceſcet. Fiet Agno contumelia; & apponet abominatio os in contumeliam, ut nomen Altiſſimi deleatur, ſibi primævam ſuperbiam adplicabit, dicens verba blaſphemiæ; donec tres pedes ſenig; abbreviati diſcurrant. Tunc apparebit veritas & juſticia: omnesq; homines abjicient abominationes, & convertentur ad Agnum: & aquam profitebuntur Apellæ, neque erit diverſa profeſſio, ſed una concordia, grex unus, idem ovile.*

Octavus ſtatus gratiæ. De octavo ſtatu cœleſti glorię ſempiternæ in quo poſt judicium apparebit redemptio noſtra, ita loquitur eadem Erythræa Sibylla: *Porrò in proximo erit examē: Audient terrigenæ minas Examinis. Ineffabilia concinentur in tuba. Venient in conſpectu agni abominationes peccatorum, & ultionis appetitus. Deſcendet ignis terribilis, qui univerſa creata uſque ad æthera concremabit. Veniet de cœlo vox terrore & metu plena advocans univerſos, ut veniant in examen. Fiet autem ineffabiliter corporis, & animæ redeintegratio: ut recipiat unusquiſque retributionem gloriæ, vel pœnæ. Tunc apparebunt vincti Reges & Principes; & videbunt Agnum in throno terribili, ut retribuat univerſis ſecundùm opera ſua: à dextra ejus benedictio, maledictio procedet à læva: judicabit autem bonos & malos; ut illos ſenſim exaltet, hos verò in ſortem Dæmonum vorabit Avernus.*

De his ſtatibus multa tractantur tam in Apocalypſi, quàm in priſcis patribus: inter quos fuit Ubertinus de Caſali ordinis Minorum, qui commentarios ſcripſit in Apocalypſin Joannis: Primus, inquit, *ſtatus inchoatus eſt in pluribus figuris Veteris Teſtamenti: in Novo autem cœpit à Chriſti nativitate, vel à miſſione Spiritus Sancti: vel à Joannis & Chriſti prædicatione, vel à Sacerdotio Zachariæ: vel à Verbo Trinitatis incarnato.* In primo *ſtatu Dei dextra plantavit vineam ſuam ſuper filium hominis:* Secundus *ſtatus dictus eſt Martyrum, cœpitq; ab Apoſtolis, & Martyrio Stephani, vel à paſſione Chriſti, & prima perſecutione Neronis.* Tertius *ſtatus fuit tempore Doctorum Primitivæ Eccleſiæ, quorum lux lucebat coram hominibus.* Quartus *quo tempore Doctores ſecundæ claſſis vixerunt*, ut Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus *& alii.* Quintus *initium habuit anno milleſimo à Chriſti paſſione.*

passione. Quintus, *in quo sumus, in adventu Christi: cujus complementum fiet in destructione Babylonicæ meretricis, quæ est Antichristus.* Sextus, *durabit usq; ad interitum Gog & Antichristi: tunc incipiet* Septimus, *qui extendetur usq; ad diem judicii: Spatia tamen temporum inter se ita sunt connexa & intricata, ut simul implicentur & cohæreant.*

Septem ætates Ecclesiæ secundum Loyerum.

Hos Ecclesiæ status *Loyerus Andegavensis* vocat septem ætates: quæ à Christi passione usq; ad finem mundi fluent: quæ signari in Apocalypsi testatur. Idem quoque notat *Joannes Chemensis* Episcopus, & eas vocat Ecclesiæ status. Quos ita describit eo tractatu, quem de *Onere Ecclesiæ* scripsit *cap.* 10. & sequentibus.

1. *Status Seminativus.*

Primus cœpit Apostolorum tempore, vocatusq; est *Seminativus:* quia per universam terram seminata est Euangelii sacrosancta doctrina: & hunc Sibylla appellat *Statum innocentiæ, dealbatum in aquis*, scilicet baptismi: ideò *in equo albo sedere* dicitur *vir*, scilicet Christus, *habens* arcum justiciæ, *& coronam* retributionis æternæ. Tunc prima persecutio cœpit: qua discipuli Domini coacti sunt separari, & dispergi per diversa loca: quæ dispersio fuit seminatio doctrinæ Euangelicæ per omnem terram. Et *primus angelus effudit phialam iræ Dei plenam* super Judæos, quorum Metropolis Hierosolyma destructa est per T. Vespasianum: & dispersi sunt omnes regiones: & hoc dicitur vulnus pessimum. *Loyerus* scribit *viro illi insidenti equo albo datam fuisse potestatem omnia vincendi.* Et *per albedinem equi* denotari puritatem doctrinæ. *Plagam* autem *primi Angeli* esse grandinem, & ignem sanguini mixtum, *missum* cœlitus *in arbores, & herbam viridem*, hoc est, martyrum cruciatus igne, gladio, lapidibus trucidatorum propter nomen Christi.

2. *Status irrigativus.*

Secundus status *à Joanne Chemensi* dicitur *irrigativus:* qui principium sumpsit ab Abele, & incrementum habuit in Patriarchis, & Sanctis Veteris Testamenti; tanquam vitis frugifera, quæ in multos palmites cum tempore dilatata, in amplam vineam erecta est per Christum, & ejus sanguine irrigata: & hæc irrigatio est *continuata Martyrum doctrina, & passione*. Tunc Diabolus excitavit Gentes in CHRISTI fideles, ut hanc DEI vineam pessundaret. Quod designatur *per equum ruffum*, hoc est, sanguinolentum *cui insidet Diabolus, & illi data est potestas sumendi pacem de terra:* nempe persecutiones magnæ suscitatæ sunt decem contra Christianos, *sub Nerone, Domitiano, Antonino, Maximino, Valeriano, & Galieno, Aureliano, Diocletiano, & Maximiano, Maxentio, & Juliano.* Tunc *Angelus secundus effudit phialam suam in mare*, hoc est, in regiones Gentium: *& facta est amara plaga* persecutionum. Et hic primus, secundusque status significatur *per statuam Danielis cap.* 2. *cujus caput erat aureum:* hoc est, perfecta & sincera Ecclesia, fulgens puritate doctrinæ, & charitate. Loyerus ait *virum insidentem equo ruffo tenentem gladium*, significare Hæreses diversas eo tempore pacem Ecclesiæ turbantes: & colluviem Barbarorum, Saracenorum, Gotthorum, Alanorum, Lombardorum, Herulorum, Hunnorum, Francorum, Vandalorumq; & aliorum Septentrionalium populorum, qui totam Europam devastarunt. *Plaga* autem *secundi Angeli est mons præcipitatus in mare, & tertia maris pars mixta sanguine*, hoc est, eversio Romani Imperii, & bella cruenta Europæ, quæ pars mundi est tertia.

10. *Persecutiones.*

3. *Status illuminativus.*

Tertius status dicitur *illuminativus:* cœpitq; sub Constantino, qui Ecclesiæ locum dedit, & prædicationem Euangelii liberam permisit. Et hic status comparatur *statuæ Danielis, cujus pectus & brachia erant argentea:* Tunc puritas illa *aurea* versa est in *argentum:* hoc est, propter affluentiam divitiarum Patres illi inflati scientia, & auctoritate, insolescere cœperunt. Restiterunt tamen viriliter hæresibus turbantibus Ecclesiam: & hic status designatur *per equum nigrum, cui insidet vir tenens stateram, sine ponderibus*, hoc est, sine bonis operibus: Et *Tertius Angelus effudit phialam suam in flumina & fontes*, hoc est, in doctrinam Euangelicam, quam doctores falsi suis hæresibus obscurarunt, & eloquentiâ fucatâ depravarunt.

Loyerus ait mysterium tertiæ ætatis demonstrari *per equum nigrum, cui insidet vir manu tenens bilancem.* Nempe hoc notari ignorantiæ tenebras: in quibus tamen

justicia aliqua locum habuit: quod probatur ex legibus stabilitis in Hispania à Gothis; Francis, Burgundionibus, & Vandalis in Gallia, ab Alanis & Saxonibus in Germania, ab Hunnis in Pannonia: à Longobardis in Italia: ab Arabibus & Saracenis in Persida & Ægypto. *Plaga tertii Angeli est stella nomine Absynthus, quæ corruens è cœlo, tertiam fluviorum & fontium partē convertit in Absynthium: cujus amaritudine infectæ sunt aquæ, & tertia pars hominum perit.* Hoc est, per hæreses, superstitiones, idololatriam, Mahometicaq; dogmata, quæ infinita bella invexerunt in mundum, cædesq; & supplicia majoris partis hominum.

4. Status ascensivus.

Quartus status, qui à *Chemensi* dicitur *ascensivus*, comparatur *statuæ Danielis, cujus venter, & femora erant ærea:* designaturq; *per Ecclesiam Thiatyræ, & per equum pallidum:* hoc est, per hypocrisim falsorum fratrum, qui veritatem Domini in superstitiones, & justiciam ex operibus, fictámq; puritatem vitæ converterunt: multósq; falsa religione, & palliata simulatione seduxerunt: *Pallido equo insidet mors & subsequitur infernus. Sessori data est potestas in quatuor partes terræ; ut fame, gladio, peste, & bestiis mortalibus nocent. Tunc Angelus quartus effudit phialam suam in solem:* hoc est, offuscat lumen cœlestis doctrinæ; ut ignorantiæ æstu, ariditate, & igni torqueantur homines: idq; non solùm de corruptione Ecclesiæ intelligi potest, sed de falsa Mahometi doctrina, quę omnes mundi partes occupavit, & seduxit. Secundùm Loyerum mysteriū quartæ ætatis ostenditur *per equum pallidū, cui mors insidet, & subsequitur Infernus.* Quibus rebus signantur bella, fames, pestis, ignorantia, Dæmonū potestas in Magos, bella Christianorū contra Turcas, Grę corum contra Occidentales principes; Guelforum & Gibelinorum &ç. simul doctrina de nostra salute ita offuscata, & corrupta, ut tenebræ densissimæ, & palpabiles infusæ videantur mentibus hominū. Ideò *plaga quarti Angeli* dicitur esse, *dum solis, lunæ, & astrorum pars tertia tenebrosa redditur*; per superstitiones, cultúmq; DEI falsum · & Alcoranum Musulmannorū, quo Turcæ, Arabes, Saraceni, Persæ, Africani, Æthiopes, & ferè omnes Orientales Europæiq; Græci detinentur alieni à puritate doctrinæ Euangelii.

5. Status remissivus.

Quintus status *remissivus* dicitur: quia in eo clementia DEI apparet: quæ mortalibus aliquam remissionem largitur ab austeris Priscorum Patrum institutis: & hic repręsentatur *per Danielis statuam, cujus crura erant ferrea:* nempe hoc sæculo homines esse duros, implacabiles, & indomitos, nisi malleo & incude tractentur. Cùm enim Deus homines animadvertat non amplius esse aptos ad supplicia tormentorum secundi status, neq; ad perfectionem vitæ, & doctrinæ sequentium statuum, remisit suæ Ecclesiæ tantas difficultates, propter duriciem cordis hominum: qui hac remissione licentiùs abutentes, remissiùs & frigidiùs charitatem sequuntur: & opum possessionibus elati per omnes delicias, & vitæ illecebras securi vitulantur: ita, ut cùm Satan non potuerit Christianorum fidem subvertere per æmulationem Synagogæ Judæorum, per tyrannorum persecutiones, hæreticorū pravitatem, Hypocritarum simulatam, & fucatam religionem, nunc singula Ecclesiæ membra per carnalium illecebrarum stimulos inficit In hoc statu *locustæ per quinos menses* (hoc est, per quinq; sensus carnis) *homines vexant doloribus, & cruciatibus, tanquam scorpionum punctūris.* Et hæ dicuntur *habere capillos mulierum, quibus mores fluxi, & effeminati* significantur. Hic status quoq; figuratur *per meretricem sedentem super bestia, in quam quintus Angelus effudit phialam iræ DEI, ut regnum bestiæ fiat tenebrosum:* ut fastu superbiæ, & voluptatibus Ecclesia corrupta à primæva puritate deficiat. Hoc in loco Lector consulat *Chemensem cap.* 19. *& sequentibus* ubi debacchationem Ecclesiæ Prælatorum & reliquorum hominum describit audacissimè. *Loyerus* mysterium hujus quintæ ætatis dicit esse, *dum animæ sanctorum clamant ad Deum poscentes vindictam sanguinis eorum:* quo designatur tyrannis horrenda, quæ conscientias bonorum captivas detinet, & torquet mille hæresibus in medium revocatis, superstitionibus, & idololatria. *Plaga quinti Angeli est stella descendens è cælo, cui data est clavis abyssi. Quo aperto ascendit fumus crassus & densus tanquam è fornace: & Sol,*

Luna;

luna, & astra obscurata sunt: ex fumo ortum ducunt locustæ illæ loricatæ, quæ scorpionum aculeis sæviunt, vexabuntq; mensibus quinq; homines, qui characterem DEI non gerunt in frontibus suis.

Sextus status quinto conjunctus est: in quo bella multa movebuntur: *insurget gens contra gentem, & regnum contra regnum; erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus per loca. Tunc tradent vos,* (inquit CHRISTUS Matth. 24.) *in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Idem quoq; legitur apud *Lucam* 21. & *Marcum* 13. Sed hic & septimus status nondum elapsi sunt, sed sequentur suo tempore à DEO præfinito. 6. Status cum 5. conjunctus.

Septimus status qui dicitur *remissivus* incipiet *à futura prædicatione Enoch & Heliæ:* vel in secundo CHRISTI adventu: quando sua illustratione interficiet Antichristum, durabitq; usque ad extremum judicium. Eritq; hic status arra quædam cœlestis pacis, & quædam temporalis beatitudo: quo Sabbatum repræsentatur & adaptatur septimo diei, qui est sanctificatus ab omni opere servili fruens requie & pace: ut ait *Augustinus 2. de Civitate Dei cap. 7. Post sextum millenarium fiet Sabbatismus,* id est, vocatio sancta post labores annorum sex millium. Sex annorum millibus tanquam sex diebus impletis sequetur veluti Sabbati septimus in annis mille postremis, quibus justos deliciis spiritualibus fruituros multi existimaverunt. De hoc *in Apocalyps. 20. v. 4. Qui non adoraverunt bestiam vivent, & regnabunt cum Christo mille annis.* Et ad Hebræos 4. *Relinquetur Sabbatismus populo Dei:* & oportet dari fidelibus pacem & regnum pacis sublatis universis Christi adversariis: *quando Christus* (secundùm *Apostolum* 1. Corinth. 15.) *tradet regnum Deo patri, cùm evacuaverit omnem Principatum & potestatem, & virtutem.* Ubertinus de Casali (secutus priscorum opinionem, quæ ab Heliæ familia manare dicitur,) ait, *ante legem usque ad Abrahamum fluxisse annorum duo millia; postea duo millia sub Lege: exin præsumuntur duo millia sub tempore Messiæ completum iri:* ut secundùm *trinam* Legem *Naturæ, Scripturæ, & Gratiæ* tres binarii accipiantur: secundùm mysteria sanctissimæ Trinitatis, Septimus millenarius incipiendus conjicitur in Statu attributo Spiritui Sancto. Qui est tertius generalis totius mundi, vel septimus specialis Ecclesiæ status, instar gratiæ septiformis. 7. Status remissivus.

Post interitum *Antichristi, quem* CHRISTUS *interficiet Spiritu oris sui, Angelus septimus effundet phialam suam in aërem,* qui est habitatio Dæmonum: *& fient tonitrua, & fulgura, & terræmotus magnus qualis nunquam fuit: Tunc fracta est civitas magna, & congregatio iniquorum:* Et quæ sequuntur *Apocalyps.* 16. Et postea *cap.* 18. Post bellum agni contra Antichristum, *descendit Angelus de cœlo habens potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria ejus:* hoc tempore septimi status dabitur clara intelligentia omnium Prophetiarum. Ideò *facies septimi Angeli* dicitur *lucida sicut Sol.* Ideò à secundo CHRISTI adventu (qui erit in tertio mundi statu) usque ad finem mundi per influentiam Spiritus Sancti scriptura Sacra apertissimè patebit. Tunc finietur carnalis Ecclesia, & Spiritualis sequetur vita, in qua perficietur Ecclesia.

Status hi *tres* mundi ita Sanctæ Trinitati adaptantur, ut primus censeatur esse DEI *Patris:* quo viguit *Lex Naturalis* & scripta, locumq; habuit Vetus Testamentum *usq; ad Christum Servatorem,* quando in carne mundo innotuit: suoq; adventu fundavit Ecclesiam adimplendo Legem, & reformando Synagogam, recipiendóq; Gentes ad veri DEI cognitionem: vocaturq; hic status mundi secundus, *status Gratiæ & reformationis:* nam Servator Ecclesiam in suis membris fœdatã reformavit: & sub finẽ hujus secundi status Antichristus & Diabolus ejicientur foràs. Tũc incipiet tertius mundi *status perfectionis,* qui decurret per septimum Ecclesiæ statum, durabitq; usq; ad extremum judicium: & hic Status attribuitur *Spiritui Sancto,* qui à Patre & Filio procedit, propriéque *Spiritus veritatis* appellatur: *is docebit* homines *omnem veritatem.* Tunc erit tertius Christi adventus: in quo tam persona

quàm operibus clarescet: quia tunc incipiet regnum DEI, & carnalis vita devorabitur, ut Spiritualis vivificetur. Eritq; hic status quietis temporalis, & Paradisi cœlestis figura, gloriæque sempiternæ. Tunc veniet Christus ad judicium, quod Sibylla vocat examen, quo *reddet unicuique secundùm opera sua: & mors destruetur; eritq; Deus omnia in omnibus.* 1. Corinth. 15. Finis enim omnium statuum erit vita æterna.

8 *Status Ecclesiæ.*

Octavus status beatitudinis æternæ, cœlestis, & perpetuæ tranquillitatis: *in qua præparata sunt piis quæ oculus non vidit, auris non audivit, neque in cor hominis ascendit.* 1. Corinth. 2. & ut dicit *Gregorius in Homilia super Lucæ* 14. *Nulla lingua dicere, nullus intellectus capere sufficit, ergo nec calamus comprehendere potest, quæ sint illa sempiternæ civitatis gaudia, quid sit Angelorum choris interesse, cum beatissimis Spiritibus gloriæ Conditoris assistere. Præsentem Dei vultum cernere, in circumscriptum Lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuo munere lætari.* Et hic erit finis Apocalypseos, nempe status septimus Ecclesiæ militantis, qui erit figura & initium status Ecclesiæ triumphantis immediatè subsequentis: *Quando DEVS absterget omnem lachrymam ab oculis piorum: & ibi non erit amplius luctus, nec clamor, nec dolor. Apocalyps.* 21.

Hæc sunt quæ boni isti viri suis operibus immiscuerunt desumpta ex Sibyllinis scriptis, & priscorum Patrum: consona scripturis sacris: quæ Lectori utilia fore judicavi.

CUMÆA.

CUMÆA SIBYLLA.

Cumæa Erophile, vel Symmachia.

Arcani Phœbus censetur carminis auctor;
Cumæo expressi quod Pythia e tripode

TERTIO LOCO multi constituunt *Cumæam Phœbadem*, quæ & *Cimmeria* dicta est: quòd Cumis Italiæ ad Lacum Cimmerium vaticinata sit. De qua *L. Piso Censorius*, & *Nævius* libro de primo bello Punico, mentionem faciunt: de ea quoq; *Pausanias in Phocicis*, ait. *Jam post illam* (nempe Erythræam) *eam quæ fatidica etiam fuit è Cumis, quæ sunt in Opicis, & Demo fuisse nomine appellatam, Hyperochus vir Cumanus scripsit. Ejus tamen fœminæ prædictionem omninò nullam Cumani, quam cuiquam ostenderint, habuerunt. Ostendunt tantùm urnulam in Apollinis lapideam: in ea Sibyllæ condita ossa dicitantes.* Georgius Cedrenus de hac ita loquitur: *Amasitus filius Joas regnavit annis viginti novem. Hujus ætate Sibylla Cumæa innotuit.* Aristoteles *lib. de mirabilibus auscultationibus* de ea scriptum reliquit: *Cumæ in Italia ostenditur quoddam, ut videtur, conclave subterraneum Sibyllæ fatidicæ, quàm diutissimè vixisse, & virginem permansisse perhibent, patria quidem Erythræam: à quibusdam verò Italis incolis Cumæam, ab aliis Melanchrenam dictam.*

De eadem *Justinus* in admonitorio ad Græcos: *Per facile*, ait, *erit vobis rectam religionem ex parte aliqua, & ea quæ proximè ad Prophetarum accedunt doctrinam, à veteri Sibylla ex afflatu quodam mirifico per sortes ac responsa vos docente perspicere.* Cumæa Basilica. *Hanc Babylone ortam, Berosi, qui Chaldaicam historiam scripsit, filiam, ad Campaniæ oras nescio quo modo pervenisse ferunt, ubi responsa dedit in urbe, cui Cumæ nomen est, sexto à Bajis (qui locus Thermas Campanas habet) lapide. Vidimus sanè, ea in urbe cùm essemus, locum quendam, ubi Basilicam ingentem uno fabrefactam saxo conspeximus, rem profectò maximam, & admiratione omni dignissimam, ubi oracula eam reddidisse, qui res patrias à majoribus suis quasi per manus traditas acceperant, affirmabant. In media autem Basilica nobis illi ostenderunt tria solia ex eodem excisa lapide, quibus aqua repletis lavisse ibi eam, & stolâ sumptâ in penitissimam se Basilicæ ædem eodem extructam saxo abdere, atque in media ea æde super sublimiore gradu è throno considere solitam, & sortes ad eum modum promulgasse dixerunt. Hujus Sibyllæ tanquam fatidicæ cùm per multi alii meminêre scriptores, tum etiam Plato in Phædro. Mihi certè quidem is videtur, cùm in illius vaticinia incidisset, vates divinitate donasse. Videbat enim prædictiones ejus ad rem conferri: ac proinde admiratione ductus in libro ad Menonem fatidicos laudat, & ad verbum ita scribit: Rectè profectò Divinos eos appellaverimus, quos modò vocamus fatidicos & vates: nec minùs hos etiam in Reipublicæ administratione versantes homines, quàm reliquos, atque insuper eos quoque dixerimus divinos esse, atque Numine instigari afflatos, nec non à* DEO *agitari attonitos, qui res multas, & magnas rectè & verè dicunt, nihil eorum quæ loquuntur intelligentes. Manifestò & apertè ad carmina respiciens Sibyllæ. Huic enim haudquaquam, sicuti Poëtis, etiam postquam poëmata scripsere, facultas fuit corrigendi, atque expoliendi responsa sua, juxta exquisitionem numerorum, & dimensionum carminis rationem. Sed in ipso afflatus tempore, sortes illas suas explebat, & evanescente instinctu ipso, simul quoque dictorum memoria evanuit. Atque hæc ipsa causa est, quamobrem non omnes carminis numeros Sibyllæ servant oracula. Quin ipsi quoque, cùm in urbe ea essemus, indicibus, qui hospites ad ea quæ visenda sunt ducere solent, ostendentibus, qui nobis loca etiam, in quibus illa est vaticinata, commonstrarunt, vidimus loculum quendam ex ære elaboratum, ubi reliquias ejus servari dicebant. Insuper inter alia omnia, quæ indices isti exposuerunt, illud quoque fuit, à majoribus se audivisse, quòd qui responsa ab oraculo excipiebant, quia tum ab eruditione alieni fuissent, multoties in accuratiore numerorum observatione erraverint. Et proinde istam illi carminum quorundam inconcinnitatis attulerunt causam. Quòd cùm vates ipsa mentis emotione, & afflatu libera, dictorum suorum memoriam non retinuerit; tum qui oracula scripto mandabant, propter imperitiam, numerorum observandorum accurata ratione exciderint. Quapropter Platonem in Sibyllæ oracula innuentem de vatibus hoc dixisse constat, ita scribentem: Cùm multas magnásq; res rectè & verè dicunt, nihil eorum quæ loquuntur intelligentes.*

Porrò cùm in poëticis numeris, neque in ea, quæ apud vos clara habetur eruditione, viri Græci, res veri DEI *cultûs sint sitæ, relictâ deinceps carminum, & orationum exquisitâ ratione, ad dicta Sibyllæ, citra contentionis studium, animum advertentes, cognoscite tandem, quorum vobis illa bonorum futura sit conciliatrix, Servatoris nostri* JESU CHRISTI *adventum disertis verbis clarè præditens. Qui cùm Dei sit verbum, virtute ac potentiâ ab eo indiscretum, homine, qui juxta imaginem & similitudinem Dei conformatus est, assumpto, ad memoriam nos priscorum parentum nostrorum religionis revocavit. Quam qui ex eis prognati sunt mortales relinquentes, invidi Dæmonis instinctu, ad eorum qui dicuntur & non sunt, utpote falsorum Deorum, delapsi sunt cultum. Quòd si vos addubitatio aliqua conturbat, quo minùs creationē hominis credatis, eis duntaxat fidem habete, quorum vos auctoritatem sequi debere existimatis. Ac scitote oracula vestrum*

à quo-

à quopiam, ut hymnum & laudem omnipotentis ederet Dei, rogatum, sic illud in medio hymno recinisse:

Ὃν πρῶτον πλάσας μερόπων, Ἀδὰμ δ' καλέσας.

Quem primum finxit mortalem dixit Adamum.

Atque hymnus hic à multis, qui mihi noti sunt, asservatur ad eos coarguendos, qui omnium testificatione confirmatæ veritati credere nolunt. Itaque, viri Græci, si falsam de iis, qui non sunt, diis imaginationem salute vestra antiquiorem non habetis, credite, sicut dixi, antiquissimæ & priscæ Sibyllæ, cujus libri in universo extant orbe, de iis qui dicuntur, non sunt autem, Diis, mirifico quodam præpotentis Numinis afflatu sortibus vos datis docenti; De futuro autem Servatoris nostri JESU CHRISTI *adventu, ac de rebus ab eo gerendis liquidò, & apertè vaticinanti. Harum namque rerum cognitio perneccessaria fuerit, sacrorum virorum prædictiones antecedens præmeditatio. Denique si quis opinetur ab antiquissimis quibusque, sicuti apud vos nominati fuerunt, Philosophis, de Deo discendam esse rationem, Alcmonem is & Mercurium audiat: illum quidem in libris de eo suis Deum* πάγκρυφον, *id est*, prorsus occultum *nominantem. Hunc verò clarè & manifestè dicentem.* Θεὸν νοῆσαι μὲν ἐστι χαλεπὸν, φράσαι δ' ἀδυνατόν, ᾧ καὶ νοῆσαι δυνατόν. Deum intelligentiæ comprehendere difficile est, eloqui autem impossibile ei quoque, cui intelligentia illum nosse sit possibile. *Undequaque ergo, & modis omnibus scire convenit, nullo planè pacto aliter aut aliunde de* DEO, *vel de recta religione disci quicquam posse, quàm à Prophetis solis, qui divina inspiratione afflati vos docent, & instituunt.*

At quòd superiùs de templo sive Basilica hujus Sibyllæ Justinus loquitur, id duravit ab antiquitate usque ad nostra tempora, nempè ad Annum Domini 1539. cùm grandi & pavenda terræ concussione, mugitibus, & tonitruis, è profundo murmurantibus, vorago subita se aperuit è medio Lacu Lucrino prope Bajas, unde summa incolarum trepidatione, metu, & excidio tantùm cinerum, & pumicum factâ eructatione emersit, ut Bajæ, Puteoli & tota circumvicina regio iis oppleta sit: erupitque è medio lacu mons altus, qui aquam sinus illius marini retrocedere coëgit, locumque totum longè latéque occupavit, submersa Bajarum urbe inferiore: cujus adhuc hodie conspiciuntur ruinæ sub undis, ab iis qui præternavigant. Atqui mons hic novus, quo tempore Neapoli habitarem in Arce superiore (quæ S. Thermi, vel à monasterio inferiore S. Martini vocatur,) Anno 1558. nondum coaluerat, neque ascensum præbebat tutum; quòd pumices ac tophi, cineresque ex quibus vasta illa congeries assurgit, nondum benè compacti, & simul cohærentes essent. Et marini fluctus, qui verberant montis basim strepunt undique ingenti fragore & sonitu concutientium se invicem pumicum, longè ac latè totum littus complentium; & natantium propter levitatem. *Templum Sibyllæ terræmotu eversum Anno 1539.*

Quod ad Sibyllæ specum attinet, hodie quoque ostenditur super lacu Averno: & prope lacum templum Apollinis rotundum cum summa voluptate, & admiratione sæpiùs vidi, quod tamen longa antiquitate, ac temporis injuria ex majori parte fractum, & pervium patet. Ex hoc templo per callem angustum ascensus ducit ad Speluncam Sibyllæ vastam & spatiosam, artificiosa tamen testudine excavatam. Hæc longo amplo; meatu sub monte extensa, tandem muro obducto finitur: quem *Adrianus P. M. extrui* jussisse fertur: propterea quòd plurimi peregrini potissimùm Scholastici nescio qua curiositate ducti, per anfractus illos subterraneos, obscuros, & multiplici ambage reticulatos sese in inferiora loca demittebant, cúmq; illis reditus liber non daretur, lucernis propter ignitas exhalationes suffocatis, miserrimo vitæ exitio suæ stultitiæ pœnas dabant. Non desiere tamen *Sibyllæ specus.* *Multi in Sibyllæ antro pereunt.*

tamen eodem anno, quo illic degebam, quatuor Scholastici Belgæ, ut existimabantur, fracto muro se in eas voragines demittere, ex quibus post triduum evomiti sunt, corporibus igne ustulatis & suffocatis. In eodem antro ad dextram visitur amplum cœnaculum, cujus parietes opere tessellato (quod Mosaicum vocamus) circumquaq; cum tota concameratione exornati sunt eleganti artificio: ad cujus finem tria sunt cubicula excavata in eadem montis rupe, ubi videntur scamna lapidea, & loculi aqua semper calida pleni, qui vulgò appellantur *Balnea Sibyllæ*: neq; hi tantùm unquam æstuant, quin semper eò ingredi sit tutum. Descriptionem ejus ampliorem, Deo volente, publicabo cum tempore, eo *tractatu* quem scripsi *de rebus memorabilibus Puteolorum, Bajarum, Cumarum, montiumq; Paussylippi, Miseni, Serpentarii, & lacuum Averni, Lucrini, Cimmerii, maris mortui, piscinæ mirabilis, antri mortalis, Sudatorii Thermarum Bajanarum*, in cujus anfractibus subterraneis videri statuam æneam equestrem incolæ fabulantur, ad quam qui pervenit, & incolumis evadit inspiratione fatidica afflatus, futura multa prædicit, & somniorum interpres redditur certissimus. Sed perniciosam multis factam somniatoribus opinionem ostendam falsam, & vanam esse.

NB.

Hanc specum ita describit *Vergilius lib. 3. Æneid.*

Huc ubi delatus Cumæam accesseris urbem,
Divinosq; lacus, & Averna silentia ripis,
Insanam vatem aspicies: quæ rupe sub ima
Fata canit, foliisq; notas, & nomina mandat.
Quæcunq; in foliis descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atq; antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neq; ab ordine cedunt.
Verùm eadem verso tenuis cùm cardine ventus
Impulit, & teneras turbavit janua frondes,
Nunquam deinde cavo volitantia prendere saxo,
Nec revocare situs, aut jungere carmina curat.
Inconsulti abeunt, sedemq; odere Sibylla.

Sibyllina oracula foliis dabantur.

Donatus locum hunc interpretatur: *Morem*, inquit, *Sibyllæ dixit Poëta, & quo in loco sit; & quo ordine singulorum desideriis respondeat. Sumit*, inquit, *folia, & iis responsa conscribit, ordinat & dimittit. Veniunt homines, considerant folia, & futura cognoscunt. Sed hoc habet mos contrarium: quippe si ventus impulerit fores, & ordinationem foliorum turbaverit: pereunt consulta, & dubii remeant, qui instructi fuerant redituri.*

Ad hunc locum alludit *Juvenalis, Satyra* 8.

Quod modò proposui, non est sententia: verum est.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

De eadem Spelunca *Vergilius* 6. *Æneidos* ita loquitur.

At pius Æneas arces, quibus altus Apollo
Præsidet, horrendæq; procul secreta Sibyllæ
Antrum immane petit; magnam cui mentem animumq;
Delius inspirat vates, aperitq; futura: Et paulò post:
Excisum Euboicæ latus ingens rupis in antrum,
Quò lati ducunt aditus centum, ostia centum,
Unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ.
Ventum erat ad limen, cùm Virgo, Poscere fata
Tempus, ait. Deus ecce Deus. Cui talia fanti
Ante fores subitò non vultus, non color unus,
Non compta mansere comæ: sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorq; videri,
Nec mortale sonans, afflata est Numine quando
Jam propiore Dei. Et paulò post subjicit:

Talibus

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages, antroq; remugit,
Obscuris vera involvens. Ea frænafurenti
Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.

Ovidius 14. *Metamorphosis* hoc antrum ita describit:

Littora Cumarum, vivacisq; antra Sibyllæ
Intrat: & ut Manes adeat per Averna paternos
Orat: at illa diu vultum tellure moratum
Erexit; tandemq; DEO furibunda recepto,
Magna petis, dixit, vir factis maxime: Et iterum:
Respicit hinc vates, & suspiratibus haustis
Nec Dea sum, dixit; nec sacri thuris honore
Humanum dignare caput: neu nescius erres:
Lux æterna mihi, carituraq; fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo placuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere dictis
Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego pulveris hausti,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, ut peterem juvenes quoq; protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamq; juventam,
Si Venerem paterer. Contempto numine Phœbi
Innuba permaneo. Sed jam felicior ætas
Terga dedit, tremulóq; gradu venit ægra senectus;
Quæ patienda diu est. Nam jam mihi sæcula septem
Acta vides; superest numeros, ut pulveris æquem;
Tot centum messes, tot centum musta videre.
Tempus erit, cùm de tanto me corpore parvam
Longa dies faciet, consumptaq; membra senecta
Ad minimum redigentur onus: nec amata videbor;
Nec placuisse Deo. Phœbus quoq; forsitan ipse
Vel non agnoscet, vel dilexisse negabit.
Usq; adeò mutata ferar, nulliq; videnda:
Voce tamen noscar; vocem mihi Fata relinquent.

Servius hanc historiam breviter perstringit, super 6. *Æneidos*: ubi *Vergilius* ait, *Longæva Sacerdos*: de hac Cumæa Phœbade intelligens. *Hanc Apollo*, inquit Servius, *pio amore dilexit, & ei obtulit quod vellet arbitrium. Illa hausit arenam manibus, & longam vitam poposcit: Cui Apollo respondit, id posse fieri, si Erythram insulam, in qua habitabat, relinqueret, & eam nunquam videret. Profecta igitur Cumas tenuit. Quod cùm cives ejus cognovissent, sive invidia, sive miseratione commoti, ei Epistolam miserunt creta antiquo more signatam: quâ visâ terrâ (nam erat de ejus insulâ,) in mortem resoluta est.* *Erythræa Phœbas venit Cumas*

Agathias lib. 1. *Spelunca erat*, ait, *utrinque patentior, & profunda, penitissimisq;, & amplissimis penetralibus, voraginibusq; immensis in abruptum descenderat. Hanc ferunt Sibyllam Italicensem illam, & magnam incoluisse, quæ Phœbo capta, & Spiritu divino instincta petentibus futura prædiceret. Si quidem Æneæ Anchisæ filio tradunt se adeunti omnia prædixisse, quæ illi essent in posterum occursura:* Et *in lib. de origine urbis Romæ*; ait: *Addunt præterea quidam Æneam in eo littore Euxini cujusdam comitis matrem ultimo ætatis affectam circa stagnum, quod est inter Misenum Avernumq; extulisse: atque inde loco nomen inditum, qui etiam nunc Euxinus sinus dicitur. Cumq; comperisset ibidem Sibyllam mortalibus futura præcinere, in oppido quod vocatur Cimbarionis, venisse eò scisci-* *Prochyta sepultura.*

tatum de ſtatu fortunarum ſuarum: aditiſq; fatis vetitum, ne is cognitam in Italia ſepeliret Prochytam cognatione ſibi conjunctam, quam incolumem reliquerat: Et poſtquam ad claſſem rediit, reperitq; mortuam, in inſula proxima ſepeliſſe, quæ nunc quoq; eodem eſt nomine dicta: ut ſcribunt Vulcatius & Acilius Piſo.

Ad hanc referri debet illa *Vergilii* Ecloga, quam *Pollioni* tribuit: de qua *P. Ramus* in ſuis prælectionibus ita ſcribit: *In hac quarta Ecloga Poëta* Γενεθλιακὸν *Salonini deſcribit, quem ſic Pollio filium, Salonis in Dalmatia victis, ſuum cognominavit: permultaq; ipſius ortui tribuit, quæ Chriſto à Sibyllinis dicuntur attributa. Quæ ſunt etiam ita à Chriſtianis probata, ut Græci hanc Eclogam Græcè converterint. Et Divus Hieronymus ad Paulinum affirmet Maronem ſine Chriſto Chriſtianum fuiſſe. Divusq; Auguſtinus ſentiat Spiritum Sanctum per os inimicorum loquutum. Satis etiam conſtat Secundianum Pictorem, & Marcellianum oratorem, hujus Eclogæ verſibus conſideratis Chriſtianos factos eſſe.* Ejus principium tale eſt:

Ecloga Vergilii quarta.

Sicelides Muſæ, paulò majora canamus, &c.
Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.
Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo.
Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cœlo demittitur alto. Et poſtea;
Te duce ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita perpetua ſolvent formidine terras. Et iterùm:
At tibi prima, puer, nullo munuſcula cultu
Errantes hederas paſſim cum baccare tellus,
Mixtaq; ridenti colocaſia fundet acantho. Iterúmq;
Et tibi ſincero, puer, ubera lacte graveſcent;
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Ubera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipſa tibi blandos reddent cunabula flores:
Occidet & ſerpens: & fallax herba veneni
Occidet: Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.
Molli paulatim flaveſcet campus ariſtâ:
Incultiſq; rubens pendebit ſentibus uva:
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella: Et quæ ſequuntur.

Totam hanc Eclogam recitat *Euſebius*, & interpretatur, oſtendens Vergilium animadvertiſſe ex Sibyllæ oraculis, quæ legerat, vicinum eſſe tempus adventus CHRISTI, qui ex virgine natus ſecundùm carnem aureum ſæculum reduceret, in mentibus nempe piorum: qui per Chriſtum Servatorem expiati ab omni peccato vitam æternam poſſiderent.

De hujus Phœbadis nomine plurimùm diſcrepant inter ſeſcriptores. *Pauſanias* illam vocat *Demo*: alii *Amaltheam*. *Suidas Eriphilen*. Alii *Phemonoën*, *Vergilius Deiphobem* Glauci filiam, qui & ipſe clarus fuit vaticiniis & divinatione; *Ariſtoteles Melanchrenam* cognominat.

De tempore quoque, quo floruerit, non minor eſt diverſitas. Quidam hanc fuiſſe aſſerunt, quæ Tarquinio libros fatales vendidit. Ut affirmat *Lactantius lib. de ira Dei, cap.* 23. ubi inquit: *Cumæa quidem volumina, quibus Romanorum fata conſcripta ſunt, in arcanis continentur. Cæterarum ferè omnium libelli quo minùs in uſu ſunt omnium, non vetantur.* Et *lib.* 1. *de falſa religione*, inquit, *Harum omnium Sibyllarum carmina & feruntur, & habentur, præterquam Cumææ: cujus libri occuluntur: nec eos ab ullo, niſi à quindecim viris, inſpici fas eſt. Nævius*, qui primo bello Punico cum reliquis ſtipendia fecit, & id carmine deſcripſit, de ea quædam ſcripta reliquit: Quòd ſi verum ſit eam eſſe quæ detulerit ad Tarquinium Romanorum regem fatidicos libros, ſive Priſcus fuerit, ſive Superbus, non potuit tamen ea eſſe ad

quam

quam Vergilius, & Ovidius, aliíq; testantur Æneam venisse: cùm certum sit inter Æneam, & Tarquinios intercessisse plusquam sexentos annos.

Sibyllæ Cumanæ tribuitur oraculum de uno vero & solo DEO conditore, & conservatore totius mundi: quod continetur statim à principio 4. *libri Sibyllinorum versuum*; ubi scriptum est:

Κλύε λεὼς Ἀσίης μεγαλαύχεο, Ἐυρώπης τε
Ὅσσα μελιφθέγκτοιο διὰ στόματος Μεγάλοιο
Μέλλω ἀφ' ἡμετέρου παναληθέα μαντεύεσθαι.
Οὐ ψευδοῦ Φοίβου χρησμήτορος, ὅντε μάταιοι
Ἄνθρωποι Θεὸν εἶπον, ἐπεψεύσαντο δὲ Μάντιν.
Ἀλλὰ Θεοῦ μεγάλοιο, τὸν οὐ χέρες ἔπλασαν ἀνδρῶν
Εἰδώλοις ἀλάλοισι λιθοξέστοισιν ὁμοῖον: *& paulò post:*
Ἀλλ' ὃν ἰδεῖν οὐκ ἔστιν ἀπὸ χθονὸς οὐδὲ μετρῆσαι,
Ὄμμασιν ἐν θνητοῖσι, χεὶρ δ' οὐκ ἔπλασε θνητῶν.
Ὃς καθορῶν ἅμα πάντας, ὑπ' οὐδενὸς αὐτὸς ὁρᾶθ.

Oraculum de uno & solo Deo.

Audi gens Asiæ, nimis Europæq; superba,
Hæc quæ mellisono verissima vaticinari
Ore paro: nostro dictata à Numine Magno,
Non oracla quidem dantis mendacia Phœbi,
Quem dixere Deum, quem falso nomine vatis
Vani appellarunt homines. Sed Numine Magni
Flante Dei, quem non hominum manus ulla dolavit
Mutis assimilem signis, saxoq; politis: Et iterùm.
Sed quem de terra mortali lumine non est
Cernere, metiriq; manu, neq; fingere tactum:
Omnes qui cernens, à nullo cernitur ipse.

Multa præterea sequuntur ad DEI summi potentiam, & descriptionem pertinentia: quæ lector consulere potest *lib.* 4. superiùs citato.

Illa eadem *lib.* 8. CHRISTUM dixit Patri summo DEO æqualem, per quem omnia quæ in mundo sunt creata videntur:

Ὅσσα παρ' αὐτῷ σοὶ δοκεῖ, πλήσσειν τ' ἐπενεύσεις
Σῷ παιδὶ πρὸ κτίσεως πάσης στέρνοις ἴσοισι πεφυκὼς
Συνβουλος, πλάστης μερόπων, κρίτης τε βίοιο.
Ὃ πρώτῃ στόματος γλυκερῇ προσφθέγξατο φωνῇ,
Ποιήσομεν ἴδιον πανομοίιον ἀνέρα μορφῇ
Ἡμετέρῃ, καὶ δῶμεν ἔχειν ζωαρκέα πνοιήν.

Christus verus Dei filius.

Quæ tibi, quæq; tuo Nato annuis ipse patranda,
Qui tibi & unanimis, & par res ante creatas,
Humanæ judex vitæ, sociusq; Creator.
Ad quem oris prima tu dulci voce locutus,
Condamus hominem proprium, nostræq; figuræ
Persimilem, atq; auram vitalem demùs habere.

Et paulò post illum clarè asseverat nasci debere ex virgine Maria:

Ὑστατίοις τε χρόνοις χθόνα ἠμείξατο *
Καὶ βραχὺς ἐλθὼν Παρθένου ἐκ Μαρίας λαγόνων τε
Ἐξανέτειλε νεὸν φῶς *
Οὐρανόθεν δὲ μολὼν, βροτέην ἐνεδύσατο μορφήν.

Christus ex virgine natus.

Temporibusq; petet postremis terram *
Et brevis egressus Mariæ de virginis alvo
Exorta est nova lux. *
Ecœlo veniens mortales induit artus. Et paulò post:

Σαρκωθὲν ἦ χρόνῳ, καὶ γαστέρι ζωογονηθὲν
Ἐπλάσθη βροτέῃσιν ἰδέαις, καὶ κῆρϕ ἐπύχθη
Παρθενικοῖς τοκετοῖς. Τόδε γὰρ μέγα θαῦμα βροτοῖσι:
Ἀλλ' ὧδὲν μέγα θαῦμα Θεῷ Πατρὶ, καὶ Θεῷ Υἱῷ.
Τικτόμενον ἦ βρέφϕ, ποτὶ σπλ' ἔφθατο γηθοσύνη χθών,
Οὐρανὶϕ σπλ' ἐγέλασε θρόνϕ, ἦ ἀγάλλετο κόσμϕ.

Verbumq; volavit in alvum
Idq; suo factum est animatum tempore corpus
Mortali facie: tretum est. Puer inde creatus
Virgineo partu. Mira est mortalibus hæres:
Sed res nulla Deo Patri, Natoq; stupenda.
Hoc puero nato properavit gaudia tellus:
Cœlestis risit sedes, & gestiit orbis.

Et statim adjungit, Filium illum Dei omnipotentis recenter natum fuisse à Magis adoratum, qui ab oriente longis venientes viis Christo obtulerunt aurum, thus, & myrrham. Deducti in Bethlehem ductu cœlestis stellæ, quam secuti sunt. Et in ejus nativitate pastoribus nova gaudia cœlitùs nunciata:

Magi adorant Christum.

Καινοφανὴς ἦ Μάγοισι σεβάσθη ἄστρον ἀϕαὶϕ ἀϕῆϊ
Σπαργανοθὲν ἦ βρέφϕ δείχθη Θεοπείθεσι φάτνῃ
Καὶ λόγϕ ἡ Βεθλεὲμ πατρὶς Θεόκλητϕ ἐλέχθη.
Βουκολάτας τε καὶ αἰγονόμοις, ἦ ποιμέσιν ὀρνῶν.

Divinam Magi stellam coluere recentem,
Monstratusq; Dei præcepta sequentibus infans
Est in præsepi, quem fascia circuit, estq;
Dicta Logi Bethlem divino patria nutu,
Caprarum atq; ovium custodibus atq; bubulcis.

Eodem libro admonet homines ad resipiscentiam, & viam rectam: ut cùm piè & religiosè vixerint, vitam æternam possideant:

Σωτῆρον ἐσ' Θεοῖο, ἵνα ζοὶ κύριϕ τάδε δώῃ,
Καρποὺς ἀθανάτους, καὶ φῶς αἰώνιον ἔξεις.
Καὶ ζωλὼ ἀμάρτυντον, ὅταν πυρὶ πάντας ἐλέγξῃ.
Χωνεύσῃ γὰρ, καὶ πάντ' εἰς καθαρὸν λιτάξῃ.
Οὐρανὸν εἰλίξει, γαίης κόσμους αὐδιξει.
Καὶ τότ' ἀνάστησόῃ νέκυας, Μοῖραν καταλύσας,
Καὶ θνατὰς κέντρον, ἦ ὕστερον εἰς κρίσιν ἥξῃ:
Κρίνων θνητῶν ἦ δυσσεβέων βίον ἀνδρῶν.

Judicium de piis & impiis.

Sparge piè semen: Dominus tibi donet ut ista,
Æternos fructus, æternum lumen habebis.
Vitam incorruptam, cùm cunctos arguet igne.
Omnia nam purgans molem convertet in unam:
Cœlum convolvet, telluris operta recludet:
Manes in vitam, fatorum lege solutâ,
Et Lethi stimulis, ad judicium q; vocabit;
Judicet ut tandem mores pravosq; piosq;.

Cumanorum excidium videtur prædixisse: ut legitur *lib.* 5.

Κύμη σπλ' ἡ μωρὴ, ζιὼ νάμασι τοῖς Θεοπνεύστοις
Ἐν παλάμαισι Θεῶν, ἀνδρῶν ἀδίκων ἦ ἀθέσμων,
Ῥιψεῖσ' οὐκέτι τὸ ζὸν ἐν αἰθέρϕ ἅρμα ποδώκη.
Ἀλλὰ μόνη νεκρὴ ἐν νάμασι κυμαίοισι.

Καὶ

Καὶ τότ' ἀνέξουσι ὁμοῦ κακότητα μένοντες
Ἐιδήσῃ σημεῖον ἔχων ἀνθ' ὧν ἐμόγησε.
Κυμῶν γὰρ δῆμος χαλεπὸς, καὶ φῦλον ἀηδὲς.

Cuma autem demens, cùm tactis numine lymphis
In manibus Divûm, sceleratorumq; virorum
Dejecta, haud tantùm saltabit in æthera deinceps.
Verùm in Cumæis remanebit mortua lymphis.
Tunc adversa simul degentes perpetientur.
Scies signum habens, quia labores tolerasti.
Nam genus invisum Cumanum, gensq; proterva est.

Prædixit hæc Sibylla, sicut & aliæ omnes, multarum regionum, & urbium fatales exitus, quæ omnia lector consulere poterit in libris Oraculorum: ea autem nos consultò omittimus brevitati studentes, cùm eadem ex auctoribus cognosci possint, & judicari. Tantùm hoc sciendum est, Romanos huic Sibyllæ, omnesque Italos plurimùm tribuisse: sive quòd illa credita sit nata Cumis in Campania, sive quòd libri fata Romanæ urbis continentes ab ea scripti dicantur, & Tarquinio regi venditi. Sed nos ex aliorum opinione paulò post ostendemus illos ad Cumanam referri debere: quamvis in hac re certi aliquid statuere non possimus: cum auctores antiqui nomina omnium Sibyllarum confundant, patriamq;, & tempus quo floruerint non satis accuratè distinguant: imò & cùm vel plures vel pauciores fuisse admittant, neq; in hoc pauciore numero scripta ab invicem discernant, quæ unicuiq; propria credi debent, sed confusè omnia proponant.

Liber regius antiquus hanc prophetiam de CHRISTO Cumææ Sibillæ adsignat.

A teneris annis facie præsignis, honore
Militiæ æternæ regem sacra virgo cibabit
Lacte suo: per quem gaudebunt pectore summo
Omnia, & immenso fulgebit sidus in orbe
Mirificum. Sua dona Magi cum laude ferentes,
Objicient Puero myrrham, aurum, thura Sabæa.

De ea *Arias Montanus:*

Virgo sancta olim, cunctis & clarior astris
Mirando infantem sanguine concipiet.
Suffecto è cœlis hunc nutriet alma liquore
Uberibus propriis, lacteq; virgineo.

Ex *Ruilio:*

Virgo formosa lacte suo nutriet filium è cœlo missum.

Ex *Senensibus* inscriptionibus.

Mortis Fatum finiet trium dierum somno suscepto. Tunc à mortuis regressus in lucem veniet primus resurrectionis initium ostendens.

Ex *Garsone:*

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis
In terris similis Natus Patris Omnipotentis
Corpore vestitus.

Hujus sepulchrum *Solinus* dicit ostendi in Italia, & illam reddidisse responsa Cumis ad lacum Avernum.

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus:

Numinibus vanis divinos reddere honores
Desine, homo: æterno subjice colla Deo.
Natum ejus venerare. Illo tu vindice salvus
Iram cœlestis Numinis effugies.
Justicia illius justus statuére: nec unquam
Cocyti fies præda cremanda rogi.

CUMANA SIBYLLA.

Cumana Amalthea vel Demophile.

Venales auro redime hos rex maxime libros:
Romanas sortes pagina sacra docet.

IN HAC Phœbade non minor difficultas, & obscuritas sese offert, quàm in præcedentibus. Quidam illam asserunt eandem fuisse cum Cumæa, cum Phrygia, & Erythræa: sed diversa sortitam nomina diversis à locis, ubi oracula reddidit. *M. Terentius Varro*, qui libro rerum divinarum decem Sibyllas enumerat, Cumanam à Cumæa distinguit. Alii ejus auctoritatem secuti, dicunt hanc appellatam esse à *Cumis* urbe Locrensis agri, quæ fuit in Ionia Asiæ minoris, inter urbes olim florentissima, unde natus fuit *Ephorus* Isocratis discipulus. In ea urbe Apollo templum habuit religione, & oraculis clarissimum: cujus statuam diebus quatuor flevisse legimus, dum adversus Achaicos, regemq; Aristonicum à Romanis acerrimè pugnaretur. Vocata est ea urbs antiquitùs *à Cyme* Amazone: sitaq; est è regione Lesbi Insulæ: cujus incolæ, sicut & Lesbii, apud Græcos stupiditatis per jocum semper notati sunt. Fuit tamen omnium Ionicarum Urbium maxima, & Metropolis: In ea vaticinata est hæc Cumana Sibylla: quæ

Cumæ Locrenses unde nominatæ.

postea

poſtea in Italiam navigio perducta, *Cumas* Opicas, ubi tripodem Apollini ſacrum eſſe audivit, petivit, & ibi oracula reddidit. Multa vaticinata eſt de Romanorum potentia, & imperio futuro, quæ ſcriptis quoque mandavit. *Amaltheam* illam cognominaverunt Itali, alii *Demophilen*, vel *Herophilen: Suidas Hierophilem* vocat. *Solinus Polyhiſt. cap.* 7. dicit illam floruiſſe Olympiade 50. Ejusq; ſepulchrum ſuâ ætate adhuc ſuperſtes fuiſſe in Sicilia ad Lilybæum promontorium. Sed *Euſebius, Samiam* patria fuiſſe ſcripſit Herophilen nomine: ac floruiſſe tempore Numæ Pompilii regis Romanorum. Ea creditur fuiſſe, quæ Tarquinio regi vendidit libros: licèt ejus nomen apud auctores non exprimatur: Nemo tamen unquam dubitavit, quin libri hi fatales ſcripti, & venditi fuerint à Sibyllarum una, ſive Tarquinio Priſco, ſive Superbo traditi ſint, nam & in eo variant ſcriptores: de hac *M. Varro, Solinus, Plinius, Dionyſius Halicarn. Aul. Gellius, Servius, & Suidas* mentionem faciunt his ferè verbis:

Anus hoſpita atq; incognita, quæ poſtea conſtanti omnium opinione Sibylla Cumana credita fuit, nomine Amalthea, Tarquinium Superbum Romanorum regem adiit, novem libros ferens, quos Sibyllinis Oraculis plenos eſſe affirmabat, eosq; velle ſe venundare dixit. Tarquinius precium percunctatus; mulier trecentos Philippicos popoſcit. Rex autem quaſi anus ætate deſiperet, irriſit, aſpernatusq; eſt libros, ob precii magnitudinem. Tunc illa foculo coram rege accenſo, tres libros ex novem combuſſit. (Dionyſius ſcribit illam feceſſiſſe à Regis conſpectu, & libros igni tradidiſſe) reverſaq; nunquid reliquos ſex libros eodem precio emere vellet regem interrogavit. Tarquinius autem multò magis irriſit aniculæ dementiam, eamq; delirare reſpondit, quòd idem precium peteret de paucioribus, quod nec de pluribus accipere potuiſſet. Tunc mulier iterùm ſecedens, alios tres exuſſit: reverſaq; denuò, illum placidè interrogavit, an tres reliquos eodem precio vellet emere. Rex mulieris conſtantia motus, ejus confidentiam minimè aſpernandam ratus eſt: Quare Sacerdotibus & Auguribus accerſitis rem geſtam ordine narravit, atq; quid agendum eſſet popoſcit. Illi autem ex quibuſdam ſignis intelligentes rem neceſſariam, & à Diis in urbis ſalutem miſſam, Regi librorum illa rejectione magnam jacturam factam eſſe demonſtrantes, quòd non omnes emiſſet, eum, ut reliquos emeret hortati ſunt, dato precio quod anus illa poſcebat Quare Rex libros tres reliquos Sibyllinorum Oraculorum plenos mercatus eſt, nihilo minore precio, quàm quod propoſitum fuerat antea pro omnibus Mulier accepta pecunia libros Regi tradidit, quorum curam diligentem adhibendam præmonuit: diſcedénsq; non ampliùs inter vivos viſa eſt. Quamobrem jam tum credi cœptum eſt, eam Sibyllam fuiſſe Cumanam: *Cui*, quemadmodum Poëta ait, *magnam mentem animumq; Delius inſpiraſſet vates. Lactantius lib.* 1. ex Varrone ſcribit, libros hos venditos fuiſſe non Tarquinio Superbo, ſed Priſco: quod etiam aſſerit *Suidas*. Priſcus enim vixit Olympiade quinquageſima, ut refert *Solinus*: quo tempore quoq; Cumanam floruiſſe aſſerit. *Plinius lib.* 13. *cap.* 13. ſcribit tres tantùm fuiſſe libros, & duobus combuſtis, unum reſervatum, & à Tarquinio emptum, quo Romanæ urbis fata continebantur.

Libri fatales Romanorum Tarquinio venditi.

Hi libri à Tarquinio empti in ſacrario templi Jovis optimi Maximi, in Capitolio, arca lapidea clauſi ſub terra diligenti curâ cuſtoditi ſunt poſtea; & *libri Sibyllini* vocati: Quorum cuſtodia *Duumviris* primò ex ordine Patricio commiſſa eſt. Deinde *Decemviris*, quorum quinque Patricii, & quinque ex plebe deligebantur: Poſtremò *Quindecimviri* ſacris faciundis electi ſunt: aucto eorum numero. Tarquinius igitur qui libros emerat, eos Duumvirûm cuſtodiæ commiſit: quorum alterum M. Attilium (quòd libros tranſcribendos Petronio Sabino tradidiſſet,) culeo inſutum in mare conjici præcepit: quod parricidarum erat ſupplicium. Duumvirûm munus hoc fuit, ſacros libros cuſtodire ſummâ fide: eos non niſi Senatûs auctoritate quoties opus eſſet adire, legere, inter-

Duumviri, X viri & XV viri ſacris faciundis.

Attilius II vir culeo injutus.

I. virûm munus.

interpretari, & quæ juberent, ut perficerentur, curare. Apollinis, sacrarumque ceremoniarum antistites esse: & quoties famem, pestilentiam, bella civilia, vel externa urbem vexare contigisset, vel prodigia aliqua nunciata essent apparuisse, eorum omnium malorum ex his oraculis remedia invenire, lectisterniis ad Deorum pulvinaria factis Deûm iram placare, prospera omnia precari, adversa, ut tollerentur rogare. Et postremò Deos omnes iratos sacrificiis factis mitigare.

De his *Dionysius Halicarnassæus lib.* 4. ita scribit: *Post ejectionem autem regum assumptis civitas Oraculorum patrocinium, viros etiam illustrissimos custodes eis designavit, qui per omnem vitam eam curam haberent, à militiâ, & aliis Urbanis muneribus immunes: publicèq; apud eos libros deposuit: sine quibus non permisit oracula aspici Sibyllina. Hi servos de publico sumptu habebant. Romani autem nihil ita custodiunt, neq; sanctum neq; sacrum, quemadmodum Sibyllina divinitùs oracula missa. Ea autem adeunt ex S. C. seditione civitatem tenente, aut calamitate aliqua magna, bello incidente, aut prodigiis aliquibus apparentibus, qualia sæpè evenire solent.*

X. viri facti. Duumvirorum numerus duravit usque ad annum Urbis CCCXXCVIII. quando plebs de suo ordine Consules creari petivit; & Oraculorum Custodes etiã ex plebe fieri voluit: tunc primùm X. viri creati sunt, lege latâ à C. Licinio, & L. Sextio Tribunis Plebis: Legéq; cautum est, ut ex plebe pars, & pars alia ex Patribus fieret. Isq; numerus permansit usque ad L. Syllæ Felicis Dictaturam, qui numerum auxit, & XV. viros creavit. Paulò autem ante Syllæ tempora Capitolium arsit L. Scipione & L. Norbano Cos. Anno Urbis DCLXXI. quo tempore fuerunt adhuc X. viri sacr. faciund. ut testatur *Dionys. lib.* 14.

XV. viri.

Servius in Vergilii versum: *Lectosque sacrabo Alma viros*, ita scribit: *Primò fuerunt duo librorum Sibyllinorum custodes, inde decem, inde quindecim usq; ad tempora Syllana. Postea crevit numerus usque ad sexaginta: sed remansit XV. virûm vocabulum. Et hic ordo duravit usque ad Theodosium juniorem. At hi libri Sibyllini integri servati sunt usque ad Olympiadem CLXXII. nempe usque ad belli Marsici, sive socialis tempus, Cn. Norbano, & P. Scipione Cos. quando vel aliquorum insidiis, vel fortuito crematum est Capitolium: simúlque & hæc Oracula igne consumpta sunt. Paulò autem post Capitolio à L. Sylla restituto, à Q. Catulo templum Jovis Capitolini dedicatum est,* (ut Festella docet lib. de XV. viris,) *Tunc C. Scribonius Curio, & Cn. Octavius Cos. ad Senatum retulerunt, ut Legati Erythras, & ad cætera Italiæ, Græciæ, Asiæq; oppida mitterentur, qui Sibyllarum carmina undique conquisita transcriberent, & Romam reportarent; maximè Erythræa, quæ cæteris nobilior, & excellentior habebatur. Itaq; missi sunt P. Gabinius, M. Otacilius Crassus, & L. Valerius Flaccus in Asiam ad Attalum regem Pergami, cujus favore, & auxilio ex Asiæ urbibus, potissimùm ex Erythris circa mille versus à privatis descriptos exceperunt, Romamq; cum cujusq; Sibyllæ nomine reportarunt. Quæ cùm à viris literarum Græcarum rudibus descripta essent, multa in iis superflua, multa mutila, & inusitata, depravataq; invenirentur; ut eorum lectio correctior esset, scripta illa tradita sunt XV. viris, quorum censurâ & judicio versus illi emendarentur: quod ab eis accuratissimè perfectum est. Et quamvis plurium Sibyllarum adportata essent Oracula, unius tamen Cumanæ vel Cumææ nomine appellata sunt.* Ut docet *Dionysius lib.* 4. Et *Lactantius lib.* 1. *Tacitus* idem confirmat his verbis: *Cùm eo tempore multa vana carmina Sibyllarum nomine circumferrentur, Tiberius jussit Samo, Erythris, Ilio, Africa & ex omnibus Italiæ coloniis conquisita carmina intra certum diem ad Præfectum Urbi L. Pisonem adferri, & judicium censuramq; XV. virorum adhiberi, ne haberi privatim liceret; quod jam à Majoribus cautum erat.*

Libri Sibyllini cremati.

Legati in Asiam missi.

Hi libri permanserunt Romæ sacrosancti usq; ad Honorii, & Theodosii junioris Imperatorum tempus: quando Fl. Stilico Honorii socer, ab Imperatore defectionem parans, ut filio Eucherio Principatum adstrueret, concitaturus in generum seditionem civium, libros hos cremavit: cujus rei meminit *Rutilius Claudius Numatianus*, dum ait, de Stilicone loquens.

Ne tantùm Geticis sæviret proditor armis,
Sancta Sibyllinæ fata cremavit opis.

XV. viri sublati à Theodosio.

Tunc absumptis Sibyllinis oraculis, *Theodosius* cùm reliquis gentilibus superstitionibus, & sacerdotiis, XV. virorum quoq; collegium, & sacerdotium sustulit.

De X. viris ita *Cicero* scribit: *Quoties Senatus Decemviros ad libros ire jussit? Nam cùm duo visi soles essent, & cùm tres Lunæ, & cùm faces, & cùm sol noctu visus esset, & cùm ex cœlo fremitus auditus, & cùm cœlum discessisse visum est, atque in eo animadversi globi; delata etiam ad Senatum Labes agri Privernatis, cùm ad infinitam altitudinem terra desedisset, Apulejaq; maximis terræmotibus conquassata esset; quibus portentis magna populo Romano bella, perniciosæq; seditiones denunciabantur: inq; his omnibus, responsa Aruspicum cum Sibyllæ versibus congruebant:* & paulò post: idem *Cicero* ait: *Quamobrem Sibyllam quidem sepositam habeamus & conditam, ut id quod proditum est Majoribus, injussu Senatûs ne legantur quidem libri: valeantq; ad deponendas potiùs, quàm ad suscipiendas religiones. Cum Antistitibus agamus, ut quidvis potiùs ex illis libris quàm regem proferant, quem Romæ posthac nec Dii nec homines esse patientur.*

Cumæ à Narsetè captæ.

Hæc igitur Sibylla sive fuerit Cumæa, sive Erythræa, quæ ex Asia venerit Cumas in Italiam, habitasse tamen creditur in eâ vastâ speluncâ, quæ & hodie quoq; super lacu Averno prope Bajas ostenditur. De qua superiùs ostendimus *Aristotelem*, ac *Justinum* fuisse locutos: De ea *Agathias lib. 1. belli Gotthici* scribit: Dicitque *Narsetem Justiniani Imperatoris Legatum, dum Cumas obsideret, prope Puteolos reperisse speluncam vastam, & profundam, in qua hæc Sibylla olim reddiderat oracula, per quam ductis sub terra cuniculis Cumas ingressus est: quæ numeroso Gotthorum præsidio defendebantur.*

At cùm omnium Sibyllarum carmina de diversarum nationum fatis canerent; in iis etiam de uno DEO, & solo Conditore rerum omnium colendo, déq; CHRISTO Servatore multa scripta fuisse manifestum est: in hujus potissimùm responsis: quæ si ea fuerit, quæ libros Tarquinio vendidit, vixit Anno Mundi 3349. ante Christum 613. Ea de CHRISTO hoc prædixisse fertur, quod *lib. 7. oraculorum* legitur:

Christus verbum Patris.

Τλήμων οὐκ ἔγνως τὸν ζὸν Θεόν, ὃν ποτ' ἔλουσεν
Ἰορδάνου ἐν τριτάτοισι, καὶ † ἔπτατο πνεῦμα πολλῷ
Ὃς πρὶν καὶ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
Αὐθέντης γένετο Λόγῳ Πατρὸς πνεύματι δ' ἁγνῷ.
Σάρκα τε δυσάμενος ταχὺς ἵπταπο Πατρὸς ἐς οἴκους.

Non nosti miseranda tuum, quem proluit olim
In Jordane Deum, † & volitabit Spiritus. *
Qui priùs & terrâ fuit, & stellantibus oris
Factus voce Patris Princeps, & Flamine Sancto.
Corpus & indutus celer in Patris evolat ædes.

De ea paulò antea dixerat *eodem libro.*

Καύσει δὲ σε καυμαζίῃσι
Αὐτὸς ὁ γενηθεὶς ὁ μέγας Θεός.

Æstuq; cremabit
Te ipse Deus magnus genitus. Et paulò post:

Ἔσται γὰρ πότε κοινὸς Ἄναξ χρόνος ἐνθάδε φῶτες
Ἐξιλάζουσι Θεόν.

Nam communis erit rex olim tempus, ibiq;
Placabunt homines Numen. Et iterùm:

Τῷ γὰρ τ' αὐτὸς ἔδωκε Θεὸς θρόνον ἐγγυαλίξας
Οἱ δὲ διαγγευτῆρες ὑπαὶ πόσι κοιμήσονται.

Conciliavit enim ſolium Deus ipſe, deditq;
Ipſi: ſub pedibus verò Genii dormibunt.

Miracula quoq; CHRISTI his annunciavit verbis:

Λείψει δ' ἄστρα πόλον, πολλὴ δ' ἢ τε λαίλαπι δύων
Γαῖαν ἐρημώσει: νεκρῶν δ' ἀνάστασις ἔσται:
Χωλῶν δ' δρόμος ὠκύτατος, κωφὸς ἀκούσει.
Καὶ τυφλοὶ βλέψουσι, λαλήσουσ' ἀλαλέοντες.
Καὶ νοινὸς πανλέοις βίος, καὶ πλοῦτος ἐστίτιμος.

Christi miracula.

Sidera deficient cœlum, multaq; procella
Terram vaſtabit: ſublati morte reſurgent.
Curſus erit rapidus claudis; ſurduſq; loquentem
Audiet, & cæci cernent; mutiq; loquentur,
Et communis erit vita omnibus atque bonorum Copia.

Et ſtatim ſubjicit de beatitudine, & felicitate, quæ per CHRISTUM Filium DEI piis & electis adquiretur:

Piorum felicitas.

Γαῖα δ' ἴση πάντων: ἀ πέιχεσι, ἀ πρὸς ἀγρομοῖς,
Οὐδὲ μεριζομένη καρποὺς τότε πλείονας ὄισει,
Πηγὰς δ' γλυκερᾶς οἴνου, λευκοῦ τε γάλακτος,
Καὶ μέλιτος δώσει.

Terraq; par cunctis, ſine muro & ſæpibus ullis
Nec diviſa quidem fruges feret uberiores:
Et dulci vino fontes, alboq; ſcatentes,
Lacte & melle dabit.

Eadem ferè *Vergilius* ex Cumææ verbis refert in *Ecloga* 4. *Pollionis* ſuperiùs citata:

Molli paulatim flaveſcet campus ariſta:
Incultisq; rubens pendebit ſentibus uva:
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella:

Prædixit hæc Sibylla reſurrectionem CHRISTI:

Chriſti reſurrectio.

Ἥξει δ' εἰς Ἀΐδαο ἀγγέλων ἐλπίδα πᾶσι
Καὶ θανάτου μοῖραν τελέσει τρίτον ἦμαρ ὑπνώσας.
Καὶ τότ' ἀπὸ φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάος ἥξει,
Πρῶτος ἀναστάσεως κλητοῖς ἀρχὴν ὑποδείξας.

Devenietq;, bonam ſpem portans omnibus, Orcum:
Et tridui ſomno peraget mortalia fata.
Tum demùm linquet Manes, lucemq; reviſet,
Prima reſurgendi Lectis veſtigia monſtrans.

De JESU CHRISTI reſurrectione ita loquitur *David Pſalm.* 16. *Non derelinques animam meam apud Inferos: nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Et *Oſeas Propheta: Hic Filius meus eſt ſapiens, propter quod nunc non reſiſtet in tribulatione filiorum ſuorum; & de manu Inferorum eruam eum. Ubi eſt judicium tuum, Mors? aut ubi eſt aculeus tuus?* Et ipſe SERVATOR de ſe inquit: *Si ſolveritis hoc templum, ego illud triduo ſine manibus reſtaurabo. De ſuo corpore intelligens, cùm Judæi putarent illum loqui de Templo Hieroſolymitano, quod quadraginta annis fuerat ædificatum ab Judæis Babylone reverſis.*

Finem ſæculorum prædixit hæc Sibylla:

Mundi finis.

Χηρώσει τότε πάντα χρόνῳ ſτοιχεῖα τὰ κόσμου
Ἀὴρ, γαῖα, θάλασσα, φάος πυρὸς αἰθομένοιο
Καὶ πόλος ἐρεμνὸς, καὶ νὺξ, καὶ ἦμαρ πάντα

Εἰς ἓν

Ἐις ἓν πῦρ ἥξουσι, καὶ εἰς μορφὴν πανέρημον:
Ἄστρα γὰρ οὐρανόθεν φωστήρων πάντα πεσεῖται.

Tempore torpebunt vidua omnia semina mundi
Aër, terra, salum, lux ignis fervida, cœli
Cardo, dies, noctes, consident omnia in ignes.
Et fiet species quàm desertissima rerum.
Omnia namq; cadent lucentia sidera cœlo.

Multa præterea sequuntur, quæ ad hanc descriptionem interitûs mundi pertinent: ea Lector videre poterit *lib.* 8.

Stratonicus Episcopus Cumanus hujus Sibyllæ meminit: cui hos versus tribuit:

Cùm Deus ex alto Regem demittet Olympo,
Tunc terra omniparens fruges mortalibus ægris
Reddet inexhaustas frumenti, vini, oleiq;.
Dulcia tunc mellis diffundent pocula cœli:
Et niveo latices erumpent lacte suaves.

Ammianus Marcellinus scribit libros hujus Sibyllæ Cumanæ, vel Cumææ, qui adhuc inventi fuerant eo tempore, crematos fuisse à Juliano Imperatore, juxta Ennam Siciliæ Urbem.

Illa prædixisse fertur Imperio Romano subditos fore totius mundi populos, Carthaginemq; subactum iri Romanorum viribus.

Οὔτε Μακηδονίης αἰεὶ κρατὸς, ἀλλ' ἀπὸ δυσμῶν
Ἰταλὸς ἀνθήσει πόλεμος μέγας, ᾧ ὑπὸ κόσμος
Λατρεύσει δούλειον ἔχων ζυγὸν Ἰταλίδῃσι
Καρκηδὼν καὶ σεῖο χαμαὶ πᾶς πῦργος ἐρείσει.

Nec semper Macedo dominabitur: Occiduum sed
Surget ab Italia bellum, cum subditus orbis
Subdet colla, jugis Italis servire coactus:
Procumbentq; tuæ, Carthago, funditùs arces:

Conflagrationem quoq; Vesuvii montis in Campania notasse videtur, quæ contigit *Vespasiani* tempore:

Ἀλλ' ὁπόταν χθονίης ἀπὸ ῥωγάδος Ἰταλίδος γῆς
Πυρὸς ὑποστρέψας εἰς οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνῃ:
Πολλάς δε φλέξει πόλιας, καὶ ἄνδρας ὀλέσσῃ
Πολλὴ δ' ἐθαλόεσσα τέφρη μέγαν αἰθέρα πλήσῃ.

Flamma sed Italico postquam succensa furore
In cœlum magno torrens ardore feretur.
Exuretq; urbes multas, hominesq; necabit:
Ætheraq; implebit fuligo multa cinisq;.

In Romam hæc prædixisse fertur:

Ῥώμη καρθερόθυμε, Μακηδονίην μετὰ λόγχην
Ἀστράψεις ἐς Ὄλυμπον: Θεὸς δὲ σε πάμπαν ἄπυστον
Ποιήσει, ὁπόταν δοκέεις πολὺ κρεῖσσον ἐς ὄμμα
Ἑδραίη μίμνειν. Τότε σοι τοιαῦτα βοήσω,
Ὀλλυμένη φθέγξῃ λαμπρὸν πότε μαρμαρέον τε.

Roma ferox animi, post fracta Macedonis arma
Fulgure perstringes cœlum. Sed te Deus omni
Robore privabit, cùm firma videberis esse

In primis. At tu, tibi talia vociferabor,
Perſpicuum perieṅs olim, clarumq; ſonabis.

Ex *libro antiquo Regio* hæc Cumanæ dantur:

Jam mea certa manent, & vera noviſſima verba,
Ultima venturi quod erant oracula Regis:
Qui toti veniens mundo cum pace placebit.
Et voluit noſtra veſtitus carne decenter
In cunctis humilis. Caſtam pro matre puellam
Deliget. Hæc alias formâ præceſſerit omnes.

De ea *Arias Montanus:*

Finiet exceptum poſt quam lux tertia ſomnum,
Præſcripto morti limite finis erit.
Primitias q; novæ referens, & gaudia vitæ,
Surgere ab obſcura poſſe docebit humo.

Ex *Lælii Cleopaſſi Hydruntini* poëmatibus:

Humanâ ſub carne Deum cœlumq; ſolumq;
Mirantur: cœli hic conditor atq; ſoli eſt.
Verbum homo factum eſt: ut meritæ nos mortis ab umbra
Eriperet. Vitæ eſt unicus iſte dator.
Eſt etenim æterni ſplendorq; & gloria Patris,
Per quem ſubſiſtunt omnia: quippe Deus.

Ex *Senenſibus* inſcriptionibus illi reſurrectionis CHRISTI prophetia tribuitur: quam in hiſtoria ſuperioris Cumææ produximus.

PERSICA

PERSICA SIBYLLA.

Persica Sambethe, Vel Saba.

Persica seu Chaldæa fui, patre nata Beroso
Sambethe Pythijs Vaticinata modis.

PERSICAM Sibyllam *M. Varro* primam in ordine numerat. Ejus mentionem fecit *Nicanor* eo libro, quem de rebus gestis Alexandri Magni conscripsit. Et *Suidas*, *Justinusq́*, in admonitorio ad Gentes de ea quædam prodiderunt. *Suidas* eam dicit natam ad mare rubrum, in ea Urbe quæ *Noë* appellatur. Hinc error ille ortus est eorum, qui hanc Prophetissam Noæ Patriarchæ filiam, vel nurum asseverarunt. Et ut hoc probarent, produxerunt testimonium ex *lib.* 1. Oraculorum, qui est Erythrææ: dum gratias agit, quòd post diluvium cum socero Noë, socru, viro, fratribus incolumis ex arca evaserit. Inquit enim

Ὦ γενεῆς ἕκτης πρῶτον γενέος, ὦ μέγα χάρμα,
Ἧς ἔλαχον μετέπειθ' ὅτε ἔκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον,
Πολλὰ κλυδωνισθεῖσ' ἅμ' ἐμῷ πόσει, ἢ δαερέσσιν,
Ἠδ' ἐκυρῷ θ' ἐκυρῇ ὁμονύμφοισιν τε παθοῦσα.

O ævi sexti stirps prima, ô gaudia magna,
Quæ sortita fui, post quam discrimina mortis
Effugi, jactata meo cum conjuge multùm,
Nec non cum Leviris glosses, soceroq; socrúq;.

Justinus, aliiq; multi, hanc natam Babylone volunt patre Berosо, (qui tribus libris Chaldaicam conscripsit historiam) & Erymanthe nobili matrona. Constat Berosum fuisse Chaldæum, & Belí in Babylone sacerdotem, ut testis est *Tatianus Assyrius*, in oratione contra Græcos, eumq; Alexandri Magni tempore vixisse, Antiochóq; (qui tertius ab Alexandro regnavit) librum suum Chaldaicæ historiæ tribus libris comprehensum obtulisse. Alii non hunc Berosum recentiorem Sibyllæ Persicæ patrem fuisse dicunt, sed alium antiquissimum Prophetam, qui ante bellũ Trojanum vixerit. Nam hic recentior, teste *Plinio lib. 7. cap.* 37. Astrologia enituit: cui ob divinas prædictiones Athenienses, apud quos publicè docuit, in Gymnasio statuam inauratà linguà erexerunt. Quidam hanc Phœbadem vocant *Sambethen*, ut probent illam fuisse Noæ filiam, quasi *Sem & Japethus*. Et illam sanam de Deo doctrinam à Patriarcha Noa acceptam publicasse: scripsisseq; libros viginti quatuor Prophetiarum de revolutionibus temporum, mutationibus regnorum & imperiorum: in quibus multæ inveniuntur prædictiones de venturo Messia, de ejus miraculis, de futuro judicio in fine seculi, de uno solo ac vero DEO, de vanitate gentium, & idolomania; cujus fragmenta citat *Lactantius lib. 1. cap.* 6. Et Divus *Augustinus lib. de Civitate Dei* 18. *cap.* 25. ejus versus, ut ait *Justinus*, ut plurimùm imperfecti leguntur, & parùm cohærentes: non quidem Vatis, sed transcribentium nimiâ festinatione, & insciti: ita ut multâ sit opus conjecturâ, ad sensum scriptorum intelligendum. Eamq; idem *Justinus* Cumanam quoq; appellat, & ex Babylone venisse in Italiam, Cumisq; Campanis responsa fatidica poscentibus reddidisse. Ita ut Persica, Erythræa, Phrygia, Cumæa, & Cumana pro eadem ab auctoribus ponatur. *Pausanias in Phocicis* scribit illam conversatam fuisse cum Hebræis, qui supra Palæstinam habitabant, ex quorum libris multa didicerat, & fuisse vocatam *Sabam*. Ideò Hebreã, Judæam, Chaldæam, & Æthiopicam unam eandemq; fuisse putant. Verisimile sanè est, eam suorum oraculorum partem desumpsisse ex libris, & doctrina Hebræorum, cum quibus propter vicinitatem sæpiùs frequentasse dicitur. Nam in iis multa consentanea sunt cum scriptis Prophetarum DEI: & quod de venturo CHRISTO scribit, de ejus miraculis, & æternitate, deq; futuro judicio, non potuit aliunde sumere, quàm ex traditionibus, quæ à DEO summo commissæ erant Mosi, & sanctis Prophetis: *Pausanias* de ea ita loquitur: *Post Demo in fatidicarum feminarum numerum conscripserunt Hebræi, qui supra Palæstinam sunt, gentilem suam Sabam nomine: quam Berosо patre, matre Erymanthe genitam tradunt.*

Varia de hac Phœbade opiniones.

Regina Saba Sibylla dicta.

De hac Saba *Glycas annalium parte* 2. ita scribit: *Cæterùm Sabæi natio sunt Æthiopica. Eorum regina fuit illa admiranda Sibylla. Quippe quæ cùm legem ignoraret, nec vates audivisset, per Salomonem Sapientiæ subministratorem* DEUM *prædicavit. Celebretur*, ait, *Dominus Deus ille tuus, qui tibi sic faverit, ut te Israëlitarum solio regem imponeret.*

Ejus historia recitatur *primo Regum cap.* 10. item *secundo Chronicorum cap.* 9. ubi distinctè tractatur, quomodo illa cum summo apparatu hominum, & camelorum portantium dona, aurum, gemmas, & aromata preciosissima venerit Hierosolymas ad Salomonem Israëlitarum Regem, ut præsens disceret, & exploraret, an ejus Sapientia famæ de eo publicatæ per totum orbem terrarum, responderet. Quæ postquam diversis quæstionibus, & ænigmatibus regem tentasset, effletq; à rege de aliis interrogata in admirationem tantæ Sapientiæ rapta, considerans Salomonis opulentiam, ornatum, servos, vestimenta, cibos, & sacrificia quotidiana, exclamavit, *Beatus es, ô Rex, beati servi tui, & populus tuus, qui assiduè tibi assistunt. Benedictus Dominus*

minus Deus tuus, qui te constituit in throno regio. Cúmq; donasset Salomoni centum & viginti talenta auri, multasq; gemmas, & aromata preciosissima, reversa est in suam ditionem.

Suidas de ea in hunc modum scriptum reliquit: *Sibylla Chaldæa, quæ à quibusdam Hebræa nominatur, & Persica, suo nomine Sambethe dicta, à beatissimo Noa oriunda, de Alexandro Macedone vaticinata est: cujus meminit Nicanor, qui vitam Alexandri scripsit. Hæc de Domino Christo, & ejus adventu plurima prædixit, de turri Babylonica, & diluvio. Reliquæ cum ea consentiunt, nisi quòd hujus libri sunt viginti quatuor de gente qualibet, atq; regionibus diversis agentes. Quòd autem ejus versus imperfecti, & vitiosi reperiuntur, non Prophetidis culpa est, sed notariorum, qui orationis impetum assequi non potuerunt, aut etiam indocti fuerunt, & imperiti Grammatices. Unà enim cum afflatu, etiam eorum quæ ab ea dicta essent, memoria desinebat. Eaq; de causâ, & versus imperfecti reperiuntur, & sententiæ claudicant. Aut etiam certo Dei consilio factum hoc est, ne à multis indignis oracula ejus cognoscerentur: aut longum tempus, ut aliorum multorum, hujus rei causa fuit. Aut etiam obscuritas eorum, quæ à Prophetide dicta sunt, & crebra librorum descriptio: nihil miri est, si & sententiæ confusionem, & versuum perturbationem attulerunt.*

Georgius Cedrenus, Regina Saba, inquit, *quæ à Græcis Sibylla dicta fuit, auditâ Salomonis famâ, Hierosolymam venit, ut proposita quæstione de Sapientia ejus periculum faceret. Nam & ipsa Sibylla ob ingenii promptitudinem, sapientiámq; & rerum multarum peritiam magni erat nominis. De hac etiam Dominus dixit, ab externis terræ finibus Austrinam venisse reginam, ut Sapientiam Salomonis cerneret.*

Prædictio de turri Babylonica, vel potiùs ejus turris mentio legitur *lib.* 3. *Oraculorum Erythrææ:*

Ἀλλ' ὁπόταν μεγάλοιο Θεοῦ τελέωνται ἀπείλαι
Ἅς ποτ' ἐπηπείλησε βροτοῖς οἱ πύργον ἔτευξαν
Χώρῃ ἐν Ἀσσυρίῃ, ὁμόφωνοι δ' ἦσαν ἅπαντες
Καὶ βούλοντ' ἀναβῆν' εἰς οὔρανον ἀστερόεντα
Αὐτίκα Ἀθάνατος *
Πνεύμασιν. Αὐτὰρ ἔπειτ' ἄνεμοι μέγαν ὑψόθι πύργον
Ῥίψαν, καὶ θνητοῖσιν ἐπ' ἀλλήλοις ἔριν ὦρσαν:
Τούνεκα τοὶ Βαβυλῶνα βροτοὶ πόλει οὔνομ' ἔθεντο.

Sed cùm dicta ad rem fuerint collata, minatus
Quæ magnus Deus est olim mortalibus illis,
Qui turrim Assyriis in finibus ædificarunt:
Cùm cunctis eadem vox esset, stelliferumq;
In cœlum vellent ascendere, continuóq;
Immortalis *
Flatibus. At venti magnam sublime ferentes
Turrim jecerunt, & litem conciliarunt
Inter eos: urbemq; ideò Babylona vocarunt.

De DEO uno solóq; æterno, & Omnipotenti sic locuta est:

Ἀγένητος, ἄχραντος, ἀένναος αἰδιός τε,
Οὐράνιος, ἰσχύϊ μετρῶν πυρόεσσαν ἀϋτμὴν,
Καὶ πατάγου σκῆπτρον κατέχει σὺν ἀπηνέϊ πυρσῷ,
Πρηΰνει τε βαρυκτυπέων δουπήματα βροντῶν.
Γῆν κλονέων κατέχει ῥοιζήματα *
Καὶ ἀστεροπῶν μάστιγας ἀπαμβλήνει πυροφεγγεῖς
Ὄμβρων δ' ἄσπετα χεύματα, ἡρακινῆς δὲ χαλάζης,
Κρυμαλέης, νεφελῶν τε βολῆς, καὶ χείματος ὁρμῆς.

Æter-

Æternus, nunquam genitus, planè intemeratus;
Ignitus cœli cohibet qui viribus auras:
Fulminis & sonitum sævo fulgore coërcet:
Horrendos tonitrus mollit, pacatq́; fragores,
Terram convolvens stridores comprimit. *
Fulguris obtundit percussus igne micantes:
Imbris & immodicos fluxus, & grandinis albæ;
Et nubis gelidæ jactus, hyemisq́; solutæ.

Christus filius Dei.

Prædixit & CHRISTUM filium DEI venturum:

Σὸν γίνωσκε Θεὸν, Θεοῦ Υἱὸν ἐόντα,

Tuum cognosce Deum, qui DEI *filius est.*

A CHRISTO solutum iri legem DEI, quæ Mosi à DEO data erat:

Christus Legis finis.

Ἀλλ' ὅτε ταῦτ' ἂν ἅπαντα τελειωθεῖ, ἅπερ εἶπον,
Εἰς αὐτὸν πᾶς λύσεται νόμος.

Sed postquam hæc omnia perfecta fuerint, sicut dixi,
In eo omnis solvetur lex.

Idem dicitur & *in Deuteronomio: Prophetam excitabo de fratribus eorum sicut te, & dabo verbum meum in os ejus: & loquetur ad eos ea, quæ præcepero ei.*

CHRISTUM quoq; pro Deo agnitum iri ex miraculis testatur:

Miraculū de quinq; panibus.

Ἐκ δ' ἄρτων ἅμα πέντε, καὶ ἰχθύεσσι δύοισι
Ἀνδρῶν χιλιάδας ἐν ἐρήμῳ πέντε κορέσσει:
Καὶ τὰ περισεύσαντα λαβὼν ἅμα κλάσματα πάντα,
Δώδεκα πληρώσει κοφίνους εἰς ἐλπίδα λαῶν.

Panibus & quinque, & binis ex piscibus olim
Millia quinque virûm in desertis exsaturabit.
Quin & fragmentis collectis relliquiarum
Bissenos cophinos, ut sit sperare, replebit.

Deum quoque completo sæculorum tempore, mundum subversurum dicit; & judicaturum omnes homines secundùm quod unusquisq; egerit in vita, ita redditurum mercedem secundùm sua opera: bonis & piis vitam æternam, omnibusq́; bonis affluentem: improbis verò & sceleratis mortem, & supplicia nunquam desitura.

Extremum Judicium.

Ἀλλ' ὅταν ἤδη
Κόσμου καὶ θνητῶν ἔλθῃ κρίσις, ἣν Θεὸς αὐτὸς
Ποιήσει, κρίνων ἀσεβεῖς ἅμα τ' εὐσεβέας τε,
Καὶ τοὺς δυσσεβέας μὲν ὑπὸ ζόφον ἔμπαλι πέμψει.
Καὶ τότ' ἐπιγνώσονται ὅσην εὐσέβειαν ἔρεξαν:
Εὐσεβέες δὲ μενοῦσιν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Sed cùm judicium jam tandem venerit orbis,
Censebitq́; pios homines Deus ipse, malosq́;.
Atque malos rursùm tenebras detrudet ad imas.
Tum demum noscent, quàm flagitiosa patrarint.
Terra piis autem nutrix habitanda manebit.

De pœnis impiorum vide sub finem *lib. 2. Erythrææ*, ubi ait:

Οὐδὲ σφὶν δακρύων κόρος ἔσσεται, οὐδὲ μὲν αὐδὴ
Οἴκτε' ὀλοφυρομένων ἐσακούσεται ἄλλυδις ἄλλου.

Ἀλλα

Ἀλλὰ μακρὸν ζοφόεντ' ὑπὸ τάρταρον εὐρώεντα
Τειρόμενοι βοάσουσ'. Ἐπ' ἐχ' ὁζίοισι ἢ χώροις
Τίζεσι τεῖς τόσον, ὅσον κακὸν ἤλιτον ἔργον
Χαλόμενοι πυρὶ πολλῷ: ὑπερύξεσι δ' ὀδόσι
Πάντες τηκόμενοι μακερῇ δίψητε βίητε.
Καὶ καλέζεσι καλὸν τὸ θανεῖν ἐ φεύξετ' ἀπ' αὐτῶν. &c.

Pœna malorum.

Neque erit modus ullus eorum
Ploratûs: neque vox tristes distincta querelas
Diversas referet: verùm sub nocte profunda
Tartara nigra, laniante labore profundum
Clamorem tollent. Atque in regione profana
Ter tantùm solvent, quantum fecêre malorum,
Igni confecti multo. Tum dentibus omnes
Stridentes acri tabescent vigz, sitigz.
Optandúmque mori discent, fugiétque vocantes, &c.

Addit piorum præmia, quibus in vita æterna fruentur:

Τὲς δ' ἀλλὲς, ὁπόσοις τε δίκη, καλὰ τ' ἔργα μέμηλεν.
Ἠδὲ ἐ φύτεῖτε, δικαιότατοί τε λογισμοὶ,
Ἄγγελοι αἰρόμενοι ἀμφ' αἰθομένῳ πυρὶ σῶμοῖο
Εἰς φῶς ἄξεσι, καὶ εἰς ζωὴν ἀμέρμνον,
Ἔνθα τέλει τεῖς ἀθανάτῳ μεγάλοιο Θεοῖο.
Καὶ τεῖσαὶ πηγαὶ ὄινε, μέλιτί τε, γάλακτος.

Bonorum felicitas.

Ast alios, qui jus æquum coluére, bonúmque,
Et quibus & pietas, & mens fuit optima cordi,
Sublatos Genii rapidum per fluminis æstum
Ducent in lucem, & securæ munera vitæ.
Immortalis ubi magni via trita Tonantis:
Fontibus & trinis vinum, lac, mella scatebunt.

Multa alia subjungit Sibylla de horrendis malorum pœnis, quibus in æternum sine spe liberationis flammis Cocyti cruciabuntur; déque beatitudine, & secura quiete, affluente bonis omnibus, in quo boni ævum sempiternum exigent.

De fine mundi, & extremo judicio potuit Phœbas hæc multa didicisse à Prophetis sanctis. Nam cùm Noë Patriarcha hæreditario peculiari, quod à majoribus acceperat de cognitione creationis mundi, de peccato primi hominis, de adventu Messiæ, cujus sanguine posteritas Adami à peccato originali debuerat mundari & ablui, de resurrectione carnis, extremóq; judicio, illa omnia per manus suis tradiderat: quæ doctrina (teste *Josepho in antiquitatibus Judaicis*) sculpta fuerat ante diluvium in duabus columnis: ut ejus memoria ad posteros propagaretur· eámq; doctrinam Moses ore DEI ipsius edoctus fuerat, Prophetæq; sancti instinctu Spiritus Sancti: tum demum ipsæ Sibyllæ communicatione, quam habuerant cum Hebræis eadem didicerunt, vel motu aliquo divino incitatæ eadem, subobscuris tamen verbis prædicaverunt, ut coram DEI judicio redderentur inexcusabiles. Proponentes CHRISTUM mediatorem venturum, qui genus humanum reconciliaret. Eumq; hæc ita graphicè describit, ut ab omnibus agnosci potuerit. Ut de illius ingressu solenni in Hierusalem: ubi ait.

Χαῖρ' ἁγνὴ θύγατερ Σιὼν, καὶ πολλὰ παθοῦσα,
Αὐτὸς ζῷ Βασιλεὺς ὑπεὰς ὑπὶ πῶλον ἐσάγᾳ,
Πρῶος πᾶσι φανεὶς, ἵνα τοὶ ζύγον ὄνπερ ὑπῆμεν
Δεῦρο, δυσβάσακλον ἐπ' αὐχένι κείμενον ἄρῃ,
Καὶ θέσμιος ἀλλὰς λύζῃ, δεζμούς τε βιαίους.

Christus Hierosolymas ingreditur.

Salve, casta Sion, permultáque passa puella:
Ipse tibi inscenso Rex en tuus intrat asello
Erga omnes mitis, juga quò tibi, quò juga demat
Intoleranda tibi, quæ fers cervice subactâ.
Solvat & ex leges Leges, violentáque vincla.

Joan. Baptista in deserto.

De *Joanne Baptista* CHRISTI præcursore, qui agnum DEI ostendet, & homines ad pœnitentiam, & resipiscentiam adhortabitur, sic inquit:

Ἀλλ' ὁπόταν φώνη τὶς Ἐρημαίης διὰ χώρης
Ἥξει ἀπαγγέλλουσα βροτοῖς, καὶ πᾶσι βοήσει
Εὐθείας ἀτραποὺς ποιησέμεν, ἠδ' ἀπορίψαι
Ἐκ κραδίης κακίας καὶ ὕδασι φωτίζεσθαι
Παῦ δέμας ἀνθρώπων, ἵνα γενηθέντες ἄνωθεν
Μηκέτι μηδὲν ὅλως γε παρεκβαίνωσι δικαίων.

Verùm vox quædam cùm per deserta locorum
Nuncia mortales veniet quæ clamet ad omnes.
Ut rectos faciant calles, animósque repurgent
A vitiis, & aqua lustrentur corpora cuncta,
Ut nunquam deinceps peccent in jura renati.

Ex *libro antiquo Regio:*

Virgine matre satus pando residebit asello
Jucundus Princeps, unus qui ferre salutem
Ritè queat lapsis. Tamen illis fortè diebus
Multi multa ferent immensi fata laboris.
Solo sed satis est oracula prodere verbo:
Ille Deus castâ nascetur virgine magnus.

Ex *Aria Montano:*

Tu pede prævalido calcabere, callide Serpens:
Nasceturq́ humili summus in orbe Deus.
Quod nunc nemo videt verbum, quod tangere nemo
Nunc valet, humana hoc impetet hocce manus.

Ex *Lælio Cleopasso:*

Æternum verbum fiet palpabile: eritq́
Verus homo ex utero virginis, atq́ Deus.
Is te, antique draco, vincet: Plutonia sceptra
Franget: & Infernas discutiet tenebras.
Hic Rex est, Judæa, tuus, quem pullus aselli
Sustinet: hoc laudes adveniente cane.

Ex *inscriptionibus Senensibus:*

Panibus simul quinque, & duobus piscibus hominum millia multa in heremo satiabit.

Ex *Ruillio:*

Et tu, Bestia, conculcaberis. Deus nascetur in mundo: Verbum invisibile reddetur palpabile, vel percutietur.

LIBYCA

LIBYCA SIBYLLA.

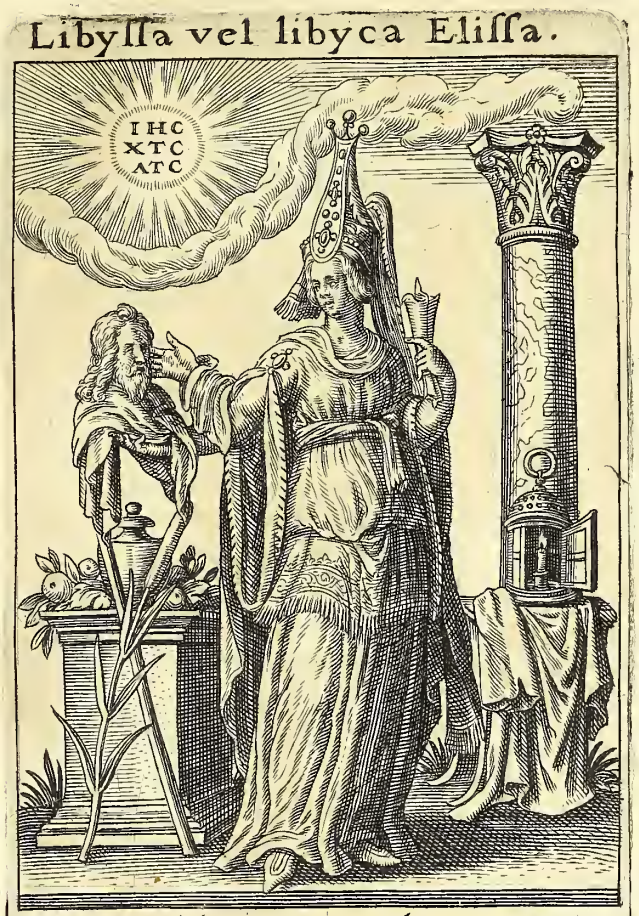

SECUNDO loco citatur Libyca, vel Libyſſa Sibylla à *M. Varrone*, quæ proprio nomine dicta eſt *Eliſſa*. Hanc nonnulli putarunt eandem eſſe, quam ſuperiùs oſtendimus fuiſſe filiam Dardani, & Neſonis Teucri filiæ, quæ proprio nomine vocata eſt Sibylla: à qua omnes poſtea Prophetiſſæ mulieres propter ſimilitudinem Enthuſiaſmi, & inſpirationem divinam Sibyllæ cognominatæ ſunt. Hæc Libyca diverſis in locis oracula reddidiſſe fertur. In Claro urbe Colophoniorum; unde in Delum trajecit: poſtea Delphos venit, poſtremò in Libyam. Bonam tamen vitæ partem tranſegit in Samo: de ea mentionem facit *Euripides in prologo Lamiæ*. Ea vixiſſe traditur ante Olympiadem octuageſimam, quo tempore Euripidem (qui eam citat) floruiſſe certum eſt. Alii illam Jovis ſive Apollinis filiam aſſerunt, ex Lamia Neptuni filia genitam: quod ſuperiùs alteri competere oſtendimus. Tanta eſt inter auctores diverſitas de nominibus, patria, & parentibus harum Sibyllarum, ut quod certum de iis ſtatui poſſit, non habeamus.

Illa multa de exitio gentium prædixit propter idololatriam, & scelera, quibus iram DEI altissimi in se irritent:

Idolorum cultores.

Ἀλλὰ ταλαιπωρῶσι κακοὶ κακότητα μενόντες
Ὀργὴν ἀθανάτοιο, βαρυκτύπου Οὐρανίωνος
Ἀντὶ Θεοῦ δὲ λίθους, καὶ κνώδαλα θρησκεύοντες,
Πολλὰ μάλ' ἄλλυδις ἄλλα φοβούμενοι, οἷς λόγος οὐδεὶς;
Οὐ νοῦς, οὐκ ἀκοή. Ἄγε μοὶ θέμις οὐδ' ἀγορεύειν
Εἰδώλων τε ἕκαστα, βροτῶν παλάμαις γεγαῶτα.
Ἐξ ἰδίων δὲ κόπων, καὶ ἀτασθαλίων ἐπινοιῶν
Ἄνθρωποι δέξαντο Θεοὺς ξυλίνους, λιθίνουσ τε,
Χαλκοῦσ τε, χρυσοῦσ τε καὶ ἀργυρέουσ τε ματαίως
Ἀψυχους, κωφοὺς, καὶ ἐν πυρὶ χωνευθέντας
Ποιήσαντο μάτην γε πεποιθότες ἐν τοιούτοις.

Sed durantq; maliq; malum opperiuntur.
Iram immortalis, cœlestis, & altitonantis:
Próq; Deo lapides, & ficta animalia, multa
Relligione colunt trepidi, diversáq;, quorum
Non ullus sermo, mens nulla, auditio nulla est.
Singula nec fas est verbis simulacra referre
Mortali fabricata manu: quos namq; creavit
Humanæq; manus labor, atq; industria mentis;
Accepêre Deos stulti, saxóve, vel auro,
Ære, vel argento factos, lignóve dolatos.
Exanimos, surdos, conflatos ignis in æstu
Fecêre: atq; his frustrà commisêre salutem.

Prædixit & illa fore, ut CHRISTUS Dei Filius nasceretur: multáq; miracula editurum illum esse, quibus ejus divina potentia probabitur: Venturum tamen in manus impiorum, qui illum contumeliis, & opprobriis infinitis vexaturi essent, spinisq; coronaturi.

Miracula & passio Christi.

Πάντα λόγῳ πράσσων, πᾶσαν νοῦσον θεραπεύων,
Τοὺς ἀνέμους παύσει τε λόγῳ, στορέσει δὲ θάλασσαν
Μαινομένην, ποσὶν εἰρήνης πίστει τε πατήσας.
Εἰς ἐκπτύσματα φαρμακόεντα παρειὰς αὐτοῦ
Δώσει: καὶ εἰς μάστιγας ἀπλώσει θ' ἁγνὸν νῶτον.
Καὶ κολαφίζομενος σιγήσει: μή τις ἐπιγνῷ
Τίς, τίνος ὤν, πόθεν ἦλθεν. Ἵνα φθιμένοισι λαλήσῃ
Καὶ στέφανον φορέσει τὸν ἀκάνθινον.
Πλευρά τε νύξουσιν καλάμῳ διὰ τὸν νόμον αὐτῶν.

Cuncta jubens faciet, morbóq; medebitur omni,
Pacabit ventos dicto, sternétq; profundum
Insanum, placidis pedibus calcando, fidéque.
Ad virosa genas præbebit sputa pudentes:
Verberibusq; sacrum tradet proscindere tergum.
Pérq; feret tacitus colaphos, ne fortè sciatur
Quis sit, cujus sit, mortalibus unde locutum
Venerit: horrentemq; feret de vepre coronam.
Tum calamo compungent ilia legis
More suæ.

Idem

Idem quoque dictum fuit à Prophetis & ab Apostolo: *Deus Filium tradidit morti pro peccatis nostris.* Et apud Prophetam: *Ipse vulneratus est propter peccata nostra, & infirmatus est propter transgressiones nostras: Sicut radix in terra sitiente, non est figura ejus, neq; claritas: & vidimus illum, & non habuit figuram, neq; decorem. Sed figura ejus sine honore, & deficiens præter cæteros homines. Homo in plaga positus, sciens ferre imbecillitatem, quia aversus est, & non est computatus. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet: & non putavimus ipsum esse in dolore, & in plaga, & in vexatione. Livore ejus sanati sumus.*

Prophetam hunc secuta est Sibylla de CHRISTO loquens:

Ὀικτρὸς, ἄτιμος, ἄμορφος, ἐν ὀικτροῖς ἐλπίδα δώσει.

De CHRISTI patientia in afflictione *Esaias* alio loco dixit: *Sicut ovis ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram trudentibus se sine voce, sic non aperuit os suum.*

Prædixit quoq; Sibylla mundi conflagrationem, judicium extremum, mortuorumq; resurrectionem, & vitam æternam piis & DEI cultoribus præparatam:

Πῦρ ἔσται κατὰ κόσμον ἐν ᾧ τόδε σῆμα τέτυκται
Ῥομφαῖαι, σάλπιγγες ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντι.
Κόσμος ἅπας μήκυμα καὶ ὄμβριμον ἦχον ἀκούσει:
Φλέξει δὲ χθόνα πᾶσαν. Ἐπὰν δ' ὀλέσῃ γένος ἀνδρῶν,
Καὶ πάσας πόλιας, ποταμοὺς θ' ἅμα, ἠδὲ θαλάσσαν
Ἐκκαύσῃ. Τάδε πάντα κόνις ἔσετ' αἰθαλόεσσα.
Ἀλλ' ὅταν ἤδη πάντα τέφρη σποδόεσσα γένηται,
Καὶ πῦρ καιμίσσῃ Θεὸς ἄσπετον, ὅσπερ ἀνῆψεν,
Ὀστέα δὲ σποδιὴν αὐτὸς Θεὸς ἔμπαλιν ἄνδρα
Μορφώσει, στήσῃ δὲ βροτοῦ πάλιν ὡς πάρος ἦσαν,
Καὶ τότε δὴ κρίσις ἔσται ἐφ' ᾗ δικάσει Θεὸς αὐτὸς
Κρίνων ἔμπαλι κόσμον. Ὅσοι δ' ὑπὸ δυσσεβίησιν
Ἥμαρτον θνητοὶ, τοῦ δ' αὖ πάλι γαῖα καλύψει.
Ὅσσοι δ' εὐσεβέουσι, πάλιν ζήσοντ' ἐπὶ γαῖαν,
Πνεῦμα Θεοῦ δόντος, ζώην θ' ἅμα καὶ βίον αὐτοῖς
Εὐσεβέσι. Πάντες δὲ τότ' εἰσόψονται ἑαυτοῦ.

Igni flagrabit mundus, signumq; dabunt hæc
Enses atq; tubæ simul, & sole exoriente
Terribilem sonitum, mugitumq; audiet omnis
Mundus: & exuret terram omnem torridus ignis.
Hinc genus humanum postquam delerit, & omnes
Urbes, & fluvios exusserit, atq; profundum,
Omnia fient hæc mixtus fuligine pulvis.
Omnia sed postquam in cineres collapsa jacebunt,
Et Deus obruerit tantum qui accenderat ignem:
Inq; hominem Deus ipse iterùm formaverit ossa
Et cineres, mortalibus, ut fuerant revocatis,
Judicium tunc certò erit; in quo jus feret æquum
Ipse Deus mundi judex. At qui impietate,
Peccarint, iterùm injectâ tellure tegentur.
Contra iterùm in terris vivent pietatis amantes,
Ipsis dante Deo flatum, vitámq;, cibúmq;:
Séq; pii agnoscent omnes, seséq; videbunt.

Ideò paulò antè Sibylla exhortatione piâ monuerat homines, ut dum in vita essent, DEO inservirent omni pietate & justicia, neq; criminibus, & peccatis iram summi Numinis irritarent.

Ἀμέλεοι μετάθεσθε βροτοὶ τάδε, μήδε πρὸς ὀργὴν
Παντοίην ἀγάγητε Θεὸν μεγάν. Ἀλλὰ μεθέντες
Φάσγανα, καὶ σταχὰς, ἀνδροκτασίας τε, καὶ ὕβρεις,
Ἐν ποταμοῖς λύσασθε ὅλον δέμας ἀενάοισι
Χειράς τ' ἐκτανύσαντες εἰς αἰθέρα, τῶν πάρος ἔργων
Συγγνώμην αἰτεῖσθε, καὶ εὐσεβίαις ἀσέβειαν
Πικρὰν ἰάσασθε. Θεὸς δ' ἕξει μετάνοιαν,
Οὐδ' ὀλέσει: πάνσει δὲ χόλον πάλιν, εἴπερ ἅπαντες
Εὐσεβίην ἐρίτιμον ἐνὶ φρεσὶν ἀσκήσητε.

Exhortatio ad resipiscentiam.

Ah vos resipiscite stulti
Mortales, magnumq; Deum irritare cavete.
Ponite sed gladios, gemitus, cædésque, nefásque:
Et totum fluvio corpus mersate perenni.
Tum manibus passis ad sidera præteritorum
Poscite factorum veniam, sanatéque factis
Impia facta piis. Nam sic Deus ipse vicissim
Consilium vertet, neque vos excindet, & iram
Sedabit rursùm si vos modò mente coletis,
Qua nil gratius est illi, pietatis amorem.

Multa prædixit de impiis, qui iram DEI certò subituri sint, etiamsi in hac vita securi vivant, deliciis affluant, potestate reliquis sint formidabiles: in fine tamen sæculorum seriò quidem, sed malo magno suo, sentient DEI mandata non esse contemnenda: neque proximum injuriis & violentia opprimendum: Tunc torti horribilibus tormentis propter admissa peccata, pœnitentia inutili sese macerabunt, Deum ploratibus & gemitibus aures benignas non præbiturum.

Ex *antiquo Regio* codice versus hi Libycæ Sibyllæ adscribuntur:

Ecce Deus veniet, quo æternus tempore Princeps
Irradians sata læta viris sua crimina tollet.
Lumine clarescet cujus Synagoga recenti.
Sordida qui solus reserabit labra reorum:
Æquus erit cunctis: gremio Rex membra reclinet
Reginæ mundi, sanctus, per sæcula vivens.

De ea *Arias Montanus:*

Discutiet tenebras Lux alma, & vincula priscæ
Legis: vitæ Rex conspicietur homo.
Virgo hunc sancta dabit terris, gremioq; fovebit.
Pressus & hic miseris conferet auxilium.

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus:

Quæ mentes hominum cæcas insania cepit?
Numen ab humanis impetitur manibus.
Agnus pro nobis sævas mactatur ad aras,
Hostia placatum reddidit ista Deum.
Nam qui depressus miserandâ clade videtur
Optatum miseris conferet auxilium.

Ex

Ex *inscriptionibus Senensibus.*

In manus inimicorum veniet. Dabunt DEO *alapas manibus incestis: miserabilis, & ignominiosus videbitur: & miserabilibus spem præbebit.*

De CHRISTO eadem quoq; dicit *Esaias:* quem ultrò subiturum opprobria,& injurias malorum ostẽdit,ut homines pios ab opprobriis& morte æterna eximeret. *Dorsum meum,* inquit, *posui ad flagella, & maxillas meas ad palmas: faciem autem meam non averti à fœditate sputorum.*

De quo sic quoque *David Psalmo* 35. prophetizavit: *Congregata sunt super me flagella: tentaverunt me: & striderunt super me dentibus suis.*

Ex *Ruilio:*

Dies veniet, quibus Deus illuminabit crassitudinem tenebrarum: vinculum Synagogæ rumpetur. Homines tacebunt, & videbunt regem viventium. Et virgo Domina gentium eum gestabit gremio. Regnabit in misericordia: & tradetur in manus malorum. Colaphizabitur Deus, eritq; tanquam miser, & auxilium dabit miserabilibus.

Ex *Garsone:*

Ille quidem morbis pressos sanabit, & omnes
Firmos restituet læsos: cæciq; videbunt,
Incedent claudi: surdis audire licebit.
Expellet furias: oppressi morte resurgent.

De Sibylla Libyca consule *Suidam*, qui illam asserit scripsisse versibus divinationum & oraculorum libros. Neque est opus hic inserere, quæ prędixit de eversione urbium, & regnorum mutationibus, aliisque cladibus quibus à DEO irritato punietur mundus: ea leguntur passim in libris oraculorum Sibyllinorum, quæ Lector consulere poterit.

SAMIA

SAMIA SIBYLLA.

Divino quoties pectus ſtimulatur ab oeſtro
Enthea fatidicis ora reſolvo modis.

SAMIA hæc Prophetiſſa, teſte *Eratoſthene Cyrenæo*, (qui Ariſtonis Chii & Callimachi Poëtæ diſcipulus fuit, *Platoq; minor* ſuo tempore propter excellentem doctrinam, vocatus eſt) dicta eſt Phyto. Aliis Phygo: quod nomen ſe comperiſſe ait in annalibus Samiorum. Ea ſecundùm Euſebium, & Caſſiodorum florebat Anno Mundi 3297. ante Chriſtum 665. Eámq; appellat Herophilen, Athenis Principatum tenente Hippomene. *Ælianus lib.* 12. *variæ hiſtoriæ*, eam vixiſſe ait temporibus Numę Pompilii, circa 16. Olympiadem. *Georgius Cedrenus* illam appellat Samonæam; quam Prophetizatam eſſe aſſerit temporibus Joaſię Regis Iſraël. Et alibi Darii Aſtyagis regno claruiſſe in Samo illam dicit. *Auguſtinus lib.* 18. *cap.* 24. de ea ita ſcriptum reliquit: *Numâ regnante Romæ, & apud Hebræos initio regni Manaſſe, à quo impio rege Eſaias perhibetur occiſus, Samiam fuiſſe Sibyllam ferunt. Hieronymus* quoq; *in Chronicis* Numæ tempore floruiſſe dicit Samonetem Herophilen.

At cùm omnes Sibyllæ uno ore clamarint & docuerint gentes unum eſſe ac ſolum Deum conditorem omnium cognoſcendum & colendum. Hæc poſt Erythræam

thræam maximè omnium huic doctrinæ institit, avertens gentes crebris exhortationibus à cultu Dæmonum, & idolorum latria: & demonstrans omnia illa ficta Numina vanitate hominum constituta esse. Unum Solum Deum æternum, omnipotentem, vitæ auctorem metuendum, & honorandum proponit.

Αὐτὸς γὰρ μορφὰς ἀνδρῶν, καὶ νοῦν ἐτύπωσεν,
Καὶ λόγον ὀρθὸν ἔδωκεν, ἐπιστήμην τ' ἐδίδαξεν:
Ὀφθαλμοὺς ὁ πλάσας, καὶ ὦτα, βλέπων καὶ ἀκούων,
Καὶ πᾶν ἐνθύμημα νοῶν, πάντων τε συνίστωρ
Αὐτὸς ἐὼν, σιγῶν, καὶ ὕστερον αὐτὸς ἐλέγχων.
Καὶ ἐκπράξων ὅσσα λαθών γε βροτῶν τις ἔπραξεν.
Ἐλθὼν καὶ ἐπὶ βῆμα Θεοῦ θνητοῖσι λαλήσων,
Καὶ κωφοῦ ξυνιεὶς, καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούων.
Καὶ πόσον ἐπὶ τὸ πᾶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ὕψος,
Ἀρχὴν καὶ τέλος οἶδεν: ὃς οὐρανὸν ἔκτισε, καὶ γῆν
Πάντα γὰρ ἐξ αὐτοῦ, τὰ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος οἶδε:
Μοῦνος γὰρ Θεός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν Θεὸς ἄλλος.

Idem nam species hominum, mentésque creavit:
Et docuit scire, & rationis munia rectæ,
Lumina qui finxit, quíque aures, cernit, & audit.
Et tacet, & tandem convincet: supplicióque
Afficiet, quæcunq; homines cælata patrarint.
Cùm veniet solium ad Divinum jura daturus.
Qui nil dicentes, mutos, intelligit, audit.
Et quantùm tellus à cœli vertice distet,
Principium, finem, media omnia novit: ab ipso
Omnia sunt: Solus Deus est, neque est Deus alter.

Deus unus colendus.

Et alibi de Deo summo loquens dicit:

Εἷς Θεὸς, ὃς μόνος ἐστὶν, ὑπερμεγέτης, ἀγένητος.
Unus Deus, qui solus est maximus, non genitus.

Et hunc solum colendum, & honorandum asserit: quia totius mundi cœli & terræ, omniumq; creaturarum sit opifex.

Deus omnium rerum conditor.

Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθ' ἡγήτορα κόσμου.
Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἔτυχεν.

Illum igitur solum existentem colite opificem mundi,
Qui solus è sæculo, & in sæculum fuit, estq; futurus.

Cúmque CHRISTUM Filium DEI esse dixerit, excandescens in Judæam, quæ suum Regem non agnoverit, hoc addit:

Judæa suũ regem non agnovit.

Σοὶ δὲ μόνῃ Σοδομίτι γαίη κακὰ πήματα κεῖται:
Αὐτὴ γὰρ σὺ ἄφρων τὸν σὸν Θεὸν οὐκ ἐνόησας
Παίζοντ' ἐν θνητοῖσι νοήμασιν: ἀλλὰ κ' ἀκάνθαις
Ἔστεψας στεφάνῳ, φοβερήν τε χολὴν ἐκέρασσας.

At solam Sodomæ tellus mala dira tenent te.
Namque Dei male sana tui te notio fugit,
Sensibus humanis ludentis: namque coronam
De spinis illi posuisti, injuria major
Quò foret, & potum fudisti fellis amari.

Irridet postea vanitatem hominum, qui vero Deo relicto, Deorum falsorum typos ex materia corruptibili sibi effingunt: mutísque, surdis, & insensibilibus

ſimulachris ſacrificia conſtituunt, ac mente alienati iis ſtultè honores, & cultus divinos tribuunt.

Ὀικόνα δ' ἄνθρωποι θείαν ληφθεῖσαν ἀφ' ὕλης,
Χέρσιτε μορφώσαντες ἑαῖς εἴδωλον ἄναυδον
Δοξάζουσι λιταῖς καὶ θρησκείῃσιν ἀνάγνοις,
Τὸν Κτίστην προλιπόντες, ἀσελγείαις ἐλάτρευσαν:
Πάντες δ' αὐτοῦ ἔχοντες ἀχρήσιμα δῶρα θύουσι:
Χ' ὡς αὐτοῦ τίμας, τάδε χρήσιμα πάντα δοκοῦσι.
Θοίνῃ κνισσῶντες, ὡς τοῖς ἰδίοις νεκύεσσιν.
Σάρκας γὰρ τε καὶ ὀστέα μυελόεντα κάουσι,
Θύοντες βωμοῖς, καὶ Δαίμοσιν αἷμα χέουσιν.
Ἠδὲ λύχνους ἅπτουσι Θεῷ τῷ φῶτα διδόντι.
Χ' ὡς διψῶντι Θεῷ θνητοὶ σπεύδουσι τὸν οἶνον,
Εἰς οὐδὲν μεθύοντες ἐπ' ἀχρήστοισι θεοῖσιν.

Vana ſunt idola.

Aſt homines ſylvis abſcindunt robur, & inde
Muta ſuis manibus Divûm ſimulachra figurant:
Quæ decorant ritu, libamentisq́ profanis.
Impurasq́ colunt nugas, Genitore relicto.
Omnésque aſſidui vaniſſima munera libant:
Et tamen hoc ipſum ſe rentur honore juvare.
Atq́ dapes adolent, ut caſſos lumine paſcant.
Namque cremant carnes, & plenis oſſa medullis,
Et mactant aris, & placant ſanguine Manes.
Candelasq́ Deo accendunt, qui lumina donat.
Et tanquam ſitiat, vini libamina fundunt,
Mortales ebrii, qui numina vana fatigant.

Alibi proteſtatur ſe DEI veri vocem proferre, & fideliter communicare hominibus ad omnium ſalutem, ut inſtruantur, & ad pœnitentiam veniant errorum anteactorum: ad nullum fictitium Deum divertant, ſed illum Deum cognoſcant, qui eſt unicus, æternus, ingenitus, ſuæque Divinitatis participem habeat neminem. Dicit enim:

Εἷς μόνος εἰμὶ Θεὸς, καὶ οὐκ ἐστὶν Θεὸς ἄλλος.

Unus ſolus ſum Deus, & non eſt Deus alius.

Id Prophetæ omnes, ſacræque literæ ubique inculcant populumque exhortantur ad pœnitentiam, & vitæ integritatem. Docentq́; Deum Omnipotentem erga pœnitentes, & pietatis cultores miſericordem fore. Sic quoque ejus iram exarſuram in rebelles, reprobos, & impœnitentes. Eadem quoque omnes Sibyllæ ſeriò objiciebant hominibus: bella, terræmotus, incendia, famem, peſtem, ac reliquas ejuſmodi afflictiones à DEO immitti in mortale genus, ut homines à peccatis avocet, & eorum vitam emendet: potiſſimùm ut eos abducat ab idolorum impio cultu, cui ferè omnis mundus uſque ad inſaniam incumbebat. Ideò inter cæteras, Sibylla Erythræa his verbis utitur:

Πάντα γὰρ οἶδεν

Exhortatio ad impios.

Ἀθάνατος Σωτὴρ πανεπίσκοπος, ὃς μ' ἐκέλευσεν
Ἀγγέλλειν ὑμῖν, ἵνα μὴ φρεσὶν ἐξαπαλῆσθε
Νήψατε τὰς κακίας ἀποκόψατε, μηδὲ βιαίως
Ἀλλήλους μάρνασθε μιαιφόνον ἦτορ ἔχοντες,
Αἵμασιν ἀνδρομέοις πολλὴν γαῖαν ἀρδεύοντες.
Αἰδέσθητε βροτοὶ τὸν Ὑπερμεγέθη, καὶ ἄτρεστον
Οὐράνιον Κτίστην Θεὸν ἄφθιτον, ὃς πόλον οἰκεῖ.

Namque

Namque salutis
Auctor inextinctus videt omnia, & omnia novit.
Qui mihi jussit, uti vobis hæc dicta referrem:
Exitio ne sit demens socordia vobis,
Discite justiciam, vitiis absistite, neve
Inter vos animis odia exercete cruentis,
Humano latè tingentes sanguine terram.
Immensum, invictum Numen, rerumq́ parentem,
Cui domus excelso cœlo manet alta, timete.

Et alibi securitatem impiorum graviter punitum iri pronunciat. Introducit enim Erythræa Phœbas Patriarcham Noan monentem homines, ut resipiscerent, & à vitiis se subtraherent: Deum iratum statuisse omne genus hominum malum & corruptum generali diluvio perdere, & delere, nisi pœnitentia seriò & maturè ejus iram averterent, & illum placatum sibi conversione redderent. Dicit enim:

Ἄνδρες ἀπιστόκοροι μεγάλῳ βεβολήμενοι οἴστρῳ
Οὐ λήσει Θεὸν ὅσ' ἐπράξατε. Πάντα γὰρ οἶδεν
Ἀθάνατος Σωτὴρ. *& paulò post:*
Ἔσται γὰρ ὅτε κόσμος ὅλος ἀπερείσιος ἀνδρῶν
Ὕδασιν ὀλλύμενος, φοβερὰν ὀλολύξετ' ἀοιδὴν. *& iterùm:*
Ὦ μέγα δείλαιοι, κακοήτερες, ἄστατοι ἄνδρες
Αἰδοίην προλιπόντες, ἀναιδίην παθέοντες,
Ἁρπασιαῖοι τύραννοι, ἁμαρτωλοί τε βίαιοι,
Ψεῦσται, ἀπιστοκόροι, κακοπράγμονες, οὐδὲν ἀληθεῖς,
Λεκτροκλόποι θ', εὑρεσιλόγοι, δύσφημα χέοντες,
Οὐκ ὀργὴν τε Θεοῦ δειδίοτες Ὑψίστοιο:
Εἰς γενεὴν πέμπτην πεφυλαγμένοι ἐξαποτίσαι
Οὐ κλάετ' ἄλλυδις ἄλλος ἀπηνὲς ἀλλὰ γελᾶτε.
Σαρδόνιον μείδημα γελάσετε ὅπποτ' ἥξῃ
Τοῦτο, λέγω τὸ Θεοῦ φοβερὸν καὶ ἐπήλυτον ὕδωρ.

O miseri, mentis pravæ, mutabile vulgus,
Quæ facitis Deus haud ignorat: namque salutis
Auctor inextinctus videt omnia, & omnia novit.
Tempus erit, quando totus delebitur undis
Orbis, & humanum genus (heu horrete minantem)
De cœloq́ Dei magni vos opprimet ira. Item:
O multùm miseri, perversiq́ instabilesq́,
Quos juvat extincto vitam fœdare pudore,
Raptores, violenti, importuníque tyranni,
Mendaces, pravi studiosi, perfidiosi,
Detrectatores, mœchi scelerata serentes,
Nil formidatis supremi Numinis iram,
Quæ vos ad quinti pœnas jam destinat ævi.
Non fletis passim, duri? ridetis, inepti?
Sardonium risum ridebitis, horrida quando
Quam dico, torrensq́ Dei vos opprimet unda.

Et de præmiis bonorum, pœnisque impiorum ita loquitur:

Ἄφθαρτος Κτίστης αἰώνιος αἰθέρα ναίων
Τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθὸν προφέρων πολὺ πλείονα μισθὸν:

Τοῖς δ' κακοῖς, ἀδίκοις τε χόλον καὶ θυμὸν ἐγείρων,
Καὶ πόλεμον, ϑ λοιμὸν, καὶ ἄλγεα δακρυόεντα.

Auctor inextinctus, æternus, in æthere degens,
Et multò majora bonis bona præmia reddens.
Injustosq; malósque ira pœnisque coërcens.
Immittens bellum, pestem, tristésque dolores.

Omnia oracula hoc unum & idem continent, ut assiduis exhortationibus impios ad morum correctionem adducant.

Ex *libro regio* excerptum ad Samiam refertur:

Ecce dies, nigras tollet quæ læta tenebras
Mox veniet, solvens nodosa volumina vatum.
Gentis Judææ, referunt ut carmina plebis.
Tunc poterunt clarum viventum tangere regem:
Humano quem virgo sinu inviolata fovebit.
Annuit hoc cœlum, rutilantia sidera monstrant.

Ex *Aria Montano:*

Sulta tuum Judæa Deum cur noscere cessas?
Cur tibi felices abjicis ipsa dies?
Cur huic pungentem nectísque parásque coronam?
Cur misces Domino pocula amara tuo?

Ex *Lælio Cleopasso.*

Crudelis Judæa, malo stimularis ab æstro:
Contemnis regem cur furiosa tuum?
Morti damnatum potu satiabis aceti?
Próque cibo fellis dira aconita dabis?
Spinosóque caput sacrum diademate vincis?
Væ miseræ! summi est iste Propago Dei.

Ex *inscriptionibus Senensibus:*

Tu enim, stulta Judæa, Deum tuum non cognovisti ludentem mortalium mentibus: sed etiam spinis coronasti eum, horridumq; felmiscuisti.

HELLE-

HELLESPONTIACA SIBYLLA.

Hellespontiaca. Demo vel Diphobe.

Marpesso orta feror celebrato in Troade vico Phoebas Apollineo clara ministerio.

OCTAVAM hanc Sibyllam Hellespontiacam *Heraclides Ponticus* Platonis & Aristotelis auditor scribit natam fuisse Marpessi, quod est oppidum Troadis prope Gergethium: eamq; vixisse Cyri ac Solonis tempore: Anno nempe mundi 3403. Ante CHRISTUM 559. Ea olim propter patriam vocata est Marpesia nomine Demo. Quidam Deiphobem Glauci filiam, eamq; esse volunt, quam Æneas consuluit, cùm ex Troade venisset in Italiam. Sed superiùs ostendimus Deiphoben fuisse Cumæam: Quidam hanc non ex Marpesso, sed ex Marmisso vico Troadis ortam volunt: sed controversia hæc levis est, cùm duo illa nomina idem oppidum significant. Eamq; oracula reddidisse fama celebri Olympiade sexagesima certum est.

Ea prædixisse fertur CHRISTUM æternum DEI æterni Filium esse:

Ἀθανάτȣ μέγαν Ὑιὸν ἀοίδμȣ ἐκ φρενὸς αὐδῶ:
Ὦ θρόνον Ὕψιστος Γενέτης παρέδωκε λαβέσθαι

Μήπου γεννηθέντος: ἐπὶ διὰ σάρκα τὸ δισσὸν
Ἠγέρθη, προχοαῖς δ' ἀπολουσάμενος ποταμοῖο
Ἰορδάνου.

Æterni magnum natum cano pectore ab imo,
Cui solium Genitor tribuit Supremus habendum
Nondum progenito. Siquidem de corpore duplex
Extitit. Est autem prolutus fluctibus amnis
Jordani.

In CHRISTI adventu cecinit homines fruituros omnium rerum ubertate, & felicitate, qualis fuit olim tempore aurei sæculi:

Καὶ τότε δὴ χαρὰν μεγάλην Θεὸς ἄνδρασι δώσει:
Καὶ γὰρ γῆ, καὶ δένδρα, καὶ ἄσπετα τρέμματα γαίης
Δώσουσιν, καρπὸν τὸν ἀληθινὸν ἀνθρώποισι,
Οἴνου καὶ μέλιτος γλυκέος, λευκοῦ τε γάλακτος,
Καὶ σίτου, ἅπερ ἐστὶ βροτοῖς κάλλιστον ἅπασσι.

Tunc quoque gaudium magnum Deus mortalibus dabit,
Nam & terra: & arbores,
Dabunt fructum verum hominibus.
Vini, & mellis dulcis, albiq; lactis,
Et frumenti, ut est optimum mortalibus.

Hanc rerum omnium ubertatem, describit pluribus versibus Erythræa Sibylla, *lib. oraculorum* 3.

Γῆ γὰρ παγγενέτειρα βροτοῖς δώσει τὸν ἄριστον
Καρπὸν ἀπειρέσιον σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου:
Αὐτὰρ ἀπ' οὐρανόθεν μέλιτος γλυκεροῦ ποτὸν ἡδύ
Δένδρεά τ' ἀκροδρύων καρπὸν, καὶ πίονα μῆλα.
Καὶ βόας, ἐκ τ' ἀρνῶν ἄρνας, αἰγῶντε χιμάῤῥους.
Πηγάσ τε ῥήξει γλυκερὰς λευκοῖο γάλακτος:
Πλήρεις δ' αὖτε πόλεις ἀγαθῶν, καὶ πίονες ἄγροι
Ἔσσοντ': οὐδὲ μάχαιρα κατὰ χθονὸς, οὐδὲ κυδοίμος,
Οὐδὲ βαρυστενάχουσα σαλεύσεται οὐκ ἔτι γαῖα.
Οὐ λιμὸς, καρπῶν τε κακοῤῥήτειρα χάλαζα.
Ἀλλὰ μιν εἰρήνη μεγάλη κατὰ γαῖαν ἅπασαν.
Ἀνθρώποις τελέσειεν ἐν οὐρανῷ ἀστερόεντι
Ἀθάνατος θ', ὅσα πέπρακται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
Αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ Θεὸς, κ' οὐκ ἔστιν ἔτ' ἄλλος.

Nam terra omniparens, fruges mortalibus almas
Edet inexhaustas olei, viníque, cibíque.
Dulciáque ex alto cœlo rorantia mella,
Arboreos fructus, nitidas pecudésque, bovésque,
Agnos, atque agnas pingues, hœdósque caprarum,
Et niveo fontes erumpent lacte suaves,
Oppida plena bonis, & pinguia culta vigebunt.
Nec gladios metuet, nec belli terra tumultus.
Nec tremefacta gemet nutanti pondere tellus.
Nec bellum, nec erit sentorum squalor agrorum.
Aut famis, aut fruges vastantis grandinis horror.
Verùm pax terris florebit in omnibus alta:

Ad

Ad metasq́ dati regem rex diliget ævi.
Communémque Deus toto componet in orbe
Æternus legem, cœli qui sidera torquet.
Qua quicquid facient mortales lance librabit,
Nam solus Deus est, & nescit habere secundum.

Non absimilia his prædixit Sibylla Cumæa, quæ *Vergilius Ecloga* 4. *Pollionis* recitat.

Hæc quoque Hellespontiaca, sicut & cæteræ, venturum mundi finem prophetizavit: ac DEI Filium futurum judicem vivorum & mortuorum: redditurúmque unicuique secundum opera sua.

Ἔσται γάρ τε τοσοῦτον ἐπὶ χθονὶ μαινόμενον πῦρ:
Ὅσσον ὕδωρ ῥεύσει, καὶ ἐξολέσει χθόνα πᾶσαν.
Φλέξει ὄρη, καύσει ποταμοὺς, πηγάς τε κενώσει:
Ἔσται κόσμος ἄκοσμος ἀπολλυμένων ἀνθρώπων:
Καιόμενοι δὲ κακῶς τότε τλήμονες ἐμβλέψουσιν
Οὐρανὸν, οὐκ ἄστροις ἀλλ' ἐν πυρὶ κεκμηῶτα.

Mundi finis.

Tantus enim terris insaniet ignis, aquæ vis
Quanta fluit: Terram delebit funditùs: uret
Montes, siccabit fontes, fluviósque cremabit:
Mundus erit jam non mundus: populiq́ peribunt:
Heu miseri ardentes, & cœlum suspicientes!
Cœlum non astris rutilum, sed ab igne laborans.

Deus ad judicium veniet, ut judicet mundum universum:

Αὐτὸς Παντοκράτωρ ὅταν ἐλθὼν βήματι κρίνῃ
Ζώντων καὶ νεκύων ψυχὰς, καὶ κόσμον ἅπαντα.
Κ' οὐτὲ γονεῖς τέκνοισι φίλοι, οὐ τέκνα γονεῦσι
Ἔσονται, διὰ δυσσεβίην, καὶ θλίψιν ἄελπτον.

Judicium extremum.

Cùm Pater Omnipotens veniet, solióque sedebit,
Ut vivos functosq́, & totum judicet orbem,
Tunc nec amicus erit nato pater, ipséve patri
Filius, ob subitos casus, atque impietatem.

De civitate renovata post mundi exitium, in qua regnabunt justi æterna beatitudine, & felicitate, hoc modo locuta est:

Καὶ πόλιν ἣν ἐποίησε Θεὸς αὐτὴν ἐποίησε
Λαμπροτέραν, ἄστρων, καὶ ἠελίου, ἠδὲ σελήνης.

Et civitatem quam fecit Deus, ipsam fecit
Splendentem astris, & Sole, & Luna.

Cum DEO regnabunt justi, in vita permanente in æternum:

Κλῦτε δέ μοι μερόπες Βασιλεὺς αἰώνιος ἄρχει.

Prædixerat hæc quoque CHRISTI passionem, & tenebras, quæ in illius morte medio die sine ulla naturali causa contigerunt:

Αὐτὸς γὰρ πάντων ἀκοὴ, καὶ νοῦς, καὶ ὅρασις,
Καὶ λόγος ὁ κτίζων μορφὰς, ᾧ πάντ' ὑπακούει,
Καὶ νεκύας ζώζων, πᾶσαν τε νόσον θεραπεύων:
Εἰς ἀνόμων χεῖρας, καὶ ἀπίστων ὕστατον ἥξει.
Καὶ δώσουσι Θεῷ ῥαπίσματα χέρσιν ἀνάγνοις.
Εἰς δὲ βρῶμα χολὴν εἰς δίψαν ὄξος ἔδωκαν.

Τῆς ἀφιλοξενίης ταύτης τίσουσι τράπεζαν.
Ναῦ σχισθῇ καταπέτασμα, καὶ ἤματι μέσσῳ
Νύξ ἔσται σκοτόεσσα πελώριος ἐν τρισὶν ὥραις.

Ipse cunctorum auditus, & mens, & visus
Et sermo creator formarum, cui omnia parent.
Qui morte solutos servat, qui omnem morbum sanat.
Hunc tandem nactæ sceleratæ & perfidiosæ
Contundent alapis palmæ (proh crimina!) Divum.
Felle fames ejus, sitis illudetur aceto.
Hanc apponet ei, tunc scilicet hospita mensam:
Scindetur templi velum: mediumq; diei
Nox tenebrosa tribus premet admirabilis horis.

De his tenebris, quæ in morte Servatoris contigerunt, ita loquitur *Amos Propheta: Et erit in illa die, dicit Dominus, Occidet sol meridie: & obtenebrabitur dies lucis.* Idem quoque notat *Hieremias: Exterrita est quæ parit, & tæduit animæ, quia occidit sol ei, cùm adhuc medius esset dies.*

De hac quoque Eclipsi ferunt ita locutum Philosophum; cùm videret obtenebratum solem præter interventum Lunæ, aut alterius corporis, in admirationem raptus exclamavit: Aut Deus patitur, aut rerum Natura deficit.

Eversionem & ruinam Urbium Asiaticarum prævidit, & his verbis enunciavit Sibylla:

Ἀλλὰ τί δή μοι ταῦτα νόος σοφὸς ἐγγυαλίζει;
Ἄρτι δὲ σε τλήμων Ἀσίη κατοδύρομαι οἰκτρῶς,
Καὶ γένος Ἰώνων, Καρῶν, Λυδῶν πολυχρύσων.
Ἄι αἴ σάρδεις: αἴ αἴ παλυήρατε τράλλις.
Ἄι αἴ Λαοδίκεια καλὴ πόλι: ὡς ἀπολεῖσθε,
Σεισμοῖς ὀλλύμεναί τε, καὶ εἰς κόνιν ἀλλαχθεῖσαι.
Ἀσσία τῇ δνοφερῇ, Λυδῶν τε πολυχρύσων
Ἀρτέμιδος σηκὸς Ἐφέσου πηγνυμένος
Χάσματι σὺ σεισμοῖσι πόθ' ἥξεται εἰς ὅλα δεινὴν,
Πρηνὴς ὡς ὅτε νῆας ἐπικλύζουσι ἀέλλαι:
Ὕπτια δ' οἰμώζει Ἔφεσος κλαίουσα παρ' ὄχθαις,
Καὶ νηὸν ζητοῦσα, τὸν οὐκέτι ναιετάοντα.

Verùm quid tandem sapiens mihi suggeret hæc mens?
Te te, Asia infelix, tristi deploro querela.
Ionumq; genus, Carumq;, auroq; scatentum
Lydorum. Heu Sardis, heu multùm Trallis amœna!
Heu Laodicea urbs pulchra! Peribitis ergo
Motibus eversæ terræ, pulvisq; redactæ
Asia caliginosæ Lydorum auroq; potentum.
Ast Ephesi structum Dianæ nomine fanum
Motibus, & vasto subter mare sidet hiatu
Præceps, ut naves rumpunt si quando procellæ.
Et lacrymas Ephesus recubans ad littora fundet:
Et quod erit nusquam templum gemebunda requiret.

In Urbes Asiæ.

Gergethii hanc Phœbadem suæ urbi attribuunt: cujus effigiem in suis monetis sculpere erant soliti, una cum sphynge: qua ostendebant Prophetissam hanc suam multa sacra mysteria per obscura ænigmata hominibus communicasse.

Illi dantur sequentes versus ex *codice regio* deprompti:

Dum

Dum meditor quondam, vidi decorare puellam
Eximio (castam quòd se servasset) honore.
Munere digna suo, & Divino munere visa,
Quæ sobolem multo pareret splendore micantem.
Progenies summi speciosa, & vera Tonantis,
Pacifica mundum qui sub ditione gubernat.

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus:

Virgo, cui cedunt ullo sine lilia nævo,
Electa es magnum ut sis paritura Deum.
Ille sacrum effundet suscepta morte cruorem,
In quo certa hominum sanguine posta salus.
Post triduum quoniam de victâ morte resurgens,
Æterno regnat cum Genitore Deus.

Ex *Aria Montano:*

Dixerat hæc: Summa è cæli Deus optimus arce
Curabit mites, respicietq; pios.
Humanoq; habitu veniet de virgine natus
Hebræa, in terris conspiciendus homo.

Ex *inscriptionibus Senensibus.*

In cibum fel, in potum dederunt acetum. Hanc in hospitalitatis monstrarunt mensam. Templi verò scindetur velum: & medio die nox erit tenebrosa tribus horis.

Ex *Ruillio:*

Ex alto cæli palatio Deus humilitatem suorum servorum despexit, & nascetur ex Hebræa virgine, & patietur pro peccatis nostris.

Ex *Garsone:*

Ille Dei Legem complebit, non violabit,
Persimilem formam referens, & cuncta docebit.

PHRYGIA SIBYLLA.

Responsis quondam celebrata est Ancyra nostris,
Concepto incaluj quando animata Deo.

COELIVS *Rhodiginus lib.* 14. *cap.* 1. dicit, hanc Phrygiam Phœbadem proprio nomine vocatam fuisse Sibyllam; ubi scribit, *Dardanum Samothraciâ relictâ in Phrygiam venisse ad Teutrum regem, cujus filias duas uxores duxit Batiam, & Nesonem: ex Nesone nata est filia fatidica, quæ spiritu fatidico, & divino afflata, populis sciscitantibus responsa de futuris pronunciabat, nomine proprio dicta Sibylla: quapropter summo honore culta est in Asia, propter communicationem, quam credebatur habere cum Apolline, qui illi inspirabat oracula admiranda.* Ea ut plurimùm responsa sua dedit Ancyræ, quæ est urbs Asiæ minoris, inter Paphlagoniam & Galatiam. Lege de ea *Lactantium lib.* 1. *Divinarum institutionum, cap.* 6. Pythonem habere credita est, hoc est, Apollinem familiarem, qui Genius Pythius, vel Dæmon vocabatur, cujus instinctu vaticinabatur futura. De quo ita scribit *S. Ambrosius, commentario in Epistolam ad Corinthios cap.* 2. *Spiritus mundi hic est, per quem corripiuntur fanatici, qui sine Deo sunt. Est enim inter mundanos Spiritus potior: unde solet conjecturis quæ mundi sunt divinare, quem Pythonem appellant.*

Ambrosius de Pythone

Hic

Hic est qui per verisimilia fallitur, & fallit. Hic est qui per Sibyllam locutus est sensum nostrorum secutus, locum volens inter cœlestes habere. Superiùs in historia Apollinis diximus illum sibi divinitatem attribuisse, cùm unum quidem Deum summum, æternum, omnipotentem, ingenitum, in igne habitantem confitetur, quia id negare non poterat: sed se huic Divinitati summæ participem quoquo modo statuit, dum ita de seipso loquitur:

Μικρὰ δὲ Θεοῦ μερὶς Ἄγγελοι ἡμεῖς.

Parva autem Dei pars Angeli sumus.

Neque tantùm Delphis, aut in Delo, ubi præcipuæ sedes erant Apollinis, sed etiam multis aliis in locis Phœbades istæ Sibyllæ prophetizabant Pythone intra se recepto. De qua ita *Jamblichus* ad Porphyrium scribit: *Sibylla in Delphis duplici ratione Deum suscipere solita est. Aut enim per tenuem Spiritum, & ignem, qui alicubi ex ore quodam antri prorumpebat: aut ipsa etiam in adyto sedens super æneam sellam, quæ tripes, vel quadrupes foret, Numinique dicata: & utrobique divino illo Spiritu acta fundebat vaticinia. Itaque cùm plurimus ignis ex antro evolans vati undique circumfunditur, eámque suo numine repletam agitat: aut item sacratæ sedi adhæret; per quam Deo afflata in vaticinia erumpit:* *Jamblichus de Sibylla.*

Phrygiam hanc ferunt CHRISTI nativitatem secundùm carnem ex virgine Maria prædixisse, quam illi Angelus DEI annunciavit:

Ὑστάτιοις τε χρόνοις χθόνα ἠμείψατο *
Καὶ βραχὺς ἐλθὼν Παρθένου ἐκ Μαρίας λαγόνων τε
Ἐξανέτειλε νέον φῶς *
Οὐρανόθεν δὲ μολῶν βροτέην ἐνεδύσατο μορφὴν
Πρῶτα μὲν οὖν Γαβριὴλ σθεναρὸν δέμας ἁγνὸν ἐδείχθη,
Δεύτερα καὶ κούρην Αὐτάγγελος ἔννεπε φωνῇ.
Δέξαι ἀχράντοισι Θεὸν σοῖς ὦ Πάρτενε κόλποις.
Ὡς εἰπὼν, ἔμπνευσε Θεὸς χάριν, ἡ δ' ἀεὶ κούρη
Τὴν ἄρα τάρβος ὁμοῦ θάμβους θ' ἕλεν ἐξαϊοῦσαν:
Στῆ δ' ἀρ' ὑποτρομέουσα, νέος δὲ οἱ ἐπτοιῆτο
Παλλομένης κραδίης, ὑπ' ἀγνώστοισιν ἀκουαῖς.

Christus ex virgine natus.

Temporibúsque petit postremis terram *
Et brevis egressus Mariæ de virginis alvo
Exorta est nova lux. *
E cœlo veniens mortales induit artus.
Ac primùm corpus Gabriel ostendit honestum
Nuncius, hinc tali affatur sermone puellam:
Accipe, virgo, Deum gremio intemerata pudico.
Sic ait: ast illam cœlestis gratia molli
Leniit afflatu. Tum virginitatis amatrix
Perpetuæ, magno subitò correpta stupore,
Atque metu, trepidâ pressit formidine mentem;
Ignotis verbis commoto corde tremiscens.

Annunciavit etiam CHRISTUM mortem passurum pro nobis, descensurum ad inferos, ac tertio die resurrecturum:

Ἥξει δ' εἰς Ἀΐδην ἀγγέλλων ἐλπίδα πᾶσι.
Καὶ θανάτου μοῖραν τελέσει τρίτον ἦμαρ ὑπνώσας:
Καὶ τότ' ἀπὸ φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάος ἥξει.
Πρῶτος ἀναστάσεως κλητοῖς ἀρχὴν ὑποδείξας.

Christi resurrectio.

Πρῶτα δὲ τοῖς ἰδίοις φανερὸς τότε κύριος ἔσται
Σάρκινος, ὡς πάρος ἦν, χερσίν τε ποσίν τ' ἐπιδείξει
Τέσσαρα τοῖς ἰδίοις ἴχνη πηχθέντα μέλεσσιν.

Deveniétque (bonam ſpem portans omnibus) Orcum,
Et tridui ſomno peraget mortalia fata.
Tum demum linquet Manes, lucémque reviſet
Prima reſurgendi Lectis veſtigia monſtrans.
Porrò ſuis primum Dominus patefiet, erítque
Corporeus, ſicut fuit antè, manúsq; pedésque
Oſtendétque impreſſa ſuis veſtigia membris *Quatuor.*

Proteſtatur etiam ſe ex DEI præcepto annunciare omnibus impiis iram divinam propenſam imminere iis, qui non reſipiſcent:

Ira Dei in impios.

Ἐρχομένης ὀργῆς μεγάλης ἐπὶ κόσμον ἀπειθῆ
Ἔσχατον εἰς αἰῶνα Θεοῦ μηνύματα φαίνω,
Πᾶσι προφητεύουσα κατὰ πολὶν ἀνθρώποισι.

Terribiles toti mundo Divinitùs iras
Poſtremi ſæcli venturas tempore pando:
Omnibus humanis effando futura per urbes.

In Idololatras invehitur: illisque furorem DEI ſummi inſtare oſtendit brevi, in ultionem impietatis illorum:

Ταῦτα μὲν Αἰγύπτῳ Θεὸς ἔννεπεν ἐξαυδῆσαι:
Ὑστατίῳ καιρῷ ὅτε πάνκακοι ἄνδρες ἔσονται:
Ἀλλὰ ταλαιποροῦσι κακοὶ κακότητα μενόντες
Ὀργὴν Ἀθανάτοιο βαρυκτύπου Οὐρανίωνος.
Ἀντὶ Θεοῦ δὲ λίθους, καὶ κνώδαλα θρησκεύοντες:
Πολλὰ μάλ' ἄλλυδις ἄλλα φοβούμενοι, οἷς λόγος οὐδεὶς
Οὐ νοῦς, οὐκ ἀκοή.
Ἐξ ἰδίων δὲ κόπων καὶ ἀτασθαλίων ἐπινοιῶν
Ἄνθρωποι δέξαντο Θεοὺς ξυλίνους, λιθίνους τε,
Χαλκοῦς τε, χρυσοῦς τε, καὶ ἀργυρέους τε ματαίως,
Ἀψύχους, κωφοὺς, καὶ ἐν πυρὶ χωνευθέντας
Ποιήσαντο, μάτην γε πεποιθότες ἐν τοιαύτοις.

In Idololatras.

Hactenus Ægypto Deus hæc me dicere juſſit:
Tempus ad extremum, quo gens humana futura eſt
Peſſima: ſed durántque, malíque malum opperiuntur
Iram immortalis, cœleſtis, & altitonantis:
Próque Deo lapides, & ficta animalia multâ
Relligióne colunt trepidi, diversáque: quorum
Non ullus ſermo, mens nulla, auditio nulla eſt.
Quos nempe creavit
Humanaq; manus labor, atque induſtria mentis,
Accepêre Deos ſtulti, ſaxóve, vel auro,
Ære, vel argento factos, lignóve dolatos,
Exanimos, ſurdos, conflatos ignis in æſtu.

Judicium poſtremo ſæculo futurum eſt: quo Deus æterno ſedens tribunali judicabit reges, omnésque homines:

Judicium Dei.

Ταρτάρεον δὲ χάος τότε δείξει γαῖα χανοῦσα.
Ἥξουσιν δ' ἐπὶ βῆμα Θεοῦ βασιλῆες ἅπαντες.

Terra

Terra tunc candens ostendet Tartareum chaos,
Veniéntque ad tribunal Dei reges omnes.

Signa tamen & portenta præcedent, quæ de cœlo innotescent, & adventum Domini hominibus annunciabunt:

Σάλπιγξ οὐρανόθεν φωνὴν πολύθρηνον ἀφήσει.

Tuba de cœlo vocem lamentabilem emittet.

Et ut superiùs dictum est de iisdem venturi Judicii signis:

Ἐν ᾧ τόδε σῆμα τέτυκται
Ῥομφαῖαι, σάλπιγγες ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντι
Κόσμος ἅπας μύκημα, καὶ ὄμβριμον ἦχον ἀκούσει.

Signúmque dabunt hæc
Enses, atque tubæ simul, & sole exoriente
Terribilem sonitum, mugitúmq; audiet omnis Mundus.

Mali atque impii pœnis æternis involuti cruciabuntur:

Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ψυχαὶ βρύξουσιν ὀδοῦσι.
Τῶν ἀνόμων ψυχαὶ ὁλολυγμοῖσί τε φόβῳ τε,
Τικόμεναι δὲ λιμῷ, δίψῃ; λοιμῷ τε, φόνοις τε,
Καὶ καλέουσι καλὸν τὸ θανεῖν, καὶ φεύξετ' ἀπ' αὐτῶν.

Humanæq; animæ frendebunt dentibus omnes:
Vexabuntq; malos ululatus, atque timores:
Cædibus, atque siti, fame, pestéque deficientes.
Optandumq; mori dicent, fugiétque vocantes.

Fusiùs has impiorum pœnas describit Erythræa *lib.* 2. ubi ait:

Ὀργὴ ἀπουράνοιο, καὶ ἀφθάρτοιο Θεοῖο
Κίονι προσπελάσειεν, ὅπου πυρὶ κύκλον ἅπαντα
Ἀκάματος ποταμὸς ῥεῖ πυρός: σοῦ δ' ἅμα πάντας
Ἄγγελοι ἀθανάτοιο Θεοῦ αἴεν ἐόντος
Ἐν φλογίναις μάστιξι, καὶ ἐν πυρίναις ἀλύσεσι
Δεσμοῖς ἀῤῥήκτοισι περιφίγξαντες ὕπερθεν
Δεινοτάτως κολάσουσιν. Ἔπειτα δὲ νυκτὸς ἀμολγῷ
Ἐν γεένῃ θηρσὶν ὑπὸ ταρταρέοισι βαλοῦντες
Πολλοῖς δειμαλέοισιν, ὅπου σκότος ἐστὶν ἄμετρον.

Hos immortalis incorruptíque columnæ
Ira Dei affiget, quam circuit undique flumen
Indefesso igni manans: & eos simul omnes
Æterni Patris Genii nunquam intereuntis
Ignitis flagris, inflammatísque catenis
Insuper infractis vinclis, arctísque revinctos
Diris torquebunt pœnis. Dein noctis in umbra
Objicient monstris sub Tartara tetra gehennæ
Multis horrendis, ubi nox tenebrosa perennat.

Subjicit & præmia immensa, quibus pios cumulabit Deus, & beabit eos, qui justè vixerint in vita æterna.

Τοὺς δ' ἄλλους, ὁπόσοις τε δίκη, καλὰ τ' ἔργα μέμηλεν,
Ἠδὲ καὶ εὐσεβίητε, δικαιότατοί τε λογισμοὶ,
Ἄγγελοι αἰρόμενοι διὰ αἰθομένου ποταμοῖο

Piorum merces.

Εἰς φᾶος ἄξουσιν, καὶ εἰς ζωὴν ἀμεριμνὸν.
Ἔνθα πέλει τρίβος ἀθάνατος μεγάλοιο Θεοῖο.
Ἄλλῳ ἀποστήσας πέμψει διὰ λαὸν ἑαυτοῦ.
Εἰς ζωὴν ἑτέραν, καὶ αἰώνιον ἀθανάτοισιν
Ἠλυσίῳ πεδίῳ.

Ast alios, qui jùs æquum coluêre, bonumq́,
Et quibus & pietas, & mens fuit optima cordi,
Sublatos Genii rapidum per fluminis æstum
Ducent in lucem, & securæ munera vitæ.
Immortalis ubi magni via trita Tonantis.
Perq́ suos aliam in vitam mandabit, eamq́
Æternam nullo morituris tempore, campo
Scilicet Elysio.

Fient enim hæc omnia post resurrectionem mortuorum. Dum omnes homines in sua carne restituti coram Deo comparebunt:

Resurrectio mortuorũ.

Καὶ τότε ἀναστήσας νεκροὺς μοῖραν ἀναλύσας
Καὶ θανάτου κέντρον.

Et tunc excitans mortuos Parcarum fata resolvet,
Et mortis aculeum.

Hanc mortuorum resurrectionem inculcare videtur Prophetissa Sapiens, quòd suo tempore, multi Philosophi, qui animarum immortalitatem non negabant, impassibiles tamen eas, immunésque à doloribus asserebant, postquam separatæ essent à corporibus: quorum tamen resurrectionem irridebant. Pauci enim fuerunt inter antiquos qui hanc resurrectionem admiserint, impossibile judicantes corpora tot sæculis consumpta, & redacta in terram, vel à feris devorata, & in vorantium substantiam conversa, sicut cætera alimenta, redire posse in integrum. Sibylla, ut horum opiniones falsas refutaret, ostendit Deum omnipotentem, qui ex nihilo omnia creavit, ex creatis labefactatis posse restaurare opus perfectum. Animas verò, licèt sua tenuitate, neque videri neque sentiri possint, DEO tamen qui potest omnia, comprehensibiles esse: qui sceleratos judicabit secundùm peccata, quæ admiserint in vita: idque non ignotum fuit *Vergilio*, qui *sexto Æneidos* ita loquitur de animalibus, quæ in mortalibus his corporibus habitant:

Animas post mortẽ impassibiles impii judicant.

Igneüs est illis vigor, & cœlestis origo;
Seminibus quantùm non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundáque membra.
Hinc metuunt, cupiuntq́ dolent, gaudentq́: nec auras
Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco.
Quin & supremo cùm lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditùs omnes
Corporeæ excedunt pestes: penitúsque necesse est
Multa diu concreta modis coalescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos. aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Scilicet corporibus.

Sed hîc neque *Vergilii* auctoritate, neque aliorum Gentilium Philosophorum documentis opus habemus, ad probandum malos & impios gravissimis suppliciis punitum iri: Sacræ id literæ, ac Prophetæ hoc ubique inculcant hominibus, illos ad pœnitentiam peccatorum revocantes. Et ipsa veritas JESUS CHRISTUS Serva-

Servator noster testatur se dicturum impiis, qui coram ejus tribunali post resurrectionem postremam sistentur: *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est Satanæ, & ejus sectatoribus.* Recipient enim mali in resurrectione, sicut & boni, corpora insolubilia, & permanentia in æternum, ut animæ, quæ in prima carne peccatis Deum offenderunt, in iisdem corporibus restauratis sufficere possint cruciatibus, atque igni æterno:

Asiaticis populis multa mala imminere pronunciat his verbis:

Ἀσσὶς δ' ἡ μεγάλη τότε πάμφορος ἔσσεται ὕδωρ:
Καὶ Κρήτης πεδίον. Κύπρος δ' ἕξει μέγα πῆμα.
Καὶ Πάφος αἴξει δεινὸν μόρον, ὥς τε νοῆσαι:
Καὶ Σαλαμῖνα πόλιν μεγάλην μέγα πῆμα παθοῦσαν,
Νὺν μὲν χέρσος ἄκαρπος ἐπ' ἠόνος ἔσσεται αὖθις:
Ἀκρὶς δ' οὐκ ὀλίγη χθόνα Κύπριον ἐξολοτρεύσει:
Εἰς Τύρον αἰνόμοροι μέροπες κλαύσεσθε βλέποντες:
Φοινίκη, δεινός σε μένει χόλος, ἄχρι πεσεῖν σε:
Πτῶμα κακὸν Σειρῆνες ὅπως κλαύσωνται ἀληθῶς.

Tunc Asia illa ferax rerum redigetur in undas.
Cretáq; campus erit: feret & mala tristia Cyprus:
Et Paphus, ut sapiat, patietur tristia fata.
Et Salamina urbem magnam mala tristia passam
Tunc erit infelix, sterilisque in littore tellus.
Cypria non paucæ vastabunt arva locustæ.
Spectandóque Tyron mortales flebitis ægri.
Phœnice, gravis ira tibi est ventura, ruinam
Ut verè plorent casum Sirenes acerbum.

Et paulò post de Asia loquens in hæc verba prorumpit:

Εὐθὺς βάρβαρος ὄχλος ἐς Ἀσσίδα γαῖαν ὁδεύσει,
Καὶ Θρακῶν ὀλέσει δεινῶν γένος, ὥς ἀλαπαδνόν:
Καὶ τότε θυμοβόροι μέροπες κατέδουσι γονῆας,
Λιμῷ τειρόμενοι, καὶ ἐδέσματα λαιφάσσονται.
Πάντων δ' ἐκ μελάθρων θῆρες κατέδουσι τράπεζαν.

Protinùs invadent Asiæ oras barbara turba:
Et duros perdent, tanquam sine robore, Thracas.
Tunc homines mœsti vescentur carne parentum
Et tales epulas, fame sic urgente, vorabunt.
Præbebitque feris mensam domus omnis.

Ad Phrygiam Phœbadem versus hi referuntur ex *antiquo Regio* exemplari:

Ipsa Deum vidi summum, punire volentem
Mundi homines stupidos, & pectora cæca rebellis.
Et quia sic nostram complerunt crimina carnem,
Virginis in corpus voluit descendere cœlo
Ipse Deus prolem, quam nunciet Angelus almæ
Matri: quò miseros contractâ sorde levaret.

Ex *Lælio Cleopasso:*

Occupat ecce Deus summus cœleste tribunal:
Terribilique sonum duplicat ære tuba.

Ecce

Ecce iterùm Manes furvo revocantur ab Orco;
Corpora de tenebris quò rediviva petant.
Grata bonis lux ista: malis sed plena dolorum:
Hi pœnas, illi gaudia certa ferent.

De ea *Arias Montanus:*

Terribili resonante tubâ terra ima dehiscet:
Sistentur reges ante Dei solium:
Ille bonis, atque ille malis feret ultima jura:
His ignem, æternas delicias aliis.

Ex *inscriptionibus Senensibus:*

Tuba de cœlo vocem luctuosam emittet. Venient ad tribunal Dei omnes reges. Deus ipse judicabit simul pios, & impios. Tunc demum impios in ignem, & tenebras immittet. Qui autem pietatem secuti fuerint, iterùm vivent.

Ex *Ruillio:*

Tuba de cœlo sonum emittet horribilem, & lamentabilem. Terra abyssum maximam ostendet: & omnes reges sistentur ad tribunal Dei summi, qui judicium faciet de bonis & malis. Malos & impios mittet in ignem inextinguibilem. Sed qui Deum amaverint, & coluerint, quique exercuerint bonitatem, & fidelitatem, ii resurgent, & vivent.

Martianus Capella Phrygiam Sibyllam unam eandémque putat fuisse cum Cumæa: Quæ ex Troade venerit in Italiam, & Cumis reddiderit oracula.

TIBUR

TIBURTINA SIBYLLA.

Templa meo Herculeum Vovit ſub nomine Tibu
Divorum interpres clara ubi Viſa fui.

TIBURTINAM *M. Varro* collocat decimam in ordine, nomine Albuneam, ſive Leucotheam. Eam nonnulli Sarbin, vel Caſſandram, vel Taraxandram nominarunt. Illa propter excellentes futurorum prædictiones, & prophetias à divino inſtinctu profectas, ab incolis Anienis pro Dea patria culta eſt: maximè poſtquam in vivis eſſe deſiit. Illam templo, aris, & ſacrificiis decoraverunt. Tiburi enim ad Anienem fluvium, qui & Albula dictus eſt, ſua reddidit oracula: populumq; inſtruxit documentis ſalubribus: quo modo, & qua ratione Deus ſolus & unus coli vellet: juſticiam ſervandam inter homines docuit: vivendum eſſe ex æquo & recto: vinculum ſocietatis humanæ inviolabile ſervandum: integritatem vitæ ſectandam: nec quicquam admittendum, quod jus concordiamq; humanam vitiare poſſet. Multis poſt illius mortem annis inventa eſt ejus ſtatua lapidea librum manu tenens, quam incolæ repererunt in profundo Anienis gurgite. Eam ſimul cum Sibyllæ ſcriptis Senatus ſolenni pompa, & ceremoniis Romam transferri curavit, & in templo Jovis Capitolini reponi: ubi aſſervaban-

vabantur reliquarum Sibyllarum libri. *Plinius lib.* 34. scribit suo tempore tres Sibyllarum statuas pro Rostris positas Romæ: de qua re etiam superiùs pauca attigimus.

Scripsit multa de diversis casibus, & damnis, quæ Italiam, aliásque regiones vexarunt; déq; uno DEO summo, de pietate sequenda: inter quæ, hæc quæ sequuntur annumerari possunt:

Ὄλβιοι ἀνθρώπων κεῖνοι κατὰ γαῖαν ἔσονται,
Ὅσσοι δὴ στέρξουσι μέγαν Θεὸν εὐλογέοντες
Πρὶν φαγέειν, πιέειν τε, πεποιθότες εὐσεβέῃσιν.
Οἱ νηοὺς μὲν πάντας ἀποστρέψουσιν ἰδόντες.
Καὶ βωμοὺς εἰκαῖα λίθων ἀφιδρύματα κούφων.
Αἵμασιν ἐμψύχων μεμιασμένα, καὶ θυσίῃσιν
Τετραπόδων. Βλέψουσι δ' ἕνος Θεοῦ εἰς μέγα κῦδος.
Οὐτὲ φόνον ῥέξαντες ἀτάσθαλον, οὔτε κλοπαῖον,
Κέρδος ἄπειρον ἑλόντες, ἃ δὴ ῥίγιστα τέτυκται.
Οὐδ' ἄρ' ἐπ' ἀλλοτρίης κοίτης πόθον αἰσχρὸν ἔχοντες:
Οὔτ' ἐπὶ ἄρσενος ὕβριν ἀπεχθέατε συγερήντε.

Qui felices.

Felices hominum illi versabuntur in orbe,
Qui laudare Dei supremi Numen amabunt,
Ante cibum & potum, freti pietatis amore
Omnia qui visu templa avertentur, & aras,
Et lapidum vanas stupidorum pondere moles.
Sacrifico fœdas animantum, quadrupedúmque
Sanguine; suspicientq; Dei decus unius ingens:
Nec diram facient cædem: neque lucra parabunt
Grandia per furtum, quæ sunt deterrima planè:
Nec vetitum alterius cupient fœdare cubile:
Mascula nec turpi maculabunt corpora tactu.

In Romam quoque acriter invehitur, propter Principum populíque superbiam, & crudelitatem: illiq; declarat pœnas, & desolationem, quæ illi propter scelera & impuritatem evenient:

Μοιχεῖαι παρὰ σοὶ, καὶ παίδων μίξις ἄθεσμος,
Θηλυγενὴς, ἄδικός τε, κακὴ πόλι δύσμορε πασσῶν.
Αἴ αἴ πάντ' ἀκάθαρτε πόλι Λατινίδος αἴης,
Μαίνας ἐχιδνοχαρὴς, χήρη καθεδεῖο παρ' ὄχθας:
Καὶ ποταμὸς Τιβερίς σε κλαύσει σὴν παράκοιτιν:
Ἦτε μιαιφόνον ἦτορ ἔχεις, ἀσεβῆ δέ τε θυμὸν.
Οὐκ ἔγνως τὶ Θεὸς δύναται, τὶ δὲ μηχανᾶται:
Ἀλλ' ἔλεγες, μόνη εἰμὶ, καὶ οὐδεὶς μ' ἐξαλαπάξει.
Νῦν δὲ σε καὶ σοὺς πάντας ὀλεῖ Θεὸς αἰὲν ὑπάρχων.
Κ' οὐκ ἔτι σου σημεῖον ἔτ' ἔσσεται ἐν χθονὶ κείνῃ,
Ὡς τὸ πάλαι: ὅτε σας ὁ μέγας Θεὸς εὔρατο τίμας.

In Romam.

Mater adulterii, marium teterrima nutrix
Concubitus, Urbs mollis, iniqua, scelesta, nefanda,
Eheu! Urbs terræ prorsùm impurata Latinæ,
Mœnas viperea, ad ripas viduata sedebis.
Téque suam uxorem Tiberis lacrymabitur amnis.
Impius est animus tuus, & cor cæde cruentum.

Nescis

Nescis quid possit Deus, aut quid cogitet: atque
Sola, inquis, ego sum: non sum superabilis ulli.
Nunc Deus æternus disperdet téque tuósque.
Nec super ulla tui in terra monumenta manebunt,
Ut quondam, magnus tibi cùm Deus auxit honores.

Dum dicit proposuisse hominibus viam rectam & malam. Pios viæ rectæ insistere: malos autem per viam mortis ad æternam perditionem sine judicio properare:

Ἀυτὸς ὁδοὺς προέθηκε δύο ζωῆς, θανάτου τε.
Καὶ γνώμῃ προέθηκ' ἀγαθὴν ζωὴν προελέσθαι.
Ἀυτοὶ δ' εἰς θάνατον, καὶ πῦρ αἰῶσιν ἔριψαν.

Via vitæ & mortis.

Ille vias posuit binas, vitæq́; necisq́;:
Proposuitque bonam menti sibi sumere vitam.
Sed sese in mortem æternam jecêre, & in ignem.

Addit statim postea quomodo pii vivere debeant, ut DEO summo, & immortali placeant: atque ita ex verbis DEI loquitur:

Εἰκὼν ἐστ' ἄνθρωπος ἐμὴ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Τούτῳ θὲς καθαραν' τε ἀναιμακτόν τε τράπεζαν,
Πληρώσας ἀγαθῶν: καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἄρτον,
Καὶ διψῶντι ποτὸν, καὶ εἵματα σώματι γυμνῷ.
Ἐξ μόχθων ἰδίων πορίσας ἁγναῖς παλάμῃσιν,
Θλιβόμενον κτῆσαι, καὶ τῷ κάμνοντι παράστα.
Καὶ ζῶσαν θυσίαν ταυτὴν τῷ Ζῶντι πόριζε.

Effigies mea homo est rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram sine sanguine mensam;
Repletámque bonis: panem potúmque famenti.
Et sitienti da: nudum tege corpus amictu.
De proprio castis manibus largire labore.
Hæc à te detur Viventi victima vivens.

Piorum vita.

Hæc quoque superiùs, CHRISTUM venturum dicit ad bonorum liberationem, & tutelam:

Καὶ τότ' ἀπ' ἠελίου πέμψειε Θεὸς Βασιλῆα,
Ὃς πᾶσαν Γαῖαν παύσει πολέμοιο κακοῖο.

Christus rex.

Tunc à sole mittet Deus Regem,
Qui omnem terram liberabit à bello malo.

CHRISTO Servatori patriam futuram Bethleem:

Σπαργανόθεν δὲ βρέφος δείχθη θεοπαθέσι φάτνῃ,
Καὶ Λόγου ἡ Βηθλὲμ πατρὶς θεόκλητος ἐλέγχθη.

Christus natus in Bethleem.

Monstratusq́; Dei præcepta sequentibus infans
In præsepe cubans, quem fascia circuit: estq́;
Dicta Logi Bethlem divino patria nutu.

Ultimis temporibus homines justè ac piè victuros ostendit, ideò DEO procurante summa felicitate fruituros:

Τότε γενήσει καθαρὸν νοῦν
Ἀνθρώπων, στήσει δὲ γένος τὸν σὸν, ὡς πάρος ἦν σοι
Οὐκ ἔτι τις κόψει βαθὺν αὔλακα γυρῶ ἀρότρῳ.
Οὐ βόες ἰθυντῆρα κάτω βάψουσι σίδηρον.
Κλήματα δ' οὐκ ἔστ', οὐδὲ στάχυες, ἀλλ' ἅμα πάντες
Μάννην τὴν δροσερὴν λευκοῖς ὑπ' ὀδοῦσι φάγονται.
Σὺν δ' αὐτοῖς ἔσται τότε καὶ Θεὸς, ὥς τε διδάξει.

Felicitas piorum.

Tunc hominum gignet puras in pectore mentes,
Restituétque genus, fuit ut tibi tempore prisco.
Jam nullus sulcos curvo proscindet aratro:
Terra nec à bubus ferro scindetur acuto.
Nec spicæ, nec erunt sarmenta: sed omnibus una
Roscida manna simul mandetur dentibus albis.
Nec Deus abfuerit illis, qui cuncta docebit.

Romæ iterùm minitatur exitium propter idololatriam & scelera:

In Romam.

Ἦξει ζοὶ πότ' αὖωθεν ἴση, ὑψαύχενε Ῥώμη,
Οὐρανίῳ πληγὴ, ἢ κάμψεις αὐχένα πρώτη.
Κ' ἀξεδαφιοθήσῃ, καὶ πῦρ σε ὅλλυ δαπανήζει
Κεκλιμμένῃ ἐδάφεσσιν ἑοῖς, καὶ πλήτῳ ὀλεῖ).
Καὶ ζὰ θέμεθλα λύκοι, ἐ ἀλώπεκες οἰκήζουσι.
Καὶ τότ' ἔσῃ πανέρημος ὅλως, ὡς μὴ γεγονῦια.
Πῦ τότε Παλλάδιον; ποῖῳ σε Θεὸς ἀφζώσῃ;
Χρυζῆς, ἢ λίθινος, ἢ χάλκεος; ἢ τότε πῦ σοὶ
Δόγματα Συγκλήτε; πῦ Ῥείης ἠὲ Κρόνοιο;
Ἠὲ Διὸς γλυεὴ; ἢ πάντων ὧν ἐσεβάσθης
Δαίμονας ἀψύχες νεκρῶν εἴδωλα καμόντων;
Ὧν κρήτη καύχημα τάφε ἡ δύζμορος ἰχθύ.
Θρησκεύεζα θρόνοισιν ἀναιθήτοις νεκύεσσιν.

Par tibi de cœlo, sublimis vertice Roma,
Adveniet clades: & flexo vertice prima
Complanaberis, & tota absumêris abigni,
In tua devergens sola: divitiæq; peribunt.
Inq; tuis degent vulpesq;, lupiq; ruinis.
Tunc deserta, quasi nunquam fis nata, jacebis.
Tunc ubi Palladium? quis te Deus asseret auro,
Ære, vel argento factus? Consulta Senatûs
Tunc ubi sunt? ubi Rheæ, Saturnigq; propago,
Aut Jovis? & quorum tot religiosa colebas
Manes exanimos, simulachráq; luce carentum,
Infelix quorum se jactat Creta sepulchris.
Sedibus exornans vitâ, sensuq; carentes.

Tradunt *Augustum Cæsarem* cùm ad summum perveniſſet Imperium, videreturque totum orbem terrarum ſub ſua continere poteſtate, legiſſetque Sibyllinos verſus, qui dicerent eo tempore venturum ſummum Regem, ac rerum Dominum, qui mundi futurus eſſet Princeps: Prophetiam hanc de ſe latam arbitratum eſſe: dumque ideò intumeſceret, & ab adulatoribus, qui ſemper frequentes fuêre in aulis Regum, incitaretur, ut ſe Dominum compellari ſineret, divinisque honoribus coli: anxius ferebatur, dubius quid eſſet facturus. Nam eo tempore Regis nomen odioſum erat, Domini verò nimis ambitioſum. Suaſu igitur ſuorum Tiburtinæ Sibyllæ oraculum petivit, quæ in adyto templi Palatini (nunc *Aracœli* vocatur) evocata, aut potiùs Dæmon ſub ejus forma, comparuit: Imperatorémque in cœlũ oculos attollere juſſit: ubi illi oſtendit virginem formâ ſingulari, & divinâ facie micantem, quæ ulnis continebat Filium radiis lucis coruſcantem, qui in globo Lunæ cum matre diva ſedebat. Hunc, inquit Phœbas, verum Deum, verúmque hominem brevi ſuſtinebit tellus, qui mundi futurus ſit Rex, & Dominus: & hic ſolus inter homines colendus eſt, & adorandus. His Sibyllæ verbis motus eſt Auguſtus, neque

Auguſtus Sibyllam conſuluit.

neque in posterum expetivit titulum, qui homini non poterat competere: licèt animo esset admodum elato, & ambitioso: maluit tamen ab instituto desistere ultrò, & monitis divinis parere, quàm obstinato animo admittere titulos DEO soli convenientes. Factúmque est, ut JESUS CHRISTUS, qui illi monstratus erat à Sibylla, Dei Filius, verúsque Deus, & verus homo sub Augusti regno secundùm carnem natus sit ex Diva virgine Maria, qui pro nostra salute passus, & mortuus in cruce, resurrexitque à mortuis sub Tiberio Cæsare, & in cœlum ascendit, ubi ad DEI Patris dexteram sedens, suæ Ecclesiæ præsidet, intercessor & mediator inter Deum, & homines.

Illi hos versus tribuit liber *antiquus Regius:*

Verax ipse Deus dedit hæc mihi munia fandi,
Carmine quòd sanctam potui monstrare puellam:
Concipiet quæ Nazareis in finibus illum,
Quem sub carne Deum Bethlemica rura videbunt.
O nimiùm felix cœlo dignissima Mater,
Quæ tantam sacro lactabit ab ubere prolem.

Ex *Lælio Cleopasso.*

Felix ante omnes Genitrix castissima matres,
Quæ nato præbes ubera pura Deo.
Vagitu in primo Bethlemica rura videbunt
Regem hunc: cui Solymæ fata cruenta parant.
Discite justiciam, mortales: judice namq; hoc
Quæcunq; existunt ultima fata ferent.

Ex *Aria Montano:*

Excipiet natum Christum clarissima Bethlem:
Nazaret agnomen, notitiamq; feret.
O felix, cui contigerint hæc pignora, Mater?
Et quibus uberibus nutriet illa Deum.

Ex *inscriptionibus Senensibus:*

Nascetur CHRISTUS *in Bethlehem: annunciabitur in Nazaret, regnante tauro pacifico fundatore quietis. O felix Mater, cujus ubera ipsum lactabunt!*

Ex *Ruillio:*

JESUS CHRISTUS *nascetur in Bethleem: & annunciabitur in Nazareth. O felix Mater, quæ suis uberibus illum lactabit, & gremio fovebit!*

EPIROTICA SIBYLLA.

EPIROTICAM HANC PHOEBADEM multi volunt esse ipsam Phrygiam: quæ ex Troade venerit Dodonam, ubi oracula reddidit: ut in aliis Sibyllis legimus superiùs has Prophetissas locum sæpiùs mutasse, à quibus varia sortitæ sunt nomina. Quidam tamen illam à superioribus diversam volunt, illique nomen fuisse *Phaënni*: de qua his verbis loquitur Ἰωάννης ὁ Τζέζης ἱστορ. χιλ. ζ.

Καὶ Πλάτω δὲ ὁ πάνσοφος φησὶν ἐν τῷ Τιμαίῳ
Λόγου μὲν πάντα ἄνθρωπον μετέχειν δὴ φατέον.
Νοῦ δὲ Θεοῦς, καὶ γένος τι βραχύτατον ἀνθρώπων,
Δῆθεν σοῦ προγινώσκοντας φάσκοντες, καὶ προφήτας,
Ὅιπερ οὐ κατακούσαντες, εἶπον περὶ μελλόντων.
Ὅιος ὁ Πυθαγόρας, τε καὶ Ἀναξαγόρας,

Ἐμπε-

Ἐμπεδοκλὴς, Δημόκριτος, ἄλλοι σοφοὶ μύριοι,
Ἡ Ἠπειρῶτης Φαεννὼ, καὶ Σίβυλλα ὁμοίως.
Ἡ Φαεννὼ πρὸ χρόνου μὲν ἐνιαυτῶν τοσούτων
Τὰ πρὶν, ὀλίγῳ πρὸ ἡμῶν, εἰποῦσα πεπραγμένα.
Πῶς τὸν Ῥωμαίων ἄνακτα ἡττήσουσιν οἱ Πέρσαι,
Τραχήλῳ τε πατήσουσιν, ὅια δεδουλωκότες,
Καὶ σφὸς λαὸς, καὶ πρόγονος πῶς τοῦτον κράσσου ῥίψει,
Καὶ πῶς Πέρσαι κατάσχωσι πᾶσαν τὴν Βιθυνίαν,
Καὶ Σκύθαι πῶς συῤῥάξουσι μάχην Ῥωμαίων γένει.
Κατ' ἔπος λέγουσα ταυτὶ στόματι διηρμένῳ.
Ὦ Βασιλεῦ Θρηκῶν; λήψεις πόλιν ἐν προβάτοισι:
Αὐξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα, δεινὸν;
Ὃς πότε κινήσει πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δ' αἱρήσει μόχθων ἄτερ. Οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἀγάλλεσθαι μάλα δηρὸν:
Ἐκ δὲ θρόνων πεσέειν ὅιοι κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Ταῦτα βραχέα Φαεννοῦς. Ἡ Σίβυλλα δὲ εἶπε.
Καὶ μέχρι τὴν ἀπόβασιν λάβωσιν, οὐ νοοῦν τε,
Περὶ τῆς Κύπρου τε αὐτῆς, καὶ τῆς Ἀντιοχείας.
Καὶ πῶς νῦν ὁ Λεβούνιος ἐλεύσεται εἰς Κύπρον.
Περὶ τῆς Κύπρου οὕτω μὲν καὶ τῆς Ἀντιοχείας.
Αἶ, αἶ Κύπρε τάλαινα, σὲ δὲ μέγα κῦμα καλύψει.
Δούρασι δ' ἐν τεοῖς Ἀντιόχεια τάλαιν' ὄλυσαι:
Ταῦτα περὶ τῆς Κύπρου τε, καὶ τῆς Ἀντιοχείας.
Περὶ δὲ τῆς Κίλικος ἐλεύσεως εἰς Κύπρον
Ἡ σοφωτάτη γυναικῶν οὕτω κατ' ἔπος λέγει.
Ἔσσεται ἐσσομένοις, ὅτε Πύραμος εὐρυοδίνης
Ἠϊόνα προχέων, ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵκηται.

Τοιούτοις ὁ Ἰάμβλιχος, Πορφύριος, καὶ ἄλλοι Ἀνθρώποις ἔφασαν οὗ νοῦ παρεῖναι μετουσίαν, Ἅτε μόνως νοήσασι, καὶ προειποῦσι πάντα, ἄνευ τε οὗ λογίσασθαι, ἢ καὶ τινὸς ἀκοῦσαι.

Ὀλίγοις διὰ τούσου μὲν ἔφασαν νοῦ μετεῖναι:
Ἐγὼ δὲ οὐδὲ τούτοις γε κυρίως νοῦν προστάπτω.
Ἢ γὰρ ἀκούσαντες τινὸς, εἴτ' οὖν ἐκ μαθημάτων,
Εἴτε καὶ λογισάμενοι ἐκ τίνων θεαμάτων
Εἶπον, ἃ εἶπεν ἕκαστος, ὑστέρως δ' ἀπέβη.
Ὁ νοῦς δ' ἀμέσως ἅπαν νοεῖ, καὶ οὕτως οἶδεν
Ἄνευ δὲ παραδείγματος, καὶ λογισμοῦ, καὶ θέας.
Οὐδὲ αὐσοῦ ὄυν νοενεχεῖς, ἀγχίνους δ' ὀνομάζω.
Πρὸς ταῦτα, τὰ καθάρματα βαλλέτω με καὶ λίθοις.

Hæcita reddita sunt Latinè:

Et Plato verò omniscius inquit in Timæo,
Rationis quidem omnem hominem participem esse dicendum est,
Intellectus autem Deos: & genus quoddam brevissimum hominum.
Sanè eos qui prænoscunt dicentes, & Prophetas.
Qui cùm non audierint, dixerunt de futuris.

Tzetzes de Phaënni.

Qualis

Qualis & Pythagoras, atque Anaxagoras,
Empedocles, Democritus, alii sapientes multi,
Epirotica Phaënno, & Sibylla similiter.
Phaënno ante tempus quidem annorum tot
Quæ antea, paulùm ante nos cùm dixisset quæ facta sunt,
Quomodo Romanum regem vincent Persæ,
Super colloque calcabunt, veluti servituti addicentes.
Et suus populus, & proavus quomodo hunc ab Imperio dejicient.
Et qui Persæ obtinebunt omnem Bithyniam.
Et Scythæ quomodo concient pugnam cum Romanorum genere.
Ad verbum dicens hæc ore elato:

O rex Thracum accipies urbem in ovibus.
Excrescere autem facies Leonem magnum, curviunguem, horren-
Qui olim movebit patriæ thesauros regionis. (dum,
Terram autem capies laboribus absque. Neque te jubeo
Regiis honoribus exultare admodum diu:
Ex sedibus autem cadere velut canes circum possunt.

Hæc brevia Phaënnis. Sibylla autem dixit,
Etiam usque dum exitum accipiant, non intelliguntur
De Cypro ipsa, atque Antiochia.
Et quomodo nunc Lebunius veniet in Cyprum.
De Cypro autem sic quidem, atque Antiochia:

Hei hei, Cypre infelix: te autem unda magna absondet.
Hastis autem atque armis, Antiochia infelix, peribis.

Hæc de Cypro, atque Antiochia:
De Cilicis autem adventu in Cyprum,
Sapientissima mulierum sic ad verbum dicit:

Erit posteris, quando Pyramus latæ undæ
Littora profundens sacram in Cyprum veniet.

Talibus Jamblichus, Porphyrius atque alii hominibus dixerunt intellectus adesse præscientiam, quippe solùm intelligunt & prædicunt omnia, absque eo ut ratiocinentur, vel etiam aliquid audiant. Paucis propter hos quidem dicebant intellectum esse præstò:

Ego autem neque his propriè intellectum adapto.
Vel enim audito aliquo, sive ex disciplinis;
Sive ratiocinati ex aliquibus spectris,
Dixerunt, quæ dixit quivis: postea autem evenit.
Intellectus autem sine medio omnia intelligit, & verè novit.
Sine exemplo, & ratiocinatione, atque spectaculo.
Neque igitur ipsos intellectu præditos, solertes autem voco.
Ad hæc piacula petant me & lapidibus.

Hanc Prophetiam *Zosimus histor. lib.* 2. recitat paulò aliter. *Ac mihi quidem,* inquit, *sæpè mirari subiit, qui fieret, ut cùm urbs Byzantina tantopere excreverit, ut alia nulla cum hac, sive felicitatem sive magnitudinem spectes, comparari possit: nullum vaticinium majoribus nostris de ipsius incremento meliorem ad fortunam evectæ, datum fuerit. In qua cognitione dum jam pridem versor, multis historiarum monimentis, & oraculorum collectionibus evolutis, & exacto nonnullo tempore in hac de istis dubitatione, vix tandem in oraculum quoddam incidi, quod Erythrææ Sibyllæ, vel Epiroticæ Phaëllonis esse perhibetur. Nam*

Zosimus de Byzantio.

& ist-

& isthæc afflata Numine, fertur edidisse quædam oracula, quibus fretus Nicomedes Prussiæ filius, qui ea suis ex commodis interpretaretur, hortatu Attali bellum patri Prussiæ fecit:

Est autem oraculum ejusmodi:

Ὦ Βασιλεῦ. Θρηκῶν λήψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν:
Αὐξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα, δεινὸν.
Ὃς πότε κινήσει πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δ' αἱρήσει μόχθων ἄτερ. Οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἀγάλλεσθαι μάλα δηρὸν,
Ἐκ δὲ θρόνων πεσέειν. Οἷον κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Κινήσεις δ' εὕδοντα λύκον γαμψώνυχα, δεινὸν.
Οὐδ' ἐθέλοντι γὰρ εἴσω ὑπὸ ζυγὸν αὔχενα θήσει.
Δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
Ζηνὸς ἐπιφροσύναισι. Ταχὺ δ' ἐπιβήσεται ἀρχὴ,
Ἀνδράσιν οἱ Βύσαντος ἕδος καταναιετάουσι.
Τρίσμακαρ Ἑλλήσποντε, θεόκτιτα τείχεα τ' ἀνδρῶν,
------θείαισιν ἐφαίτμαις,
Ἣν λύκος αἰνόλυκος πτήξει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
Οἵ με γὰρ εἴσασιν τε ἐμὸν ναίοντες ἔδεθλον.
Οὐκέτι συγήσω πατρὸς νόον, ἀλλ' ἀναδείξω
Ἀθανάτων λογίων θνήτοις εὔσημον ἀοιδὴν.
Θρῆσσα κύει μέγα πῆμα, τόκος δὲ οἱ οὐκέτι τηλοῦ.
Πείρα παῖδα κακὸν----καὶ τῇδε φέρουσα.
Τρηχὺ παρ' Ἠπείρου πλευραῖς ἐπαΐζεται ἕλκος.
Καὶ μέγα οἰδήσει, ταχὺ δὲ ῥαγὴν αἱμοροήσει.

O Rex Thracum, accipies Urbem in ovibus.
Augebis verò Leonem magnum uncis unguibus, horribilem,
Qui olim movebit patriæ preciosam supellectilem regionis.
Terramq; capiet absq; labore. Neq; te ajo
Sceptriferis honoribus gavisurum admodum diu,
Sed ex solio casurum. Quippe canes utrinq; habitant.
Movebis verò dormientem lupum uncunguem dirum.
Non volenti enim intùs sub jugum cervicem mittet.
Certè tunc Bithyniorum terram lupi habitabunt,
Jovis consiliis. Mox autem perveniet imperium ad
Viros, qui Byzantii sedem inhabitant.
Ter felix Hellesponte, & Deo condita mœnia virorum
-----divino jussu
Quam lupus, horrendus lupus terrebit potenti sub necessitate,
Me namq; norunt meam incolentes sedem.
Non ampliùs silebo patris animum, sed ostendam
Immortalium oraculorum mortalibus insigne carmen.
Thressa utero fert ingens malum: partus autem ei non ampliùs procul est.
Inceptis puerum malum---- & huic cùm tulerit

Asperum juxta continentis latera erumpet ulcus
Et valdè tumescet, citò autem ruptum sanguine manabit.

Hoc oraculum omnia, propè dixerim, revera designat, obscurisq; vocibus indicat eventura Byzantiis mala, propter grave tributorum onus, quæ sequutis temporibus eis imposita fuerunt. Et quòd Imperium citò venturum esset ad eos viros, qui Byzantii solum inhabitant. Quòd autem sæculis non paucis interjectis ea, quæ prædicta fuerant evenerint, non eò quis torqueat, ac si de re quadam alia vaticinium hoc loquatur. Nam omne tempus Deo breve est, qui semper & existit, & erit.

Tzetzes. De eadem Phaënni *Tzetzes ita loquitur* περὶ παροιμίας ὑπὲρ Ὠκεανὸν πελαγίζων *Chil. X.*

Καὶ τὶς αὖ πελαγήσειεν ὑπὲρ αὐτὸν ἐν λόγοις;
Εἰμὴ πῶ δοίης Ὅμηρον, ἢ τὸν πολὺν Ὀρφέα,
Ἢ Φαεννὼ, ἢ Σίβυλλαν, εἴτε τινὰ τοιοῦτον.

De Paræmia, super Oceanum fluctuans.

Et quis exundaret super ipsum sermonibus?
Nisi fortè dederis Homerum, vel egregium Orpheum,
Vel Phaënno, vel Sibyllam, sive aliquem talem.

Zonaras. De eadem Phaënno lege *Zonaram libro tertio*; qui ejus oraculum producit tale:

Ἀλλὰ καί τι φασὶ τῇ τῶν ἀνακτόρων βιβλίων ἐναποκεῖσθαι, ἐν ὧ καὶ χρησμοὶ περὶ τῶν Βασιλέων ἦσαν, καὶ μορφαὶ ἐνεγράφοντο ἀνθρώπων τε, καὶ θηρῶν. Καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐκεῖ καὶ Λέων θὴρ ἐχρωμάσθητο, ᾧ κατὰ νώτου τὸ στοιχεῖον τὸ Χ ἐγκεχάρακτο. Ἀνὴρ δ' ἦν ὄπισθεν τοῦ θηρὸς, δόρατι διὰ μέσου τοῦ Χ διέλαυνον τὸν λέοντα. Ἡ μὲν οὖν βίβλος εἶχε ταυτὶ, καὶ εἶσαν, ὡς ἐδόκει, Σιβύλλεια χρησμωδήματα. Τὸ δὲ τῆς εἰρημένης χρωματουργίας αἰνιγματῶδες δυσερμήνευτον ὄν, ὁ τότε κοιαίστωρ, ὥς λέγεται, διεσάφησεν εἰπὼν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γενήσεως τοῦ χριστοῦ βασιλέα ἀναιρεθῆναι. Τὸ μὲν γὰρ θηρίον βασιλέα δηλοῦν: τὸ δὲ Χ τὴν εἰρημένην ἡμέραν αἰνίττεσθαι. Τὸ δὲ διὰ μέσου τοῦ Χ τῷ λέοντι τὸ δορὺ ἐμπήγνυσθαι, τὸ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τὸν Βασιλέα κτανθήσεσθαι.

Hoc ita vertit *Joannes Curoplatis* interpres, in historiarum compendio:

Erat autem oraculum Sibyllinum in quodam Imperatoriæ Bibliothecæ libro conscriptum, qui non oracula tantùm continebat, sed etiam formas, & figuras eorum qui crearentur Imperatores. Erat autem fera, Leonis forma prædita, in eo libro: & super ipsius dorsi spina inscripta erat X litera, quæ usque ad ipsum ventrem pertinebat. A tergo quidam vir accurrens Lethalem plagam hasta ipsi feræ per medium X infligebat. Præse ferente verò oraculo obscuritatem, solus ipsum, qui tunc Quæstor erat, aperuit, judicavitq; ipsa die ortus CHRISTI *Imperatorem perniciosa morte interfectum iri.*

De his formis & variorum ænigmatum figuris, quibus vates antiqui designarunt futura, conscripserunt aliqui, & interpretationem plurimorum vaticiniorum dederunt. Prophetias figuratas conscripsêre plurimi ante nostra sæcula, & hodierno quoque tempore: inter quos *Diva Brigitta* Sueciæ Regina, mulier sanctimonia vitæ, & doctrina insignis: quæ Prophetias quasdam scripto mandaverat, ænigmaticis figuris illustratas: iis denotasse multa visa est, quæ abusus introductos in religionem Christianam significabant, fata principum & regum, bellaq; ventura prædicebant: sed ea satis subobscurè, quæ illam suspectam reddiderunt apud Sacerdotes sui temporis. Illa itaque Pontificis Maximi *Urbani V.* (qui CC. fuit Romanorum Episcopus, regnavitque annis VIII. mensibus IIII. nempe anno salutis 1362.) jussu Romam venit, cum Catharina filia, quæ sanctitate non inferior fuit matre, interrogataq; à Pontifice de singulis, omnium rationem, & interpretationem reddidit. Eaq; mortua Romæ est, & cõmuni totius Ecclesię consensu inter Sanctos relata: cujus corpus, operâ & curâ filiæ Catharinæ in Sueciam reportatum est:

S. Brigittæ prophetiæ.

Lege

Lege de ea *Raphaëlem Maffeum Volaterranum*. Prophetiæ hujus sanctæ reginæ passim circumferuntur, & leguntur: quibus diversi diversas tribuunt interpretationes, pro captu & voluntate uniuscujusque.

Tales propheticas figuras memini me aliquando vidisse apud virum doctissimum *Hubertum Languetum*, quas dicebat esse scriptas à quodam *Rabano* Monacho viro sancto & docto. Inter quas erat navis cujus remi septem, picta continebant septem Electorum Imperii insignia: Pontifex maximus in supremo malo stabat, cui incumbebat Imperator titubans sceptro fracto: multa alia appensa erant rudentibus antennarum: de ejus propheticæ picturæ interpretatione multa in medium producebat, ex *Rabani* sententia, quæ hic inserere necesse non est. *Rabani Prophetia.*

Nemo est, qui moram aliquam Patavii fecerit, qui non viderit amplum illud Prætoriani Palatii cœnaculum: cujus parietes circumquaq; quadruplici ordine continent picturas propheticas, commentas à *Petro* illo *Aponitano*, qui suo tempore, ut fuit Magus insignis, infinita vaticinia fudit de futuris Italiæ, & Græciæ mutationibus: maximè de iis regionibus, quæ ditioni Venetorum parebant: quæ omnia signis arcanis expressit in iis picturis Patavini Palatii. *Petrus Aponitanus.*

Sed ut ad nostram Epiroticam Phœbadem redeamus. *Nicetas Choniates* de ea hæc verba prodidit:

Περὶ Σιβύλλης φασὶν, ὡς ἅμα τῆς μητραίης νηδύος ἐξέθορε, καὶ ἅμα περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐφιλοσόφου συστάσεως.

De Sibylla rumor est, quòd simulatq; ex utero materno prodiit, quàm primum de universi Philosophata sit coagmentatione.

Et fortassis ea est, quam Europæam nonnulli cognominant, quæ *Thesprotiæ* Epiri nata est, & in Dodonæo templo reddidit oracula. Filia enim fuit Principis cujusdam Thesprotiæ reguli, quo tempore Antiochus capto Demetrio regnum occupavit. Phœbas hæc aliquot sæculis vaticinata est post Peleades Nymphas, quæ teste *Pausania in Phocicis*, columbæ dictæ sunt.

In *libro antiquo Regio* nomen hujus Europeæ invenitur: cui versus hi tribuuntur:

Virginis æternum veniet de corpore verbum
Purum, qui valles & montes transiet altos.
Ille volens etiam stellato missus Olympo,
Edetur mundo pauper: qui cuncta silenti
Rexerit imperio (sic credo, & mente fatebor)
Humano simul, & divino semine natus.

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus:

Terreni reges mundano culta decore
Sceptra gerunt: Christus cœlica regna tenet.
Unde animis sese insinuat, mentíque piorum,
In quos jus proprii summum habet imperii.
Hos per amœna pedo deducit pascua Pastor:
Tartareasq; malos rejicit in tenebras.

ÆGYPTIA SIBYLLA.

QUÆ FUERIT hæc *Ægyptia Sibylla*, aut quo nomine appellata ſit, incertum eſt. *Ælianus* tamen illam inter quatuor præcipuas Phœbi Sacerdotes fatidicas recenſet. Quæ fuerunt *Erythræa*, *Samia*, *Sardica*, & *Ægyptia*. *Suidas* illam tradit oracula reddidiſſe in Ægypto tempore Pharaonum: ſecutus fortaſſe opinionem *Clementis Alexandrini*, qui ita ſcribit *in Prometheo*: *Judicum Hebræorum tempore, quo vixerunt Prometheus, Epimetheus, Athlas, & Argus, fuit & fatidica Sibylla regnante apud Ægyptios Pharaone, qui dicebatur Taracho.* Sed *Pauſanias in Phocicis*, illam eandem fuiſſe ſcribit, quæ *Perſica* vocata eſt, vel *Hebræa*, vel *Babylonia* filia Beroſi, vel *Æthiopica* nomine *Saba*. Tanta eſt varietas auctorum, ut ex eorum ſcriptis nihil certi de iis comperire poſſimus, tam de nominibus earum, quam de patria, & tempore, quo vaticinatæ ſint: Præterquàm deſola Erythræa, quæ nomen ſuum, & patriam expreſſit in ſuis oraculis: aſſeritq; ſe non Græcam eſſe, ſed Babyloniam. Fuiſſe tamen omnes conſtat Ethnicas, & cultui Dæmoniorum deſtinatas. Credendum tamen eſt illas aliquando Spiritu divino afflatas multa pronunciaſſe, quæ ad hominum ſalutem pertinebant; loquente per os

earum

earum Spiritu Sancto, ut Gentes ad unius veri DEI cognitionem adducerent; hominésq; redderentur inexcusabiles, cùm per suos Prophetas, & vates instituerentur, demonstrantes digito eorum idololatriam, & profanos errores: diceréntq; iram DEI summi exarsuram in omnes falsorum Deorum cultores, & sceleratos. Quapropter dum verba facerent de unius summi DEI veneratione, de adventu CHRISTI Servatoris, de extremo judicio, resurrectione mortuorum, vitáq; æterna, verisimile est eas deprompsisse hanc doctrinam ex sacris literis Israëlitarũ: credendúmq; est eas communicasse cum Hebræis Ægypto Assyriæq; vicinis: à quibus plurima potuerunt discere: vel nonnunquam instinctu Spiritus Sancti multa pronunciasse, quę non intelligerent: ut constat omnes Phœbadas post excessum Enthusiasmi, quo corripiebantur, non habuisse notitiam eorum, quæ pronunciassent: imò plurima dicere cogebantur, quæ nollent. Ut legimus de *Propheta Balaam:* quem cùm *Balac* Moabitarum Rex precio conduxisset ad maledicendum Israëlitis, qui ex Ægypto profugi in desertis vagabundi cum Mose eorum duce errabant, expectantes occasionem, qua possent invadere Cananæorum regiones, sibi à DEO promissas. Balaam interim pro execratione, eis benedixit, prædixítque futurum, ut voti compotes essent contra suiac Regis voluntatem. Cúmq; objurgaretur à Balaco, quòd pacto non staret, *Etiamsi*, respondit, *donares mihi domum tuam plenam auro & argento, non possem tamen mandatum Domini Dei transgredi, ut benè vel malè faciam secundùm cor meum: sed quod Deus dicet, id ego quoque dicam.* Ita credendum est has Sibyllas multa pronunciasse Spiritu per eas loquente, quæ non intelligerent: & quorum statim, postea quàm locutæ essent, obliviscerentur. *Balaam.*

Sibylla igitur hæc, sicut & aliæ omnes, multa prædixit de DEI unius æterni & omnipotentis cultu, de ejus ira ventura super impios, & idololatras: ac inter cætera de CHRISTI Servatoris adventu, de ejus admirabili incarnatione in utero beatæ virginis, de ejus miraculis, passione, & extremo judicio: monuit populos omnes, ut converterentur ad Numen illud summum, quod suæ divinitatis socium admittat neminem.

Ephesini templi tota Asia celeberrimi eversionem prædixit his verbis:

Ἀρτέμιδος σηκὸς Ἐφέσου πηγνύμενος *
Χάσματι καὶ σεισμοῖσι πόθ' ἥξεται εἰς ἅλα δεινὴν:
Πρηνὴς, ὡς ὅτε νῆας ἐπικλύζουσιν ἀέλλαι.
Ὕπτια δ' οἰμώξει Ἔφεσος κλαίουσα παρ' ὄχθαις,
Καὶ νηὸν ζητοῦσα τὸν οὐκέτι ναιετάοντα.
Καὶ τότε θυμωθεὶς Θεὸς ἄφθιτος αἰθέρι ναίων,
Οὐρανόθεν πρηστῆρα βαλεῖ κατὰ κράτος ἀνάγνους.

Ast Ephesi structum Dianæ nomine fanum
Motibus, & vasto subter mare sidet hiatu,
Præceps, ut naves rumpunt si quando procellæ.
Et lacrymas Ephesus recubans ad littora fundet,
Et quod erit nusquam templum gemebunda requiret.
Tum Deus indignans æternus in æthere degens
Fulmine præcipiti sceleratos desuper uret.

In Ephesum.

Isidis quoq;, & *Serapis* idololatriam taxat: quorum ritus, ceremonias, & cultum nefastum abolendum pronunciat.

Ἶσι Θεὰ τριτάλαινα, μενεῖς δ' ἐπὶ χεύμασι Νείλου
Μούνη μαινὰς ἄταρκτος ἐπὶ ψαμάθοις Ἀχέροντος
Κ' οὐκέτι σου μνεῖα μενεῖ κατὰ γαῖαν ἅπασαν.
Καὶ σὺ Σέραπι λίθοις ἐπικείμενε πολλὰ μογήσεις:
Κείση πτῶμα μέγιστον ἐν Αἰγύπτῳ τριταλαίνῃ.
Ὅσσοι δ' Αἰγύπτου πόθον ἤγαγον εἰς σέ, ἅπαντες
Κλαύσονταί σε κακῶς, νοῦν ἄφθιτον ἐν φρεσὶ θέντες:
Γνώσονταί σε τὸ μηδὲν ὅσοι Θεὸν ἐξύμνησαν.

Isi Dea infelix, Nili remanebis ad amnem

In Isin & Serapin.

Sola, furens mœnas permixta Acherontis arenis.
Fama nec ulla tui toto remanebit in orbe.
Túque, Serapi, sedens in saxis, multa dolebis:
Magnáque in Ægypto infelice ruina jacebis.
Quíque per Ægyptum studuêre tibi, acriter omnes
Te flebunt. Sed quîs illæsa in pectore mens est,
Noscent te nihil esse, Deum quicunque celebrant.

Prædixit quoq; fore, ut in Ægypto templum DEO summo erigatur: nempe ab *Onia Oniæ* Pontificis Judæorum filio; de quo *Josephus Antiquit. lib.* 13.

Templum Deo in Ægypto.

Καί τις ἐρεῖ τῶν ἱερέων λινζόσιος ἀνὴρ
Δεῦτε Θεοῦ τέμενος καλὸν στήσωμεν ἀληθὲς.
Δεῦτε τὸν ἐκ προγόνων δεινὸν νόμον ἀλλάξωμεν,
Τοῦ χάριν ἢ λιθίνοις, καὶ ὀστρακίνοισι θεοῖσι
Πομπὰς καὶ τελετὰς ποιούμενοι οὐκ ἐνόησαν.
Στρέψωμεν ψύχας, Θεὸν ἄφθιτον ἐξυμνοῦντες
Ἀυτὸν τὸν Γενετῆρα, τὸν ἀΐδιον γεγαῶτα,
Τὸν πρύτανιν πάντων, τὸν ἀληθέα, τὸν Βασιλῆα.
Ψυχοτρόφον γενετῆρα Θεὸν μέγαν αἰὲν ἐόντα.
Καὶ τότ' ἐν Αἰγύπτῳ νάος μέγας ἔσεται ἁγνῶς
Κ' εἰς αὐτὸν θυσίας ὄισει λαὸς θεοτεύκτος
Κείνοισιν δώσει Θεὸς ἀφθίτως βιοτεύειν.

Déque Sacerdotum numero quidam vir amictus
Lino, Agedum (dicet) delubrum constituamus
Formosum, verúmque Dei: pravosq; parentum
Mutemus ritus, factos cretáque, petrísque
Qui coluêre Deos stulti festísque sacrísque.
Mutemus mentes. Celebretur carmine nostro
Æternus Genitor pereuntis nescius ævi.
Rex verus, rerum cui summa potentia, semper
Magnus, quíque animas fecit, nutritor earum.
Tunc & in Ægypto templum visetur, & ingens;
Et castum, quò sacra feret conjuncta Deo gens.

Liber antiquus, qui est in Bibliotheca Regia, appellat hanc Sibyllam *Agrippam*, sive *Agrippinam*: illiq; hos versus tribuit.

Summus erit sub carne satus: charissimus atque.
Virginis & veræ complebit viscera sanctum
Verbum, consilium sine noxa, Spiritus almi.
Despectus multis tamen ille salutis amore:
Arguet & nostrâ commissa piacula culpâ.
Cujus honos constans, & gloria certa manebit.

Ex *Lælii Cleopassi* poëmatibus:

Qui Lux æterna, Lumen de Lumine, semper
Qui fuit, éstque, & erit, sidera summa tenens;
Virginis Hebrææ castam descendet in alvum,
Factus homo tandem est hac Genitrice Deus.
Hoc Mediante Deo conjungimur: illius ergò
Progenies summi dicimur esse Dei.

Ex *Ruillio*:

Verbum invisibile fiet palpabile: & germinabit, sicut radix: Exsiccabitur, tanquam folium: neque apparebit ejus pulchritudo. Uterus *maternus illum circumdabit. Et Deus, qui est æterna lætitia, plorabit, & opprimetur ab hominibus. Nascetur ex matre: Et cùm sit Deus, existimabitur conversari cum hominibus tanquam peccator.*

De ea lege *Cœlium Rhodiginum lib.* 21. *cap.* 27.

COLO-

COLOPHONIA LAMPUSIA.

ETIAM ſi *M. Terentius Varro* decem tantùm Sibyllas annumeret, tanquam præcipuas, & quarum oraculis libri conſcripti tantáq; religione, & cura conſervati Romæ conſtabant: Certum eſt tamen multas alias fuiſſe Phœbadas, Apollinis miniſterio conſecratas, quæ Dæmonum afflatæ Spiritu diverſis in locis vaticinatæ ſunt. Veriſimile quoq; eſt illas Sibyllas non vixiſſe ultra tempus præfinitum à Natura: aut ſi tranſgreſſę ſunt illos terminos vitæ naturalis, non potuerunt tamen diu protelare dies ſuos. Quapropter opus fuit defunctis alias ſubſtituere, quæ Deorum ſacris præficerentur. E quarum numero dici poteſt *Lampuſia* Calchantis illius filia, qui cum Græcis in expeditionem profectus eſt ad Trojam, ubi celebri fama ab omnibus cultus, & conſultus eſt in rebus dubiis, maximè ab Agamemnone Græcanici exercitûs Imperatore, qui ſine vatis hujus cõſilio nihil aggrediebatur, aut moliebatur. *Lampuſia* igitur hæc, ut à Patre divinationũ perito egregiè fuerat inſtructa, dicata Apollini Pythio, perfectiorem vati-

vaticinandi peritiam postea est adsecuta. Venit enim ex Græcia Colophonem, (quæ urbs est Ioniæ Asiæ minoris Apollini sacra) suoque tempore propter insignes prædictiones, non solùm in Asia, verùm etiam per totam Græciam Europæam celebris habita est.

Illa prædixisse varia dicitur de mutationibus regnorum, inundationibus, & terræmotibus: deque bellis, & aliis ejusmodi rebus mundanis. quibus magis attentæ fuerunt antiquæ gentes, quàm piis exhortationibus, quæ pertinebant ad omniũ salutem. Nam & illa unum Deum summum docuisse dicitur adorandum, qui vitiis irascitur, impiis excandescit, & eos ulciscitur: delectatur verò pietate & integritate vitæ, bonosq; amat, fovet, & protegit.

Οἱ μὲν Θεὸν τιμῶντες ἀληθινὸν ἀέναόν τε,
Ζωλὼ κληρονομῆσι τὸν αἰῶν' ἄχρόνον.
Qui Deum coluerint verum, & æternum,
Vitam possidebunt perpetuam.

Illa propter hominum impietatem dixit mundum universum, cum toto genere humano fuisse generali diluvio submersum: & propter eorundem peccata novissimis temporibus conflagraturum. Quæ doctrina ab Israëlitis ad gentes per Prophetas Ethnicos vulgata pervenerat. Ut testatur *Ovidius in Metamorphosi:*

Esse quoque in Fatis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.

Ideò Sibylla monet seriò mortales, ut dum in hac vita sunt superstites, Deum illum æternum & summum agnoscant, ac religiosè colant. Fore enim, ut ad iram provocatus, malos malè perdat, & æternis suppliciis, & cruciatibus afficiat & consumat.

Suidas de ea in hunc modum scriptum reliquit: *Sibylla Colophonia Lampusia dicta à Calchante oriunda, & ipsa divinationes, oracula q;, & alia quædam versibus edidit.*

Lælius Cleopassius in suis poëmatibus hoc hexastichon illi tribuit:

Me Phœbi cortina tulit Colophonia vatem:
Mendacis tripodes execror usque Dei.
Est Deus æternus, qui nomine non eget: ille
Solus enim mundi possidet imperium.
Huic soli vota atque preces effundite: grata est
Illi, quæ ex puro victima corde venit.

THES-

THESSALICA MANTO.

MANTO hæc *Tireſiæ* Thebani vatis filia fuit. Illa poſt patris obitum fugiens Creontis & Theſeï tyrannidem, in Aſiam trajecit. Creon enim Menœcii filius, & frater Iocaſtæ Laji Thebanorum Principis uxoris, & matris Oedippi, occiſo per imprudentiam Lajo ab Oedippo filio, ob ſolutionē ænigmatis propoſiti à *Sphynge* Typhonis & Echidnæ filiæ, quæ prætereuntibus viatoribus erat infeſta, poſtquam Oedippus regnum Thebanum obtinuiſſet, matremq; Iocaſtam, incognitam tamen, duxiſſet uxorem, & ex ea filios duos ſuſcepiſſet Eteoclem, Polynicémq;, & unam filiam Antigonam, ob inceſtuoſum cum matre conjugium, filiis regnum reliquit, hac conditione, ut alternis regnarent. Sed Eteocle per vim retinente regnum, Polynices ad Argivorum auxilium confugit. Duxerat enim uxorem Argiam Adraſti regis Argivorum filiam: cujus ope cruentum illud bellum Thebanum ſuſcitatum eſt, in quo tot Heroës utrinq; cæſi perierunt, cum utroq; fratre Polynice & Eteocle. Quibus è vita ſublatis Creon iterùm regni potentiam, & Principatum uſurpavit: infinitáq; barbaricæ inclementiæ fa-

cinora patravit in sectatores, & fautores Polynicis. Antigonam & Argiam interfici jussit, quòd Polynicem sepulturæ mandassent, cujus corpus inhumatum tyrannus feris devorandum exponi mandaverat. Hanc crudelitatem non ferens Theseus, arma in Creontẽ movit, eũ vicit, & trucidavit, Thebanosq; tyrannide liberavit. Ut testatur *Statius Thebaidos* 2. Theseus interim rerum potitus; multa inhumaniter, multa crudeliter egit in Creontis amicos, & eos qui sævierant in Polynicis uxorem, & sororem. In tanta rerum omnium perturbatione Manto ex Bœotia fugâ maturè se subtraxit, & in Asiam delata, Clarum appulit, ubi prima templum Apollini ædificavit, cujus sacris præfuit, cùm esset vaticinio clara, quod à patre Tiresia priùs didicerat, & Phœbi inspiratione adjuta, eò profecta est perfectionis, ut cum aliis Phœbadibus, & Sibyllis conferri posset. Celebris igitur in Asia est habita ministerio Deorum vacans, & sacra Phœbi procurans.

Sed tandem Asiâ relictâ navigio venit in Italiam: Latiúmq; petens à Tiberino rege Albæ Longæ Capeti filio adamata est proprer egregiam formam, & singularem prudentiam, qua longè reliquas totius Italię mulieres superabat. Ex Tiberino suscepit filium Ocnum, qui cognominabatur Bianor. Is, postquam pater in Albula lapsus suffocatus est, (qui Tiberis à rege dictus est) cum matre in transpadanam Italiæ regionem se contulit, & in ea planicie urbem ædificavit, quam appellavit *Mantuam*, de nomine matris. Hunc Bianora tulisse auxilium Æneæ contra Turnum Rutulorum regem testatur *Vergilius Æneidos* 10. *Pausanias* tamen, & *Hellanicus* negant *Manto* unquam venisse in Italiam.

Huic Phœbadi, cùm nihil scripserit, quod ad cognitionem hominum nostri temporis venerit; nihil illi tribuere possumus. Licèt *Ruillius* inter Sibyllas illam recenseat, & illi hoc dictum de CHRISTO Servatore venturo adponat.

Magnus veniet, & transibit montes, & aquas cœli, & regnabit in paupertate, & in silentio dominabitur nascetur q; ex utero virginis.

Sed fortasse Prophetia hæc magis competeret Phaënni Epiroticæ, quæ responsis claruit in Dodonæo templo, ubi & hæc Manto antequam navigasset in Latium vaticinata fuisse creditur.

De ea sic loquitur *Lælius Cleopassus*, illam dicentem inferens:

Non mihi Chaoniæ volucres, crepitacula, quercus,
Nec Dodonæi sacra profana Dei
Usque placent; mendax quæ antiquo fabula jactat
Murmure. Cœlesti Numen in arce sedet
Æternum, per se existens, nunquam q; creatum.
Rebus is Omnipotens omnibus esse dedit.

PYTHA-

PYTHAGORAS.

Quicquid Pythagoram nescisse fatemur, id ipsum
Nemo hominum potuit pectore percipere.

PYTHAGORAS Mnesarchi gemmarum sculptoris filius fuit. Alii patrem ejus Marmacum vocant, avum Hippasum, atavum Eutyphronem, abavum Cleonium Philonte profugum. Marmacus verò in Samo habitavit: (ideò *Pythagoras Samius* est dictus) inde relicto patre juvenis Zoili patrui jussu in Lesbum maris Ægæi insulam se contulit ad Pherecydem Philosophum, & Poëtam Tragicum, qui ex Scyro insula Cyclade natus celebris habebatur ob rerum peritiam: Huic igitur Pythagoras commissus est, ut institueretur, sub cujus disciplina plurimùm profecisse visus est: Sed post præceptoris mortem in Samum revocatus est: ubi Hermodamantẽ Creophili neporẽ jam senẽ audivit. Atq; ut erat discendi cupidus, ac laboris invicti, in Ægyptũ trajecit, Amasidi regi cõmendatus à Polycrate Samio, ubi multa didicit, mores, ritus, ac Theologiam Ægyptiorũ diligentissimè perscrutans: unde Babylonẽ profectus est, ut Chaldæos inviseret, à quibus syderũ cursus, eorumq; in genituris hominũ effectus edoctus est. *Pythagoras in Ægypto vixit & Babylone.*

Navigans postea in Cretam cum Epimenide, in Idæum antrum descendit. Et cùm audivisset Samum patriam Polycratis tyrannide infestari, navigavit in Italiam & Crotone habitavit, ubi leges incolis scripsit, & trecentis ferè discipulis viris claris floruit: qui ad eũ noctu audiendũ conveniebãt: inter quos celebres fuerunt Archytas Tarentinus, Zeleucus, Charõdas, Alcmæon Crotoniata, Hippasus Metapontinus, & Philolaüs Crotoniata. *Heraclides Ponticus* refert Pythagoram de se dicere solitum, quòd olim fuisset Æthalides, putatúsq; esset Mercurii filius: Mercurium verò ipsum monuisse, ut peteret præter immortalitatem quod vellet: petivisse igitur, ut vivens, & vita functus omnium quæ contingerent memoriam haberet. Itaque in vita meminisse omnium: Eandémq; memoriam & post mortem reservasse: atque aliquanto post in Euphorbum venisse, qui inter Trojanos nobiles numerabatur, & in eo bello à Menelaõ occisus est, ut refert *Ovidius Metam.* 15. Et hic Euphorbus dicebat se aliquando fuisse Æthalidem, atq; à Mercurio patre, pro munere accepisse, ut anima illius perpetuo errore vagaretur, & in quas vellet arbores, vel animantes commigraret: & quæ apud Inferos anima omnia perpessa esset, ac cæteræ animæ quænam patiantur. Posteaquam verò Euphorbus diem obiit ingressam in Hermotimum ipsius animam: qui & ipse cùm fidem vellet facere, Branchidas petiit, ingressúsq; Apollinis fanum, ostendit clipeum, quem illic Menelaüs affixerat: ait enim illum, cùm ex Troja remeasset, Apollini sacrasse scutum jam putrefactum, solámq; perdurare eburneam faciem. Ubi Hermotimus vita functus est, rursùm in Pyrrhum Delium piscatorem migrasse, illúmq; omnia memorasse, ut primùm Æthalides fuerit, posteà Euphorbus, deinde Hermotimus, ac postremò Pyrrhus effectus sit. Ac deinde post Pyrrhum factum esse Pythagoram, omniúmq; meminisse præteritorum.

Pythagoras olim Æthalides, Euphorbus, Hermotimus & Pyrrhus fuit.

Metapsychosis.

Pythagoræ discipuli facultates omnes in unum conferebant, ut omnibus essent communes. Quinquennium totum silebant, antequam ad Præceptorem admitterentur. A Cypressino sepulchro abstinebant, quòd ex Cypresso factum Jovis sceptrum crederent. Pythagoras forma fuit, liberali & pulchra: quem ideò discipuli *Apollinem Hyperboreum* vocitabant.

Pythagoreorum facultates communes. Apollo Hyperboreus.

Ammianus refert illum aliquando, cùm in Olympia esset, adstantibus femur suum ostendisse, quod aureum erat: Is aquilam supervolantem magico susurro ita incantavit, ut cicur ad eum venerit: & si quando gallum gallinaceum plumantem candidiùs comperisset, veluti fratrem amplexabatur, & amabat; ut refert *Plutarchus in Numa.* Geometriæ præcepta perfecit, inchoata priùs à Mœri, & imperfecta relicta: versatus est præcipuè circa Arithmeticam: & in medicinæ præceptis, & curatione morborũ adprimè fuit exercitatus. Animatis abstinere jussit: voluítq, suos faciliori victu assuefieri, ne igne ad coquendum opus esset. Aquæ potu tantùm uti eos voluit, ne acumen ingenii gravaretur ebrietate: Primus pondera, & mensuras invenisse, & Græcos docuisse creditur. Scripsit tres libros, de institutione, de Civilitate, & de Natura. Quos *Plato* centum minis sibi emi curavit: quæ efficiunt mille coronatos aureos. Conciliandæ amicitiæ studiosissimus fuit, quam æqualitatem dicebat: & amicorum omnia communia esse debere.

Aureum femur Pythagoræ.

Symbola & dogmata Pythagoræ.

Familiaria hæc habuit symbola: quibus si quos communicasse audiret, illos protinùs socios, amicosq; consciscebat.

Ignem gladio non fodiendum: Stateram non transiliendam:

Super chœnice non sedendum: Cor non edendum:

Onus unà tollendum, neq; unà deponendum: Stramenta semper habenda colligata: DEI imaginem in annulo minimè circumferendam.

Ollæ vestigium in cinere confundendum. Oleo sedem non tergendam. Converso ad solem vultu non mingendum. Extra viam publicam non eundum.

Non facilè dextram injiciendam. Sub eodem tecto hirundines non habendas. Quæ sunt unguibus recurvis aves non nutriendas.

Unguium

Unguium capillorúmq; partibus ſuperfluis reſectis non immingendum, neq; inſiſtendum: Gladium acutum devitandum. In finibus peregrinanti non redeundum. Erythino & ſepia non veſcendum: neq; corde, neque fabis; neq; etiam vulva, & trigla. Seniores honorandos: Deos Semideis præferendos, Heroas hominibus, parentes reliquis hominibus. Invicem ea ratione converſandum, uti ne ex amicis inimicos, verùm ex inimicis amicos faciamus. Proprium nihil arbitrandum. Legibus opem ferendam: Iniquitatem debellandam. Mitem arborem non violandam, neq; lædendam. Animal innocuum non moleſtandum. Verecundiam & pietatem colendam. Riſui neq; triſtitiæ non indulgendum. Fugiendam carnis ſuperfluam pinguedinem. Itinerationibus remiſsè, intentéq; utendum. Exercendam memoriam. In ira nihil aut dicendum, aut faciendum. Divinationem omnem honorandam. Cantibus ad lyram utendum, laude Deorum, virorúmque præſtantium habendo rationabilem gratiam.

Pythagoræ victus & amictus.

Pythagoræ victus fuit mel, favus, & panis: obſonium cruda vel elixa olera. Marinis rarò utebatur. Vino interdiu guſtare non ſolebat, ſed rarò admodum id deguſtabat. Stola illa candida ſemper, ac munda: Stramenta item candida ex lana: nam lini uſus iis in locis ſuo tempore, nondum erat cognitus. Nunquam deprehenſus eſt ſatiari, vel ebrietati, reíq; Venereæ dare operam. Riſu abſtinebat, jocisque, & odioſis narrationibus. Iratus nunquam vel ſervum, vel liberum cædebat. Divinatione eâ ſolâ utebatur, quæ fit per auguria & vaticinia: minimũ verò ea quæ fit per ignem, thure tantùm excepto. Sacrificiis utebatur inanimis: aliqui dicunt ſolis gallis gallinaceïs, & hordis etiam lacteolis, quos teneros dicunt: agnis autem minimè. Quamvis *Apollonius* illum dicit immolaſſe Hecatombem, cùm inveniſſet trianguli, quod ὀρθογώνιον appellant, ſubjectum latus tantumdem valere, quantum quæ illum continerent: cujus rei cauſa diſtichum hoc in illum ſcriptum eſt:

Ἦνικε Πυθαγόρης τὸ περικλεὲς ἄνθετο γράμμα,
Κεῖν' ἐφ' ὅτῳ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην.

Pythagoræ inventa eſt quia littera nobis olim,
Nobile propterea DIS dedit ille ſacrum.

Aram Delii Apollinis genitoris, quæ poſt Ceratinum eſt, tantùm adorabat. Quòd frumentum, hordeúmq;, & placantæ illi abſq; ignis uſu adponerentur, ſine ſanguine & igne.

Ad inferos ſe deſcendiſſe fingebat, ibíq; vidiſſe animam *Heſiodi* columnæ æneæ alligatam, & ſtridentem inter cruciatus. *Homeríque* animam pendentem ex arbore, à ſerpentibus circumvolutis lancinari & diſcerpi: quòd uterq; multa turpia, multa iniqua, & indigna de Diis ſcripto mandaſſet. Dicebátq; in Cocyto ignibus uſtulari, qui cum uxoribus, dum in vita eſſent, congredi recuſaſſent: idque illi multum gratiæ apud Crotoniatas acquiſivit. Diſcipulos ſuos monebat, ut domum reverſi quotidiè hæc intra ſe dicerent.

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;
Quò ſum progreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?

Doctrina Pythagoræ.

Dejerare per Deos vetabat. Monebat & ſuos diſcipulos quaternarii numeri non eſſe obliviſcendum, in quo prima numerandi confectio comprehenditur. Sic etenim numeramus: unum, duo, tria, quatuor, & hæc efficiunt decem. Denarius perfectionis eſt caput. Nam undecim eſt denarius & unitas: viginti bis deni: triginta ter decem: & centum decies decem. Principium omnium dicebat eſſe unitatem, ex unitate indefinitam dualitatem, veluti materiam auctori unitati ſubjeciſſe. Ex monade & terminata dualitate numeros gigni, ex numeris puncta, ex punctis lineas, ex quibus planæ figuræ conſtant: ex planis ſolidæ, ex quibus ſolida conſiſtunt corpora. Quorum quatuor ſunt elementa, ignis, aër, aqua, & terra: quæ per omnia ſe mutant ac vertunt: & ex iis fieri mundum animatum, intelligibilem,

rotundum: mediam terram continentem; quam & ipsam quoq; rotundam esse, & globosam, ac circum habitari dicebat. Æquis etiam partibus ineſſe lucem, & tenebras, calidum & frigidum, ſiccum & humidum. Aëra qui terram circuit eſſe inſalubriorem, immotum, ac morbidum: ideò quæ in eo gignuntur eſſe mortalia. Summum verò aërem ſemper moveri, eſſe liquidiſſimum, & ſaluberrimum: & quæ in eo ſunt immortalia omnia, & divina. Solem, Lunam, & aſtra Deos eſſe, quia in illis ſuperat calor vitæ auctor. Hominibus eſſe cum DEO quandam cognationem, quòd & homo caloris particeps ſit. Deum noſtri providentiam gerere. Penetrare à ſole radium per frigidum aëra, & vivificare omnia. Animam eſſe avulſionem ætheris calidi & frigidi, ideò immortalem, quòd ab immortali avulſa ſit. Animantia ex ſe invicem naſci ſeminali ratione. Semen eſſe cerebri ſtillam, quæ in ſe calidum contineat vaporem. Animam dividebat in mentem, ſenſum, & iram. Sensûs & iræ cæteras animantes eſſe participes, mentem ſoli homini competere. Principium animæ eſt à corde uſque ad cerebrum. Eapars animæ, quæ in corde eſt, concupiſcentia dicitur. Mens & anima in cerebro conſiſtunt. Partem Prudentiæ capacem immortalem, cætera eſſe mortalia. Animam ſanguine nutriri, ejuſque rationes ventos eſſe. Ipſam unam cum ſuis rationibus eſſe inviſibilem, quòd æther quoque ſit inviſibilis. Animæ vincula venas eſſe, & arterias, & nervos. Ubi invaluerit, & ſecum fuerit, quieſcere, vinculáque ipſius fieri rationes, atque opera. Animarum quæſtorem Mercurium eſſe, ideò ductorem dici Pſychagogum, janitorem, ac terrenum, quòd is ex corporibus, & ex terra, & mari animas immittat: & puras quidem atque purgatas in excelſum ducat: impuras verò illis ne appropinquare quidem, neque invicem ſibiipſis; cæterùm vinciri à Furiis infractis nexibus. Aëra plenum eſſe animis: eosque & Dæmonas, ut Heroas exiſtimari: atque ab his ſomnia immitti hominibus, & ſigna, & morbos: neque ſolùm hominibus, verùm & pecudibus, & jumentis. Ad hos referri luſtrationes, & expiationes, divinationem omnem, & vaticinia, & cætera id genus. Virtutem harmoniam eſſe, ſanitatem, & omne bonum, atque Deum: ideò per Harmoniam conſtare omnia. Munditiem requiri in homine DEO grato. Eam munditiem acquiri expiationibus, lavacrisque, atque aſperginibus, vacando à funere, à cubili, omni inquinamento, & morticiniis, abſtinendo à carnibus pollutis, triglis, ſepiis, ovis, & animalibus, quæ ex ovis naſcuntur, à fabis, & ab aliis, quæ prohibentur ab iis, qui in templis myſteria ritúsque faciunt. Docuit & non edenda eſſe, quæ ceciderint è menſa: à Gallo plumis albis abſtinendum, quòd Menſi ſacer ſit, ac ſupplex, horas enim cantu ſignificat. Sal menſæ adponendum, quòd juſticiæ admoneat. *Timon in Sillis* dicit: Pythagoram arte Magicâ inſignem fuiſſe. Chaldæos enim frequentaverat, qui circa Aſtronomiæ rationes, & prædictiones plurimùm occupantur. Nam & Magi cultui Deorum vacant, preces illis, & ſacrificia offerunt, & à ſe ſolis exaudiri perſuaſum habent: quos etiam Ignem, Terram, & Aquam eſſe arbitrantur. Statuas & ſimulachra averſantur: improbántque eos, qui ſtultè Deos mares, vel feminas dicunt. Divinationes, & prædictiones exercent, ſibi Deos apparere aſſerentes, & Genios, quibus aër plenus eſt. Auri uſum, & externum cultum prohibent. *Ariſtoxenus* hæc dogmata accepiſſe eum dicit à ſorore Themiſtoclea, quæ Delphis erat. Neque mirum eſt illum tantis diſciplinis imbutum multa feciſſe miracula ſuper naturalia.

Pythagoras Magus.

Miracula Pythagoræ.

Ferunt enim illum eodem die, & horâ viſum fuiſſe, & collocutum cum amicis familiaribus Crotone & Metaponti.

Cúmque aliquando urſam feritate, ac vaſtitate corporis inuſitatâ horrendam conſpexiſſet, ſolâ voce ad ſe venire juſſit, manibúsque demulſit: & domum abductam reddidit cicurem: Quam paulò poſt cùm dimiſſurus eſſet, jurejurando tanquam verbis conceptis adegit, ne in poſterum ulli animantũ inferret damnum

aut

aut læsionem: quòd præstitisse postea compertum est: nam fera in sylvas se recipiens nulli nocumento deinceps fuisse audita est.

Superiùs quoq; ostendimus illum aquilam supervolantem magico susurro ad se revocasse, & cicurem reddidisse.

Plutarchus in vita Numæ scribit, Pythagoram prope Tarentum conspexisse bovem ingressum agrum fabis consitum, & mordicùs pedibúsque corrumpentem fruges. Tum ille bubulco ad se vocato præcepit, ut bovem à fabis abstinere juberet. Cui pastor, irridens, Ego, inquit, id præcipere meis bobus non didici. Sed tu, qui in scholis hactenùs versatus es, meas vices obitò. Tum Pythagoras propiùs accedens, & bovis auribus quæpiam immurmurans, bovem abire jussit: statimque animal tanquam intelligens recessit, fabasq; lacerare desiit, & à tali pabulo in posterum abstinuit: factusq; est de terrestri colono, urbanus ambulator: & de manu hominum placidè sumens pabulum Tarenti consenuit. *Bos civis.*

Aristoteles testatur Pythagoram solis verbis interemisse in Hetruria serpentem morsu noxium, & gravia damna inferentem.

Ipsum quoq; Pythagoram dicunt *Pythagum*, hoc est ludicrum, per speculum factitasse: ut quæ collibuisset sanguine perscriberet in speculo: móxq; literis ad lunam pleni orbis obversis stanti à tergo, ut in Lunæ disco exaratas commonstravit. Quod refert *Suidas in voce* Θετταλὴ γυνὴ Et *Cæl. Rhod lib. 9. cap* 23.

Quin & tam certas de futuris prædictiones scisitantibus prænunciavit, ut illi idcircò *Pythagoræ* nomen inditum multi asseverent, quòd æquè certa responsa referret, ac ipse *Pythius Apollo*.

Plinius asseverat illum magicas artes exercuisse, sicuti & Democritum. Nam uterq; herbarum Magicarum nomina quædam recenset. Ut Pythagoras nominat *Coraciam*, *Calliciam*, *Menaidem*, *Corinthadem*, & *Aproxin*. Primis duabus aquam subitò glaciari, & concrescere fama est. Corinthadis decocto in aqua, protinus sanari serpentum venenatorum morsus, si eo foveantur. Eundem succum effusum in herba si quis vestigio conterit, aut si eo fortè respergatur, insanabilem perire. *Democritus* has connumerat herbas veneficiis aptas: *Chirocineta*, *Aglaophotin*, *Marmaritin*, *Achemenidon*, *Hippophovada*, & *Adamantida*. Marmaritide usos fuisse Magos asserit, dum vellent evocare Deos, & aëris Genios, ac Dæmonas, & eos elicere ad responsa fatidica reddenda. Achemenidis radices in pastillos redactas, si fontes & rei interdiu cum vino potent, per cruciatus noctu confitentur omnia, quæ commiserunt, quæ per tormenta extorqueri non poterant. *Herba Magica à Pythagora inventa.* *Herba Veneficorum Democriti.*

Atqui Pythagoras primus τ̃ μετεμψυχώσεως, (hoc est, *transfusionis*, & *migrationis animarum in alia corpora*,) auctor fuit: aut saltem hanc opinionem doctrina promulgavit. Ideò, ut superiùs retulimus, se Ætalidem, postea Euphorbum, postea Hermotimum, deinde Pyrrhũ, ac postremò Pythagoram fuisse asserebat. Neq; solùm animas in humana corpora immigrare, sed etiã in bruta, & in arbores, & plantas omnis generis. Cum aliquando præteriens animadvertisset catulum à quodam verberari, illum reprehendit, tanquam injuriam facientem animæ boni viri, qui illi amicus fuisset: de quo scriptum invenitur hoc Epigramma. μετεμψύχωσις.

Καὶ ποτὲ μὲν τυφελιζομένῳ σκύλακι παριόντα
Φασὶν ἐποικτεῖραι κοὐ τόδε φάσθαι ἔπος·
Παῦσαι· μηδὲ ῥάπιζε· ἑταίρου ἀνέρος ἐστὶ
Ψυχή, τὴν ἔγνων φθεγξαμένην ἀΐων.

Qui catulum duro miseratus verbere cæsum
Cùm (ut fama est,) olim præteriisset, ait:
Desine; ne miserum cædas: nam charus amici
Est animus: quod vox indicat ipsa mihi.

Hanc transmigrationem animarum secuti sunt post illum alii Philosophi, & magni viri: incertúmq; est, an à Brachmanibus Indis eam opinionem acceperint, vel

vel Brachmanæ à Pythagoricis. Nam de ea similiter sentire Sapientes illos Indos, & Gymnosophistas Æthiopas postea ostendemus *in vita Apollonii Tyanæi:* nam & illi eodem victus genere, & vestitu usi sunt. Sunt enim adhuc hodie Brachmanæ isti Indi Sapientes summo in honore apud Orientales reges, religioni Deorum addictissimi, sed Dæmonum tantùm, & superstitiosorum cultuum: cùm exciderint ab illa sapientia, qua priscis sæculis celebres habiti sunt. Horum historiam refert, habitusq;, & formas *Joannes Hugonius Lindsconius Herlemius:* qui ad extremas Indiæ regiones profectus, diligentissimè singula notavit, quæ de iis comperit. Lege peregrinationis ejus *caput* 38. ubi Brachmanas præfectos esse ait sacerdotio Idoli Pagodes totius Indiæ celeberrimi: potiriq; præcipuis dignitatibus in aula regia: ex eorũ nutu, & disciplina omnem religionem tradi. Credunt illi, docéntq; unum summum Deum esse æternum, omnipotentem, conditorem, & conservatorem mundi totius. Sed animas justorum post mortem cœlo inferri, & assistere summo Numini: hominúmq; intercessores esse inter Deum & mortale genus, & invocantes audire, illisq;, potestate à DEO acceptâ, opem ferre in necessitate: ideò coli & venerari debere, sed sub forma quantùm exprimere possunt horribili: ut metuat populus, & formidet illos offendere, cùm possint obesse quibus velint, sicuti & prodesse. Reliquas defunctorum animas minùs puras credunt migrare in alia animalia, sive ratione prædita, sive bruta: pro ut meritis sunt præstantiores, & minoribus peccatis inquinatæ: & in illis corporibus puniri, & agitari, donec repurgatæ à vitiis mereantur reverti in humana corpora. Usq; adeò successu temporis corrumpuntur omnia benè instituta, & abusus superstitionésq; confirmantur in animis hominum, qui à Dæmonibus in transversum abducuntur!

Pythagoras sub terra annum unum latuit.

Hermippus (ut refert *Diogenes Laërtius*) ita de Pythagora scribit: *Cùm in Italiam venisset, subterraneam fecisse domum fama refert; matriq; mandasse, ut quæ contingerent tabulis inscriberet, tempúsq; adnotaret: deinde illum descendisse in locum illum subterraneum, ac dum rediret, matrem, quæ jussa fuerat, fecisse. Anno autem exacto ascendisse Pythagoram ex effossa domo squalidum, & macie confectum: advocatâque concione dixisse ex inferis se ascendere: atque ut fidem faceret, recitasse quicquid evenisset. Eos verò iis, quæ dicebantur affectos, prorupisse in lacrymas, & ejulatus. Pythagoramq; jam divinum quippiam habere existimantes, uxores suas illi in disciplinam certatim commisisse: ut vivendi modum ab eo discerent:* hæc Hermippus.

Constat sanè illum Crotoniatis & Metapontinis leges præscripsisse: populúmq; luxuria diffluentem auctoritate, & doctrina ad frugaliorem cultum revocasse: nam & delicias conviviorum, cantus, saltationes, & potus sustulit: auratas vestes, ornamentáq; sumptuosiora mulieres coëgit, ut in templo Junonis consecrarent: & hymnis laudibúsq; Deorum vacarent, & gubernationi domesticæ, fusis, & calathis.

Pythagoræ uxor & liberi.

Habuit Pythagoras uxorem nomine Theano, Brontini Crotoniatæ filiam: quamvis illam Brontini uxorem, sed Pythagoræ discipulam quidam fuisse velint. Fuit illi & filia Damo. De qua *Lysis in Epistola ad Hermippum*, ita loquitur: *Ajunt plurimi te publicè (quod Pythagoras semper inhibuit) Philosophari.* Qui cum *Damoni* filiæ commentaria sua commendaret, jussit ut ne cui extra domum ea traderet. Ea verò cùm ingenti pecunia posset illa distrahere, inopiam, patrisq; monita auro pretiosiora censuit: idq; cùm esset mulier. *Telanges* Pythagoræ dictus est filius Philosophus insignis, quiq; Patri successit, & juxta quosdam Empedoclis præceptor fuit. Et is nihil scripsisse dicitur, sed ejus mater quædam eruditione referta reliquit.

Floruit Pythagoras Olympiade septuagesimâ: ipsiúsq; schola duravit usque ad nonam, & decimam generationem. Postremi Pythagoreorum fuerunt, quos *Aristoxenus* se vidisse testatur, *Zenophilus Chalcidensis ex Thuria. Plauto Thebæus, Echerates, Diocles, & Polymnastus Phliasii & ipsi.*

Cùm Pythagoras per multos annos Crotone commoratus fuisset, Metapontum

tùm se contulit: ubi vitâ functus est secundùm Heraclidem octogenarius; secundùm alios anno vitæ nonagesimo. Tanta fuit hujus Philosophi auctoritas, ut Metapontini ejus domum in templum converterint, illíq; post mortem honores divinos decreverint tanquam Deo Indigeti, & cujus beneficio levarentur in afflictione.

Mors Pythagoræ.

De ejus morte hoc refert *Diogenes Laërtius:* Conspeverat Pythagoras Crotone, in domo Milonis cum aliquot sociis. Eam verò domum quispiam ex his, quos ille admittere noluerat, per invidiam incendit. Sunt qui Crotoniatas ipsos tyrannidis suspicione ac metu hoc perpetrasse dicant. Pythagoram igitur incendii incommoda vitantem, cùm egrederetur, apprehensum esse, & agro cuidam fabis pleno intrantem, ibi constitisse, ac dixisse: *capi præstat, quàm has dare pessum: cædig, satius est, quàm quicquam loqui:* atq; ita jugulum persecutoribus nudasse: complúrésq; ex discipulis, (nam circiter quadraginta secuti fuerant) interemptos periisse, & paucos effugisse: ex quibus *Archytas Tarentinus* fuit, & *Lysis. Dicæarchus* ait Pythagoram in delubrum Musarum, quod Metapontii est, confugisse: ibiq;, cùm quadraginta dies absq; cibo perstitisset, defeciisse. *Heraclides in vita Satyri* scribit, illum postquam in Delo Pherecydi justa persolvisset, rediisse in Italiam: & cùm in domo Milonis Crotoniatæ celebritatem offendisset, Metapontum abiisse: ibiq;, cùm vivere diutiùs nollet, inediâ vitam finiisse. *Hermippus* autem ait, bello inter Agrigentinos & Syracusanos exorto, Pythagoram cum sociis exiisse, opem laturum Agrigentinis. Quibus in fugam actis, illum fabarum campum circuisse, ibiq; à Syracusanis fuisse interfectum. Reliquos verò ad triginta quinq; Tarenti fuisse crematos, cùm primariis civitatis contra ire vellent, atq; ab iis in Reipulicæ administratione obstinaciter dissentirent.

Pythagoras alphabeto Cadmi Regis Phœnicum adjecit literam υ. ζ. χ. & ω. Cadmus enim docuerat Bœotos α. β. γ. δ. ε. η. ι. λ. μ. ν. ο. π. ρ. σ. τ. φ. quibus Palamedes tempore belli Trojani addidit ξ. θ. φ χ.

Cyrillus lib. 3. contra Julianum scribit Causum fluvium salutasse Pythagoram his verbis: χαῖρε ὁ Πυθαγόρας. Ut tradit *Porphyrius ex Cyrillo:* idem quòq; fecisse Genium Sami fluvii, qui Pythagoram prætereuntem salutasse dicitur. Ejus doctrinæ multos habuit sectatores tam inter Græcos, quàm inter Italos. Inter quos recentiores fuere à Diocletiano usq; ad Valentem. *Plotinus, Porphyrius, Proclus, Jamblichus, Edesius, Sopater, Maximus,* quos Valens Imperator morte sustulit. Inter quos fuit & *Eustathius,* cui nubere voluit Sosipatra mulier docta & Magiæ dedita, quæ memoriâ tenebat omnium Poëtarum scripta, prædicebat futura poscentibus, & infinita edebat miracula. Eustathium sibi virum delegit, quòd præscivit eum geniturum filios, qui opinione hominum futuri essent infelices, sed non judicio Deorum, nempe insignes Magos. Quódq; maritus ejus brevioris quidem futurus esset vitæ, sed post obitum transferendus in circulum Lunæ, ubi beatus omne ævum transigeret. Ea dum cum Philosophis de anima disputaret, repentè subticuit: postea ad se rediens. Ah, inquit, Philometor è carpento lapsus graviter saucius jacet, & de vita esset periclitatus, nisi equi substitissent. Erat enim Philometor ejus amasius, cujus consuetudine furtivâ abutebatur. Lege de ea *Eunapium in vita Edesii.*

Pythagoricæ sectæ & sectatores recentiores.

Sosipatra Maga.

ARUNS.

Aruns Hetruſcus Haruſpex.

Fulminis agnoſco motus, Venasq; calentes
Fibrarum; atq; auium mobile remigium.

ARUNTEM inter ſuos vates, qui divinandi ſcientiâ antiquitùs claruerunt, numerarunt Hetruſci. De quo *Lucanus lib.* 1.

Hæc propter placuit Thuſcos de more vetuſto
Acciri vates: quorum qui maximus ævo
Aruns incoluit deſertæ mœnia Lunæ:
Fulminis edoctus motus, venásque calentes
Fibrarum, & curſus errantis in aëre pennæ.

Fuit enim Hetruria ſtatim à principio ſuperſtitionibus plurimùm dedita: utpote quæ ab Ægyptiis incoleretur, ceremoniis circa Deorum cultum ante omnes populos addictiſſimis; potiſſimùm augurandi ſcientiâ, & aruſpicinâ celebres ſemper extitêre. Eáque regio à Tyrrhenis olim culta eſt. Tyrrheni enim fuerunt Lydi, quos Tyrrhenus Atyos filius, & Lydi frater adduxerat in Italiam novas ſedes quærens. Atys verò Herculis Libyci, & Omphales filius fuit.

Cúmq;

Cúmq; ob ſterilitatem, rerum inopia ac fame premeretur populus, neq; poſſet ea regio incolarum multitudinem nutrire, Atys ex duobus filiis Lydum regni ſucceſſorem apud ſe detinuit. Natu autem minorem Tyrrhenum, cum numeroſis hominum copiis, ablegavit, datâ illi theſaurorum parte. Is poſt longos terrâ mariq; errores, tandem pervenit in Italiam: totámq; illam partem, quæ ad mare inferum ſita eſt, inter Macram fluvium, & Tyberim occupavit, ac de ſuo nomine cum mari Tyrrhenum vocavit. *Beroſus* ex Hercule & Omphale Lydorum regina (cui Græci Poëtæ dicunt Herculem ſerviviſſe, à Jove venditum, propter Iphiti Euryti Regis filii cædem, & fratris Ioles) dicit natum fuiſſe Atyn, ſive Athon Priſcum: ex quo genitus eſt Mannus: ex Manno Aſtan, ex quo Pipinus Priſcus: Ex Pipino Tarchon Priſcus, & Athos Junior: Ex Tarchonte Tyrrhenus, ex quo Thraſimenus: qui omnes longa ſerie regnaverunt in Italia.

(Pete reliqua ex Genealogia Deorum ad Bipontinum Principem miſſa: in qua longo ordine deſcripſi eos, qui apud Hetruſcos Imperium tenuerunt:) Et ii non ſolùm contenti regia dignitate, ſed etiam illi addiderunt ſacrorum officia, auguriorum ſcientiam, & exercitium, quod tantùm Optimatibus, & Principibus viris competere arbitrati ſunt. Multùm enim facere ad augendam Regum auctoritatem credebant, ſi cum potentia politica, exiſtimarentur amici, & familiares Deorum, & cum iis colloquia conſiliáq; omnia communicare.

Tanta fuit commendatio Romæ Hetruſcorum augurum, ut à Senatu legibus cautum ſit, ne quid domi foriſq; decerneretur, quin priùs res ad Hetruſcos delata eſſet. Legis hujus verba ſunt: *Prodigia & portenta ad Hetruſcos Aruſpices, ſi Senatus juſſerit, deferunto. Hetruriæ diſciplinam Principes diſcunto: Quibus Diis decreverint procuranto. Iisdem fulgura & oſtenta pianto. Auſpicia ſervanto. Auguri parento.* *Lex de Auguribus.*

Sed cùm ſæpiùs à Romanis diffiderent Hetruſci, quódque non ſine difficultate Româ in Hetruriam mitterentur legati, qui de rebus incertis ſciſcitarentur; Senatus decrevit, ut ſex Optimatum filii Hetruſcis in diſciplinam traderentur, qui augurandi artem ab eis diſcerent. Mittebantur enim Feſulas (Hodie Feſulæ oppidum in monte prope Florentiam,) olim ab Athlante Priſco rege Mauritaniæ conditam urbem: in qua fuit collegium, & domicilium celeberrimum Augurum Hetruſcorum: quorum ſumma fuit auctoritas, & dignitas per totam Italiam, potiſſimùm Romæ. Legimus Romulum in tribus Centuriis Ramnenſi, Titienſi, & Luceri ſingulos Augures legi juſſiſſe, qui ceremoniis, & prædictionibus præeſſent: & iis poſtea duos fuiſſe adjectos, deinde quatuor. Et ne hic numerus excederet Senatûs conſulto cautum eſſe: uſq; ad Syllam Dictatorem, qui adjecit quindecim, ut eſſent viginti quatuor. Horum officium fuit auſpicia captare, & ex iis colligere ſigna futurarum rerum, Deorúmq; monita conſiderare de eventibus proſperis, vel adverſis. *Feſulæ Augurum ſedes.*

Auguria captaturi cœlum eligebant purum, & ſerenum, aëréq; nitido. Lituum (qui erat baculus incurvus Augurale ſignum) manu tenebat Augur: eo cœli regiones deſignabat: Et metas, intra quas contineri debebant Auguria, metiebatur oculis & animo intento: & hæ vocabantur templa: unde contemplatio dicta eſt conſideratio, & meditatio rerum ſacrarum; ut dextrum ſiniſtrumq; latus obſervaret. Tunc regiones ab oriente in occaſum terminabant limite decumano, & cardine ex tranſverſo ſigno metato, quò oculi ferrent quàm longiſſimè. Antica in ortum vergebat, poſtica regio à tergo ad occaſum: dextra ad meridiem, ſiniſtra ad Septemtrionem. Stabant in Teſquis, quæ caſulæ erant, & mapalia deſtinata his obſervationibus: Romæ poſtmurium hortus erat ad auguria captanda devotus. Cùm hæc peregiſſent, carmine præfato preces cõcipiebãt, & his ſigna poſcebãt. Preces verò aliquo preeũte recitabãt, ne fortè hallucinarẽtur augures, vel hæſitãdo *Modus captandorum auguriorũ.*

titubarent in pronunciatione. Post absolutas preces, velato capite, toga duplici Augurali candida considebant: intentisque in cœlum oculis attentè expectabant, si quæ signa sese offerrent: si objiceretur avis aliqua, considerabant quo volatu ferretur, an obliquo, vel prono, vel supino motu corporis: quò flecteret, contorqueret, aut contraheret membra: qua in parte se occultaret; an ad dextram, vel sinistram canerent oscines. Ex cœlo contemplabantur tonitrua, si aut lævum, vel impari numero tonuisset: Si ab ortu fulmina ejacularentur: si circumacta per cœlum in eandem partem reflecterentur, vel si vibrata è nubibus à terra resiliviſſent: si crebris ignibus fulsissent. Si à sinistra in dextram emicassent. Si cœlo sereno tonuisset. Si ab occasu, vel per Septemtrionem in occasum ferrentur fulgura: & alia ejusmodi. Et hæc observatio fiebat à media nocte ad mediamdiem, crescente non deficiente die. Neq; captabantur Auguria post mensem Julium: propterea quòd aves redderentur imbecilliores, & morbidæ, pulliq; earum essent imperfecti. Fulmina diurna tribuebant Jovi, nocturna Plutoni Summano.

Tempus Auguriorũ captandorum.

Auguria multiplicia.

Habuerunt Augures Lucos, & aras, & peculiaria sacra ad elicienda fulmina: quæ vel bruta vocabantur, vel fatidica. Et ex his alia dicebantur consiliaria, alia authoritatis, alia statûs, alia publica, alia privata. Quædam pòstularia, quædam pestifera, quædam monitoria, quædam auxiliaria, quædam hospitalia, quædam peremtatia, vel regalia, vel familiaria.

Auguriorũ genera quinque.

Hanc Augurandi scientiam Græci vocarunt ὀρνιθομαντείαν, vel οἰωνομαντείαν. Auguriorum *quinque* fuerunt genera. *Primum* à cœlo captabatur: *secundum* ab avibus: *tertium* à bipedibus, *quartum* à quadrupedibus: *quintum* à diris. Et ex his quædam caduca dicebantur, ubi quid templo ab Auguribus metato excidisset: alia clivia, quæ difficulter evenire comperiebantur.

Ex avibus oscines Augurium faciebant cantu: præpetes auspicium volatu: pulli tripudio utrumq; præstabant. Aves funebres averso omine vetabant aliquid fieri: Supervaganeæ ex summo cacumine vocem emittebant.

Præpetes quæ.

Ad præpetes referuntur aquilæ, Vultures, Buteones, Sanqualis, immusculus, falco, ciconia, accipiter, milvus, avis incendiaria: Cignus erat prosper nautis, & navigantibus: columba regibus, quia nunquam sola volat. Anser Romanis fuit sacer, & boni ominis: quòd quo tempore Galli Senones Urbem occupassent, & Capitolium obsiderent, anseres sacri in templo Junonis edito strepitu vigiles excitarunt, canibus silentibus, & somno sopitis: unde postea in pompis sacris gestabant canem affixum cruci, & anserem vivum super cruce: Gallinæ cantantes, corvi, bubones, infaustæ aves censebantur.

Pullorum tripudium.

Pulli gallinacei ad Auguria captanda servabantur clausi caveis loco sacro. Quorum custodiæ constitutus erat Pullarius: Is pullos diligentissimè explorabat summo manè, & primo diluculo: imperatóq; silentio, & apertâ caveâ pultem, vel offam illis exhibebat: quòd si ad oblatum cibum non alacriter venirent, sed alis excussum illum deturbarent, si non sumerent escam, & si evolarent, ea omnia malum omen præbebant. Sin autem in cibum involarent, & avidè eum depascerentur, ita ut ex eorum ore aliquid laberetur, & terram paviret, quod tripudium faceret solistimum; ex eo Pullarius felicem rerum successum à Deo promitti asserebat.

Ex quadrupedibus auspicia sumebantur: ut ex lupis, vulpibus, leonibus, arietibus, capris, asinis, juvencis, leporibus, mustellis, muribus, & aliis ejusmodi.

Auspicia ex quadrupedibus & aliis.

Si lupus ore pleno iret ad dextram, prosperum denunciabat eventum. Si castra aut urbem esset ingressus, & inde evaderet illæsus infortunium grande præsagiebat.

Si lepus ex transverso itineris saliret: si fœta vulpes occurreret, aut prægnans canis; si serpens interrupisset iter prætereuntis, vel adhæsisset vesti; si canis alienus & niger domum esset ingressus; si mustella vel serpens in ædibus esset visus; si spectra sese obtulissent, vel flammæ scintillantes; si risus, vel gemitus occulti audirentur;

tur; si quis suum nomen vocari incerto auctore sentiret; si mulier fusum torquens occurreret; si salinum effusum, aut oleum, vel mel, vel cineres è foco dejecti; si aqua sub mensa profunderetur; si tigna, trabes, vel mensæ crepuissent, ea omnia mali erant ominis. Quocunq; apes examen locassent, infortunatum eventum ostendebant. Agmina quoq; locustarum non sine malo portento conspiciebantur. Idem quoq; præstabant mures, si quid arrosissent. Vinum sub mensa effusum, vel in convivarum vestes, lætitiam significabat.

Hæc omnia si evenissent decretis per Pontifices supplicationibus, lustrationibus, & lecti sterniis, ad avertendam Numinum iram, & expiandas offensas indicto festo procurabantur.

Supplicationes solemni ritu fiebant. Senatores & Patritii cum uxoribus & liberis coronatis; nonnunquam aderant omnes Urbanæ tribus, ordinésq;, qui simul gravi pompa publicè venerabundi procedebant, præeuntibus pontificibus, Sacerdotibus, & Duûmviris: sequebantur pueri ingenui, & Libertini, virginésq; patrimæ & matrimæ coronatæ, laureámq; manu gestantes; & hi omnes voce modulata hymnos cantabant. Totáq; Urbs pacem à Diis poscebat: circumibant omnes fana, ac delubra Deûm, in quibus pulvinaria magnifico deposita erant apparatu, constrata fasciculis verbenarum, qui struppi vocabantur. Ibi preces habebantur, & sacra fiebant solemnibus ceremoniis, exquisitísq; ornamentis undique distributis. *Supplicationes publicæ.* *Ad pulvinaria.*

Lustrationes fieri solebant mense Februario. In iis primò litabatur, & sacra fiebant: quibus peractis Censor Deos Imperii Præsides alta voce orabat, ut fines Imperii, Urbes, agros, & flumina propicii tutarentur, mala ab eis deturbarent, rerúmq; successus felices & secundos Imperatori, Ducibus, militiæ, Senatui, magistratibus, & populo tribuerent, & vota in sequens lustrum grata susciperent. Fuerunt & alia lustra, quæ celebrari quinto quoq; anno solebant. Tunc Urbs lustrabatur sue, ove, & tauro: vel verre, tauro, & ariete. Eaq; dicebantur *festa Solitauralia.* In iis præcedebant Pontifices, Flamines, Augures, Virgines vestales, Quindecimviri sacrorum, Septemviri Epulonum, & Salii Gabino ritu amicti: Quos sequebantur Patres, cum reliqua plebe. Lustrabantur & agri, & Curiæ Urbanæ, & populus: nonnunquam & classes: & ad harum expiationes adhibebantur ignis, aqua, sulphur, laurus, & verbena: quæ summa superstitione procurabantur ad Deos placandos, & reconciliandos. *Lustrationes.*

Aque hæc Auguria licèt apud omnes populos, maximè ad Italos anxia solicitudine, & cura circumspecta procurata sint: Certum tamen est, nunquam defuisse homines, qui his fidem non adhibuerint, sed vana crediderint: quod ex *Homeri* versibus cognoscimus *Iliados* 12. Hector graviter succenset Polydamanti Panthoï filio refugienti prælium propter sinistrum augurium, cui infit:

Ἐξ ἄρα δή τοι ἔπειτα Θεοὶ φρένας ὤλεσαν αὐτοί,
Ὃς κέλεαι Ζηνὸς μὲν ἐριγδούποιο λαθέσθαι
Βουλέων ἅς τε μοι αὐτὸς ὑπέσχετο καὶ κατένευσε.
Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι. Τῶν οὔτι μετατρέπομ', οὐδ' ἀλεγίζω,
Εἴτ' ἐπὶ δέξ ἴωσι, πρὸς ἠῶτ', ἠέλιόν τε,
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ, τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.
Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βουλῇ.
Ὃς πᾶσι θνητοῖσι, καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
Εἷς οἰωνὸς ἀριστὸς, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

At tibi DI mentem turbarunt: spernere qui me
Consilia & promissa jubes Jovis altitonantis.

Tu verò me præpetibus parêre jubésque
Auguriis, quæ sperno equidem, quia vana videntur.
Seu dextra spectentur aves, Phaëthontis ad ortum
Sive sinistra petant obituræ limina solis.
Consilio magni Jovis at nos fidere oportet.
Quem penès est hominum, divûmq; æterna potestas.
Optimum id auspicium est, Patriam pugnando tueri.

Cicero in contemptum Auguriorum ita scribit:

Cicero in Auguria. *Quid ego Aruspicum responsa commemorem? possum quidem innumerabilia recensere, quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Ibiquoq; idem *Cicero* ridet, & confutat opiniones Quinti fratris in defensionem Auguriorum; & concludit: *Si hostiæ immolentur casu, & fortuitò, nihil certi ex observatione intestinorum colligi potest.* Et quamvis *in suo Bruto* glorietur, quòd promotione Q. Hortensii electus fuerit in collegium Augurum, eodem tamen loco satis ostendit, id præter suam voluntatem accidisse. Sed ne videretur religionis infractor & contemptor, verisimile est illum suam sententiam dissimulasse. Auguriorum namq; scientia apud antiquos superstitionibus deditos tanto fuit in honore, ut res Regia judicata sint. *Romulus* augur fuit, & *Numa*, & reliqui Reges Romani: sicut ante eos *Turnus*, *Rhamnetes* & alii. Lacedæmonii suis Regibus Augurem Assessorem dabant. *Cilices*, *Pamphilii*, *Phryges*, *Lycii*, *Cares*, *Arabes*, in summa veneratione semper habuerunt Auguria. *Pythagoras* desideravit Augur esse. *Deiotarus* Augurio sumpto ex aquilæ volatu iter cœptum reliquit, mortisque periculum vitavit, instans ex ruinis domûs, in qua diversaturus erat.

Auguriorũ scientia res Regia.

Claudius Appii Cæci filius, quòd contra Auguria expeditionem navalem parasset, magno Reipublicæ damno classem amisit.

Crassus contra Parthos bellum gerens inauspicatum, cum toto exercitu periit captus cum filio, & interfectus à Spurina regis Præfecto: Quem quia auri cupiditate bellum suscepisse barbari crederent, illi in os aurum liquefactum infuderunt, jubentes, ut auri famem satiaret. *Lucanus lib.* 1.

Post quam crudeli funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carrhas.

P. Claudius Consul, cùm audiret pullos sacros nihil boni augurari, neq; cibum sumere velle: *Si esse nolint*, inquit, *bibant largiùs*, ideò illos in Tiberim projici jussit, illiq; expeditio infausta, & infelix successit. Experientia docuit sæpissimè contigisse, ut auguriorum contemptores malè perierint: tanta fuit in his superstitionibus tuendis Cacodæmonis malitia, DEO sic permittente occulto quidem, sed justo judicio.

Omina. Ad Auguria referri possunt *Omina:* quæ sumuntur ex verbis hominum prolatis aliquo modo, unde conjectura sumi potest boni vel mali futuri. Ut legimus de *Paulo Æmilio* expeditionem parante contra Perseum regem Macedoniæ: Tacita ejus filia adhuc infans patri mœsta occurrit, inquiens: *Persia mea, ô Pater, mortua est.* Erat id nomen catulæ, quam unicè puellula diligebat. Æmilius inde bonum omen sumpsit: alacritérq; copias in hostem ducens, eum prælio superavit, Perseum regem cum filiis in acie cepit, & in triumphum egit: qui paulò post in carcere animi mœrore, vel vigiliis maceratus interiit.

Perseus Macedoniũ Rex.

Cæcilia Metella. *Cæciliæ Metellæ* occurrit ejus Neptis defatigata, & lassa laboribus, Cæciliamque rogavit, ut illius sellæ insidere liceret: Atqui, inquit illa, eam tibi libens concedo, sede, & in ea quiesce. Evenit autem, ut paulò post mortua sit Cæcilia, & Crassus hanc uxoris suæ neptem sibi uxorem elegerit.

Pompejus Magnus. *Pompejus Magnus* post Pharsalicam pugnam in Cyprum secedens, ut illic exercitum repararet, intuitus in via elegans ædificium, interrogavit ab adstantibus, quod illi nomen esset: cui responsum est, *Cacobasilea.* Id illum tantoperè movit,

propter

propter omen infaustum, ut de suis rebus desperans lacrymis profusis suam sortem tristissimus deploraverit: paulóq; post in Ægyptum fugiens, Ptolomæi regis perfidiâ ab Achilla Præfecto interfectus est.

Auguriorum diversa genera recensèt *Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana:* nempe quando amici duo in via ambulantes, alter eorum impingit in lapidem; vel si puer in ingressu domus limen pede concutit nolens. Si quis calceando se sternutet. Si quis in via labatur. Si mures vel talpæ vestem alicujus arroserint. Si inopinatò funus occurrat, vel mendicus, vel asinus, vel lupus, vel lepus ex transverso itineris feratur fugiens. *Auguriorũ genera.*

Pythagorici circa hæc fuerunt superstitiosissimi potissimùm circa nomina: ex quorum interpretatione, & significatione multifaria eliciebant arcana mysteria vaticiniorum, quibus se futura, & occulta præsentire, & prævidere putabant. Quod hodie factitatur à multis: ut ex duorum nominum conjunctione anagrammatismum forment: numerales literas disponant certo ordine; & inde prædicant, quis sit primus moriturus, an mulier masculum vel feminam paritura sit. An iter susceptum ex animi sententia debeat succedere: deniq; nihil est, quod ex his nugis non vaticinentur & prophetizent magni isti Philosophi.

Huc pertinet *ars Speculatoria:* quæ vaticinatur per monstra, portenta, ostenta, prodigia, tonitrus, fulgura, tempestates, cometas, & alia ejusmodi, quæ in nubibus apparent. *Ars speculatoria.*

Portenta à portendendo dicta sunt, quando quid fit contra naturalem ordinem. *Plinius lib. 2. c. 83.* scribit *L. Martio, & Sexto Julio Coss. in agro Mutinensi duos montes simul concurrisse, & locum mutasse, magno incolarum metu & damno.*

Ultimo Neronis anno in agro Marrucino prata, olivetáq; agri Imperatoris translata sunt in possessionem Vectii Marcelli equitis Romani, relictâ viâ regiâ, quę agros utriusq; separabat.

Xerxe ingrediente urbem Laodiceam, Platanus in olivam versa est. Hæc omnia falsè ridet *Cicero lib. 2. de divinatione:* quem lector consulere potest, & illic aliquot ejusmodi exempla videre.

Portenta tamen non semper spernenda sunt: nonnunquam enim judicantur argumenta iræ divinæ propensæ in genus humanum, ut homines avocet à peccatis, & adducat ad pœnitentiam. *Portenta ira divina signa.* *Secundo lib. Machabæorum cap. 5.* traditur *per dies quadraginta Hierosolymis visas fuisse acies armatorum hominum, strepitus armorum auditos, lancearum vibrationes, & hinnitus equorum: quæ denunciabant urbis direptionem primò sub Jasone, postea sub Antiocho Epiphane.*

Josephus historicus multa prodigia visa scribit ante Hierosolymorũ obsidionem per Vespasianum factam. Ut fuit stella splendida in formam gladii igniti imminentis urbi. Cometa qui arsit anno integro. Lumen ardens circa altare templi. Vitellus inter manus sacrificantium peperit agnum. Fenestra orientalis in Templo seris & repagulis benè obfirmata subitò aperta est. Currus armati in aëre visi: voces horribiles auditæ, clamantes *Exeamus hinc.* Phalanges armatæ nubibus immixtæ apparuerunt in festo Pentecostes. Filius Ananiæ in festo Tabernaculorum, quasi mente captus ex agro in Urbem irrupit sæpiùs exclamans, væ væ Hierosolymis: vox super Hierosolymas; vox super templum, vox super sponsos & sponsas, & alia ejusmodi plurima: quæ exclamavit imperterritus usque ad ultimum vitæ spiritum, cùm flagris & tormentis ad silentium cogeretur.

Plinius lib. 2. cap. 56. scribit M. Acilio & Cn. Porcio Coss. pluisse lacte, & sanguine. L. Volumnio, & Servio Sulpitio Coss. carne. Et in Lucania pluisse ferro anno uno ante M. Crassi cladem acceptam apud Parthos. Consulibus quoq; L. Lepido, & Cn. Marcello lana pluit. Idem *Plinius cap. 57.* recitat bello Cimbrico auditos fuisse in cœlo crepitus armorum, & tubarum clangores. Et *cap. 100.* narrat antequam

Dio-

Dionysius è Sicilia expelleretur, marinam aquam in portu uno die factam esse dulcem. Legimus & ante Julii Cæsaris necem, equum Imperatorium crebrò suspirasse, & lacrymasse: & ante Caligulæ mortem statuam Jovis risisse. In vita S. Ambrosii continetur examen apum insedisse labris illius, dum adhuc infans in cunis vagiret: idem quoq; de Platone memoriæ proditum est: quod in utroq; signum dedit eloquentiæ futuræ, & ad persuasionem adcommodatæ.

Ejusmodi prodigiorum exempla inveniuntur in historiis antiquis: & nostro tempore non vulgaria contigerunt. Pluisse in Germania sanguine, lapidibus, frumento, ranis, locustis aliquoties visum est: conspecti in cœlo tres soles *Anno* 1555. cùm Ingolstadii essem. Cometas visos, faces ardentes, acies armatas, & alia ejusmodi nemo nescit. Quæ à Christianis piè possunt observari, tanquam signa cœlitùs à DEO data, quibus revocentur homines à vitiis, ad integritatem vitæ. Sed auguria illa stolida, & temeraria longè rejicienda sunt: ut prohibita à Deo. *Levitic.* 19. *Non augurabimini, neque observabitis somnia.* Et *Esaias* de Chaldeis horum observatoribus dicit *cap.* 47. *Adsint, & salvam te faciant Astrologi, & Augures annuncient tibi, quid eventurum sit*: Et aliis in locis quàm plurimis animadvertimus graviter offendi Deum superstitiosis horum auguriorum observationibus, & multis calamitatibus eas punire.

Prohibita observatio auguriorũ.

Quid ineptius, quid magis ridiculum excogitari potest, quàm id quod hallucinator ille *Michaël Scotus Placentinus* effutit, in suo tractatu de Physionomia, quem dedicavit FRIDERICO IMPERATORI? in quo multa nugatur, & delirat circa auguriorum observationem: quorum cognitionem appellat scientiam: nomináq; monstrosa, & ipso sono timenda illis imponit. Dividit enim Auguria in duodecim species, sicut Zodaicum distribuunt Astronomi: quorum decem extant, duo reliqua ex egregiis illis commentariis expuncta sunt. Nomina illorum decem quæ supersunt, hæc habentur: *Fer nova: Fer vetus. Viaran. Confer nova. Confer vetus. Scimalar vetus. Scassar nova. Scassar vetus. Emponenth. & Horrenam.* Præstitisset hæc quoq; deleta cum aliis duobus: nisi quòd testimonium perhibent stultitiæ auctoris. Ex iis *Thomas Garzonus* duorum interpretationem proponit. *Fer nova*, inquit, secundùm mentem doctoris illius acuti, est, cùm domo tua egressus animadvertis hominem prætereuntem progredi ad dextram, vel avem ad eandem partem volare. *Viaram* est, cùm is, qui tibi occurrit, vertitur ad lævam: Mysteria abstrusa, & Scoticæ sapientiæ referta. Sed hæc futilia explodenda sunt cum fatuo scriptore. Quia nulla reddi potest naturalis ratio: sicut de corvorum frequenti crocitatione, & de mergorum in aquas immersione, quæ imminentes pluvias significant.

Mich. Scoti deliria.

Omnem artem *Speculatoriam, & Auguralem* (tanquam impiam & repugnantem doctrinæ Christianæ) condemnant Concilia *Agathense, Aureliacense, & Carthaginense*: volúntq; horum studiosos, & sectatores excommunicatione puniri. Et *Gregorius* decretum statuit, ut Liberi homines, qui his vanitatibus intendunt, carcere mulctentur, servi autem flagris: & leges Politicæ jubent ejusmodi homines morte plecti, eorúmq; bona ad fiscum Principis redigi.

Punitio in auguriorũ studiosos.

Erythræa Sibylla lib. 3. oraculorum, ubi studia piorum describit, dicit illos ab his superstitionibus alienos esse:

Sibylla Erythræa de divinis & auguribus.

Ἐξ ὧν δὴ γένος ἐστὶ δικαιοτάτων ἀνθρώπων.
Οἷσιν ἀεὶ βουλή τ' ἀγαθὴ, καλὰ τ' ἔργα μέμηλεν.
Οὔτε γὰρ ἠελίου κύκλον δρόμον, οὔ τε σελήνης:
Οὔτε πελώρια ἔργα μεριγνῶσι κατὰ γαίης.
Οὔτε βάθος χαρόποιο θαλάσσης Ὠκεανοῖο.
Οὐ πταρμῶν σημῆ, οἰωνοπόλεων τε πετεινὰ,
Οὐ μάντεις, οὐ φαρμακοὺς, οὐ μὴν ἐπαοιδοὺς.

Οὐ μύθων

Οὐ μύθων μωρῶν ἀπάτας ἐγγαστερομύθων,
Οὐδὲ τὰ Χαλδαίων τερμαύπα ἀστρολογῆσιν:
Οὐδὲ μὴν ἀστρονομῆσι. Τὰ γὰρ πλανάα πάντα πέφυκεν.
Ὅσσα κὲν ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶσιν κῆρ ἡμαρ,
Ψυχὰς γυμνάζοντες ἐς ὄδὲν χρήσιμον ἔργον.

Ex quibus est hominum proles justissima semper,
Queis bona mens cordi est, & rerum cura probarum.
Nam neq; decursum Solis, Lunæve rotantem,
Nec curant ea, quæ per terras magna feruntur.
Nec magni Oceani rimando quærere fundum.
Nec sternutantum, nec præpetis omina pennæ.
Nec cantatores, vatésve, venenáve dantes.
Nec impostúras fatuorum ventriloquorum.
Nec Chaldæorum prædicta per astra loquuntur.
Astra nec observant: nam sunt hæc omnia falsa.
Dementes homines quæ perscrutantur in horas,
In re exercentes animos, quæ non juvat hilum.

Idem sentiendum est de *Somniorum observatoribus*, qui ex iis mystica sensa conantur elicere, & divinationum multas species inde efformare. Hos *Cicero lib. de divinatione* deridet. Maximè Pythagoricos & Platonicos; qui ut certiùs aliquid somniarent, cultu exquisito sese præparabant: adiungitq; *Cicero* idem existimandum de somniis, quod de imaginatione insanorum, & ebriorum: quibus multa apparent & videntur, quæ vera non sunt. Ferunt enim Pythagoram, cùm iret cubitum, cantu & sono lyræ somnum captasse: ut hac ratione ad bona lætaq; somnia excipienda sese compararet: Jubebatq; à fabis abstinere: quòd inflationem multam habeant, contrariam tranquillitati mentis. *Somniorum observatio.*

Plato in Symposio tradit somnia vera, & futurorum prænuncia immitti à Dœmonibus, qui medii sunt inter Deum & homines: Dei nuncii, Angeli, interpretes, & administri: hominum Patroni, advocati, & salutigeruli: & hæc opinio quoque fuit Empedoclis & Pythagoræ. Ii omnes censuerunt summum illud Numen cœleste, omnipotens, & æternum se non immiscere rebus humanis. Neq; proximè cum hominibus societatem aliquam, & consuetudinem habere: sed commercia, & colloquia inter Deum homines q;, sive dormientibus ipsis, sive vigilantibus, per Dœmones agitari, & confici. *Plato* credidit Genios & Dœmones proprio munere, & officio mortalium vota & preces ad Deum referre: Deiq; munera, & auxilia hominibus impertiri mediantibus iisdem Geniis. Per hos insomnia mitti, vaticinia, incantationes, Magiam, omnemq; divinationem, & prodigiorum effectionem perfici. *Platonis opinio de Dæmonibus.* *Plato de somniis.*

Porphyrius somniorum veritatem partim refert ad innatas animis hominum notiones, quas ex altera vita detulit animus, ad hoc corpus veniens: partim ad ipsos Dœmonas, qui ea procurant in animis dormientium: ut refert *Augustinus lib. de Civ. Dei.*

Artemidorus Daldianus multa scripsit de somniorum interpretatione, de auspiciis, & chiromantia. De somniis quoque tractavit *Themistius* Philosophus tempore Juliani Imperatoris. *Synesius* quoq; Philosophus, & Præsul Ptolemaidis licèt Christianus, multa tamen in suis commentariis immiscuit de quodã spiritu Phantastico, quem appellat animæ vehiculum, & quo medio, tãquam vinculo quodam, animus copulatur cum terreno corpore: in quo item solutus corpore animus ex uno loco in alium locum movetur, atq; in eo maleficiorum pœnas persolvit apud inferos: nec sine eo, dum est in corpore, quicquam potest intelligere. In hunc spiritum Phantasticum simulachra & formæ rerũ omnium, quæ fuerunt, sunt, eruntq; *Artemidorus de somniis.* *Synesius de spiritu Phantastico.*

impreſſa ſunt, & in eo lucent tanquam in ſpeculo, præſentium quidem rerum formæ clariores ſunt præteritis, aut futuris. Et quia futuri effectus cohibentur in poteſtate cauſarum, quaſdam habent ſignorum præcurſiones, quæ hoc minùs manifeſtæ ſunt, quò longiùs abſunt. Atq; in hoc genere reponenda putat eſſe ſomnia. Et prout eſt varia multipléxq; hujus Phantaſtici ſpiritus temperies & ratio: ita diverſæ ſunt imaginationes, & figuræ in animis noſtris per ſomnia. Quare, inquit, Spiritus iſte præparari debet moderato victu, honeſtis ſtudiis, & actionibus, quæ pertinent ad ſedandas animi perturbationes.

Somniorum cauſæ.

Divus Gregorius lib. 4. Dialogorum, cap. 48. cauſas ſomniorum has recenſet: provenire enim ea dicit ex plenitudine, vel inanitate: vel ex antecedentibus cogitationibus, & curis diurnis: nonnunquam ex illuſione Dœmonis, quæ ſæpenumero conjungitur cum cogitatione aliqua, quæ angit hominis animum. Accidunt & aliquando ſomnia ex revelatione divina: quæ datur hominibus inſigni pietate, & ſanctimonia vitæ præditis, ſive doctis, ſive imperitis: dantur & non raro impiis & Ethnicis: ut interpretationem obſcuritatis ſomniorum petant à Sanctis: & hac ratione adducantur ad cognitionem ſummi Dei, penes quem vera rerum omnium interpretatio eſt, licèt judicio humano inexplicabilium. ut *Nabucdonoſoris* Aſſyriorum regis ſomnium, quod Magi & Vates Chaldæi exponere non potuerunt, à Daniele Regiattonito declaratum eſt. Idem quoq; *Pharaoni* contigit: cujus ſomnium interpretatus eſt Joſephus Jacobi filius: ut legimus *Geneſis* 41. ſicut paulò ante fecerat de pincerna, & piſtore Regis, cum quibus in carcere captivus detinebatur. E-

Somnia divina data multis.

juſmodi ſomnia Divina data ſunt *Abrahæ Gen.* 15. *Jacobo Gen.* 28. *Labani Gen.* 30. & 31. *Joſepho Gen.* 37. *Salomòni* 3. *Regum* 3. *Danieli* 7. *Mardochæo Eſther* 11. *Magis oriẽtalibus Matthæi* 1. & 2. item *Joſepho* viro Mariæ *Matth.* 2. *Divo Paulo Act.* 16. & aliis multis: quorum teſtimonia citantur in ſcriptura ſacra. Ubi nos legimus ea immitti ab ipſo ſummo Deo. ut *Numer.* 12 inquit DEVS. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in viſione, & per ſomnium loquar ad illum.*

Somnia ex humoribus peccãtibus.

Somnia quæ proveniunt ex aliqua corporis affectione, aut ex humoribus præpollentibus, & peccantibus in corpore, ut eſt flava & atra bilis, pituita, & ſanguis, vel aliud aliquid vitiatum, & corruptum, quod corpus ſua malignitate agitat & percellit, & diverſas in dormientis imaginatione imprimit formas, & ſomnia, ea poſſunt à perito Medico obſervari: ut ex iis morborum cauſas perſcrutetur, & agnoſcat, medicamentáq; convenientia ſanitati adplicet. Alia quæ naſcuntur propter perturbationes animi concitati amore, odio, metu, lætitia, invidia, ira, ſpe, exercitatione, vel ſtudiis, quibus plus juſto intenti ſunt homines.

Ex his conjecturæ, & vaticinia ſine fructu captantur, ideò negligenda tanquam inania: quia animus liber ſopitis corporis ſenſibus repetit per quietem ea, quæ cogitavit in vigilia. Viri docti ſuos libros, ſcientias, & bonarum artium diſciplinas ſomniant: milites inter arma verſantur, fremitus armorum, clangores tubarum, cædes, ſanguinem, fugámq;, & formidinem ſomnio concipiunt. Artificum omnium mentem ſuæ artes movent: Piſcator piſces: agricola raſtra, ligones, & ſtivas; *Melancholicus* omnia triſtia animo obverſat: ſupplicia, ſolitudinem, tenebras, ferarum ſpectra: *Sanguineus* ſuos amores, ludos, jocos, ſaltationes, tripudia, convivia, & compotationes. *Bilioſus* iram, cædes, jurgia, rixas, incendia. *Pituitoſus* inundationes, ſubmerſiones, caſus ſubitos ex alto, volatus, & ejuſmodi: nam pro ut humor abundat, & peccat in corpore, talia in animis dormientium excitat ſomnia: quæ ſi ſingula ad interpretationem reducerentur, neceſſe eſſet multa abſurda, multa ridicula in medium proponere: cùm plerumque chimæras informes imaginationi imprimant, ſimiliáque ſpectra, qualia in nubibus perſpicimus, quæ imperfecta ex parte, & tumultuariè efformari, & ſubitò evaneſcere videmus.

Somnia

Somnia diabolica.

Somnia autem, quæ à Dæmonibus immittuntur, ea sunt detestanda, & prorsus rejicienda Christiano: quia Dæmon iis instigat, & impellit animos hominum, ad impuras libidines, turpitudinem & infinita flagitia. Et etiamsi multa ex his somniis vera inveniantur, impium tamen est iis fidem adhibere: Potest quidem Dæmon naturales effectus necessariò secuturos ex causis certis, quas ille novit, prædicere: & ea quæ ipse facturus est postea: quæq; præterita, & præsentia sunt, licèt illa sint hominibus ignota. Nam & terræmotus, & inundationes, & incendia, & tempestates, quas ille movet, prædicere potest. Sed omnia quæ agit, ad hunc scopum tendunt, ut curiositati hominum satisfaciens, eos ad se pelliceat, & suis fraudibus incautos irretiat & perdat, ideò fugienda bono viro & sapienti. *Ecclesiast. 34. Nisi à Domino missa fuerit visitatio, ne des insomniis cor tuum.* quia ut idem *cap. 5.* ait. *Multas curas sequuntur somnia*, & *Ecclesiast. 34. Somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum. sic & qui attendit ad insomnia. Multos errare faciunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Et ubi multa sunt somnia, multæ sunt vanitates, & innumeri sermones.*

Discrimen habendum inter somnia.

Ideò *Divus Gregorius* diligentem ait esse adhibendam diligentiam, ut vir pius discernere possit ea quæ divinitùs, vel quæ à Dæmone immittuntur. *lib. 4. dialogor. cap. 48. Sancti viri*, inquit *inter illusiones, atq; revelationes ipsas visionum voces & imagines quodam intimo sopore discernunt: ut sciant quid à bono spiritu percipiant, & quid ab illusore patiantur. Nam si erga hæc mens hominis cauta non esset, per deceptorem spiritum multis se vanitatibus immergeret, qui nonnunquam solet multa vera prædicere, ut ad extremum valeat animam ex una aliqua falsitate illaqueare.*

Et hoc probè novit Diabolus: qui cùm non possit semper certos casus eventuros prædicere, neque certis verbis, & signis præmonstrare, ideò viris doctis somnia non immittebat, ne vanitatem eorum deprehendētes, eorum auctoritatem imminuerent: sed ut plurimùm viris indoctis sese communicat, qui verum à falso discernere non possunt: ut falsitas somnii non ad ipsum Dæmonem, sed ad interpretis imperitiam transferretur: propterea ambigua, obscura, & quæ ad diversos eventus traduci possent somnia imperitis, & superstitiosis offert & proponit.

Homerus Odysseæ T. somniorum portas duas effingit: Eburneam, quâ evolant falsa, corneam quâ vera procedunt. Hunc *Vergilius* imitatur *Aeneidos 6.* ubi ait:

Sunt geminæ Somni portæ: quarum altera fertur
Cornea, quâ veris facilis datur exitus umbris:
Altera candenti perfecta nitens Elephanto,
Quâ falsa ad cœlum mittunt insomnia Manes.

Hunc locum interpretatur *Macrobius lib. 1. cap. 3.*

ASYLAS.

Asylas Augur Hetruſcus.

Vt pecudum fibras, præſagi fulminis ignes
Et linguas volucrum, ſideraque alta rego.

ASYLAM Augurem, ob divinandi peritiam, & extiſpicinam plurimùm commendat *Vergilius Æneïd.* 10.

Tertius ille hominum Divûmq; interpres Aſylas;
Cui pecudum fibræ, cœli cui ſidera parent,
Et linguæ volucrum, & præſagi fulminis ignes.

Ut enim ſuperiùs *in Arunte* demonſtravimus Auguriorum ſcientiam Hetruſcis maximè competere, qui hujus doctrinæ præceptorem habuerint magnum illum *Tagem*: Sic quoq; ad eoſdem Augures pertinebat ἱεροσκοπία καὶ θυτική, quæ eſt divinatio per *extiſpicium victimarum* Diis immolatarum. Sacerdotes qui hæc obſervabant *Extiſpices* vocabuntur.

Oſtendimus paulò antè, ex opinionibus Philoſophorum antiquorum, majeſtatem Divinam omnipotentem, & æternam ſeſe communicare hominibus mediatione Angelorum cœleſtium, & Dæmonum qui aërem replent, exiſtimantúrq; hominibus diſtribuere munera, & beneficia, quæ ſummus ille Deus illis confert.

Ideò,

Idèò, ut *Plinius* ait, omissâ illâ summâ Divinitate fragilis, & laboriosa mortalitas in partes illam distribuit, & digessit: ut portionibus quisque coleret, quo maximè indigeret. Nomina igitur alia aliis gentibus, & Numina in iisdem innumerabilia reperta sunt: quibus singulis peculiares cultus, & sacrificia instituta sunt. *Sacrificiũ* id vocatur, quod aris impositum crematur, adoletur, vel offertur Diis sacrum. *Victima* est id sacrificium, quod devictis hostibus post victoriam Deo offertur. *Hostia* Laribus sacrificabatur: quòd ab eis hostes arcerentur: Et hostiarum multæ erant species: *Præcidanea* vocabatur, quæ pridie ante solemnia sacrificia mactabatur: ut præcidanea porca immolabatur antequam novas inciderent fruges. *Succidanea* erat, quæ prioribus jam cæsis, si ritè non esset litatum luendi piaculi gratiâ subdebatur.

Sacrificiũ. *Victima.* *Hostia.*

Eximiæ hostiæ erant, quæ seligebantur, & eximebantur ab armentis, & gregibus, ad faciendum solemne aliquod sacrificium. Vel quòd eximiæ formæ pecudes ad sacrum destinarentur.

Ambegnus bos, aut vervex, erat cùm ad eorum latus utrinq; agni ad sacrificia ducebantur.

Victimæ diversæ.

Harviga, vel *Aringa*, cujus adhærentia inspiciebantur exta: *Caviares hostiæ* erant, dum pars victimæ caudatenus ducebatur, & adhibebatur sacrificio quinto quoque anno pro collegio Sacerdotum. *Prodigiæ hostiæ*, quæ totæ igni consumebantur.

Bidentes oves, quæ duos dentes eminulos habebant, & cornigeræ fieri inciperent.

Ambarvales, quæ pro arvis à duodecim fratribus *Arvalibus* sacrificabantur, & circa arva ducebantur ab iis, qui pro frugibus erant sacra facturi: nam his agrorum fertilitatem procurari credebant.

Amburbales, quæ circum terminos urbis ducebantur, & cædebantur ad aras pro civitatis incolumitate, & salute.

Injuges, quæ nunquam domitæ, neq; jugo subditæ fuerant:

Animales victimæ dicebantur, in quibus sola anima diis offerebatur, & sacrificabatur pro salute sacrum facientis.

Sacra, ut diversa erant, ita quoq; varia sortiebantur nomina: *Hecatombe, Hostia, Farreatio, Dapsa, Agonalia, Armilustra, Lupercalia, Novendialia, Ambarvalia, Orgia, Vinalia, Latialia, Bacchanalia, Liberalia, Trieterica, Cocytia, Lemuralia, Saturnalia, Adonia, Cerealia, Forticidia, Ordicalia, Laurentalia, Opalia, Quirinilia, Vertumnalia, Palilia, Quinquatria, Janualia, Lucalia, Hyacinthia, Nyctiluca, Pastillaria, Palatialia, Popularia, Protervia, Solitaurilia, Rubigalia, Stata, Fontinalia, Ormia, Parentalia, Inferiæ, Consualia, Lampteria, Amburbia, Diapalia, Dialia, Hormea, Mythriaca, Nemea, Palogygia*, & alia ejusmodi. In his ferè animæ solæ Diis sacrabantur: & vocabantur *animales hostiæ:* aut offerebatur victima pro voluntate ejus DEI, cui sacrum fiebat. In his, ut plurimùm mactabantur, boves, oves, sues, capræ, Gallinacei, anseres, hœdi, agni, turtures. Ex his majorum victimarum cornua inaurabant, minores coronabant floribus, & vittis sacris fasciisq; redimibant. Conjectura de futuris potissimùm fiebat ex observatione hœdorum & agnorum: quòd essent animalia mitiora, & ideò Diis acceptiores ejusmodi victimæ credebantur: Et ut Græci placentas ex hordeo & sale conspersò in primitiis offerebant, sic etiam Romani molâ salsâ litabant, quæ ex farre confracto & tosto, addito sale & aquâ pinsebatur: sine qua nulla sacra Diis grata judicabantur.

Sacrificia varia.

Sacerdotes, qui his sacris præerant, suos habuerunt ordines collegia & munia peculiaria, & inter se ritibus & ceremoniis distincta, pro ut diversis Diis inserviebant, & earum sacrificia procurabant.

Sacerdotũ ordines.

Pontifex Maximus reliquorum erat Princeps, judéxq, rerum maximarum, quæ ad religionẽ pertinebant, vindéxq; contumaciæ magistratuũ, & privatorũ hominũ.

Pontifex Maximus.

Rex sacrorum. *Rex sacrorum* proximè accedebat ad Pontificis Maximi autoritatem: Designabatur ab ipso Pontifice, & Auguribus. Isq; procurabat ea sacra, quæ olim à Regibus factitari erant solita. Quæ cùm Romani post exactos Reges abolere nollent, Regem sacrorum elegerunt ex Patriciis: ac ne additus honos nomini successu temporis aliquid officeret libertati civitatis, illum subjici Summo Pontifici voluerunt: Et ne quem gereret magistratum, néve orationem ad populum habere posset.

Flamines. *Flamines* tertio loco numerabantur, quasi *filamines* dicti à filo, sive Licio, quo frontem revinctam habebant. A principio Flamen unus dicatus erat Jovi, & Dialis vocabatur. Numa duos alios adjecit, unum Marti, alterum Quirino dicatum. Et hi tres nuncupabantur Flamines majores, electi ex ordine Patricio. Eorum post ea numerus accrevit ad duodecim, & ii minores dicebantur, ex plebe ad id munus selecti: quorum hæc sunt nomina: *Lavinalis, Laurentalis, Virbialis, Carmentalis, Palatialis, Volcanalis, Volturnalis, Pomonalis, Floralis, Furinalis, Falacer,* & *Luculanis.* Hi omnes assessores erant Pontificibus, judices earum rerum, de quibus ad Collegium relatum erat. Successu temporis, postquam Principes inter Indigetes per Apotheosin relati sunt, Flamines quoque illis sunt adscripti, qui eorum sacra procurarent.

II Viri. X Viri. XV. Viri. *Duumviri, Decemviri,* & *Quindecimviri* sacris faciundis præfecti erant custodiæ librorum Sibyllinorum: ut dum à Senatu jubebantur, eos legerent, interpretarentur, & ad Senatum referrent quæ legissent: quódque Senatus decrevisset procurarent, sive sacrificia, sive lectisternia, supplicationes, ludos, aut alia eiusmodi sacras ceremonias.

Luperci. *Luperci,* etiamsi fuerint sacerdotes omnium antiquissimi, dicati Pani Lycæo ab Evandro, ante Romam conditam, quarto tamen ordine numerabantur. Ii sacris peractis in Lupercali antro ad Palatium, ubi vetus ara Panis erecta fuit, pellibus victimarum succincti, reliquo corpore nudi, lora ex victimarum coriis facta manu gerentes, vicos celeri cursu circumibant, & scuticis obvios verberabant: potissimùm mulieres steriles, quæ sese ultrò Lupercis offerebant, ut ab iis cæderentur, ratæ sacris his verberibus se fœcunditatem uteri adquisituras.

Potitii. Pinarii. *Potitij* & *Pinarij* ante Romam conditam electi sunt ad Sacerdotium ab Evandro, ut Herculis sacra facerent. Primi fuerunt Arcades duo senes, quos Hercules ipse docuit quo modo, & quibus ceremoniis sibi sacra fieri vellet. Quia autem Pinarii tardiùs ad sacrificium veniissent, extis iam à Potitiis comesis, propterea voluit Hercules Pinarios in posterum ministrare Potitiis, tam in sacris, quàm in epulis.

Curiones. *Curiones* Sacerdotes erant publici à Romulo post Urbem conditam constituti, bini per singulas curias: qui tributim & curiatim sacra gentilia facerent pro civium incolumitate. Erantq; numero sexaginta: cùm Romulus civitatem in tres tribus, & singulas tribus in decem Curias distribuisset.

Arvales. *Fratres Arvales* primò fuerunt duodecim filii Accæ Larentiæ Faustuli uxoris, quæ Romulum & Remum expositos nutriverat. Hi quotannis pro agrorum fertilitate sacra Diis patriis faciebant: Cúmq; ex iis unus mortuus esset, Faustulus Romulum in demortui locum substituit, numerus eorum, & munus postea continuatus est, & confirmatus à Romulo & Senatu Urbe jam conditâ, & ampliatâ.

Salii. *Salij* à Numa ex ordine Patritio electi sunt, & Marti consecrati: Ii in saltationibus sacris ad saliare Carmen institutis, Ancylia (quæ erant Umbones sacri *à Veturio Mamurio* facti ad imitationem Ancylis lapsi è cœlo) brevibus sicis ferientes ad numeros, redamptruabant modulatè, quod eorum Præsul patrium Pæana concinens amptruabat. Horum Collegium erat in Palatino monte, à quo *Salij Palatini* nominabantur. *Tullius Hostilius* alios creavit, qui *Collini*, vel *Agonales* dicebantur, habitabántq; in monte Quirinali.

Feciales

Feciales à Numa creati multum auctoritatis habebant, tam pace quàm bello. Pacem enim constituebant, bellum proclamabant, judices erant injuriarum, quæ legatis inferebantur, pacem injustis conditionibus factam rescindebant: & de damnis acceptis ab hostibus cognoscebant. *Feciales.*

Septemviri Epulonum ab eodem Numa facti sunt, ut Pontificum festas epulas, & epulare sacrificium in ludis solennibus opiparè procurarent. *Epulones.*

Vestales virgines ignis inextincti custodes antiquissimam habuerunt originem: ab Ænea ad Albanos translatum est hoc Sacerdotium: quod Numa postea in nova Urbe recepit: templum virginibus exstruxit, quæ numero erant quatuor: Sed propter multitudinem sacrorum, quæ indies illis committebantur, duæ illis adjunctæ sunt. Has oportebat diligentissimam adhibere curam, ne ignis sacer, qui in penetralibus servabatur, extingueretur. Per annos triginta puræ manebant à nuptiis, primis decem annis instituebantur in iis, quæ ad religionem pertinebant, secundo decennio fungebantur sacerdotio. Tertio docebant juniores: postea si vellent nubere, illis licebat: quod paucis evenit, idq; magno nuptarum infortunio. Si quæ interim pollutæ deprehenderentur, ad portam Collinam extra muros capulo insertæ efferebantur, & vivæ sepeliebantur eo loco, qui sceleratus dicebatur. Si quæ vel leviſſimi criminis convicta esset, flagris Pontifici pœnas dabat, alioqui summus honos illis, & reverentia, tã privatim, quàm publicè ab omnibus Romanis deferebatur. *Vestales.*

Augures à Romulo creati, à Numa confirmati sunt, quibus peculiares ritus, & ceremonias libris præscripsit. Tres tantum fuerunt electi ab initio: sex postea facti, deinde novem: ii occupati erant in interpretatione vaticiniorum, quæ sumebantur ex avibus, portentis, diris, fulminibus, somniis, & aliis rebus, quibus Dii suam mentem declarabant hominibus: quæ interpretabantur, & expiationes procurabant. *Augures.*

Aruspicum & *Augurum* munia circa unum ferè subjectum versabantur: Nam Aruspices vaticinia captabant ex observatione extorum cæsarum victimarum: flammas, fumos, sanguinem, & singula quæ sacrificiis adhibebantur adcuratè rimabantur, & explorabant: ex quibus futuros eventus, pro ut à Diis demonstrabantur, pronunciabant. *Aruspices.*

Erant & alii Sacerdotes Romæ, qui ad peregrinas religiones pertinebant: quæ Senatus auctoritate ex Græcia in Latium invectæ, & retentæ sunt. Inter hos fuerunt *Galli* Sacerdotes Cybeles, castrati omnes, raso capite, longâ syntheſi lineâ amicti. Hoc sacerdotio Mithriaco nulli Romanorum ingenuo fungi licebat: sed ut plurimùm Phryges erant. *Galli.*

Bona Dea dicta *Fatua*, Fauni prisci uxor sacerdotes habuit tantùm feminas: in ejus Sacrarium ingredi nulli viro permissum erat. Sacra illi fiebant nocturna à Matronis. *Bona Dea.*

Cereri quoq; sacra instituta abstemia more Græco, quæ per feminas tantùm procurabantur. Horum principium antiquissimum fuisse perhibent historiæ, quod ad Faunum Aborigenum regem referatur: Et is Arcadibus Palatinum montem incolentibus templum permisit, in quo Deæ sacra celebrarentur. *Sacra abstemia.*

De Isi, Api, Anubi, reliquisq; Diis Ægyptiis non est quod hoc in loco multa inferam; cùm eorum sacra sub Imperatoribus introducta in Urbem diversas superstitiones, & multifariam religionem inter Romanos invexerunt.

NB.

(*De his omnibus Sacerdotiorum ordinibus, numero, muniis, & functionibus plura scripsi in libro de Genealogia & imaginibus Deorum, qui dicatus est illustrissimo Principi Joanni Palatino Comiti, Duci Bipontino: quæ hic repetere esset superfluum*) Sacerdotes omnes licèt diverso ritu, & ceremoniis uterentur, vestibusq; sacris, & insignibus ornati essent, omnes tamen Deorum sacrificiis perficiendis incumbebant, secundùm suos ordines, & ritus præscriptos, hoc modo.

Dum

Dum ſacrum faciendum erat, Sacerdos jubebat per Victimarios & Popas animal aris deſtinatum promovere, & perducere ad altare. Ipſe verò ſtans, aram manu prehenſam tenebat preces fundens. Precationis principium à Jano & Veſta fiebat, quòd per eos aditus ad reliquos Deos pateret. Precibus abſolutis fiebat immolatio: deinde ſimpuvio vinum infundebatur, quod Sacerdos libabat, & ſacrificaturis libandum porrigebat: & hæc erat *libatio*. His & aliis ſuo ordine abſolutis, victimarii cultros ſupponebant ſetis inter cornua avulſis, & in rogum conjectis, & ex apertis jugulis emanantem cruorem pateris excipiebant Popæ. Tum cultrarii miniſtri accedentes corium à victima detrahebant, & dolabris in partes dividebãt: Inteſtina & omnia viſcera tepidis aquis probè lotâ, & expurgata ab omnibus ſordibus pelvibus imponebant, & collocabant in Enclabri menſa ſacra: ad quam Aruſpex accedens rimabatur, & explorabat attentè, an eſſet perlitatum. His peractis ſacrorum miniſtri partes victimæ ſeparabant, ſeorſim reponentes ea, quæ ad Sacerdotem, & epulas ſacrificantium pertinebant: quæ verò igni deſtinatæ erant, farina farris aſpergebant & oleo, calathiſq; impoſitas aræ admovebant, in qua ignis ſtructus erat: has Sacerdos invocato Numine extollebat in altum verſus cœlum, quaſi Deis illas offerens, roganſq;, ut Sacrificantibus eſſent propitii: tum demum impoſitas flammis curabat, ut conſumerentur. Ubi conflagraſſent omnia, ſacrificantes ad epulum veniebant: dúmq; veſcerentur ſtantes, ex iis alii hymnos Diis cantabant, alii circa aram tripudiantes & ad numeros cymbalorum & fiſtularum compoſis pedibus choreas ducebant, adcuratè cavent es ne quid omitteretur, aut negligentia præteriretur.

Sacrificandi mos.

Mos contemplandi viſcera.

In contemplatione viſcerum diverſi obſervabantur modi, & differentiæ. Aruſpex primùm conſiderabat diligentiſſimè victimas, antequam mactarentur, an eſſent puræ, integræ, & immaculatæ: Cæſæ victimæ viſcera per Popas in Enclabri collocata cultro ferreo oblongo, cui capulus erat eburneus, aheneis clavis diſtinctus, contemplabatur ſedulò: & rimabatur jecur, cor, pulmones, membranas viſcera complectentes, fellis receptaculum, lienem: deniq; omnia minutiſſima. An fibræ omnes, vel earum pars aliqua marceret, contraheretur, aut ſeſe ſubduceret. An ſingulæ partes ſine labe, ſine puſtulis, duricie, corrugatione, aut malo colore vigerent. An exta ex Sacrificantium manibus excidiſſent: an viſcera fœdo aliquo colore aſperſa: an peritonæum alicubi ruptum hiaret: Si pulmones ſolidi, & integri, neq; diviſi ſubſiſterent: ſi cruor è jugulo victimæ cum impetu, & ſtridore copioſiùs emanaſſet: an inter jugulandum triſte aliquid oculis, vel auribus Sacerdotis occurriſſet. Mali erat ominis, ſi victima per vim traheretur ad aras, neque volens ſubſequeretur Popas. Si elapſa profugiſſet: ſi ictum mallei fefelliſſet: ſi percuſſa exiliviſſet altiùs, aut duriùs exclamaſſet, neque placidè corruiſſet: vel ſi ſemianimis humi fuſa calcitraſſet, difficultérq; expiraſſet, cum pedum compoſione, & voce horridiore. Quin & flammas ſacrificii ſummâ curâ obſervabant, ſi placidæ, lucidæ, neq; obſcura caligine eſſent perfuſæ: ſi ſine ulla favillarum ejaculatione, nullo turbine, nullo vento interrumperentur, vel pluviâ deorsùm cogerentur. Si fumi ſine vertigine in altum recti tollerentur, neq; ad dextram, vel ſiniſtram flecterentur: de qua re *Statius Papinius in Thebaïde*:

Vincatur pietas: Pone, eia, altaria virgo:
Quæramus Superos: facit illa: aciéq; ſagaci,
Sanguineos flammarum apices, geminúmq; per auras
Ignem, & clara tamen mediæ veſtigia lucis
Orta docet. Tunc in ſpeciem ſerpentis inanem
Ancipiti gyro volvi, frangiq; rubore
Demonſtrat dubio, patrias q; illuminat aras.

Divinabant etiam Aruſpices ex tædarum pice in ignem conjectâ: & ex thure ſacro, ſi hoc ſtatim igne correptum diſſolveretur in fumum odoriferum, & ſuavi thymia-

thymiamate nares ſacrificantium perſtrinxiſſet. Item ex vino, quod adhibebatur libaminibus, an dum capiti victimæ infunderetur, effuſum lapſum eſſet. Et ex aquis, quibus eluebantur, & excoquebantur victimarum carnes, an turbidæ, feculentæ, aut ingrati ſaporis redderent juſcula: Molas quoq; ſal, farinas, oleum, hordeum cæteráq; expendebant, quæ ad ſacrificia adplicabantur, quæ omnia oportebat eſſe integra, nulla carie, vel putredine corrupta. Neq; pars erat ulla tam exigua, quam Aruſpices, & Extiſpices hi non explorarent quã diligentiſſimè: quæ omnia niſi cõgrua eſſent, alienati numinis ſigna portendebant. Si verò eſſent integra & convenientia, benevolos Deos promittebant: Maximè circa *hepar* curioſi erant, quòd in eo vaticiniorum ſedem propriã putabant. Et hanc conſiderationem ἡπατοσκοπίαν vocabant. Licèt & alias viſcerum partes non minore ſedulitate contemplarentur, an omnia convenirent: an eſſent ſine abſceſſibus præter naturam. Ideò explorabantur ſedulò victimæ, & ſeligebantur antequam ducerentur ad aras. Græci tauros farinâ, capros cineribus, capras aquâ frigidâ probabant. Si jecur igitur, in quo fons eſt ſanguinis, purpura, nativoq; colore ruberet, ſi nulla pollutum labe, ſi caput ejus auctum eſſet, vel duplicatum, ſi extremæ fibræ verſus interiora replicatæ, & convolutæ viderentur, felicitatis ſigna certiſſima præbebant. quod *Lucanus* teſtatur iis verſibus, quibus Cæſari contra Pompejum pugnaturo victoriam promittit:

Quódq; nefas nullis impunè apparuit extis,
Ecce videt capiti ſibrarum increſcere molem.
Alterius capitis pars ægra & marcida pendet:
Pars micat, & celeri venas movet improba pulſu.

Hἡπατο-σκοπία.

Quòd ſi hepar puſtulas haberet, aut ulcera, corrugatúmq; & contractum duricie, & abſceſſibus, ſi à præcordiis ſubſediſſet, aut in lienis locum devolutum eſſet, ſi in anteriora procidiſſet, ſi caput defuiſſet, ſi inter coquendum ſaniem purulentam emiſiſſet, vel colliquatum diſſolveretur in pultem, funeſta omnia portendebat.

Cor.

Cor ſi palpitaret aut exſiliret, ſi flacceſceret, aut eſſet nimis exile, carerétq; omni pinguedine, ſi ruptum appareret, neq; ſedem ſuam retinuiſſet inter exta, exitiale ſignum dabat. Sin autem eſſet grande, ſpiſſum, glabrũ, & adipe multa in ſumma baſi tectum, nec rugatum: vel ſi ab aquila prætervolante abriperetur, Deorum favorem promittebat.

Folliculus fellis.

Explorato hepate, & corde, Sacerdos ad reliqua viſcera convertebat oculos. Si *folliculus fellis* diſtentus felle turgeret, acria denotabat futura prælia.

Lien.

Si *Lien* ſuo loco ſitus eſſet: ſi ſine puſtulis, ſine rugis, duricie, ſanie, aut alieno colore conſpiceretur, felicia omnia dabat omina: ſed ſi ad dextrũ latus ſeſe inclinaret, ſi penderet deorſũ, notásq; præter naturã inhærentes oſtenderet, infauſtũ erat.

Pulmo.

Si *Pulmones* inciſi, & in partes diviſi eſſent ejus lobi, vel color lividus, notis & maculis plenus, cõtractúsq; callis aſperis, aut rugis inordinatis, illa omnia mo ras rebus incœptis pernicioſas impendere arguebant.

Exta.

Si *Exta* excidiſſent è manibus ſacrificantis: ſi fœdiùs cruore conſperſa eſſent, ſi livida, maculisq; marcidis fœdata, ſi inteſtina rupta, fœtida, putria, draconibusq; ulcerata, illa omnia triſtis erant ominis.

Hæc omnia tanti æſtimabantur apud Romanos ut de his libros integros conſcriptos ſervarent Pontifices, & Sacerdotes, ad quorum normam, & doctrinam oportebat omnia agi. Prædictionésq; futurorum inde colligebant, quæ inſtar oraculorum apud eos habebantur: neq; quicquam aggrediebantur, aut tentabant, quin priùs ſacrificiorum hos ritus diligenti, & accurata indagatione perluſtraſſent, & examinaſſent: Credebant enim victimas notis monitricibus affici à Diis, quibus immolabantur. Licèt non defuerint inter Ethnicos etiam viri judicio valentes, qui has auguriorum, & auſpiciorum vanitates irriſerint, & contempſerint: tanquam frivolas, & à cultu divino prorsùs alienas. Quod *M. Terentius Varro* teſtatur, Deos non ſolùm otioſos, ſed ſordidos eſſe pronuncians, ſi in jecorum, & viſcerum ſterquilinio

Vanitas Auruſpicina.

excrementisq; sua occultarent consilia, quæ ab insanis Sacerdotibus manifestanda sint hominibus. Et *Lucanus* de iis ita scribit:

At fibris sit nulla fides: Sed conditor artis
Finxerit ista Tages.

Nam aruspicinæ auctorem, ut superiùs ostendimus, Hetrusci prodiderunt fuisse *Tagen*, quem ex terræ sulco aratri vomere diducto emersisse ferunt, juvenili facie, sed prudentia senili: & eum dicunt in præsentia multorum hominum, qui ad illum audiendum confluxerant, multa disseruisse de iis, quæ ad hanc aruspicinæ artem pertinebant: Lege quæ supra *in Tage* diximus.

Aruspicina prohibita à Deo.

Sed hæc omnia prohibita sunt in sacris literis tanquam impia, & cultui divino contraria: nempe quæ inventa sunt diabolica, quibus Dæmones avertunt homines à Deo, & sibi honores, Deo soli debitos, tribuunt. De his dicitur *Levit.* 19. *Non augurabimini, neq; observabitis somnia. Non declinabitis ad Magos, nec ab Ariolis sciscitemini, ut polluamini per eos.* item: *Anima, quæ declinaverit ad Magos, & Ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi mei.* Et 2. *Paral.* 33. improbatur Manasses rex propter has superstitiones: *Observabat somnia, sciscitabatur auguria, maleficis artibus inserviebat: habebat secum Magos & incantatores: multáq; mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum.* Certum est Auguriorum, & Auspiciorum traditiones, & vaticinia referri debere ad Magiam superstitiosam, & à Deo prohibitam. Nempe quæ procedant ab instinctu Dæmonum: quorum proprium est, homines falsis & impiis his ceremoniis corrumpere, & illos in exitium præcipitare: de quibus ita loquitur *Cyprian. lib. de Idol. vanit. Nequissimi*, inquit, *Spiritus sub statuis & imaginibus consecratis delitescunt. Hi afflatu suo Vatum pectora inspirant; extorum fibras animant: avium volatus gubernant: sortes regunt: oracula efficiunt: falsa veris semper involvunt: nam falluntur, & fallunt: vitam turbant, somnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, membra disterquent, valetudinem frangunt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant: & nidore altarium, pecorumq; rogis saginati, remissis quæ construxerant, curasse videantur. Hæc est de illis medela, cum illorum cessat injuria: nec aliud illis studium est, quàm à Deo homines alienare, avocare, & ad superstitionem sui, ab intellectu veræ religionis avertere: cùm sint ipsi pœnales, quærunt sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerint errore participes.*

Euseb. lib. 5 de præparat. Evang. c. 7. Magicæ artis, inquit, *Dii Gentilium & inventores, & doctores fuerunt. Unde namq; homines, quibus rebus Dæmones colantur & cogantur, quàm ab ipsis Dæmonibus discere potuissent: Neque putes id à nobis tantùm dici:* Porphyrius *testis citetur, qui in lib. de respons. sic ait: Non solùm felicem conversationem suam, verùm etiam quibus rebus gaudeant, & quibus alligentur Dii hominibus significaverunt.* Adhæc quibus rebus cogantur, & quæ sibi offerenda sint, & quos dies vitare oporteat, figuras quoque simulacrorum quales esse debeant, & in quibus locis ipsi versentur: & omnino nihil est, quod ab ipsis Diis homines non didicerint.

Quicunque fuerit ille *Tages* Aruspicinæ auctor, sive natus ex sulco terræ, quod Hetrusci libri asserunt, Dæmonem fuisse certum est, sive fuerit is, quem *Berosus* describit, credibile est illum corruptâ jam doctrinâ de vero Deo, instinctu Dæmonis in medium publicasse ritus istos superstitiosos de observandis victimarum immolatarum præcordiis, & intestinis: qui longè lateq; per omnes populos divulgati sunt & observati. Ea enim omnia Magiæ mantices sunt partes, & ab uno auctore Dæmone proveniunt: de his *Deuteron.* 18. dicitur: *Non inveniatur in te, qui sciscitetur Ariolos, & observet somnia, & auguria: nec sit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones consulat, aut quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus:*
& propter ejusmodi scelera delebit has gentes
in introitu tuo.

OLENVS CALENVS.

Quod caput effossum Tarpeio in monte videtis
Summi illi fasces denotat Imperij.

OLENVM inter præcipuos Hetruriæ vates, & Aruſpices numerant hiſtoriæ. Is enim dicitur prædixiſſe, qualis futurus eſſet Romani Imperii ſtatus. Cùm enim *Tarquinius Superbus* Lucumonis filius, Romanorum rex ſeptimus, & Pater *Sexti*, qui Lucretiæ vim intulit, Capitolinam arcem conderet, in fundamentis inventum eſt *caput* humanum, vel ut alii malunt, equinum: Qua de re Aruſpices ex Hetruria convocati, & conſulti ſunt. *Olenus Calenus*, inter cæteros virſingulari prudentia & eruditione præditus, vates excellens, & in Aruſpicinæ ſcientia optimè verſatus, aſſeveravit, *caput* hoc, quod inventum erat, portendere ſummam Monarchiam, & Imperium Urbi, cui totus terrarum orbis ſubjiceretur, idque propagatum iri, & incrementa ſumpturum bello. Eſt enim equus animal generoſum, & militare, pugnis, & conflictibus gaudens. Auguris reſponſum Romani fauſtum felixq; ſumpſerunt: Arcemque *Capitolinam* vocaverunt, quæ mundi *caput* futura eſſet. Neque hæc prædictio falſa fuit, & vana. Nam exitus poſtea comprobavit Monarchias tres, quæ præ-

cesserant, exiguas fuisse, si cum Romana conferantur: nam quicquid Assyrica, Persica, & Græca acquisivit, Romana id omne complexa est, longè lateque dominium suum extendens ab oriente in occidentem.

De *Oleno Caleno* in hæc verba scribit *Plinius lib.* 28. *cap.* 2. *Cùm in Tarpejo fodientes delubro fundamenta, caput humanum inveniissent, missis ob id à Senatu Legatis, Hetruriæ celeberrimus Vates Olenus Calenus, præclarum id fortunatumq; cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentavit, scipione priùs determinatâ templi imagine. Hoc ergo dicitis Romani: Hic templum Jovis Optimi Maximi futurum est? hîc caput invenimus? Constantissima Annalium affirmatione, transiturum fuisse fatum in Hetruriam, ni prænoniti à filio Vatis Legati Romani respondissent, Non planè hîc, sed Romæ inventum caput dicimus.*

Vires Imperii Romani.

De Romani Imperii potentia, atque opibus multa leguntur apud auctores: cujus summum incrementum fuisse tempore Julii Cæsaris, & Cn. Pompeji fama est. Romani enim, *Appiano* teste, possidebant in Africa quicquid est inter columnas Herculis, & Gaditanum Oceanum, usque ad Æthiopiam orientalem. In Asia, ab Euphrate, & Caucaso monte principium majoris Armeniæ & Colchos circa Euxinum pontum; ut quicquid terrarum est inter Euphratem & Phasin, id Romani essent Imperii. In Europa verò usque ad Rhenum & Danubium. Plus nempe à dimidia parte possederunt Romani, quàm tres primæ Monarchiæ simul. De Romanorum opibus idem *Appianus* tractat *in proœmio libri bellorum civilium: Nostro*, inquit, *tempore* (nempe sub Adriano Imperatore) *mirabiles sunt Romanorum vires, quæ tam pace, quàm bello stipendiis publicis retinentur. Ducenta enim habent peditum millia, & quadraginta millia equitum: trecentos Elephantos, & duo millia curruum armatorum. præter armamentarium publicum instructissimum: in quo omnis generis arma reservantur, ad armanda trecenta millia militum. Classis maritima continet duo millia navium onerariarum* (quas hodie Caravellas vocamus) *minorumq; navigiorum. Mille & quingentas triremes & quinqueremes, cum reliquo apparatu, quo instrui duplo plura navigia possunt: octoginta naves majores* (Galeassæ, & Carracones nostris nautis hodie dicuntur) *quarum proræ rostratæ sunt ex orichalco deaurato; puppésque auleis distinctæ purpureis, ad pompam & magnificentiam nostrorum Imperatorum. Præter hæc in ærariis publicis servantur septuaginta quatuor talentorum Ægyptiorum millia* (quæ hodie efficiunt octoginta milliones, & octies centena millia coronatorum. Nam talentum Ægyptium, vel Alexandrinum, teste *Festo*, & Polluce pendebat duo talenta Attica, hoc est mille & ducentos coronatos.)

Opes Romani Imperii. Et bellicus apparatus.

Caleni igitur Auguris vaticinium verum conjectabatur de futura Romanorum potentia: neque mirum est, si Vates Hetruscus omen hoc faustum in suos populares transferre conatus est: Et *capitulo lib.* 8. citato *Plinius* quæstionem facit, *An valeant aliquid verba, & incantamenta ad res humanas promovendas?* ubi plurima exempla adducit incantamentorum, quę mirificos habuerunt effectus, propter pronuntiationem verborum, quæ ad rem facerent. ut de Vestalibus, quæ fugitiva mancipia, nondum urbe egressa, carmine efficiebant, ne extra mœnia possent egredi. ibíque probat ostentorum vires in Auguris esse potestate, rerumque magnarum fata sæpè mutari verbis: Et iis (ut *Verrius Flaccus* ostendit) in oppugnationibus urbium à Romanis Sacerdotibus evocari Deos in quorum tutela esset oppidum, promittíque illis eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultúmve: quod sacrum durabat adhuc *Plinii* tempore in Pontificum disciplina: & ideò occultatum fuisse nomen Dei, in cujus tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent: neque solùm ad res magnas valent verba, & vaticinia ex his captata: sed ad sanandos multos morbos, ad quos auxiliare carmen Catonis profuit. Ulysses profluvium sanguinis vulnerato femine inhibuit carmine. Magna apud antiquos fuit horum omnium auctoritas, sed potissimùm Auguriorum, & Auspiciorum: sine quibus nihil domi forisque, pace vel militiæ gesserunt. licèt eorum vim & energiam multi contempserint, & ludibrio habuerint. *Livius* tamen *lib.* 4. ea probare videtur. *Quid est*, inquit, *si pulli non pascantur, si tardiùs exiverint, si hoc cecinerit avis: Parva sunt hæc: sed parva ista hæc non contemnendo, Majores nostri maximas res fecerunt.*

In verbis magna vis est.

Dicæar-

Auſpiciorum neglectores.

Dicæarchus & *Cratippus* Augurio rum obſervationem rejecerunt: retinuerunt tamen divinationem, quæ ex furore mentis, & ſignis ſumitur.

Panætius & *Carneades* ea ſubſannantes rogabant cum riſu, an Juppiter juſſiſſet cornicem à ſiniſtra, & corvum à dextra cantare, & ſi contrarium feciſſent, iis adverſari.

Moſolamus quidam Judæus ſagittarius præſtantiſſimus, (quem *Euſebius Miſonium* vocat) in expeditione ad mare rubrum profectus, cùm Vates, qui in exercitu erant, oſtenderent avem, ex qua augurium eſſet ſumendum, eam adacto ictu ſagitta volantem transfodit: & ſubridens inquit, *Quomodo avis ſuam neſciens ſalutem, nobis de noſtra certum aliquid ſignificare potuit: Joſephus in Hecatæo contra Appionem.*

Sed ut Diabolus miræ eſt efficaciæ, & fallaciæ Deo permittente aliquando effecit, ut multi auguriorum contemptores graviſſima damna receperint: quod eveniſſe veriſimile eſt, non quod vanitatem vaticiniorum irriſerint, ſed quod profani Deorum, & omnis religionis eſſent ſubſannatores: in quos efficax eſt Dæmonum potentia.

Appius Claudius Pulcher primo bello Punico, navale bellum in Sicilia aggreſſurus, cùm à Pullario auſpicia petiviſſet, reſpondiſſetque Sacerdos pullos egredi nolle, eos in mare projici juſſit. *Cùm hi*, inquit, *eſſe nolint, bibant largiùs.* Inito itaque paulò poſt prælio, fuſus fugatusque eſt, magno claſſis damno. *Cicero lib. 2. de nat. Deor. Val. Max. lib. 1. c. 4.*

L. Junius Claudii collega, neglectis auſpiciis, tempeſtate claſſem amiſit: damnationisque ignominiam voluntariâ morte prævenit. *Cicero 2. de nat. Deor. & Val. Max. loco priùs citato.*

Servilius Maluginenſis, & *Q. Sulpicius Longus* Tribuni militum, Conſulari poteſtate contra Gallos Senonas miſſi, cùm neque auſpicato, neque litato inſtruxiſſent aciem, turpiter cum toto exercitu ad Alliam profligati ſunt, Brennò duce victore. qui dies inter nefaſtos adſcriptus eſt, ut *Vergilius Æneid. 7. teſtatur.*

Non erat in Faſtis, cui dat gravis Allia nomen. Et *Lucanus:*
Et damnata diu Romanis Allia faſtis.

Quintus Flaminius, quòd neglectis ſacris inauſpicatò ad exercitum profectus eſſet, cum Hannibale ad Thraſimenum lacum Peruſinum conflicturus, quindecim Romanorum millia amiſit, viginti fugata, & ſex millia capta.

Valer. Maxim. lib. 1. de prodigiis. Et *Cicero lib. 1. de divinatione.*

SPURINA.

Martis Idus adſunt, Iuli: tu averte cavendo
Fata: futura tibi eſt ſanguinolenta dies.

SPURINA *Julij Cæſaris* tempore vixit Romæ, celebris Aruſpicinæ diſciplinâ, interpretatione portentorum, & ſomniorum: potiſſimùm augurandi ſcientia, & vaticiniis quæ ex ſacrificiis ſumuntur. Inter cæteras prædictiones, quæ illi tribuuntur, memorabilis eſt illa ad Julium Cæſarem exhortatio, ut circumſpectè caveret triginta dies ſequentes, maximè *Idus Martias*, quæ illi ſummum vitæ periculum portendebant. At Cæſar occupato Imperio, proſperoq; rerum ſucceſſu elatus, dum minùs, quàm expediret, ſibi metueret, Idibus Martiis Senatum convenire juſſit, ut communi omnium ſententia de rebus magnis, & ad utilitatem Reipublicæ pertinentibus ageretur. Quò antequàm veniret, monitus eſt Calpurniæ uxoris ſomnio, ut eam diem caveret. Ea enim viſa ſibi erat in ſomniis, ſe Julii Mariti trucidati corpus complecti. Huic accedebat admonitio Spurinæ Aruſpicis, quæ Cæſaris animum reddebat anxium. Nam cùm Senatum ingreſſurus Imperator, ad domum Domitii Calvini Spurinæ occur-

occurriſſet, ad eum converſus, inquit, *Idus Martiæ veneruut, ô Spurina. Venerunt quidem*, reſpondit Ariolus, *ſed nondum præterierunt.* Comitabatut Cæſarem Decius Brutus Albinus, qui illi metum conceptum imminuebat; irridens Aruſpicem, & mulierculæ ſomnium, tanquam rem vanam: perſuaſitque Imperatori Patres Senatûsconſulto procuraturos, ut ipſe Rex omnium, quæ extra Italiam ſunt, Provinciarum diceretur, & terra marique, niſi cùm in Italia eſſet, regium diadema geſtaret. Quod ſi domum Senatores re infectâ redire cogerentur, & in curiam reverti, ad meliora Calpurniæ ſomnia, futurum eſſe, ut tanquam tyrannus haberetur, amicorumque animos non mediocriter alienaret. His motus Cæſar Curiam ingreſſus eſt non lecto libello, quem illi obtulerat Artemidorus Gnidius, in quo Caſſiana conjuratio continebatur. Stabat ante Curiam Antonius, qui fidus erat Cæſari: quemque præ foribus Decius Brutus colloquio detinebat. In tribunali conſedit Cæſar. Conjurati M. Brutus, & Caſſius, tanquam adfuturi Tullio Cimbro pro fratre exule deprecaturo, à Caſca primùm juxta cervicem ictus eſt. Illum ſecuti ſunt reliqui conjurati, qui ſtrictis gladiis Imperatorem ad ſtatuam Pompeji humi jacentem vulneribus viginti tribus confoſſum trucidaverunt: M. Bruto illi lethalem ictum infligente in inguine. *Volaterranus lib.* 8. Ejus mortem graviſſima bella ſubſecuta ſunt, M. Antonio, & Octavio Auguſto de proditoribus ultionem ſumente. Nam cum utrinque ſummo apparatu bellum inſtrueretur, & ad Philippos exercitus conveniſſent, conſtat Caſſium & Brutum ſecum habuiſſe octoginta millia peditum, & decem millia equitum. M. Antonius & Octavius non minores copias habuiſſe perhibentur: in quo apparet, quantæ fuerint eo tempore Romani Imperii vires, quæ tunc ad ſummum culmen & florem pervenerant.

Mors Julii Cæſaris.

Apparatus Caſſii & M. Antonii ad Philippos.

Octavius, qui filius erat ſororis Julii Cæſaris, dum avunculus interfectus eſt, Apolloniæ literis operam dabat: Sed ejus auditâ nece, feſtinanter Romam properavit. Brutus autem ex Italia diſcedens, primò ſeceſſit Athenas, deinde ad Caryſtum occurrit navibus Romanis, quæ pecuniâ onuſtæ ex Aſia in Italiam navigabant, duce Antiſtio. Is Bruto vicies ſeſtertiûm dedit & quingentos equites à Dolobella accepit. pauloque poſt ad Demetriadem ad bellum Parthicum arma parata occupavit: reliquiasque exercitus Pompejani in Theſſalia, & quibuſcunque in locis potuit, copias legit. Uterque exercitus ſimul ad Philippos urbem Pharſaliæ convenit, ubi collatis viribus, ſummaque animoſitate habito conflictu, Caſſius & Brutus ſuperati ſunt à Triumviris Octavio, Antonio, & Lepido. Aliquamdiu poſtea diſſenſione factâ inter Octavium & Antonium, ad Actium Epiri oppidum maritimum, acri prælio congreſſi ſunt. M. Antonius habuit in ſuo exercitu centum millia equitum, quingentasque naves. Octavius verò octoginta peditum millia, totidémque equitum, ſed naves tantum mille.

Apparatus Antonii & Auguſti ad Actium.

Hæc tam admiranda hominum multitudo, non potuit ſine infinitis ſumptibus colligi, alique, militibus ſtipendia ſolvi, illisq; de reliquis ad militiam rebus pertinentibus provideri. In quo apparet, quanta potentia, quantæ opes tunc fuerint illius Imperii: quod tributa cogebat ex majore totius orbis parte. Tantæ namque erant Romanorum exactiones, ut ex Africa ſola quotidie ſeptuaginta quinque millia minorum menſurarum frumenti colligerentur. Quòd ſi menſura quinque tantùm ſolidis Gallicis venderetur, ſumma efficeret ſingulis diebus ſeptem millia coronatorum. Ita Africa pendebat quotannis quatuor decies centena millia coronatorum: Et Alexandria Ægypti hujus ſummæ dimidiam partem: Nam Ægyptus frumenti ferax eſt.

Reditus Africa.

Suetonius in vita Julii Cæſaris: Ex viginti, inquit, *trecentisque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum & quinquaginta retraxit.* Sed *Auguſtus* poſtea hunc numerum auxit: ut teſtis eſt idem *Suetonius cap.* 41. ubi ait: *Ac ne minores quidem pueros præteriit: quamvis non niſi ab undecimo ætatis anno accipere conſueſſent. Frumentum*

quoq;

quoq; levissimo, interdum nullo precio viritim admensus est. Et *Capitolinus in vita M. Antonii: ob hanc conjunctionem pueros, & puellas novorum hominum frumentariæ perceptioni adscribi præceperunt.*

Reditus Ægypti

Eo tempore, teste *Strabone*, Ægyptus continebat septuaginta quinque milliones hominum: quorum singuli, si quotannis ex tributo penderent solidos quinque, summa superiùs præscripta compleretur. Unde colligi potest, quantùm pecuniæ ex reliquis Provinciis contrahi poterat, cùm sola Ægyptus sex milliones solveret: & eandem summam à suis paulò antea exigebat *Ptolomeus Auletes* Cleopatræ pater.

Sed id faciliùs intelligetur, si conferamus Principum, ac regum hodiernorum proventus cum antiquis. Quapropter non videbor facere præter rem, si quæ ex diversis nostri sæculi auctoribus excepi, hic breviter adscribam. Verisimile enim est hodiernos reditus non esse multò minores antiquis. Licèt Provinciæ illæ Asiæ, & Græciæ, post servitutem miserabilem (quâ sub jugo Turcico premuntur) multum remiserint de priore industria colendorum agrorum, & de splendore politico, quo omnes illæ florentissimæ civitates luxuriabant. Cùm potissimùm nemo sub illo Orientis Imperio agros, domos, vel prædia propria possideat; sed tantùm supellectilem, pecuniam, & vestimenta: quæ in fundo sunt, ea post mortem possidentis ad summum Principem revertuntur, vel aliis elocantur: ut omnes tantùm coloni sint agrorum, non possessores hæreditarii. Ideò dum vivunt, pro necessitate colunt suos agros, ut alantur, & inde colligant, quæ ad tributum annuum pertinent, de auctione proventuum parùm soliciti.

ROMANI IMPERII PROVENTUS
quales hodie colliguntur in utroque Imperio tam orientali, quàm occidentali.

PONtifex Romanus (secundùm *Viginarium in commentariis* quæ scripsit *in T. Livii historiam*) recipit ex dominatibus Politicis, quos possidet *in Italia*, quotannis millionem auri: qui efficit decies centena millia ducatorum. Nam de bonis Ecclesiasticis, quæ ad illum redeunt ex Italia, Hispania, Gallia, & Germania, non fit mentio, quæ tamen longè excedunt proventus politicos. *Lanouvius* in suis narrationibus, *tractatu octavo*, illi tribuit quindecies centena millia coronatorum. *Simon Hieræus Metensis* 900000. Δ.

Regnum Neapolitanum pendit quotannis, secundùm *Viginarium*, duodecies centena millia ducatorum, secundùm *Hieræum* 1646000. Δ

Sicilia ex *Viginario*, quinquies centena millia ducatorum.

Ducatus Mediolanensis, ex *Vig.* duodecies centena millia.

Ducatus Hetruriæ, ex *Viginario*, pendit Duci Florentino quindecies centena millia. Ex *Hieræo* 1110000. Δ.

Ducatus Mantuanus & *Marquionatus Montis Ferrati* pendit tercentena millia, ut ait *Vig. Hieræus* ait 849000.

Ducatus Parmensis, ex *Vig.* octoginta millia.

Ducatus Urbinatum, ex *Viginario*, quinquaginta millia. *Hieræus* addit 10000.

Respublica Lucensis triginta millia.

Respublica Genuensis centum millia.

Ducatus Ferrarienses 327000.

Subductis rationibus ex *Viginario*, Italia redderet annuatim circiter novem auri milliones: nam præcedentibus addit etiam *Venetorum Rempublicam* colligere ex omnibus Urbibus suo dominio subditis quindecies centena millia.

Sed

Sed *Simon Hieræus* qui Venetorum reditus exactiſſimè conſideravit, ex particularibus hanc ſummam colligit, nempe quatuor milliones centum ſexaginta quinque millia ducatorum. ut ærarii quæſtores ſubductis rationibus invenerunt Anno Domini *milleſimo quingenteſimo octuageſimo tertio.* Quæ ſumma collecta eſt ex venditione ſalis, ex reditibus vinorum, mercium diverſi generis, quæ importantur & exportantur, ex piſtrinis, macellis, ex menſuris, ponderibus, privilegiis & diplomatibus, decimis, daciis, monetariis officinis, contributionibus magiſtratuum, officiorum, artium mechanicarum, ex ſylvis, fluviis, mari, paſcuis, & reliquis rebus, ex quibus infinitam ſummam pecuniæ corradunt Veneti.

Nam ex ſolo ſale, quod per omnes urbes ditionis Venetorum diſtribuitur, colligunt quotannis ſeptingenta duo millia ducatorum & ſedecim. ut fuit anno ſupradicto 1583. animadverſum.

Tributa omnium artium mechanicarum ejuſdem Urbis effecerunt centum quinquaginta ſex millia, ſexenta nonaginta octo.

Ex piſcatione redierunt ad ærarium 5752. ducati.

Ex lignis ædificiorum	5754.
Ex piſtrinis & molis	1997.
Ex naulis maris & fluminum	6591.
Ex venditione vinorum	2361.
Ex officinis monetariis	33081.

Et hæc ex ſola *urbe Veneta.*

Subſidia præter reditus ordinarios, ſoluta ſunt ab urbibus terræ firmæ, (quæ ſunt *Patavium, Treviſium, Verona, Cologna, Bergamum, Baſſanum, Civitalle, Feltre, Rovigum, Crema, Breſſa, Vincentia,* cum earum ſtatu & locis pertinentibus ad eorum ditiones) & ea ſubſidia æquarunt centum ſexaginta millia ducatorum, ſeptingentos & nonaginta. *Subſidia urbium continentis.*

Eædem urbes ſolvunt annuatim ad ſtipendia Centurionum, Equitum, & peditum, octingenta millia. A. 80000.

Sed conducet videre particularia, ſummatim tamen, quantum ſingulis annis pendit una quæque urbs.

Primò ex Ducatu, qui antiquitùs continebat *oppida Lacunarum ſinûs Adriatici,* quæ circum urbem ſunt, & dicuntur vulgò *Portæ urbis:* ſuntque *Muranum, Malamocum, Torcellum, Buranum, Mazorbum, Chiozza,* & loca littoralia, quæ ſeparant Adriam à lacunis.

Ex Murano collecta ſunt 862

Ex Torcello, Mazorbo, Burano, aliisque locis pertinentibus ad ditionem Torcelli 1187.

Ex Malamoco 94.

Ex Chiozza 3538.

Sequuntur alia oppida, & Urbes ſtatus Veneti, quæ annuum pendunt tributum pro facultatibus.

Adri 1010.
Loreo 1460.
Gambarara 400.
Cavargere 1095.
Patavium 48504.
Preve di Sacco 920.
Novale 950.
Campo S. Piero 914.
Montagnana 2346.
Eſte 934.
Azolo 1782.
Caſtel Franco 1700.
Caſtel Citadella 1522.
Meſtre 2914.
Vincentia 47337.
Caſtella Vincentina 1064.
Longino 1628.
Verona 75170.
Caſtella Veronenſia 11106.
Cologna 6240.

Caſtelbaldo 248.
Mons Celiſi 932.
Baſſano 4976.
Trevigi 25265.
Caſtel Triviſana 982.
Uderzo 1261.
Porto Buffalè 793.
Sacilè 1490.
Caneva 718.
Conigliano 6421.
Saravallè 1136.
Cadorè 2551.
Rovigo 8547.
Lendonara 1446.
Abbatia 7525.
Utina 5726.
Civitallè 2838.
Porto Gruaro 1476.
Lignago 5630.
Peſchiera 1190.
Sorvè 1212.
Breſcia 89958.
Salo & Riviera 12427.
Romano 1168.
Martinengo 1466.
Lona 1471.
Azolo 2136.
Orzi 1336.
Bergamum 34697.
Crema 77610.
Monſalcon 1122.
Chiuſa 750.
Perdenone 4577.
Feltrè 4620.
Civital di Belluno 5398.

Reditus qui colligitur ex *Iſtria*, & urbibus Iſtriacis.

Capo d' Iſtria 2612.
Piran 1021.
Rovigno 633.
Parenzo 1116.
Cita nuova 881.
Pola 200.
Dignam 1384.
Albona & Fianona 1143.
Vallè 878.
Montona 1820.
Grittiguana 1584.
S. Lorenzo 1456.
Pinguente 2956.
Humago 590.
Sulvia 752.
Buie 342.
Portole 270.

Dalmatia, & ejus urbes: hîc notandum eſt ejus confiſcationes, & mulctas omnes condemnationum peculiari privilegio communitati Dalmatarum attribui, non Venetorum fiſco adplicari.

Cherſo & Oſero 6101.
Veglia 4735.
Arbe 2780.
Zara 2387.
Nona 640.
Sebenico 6246.
Trau 4980.
Limiſſa 8720.
Spalato 15567.
Curzola 3070.
Pago 600.
Cattaro 8507.
Budua 1240.
Piazza 6000.
Novegradi: immunes ſunt ab omni tributo: ſed obligati ſunt cives quotidie numerare viginti quinque ſolidos ſingulis militibus præſidiariis, qui arcem illam tuentur.

Inſulæ quæ ad *Græciam* vergunt:

Corcyra 8059.
Zacynthos 17184.
Cephalenia 13877.
Cerigo 2340.
Creta & ejus urbes: quæ ſunt
Candia 16810.
Retimo 4510.
Canea 4107.
Scithia 2930.
Leve & *Miceſi* 2706.

Summa omnium ſummarum proventuum Reipublicę Venetæ redit ad quatuor milliones, centum ſexaginta quinque millia ducatorum & quadraginta octo 4165048. ducatos. Si quis velit videre peculiaria omnia, ex quibus ſingulæ urbes pendunt

pendunt has ſummas, conſulat obſervationes *Simonis Hieræi*, qui ea omnia collegit, & notavit exactiſſimè ex rationibus ærarii, quæ redditæ ſunt per Quæſtores Provinciarum, & ſingularum urbium Anno 1583.

Cùm collegerimus ea omnia, quæ Itali ſuis Principibus pendunt quotannis, reſtat, ut progrediamur ad alia Regna & Provincias, quæ olim Romano Imperio ſubjectæ fuerunt.

GALLIA, ut ait *Viginarius*, quotannis pendit ſuo Regi quatuor auri milliones, licet Italiâ ſit duplo major. Sed proventus Gallici communicantur etiam Principibus regni, & nobilibus: qui ſimul à ſuis ſubditis colligunt non minus quàm tres milliones. Adde & ordinem Eccleſiaſticum recipere totidem: quamvis aliqui dicant reditus Eccleſiarum Gallicarum accedere ad viginti milliones librarum, qui ſunt circiter ſeptem milliones coronatorum aureorum. *Gallia proventus.*

Lanouvius in ſuis narrationibus ait, in Gallia eſſe duodecim Archiepiſcopatus, nonaginta ſex Epiſcopatus, ſexcentas Abbatias egregiè dotatas, duo millia Prioratuum: Et omnes hos ordines poſſidere in annuo reditu decies centena millia librarum: Sed alii, ut ſuperiùs dixi, aſſerunt multò plura, nempe viginti milliones librarum, quod eſt veriſimilius: Conſtat enim omnes Epiſcopatus, ſacerdotia, & cœnobia Italica, vix tantùm recipere proventuum quotannis ex beneficiis Eccleſiaſticis, quantùm quarta pars Eccleſiæ Gallicanæ.

Bodinus lib. de Republica ait anno 1444. ſub Carolo ſexto Galliarum Rege totum regnum ſolviſſe quotannis tantùm tredecies centena millia librarum. Sub Carolo nono eo anno, quo mortuus eſt 1574. reditus regni ſuperaſſe quatuordecim milliones librarum. Hodie ſub Henrico quarto pendit quinque milliones auri, & quingenta millia coronatorum.

Hiſtoriæ tradunt Auguſtum Cæſarem, dum eſſet in Gallia, recenſuiſſe omnes Galliæ Provincias, quæ complectebantur *Narbonenſes*, *Aquitanos*, *Celtas*, & *Belgas*: factaque enumeratione agrorum, mancipiorum, univerſarumque facultatum impoſuiſſe illis annuum tributum ad decem milliones aureorum.

Et *Johannes Botterus* ſcribit Henricum tertium collegiſſe ex ſua Gallia decem quoque coronatorum milliones: quamvis id quotannis neque fieri ſolitum, neque hactenùs factum fuiſſe conſtet: licèt omnium regnorum ſit opulentiſſimum: tam propter regionis ubertatem, quàm propter populi induſtriam, & ingenia ad omnem inventionem promptiſſima.

Auctor illius tractatus, qui inſcribitur CONCLAVE REGIS FRANCIÆ, exactiſſimus rerum Gallicarum ſcrutator, ſcribit regnum Galliæ formam habere Rhomboidem; & continere à Bononia Belgica uſque Maſſiliam ducentas Leucas. ac totidem ab Alpibus S. Bernardi uſq; ad oppidum S. Johannis de Luz, quod eſt ſitum ad montes Pyrenæos. Hac ratione regnum Galliæ, vel potiùs Gallicanæ Eccleſiæ ſubjectæ provinciæ habebunt in ſua quadratura quadraginta millia leucarum: Et ſingulæ leucæ quinque millia jugerûm terræ, quæ ſimul efficient ducentos jugerûm ſoli milliones. *Conclave Regis Franciæ.* *Gallia amplitudo.*

Nam leuca continet quinquaginta menſuras, quas Galli vocant *portees*. ſingula menſura duodecim cordas. Corda duodecim ulnas. Ulna duodecim pedes ſemis: pedes duodecim pollices. Ita Leuca habebit in ſua longitudine octodecim millia pedum: & in ſua quadratura quinque millia jugerum. Jugerum terræ cultæ continet trecentas ſexaginta perticas: pertica novem pedes ſemis: Jugerum vineti eodem modo quis metiri poteſt, & jugerum prati. ſed jugerum ſylvæ habet quadringentas & quadraginta perticas. *Leucæ dimenſio.*

Idem auctor deſcribit tres ordines regni Gallici, Eccleſiæ, Nobilium, & plebis. Politici ordinis (hoc eſt Regis & nobilium, qui plebem ſubjectam habent) reditus ait accedere ad triginta novem milliones & quingenta millia librarum Turonenſium; quæ ſuperant tredecim milliones coronatorum. *Proventus politicus Galliæ.*

Ordinis Eccleſiaſtici reditus longè ampliores deſcribit, quod mihi non ſit veriſimile: ideò ab enumeratione pecuniæ volens ſuperſedebo: ut lector curioſus remittatur ad lectionem illius auctoris, qui cum Gallus ſit, & de ſua Gallia loquatur, opúsque Regi Gallo dedicet, impudens meritò judicaretur, ſi mendacii ſeſe obligaret.

Gallicanæ Eccleſiæ amplitudo.

Conſtat Eccleſiam Gallicanam ſuos limites extendere non ſolùm per totum regnum Gallicũ, ſed per oras Angliæ, Hiſpaniæ, Provinciæ, Pedemontii, Sabaudiæ, Helvetiæ, Burgundiæ, Lotharingiæ Luxemburgi, per omnes regiones, quæ uſq; ad Rhenum protẽduntur, & per totum Belgicum: Quæ omnia ſimul compoſita complectũtur viginti & unum Archiepiſcopatus, centum & ſexaginta Epiſcopatus, ſive Diœceſes, ex quibus in regno Galliæ duodecim tantùm Archiepiſcopatus numerantur. *Lugdunenſis, Remenſis, Senonenſis Rotomagenſis, Bellovacenſis, Turonenſis, Bituricenſis, Burdegalenſis, Toloſenſis, Narbonenſis, Arelatenſis, & Viennenſis.* & hi ſub ſe continent nonaginta ſex Epiſcopatus, ſive Diœceſes: centum & triginta duas Parrochias, quæ habent quingentos & quadraginta Archiprioratus: inter quos numerantur ſexcentæ Abbatiæ luculenter dotatæ, Ducenti & quinquaginta Prioratus ordinis Equitum Melitenſium, & centum quinquaginta millia ſacellorum.

Eccleſiæ Gallicanæ poſſeſſiones.

Tota Eccleſia Gallicana poſſidet octoginta millia caſtellorum, vel dominatuum, in quibus ſummum jus juſticiæ politicæ habent. Præter hæc ducenta & quadraginta millia villularum ruſticanarum: in quibus innumera pecudum multitudo alitur armentorum & gregum.

Poſſidet & ſeptemdecim millia jugerum vinearum, quas per ſuos colunt villicos: præter quadraginta millia jugerum aliorum vinetorum, ex quibus annuatim decimas percipiunt: & ſexcenta millia jugerum terræ cultæ: quæ vel ipſi per ſuos villicos arant, vel aliis cultoribus colenda committunt, accepto ab iis annuo proventu.

Secundùm eundem auctorem poſſident & centum triginta quinque millia lacuum, ſtagnorum tam majorum quàm minorum, & receptacula piſcium, quæ vivaria dicuntur. Quibus addenda nongenta millia jugerum pratorum; quadraginta millia jugerum ſoli inculti & paſcuorum: quadraginta quinque millia rotarum verſatilium, quæ molendinis, piſtrinis, armis cudendis, & chartæ conficiendæ inſerviunt. Quibus accedunt infinita emolumenta ex fodinis metallorum, minericiorumque aliorum, ex Salinis, ex fornacibus vitriariis, & aliis rebus foſſilibus.

Sed hæc omnia pertinent ad totam Gallicanam Eccleſiam: qui autem Eccleſiaſtici ordines intra regni Gallici fines continentur: ii quoque pro rata parte ex ſuperioribus reditibus accipiunt ſuas portiones.

Sed hic addendi erunt non incommodè proventus, qui ad Eccleſiam redeunt, ad victum pertinentes, qui ab auctore hoc ordine recitantur.

Annuatim ad ordinem Eccleſiaſticum redeunt:

Eccleſiæ Gallicanæ proventus culinarii.

Frumenti puri quatuor milliones, & quingenta millia ſeptariorum. Septarius verò continet ſexentas libras pondere Marcico.

Farris duo milliones, & trecenta millia ſeptariorum

Avenæ nongenta millia.

Hordei octingenta millia.

Leguminum octingenta ſexaginta millia.

Caponum centum octoginta millia.

Gallinarum quingenta ſexaginta millia.

Perdicum ſexcenta millia.

Meleagridum quadringenta quinquaginta millia.

Boum ſaginatorum duodecim millia, & quingenti.

Vervecum ſaginatorum duodecim millia.

Ovorum ſeptem milliones.

Butyri

Butyri ducenta & triginta millia quintariorum: Quintarius autem continet centum libras.

Olei olivi duodecim millia utrium: utris habet quinquaginta libras.

Caſei quingenta millia quintariorum.

Porcorum ſaginatorum centum triginta ſex millia.

Porcellorum lactantium, & hædorum, trecenta quadraginta millia.

Sevi & axungiæ ſexaginta millia quintariorum.

Vini tria millia, ducentæ & quinquaginta cupæ. Cupa verò continet quinque cados, cadus quadringentas menſuras: menſura autem ſex cyathos, vel culullos menſarios.

Carbonum ad culinam, duo milliones & quingenta millia majorum corbium (quas Galli vocant *Benes*, quarum ſingulæ curru quadrijugo trahuntur.)

Ligni fiſſilis ad culinam & cubicula neceſſarii, duo milliones curruum.

Fœni ad jumenta, equos, & armenta nutrienda, ſexcenta millia curruum.

Straminis octingenta millia curruum.

Lanæ ad pannos conficiendos mille millia pondo.

Cannabis & lini ad telas texendas mille millia & ſexentæ libræ.

Præter hæc infinita alia numerari poſſunt ad gulam pertinentia, quæ à diverſis devotioni deditis conferuntur per totam Galliam: ut ſunt *pernæ, petaſones, caſei, telæ:* & ea, quæ in oblationibus ſacris altari proponuntur à viduis, leſſum ducentibus, aliiſque voto peculiari obligatis.

Hæc dum exactè perpendet Lector, mirabitur non ſine cauſa profuſam liberalitatem Regum & Principum Galliæ, qui prioribus ſæculis tantoperè locupletarunt Eccleſiaſticum ordinem, ducti nimirum ardenti religionis zelo, & ſingulari benevolentia erga pios Eccleſiæ Antiſtites & doctores, qui fideliter & aſſiduè occupantur docendo & inſtituendo populos, intenti ſacris & meditationibus religioſis: Hos ideò amarunt, coluerunt, & venerati ſunt tanquam ſummi Dei Legatos, per quos ſalutis doctrinam diſcebant, & modum bene vivendi: in quorum alimoniam certatim, & libenter erogabant patrimonia, & facultates omnes, quò literato illorum ocio provideretur, poſſentq; poſtpoſitis omnibus mundanis curis, & domeſticis ſolicitudinibus, ſacris tantùm vacare, & pietatis exercitiis. Et quia reditus multò ampliores poſſidèrent, quàm ad victum, & amictum requirerentur, ſummo ſtudio contendebant liberaliſſimè providere neceſſitatibus pauperum, viduarum, pupillorum & peregrinorum, maximè eorum, qui literis operam dabant, & propter egeſtatem in ſtudiis promoveri non poterant. Hinc illæ piæ contentiones, & decertationes ſæpiùs ortę inter Reges Franciæ, & priſcos illos Antiſtites, qui conquerebantur ſibi ab Epiſcopis injuriam fieri, quòd illi annonæ penuria famelicæ plebi ſua horrea & granaria exponebant, prævertentes Regum in adjuvandis indigis curam: quòd illorum eſſet officium tempeſtivè, & liberaliter providere neceſſitatibus ſubditorum. Atque utinam hic ardor pietatis ad noſtra uſque ſæcula continuatus eſſet: neque tanti proventus luxu, crapula, ludis, & rebus frivolis abſumerentur! *Liberalitas Regum erga Eccleſiam.*

Ex his Eccleſiaſticis opibus, Pontifex Romanus quotannis hodierno quoque tempore colligit plusquam millionem unum auri, ex collatione Epiſcopatuum, confirmatione Abbatum, Canonicorum, & aliorum Sacerdotiorum: Et certum eſt ante mutationem religionis ad illum longè locupletiora provenisſe emolumenta, & uberiores fructus.

Hiſpania, ut *Viginarius* tradit, duos tantùm auri milliones quotannis pendit ſuo Regi: præter ingẽtem auri ſummam, quæ illi adfertur ex *India, & America. Abrahamus Ortelius* ſcribit ex novem Hiſpaniæ regnis colligi quinque milliones ducatorum. Habet Hiſpania Archiepiſcopatus 8. & 48. Epiſcopatus: quorum proventus annui accedunt ad centum & quadraginta millia ducatorum: qui efficiunt circiter quadringenta viginti ſeptem millia librarum Gallicarum: ſumma exigua ſi conferatur cum Gallicis proventibus. *Proventus Hiſpaniæ.*

Belgicum. BELGICUM teſte *Viginar.* ſolvit ſedecies centena millia coronatorum. *Bodinus* tradit *Caroli V.* tempore Belgas tantùm ſolviſſe tredecies centena millia librarum.

Johannes Botterus ait *Portugalliæ regnum* pendere ſingulis annis duos ducatorum milliones.

Arragoniam ducenta millia
Navarram centum millia.
Sardiniam centum millia.

Germania. *Botterus* ſcribit *Imperium Germanicum* poſſidere ſeptem milliones: Domum Auſtriacam duos milliones & quinquaginta millia: Sed ſecundùm *Viginarium* Germania, quæ cis Rhenum eſt, duos tantùm ſolvit milliones. *Rheni tractus* à Baſilea uſque, pendit ſuis Principibus octies centena millia coronatorum.

Rheni tractus.

Polonia. *Botterus Poloniam* ait pendere centum millia coronatorum.

Lotharingia. *Viginarius Lotharingiam* dicit ſolvere ſexies centena millia librarum. ſed *Botterus* non ultra quàm quingenta millia, quod verum eſt.

Helvetia. *Helvetia* & *Rhetia* centum millia coronatorum.

Anglia. *Anglia* ſecundùm *Viginarium*, quindecies centena millia.

Bodinus ait tredecies centena millia librarum: & ante mutationem religionis pendiſſe tantùm quingenta millia Δ. nunc vero decies centena millia.

Scotia. Ex *Bottero Scotiæ regnum*, centum millia ſolvit: nam ut ait *Viginarius*, ejus regni proventus magis conſiſtit hominum numero, quàm pecuniâ.

Turcici reditus. *Turcici Imperatoris* proventus à diverſis auctoribus diverſo modo tractatur: neque in uno conſentiunt omnes: cum tempora mutentur pro diverſitate Principum, quorum avaritia expleri non poteſt: ideò alii aliis duplo exigunt.

Ex Spandugino. *Theodorus Spanduginus Patricius Conſtantinopolitanus* ait Solymani tempore totum illius Imperium ſolviſſe quotannis decem milliones, nongenta quadraginta octo millia ducatorum, & quingentos. Et hęc particulatim explicat hoc modo.

Ex tributo Carazzi, quod à Chriſtianis penditur quotannis, recipit millionem unum, & quingenta millia Seraphorum.

Ex Minericiis metallicis, ſalis, aluminis, colorum, boli Armeni, terræ ſigillatæ & ejuſmodi 900. millia.

Ex Datiis, & Gabellis ut vulgò loquuntur 700. millia.

Ex privilegiis & diplomatibus 100. millia.

Ex bonis caducis, quæ Galli *Aubennas* vocant 500. millia.

Ex Salinis 500. millia.

Ex bonis defunctorum ſine herede vel patrono 100. millia.

Ex naulis, quæ penduntur pro egreſſu regnorum 50. millia.

Ex monetariis officinis 100. millia.

Ex piſcationibus 50. millia.

Ex muneribus gratuitis 300. millia.

Ex reditibus mortuorum Baſſarum, & aliorum, quibus ſtipendia quotannis ab Imperatore ſolvuntur, poſt quorum mortem redeunt ad ærarium quotannis pluſquam 600. millia.

Cyprus hodie pendit 8. millia.

Moldavia 6. millia. *Valachia* 12. millia.

Raguſium 12. millia 500. *Chios* 10 millia.

Chairus, quę eſt *Memphis*, & tota *Ægyptus* decies centena millia Sultaninorum.

Ex decimis omnium Urbium ſui Imperii legit quatuor milliones.

Ex decimis aliorum regnorum ſeptem milliones 3948. 5.

Summa totius, decem milliones nongenta quadraginta octo millia, & quingenti ducati.

Ex Botterò *Johannes Botterus* Turcico Imperatori tantùm tribuit octo auri milliones, præter Timariolos. Dicitque Ægyptum olim ſolviſſe ſeptem milliones.

Franciſcus

Franciſcus Sanſovinus in ſuis relationibus, dicit illum poſſidere annuatim quindecim milliones auri. Ex quibus quinque tantùm reconduntur in ærario (quod *Chaſna* vocatur) decem reliqui milliones impenduntur ad ſtipendia militum, qui aluntur per totum Imperium. *Ex Sanſovino.*

Paulus Jovius in vita Solymani ait: Connumeratis cum prioribus ſuis etiam Sultanici regni reditibus ſexagies centena millia aureorum ſingulis annis habet: ex quibus quinquies & quadrageſies centena millia expendit. *Ex Jovio.*

Bernardus Navagerius Legatus Venetorum apud Conſtantinopolitanum Imperatorem Anno Domini 1549. in ſuis relationibus in hæc verba ſcribit: Difficillimum eſt ſcire, quantum redituum Turcicus Imperator annuatim recipit ex omnibus provinciis ſuo Dominatui ſubditis: cum diverſæ ſint multorum de hac re opiniones. Quidam illi tribuunt quindecim milliones auri: alii triginta millia Sultaninorum quotidie illum recipere affirmant. quæ efficiunt quotannis tantum decem milliones nonaginta quinque millia ducatorum. At ego dico me animadvertiſſe ex rationibus ærarii, quod Chaſna dicitur, recipi annuatim octo milliones 272000. ducatorum. quæ ſumma ex his particularibus colligitur. *Ex Navagerio.*

Tributum illud Carazzi dictum, quod exigitur à Chriſtianis Græciæ, & Anatoliæ (hoc eſt *Aſiæ minoris*) ſuperat decies centena millia ducatorum.

Ex daciis, diplomatibus, & privilegiis colliguntur quotannis centum millia ducatorum.

Ex bonis defunctorum ſine herede trecenta millia.

Incolæ Ducatus Arrago (qui à tributo Carazzi immunes ſunt) ſolvunt annuatim per ſingulas domos ducatum unum. quod efficit ſummam ducentorum millium.

Ægyptus, Memphis, & Arabia ſolvunt unum millionem & octingenta Seraphorum aureorum millia: ex quibus in ærarium Principis importantur nongẽta millia.

Syria tota pendit ſexcenta millia: ex quibus ad ærarium redeunt trecenta millia. reliquum ad tuitionem Provinciarum impenditur.

Meſopotamia ducenta millia: ex quibus ad ærarium redeunt centum, & quinquaginta millia.

Ex fodinis metallicis, ſalis, & aluminis, quindecies centena millia.

Ex daciis, & commercius, duodecies centena millia.

Ex decimis frumenti, & aliorum fructuum, octingenta millia.

Ex tributo Moldaviæ, ſedecim millia.

Ex Valachia, duodecim millia.

Ex Tranſilvania, decem millia.

Ex Raguſino tributo, decem millia.

Ex Inſulis Archipelagi, ſex millia.

Ex Chio, decem millia.

Ex Cypro, octo millia.

Hæc omnia efficiunt octo milliones 272000. ducatorum.

Viginarius ita Turcicum reditum annuum deſcribit. Sub Solymano Othomanno Turcarum Imperatore ejus proventus annuus æſtimabatur. *Ex Viginario.*

Tributum illud annuum, quod vocatur *Carazzi*, penditurque quotannis à Chriſtianis Orientalis Græciæ, & Aſiæ, nempe ducatus cum dimidio pro ſingulis capitibus, efficit quindecies centena millia Seraphorum.

Tributa ex portoriis, naulis, diplomatibus, privilegiis & reliquis expeditionibus Curiæ, accedunt ad centum millia.

Ex bonis caducis, quæ ἀπόφυτα dicuntur, trecenta millia.

Ducatus Arrego, qui immunis eſt à tributo Carazzi, ſolvit ducenta millia.

Ægyptus & Arabia, octies decies centena millia.

Syria, ſexies centena millia.

Meſopotamia, ducenta millia.

Ex

Ex fodinis auri, argenti, æris, ſtanni, plumbi, ſalis, aluminis, ſulphuris, terræ ſigillatæ, boli Armenii, colorum, & aliarum foſſilium materiarum, quindecies centena millia.

Ex tributis rerum venalium, quæ importantur & exportantur, duodecies centena millia.

Ex decimis frumentorum, & aliorum fructuum, octies centena millia.

Moldaviæ Deſpota pendit annuatim ſedecim millia.

Rhodos, Chios, & reliquæ inſulæ Archipelagi quinquaginta millia.

Cyprus recenter Chriſtianis adempta ſexies centena millia.

Turcicus hic provētus ęſtimatur hodie ad duodecim milliones auri, qui quotannis ingrediuntur ærarium Sulthani, quod *Chaſna* dicitur. Præter hæc accedunt & alii reditus, qui *Thymar* dicuntur: ex agris, ſylvis, fluviis, hortis, & paſcuis totius Imperii Turcici, qui ad maximam ſummam redeunt. Ex iis impenſæ ſuppeditantur ad alenda trecenta millia equorum militarium: quos Imperator ſuis Equitibus diſtribuit, quoties expeditio ſuſcipienda eſt in hoſtem. Ad bellum enim omnes coguntur, quotieſcunque Principi libet, ſtipendiis, armis, equisque, & annona ex ærario acceptis.

Ex ſuperioribus diverſorum auctorum ſcriptis colligit Lector, quantum olim fuerit Romani Imperii robur & potentia: quantis facultatibus, & divitiis abundaverit. Nam quòd ex Syria & Meſopotamia colligantur hodie octies centena millia ducatorum, mirum videri non debet: *Herodotus* ſcribit Darium Hyſtaſpis filium, primis ſuæ Monarchiæ annis ex his duabus Provinciis contraxiſſe quotannis quatuordecim talentorum millia & quingenta. quæ efficiunt octo milliones, & ſepties centena millia aureorum.

Summa reddituum totius Imperii.

Quod ſi Turcici Imperatoris reditibus annuis, qui efficiunt viginti milliones auri, addas alios viginti milliones, qui poſſidentur à Regibus & Principibus Chriſtianis, ſumma totius erit quadraginta milliones, qui colliguntur quotannis ex Provinciis, quæ olim Romano Imperio ſubjectæ erant.

Certum eſt Romanos longè majorem ſummam corraſiſſe ex ſubditis populis: cum omni occaſione oblata, vel violentia, exactionibus, donariisve, vel teſtamentis, quæcunque potuerunt, corraſerint in unum: ut quo jure, quaque injuria ditari poſſent: ſed hoc contigit poſtquam Romani Principes luxu & libidine diffluere cœperunt.

Reditus Imperii anno urbis DCIX.

Romani *Imperii* reditus, teſte *Plutarcho in vita Pompeji,* anno Urbis DCXC. non excedebat quinque auri milliones. Sed Pompejus victo Mithridate, alios addidit tres milliones, & quingenta millia coronatorum: ac ſimul retulit in ærarium duodecim milliones auri: impenditque in donativis & muneribus militum novem milliones, & ſexcenta millia.

Sub *Julio Cæſare* debellatæ ſunt Galliæ, Ægyptusque, & Syria in Provincias redactæ. paulòque poſt Imperium ſub Auguſto poſſedit quindecim milliones in annuo reditu.

Julii Cæſaris liberalitas.

Appianus lib. 2. bellorum civilium ſcribit, Cæſarem poſt debellatos Pompejanos in triumphis portaſſe ſexaginta quinque talentorum millia: quæ æſtimantur ad triginta novem milliones auri. Præterea duo millia coronarum aurearum, & octingentas, quæ marcas auri ponderabant ad tria millia. hoc eſt, duo auri milliones.

Ex his quadraginta & uno millionibus, unicuique civium contulit quadringentos nummos vel minora ſeſtertia, quæ efficiunt decem coronatos: ita ut hoc congiarium accederet ad duos auri milliones: nam *Appianus* ſcribit, poſt bella civilia fuiſſe Romæ ducenta & triginta millia civium. in convivia quæ Cæſar celebravit in ſuis triumphis, his impendit millionem unum. Donavit præterea Veteranis militibus unicuique quingentos coronatos: qui accedebant ad decem milliones: cum eo tempore plusquam viginti millia veteranorum numerarentur. Item ducibus, tribunis, & centurionibus, qui ejus partes fuerant ſecuti, erogavit duos milliones,

nes, ut tradit *Suetonius in ejus vita, cap.* 38. In sumptus quinque triumphorum, Ludis, Tragœdiis, Mimis, Athletis, Venationibus Leonum, & Ursorum, & donis quæ contulit in privatos amicos, illa omnia æstimata sunt ad quinque auri milliones: Hinc colligimus summam hanc æquasse viginti milliones.

Augustus Cæsar, qui Romam auxit & ornavit infinitis ædificiis publicis, & privatis, ideo solitus est dicere, *Latericiam accepi, marmoream relinquo*: obtulit templo Jovis Capitolini auri non cusi decies sexies centena millia coronatorum: Et duodecies centena millia in margaritis, & smaragdis, & aliis gemmis: nihilominus testamento reliquit Populo Romano millionem unum: & unicuique tribuum duo millia coronatorum & quingentos: Erant enim triginta quinque tribus. Summa donativi erat octingenta septem millia & quingenti coronati. Cohortibus Prætorianis militibus singulis 25. Δ. & equitibus triplum: quæ efficiunt trecenta & octoginta millia. Cohortibus vigilũ urbis viginti millia. Item quadraginta quatuor Legionibus, quæ fines Imperii servabant, unicuique militum 7. Δ. cum dimidio: Centurionibus duplum, equitibus triplum. Legiones continebant singulæ quinque hominum millia. omnes simul ducenta & viginti millia hominum: donativum hoc ex testamento continebat millionem unum sexcenta & quinquaginta millia Δ. unaquæque Legio habebat cohortes decem: cohors quingentos homines: ita erant in singulis Legionibus 50. Centuriones. Et in 44. Legionibus duo centurionum millia, & ducenti. quibus singulis legati fuerant 15. Δ. summa erat trecenta & triginta millia. Equitibus singulis dati sunt viginti duo coronati cum dimidio. (erant enim in alis singularum legionum sexcenti equites) summa igitur donativi complectebatur circiter sexenta millia Δ. Præter hæc innumeram pecuniam legavit amicis, & suis domesticis. Et pro suo funere curando millionem auri. Hæredibusque reliquit tres milliones septingenta & quinquaginta millia Δ. Et hæc omnia ex propriis & privatis facultatibus. Summa hujus testamenti accedit ad octo milliones sexcenta & septemdecim millia coronatorum & quingentos. *Summa ex testamento Augusti relicta.*

Plinius libro 36. *capite* 15. tradit in aquæductum fontium Curtii & Cœrulei erogata fuisse sestertia quingenta quinquaginta quinque millia. hoc est, tredecim milliones octingenta & septuaginta quinque millia coronatorum. Et ab eodem Claudio montem perfossum ad emittendum lacum Furinum (qui prope Albenses Marsorum populos est.) in qua re *Suetonio* teste *capite* 20. per annos undecim sine intermissione occupata sunt triginta hominum millia. cum mons effodiendus esset, & exscindendus per spatium trium millium pedum: impensæ superarunt decem milliones auri. Neque desiit Claudius alia plura conficere: ac donativa ingentia largiri amicis. inter quos fuit Pallas præfectus domus imperatoriæ, cui donavit septem milliones, & quinquaginta millia coronatorum, ut scribit *Tacitus libro* 12. Narcissum quoque ab epistolis auxit multo pluribus opibus. Sed Calistum maximè omnium, quem *Plinius libro* 36. *capite* 7. dicit libertorum Claudii potentissimum. *Claudii impensa.*

Neque mirum videri debet tantos sumptus fuisse factos à Principibus illis Romanis, cum ex unaquaque re facerent quæstum. *Dion* tradit Julium Cæsarem Senatus consulto cavisse, ne cujus testamentum efficax esset, nisi relictâ bonorum parte Principi & ejus fisco. *Nero* postea sanxit ingratorum in Principem testamenta ad fiscum referri. ingratos vocabat, qui nihil Principi legassent, ut testatur *Suetonius cap.* 32. Et idem *Suetonius* ait *in vita Augusti*. Quamvis viginti proximis annis quaterdecies millies ex testamentis amicorum percepisset: hoc est centum milliones auri. Sed ut est apud *Capitolinum*, Pertinax hanc severitatem leniit: legemque tulit, ut testamenta priora non priùs essent irrita, quàm alia perfecta essent: neve ob hæc fiscus aliquando succederet: ipseque professus est, nullius se aditurum hæreditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, aut lite perplexâ, vel legitimi hæ- *Ærarii auctio ex testamento.*

des & necessarii privarentur. Et *in vita Domitiani:* Confiscabantur alienissimæ hereditates, vel existente uno, qui diceret audiisse se ex defuncto, dum viveret, heredem sibi Cæsarem esse.

Ex mulctis. Augebatur & ærarium Principibus ex rebellibus, & damnatis propter aliqua crimina. *Plutarchus in vita M. Antonii* scribit, Post interfectum Julium Cæsarem debellatosque in Pharsalia Brutum & Cassium, Antonium in Asiam trajecisse, ut pecuniam colligeret ab iis, qui hostium partes fuerant secuti. corrasisseque uno anno ducenta talentorum millia, hoc est centum & viginti milliones auri. Quam enormem summam aliquantulum moderatur *Appianus libro 5. bellorum civilium.* Dicit enim Antonium mulctasse populos, qui Cassii & Bruti factionem fuerant secuti, ut tributum decennale solverent, quod efficiebat ducenta talentorum millia. Præter infinitam pecuniæ summam, quam undique exegit à Regibus, Principibus, & privatis hominibus, quos comperire potuit favisse hostibus, vel suis facultatibus suppetias tulisse. vel etiam opibus abundare. Nam tyranni suarum rapinarum modum nullum faciunt, levissima quaque occasione, aut prætextu oblato.

Nam *Gabinius Syriæ* Præfectus à Memmio accusatus est, quòd ut Ptolomæum in regnum Ægypti reduceret, ab eo exegit sex auri milliones. ut testatur *Cicero, in oratione pro Rabirio Posthumo.*

Et *Verres* triennio corrasit è Sicilia decies octies centena millia coronatorum.

Ex fodinis. De fodinis auri, & argenti, reliquisque rebus metallicis, quæ diversis in locis erant, constat Romanos collegisse quotannis admirabilem pecuniæ summam. *Strabo libro 3.* tradit tempore Scipionis auri fodinas fuisse in Hispania prope Carthaginem novam (quę est hodie *Andelosia*) ex quibus ad Romanos quotidie redibat auri puri summa ad æstimationem duorum millium & quingentorum coronatorum: Et *Plinius libro 33. capite 4.* de auri fodinis Hispanicis, inquit. Vicena millia pondo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Galleciam & Lusitaniam præstare quidam tradiderunt: quæ summa æquat duos auri milliones: Et hic proventus ex una sola Hispania: non est dubium in aliis Provinciis multò plus lucri factum fuisse. Nam idem *Plinius capite citato:* ait, Italiæ parcitum est vetere interdicto Patrum: alioqui nulla fœcundior metallorum quoque erat tellus. Extat Lex Censoria Ictimulorum aurifodinæ, quæ in Vercellensi agro cavabatur, ne plus quinque millia hominum in opere publicani haberent. Ut erant Romani præter omnes totius orbis populos auri sitientissimi, omnem moverunt lapidem, ut undique opes accumularent, quibus suo luxui, & deliciis possent satisfacere.

Romanorum avaritia.

Legimus enim à Romanis Antiocho venditam fuisse pacem novem auri millionibus. Et Clodius procuravit, ut Cyprus adimeretur Ptolemæo, quod exiguo tempore distulisset ad eum mittere aliquam pecuniæ summam, quam pyratis, à quibus captus erat, solvere debebat.

Privatorum opes. Sed considerandæ est hominum privatorum, quanta fuerit apud Romanos, opulentia. Cùm omnium Quiritum opulentissimus judicatus sit *Crassus*, ut inquit *Cicero, paradox. ultimo: Cæcilius Isidorus*, ut scribit *Plinius libro 33. capite 10. C. Asinio Gallo & M. Censorino Coss. ad V I. Kalend. Febr. testamento suo edixit, quamvis multa civili bello perdidisset, tamen relinquere servorum quatuor millia; centum & sedecim. Juga boum tria millia & sexenta. reliqui pecoris C C. quinquaginta septem millia. In numerato H-S D C.* hoc est sexenta millia pondo. *Funerari se jussit H-S. X I.* hoc est ad ejus funus, ut impederentur ducenta sexaginta quinque millia coronatorum. Ubi *Viginarius* expendens precium singulorum, colligit summam facultatum hujus Cæcilii æstimari posse ad sex milliones: Nam si singula capita mancipiorum vendita fuissent viginti coronatis, summa accederet ad octoginta millia. Boum

C. Cæcilius Claudius Isidorus. Anno Romæ 746.

juga

juga ſingula etiam 20. Δ. ſumma eſſet ſeptuaginta millium. alia pecora ſingula uno coronato (ut *Feſtus* ait, Proportio boum cum ovibus erat decupla: boves centenis, oves denis aſſibus æſtimantur) efficerent centum & viginti millia: reliqua conſiſterent in majoribus pecudibus, quæ ſi ſingulæ 3. vel 4. coronatis vendita eſſent, efficerent circiter quadringenta millia Δ. Adde ſexenta millia pondo argenti, quæ efficiunt nongenta millia marcarum: libra æſtimata decem coronatis: ſumma harum ſummarum eſſet ſex auri millionum. opes ingentes in homine privato. qui etiam teſte *Plinio* Marco Craſſo fuit opulentior. licet Craſſus eum divitem eſſe negaret, niſi qui ſuo reditu annuo Legionem tueri poſſet.

Cœna Luculli.

Luculli facultates etiamſi ad amuſſim non exprimantur ab auctoribus: quales tamen fuerint hinc colligi poteſt. Pompejus & Cicero illi ſub veſperam occurrentes, rogarunt, ut illi convivæ eſſent in cœna, eâ tamen conditione, ne quid illis proponeretur, niſi quod Lucullus ſibi jam præparaſſet. Annuit ille lubens: concedetis hoc tamen mihi, ut œconomo dicam me in cœnaculo Apollinis cœnare velle. Quod poſtquam factum eſſet, convivium præparatum eſt precio quinque millium aureorum. ut teſtis eſt *Plutarchus in ejus vita.* ἐωθεὶ δεῖπνεῖν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι πέντε μυριάδων. Ita enim conſtitutum erat in ejus ædibus, ut ſingulis cœnaculis precium impenſarum præſcriptum eſſet.

Toga Luculli V. M.

Et in ejuſdem Luculli repoſitoriis, dum Comœdi quidam ab eo veſtimenta mutuo caperent, inventa ſunt quinque millia togarum purpurearum.

Cn. Lentulus.

Seneca lib. benefactorum cap. 27. ſcribit Cn. Lentulum Auguſti liberalitate poſſediſſe decem milliones auri. Et hæc omnia illi ademiſſe Tiberium cum vita. ut ne quo niſi ipſo herede moreretur, inquit *Suetonius cap.* 46. hominem ita vexavit, ut manus ſibi inferre coactus ſit.

Lollia Paulina ornatus.

Lolliam Paulinam, inquit *Plin. lib.* 9. *cap.* 35. quæ fuit Caji Principis matrona, mediocrium ſponſalium cœna, Vidi margaritis, ſmaragdiſque opertam, quæ ſumma quadringenties H-S. colligebat. Nec dona prodigi Principis fuerant, ſed avitæ opes provinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. ornatus capitis ſumptuoſus, qui precium decies centenorum millium aureorum æquabat.

Caligula.

Seneca libro de conſolatione ad Albinam matrem cap. 9. ait Caligulam uno convivio impendiſſe ducenta & quinquaginta millia coronatorum.

Nero.

Plinius lib. 8. *cap.* 48. Metellus Scipio triclinaria Babylonica ſeſtertiûm octingentis millibus væniſſe jam tunc poſuit in Capitonis criminibus: quæ Neroni Principi quadragies ſeſtertio nuper ſtetêre: periſtroma unum millione auri venditum quis non miretur?

L. Tatius Ruffus.

L. Tatius Ruffus infima natalium humilitate inquit *Plinius lib.* 18. *cap.* 6. conſulatum militari induſtria meritus, antiquæ aliàs parſimoniæ, circiter millies H-S. liberalitate divi Auguſti congeſtum uſque ad detractionem hæredis exhauſit, quę ſumma æſtimatur ad duos milliones, & quingenta auri millia.

Nero.

Nero invitatus à quodam amico eſt ad cœnam. cui bellaria ſola adpoſita ſunt precio centum millium coronatorum: *Suetonius in Nerone cap.* 27.

Julius Cæſar.

C. Julius Cæſar adhuc privatus erat in ære alieno ad ſeptingẽta & octoginta millia coronatorum. quæ non ſolùm perſolvit poſt acceptas Gallias, ſed ſtipendia ſui exercitus ex majori parte ſolvit. Et Paulo conſuli, ne illi contrarius eſſet, nongenta millia aureorum donavit. Curioni Tribuno plebis: ut illius partes ſequeretur, quingenta millia: Unionem emit centum & quinquaginta millibus coronatorum, quem donavit Serviliæ matri Bruti, quam amabat.

P. Clodius.

Publius Clodius, quem Milo occidit, ſeſtertiũ centies & quadragies octies domo emptâ habitavit: hoc eſt trecentis ſeptuaginta millib. coronatorum. *Plin. lib.* 36. *c.* 15.

Idem *Plinius lib.* 10. *cap.* 51. Maximè inſignis eſt in hac memoria Clodii Æſopi Tragici hiſtrionis patina, ſexcentis H-S. taxata: in qua poſuit aves cantu aliquo, aut humano ſermone vocales nummis ſex ſingulas coëmptas. hæc ſumma efficit quin-

decies centena millia coronatorum. Et Clodius hujus Æsopi filius, cum pater reliquerat patrimonium quingentorum millium, in quodam convivio adponi jussit uniones summi precii: ut etiam cum Antonio & Cleopatra conferretur: quæ (ut ait *Plinius lib.9. cap.35.*) sponsione factâ cœnaturam se esse centies H-S. asseverabat: alterum ab aure detraxit unionem, quem aceto maceratum in tabem resolvit, & ebibit. Pondus hujus unionis erat dimidiæ unciæ, hoc est 80. ceratiorum (ut loquuntur hodierni gemmarii) cujus precium erat ducentorũ & quinquaginta millium coronatorum: injecit alteri manum L. Plancus judex sponsionis ejus, eum quoq; paranti simili modo absumere: ut dissectus unio relictus in duas partes adplicaretur utrisq; Veneris auribus Romæ in Pantheo. Atqui duo illi uniones singulare opus Naturæ per omne ævum Cleopatræ obvenerant à regibus Orientis: quorum unum luxuriosa mulier absorpsit admirante, & irascente Antonio.

Unio Cleopatræ.

Pythius Bithynus Xerxis exercitum alere voluit per quinque menses.

Pythii illius *Bithyni* opes quales fuerint hinc colligi potest, qui Platanum auream, vitemque nobilem illam Dario regi donavit: & Xerxis copias, hoc est septies centena LXXXVIII. millia hominum excepit epulis: stipendium quinque mensium frumentumque pollicitus, ut è quinque liberis senectuti suæ in delectu unus saltem concederetur. *Plinius lib.33. cap.10.*

M. Aurelius & L Verus.

De donativis Principum Romanorum mira referunt auctores. *M. Aurelius, & L. Verus* post electionem singulis Prætorianis donarunt vicena millia nummum. Horum Prætorianorum militum numerus erat circiter septem & octo millia. qui efficerent plusquam quatuor milliones. Cæteris militibus Legionariis sex coronatos: erant autem eodem tempore triginta legiones. Donativum hoc totum superaret quindecim milliones. Et *L. Verus* è Syria reversus Romam, celebravit cœnam, ad quam duodecim tantùm convivæ admissi sunt: in eam impensa sunt centum & quinquaginta millia coronatorũ. Donavit enim convivis omnes famulos cœnæ inservientes, vasa aurea, & argẽtea, lectos, peristromata, & reliquũ convivii apparatũ.

L. Veri cœna.

Adrianus.

Sed & *Adrianus* ante hos eadem liberalitate usus erat erga populum, dum adoptatus esset Commodus ad Imperium. *Spartianus in vita illius.* Datum, inquit, populo congiarium ejus adoptionis causa, collatumq; militibus H-S. ter millies. Hanc summam nempe impendit in adoptione Ælii Veri: sed in Commodi solvit decem milliones. Præter donativum quod prius populo contulerat in sua electione, cùm adhuc esset in Asia, unicuique civium elargitus est coronatos tres. Et paulò post alia donativa fecit populo, & Legionibus. reliquos omnes totius mundi Principes & Reges liberalitate superans.

Commodus.

Commodus M. Aurelii filius (ut scribit *Capitolinus in vita ejus*) congiarium dedit populo, singulis denarios septingenos vicenos quinos. denarius valebat asses decem: & centum asses coronatum Gallicum. ita septingenti & viginti quinque denarii efficiunt septuaginta duos coronatos: & cùm essent Romæ quadraginta millia civium, summa donativi accederet ad triginta milliones auri.

Pertinax.

Pertinax qui post Commodum regnavit tres tantùm menses: cùm Imperio potitus esset, Prætorianis militibus unicuique donavit centum & quinquaginta coronatos, & populo decem. quæ summa redit ad quatuor milliones.

Septimius Severus.

Septimius Severus, ait *Spartianus*, militibus tantum stipendium, quantum nemo Principum dedit. Populo donativa sæpiùs ingẽtia largitus est. Urbi providit de frumẽto, oleo & vino ad annos 7. Liberis suis thesauros majores reliquit, quã ante eum Princeps quispiam: licèt Suetonius scribat Tiberium reliquisse 67. milliones auri.

Heliogabalus.

Heliogabalus monstrum illud luxuriosum nunquam minoris cœnavit, quàm 2050. coronatis: & sæpiùs 75000. quod *Lampridius in ejus vita* tractat.

Longũ esset describere quales & quantos sumptus fecerint tam Romani Principes, quàm privati: tam in largitionibus quàm in conviviis, ædificiis publicis, & privatis, quæ omnia ostendunt opulentiã illius Imperii, longè superantem divitias Persarum, Macedonum, & aliorum regum Orientis: de quibus Lector infinita testimonia inveniet apud antiquos auctores.

APOL-

APOLLONIUS TYANÆUS.

Apollonius Tyaneus.

Inſpexi ſecreta Deûm : & conceſſa facultas.
Naturæ exacta cognitione frui.

APOLLONIUS Tyana urbe Cappadociæ natus fuit, patre Apollonio viro nobili: dum ejus mater uterum gereret, in ſomnis umbram Protei vidit, quem imperterritâ rogavit, quid eſſet paritura. Cui Proteus, *me*, inquit, *paries*. Cumque paulò poſt ſomnio monita ad colligendos flores in pratum veniſſet, obdormivit. circumſteterant cygni, qui alarum motu, & clangore dulci dormientẽ excitarunt, ſtatimq; puerũ ſine obſtetricis auxilio, & dolore enixa eſt. Adultus puer ſumma facilitate literas didicit, Attica ſemper uſus lingua, quam ab infantia præceptoris inſtitutione hauſerat. Annos natus quatuordecim, Tarſum à patre ablegatus eſt, ut illic inſtitueretur ab Eutymo Phœnice Rhetore. Unde ad Ægas urbem vicinam paulò poſt ſe contulit, quòd is locus ad philoſophandum videretur accommodatior: nam ab ipſa pueritia vitæ generi auſtero, & ab aliis ſecreto ſemper deditus fuit: neſcio quid ſeveritatis in vultu, & verbis præferens, nihil vulgare, aut puerile loquens vel faciens. Ægis Platonicos, Chryſippicos, Peripateticos ſumma diligentia audivit. Et inter alios Eudoxum Heracleo-

Apollonii nativitas.

Inſtitutio & præceptores.

Victus & amictus. tem, qui magis Epicurum, quàm Pythagoram vitâ ſequebatur. Atqui Apollonius ad Pythagoricam doctrinam naturali inſtinctu magis inclinabat: abſtinens ab eſu carnium, & omnibus ciborum, veſtiúmque deliciis: oleribus tantùm, & fructibus terræ uſus: maximè uſum vini refugiebat, quòd ejus potu mentis aciem retundi, & offuſcari crederet. Amictum non ex lana, ſed ex lino tantùm gerebat: comam nutriebat, & ut plurimùm in templis aſſiduus verſabatur. Ferturq; aliquando Æſculapium dixiſſe Sacerdoti ſui delubri, ſe Apollonii præſentiâ multùm delectari: cujus teſtimonium magnam Apollonio apud omnes auctoritatem conciliavit. Aſſyrio cuidam molli & delicato aqua intercute laboranti, quærentiq́ue remedium reſpondit Apollonius, *Ex pluvia ſiccitatem procurandam eſſe.* Hominem prædivitem, ſed ſceleratum è templo exegit, quòd Deum vitiis offendi diceret. Principem Cilicem pæderaſtam à ſe repulit, illiq; mortem poſt tertium diem imminere prædixit, quod evenit. At cùm ejus pater vita functus eſſet, Apollonius Tyanam reverſus eſt, eúmque ſepulchro mandavit, & ejus Manibus religioſè parentavit. Fratri natu majori, ſed depravatis moribus homini, dimidiam patrimonii relicti partem ultrò largitus eſt: & ſalubribus admonitionibus ad meliorem frugem reduxit. Reliquas facultates amicis & cognatis erogavit. Neque ſolùm in adoleſcentia, ſed reliquo vitæ tempore à re Venerea conſtantiſſimè abſtinuit. Cumq́ue illum Euxenus admiraretur, propter vitæ continentiam, & doctrinam, illumq́ue hortaretur ad ſcribendum, reſpondit: *Nondum tacere didici.* Itaq́ue ſilentium per quinquennium exactiſſimè ſervavit: neque tamen injucundum ſe, & moroſum in convictu, & converſatione ſociis præſtitit: omnia nutibus, & ſignis aptè, & convenienter denotans. Silentii tempus in Pamphilia, & Cilicia exegit. Aſpendum Pamphiliæ urbem cùm veniſſet, populum in civitatis Principem conjuratum offendit, quod magna anni ſterilitate, & annonæ penuria frumentum retineret, civibus fame gravi laborantibus. Quos auctoritate ſua cõpeſcuit, & fruges famelicę plebi diſtribui præcepit. Quatuor habuit Philoſophiæ ſocios, cum quib. de ſtudiis ſuis conferebat, & cum iis arcana quædam ſacra, quæ oriente ſole facere cõſueverat, cõmunicabat. Aurora orta cũ Diis loqui, & jam orto ſole de Diis loqui oportere dicebat. Reliquũ diẽ humanis occupationibus impẽdere, & ſub veſperam balneis tantùm frigidis uti: nã calida lavacra corpus enervare, & ſenectã homini præmaturã inducere aſſeverabat. Adoleſcens adhuc cũ eſſet, & virib. corporis valeret, in Indiam profectionẽ ſuſcepit: ut illic Brachmanas & Hircanos audiret: quorum prudentia & ſapientia toto terrarum orbe celeberrima exiſtebat. Maximè ſperabat ſe à Magis Babylonicis multa arcana diſcere poſſe. Audiverat Nini tempore, Zoroaſtrem Bactrianorum regem multa de Magia docuiſſe, & ſcripſiſſe, quæ apud Babylonios ſervabantur: Is autem Zoroaſtres Magiæ artem, & ſeptem alias liberales artes quatuordecim columnis inſcripſit, ſeptem æneis & ſeptem latericiis, contra duplex orbis excidium quod præviderat, unum per aquas, alterum per ignem: Sed Ninus ejus libros combuſſit ex majori parte (ut tradit *auctor Scholaſticæ hiſtoriæ*) conſtat tamen illum ſcripſiſſe vicies centum millia verſuum, in quos *Hermippus* commentatus eſt. Et Magicas artes ante diluvium viguiſſe *Serenus Abbas apud Caſſianum* aſſerit *collat.* 8. *cap.* 22. ubi dicit doctrinam à Deo traditam de cœleſtibus, & ſublunaribus rebus Adamum communicaſſe filio ſuo Seth, qui eam conſervavit incorruptam, donec filii Dei (ut ait Scriptura) mixti ſunt cum filiabus hominum, hoc eſt cum poſteris Cain. Tunc ex iis orta propago ſacrilega, quæ jam à Deo defecerat, inſtinctu Dæmonum ſalubrem hanc doctrinam in ſuperſtitiones Magicas, & artes noxias convertit: ſucceſſuq; temporis uſque adeò accrevit in pejus, ut omnis ſcopus hujus artis remotiſſimus eſſet à cultu divino. Cham autem (hoc eſt Zoroaſtres) qui cum patre & fratribus diluvio ſervatus eſt, diverſorum metallorum laminis, quæ aqua non corrumperentur, & duriſſimis lapidibus eas inſculpſit: ac poſt diluvium ea perquirens, ſeminium nequiſſimarum artium tranſmiſit ad poſteros.

Silentium.

Pietas.

Profectio in Indiam.

Zoroaſtres.

Hæ

Hæ artes multùm viguerunt in Oriente, India, Perſia, Hyrcania, Aſſyria, atque etiam Ægypto, Æthiopiaque: non ſolùm artes illæ nefariæ, quarum auctor eſt Dæmon, ſed etiam Magia illa naturalis, qua excelluerunt Babylonii, & Chaldæi. Magi teſte *Ariſtotele lib. 1. de Philoſophia*, antiquiores fuerunt Ægyptiis Sapientibus. *Magi.* duo principia ponebant bonum & malum Dæmonem. Bonus, qui ἀγαθοδαίμων dicitur, eſt Juppiter Græcis, Oromaſdes Perſis: κακοδαίμων vocatur Pluto vel Arimanius: quod etiam aſſerunt *Hermippus*, *Eudoxus*, & *Theopompus*, qui & revicturos homines crediderunt, ſecundùm opinionem Magorum.

Horum ſtudiorum cupiditate allectus Apollonius longam, difficilem, & periculoſam profectionem in Aſſyriam & Indiam ſuſcepit, diſſuadentibus illi fruſtra ſociis & amicis. Quem cum pertinaciter in ſua opinione hærere ſentirent, ab eo defecerunt. Nihilo tamen minùs Antiochiâ diſcedens, duobus tantùm famulis comitatus Ninam urbem petivit: ubi dum Iſin Deam contemplaretur, Damis Aſſyrius juvenis illum adiit, ejusque Philoſophia allectus, & verborum comitate ductus, ſe illi in poſterum fidelem conſtantemque peregrinationum ſocium, & comitem præſtitit: & commodè quidem: nam Aſſyriorum urbes, linguamque Medorum, Perſarum, Armeniorum, Canduſiorum, aliorumque barbarorum exactiſſimè callebat. Videbaturque; ejus ſocietas ſingulari aliquo Deorum beneficio, & providentia contigiſſe: cùm ſine ejus auxilio difficilimum fuiſſet tam remotas adire regiones, locorum intervallis, linguarum, morumque diverſitate tantopere differentes. Cum hoc igitur Damide Meſopotamiam peragravit Apollonius, & Cteſiphontem adiit. Cumque à Satrapa quodam, qui limitibus regni cuſtodiendis erat præfectus, tranſitu prohiberetur, hominem primò objurgationibus perterruit, poſtea blandis verbis pellexit ut ad Bardanem regem Aſſyriorum introduceretur. Illi cùm pecuniam, veſtes, ac victum delicatiorem liberaliter offerret Satrapa, omnia recuſavit: panem tantùm, & olera agreſtia ſecum ad viaticum ſumens. In itinere leænam ingentis magnitudinis à venatoribus interfectam invenit, ex cujus contemplatione collegit profectionem in Indiam duraturam anno integro, & octo menſibus: idque Damidi prædixit: cum quo Babyloniam poſtquam perveniſſet, ad Magos divertit, & cum iis quotidie de rebus abſtruſis, & arcanis ſeriò conferebat meridie, & media nocte. Interim à rege Bardane familiariter exceptus eſt, & honorificè habitus: eumque cupidiſſimè attentum de Philoſophia Græcorum inſtruxit. Poſtquam aliquandiu cum illo moratus eſſet, atq; in Indiam proficiſci cuperet, Rex illi de omnibus neceſſariis, & viæ commoditatibus providere voluit. Sed Apollonius comiter gratias agens, omnia recuſavit, præter camelos aliquot, & itinerum duces, qui illum per incognitas, barbarasque regiones comitarentur.

Nina urbs. Damis. *Bardanes rex.* *Prædictio ex leæna.* *Babylone cum Magis.* *Bardanis liberalitas.*

Profecti Babylone per Caucaſum montem facere iter coacti ſunt: ubi homines altos quatuor & quinque cubitorum ſubnigros invenerunt: illisque occurrit in via Lamiæ, ſive Empuſe ſpectrum, quod imprecationibus, & contumelioſis avertit verbis. Superato Caucaſo, trajectoque Cophino flumine, ad Niſam montem pervenerunt; ubi eſt Bacchi templum, antiqua religione venerandum. tranſmiſſo poſtea Indo fluvio, ad regionem illam Indiæ venerunt, cui præerat Alexandri tempore Porus rex. Phraates tunc regnum moderabatur, Indos Principes potentia ac divitiis longè ſuperans. Is de adventu Apollonii certior factus, illum ad ſe accerſiri juſſit, ſibique hoſpitem ad triduum legit. Ejus regia nulla ſatellitum turma cuſtodiebatur, ut fit in cæterorum regum palatiis: Ejus aula nullo apparatu, nulla pompa ſpectabilis. Sed templum Solis, quod erat vicinum inſigni architectura ſtructum, precioſis marmoribus incruſtatum, pavimentum ex margaritis factum, donariis auguſtum. Hæc omnia poſtquam diligenter perluſtraſſet, ſummopere delectatus eſt Apollonius, his argumentis facilè conjectans Regem illum Philoſophia adprimè eſſe inſtructum & excultum.

Caucaſus mons. *Empuſa.* *Niſa mons.* *Phraates rex.* *Templum Solis.*

Poſtquam triduum elapſum eſſet, neque liceret peregrino diutiùs in eo loco moram

trahere, acceptâ veniâ à Rege, suscepturn iter prosequi statuit. Taxillis igitur urbe Regia Phraatis excedens, post biduum appulit in eum locum, ubi Porus rex olim cum Alexandro magno pugnaverat: superatoque Idraote amne, & peragratis plurimis gentibus, venit ad Hypasin fluvium, ubi invenit hanc inscriptionem, marmori ab Alexandro insculptam. PATRI HAMMONI, HERCULI FRATRI, MINERVÆ PALLADIÆ, JOVI OLYMPIO, ET CABIRIS SAMOTHRACIBUS, INDICO SOLI, APOLLINI DELPHICO SACRUM.

Urbs Sapientum. Inde peractâ quatridui viâ, pervenerunt ad regionem amœnam, patentem, & omnis generis fructuum fertilem: in ea erat urbs Sapientum, & domicilium. Quò postquam adpropinquassent, ad eos Caduceator juvenis dextra anchoram tenens missus est, qui Apollonium nominatim Græcè salutavit nomine Sapientum. *Iarchas.* Eumque solum sine comitibus venire jussit in tumulum eminentiorem non longè dissitum, in quo Sapientes habitabant octodecim numero. His præsidebat Iarchas canicie, gravitate vultûs, majestatem decoram præ se ferens. Eò cùm ascendisset Apollonius, puteum animadvertit latitudine passuum quatuor, per cujus numen inviolabili sacramento jurare solent Indi. *Puteus sacramenti.* Juxta puteum crater amplæ capacitatis igne plenus erectus erat: cujus flamma plumbei coloris sine fumo non excedebat oras crateris. *Crater ignis.* Utrinque duo attollebantur dolia, unum ventorum, aliud imbrium. Ex primo, quoties siccitas regioni sterilitatem inducebat, dum aperiebatur, emanabant nebulæ, quæ aërem humectantes, pluvias movebant ad irrigandam tellurem. Clauso verò dolio serenitas cœlo restituebatur. Quòd si lues aliqua, vel mala temperies aërem infectasset, si aliud dolium aperiretur, efflabant venti magno impetu, qui loca circumquaque replentes, omne noxium avertebant, & expurgabant: iidemq; flatus clauso dolio continebantur, ne spirarent. *Dolia imbrium & ventorum.* Postquam in tumulũ ascendisset Apollonius, perductus est ad Hiarcham sedentem alto in solio ex ære confecto: & circa eum octodecim illi Sapientes, pari metallo factis subselliis insidentes. Hiarchas nominatim salutatum Apollonium manu apprehensum sibi assidere præcepit: illique verbis ordine explicuit itineris suscepti causam, quibus esset parentibus ortus, quid in via gessisset, quæcunque illi evenerant, non secus ac si illi semper itineris comes extitisset. Et inter cætera illi dixit se fuisse olim gubernatorem Ægyptiæ, & habitasse tuguriolum in Pharo. Postea renatum factum fuisse Apollonium. Dum hæc inter se colloquerentur, ac de metapsychosi differerent, rumor magnus ante fores exauditus est. Advenerat enim Medorum rex gemmis auroque exornatus, & magna clientum aulicorumque turba stipatus. Is cum Iarcha de regni administratione multa contulit, Apolloniumque postquam cognovisset, rogavit ut secum diverteret, & uteretur commodiore victus ratione, quod Apollonius recusavit. Post Medi regis discessum plurima cum Sapientibus Brachmanis *Brachmanorum chorus.* disseruit Apollonius: inprimis de mundi generatione, quem Sapientes asserebant *Mundi generatio.* constare ex elementis quinque, ethere, igne, aëre, aqua, & terra. Ex quatuor postremis generatas esse corruptibiles creaturas: ex æthere divina Numina, & Genios cœlestes. Mundum esse animal tam marem quàm feminam: quod sibi ipsi mixtum omnia gignat, & producat. Multa quoque miracula Sapientes ediderunt Apollonio præsente. ut de abacto Dæmone, qui adolescentem occupaverat: de sanato claudo, lusco, & muliere abortiente. Ab Iarcha quoque multa edoctus est Apollonius de astrologia, de sacrificiorum ritibus, de invocatione Dæmonum: & ab eodem septem annulos recepit septem stellarum notis insignitos: quorum characteres admirandarum rerum effectus docebant. Constat enim teste *Porphyrio lib. de re-* *Brachmanarum miracula.* *sponsis*, Dæmones cum Magis conversari, & illos docere quæ facienda sint. *Non solùm*, inquit, *felicem conversationem, verùm etiam quibus rebus gaudeant, & quibus alligentur, Dii hominibus significarunt. Adhæc quibus rebus cogantur, & quæ sibi offerenda sint, & quos dies vitare oporteat: figuras quoque ipsas simulachrorum, quales esse debeant, & in quibus locis ipsi versentur: & omnino nihil est, quod ab ipsis Diis homines non didicerint.* *Dæmonum cum hominibus conversatio.*

Prædictiones

Prædictiones dæmonum ad Astronomicam divinationem pertinere semper creditum est: ut testatur *Eusebius lib. 6. de præparatione Euangelica. cap. 1. Quæcunque*, ait, *Dii ceu fatis definita prædicunt, ea ipsos stellarum motu ita futura significare: quod ipse Apollo multis responsis docuit, teste* Porphyrio lib. de Oraculis. *Qui inquit, Apollinem ideò sæpè mentiri, quia exquisita futurorum cognitio non modò hominibus, sed multis etiam deorum incomprehensibilis sit. Vnde interrogati mentiuntur nonnunquam, licèt non sponte: quia solent præmonere se tunc vera respondere non posse. Sed pertinacitate importunorum hominum se cogi ut respondeant. Ideo Apollo dum cœli, & continentis affectio talis esset, ut verum prævidere nequiret, exclamavit per Vatem, Retine, retine vim istam, quam mihi facis, & potentia verba, quibus premor, ne ultra proferas. Si cogar & adigar, falsa eloquar. Et alio in responso: Nihil hodie, inquit Apollo, stellarum via mihi dicendum præstat: Et addit Porphyrius: Manifestum jam fecimus, unde falsitas ad Deorum oracula subrepat.* Hæc Porphyrii verba citantur ab *Eusebio. lib. de præp. Euang. 6. cap. 4.*

Dæmones ex astris divinant.

Apollo suã fatetur ignorantiam.

De his dæmonibus *Cyprianus lib. de Idolorum vanitate* ita scribit: *Nequissimi Spiritus, sub statuis & imaginibus consecratis delitescunt. Hi afflatu suo vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa veris semper involvunt: nam falluntur & fallũt, vitã turbant, somnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, membra distorquent, valetudinem frangunt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant, & nidore altarium rogisq; pecorũ saginati, remissis quæ constrinxerant, curasse videantur. Hæc est de illis medela, cùm illorum cessat injuria. Nec aliud illis studium est, quàm à Deo homines avocare, & ad superstitionem sui ab intellectu veræ religionis avertere. Cùm sint ipsi pœnales, quærunt sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suũ fecerint errore participes. Hi tamen adjurati per Deum unum à nobis, statim cedunt, & fatẽtur, & de obsessis corporibus exire coguntur. videas illos nostra voce, & operatione quasi flagris cædi, igne torreri, ejulare, gemere, deprecari, unde veniant, aut quando discedant, ipsis etiam qui se colant audientibus confiteri. Et vel exiliunt statim, vel evanescunt gradatim: pro ut fides patientis adjuvat, aut gratia curantis adspirat.*

Dæmonum efficacia.

His & similibus Brachmanas illos Sapientes addictos fuisse non dubium est, postquã corrupta est purior illa doctrina, quã eorũ doctores primi acceperãt à Majoribus, nempe à filiis Abrahæ, quos susceperat ex concubinis, & multis muneribus ditatos ad quærẽdas sedes in Orientẽ dimiserat: Et hi fuerunt Brachmanæ: ex quorũ numero tres illi Magi ad adorandũ Christũ recẽter natũ venerũt Hierosolymas.

Brachmãna Christũ adorarunt.

Ii igitur cum Apollonio de multis contulerunt, tam Magicis arcanis, & sacrificiis, quam de quadam Monticosa belua, quæ capite erat humano, reliquo corpore Leonino. de aqua auri, de lapide, qui magnetem imitatur, vocaturq; Pantaurea, de Pigmæis: de Sciopodibus: de gryphis aurum effodientibus, de Phœnice, de Mantia, de Medicina, Physica, mathematica, aliisque Naturæ arcanis.

Postquam per quadrimestre integrum cum Sapientibus illis Indiæ familiariter conversatus esset, & ab iis in omni Sapientia, & doctrina, de occultis Magiæ & Naturæ secretis fuisset institutus, veniã abeundi ab invitis licèt impetravit. itineréque suscepto inter Gangẽ & Hipasin, occurrentibus Strutionibus crebris, Leonibus, Pantheris, tigribus, similis, & aliis feris, longis terrarũ circuitibus emensis, tandẽ pervenit ad mare rubrũ. Unde ad Bardanem regem Assyriorũ Babylone degentem reversus est: quo salutato in Phœniciam, & Cyprum, demũ in Joniam patriam suã rediit, exceptus summo applausu à suis popularibus, maximè ab Ephesiis. Ad eũ vicinæ omnes civitates certatim Legatos miserunt, qui illi felicem reditum gratularentur, illumque vitæ suæ consiliarium poscerent.

Apollonius redit ad Bardanem.

Dum Ephesi esset, urbis misertus suspiravit, prædixitq; brevi tempore pestem civium bonam partem absumpturam: cumq; jam lues grassaretur, rogatu amicorũ

Pestis Ephesi sedata.

illam avertit, hoc modo. *Ephesiis amicis ostendit senem quendam mendicum sordidum, & vestibus pannosis amictum, vultuq; horrido: hunc inquit, lapidibus obruite: idq; statim factum est, pestisq; contagium sedatum. Paulò autem post detracta lapidum congerie caninũ corpus inventum est: quod Apollonius Dæmonem esse affirmabat, procuratorem ejus luis: factisq; sacrificiis Ephesios expiavit, & summo Numini reconciliavit.* Smyrnæ, Mileto, Chio, & Samo maximas calamitates imminere prædixit. Pergamũ postea contendit, inde in Græciam, lustrato tamẽ Achillis sepulchro, quod in Sigæo positũ erat. Methymnã navigio adiit, & ad tumulos Palamedis sacra fecit. Unde in Lesbũ, demum Athenas venit. Ubi cùm à Philosophis humaniter exceptus esset, summoq; honore ab omni civitate affectus, ab Hierophanta Sacerdote, qui Epidauria sacra celebrabat, tanquã incantator, & Dæmoniacus prohibitus est sacris initiari: hac repulsa non est graviùs offensus: tantũ Sacerdoti post quadriennium mortẽ prædixit, cui succederet alter, à quo admitteretur ultrò ut initiaretur. Postquam autẽ de mundo, de astris, mysteriisq; sacrorũ cum Athenien sibus longis sermonibus disseruisset, Dæmonẽ ab adolescẽte molli & effeminato ejecit. Athenien sesq; Bacchanalia mense decembri inordinatè celebrantes severè reprehendit, & gladiatorũ spectacula inhumaniter sese mutuis vulneribus conficientiũ sustulit. Tandẽ urbe excedens venit in Thessaliã, peragratisq; totius Græciæ templis, & oraculis, Dodonæi Jovis fanum, & Pythicũ, & Amphiarai, & Trophonii, Musarũq; in Helicone oracula invisit. Per Legatos ab Elien sibus ad Olympicos ludos invitatus est. Corinthi sectatorẽ habuit Demetriũ Cynicũ Philosophũ. Eo tempore Menippus quidã adolescens forma singulari à Lamia sive Empusa Phantasmate amatus est. Solent enim Stryges istæ, seu Gemii mali amore formosorũ æstuare, & cũ iis impudico coitu copulari, & coinquinari, ut posteà turpibus pollutionibus fœdatos illos pelliciant, & devorent. Lamiæ hoc spectrũ formã puellæ venustissimæ assumens adolescentẽ in ædes sumptuosas, & supellectile preciosissima ornatas convivio exceperat, omnibus eduliis delicatissimis instructo. Eiq; jam nubere cùm vellet, adveniens Apollonius, Dæmonis agnovit technas, adolescentisq; misertus exorcismo phantasma repulit, & omnẽ illũ apparatũ oculos spectantium fallentem in nihilum redegit: hocq; modo miserum juvenẽ ab imminenti periculo liberavit. Cumq; venisset ad Olympia, Lacedæmonios molles contra Majorũ consuetudinẽ, qui fortes & magnanimi fuerant, acriter reprehẽdit.

Apollonius ab Hierophanta repulsus Athenis.

Lamiæ spectrum Menippo nubere vult.

Ineunte veris tempore ad Maleã navigans somnio monitus in Cretã trajecit: ubi Idã montẽ, Levineumq; templũ Æsculapio dicatũ adiit. Ex Creta navigio vectus in Italiã transfretavit, & Romã venit. Cumq; ad Ariciam adpulisset, illic Philolaũ Cynthiacũ invenit, qui Româ fugerat propter Neronis tyrãnidẽ: à quo monitus est, ne Romanis mœnib. fideret: Neronẽ infestissimũ Philosophis, multa inhumaniter, & crudeliter in omnes homines quotidie patrare. Nihilo tamẽ minùs iter susceptũ prosecutus est cũ Damide illo Assyrio, Dioscoride Ægyptio, & Menippo paulò antè à Lamia liberato. Cumq; urbẽ esset ingressus, à Telesino Consule accersitus, multa cùm eo de religione, & ritibus sacrorum disseruit. Dumque tonitru post Solis Eclipsin auditum esset, consulem monuit magnum aliquod facinus brevi futurum. Nerone enim epulante, & pateram ori admovente fulgur vibratum desuper pateram ex ejus dextra excussit, cui Apollonius exitium portendere prædixit. Puellam nuptiarum die mortuam, invocatione Numinis ad vitam revocavit: Cum Musonio Philosopho compedibus in carcere detento per literas communicavit. Româ tandem excedens, in Hispaniã profectus, Gades, & Herculeas columnas Calpen & Abylam invisit: ubi cum Præfecto Bæticæ contulit per triduum integrum de conspiratione Vindicis contra Neronem. In Africam tandem trajiciens, demum in Siciliam appulit, ubi Neronẽ profligatum, & Vindicem mortuũ audivit. Dumq; Syracusis moraretur, natus est illic puer triceps. Quo ostento Apollonius Syracusanis prædixit Romæ brevi tres Imperatores Imperium occupaturos: quorum potentia statim corrueret de Galba, Othone, & Vitellio intelligebat: qui omnes unius anni spatio interierunt. At Apollonius Syracusis solvens ad Leucadem transiit, ubi

Apollonius Romam venit.

Prædictio de morte Neronis.

Puella ad vitam reducta.

Puer triceps

vbi navim mutavit, prædicens eam qua vectus erat, paulò post naufragio periturã. Eanamque ad Chrysæum sinum postera die submersa est. Sed Apollonius ad Lecheum Corinthi portũ alia navi salvus venit. Inde Athenas profectus est, ubi sacris est initiatus, mortuo illo Hierophanta, qui illum prius sacrificio repulerat, & alio in defuncti locum substituto. Athenis Rhodum petivit, ex qua in Ægyptum se contulit. Alexandriæ summo omnium applausu exceptus est: dúmque aliquot fontes ad supplicium traherentur, unum ex his, qui tormentorum metu flagitium non à se admissum confessus erat, innocentem pronunciavit. Superstitionem sacrorum niniam in Ægypto reprehẽdit, & correxit. Dum illic moraretur, docerétque, media populi turba Leo mansuetus ad ejus pedes tanquã supplex se demisit. Tunc Apollonius *Hic*, inquit, *leo me rogat, ut vos doceã illum animã hominis habere. Fuit enim olim Amasis rex, cujus tumulus est una majorum Pyramidum, quique sincerè ac justè vixit, legémque tulit, ut quisque quotannis apud præsidem rationem vitæ redderet, demonstrarétque unde viveret, & quo quæstu sustentaretur, Sed illum censeo Leontopolim mittendũ, & in templo alendũ: Regem in regiam beluam conversum, mendicare tanquam egenum indignum est. Vix ea locutus fuerat, cum leo in lacrymas profusas versus, lamentabilem edidit rugitum, tanquam adprobans quod Apollonius dixisset.*

Apollonius in Ægyptũ.

Leo supplex Apollonio.

Ad illum Vespasianus, Dionis & Eufratis Philosophorum suasu, convenit, & ab eo multa ex colloquiis mutuis didicit, cui prædixit incendium Capitolii, & ejusdem restaurationem. Cumque Principes Apollonio multum tribuerent, invidia duorum istorum Philosophorum illi conflata est, qui ejus auctoritatem, & gloriam æquo animo ferre non poterant.

Ex Ægypto profectus est ad Memnonis regionem duce quodam Timasione, qui novercæ insidias fugiens in Ægyptum secesserat. Perlustrato igitur Memnonis templo camelis vectus ad Gymnosophistas in Æthiopiam penetravit. In via illi occurrit vir quidam Memphites, qui Filiscum à Thamo Ægyptio genus trahentem occiderat, & ideò patriâ extorris vagabatur, donec ab Apollonio expiatus domum esset remissus. Euphrates interim Philosophus mala invidia cruciatus, Thrasybulum Naucratiadem in Æthiopiam celeri cursu transmisit ad Gymnosophistas, qui illis Apollonium venturum nunciaret impostorem, & ambitiosum hominem: qui eorum dogma reprehensurus esset, & eorum Sapientiam ludibrio habiturus. Quare ab eo alienati, cum eò venissent, colloquia simul conferre recusarunt. Erat inter Gymnosophistas Nilus quidã vir gravis, & prudens, cujus consilio atq; hortatu reliqui Sapientes Apollonium admiserunt. Venit igitur in eminentiorem collem, ubi Thespion Gymnosophistarum natu senior præsidebat, sedens sub ulmo arbore, quæ voce tenui & articulata salutavit Apollonium proprio nomine. Tum communicatis inter se per aliquot dies collocutionibus, Euphratis calumnias qua potuit dexteritate diluit. Multa interim disputantes utrinq; de rerum natura, de sacris, & Magia, Nilus in Apollonii sententiam desivit, relictóque Gymnosophistarum collegio illum postea secutus est. Erat enim Apollonius dicendi peritissimus, blandus, & comis in sermone, & compositus ad persuadendum, simulque omni scientia instructissimus, & inexplebili discendi cupiditate præditus, ut non immeritò dictus sit *bibisse ex Tantali phiala* apud Brachmanas Indiæ sapientes: in quorum collegio statua Tantali erecta erat cubitorum quatuor alta, annum præ se ferens quinquagesimum, ornata more Argolico, chlamide demissa, sicut Thessali: eaque est tanquam propinanti phialam similis, quæ usque ad oram plena sitienti potum abundè sufficit. Ex ea humor incorruptibilis potionis perennis distillat, quæ tamen phialæ mensuram nunquam excedit. Tantalum dicendi facultate eximia claruisse fama est, quam quia hominibus communicasset, nectar cœleste mortalibus propinasse dictus est: & ideò perpetua siti damnatum â Jove illum scripserunt Poëtæ apud Inferos detineri.

Apollonius ad Gymnosophistas.

Thespion.

Arbor Vocalis.

Tantali phiala.

Cur Tantalus siti cruciatus dicitur.

Postquã igitur Apollonius apud Gymnosophistas Æthiopas aliquãdiu mora-

tus fuisset, dictâ acceptaque salute, ab iis amicè dimissus ad Catadupas cum sociis venit, ubi sunt Nili fluminis cataractæ: transiensque per quendam Æthiopiæ vicum Satyrum mulieribus infestum vini potu sopitum vinxit, & ne in posterum vim inferret illi regioni, cavit.

Satyrus mulieribus infestus.

Eo tempore captæ sunt à Tito Vespasiano Hierosolymæ: cujus victoriæ causa coronari recusavit: Et hãc modestiam Principis epistolâ laudavit Apollonius. Titus autem illum rogavit, ut Argis illum conveniret, ubi illum amantissimè complexus est. Hunc cum de fato suæ vitæ interrogaret, respondit, fatum Ulyssis illi impendere: qui à Filio Telegono spina Trigonis piscis occisus est. Et Titus à fratre Domitiano ad Epulas vocatus, leporis marini pulpâ oblatâ, quæ mortifera est, vitam finivit. Postquam igitur Titum Argis salutasset, illumque Demetrio Philosopho commendasset, in Asiam trajecit: Antiochenosque civilibus simultatibus divisos, orto repentè terræmotu ad concordiam reduxit, & Diis pro salute omnium sacra fecit.

Mors Titi prædicta.

Cumque consuleretur à quodam, qua ratione thesaurum, quo ditesceret, invenire posset: is duobus drachmarum millibus emit agellum in suburbano, quem consultanti dono dedit, monuitque, ut diligenter eum coleret. At is inter fodiendum amphoram invenit tribus millibus Daricorum aureorum plenam. His opibus locupletatus Apollonio tanquam Deo alicui venerabundus gratias egit, illumque omnibus honoribus prosequutus est. Vir quidam Gnidius simulachrum Veneris impotenti deperibat amore. Is Apollonium consulens, quo pacto Deâ potiri posset, seria reprehensione hominem à furore divertit: ostendens Deos omnem impuritatem aversari, & gravissimis pœnis ulcisci homines, qui eos libidinibus indulgere, & iis favere arbitrarentur.

Thesaurus inventus.

Hellespontiacas urbes à terræmotuum concussione sacris institutis liberavit. Apud Tharsum juvenem à cane rabioso morsum cane accito sanavit. Multaque alia edidit miracula, quæ illi incredibilem auctoritatem, & opinionem divinitatis apud omnes populos conciliaverunt.

Eo tempore Domitianus Vespasiani filius Imperium solus tenebat: multaque segniter, multa stolidè, & crudeliter gerebat; odiumq; populorũ sibi concitabat. In ejus tyrannidem cùm Apollonius quædam liberiùs dixisset, Euphratis accusatione motus Princeps, illum ad se venire jussit. Apollonius nulla mora interposita cum Damide socio iter ingressus est per Achajam, Corinthum, Siciliam in Italiam usque. Dicæarchiæ invenit Demetrium Philosophum Româ exulem, cum eo quædam de Philosophia, & contemptu mortis disseruit, quam illi Demetrius imminere prædicebat, si Romam veniret. Domitiano illi infenso, quòd Nervæ partes sequeretur, quem Imperium affectare fama ferebat. Spretis tamen Demetrii monitionibus Romam ingressus est cum Damide; quem jussit comam scindere, & habitum Pythagoricum commutare, ne illi amictus sectæ obesset. Apollonium olim in Ægypto cognitum amabat Ælianus, tunc judex criminalium causarum sub Domitiano. Ille qua poterat ratione innocentiam Apollonii apud Imperatorem defendebat & tutabatur, lenieb atque illius iram, & diluebat criminationes Euphratis, qui illum acerrimo prosequebatur odio. Accusabatur enim Apollonius, quod habitu diverso ab aliis, & ratione vivendi se separaret. Quòd Ephesi de peste responsa dedisset: quòd se Deum æstimari pateretur: quòd eventus rerum prædiceret: quòd multa in Imperatorem palàm, & secretò fuisset locutus: quódque puerum Arcadem immolasset in sacro Magico: quòd cum Nerva conspirasset in Domitianum: quódq; incantator, impostor, præstigiator, & Dæmonum evocator coargueretur. Ad hæc crimina respondere jussus est: porrectis Tigillini tabellis, in quibus accusatio continebatur, effecit, ut nulla parte scriptum appareret. Sed ab Æliano judice, qui ejus amicitiam dissimulabat, ut illum à periculo faciliùs posset eximere, ad hæc crimina, quæ illi imputabantur respondere jussus est. Dúmque carcere clausus, & compedibus vinctus detineretur, multa ad captivos locutus est, ad consolationem,

Apollonius apud Domitianum accusatus.

Crimina objecta Apollonio.

Apollonius in compedibus.

&

& mortis contemptum. Jussus tandem per Scriptorem epistolarum, & regiarum causarum ad Imperatorem perductus est: Princeps in eum conjiciens oculos, & ad ejus conspectum horrens, exclamavit. Quid, ô Æliane, Dæmonium hoc ad me adduxisti? Cui Apollonius: Age, inquit, ô Rex: putabam Palladem, cui paulò antè sacrificasti, te expurgasse: Sed postquam ad objecta crimina respondisset, ostendissetque se Dei cultorem esse, Magiam malam non sectari, incantationes & præstigias aversari, se in templis assiduum precibus vacare, Deósque magos non admittere: sacra impia nunquam fecisse: se favere Nervæ sicut cæteris bonis: se innocentia vitę fretum Romam venisse: postquam omnes criminationes à se rejecisset, iterùm in carcerem retrusus est. Ad quem Damis cum venisset, de ejus vita multùm solicitus, Apollonius, frustra te angit, ait, mea calamitas: scio Deum mei curam gerere: tum moto crure compedes excussit, ac rursum recepit: ut ostenderet se voluntariè Romam venisse, & non invitum vinculis detineri, à quibus, dum volet, se poterat eximere. Sed hinc te effer ociùs, inquit, & subitò cursu Dicæarchiam pete: meque illic cum Demetrio statim tibi adfuturum expecta. Paruit Damis, & Româ excedens Dicæarchiam contendit. Sed aliquanto post rursum à Domitiano accersitus crimina objecta diluit, suasuque Ælianiliberatus, & innocens ab Imperatore pronuntiatus est. Jussus tamen est aliquamdiu in Palatio morari, ut cum Principe de quibusdam rebus scitu necessariis colloqueretur. Sed dum in Prætorio esset, multa hominum caterva stipatus, qui in eum intentos fixerant oculos, ex omnium adstantium aspectu sublatus disparuit: paulóque post Damidi & Demetrio sedentibus in templo Nympharum ad mare prope Dicæarchiam, & de periculo, in quo Romæ detinebatur, colloquentibus cum lacrymis, subitò non expectatus adfuit. Ad ejus subitum conspectum uterque stupuit, quod tam paucis horis Româ eò venisset. Constabat enim illum bonam diei illius partem Romæ in Prætorio, cum judicibus causam dicendo, consumpsisse: & post absolutionem cum iisdem fuisse conversatum: brevíque momento ad longè remotum locum fuisse translatum. At postquam Demetrium salutasset, illique suæ historiæ seriem ordine retexuisset, illi valedixit: & cum suo Damide in Siciliam navigavit, ac sub autumni principio transiit Peloponnesum. Dumque ad Olympia divertisset, crebra hominum multitudo ad eum visendum confluxit ex Elide, Sparta, Corintho, & ab Isthmi montibus: præcipuè Athenis multi ad eum se contulerunt, ardenti illius videndi cupiditate ducti: neque multum abfuit, quin per totam Græciam pro Deo haberetur.

Apollonius è prætorio sublatus disparuit.

Apollonius in Olympiis.

In Arcadiam aliquot diebus interjectis secessit; in angustiis Lebadiis Trophonii antrũ ingressus est, & cum Deo collocutus est, à quo plurima arcana didicit: Colloquia verò, quæ cum loci Genio habuit, libro integro complexus est: quem post ejus mortem amici cum aliquot ejus Epistolis ad Adrianum Imperatorem attulerunt. Librum hunc cum reliquis Apollonii scriptis Imperator Antii in bibliotheca Regia servari jussit. Fuit enim astronomus insignis: at inter cætera ejus opera, numeratur liber nobilis de conicis figuris: Quem *Raphael Maffeus Volaterranus lib.* 13. *cap.* 3. *Anthrop.* scribit adhuc servari Romæ in Bibliotheca Vaticana. *Philostratus* quoque testatur illum scripsisse libros quatuor de Astrologica divinatione.

Apollonius cum Trophonio.

Opera Apollonii.

Cùm Apollonius Bizantium Româ discedens venisset, rogatus est à civibus, ut ferocitatem equorum tumultuantium in principum convẽtu sedaret, quos nemo compescere poterat. Tum ille verbis quibusdam obmurmuratis, equorum intemperiem ita coercuit, ut nunquam mitiores apparuissent. hoc scribit *Cedrenus.*

Equorum furor sedatus.

Constantinopoli quoque Stichioses aliquot posuit & consecravit rogatu Civium, quæ adhuc in hodiernum diem perdurant ad averruncandos morbos, & noxiorum animalium infestationem: vna enim fuit statua erecta contra luem, quæ sæpè in ea Urbe grassabatur. Quam cum Mahometes Amurathis filius occupatâ Constantinopoli 29. Maji anno salutis 1453. evertisset, tam sæva pestis urbem eo anno invasit, ut multa hominum millia eâ consumpta sint. Columna quoque hodie erecta

Stichioses Constantinopoli posito

ejuſdem urbis Hippodromo, quod Atminda vocatur, cui impoſiti ſerpentes tripli-
ces ex ære conflati, & inter ſe nodis cohærētes. Hanc columnam Mahometes Tur-
carum Rex deturbare voluit: Puſdiganóque (clavam ferream hoc nomine appel-
Serpentum incurſio. lant Turcæ) unius ſerpentis os attrivit. Tunc ſubitò ingens ſerpentum numerus per
urbem obrepere viſus eſt, magno omnium terrore, & metu. Tum quidam ex ſenio-
ribus Principem monuerunt, ut à reliquorum Serpentum æneorum, qui in colu-
mna erecti erant, cōfractione abſtineret, ne urbs incurſione colubrorum infeſtare-
tur. Hoc motus conſilio Princeps nihil ulterius molitus eſt, conſecratione non pe-
nitus violata. Ita Serpentes innoxii paulatim ex urbe proruperunt, & evanuerunt
ſine damno civium. Quidam hanc Stichioſim non Apollonio tribuunt, ſed eo anti-
quiorem eſſe aſſeverant: dicuntque Conſtantinum magnum Bizantii reſtaurato-
rem everſis Delphis tripodem Apolloni ſacrum adportatum Conſtantinopolim, &
ab Imperatore capitibus horum Serpentum fuiſſe impoſitum.

Culices & ſcorpiones ſedati. Antiochenſes à culicibus & ſcorpionibus peſſimè infeſtabantur. Ad eos cum ve-
niſſet Apollonius, calamitatem eorum miſeratus, æneum ſcorpium conflavit, &
terræ defodi juſſit; columnulámque illi impoſuit conſecratam. Præcepitque Anti-
ochenſem populum calamos geſtare, & urbem circumire movendo calamos, & ex-
clamando, *Vacet urbs culicibus vacet urbs ſcorpiis:* quo facto ſubitò evanuerunt ſcor-
piique, culicésque.

Crocodili innoxii redditi conſecratione. In Aegypto ad Nilum erecta fuit Stichioſis ab eodem Apollonio, quâ Crocodi-
lorum delabentium ex Aethiopia ſęvitia & impetus prohibebatur: & ſi qui irrepſiſ-
ſent ſecundi fluminis inundatione propulſi, innoxii tamen reddebantur. Hanc *Sely-
mus* debellatis Sulthanis Campſone & Tomombæo, occupatáque Ægypto tolle-
re voluit, ſed Sapientum conſilio monitus, intactam reliquit.

*Plumbea Crocodili ſtatua ſa-
cra.* *Cardanus lib.* 8. *ſubtilitatum* ſcribit Crocodilos noxios eſſe ſupra Memphin, quæ
Cairus hodie vocatur, infra verò eſſe mitiores. Cauſam adducit hanc. Ante annos
ſeptingentos Mahometi cultores Ægyptum occuparunt: & in everſione templi
cujusdam invenerunt Crocodili ſtatuam plumbeam, loco ſacro arcanóq; abſcon-
ditam, quam poſtquam eruiſſent, & confregiſſent, Crocodili, qui in Nilo erant, &
reliquis Ægypti paludibus, noxii & infeſti cœperunt eſſe hominibus. Neque du-
bium eſt hanc conſecrationem ab Apollonio factam fuiſſe, ſicuti & aliæ fuerunt.

Prædictio de everſione Antiochiæ. *Cedrenus in hiſtoriæ compendio* ſcribit Antiochenos aſſiduis terræmotibus fuiſſe af-
flictos: & Apollonium rogaſſe ut tot tantáque mala ab eorum finibus averteret.
Sed ille ingemiſcens in tabulis hæc verba ſcripſit: *Væ tibi urbs miſera, quoniam terræ-
motibus multis, incendiísque proſterneris: téque Orontes ad ripas ſuas deflebit.*

Corona circa ſolem. Dum Apollonius in Græcia eſſet, viſa eſt circa ſolem corona in cœlo Iridi ſimilis
quæ radiorum ſolis ſplendorem non mediocriter offuſcabat: accerſitus in Bœo-
tiam à præfecto Græciæ, interrogatúsq; quid eventurum putaret, ille reſpondit, ſe-
quenti nocte lumen aliquod magnum proditurum. Demum in Joniam profectus,
aliquandiu Smyrnæ & Epheſi philoſophatus eſt. Et in omnibus Joniæ civitatibus
communi omnium applauſu, & lætitia excipiebatur. Multúmque honoris iis urbi-
bus conferri putabant omnes, ad quas ipſe divertere dignabatur. Dum Epheſi eſ-
ſet, & in Xyſti lueo meridie diſputaret Apollonius, ſubito quaſi, & repētino pavore
Mors Domitiani viſa Epheſi. perculſus vocem demiſit: deinde concisè magis, quàm conſueverat verba proferre
cœpit, poſtea tanquam oblitus quæ diceret, obticuit. Paulóque progreſſus, excla-
mavit: *percute tyrannum, percute. Dion in vita Domitiani* de hac re ita ſcribit: *Apollonius
aſcendens in lapidem elatiorem, convocánsque populum exclamavit* καλῶς Στέφανε, & γε Στέ-
φανε, πῆξε τ μιαίφονον: ἔπληξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. *Benè Stephane, euge Stephane: percute ho-
micidam & Tyrannum. Tu percuſſiſti, vulneraſti, occidiſti.* Ad ejus verba cum ſtuperent
Epheſii: confidite, inquit, Tyrannus occiſus eſt hoc momēto, quo me conticentem
vidiſtis. Illum dum inſanire putarent omnes: non mirum, ait, ſi mihi non adhibetis
fidem, cum ii, qui Romæ ſunt, ubi res geſta eſt, non omnes norunt, ſed jam noſſe in-
cipiunt

cipiunt, concurruntque undique cives, & morte tyranni gaudium publicum in Urbe videtur. Domitianus enim eodem momento à quodam Stephano trucidatus erat: & hæc fuit causa: Domitianus Clementem virum Consularem, cui Sororem desponderat, interfecit, palamque minatus erat suæ Sorori mortem post tertium diem. *Eusebius lib. 3. cap. 13 tradit*, Flaviam Domicillam Domitiani Imperatoris sororem desponsatam fuisse Flavio Clementi viro Consulari, quem ille trucidari jussit, sororemque propter religionem Christianam in insulam fuisse relegatam, cui mortem parabat. Stephanus mulieris Libertus, ut periculum à Patrona averteret, civitatemque ab immani tyrannide liberaret, obligata fasciis dextera brevi gladio, quē siniſtra occultabat, Imperatorem è foro redeuntem sub specie colloquii incautum invasit, ejusque femur gravi vulnere sauciavit, quo subitò mortuus est. Et id erat, quod corona circa solem fusa significabat: Στέφανος enim Græcis corona dicitur. *Causa necis Domitiani.*

Triginta post Domitiani mortem diebus *Coccejus Nerva* omnium consensu Imperator dictus est. Is per epistolam ad se accersivit Apollonium, ut illum assessorem haberet, & consiliarium. Cui ipse respondit: *Nos quidem, ô Rex, & quidem diu simul erimus, ubi neq; nos aliis, neq; alii nobis imperabunt.* His verbis sub obscurè prædicens se & Nervam brevi moriturum. Post annum enim unum & menses quatuor Nerva vivere desiit: ad illum tamen epistolam misit per Damidem, qua continebantur omnia quæ in Imperio gerenda putabat, ab eo qui se Imperio dignum præstaret. Data opera Damidem longè ablegavit, ne suæ mortis illum haberet testem. Cōsueverat hanc sententiam in ore semper habere: *Late dum vixeris, sin minùs id potes, late cùm è vita sis discessurus.* Neque solùm Apollonius Domitiani mortem prævidit, diem, horam, & momentum longè absens indicavit. Ejus quoque tempore vixit Ascletarion Mathematicus insignis. Is Imperatori fatum cruentū imminere dixit quibusdam amicis. Res ad Domitianum delata, vatem ad se accersi, & adduci jussit: qui cùm prædictionem non inficiaretur, ira accensus Imperator, fare, inquit, quis te manet exitus? Tum ille, interficiar brevi; & à canibus devorabor. Tyrannus ut scientiæ prædictionis fidem irritam redderet, Ascletarionem necari præcepit, ejusque corpus cremari, & in cineres redactum sepeliri. Sed cùm in rogum esset conjectum cadaver, subitò imbre violenter exorto bustuarii se receperunt, relicto corpore semiustulato, in quod canes irruentes discerptum, & lacerum vorarunt. *Sab. lib. 4. Ennead. 7.* *Mors Nervæ prædicta.* *Ascletarionis mors.*

Absente Damide mortuus est Apollonius annum agens octuagesimum. De loco ubi decessit ambiguntauctores. Et ipse *Philostratus* Juliæ Augustæ Septimii Severi uxoris ab Epistolis, qui Apollonii vitam scripsit, quadraginta circiter annos post ejus obitum, non definit locum ubi mortuus sit. *Quidam*, inquit, *asserunt illum Ephesi vita migrasse anno centesimo, corpore adhuc valido, rectoq; & ad omnes vitæ actiones idoneo. Alij referunt (cùm in Lyndo Rhodi urbe esset, ingressus templum Palladis.) subitò ex hominum aspectu sublatum disparuisse. Quidam illum in Cretam navigasse dicunt: cumq; intempestis horis Dictææ Matris templum donariis opulentum, ad preces faciendas Deo, media nocte ut solitus erat ingrederetur, templiq; fores aheneæ ultro patentes illi introitum liberum præbebant, canesq; qui ad Sacrarii custodiam alebantur feri, & robusti, ad illius adventum sine latratu illi blandiebantur. Id æditui animadvertentes hominem tanquam Magicis artibus utentem ad Antistitem pertraxerunt, cujus jussu in carcerem detrusus, inter arctissimos compedes servatus est. Sed ille cùm hora precandi postera die venisset, excussis compedibus, & aperto carcere; ad templum venit, sponteq; patentibus foribus introiit locum sacrum, tacentibus, & quietis canibus, custodibusq; ædituis spectantibus. & attonitis: Illo ingresso portæ firmiter clausæ aliis aditum prohibuerunt: qui ad ostii commissuras applicantes aures, audiverunt & viderunt medio lumine cantum tanquam virginū suaviter modulantium: Tum vox emissa est:* Veni dē terra, veni: ascende in cœlum, sicuti desuper in terram venisti. *Hac postquam pronunciata essent, patuere subitò fores, & Apollonius repentè ex oculis spectantiū abreptus disparuit. Magnus Antistitem metus invasit quod Deis charum Prophetam durius tractasset. habitusq;* *Mors Apollonii.*

est ab,

est ab omnibus tanquam ad Deos relatus, & divinitatis particeps factus. Illiq; sacra instituta, & honores divini decreti: potissimùm à Tyanæis suis popularibus, qui illum in posterum pro Deo patrio venerati sunt, existimantes ejus beneficio summum Numen cœleste bona multa conferre mortalibus intercessione Indigetis Prophetæ.

Apollonius post mortem apparuit Philosopho juveni.

Paulò post ejus obitum apparuisse fertur cuidam juveni Philosophiæ studioso; cui hoc oraculum reddidit: *Immortalis est anima, nec humana res est, sed à Divina providentia profecta. Ipsa igitur post corruptum corpus, tanquam velox equus vinclis solutus facile huc & illuc discurrens, miscetur leni aëri, gravem & molestam servitutem exuta.*

Nullum illi Tyanæi sepulchrum constituerunt, cùm ejus corpus nusquam postea visum, aut inventum sit, sed statuis sacrisque ceremoniis venerati sunt.

Apollonius visus ab Aureliano.

Aliquot annis interjectis *Aurelianus Imperator* Asianas civitates luxu, & libidine Galieni rebelles, armis subjugavit: & inter cæteras Tyanam obsessam vi cepit, quam evertere funditùs constituerat, propterea quod cives bellicosi, & fortes multum negotii Romanis obsidentibus faceſſerant. Sed cùm princeps lectulo decumbens quiesceret, adstitit illi Apollonius forma horrida, & austera, eumque dextra apprehensum excitavit, & dixit: *Aureliane, si cupis vincere, nihil est quod de civium meorum nece cogites. Aureliane, si vis imperare, à cruore innocentium abstinere te necesse est. Aureliane, clementer te geras oportet, si velis vicisse. Cœlius lib. 17. cap. 13.*

Caracalla & Heliogabalus Apollonii colucrunt.

Antoninus Caracalla Severi filius Rom. Imp. Apollonium religiosè coluit: cui mortuo Heroum templum statuit, ubi oracula ab ejus umbra sciscitaretur. Et *Heliogabalus* eidem Cenotaphium splendidissimum erexit, ut testatur *Dion*: nam uterq; Imperator Magiæ ad insaniam usque studiosus fuit. Constat enim Heliogabalum Magicis artibus evocasse animas Commodi & Severi, ut ab iis futura disceret.

Apollonius tot & tanta, dum vixit, edidit miracula, ut pro divino Propheta ab omnibus Principibus & populis tanquam Genius coelestis in humanum corpus infusus creditus sit. Diabolo hanc opinionem in animis mortalium inferente, & cõfirmante: ut CHRISTI Servatoris (qui paucis annis illum præcesserat) auctoritatem minueret. Nam propagatâ per totum orbem terrarum ab Apostolis Euangelii doctrinâ, multi falsi Prophetæ, & Hæresiarchæ, magiq́ue, & impostores ubiq; turbarunt Ecclesias: Neque defuerunt olim qui hunc Apollonium cum Christo conferrent, & præferrent etiam propter miraculorum multitudinem, quæ vivens edidit, magno mortalium omnium stupore & admiratione: adde quòd homo esset incorruptæ vitæ, abstinens tota vita ab esu omnium animalium, ab usu vini & Veneris: omnibus commodus, & utilis, nulli bono noxius: Hæc admiranda vitæ ratio, & supernaturales, quæ in eo viguerunt, Virtutes in causa fuerunt, cur *Hierocles* illum ausus sit cum Christo conferre. Cujus opinionem, ut impiam, & erroneam, integro libro refutavit *Eusebius*. Longè enim differunt miracula Christi, quæ virtute Divinitatis suæ perfecta sunt, à miraculis Magicis per Apollonium editis; in quibus non solùm Naturalibus proprietatibus, quas exactè callebat, usus est, sed Dæmonũ quoque opera. Nam Dæmones naturali solertiâ, & rerum omnium Naturalium scientiâ, quam perfectissimè norunt, longáque temporũ experientia animadverterunt, rerum facultates virtutesque didicerunt, & earum inter se sympathiam & antipathiam perspiciunt, ita ut ex earum temperatione, & applicatione, tempore & loco multos effectus mirabiles inde eliciant, & ob oculos ponant. Hùic cognitioni accessit insignis eloquentia, & morum comitas ad persuadendum accommodata: ut non immeritò dicatur cum Hiarcha, & reliquis Brachmanis Indis Sapientibus firmandæ amicitiæ causa *bibisse de Phiala Tantali*: hoc est eloquentiæ vim acquisivisse, & imbibisse perpetuam sitim, & inexplebilem appetitum Scientiarum, & Philosophiæ: cujus desiderium magis magisque accrescit, quantum rerum arduarum, & proprietatum Naturæ cognitio animis Philosophorum communicatur.

Hierocles cum Christo contulit Apollonii.

Magia usus est Apollonius.

Anastasii de Apollonio judicium.

De Apollonii miraculis *Anastasius Theopolis Episcopus* ita scriptum reliquit: *Quibus dã in locis ad hunc usq; diem Apollonii Tyanæi stant opera, & suam habent efficaciam: Alia*

quadru-

quadrupedibus, & volucribus damnosis avertendis: alia ad inordinatos animorum excursus inhibendos: alia aliis rebus, quæ hominibus detrimentum afferrent arcendis. Neque eo tantùm vivo Dæmones per ipsum tot & talia egerunt, sed ipso etiam mortuo, ad monumentum ejus perseverarunt. Atq; ipsius nomine miracula quædam ediderunt, ad decipiendum miseros homines, qui facilè hujusmodi rebus se à diabolo in fraudem adduci patiuntur. Quid dicam de Manethonis Magicis operibus? qui tantus fuit istarum impostur arum artifex, ut semper palam Apollonium irriserit, ut non perfecta ejus doctrina peritia instructum. Oportebat enim, ajebat, eum sicuti ego soleo, solis verbis perficere quæ vellet, non operum effectionibus ad ea uti. Manethon Magus.

Justinus de eo hoc modo loquitur, *in Quæstionibus ad Orthodoxos quæstione* 24. *Apollonius, ut vir naturaliũ potentiarũ, & dissensionum atq; consensionũ earũ peritus, ex hac scientia mira faciebat, non auctoritate divina. Hanc ob rẽ indiguit assumptione materiarũ idonearũ, quæ eũ adjuvarent ad id perficiendũ, quod efficiebatur. Et Apollonii quidẽ opera, quoniã facta sunt ex scientia rerũ naturaliũ, ad corporalẽ actionẽ hominũ, propterea eã non evertit Deus.* Justinus de Apollonio.

Suidas cùm Magiæ species declarat, ait: *Magia est invocatio Dæmonum beneficorum, ad aliquod bonum conficiendum: cujusmodi Apollonii Tyanæi prædictiones fuerunt.* Suidas de eodem.

De Magia Naturali, quæ rebus Naturalibus utitur, ex quarum virtute, compositione, & temperatura mirifici effectus proficiscuntur, tractat *Aristoteles libro de admirandis auditionibus. Plinius lib.* 30. *cap.* 1. 2. 3. *Proclus lib. de sacrificio & Magia. Augustinus lib.* 2. *de civ. Dei. cap.* 4. *&* 5. *Albertus Magnus lib.* 2. *Mineralium. cap.* 1. 2. *&* 17. *Fracastorius lib. de Sympathia. Ficinus lib.* 4. *Theologiæ Platonis cap.* 1. *Cardanus libro de Subtilitate. Baptista Porta*, & alii.

In hac Magia Naturali perfectissimum fuisse *Salomonem* fama refert. de quo 3. *Regum* 2. scribitur, illum exactissimè rerum Naturalium scientia fuisse instructum. De eo *Josephus lib. Judaicar: antiq:* 8: *Incantationes*, inquit, *Salomon composuit, quibus morbi pelluntur: conjurationum modos scriptos reliquit, quibus ita fugantur Dæmones, ut deinceps nunquam reverti audeant.* Atque id sanationis genus etiam suo tempore apud Judæos in usu fuisse testatur *Josephus: Vidisse se* dicit *Eleazarum quendam præsente Vespasiano, aliisq; Principibus, multos à Dæmonibus vexatos hac ratione liberasse.* Modus curationis erat hic: *Admotonaribus dæmoniaci annulo, sub cujus sigillo inclusa erat species cujusdam radicis à Salomone indicatæ. Ad ejus olfactum per nasum contrahebatur dæmonium: & collapso mox homine adjurabatur dæmonium, ne ampliùs rediret, Salomonis mentione facta & incantationibus ejus recitatis. Discessus autem dæmonis ab homine illud erat indicium, quod jussu Eleazari egrediens, vas plenum aqua ibi positum invisibiliter evertebat.* Salomon naturalem Magiam novit. Eleazarus exorcista.

In hac quoque Magiæ scientia excelluit *Boëtius*: qui effecit ut metalla mugirent: anguis aheneus sibilaret, aves simulatæ canerent dulcissimè: & homines ærei in aëre buccinarentur. quæ omnia illum in Magiæ Dæmoniacæ suspicionem adduxerunt, qua accusatus, convictus, & damnatus est. Boëtius existimatus Magus.

Ad hanc Naturalem Magiam referuntur *Mathematica scientia, Physica, & Medicina. Hugo S. Victoris lib.* 6. ubi Magiæ species exponit, ait: Mathematica dividitur in tres species, in Aruspicinam, Augurium, & Horoscopiam. Aruspices dicti sunt, quasi aras inspicientes, qui in extis, & fibris sacrificiorum futura considerant. vel Haruspices vocantur horarum inspectores, qui tempora, & momenta rebus gerendis, apta considerant. Auspicium aliquando ad oculos pertinet, quasi dicas avispiciũ: quia in motu, & volatu avium attenditur: aliquando ad aures, & dicitur augurium, quasi garritus aurium, quia aure percipitur. Horoscopia vocatur, quando in stellis facta hominum quæruntur, temporaque conceptûs, & nativitatis scrutantur, ut secundùm influxum siderum sub quibus fœtus editur, judicium feratur de omnibus quæ eventura sunt puero recèns nato. Sed Astrologia judiciaria rejicitur à Christianis, tanquam vanitatis, & falsitatis plena. Physica & Medicina laudandæ sunt, quia Naturalium rerum arcana docent, & ex iis eliciunt infinita remedia ad conservationem vitæ mortalium pertinentia, quæ Dei munera sunt non contemnenda. Parsque hæc Magiæ naturalis non omnibus magnis viris, & piis improbaretur, Species Magiæ Naturalis.

si esset sine abusu: Sed quia rarò accidit, ut hæc secreta Naturæ tractẽtur sine communicatione cum Dæmonibus, & Geniis aëriis, qui ea docent homines: quia iiut mali sunt, & saluti nostræ insidiantur, hacque curiosa & inutili rerum abstrusarum indagatione, quasi per gradus adducunt deceptos homines ad inquisitionem rerũ malarum: ad vaticinia, & responsa danda de futuris: ad curationem morborum per incantationes, per ligaturas, characteres, & verba monstrosa à Dæmonibus indicata. Et quia hæc Magia non est necessaria, neque ad societatem humani generis conservandam utilis, quia etiam palàm, & secretò multa mala fieri possunt, ideò toleranda non est, sed penitùs ab animis hominum rejicienda. Ad eam enim Præstigiatrix Magia refertur, quæ sensus humanos ita eludit, ut multa geri videantur, quæ revera non sunt, & ea non videre, quæ sunt. Et hæc est vel optica, vel Pharmatica. Optica manuum agilitate, aliarumque partium corporis celeri mobilitate, spectantium obtutum frustratur. Pharmacia collyriis, suffumigationibus, alligationibus, potionibusque sensus interiores, & exteriores ita perturbat, ut secus quàm res ipsa se habeat, judicent de sensibilibus exterioribus: Nam utitur imaginibus, speculis, luminibus, annulis, & aliis rebus accommodatis ad id quod perficiendum suscipit. Quæ omnia non dubium est Apollonium perfectissimè calluisse: cùm Præceptores habuerit Indos illos, & Æthiopas Sapientes, Magos Chaldæos, & Sacerdotes Ægyptios: quos nihil fugiebat eorum omnium arcanorum, quæ in Natura occultantur: Et ea discebant instinctu Dæmonum, quos tam excellentium scientiarum doctores habebant. Hinc Apollonius affirmabat se vidisse in Æthiopia Gymnosophistas, qui efficerent ut arbores sese inclinarent, & loquerentur, ut testis est *Polystratus*, & *Fulgosius lib.* 8. *cap.* 11. Et Thespion præcepit arbori, ut Apollonium salutaret: quod inclinato præstitit cacumine, voce distincta, sed gracili & fœminea, *Volaterran. lib.* 13. *cap.* 8.

Præstigiatrix Magia.

Philippus Beroaldus, de Apollonio loquens, ita ait: *Apollonius peregrinatione multivia non parùm multa percepit, ad animum formandum, vitamq; instruendam mirè congruentia. Caucasum transcendit, Indiam penitissimam penetravit: Brachmanas Philosophiæ cõsultissimos adiit, & unà cum illis ex Tantali phialà potavit. Memphiticos vates accessit. Æthiopum Gymnosophistas exploravit, & mensam Solis vidit in sabulo. Instar Herculis, lustrator orbis, purgator animorum, domitor vitiorum, sititor scientiæ, spretor pecuniæ, amicus Deorum. Tanta sanctitate præpollens fuisse memoratur, ut pro deo coleretur. Hic est ille Tyanæus, quem mortuis vitam reddidisse, quem in Domitiani consistorio nusquam comparuisse, quem non minora quàm Deum miracula fecisse prodiderunt:* Et paulò post: *Quem inter temulentos abstemium, inter purpuratos linteatum inter unguentatos horridum, inter luxuriosos frugalissimum, inter tiaratos, coccinatos, pumicatos venerabili squalore fuisse credidit antiquitas.*

Beroaldus de Apollonio.

JAMBLI-

IAMBLICHUS.

Iamblichus Chalcidensis.

Vtilius fuerat nobis nescire futura
Cogor enim irato fata Valente pati.

IAMBLICHUS Patriam habuit *Chalcidem* Celosyrię Urbem celebrem, à Monico Arabe conditam. Primarum literarum Magistrum habuit Anatolium virum eruditum: Postea institutioni Porphyrii Tyrii Philosophi nobilis commissus est, qui priùs vocabatur *Malchus*: sed *propter vestem purpuream*, quam Romæ gerebat (propter nobile genus ex quo ortũ ducebat) *Porphyrius* suis vocatus est. Fuit enim vir omni eruditione, & doctrina excultissimus. Is Romæ Plotinum audivit: ubi floruit Aureliani Cæsaris temporibus, usq; ad Tacitum & Probum. Multa scripsit dum viveret: ut librum de divinis nominibus: duos de principiis. sex de materia. quinque de anima: quatuor de abstinentia animalium: quatuor de cognoscendo seipsum. septem quibus probat unam fuisse sectam Platonis & Aristotelis: quatuor in historiam Juliani Chaldæi Philosophi: quindecim contra Christianos. Et Isagogen in Dialecticam. Cui responderunt *Methodius, Eusebius, & Apollinaris*. Hoc igitur Præceptore usus Iamblichus plurimum in bonarũ literarum studio profecit. Adultior tandẽ factus sectę Pythagoricæ se addixit, Magicámque

cámq; artẽ exercuit sũma felicitate, solâ eloquẽtiâ Porphyrio inferior, cùm nõ sacrificasset Mercurialibus Musis: ideò de eo dicebatur, illum Venere loquendi carere. Is contracta amicitia cum Libanio Antiocheno Philosopho, & Maximo, ad Julianum Imperatorem, qui Christianam doctrinam abjecerat, introductus est: cujus, & aliorum opera, multa nefanda patravit impius Imperator, artis Magicæ studiosissimus. Et ab iis persuasus est in suum corpus migrasse Alexandri Magni animam. Nam Palingenesin & Metapsychiam Pythagoræ credebat. Atque hic Apostata Magorum impiâ doctrinâ seductus, multa sacra humano cruore operatus est; & post ejus mortem Antiochiæ, & Carris Mesopotamiæ capita & calvaria mortuorum plurima in arce reperta sunt: maximè Christianarum mulierum gravidarum: quas vivas dissecabat, ut in earum extis, & visceribus rimaretur rerum futurarum eventus. Carris mulier suspensa capillis recenter exanimata, extensis manibus inventa est in quodam templo, ex cujus jecinore cum suis magis quæsivérat, quis esset futurus belli Parthici eventus, quod susceperat. Hæc immanis crudelitas effecit, ut vulgò nomen *Victimarii* illi inderetur: ut *Theodoretus lib. 3. cap. 26.* testatur: *Paulus Diaconus in Juliano lib. 2. & Nicephorus lib. 10. cap. 35.*

Genii duo thermarum Gadarensium.

De Jamblicho hoc narratur: Illum ad Gadara Urbem Syriæ cũ aliquot discipulis venisse, ubi thermæ sunt saluberrimæ. Dumque illic lavaret, orta de balneis disceptatione, jussit discipulos sciscitari ab indigenis loci, quibus nominibus vocarentur duo rivuli aquæ calidæ, cæteris elegantiores: Gadarenses respónderunt, unũ rivulorum appellari Erotem, alterum Anterotem, sed causam harum denominationum se ignorare. At ille ad orificium rivuli sedens, aquam manu corrigit, obmurmuratisque aliquibus verbis arcanis, fremere leni murmure tellus cœpit, & aqua uberiore fluctu inundare: tum pusio exímo fontis emergens candido corpore, cõmoda corporis statura, coma fulva, dorsi cute nitida, qui lavanti similis erat, apparuit. Ad ejus conspectum reliqui comites subitò attoniti steterunt admirabundi quid illud esset Genii. Tunc Iamblichus ad alterum fonticulum transiit, illíque sicut priùs, magicum carmen obmurmurando, alterum Amorem evocavit, priori in omnibus símilem, præterquam quòd comas rutilo colore in fuscum desinentes, & per colla deciduas gereret. Ambo hi pueri simul convenientes arctísque complexibus sibi invicem cohærentes, mutuò colludebant, & jocabantur, Jamblichũ tanquam naturalem patrem intuebantur, hilaríque, & ridenti vultu amicè salutabant: quos ille molliter excipiens demulsit atque unumquemque in propias sedes remeare præcepit, dicens adstantibus eos esse loci genios, promotores aquarum tepentium, quæ ad lavacra erant necessariæ: Ejus potentiam omnes admirabantur, & suspiciebant: ut cui Dei obtemperarent: Lotus hoc modo cum discipulis abiit.

Jamblichus in aerem sublatus.

Quoties autem in templa Deorum convenisset, inter fundendum preces, vultus illius mutabatur, & miraculosè in omnium conspectu ab humo plusquam decem cubitis in sublime attollebatur, nullo fulciente, sed tanquam in aëre pendens, corpore & vestimentis in auri speciem refulgentibus: acclamabant tanquam Deo alicui præsenti mirabundi adstantes, numineque cœlesti afflatum demissis capitibus venerabantur: donec absolutis precibus in formam pristinam rediret, & in terram modico motu illæsus descenderet.

Cadaveris mortui occursum devitat.

At cùm sacris peractis è templo in Urbem rediviisset confabulando cum discipulis, fixis de repente in terram oculis: agite, inquit, aliâ viâ ingrediamur: non enim procul hinc cadaver effertur, cui nos occurrere non licet, ne polluamur. Itaque alio itinere progressum secuti sunt comites: sed Ædesius cum aliquot aliis cœptum iter prosecuti incurrerunt in Vespilones, qui cadaver defuncti tumulo mandaverant.

Apollo evocatus.

Ægyptius quidam Magus media populi turba exorcismis & conjurationibus profitebatur, se evocaturum Apollinem: qui postquam comparuisset forma vegeta, & corpulenta, spectantesq; omnes attoniti adstarent, Jamblichus, qui eò venerat, ad suos conversus, desinite, inquit, mirari o Sodales: Non enim hic est Apollo,

sed

sed gladiatoris cujusdam, qui singulari certamine vicit, spectrum: utque id probaret, effecit ut umbra illa subitò disparuerit, & evanuerit.

Eunapius Jamblichi vitā descripsit: in qua multa fidem superantia recitat: qui eum summa victûs frugalitate, & abstinentia usum dicit, & humanitate comitateque laudanda in congressibus hominum. Ad summam pervenit senectutem, nempe qui vixerit usque Valentis Imperatoris tempus, cùm jam adultus esset sub Constantino magno. Valente Imperium tenente, dum inter Magos, & Philosophos inquisitio facta esset, quisnam illi in administratione rerum succederet, & ad Imperium præpararetur à Fatis, *Libanius*, *Jamblichus*, & alii viginti quatuor simul convenerunt, effusoque in pavimentum pulvere, radio in eo signarunt omnes alphabeti literas, & unicuique literæ granum hordei imposuerunt: sortibusque datis, & recitatis quibusdam Magicis carminibus, gallum gallinaceum admiserunt, ut ex quibus literis granum sumeret, animadverterent quis successor à Diis destinaretur Imperatori. Gallus autem grana omnia rostro excepit quæ in literis fuerant adplicata: sola ea reliquit intacta, quæ literas has signabant Θεοδ. Cúmque res Valenti innotuisset, accensus ira, Magos, & Philosophos plusquam centum trucidari jussit. Jamblichus extrema senectute pressus, ne ad ignominiosum supplicium traheretur, hausto veneno sibi mortem consci vit. Imperator successoris metu, ne quis illi vitā demeret, ut rerū potiretur, omnes *Theodoros*, *Theodulos*, *Theodotos*, & *Theodoritos*, si modò illustri essent genere, vel potentia vel opibus præstarent de medio tolli præcepit: hac ratione securitatem sibi partam esse ratus, dum caviſſet ne qua conspiratio in eum strueretur cupiditate Principatûs. Sed *Theodosii* Hispani principis filiolum, qui Patris interfecti nomen referebat imprudens reliquit: qui illi postea successit. Hoc metu consternati plurimi, nomina mutaverunt, ne ab Imperatore suspecti occiderentur. ut tradunt *Sozomenus lib. 6. cap. 35. Zonaras tomo 3. Paulus Diaconus lib. 12.* Et alii. De hac re ita scribit *Sozomenus libro 6. capite 35*: *Nonnulli eorum, qui aliis in Philosophia præstare putabantur, incrementum religionis Christianæ ægrè ferentes, iniere consilium de prænoscendo quis esset Valenti in Imperio successurus. Qua de re cùm omnia omnis generis divinandi genera experti fuissent, ad extremum tripodem ligneum è lauro fabricati, invocationes Dæmonum, & verba execrabilia pro more suo usurparunt, adeò ut ex conjectione singularum literarum per tripodis machinam, & divinationem significatarum futuri nomē extaret Imperatoris. Cùm igitur Theodorum virum inter satellites Imperatorios insignem illum quidem & illustrem, sed gentilem, Imperatorem fieri avidè expeterent; utq; ordo literarum usque ad Δ hujus nominis conveniret, in fraudē inducti sunt hac conjectura nixi, ut Theodorum Imperio potiturum expectarent. Quo illorum conatu indicato, extra modum ira exardescens Princeps quasi saluti suæ insidias comparassent, in omnes sæviit. Ob quam causam tum Theodorus, tum tripodis opifices comprehensi sunt, mandatumq; ut illi igne, hic autem gladio necaretur. Pari ratione omnes illustriores in toto Imperio Philosophi eadem ipsa de causa extincti. Quin etiam cùm Imperatoris iram nemo comprimere posset in eos qui Philosophi non erant, sed illorum duntaxat Vestitu utebantur, invidiæ flamma pervasit. Sicut qui alias artes profitebantur, neq; crocotis, neq; pallio Philosophorum se induere vellent: ne viderentur ex eorum numero esse, qui vaticinia illa, & ritus ad tripodem peregissent.*

Magorum consultatio de successore Imperii.

ἀλεκτριομαντεία.

Jamblichi mors.

Tripes Magicus è lauro factus.

Multa scripsit Jamblichus, quorū pars adhuc hodie extat: Græcè edidit librū de mysteriis Ægyptiorum, Chaldæorum, & Assyriorum, qui Venetiis servatur in cœnobio S. Salvatoris: hunc excusit Aldus interprete Marsilio Ficino. Basileæ quoque excusus est à Bebelio. In eo multa de Deo, de Dæmonibus, de vaticiniis, inspiratione divina, sacrificiis, vaticiniis, Geniis uniuscujusque, de invocatione Spirituum, de anima separata à corpore, & de somniis. Nam ut erat mirum in modum addictus Ægyptiorum superstitionibus, de somniorum interpretatione multa tractavit. inter quæ alia vana, & frivola censuit, alia divinitùs immissa, quæ primo, & extremo somni tempore contingunt: quia tunc animus, aut nondum est oppressus nimiis cibi potusque vaporibus, aut jam evanescente somno, vaporumque discussa cali-

Jamblichi opera.

De somniis. sa caligine, ex illis sordibus emersus animus purior assurgit, & alacrior redditur, ad divinas illustrationes recipiendas. ideò rejiciebat somnia, quæ profundo somno cõtingebant: quia rarò accidebant animo ad suas functiones benè disposito. Sed discussis illis vaporibus, qui animi facultates perturbant, somnia contingentia interpretanda sumebat. Pythagorici omnes somnis multa arrogant. Et Stoici quoque iis vim significandi, & denotandi aliquid inesse rati sunt. Quidam existimaverunt Spiritus, qui phantasiæ inserviunt, in quibus insident & inhærent rerum in vigilia perceptarum species, & reliquiæ, dum, inquam, hi Spiritus Phantastici in somno agitantur cibi potusque vaporibus, caput dormientis agitant, jactatique huc & illuc somnia reddunt diversa. sed propter inordinatam eorum jactationem, valde incomposita, turbulenta, distorta, & monstrosa efficiuntur, propterea Epicurei omnia derident somnia: quòd in illis nullus sit ordo, neque constantia; ideò contra naturam fieri credendum est, quæ amica est ordinis.

Reliqua Jamblichi opera sunt libri tres de Pythagoræorũ sectâ: qui asservantur Romæ in Bibliotheca Vaticana cum commentariis Simplicii. ut testis est *Volaterranus*. Scripsit & Protrepticas orationes, quas se habere scripsit *Ioan: Alexander Brassicanus*. Præter alia multa fragmenta, quæ citantur in collectaneis *Io. Stobæi*, desumpta ex epistolis ad Sopatrum & Dexippum.

Pythagoræi omnes Magi. Jamblichus, ut Pythagoræi omnes, Magiæ peritissimus fuit, non solùm illius Naturalis, quæ per virtutes, & facultates rerum Naturalium operatur, sed etiam ejus, quæ per Dæmonum invocationem multa perficit miracula: Is enim libro de mysteriis Ægyptiorum, sicut & *Proclus lib. de Magia & Sacrificio*, & *Porphyrius lib. de sacrificiis* duplicem facit Magiam, *Theurgiam*, & *Goëtiam*. *Theurgia*, secundùm illorum opinionem, laudabilis est, & bona, fitque sacrificiis, & hostiis quibusdam, mundicia corporis, & animi, & sacris ceremoniis, evocando Dæmones, quorum afflatu, & auxilio occulta manifestantur, & futura ipsi pronunciant, miraque edunt opera, & miracula: *Goëtia*, quam illi improbant, & *Necromantia*, excitat mortuorum animas, & per eas de rebus occultis & futuris responsa captat.

Theurgia

Goëtia

Malorum animæ in Dæmones vertuntur. *Porphyrius lib. 2. de abstinentia animalium*, cùm de pravis, & fallacibus Dæmonibus locutus esset, addit talia de animabus mortuorum: *Tales*, inquit, *sunt animæ mortuorum, quæ vitiis oppletæ è corpore migraverunt. Conflictantur enim ira, & concupiscentiæ perturbationibus, & in naturam conversæ Dæmonum, similes eorum redduntur noxiæ, & turbulentæ. In varias se vertunt formas: modò se conspicuas oculis præbent, modò se recondunt tenebris: & ita eludunt aciem tum intuentium, tum etiam cogitantium:* & alio in loco: *Prava*, inquit, *anima, quæ corpus suum violenter reliquit expoliata, ad hoc ipsum deinde se admovet, ibiq; moras trahit: unde non nunquam visæ sunt animæ lamentari. Nam animæ carentium sepultura, circa corpora immorantur: quibus malefici sæpius abutuntur, ad ministerium suum explendum; compellentes animas à positione corporis, vel partis cujusdam assumptione. Quocirca qui vaticinantium animalium insinuari sibi animas optant, præcipua eorum membra deglutientes, veluti corvorum, vel talparum, vel aliorum ejusmodi accipiunt: Et ita præsentem sibi faciunt animam ritu Dei vaticinantem. Talis enim anima unà cum sui corporis integra sumptione in corpus humanum se penitùs ingerit.*

Et de hac vaticinatione per animas defunctorum *Tertullianus libro de anima* ait: *Publica jam literatura est, quæ animas etiam justa ætate sopitas, etiam proba morte disjunctas, & prompta humatione dispunctas evocaturam se ab inferorum incolatu pollicetur. Cicus Æsculanus* in commentariis, quos edidit in Sphæram, nominat librum, qui olim extabat, cujus erat hic titulus SCRIPTURA CHAM, opus Magicæ, & maleficæ impietatis plenum, continens elementa, & praxin Necromantiæ.

Scriptura Cham.

Magia à Dæmone. Dæmonem auctorem Magiæ superiùs ostendimus, qui doctrinam de cœlestibus à Deo traditam bonam, & salutarem mutavit in superstitiosos & impios ritus. Quod etiam asserit *Philo lib. 2.* ubi ait: *Depravata est, & adulterata vera Magia: &*

ex ejus

ex ejus corruptione descenderunt, quas proprio vocabulo malas artes dicimus, Circulatorum, Ariolorumq; studia, mulierum nequissimorumq; mancipiorum expiationes & lustrationes, professentium mutationes amoris in odium, aut ex diverso odii in amorem, per quasdam passiones amatorias & incantamenta idonea. Atq; his dolis circunveniunt homines & ingentium malorum, atq; ruinarum sunt causæ, non privatis modò hominibus, aut familiis, sed civitatibus, regnis, & provinciis. Quamobrem hujusmodi artes meritò lege Mosaica gravissimis propositis pœnis prohibentur.

Lactantius lib. 3. divin. Inst. ait: *Dæmonum inventa sunt Astrologia, & Aruspicina, & Auguratio, & ea quæ dicuntur Oracula, & Necromantia, arsq; Magica: & quicquid præterea malorum exercent homines, vel palàm vel occultè. Quæ omnia per se falsa sunt, ut testatur Erythræa Sibylla.*

Plinius lib. 30. cap. 1. Magiam primùm à medicina fuisse natam affirmat: ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctioremque quàm medicinam: ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maximè etiãnum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque suggesserit, miscuisse artes mathematicas, nullo non avido futura de se sciendi, atque ea è cœlo verissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus, triplici vinculo, in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Persidè à Zoroastre, ut inter auctores convenit: Sed *Plinius* ex auctoritate *Aristotelis*, & *Hermippi*, *Zoroastrem* quinque millibus annorum ante bellum Trojanum fuisse dicit, & sex millibus ante Platonem: habuisseque præceptorem Azonacem: Secutos ipsum Apuscorum, & Zaratum Medos, Babyloniumque Marmaridium, & Arabem Hippocũ, Assyrium verò Zarmocenidam. *Hermippus* scribit Zoroastrem viginti annis caseo in sylvâ victitasse, ubi studio Magiæ vacabat. Et eum *Xanthus Lydius* asserit sexcentis tantùm annis fuisse, ante Xerxis descensum in Græciam. Sed tempore Nini vixisse constat, à quo Bactrianorum regno pulsus est: quo tempore natus est Abraham, qui præcessit primam Olympiadem mille quadringentis & nonaginta quatuor annis. Bellum Trojanum gestum est ante Olympiadas quadringentis & septem annis. Et Moses post Zoroastrem paulò amplius sexcentis vixit annis. *Plinius de Magia.*

Ostendimus alio loco *Zoroastrem* eundem fuisse cum *Chamo* Noæ filio, qui ante cataclysmum Magicam artem didicerat, & postea exercuit, & alios docuit. statimque à diluvio patris ebrii virilia contrectans, fascino illum incantavit, ne posset in posterum gignere. Quidam Zoroastrem fuisse eum, qui in sacris literis vocatur Misraim, vel ejus filium Chami nepotem: qui artem Magicam mirabili efficacia exercuit. Astrorum enim peritiam noverat perfectissimè, & ex iis omnia humana, & inferiora corpora regi, & foveri censebat. Ex astris scintillas quasdam carmine Magico elicere studens, à Dæmone suscensus est, & interfectus. Vnde *Zoroastres* à superstitiosis hominibus est vocatus, quasi ζῶον ἄστρον, hoc est *Vivens astrum*, cùm priùs *Zarades* diceretur. Cùmque hac violenta morte à Dæmone sublatus esset, nihilominus ejus discipuli illius disciplinæ pertinaciter adhæserunt, illumque Deorum amicum crediderunt: & asseruerunt vehiculo fulminis in cœlum fuisse sublatum. Corpus illius in Assyria conditum est. Prædixerat enim Assyriis tandiu se toti terrarum orbi cum summa potentia imperaturos, quamdiu illi suos cineres, & reliquias integras & inviolatas conservarent, *Cham.* *Misraim cur dictus sit Zoroastres.* *Zarades.* ζῶον ἄστρον.

Zoroastres alter fuit *Proconnesius*, recentior, qui circa Xerxis tempora floruit. Nam hæc doctrina Magica semper postea viguit apud Persas, potissimùm apud Assyrios, qui Chaldæi dicuntur: ii astrorum peritiâ valentes, nunc auguriis, nunc carminibus sacris ab hominibus mala avertere, in somnia, prodigiaque fida interpretatione explanare solebant. Deinde hæc ars longè latéque se extendit per totam Asiam, Ægyptumque, & per Græciam.

Atracius sive *Athrax* Dosithoæ pater, Penei & Buræ filius primus hanc artem in Thracia

Athrax Magiam docuit in Thessalia

Thracia publicavit, & dum Magica quædam sacra celebraret, ictus fulmine periit: quamvis illum de cœlo tactum fuisse dicant poëtæ, quod Dosithoën filiam à Jove violatam prodidisset: unde *Ovidius in Ibin.*

Aut Jovis infesto telo feriare trisulco,
Ut satus Hippomene, Dosithoësq́ Pater.

Is condidisse in Thessalia urbem *Atraciam*, ubi Magiam exercuit dicitur, unde *Statius Thebaidos* 1. artem Atraciam vocat *Magiam*, quæ plurimum in Thessalia vigeret.

Qualis per nubila Phœbes
Atracia rubet arte color.

Thessalæ enim mulieres per totam Græciam veneficiis & arte Magica fuerunt infames. *Aristrphanes in nebulis.*

Γυναῖκα φαρμάκιδ' εἰ πριάμενος Θετταλὴν
Καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην.

Veneficam si fœminam ipse Thessalam
Coëmero, captabo lunam noctibus.

Magia apud Persas.

Tanta, certè, fuit hujus Magiæ cõmendatio apud antiquos, ut teste *Cicerone lib. de divinat.* nemo apud Persas ad regni moderamẽ admitteretur, qui artem Magicã non didicisset. Et *Possidonius ex Strabone* refert, apud Parthos consiliũ esse duplex, unum Nobilium, alterum Magorum. Et ex utroque Reges eligi solitos. *Cœlius Rhod. lib. 9. cap. 23.*

Plinius lib. 30. vult Osthanem, qui Xerxem ad bellum contra Græcos comitatus est, primum in Græciam attulisse Magiæ cognitionem; ubi ait: *Osthanes ad rabiem non aviditatem modò scientiæ ejus Græcorum populos egit. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato, ad hanc discendam navigavêre, exiliis veriùs quàm peregrinationibus susceptis: Hanc reversi prædicavêre, hanc in arcanis habuêre.* Et paulò post: *Non levem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit professioni secundus Osthanes comitatu ejus exornatus.*

Druydes apud Gallos.

Apud Gallos *Druydes* magi maximo in honore habiti sunt, ita dicti quasi *Dryades*, quod in sylvis sub quercubus, ut plurimùm, habitarent. Hi solebant sacrificia publica, privataque procurare, religionis mysteria interpretari, rerum naturalium causas abstrusas scrutari, & docere: de cædibus, de furtis, de finibus agrorum, cæterisque controversiis, tanquam æqui judices, cognoscere. Et si quis decreto non stetisset, eidem sacrificiis, congressuque hominum, & colloquiis interdicere. testis *Julius Cæsar comment. lib.* 9. Hoc inter cætera conabantur persuadere, mundum esse æternum, neque genitum: animas immortales non interire, sed post mortem corporum, transire in alios. Eorum religionem sub Augusto Cæsare interdictam refert *Suetonius.* Theutati suo Deo sacrificia humanis peragebant victimis. Hæc à Tiberio interdicta fuisse refert *Plinius.* Claudius Imperator eos penitùs abolevit. de iis *Cicero lib. de divinatione.* Eandem opinionem sequebantur Pythagoræi, Brachmanæ, Gymnosophistæ, & alii, usque ad Apollonium Tyanæum, & Jamblichum.

Telchines magi & fascinatores.

Telchines Saturni & Aliopes, vel vt alii malunt, Solis & Minervæ filii sive Martis, qui & Curetes vocati sunt, Et Idæi Dactyli, veneficiis, fascinis, & Magia semper infames antiquitùs fuerunt. Solo aspectu omnia effascinabant. *Ovid. 7. Metam*: aquam Stygiam credebantur inspergere hominibus, brutis, frugibus, & stirpibus in eorum perniciem. Cretam à principio incoluerunt: contra quos Phoroneus Argivorum rex, & Parrhasii prælio ancipiti dimicaverunt. Tandem ab iis victi Cretâ expulsi in Rhodum secesserunt: à quibus Telchinis, vel Telchinia vocata est, cùm priùs Ophiussa diceretur. *Orosius* & *Strabo lib.* 10. Ab iis cognomentum accepit *Apollo Telchinius* apud Lydos: quòd quoties esset irritatus, ad Telchinum imitationem immissa peste homines, & pecora interimeret, & perderet. *Palæphatus lib.* 1.

Orpheus Magiæ cultor.

Magiam *Orpheus* coluisse dicitur: ideò ad Inferos prope Thesprotium lacum descendisse ad repetendam uxorem Eurydicem: lyræ cantu, & harmonia ita aures

Plutonis

Plutonis demulsisse, ut illi petitionem ultrò concesserit. *Lyram* hanc cognitionem Magiæ, (quam verbis aptis, & ad persuasionem accommodatis docebat) fuisse: eamque à Mercurio, vel ab Apolline, cujus filius & Calliopes dicebatur, accepisse: Et uterque Deus vaticiniis clarus. Mercurius cum infernis Manibus versabatur: unde Ψυχαγωγὸς dictus: ideò abiis multa dicta ta suggerebat sectatoribus.

Orpheum patrem vel Præceptorem secutus est Musæus: sed cum ea indignus judicaretur, lyra in cœlum translata, & astris inserta. *Arati interpres.* Magicam tamen semper tractavit Musæus: qui Sphæram primus invenit: Theogoniam scripsit. vitæ præcepta quatuor millibus versuũ ad Eumolphum filium persecutus est, ut testatur *Suidas*: qui illum Eleusinium fuisse tradit, Antipheni filium. Scripsit etiam amores Leandri, & Herûs Hexametris, quæ extant. Mortuus est Faleriis oppido Faliscorum in Hetruria: quod testatur epitaphium. *Musæus Orphei successor.*

Eumolphi exanimem Musæum terra Falerum
Continet hoc tumulo pignora chara patris.

Musæus cum Orpheo Præceptore, Amphiarao, Mopso, Idmone, & aliis cum Argonautis expeditioni Colchicæ interfuit: Chiron enim prædixerat Argonautas non posse Syrenum transire scopulos, nisi comite Orpheo.

Magi ferè omnes scelestissima peragebant sacrificia, sanguinem humanum ad aras Dæmonum infundentes: quòd Deos alio modo placari, & propitios reddi non posse crederent. *Divus Hieronymus in sermone de Lazaro* dicit, multos suo tempore in hac opinione fuisse, animas violenta morte interfectorum Dæmonas fieri. Ideò persuasum fuisse superstitiosis, ut multos adolescentes trucidarent: quò eorum animæ in Dæmonum naturam transeuntes illis inservirent, & ab iis responsa captarent.

Miracula plurima à Magis edi Dæmonum opera mirum non est: Hæc enim ideò procurabant, ut sibi divinitatem adstruerent, & in Deorum societatem referrentur: nomenque immortale sibi apud posteritatem conciliarent. Alii malis Geniis hortantibus post Christi passionem, quando salus per Euangelium, & fidem in Christum Servatorem per totum orbem terrarum ab Apostolis annunciabatur, & sancti illi viri primitivæ Ecclesiæ doctrinam Christianam confirmabant, Satan suos habuit assecias Sacerdotes Gentium, Prophetas, & doctores, qui Magicis miraculis populos avertebant à doctrina salutis. *Miracula Magorum ad quid.*

Abdias in sua historia refert Cynopem Magorum Principem, in Phara oppido Patmi insulæ (in quam relegatus fuerat Joannes Apostolus à Domitiano, & in ea suam *Apocalypsin* scripsit, teste *Eusebio lib.* 3. *Eccles. hist. cap.* 18.) multa contra Joannẽ machinatum esse, qui accusabatur ex criminatione sacerdotum Apollinis, quòd novum dogma, & novum inauditumque Deum introduceret, explosis omnibus diis, quos omnes populi, & omnis antiquitas semper adoraverat. Hic Cynops, qui magicis miraculis animos populi sibi conciliaverat, Joannem adiit: *Veni*, inquit, *ad portum ut meam potentiã agnoscas.* Quò cùm venisset cum innumera hominũ multitudine, Cynops tres dæmones (qui sub imagine hominũ videbantur, quos Magus è mortuis suscitasse se jactabat) jussit sibi adstare. Ille verò concussis manibus, & terribili maris sonitu excitato, se demisit in profundũ, ut ex oculis spectantiũ evanuerit. Populus universus elata voce acclamabat, magnus magnus est Cynops, & nemo ejus Virutẽ assequi potest. Joannes elevatis in cœlũ manibus Deũ supplex rogabat, ne impius ille Magus inter Vivos amplius conspiceretur, & suis imposturis miseram plebeculam à Deo vero averteret. Tum subitũ ex imo pelagi fundo murmur exauditũ, efferveseentibusque undis, & procellis horribili sonitu, & fluctuatione intumescentibus, suffocatũ impostorẽ æstus in littus evomuit. Apostolus autẽ ad tres illos Dæmonas cõversus *In nomine Jesu Crucifixi*, ait, *præcipio vobis, ut ex hac Insula subitò discedatis, neq; postea ineam revertamini*: quod dicto citiùs factum est, omnibus attonitis spectantibus, & frustra Cynopem expectantibus ad se rediturum. *Cynops adversarius Joanni Apostolo.*

Accidit etiam ut *Joannes Apostolus* Euangelium prædicaret Ephesi, frequenti hominum conventu: Et cùm doctrina de *Christo* Dei filio nova multis videretur, difficulterque eam admitterent rejecta majorum religione; Primores civium petiverunt, ut novum & hactenus inauditum dogma, quod proponebat, probaret à Deo vero datum esse, aliquo signo, quo Dei illius potentia, & auctoritas innotesceret. Tum Joannes elatis in cœlum oculis invocavit Numen Christi Jesu: *Tu* inquiens *sanctissime mundi Servator, ostende populo huic qualis sis, quantumq; præcellas Dæmonia, quæ ubiq; pro Diis adorantur.* Tum horribili fragore concussum Dianæ templũ, quod magnificentia, sumptibus, & donariis superabat omnia totius Asiæ delubra, nutare cœpit, confringi, concidere, & in ruinam labi: hacque ratione Ephesii confessi sunt Deam suam, cui maximè fidebant, nihil esse, dum conferretur cum *Christo* æterno Dei æterni filio, quem *Joannes* annunciabat mundi esse servatorem. *Aristodemus* templi Antistes, inter cæteros attonitus, ac dolens tantum ædificium sacrum corruisse, quod miraculo erat omnibus Asiæ populis: aliud experimentũ experiri cupivit in Joãne, ut crederet illũ id egisse virtute Divina, venenũ præsentissimum, quod reis morti adjudicatis dari erat assuetum, calici infusum Joanni bibendum tradidit: *assume hunc potum*, inquit, *quòd si Deus tuus te salvum custodiat, fatebimur Christum Dei filium.* Joannes intrepidus calicem manu suscepit, invocatoque Christi nomine, venenum sine ulla læsione exhausit. neque id satis ad confirmationem suffecit, eodem veneno homines paulò antea interemptos ad vitam reduxit. Tunc Aristodemus & Proconsul, in cujus præsentia hæc gerebantur, Divinã potentiã admirati, relicto idolorum cultu, CHRISTO se dediderunt, & baptismum receperunt, *Joanne* illos docente, CHRISTUM JESUM è cœlo demissum, ut hominum genus ad pœnitentiam adduceret, & à cultu malorum, & impostorum Dæmonum divertere, ad cognitionem unius veri æterni & omnipotentis Dei: qui peccatores ad se reciperet, in nomine CHRISTI JESU mediatoris. Res hæc publicata per totam Asiam, magnum metum omnibus incussit: multique se Ecclesiæ adjunxerunt, eversis certatim Deorum simulachris, & succisis lucis, rejectisque sacrificiis superstitiosis, signũ crucis publicè erexerunt: quod *stultitia impiis erat pereuntibus, electis verò virtutem Dei declarabat.* *Marullus lib. 2. cap. 8. Et Sabellicus lib. 5. cap. 4.*

Templum Dianæ ruit.

Aristodemus antistes Ephesini templi.

Joannes venenum sine læsione ebibit.

Philetes Magus.

Philetes eo tempore Magus insignis fuit, Hermogenis discipulus, qui miraculis clarus habebatur. Is *Jacobum majorem* CHRISTI discipulum convenit, cum eo certamen initurus: Illum *Jacobus* comiter exceptum conatus est divertere ab instituto, & ad cognitionem CHRISTI adducere: sed cùm res non succederet verbis, ad signa deventũ est, in quibus non solùm Apostolus superior fuit, sed invocato CHRISTI numine effecit, ut Magus præstare nihil posset dæmoniorum suorum operâ: cujus potentiâ perculsus, CHRISTUM verè Dei filium acclamavit, ejusque fidem recepit: idololatriamque cum arte Magica detestatus, ad præceptorem rediit, cui dixit: *à te discesseram Magus, ecce ad te Christianus revertor. Christus potens, Christus Deus, Christus Servator, Vana Dæmoniorũ virtus, impostura, & impietas. Hermogenes* indignatus, Philetẽ eo loco ubi stabat, incantatione, & fascino ita fixit, ut inde moveri, vel abstrahi nulla vi posset. *Jacobus* verò Spiritu divino monitus, per unũ discipulorũ suorũ misit sudariolũ ad Philetẽ, quod postquã manu cõtigisset, subitò incantatione liberatus est. Hermogenes irâ percitus, imperavit dæmonibus, quos sibi perpetuò adstantes circumducebat, ut utrumq; vinctũ ad se adducerent. Dæmones autẽ ad Apostolũ venientes, eũ neq; Philetẽ attingere potuerunt: sed in aëre sursum sublati cum horribili rugitu vociferabantur se catenis ignitis ligatos detineri, neque posse servis Dei altissimi damnũ illũ inferre. Apostolus ad Dæmonas conversus præcepit, ut Hermogenẽ catenis arctatũ ad se captivũ adducerent. Quod subitò præstiterunt: Magus lethali formidine trepidans, ac pavens, procidit ad pedes Apostoli, summam divinæ potentiæ vim illi tributam confessus: neque ab ejus latere audebat

Hermogenes,

bat discedere, ne ab infestis Dæmonibus discerperetur, donec *Jacobus* porrecto baculo illum dimisit, jubens ut CHRISTO JESU fideret, cujus virtute fultus, nihil à dæmonibus damni acciperet. Ille igitur artem & præstigias diabolicas detestatus, libros omnes Magicos, quos habebat cremavit, ac in posterum Christi doctrinam amplexus, omnibus admirantibus eam annunciabat: in qua spes salutis contineretur, & peccatorũ omnium remissio. *Marullus lib.* 2. *cap.* 9. & *Sabellicus lib.* 3. *cap.* 4. Ex infinito Magorum, & falsorum Prophetarum numero, paucis contigit ad CHRISTUM conversio: quod Dei clementia accidit Aristodemo, Phileti, & Hermogeni. Nam Libanius, Porphyrius, Ædesius, & Jamblichus, viri alioqui docti & graves, in suis erroribus usque ad mortem perseveraverunt, & in eo perierunt.

Jamblichus plurimos suæ sectæ admiratores, & discipulos habuit: inter quos *Sopater Apamensis* Sophista primum locum obtinuit, propter insignem rerum omnium cognitionẽ, quam habebat, & singularem dicendi facultatem. Is Constãtinopolim ex Asia navigavit, ut Constantinum Magnum à Christiana religione diverteret: à quo statim in numerum Consiliariorum receptus est, & multis honoribus auctus, facultatibusque amplissimis locupletatus. Quibus tamen diu potiri nõ potuit: Ab æmulis enim accusatus est apud Imperatorem, quòd incantationibus Magicis ventos vinxisset, ut impediret naves ex Ægypto frumentum Constantinopolim advehentes: populo interim fame propter annonæ penuriam ad rebellionem inclinante. Hoc crimine convictus Adlabii, Præfecti Prætorio, opera est occisus: relicto libello, quem conscripsit de Providentia: ut testantur *Suidas & Eunapius.* *Sopater Apamensis.*

Alter fuit Jamblichi discipulus rerum cognitione, & Magicis artibus magistro non inferior *Ædesius*, Chrysanthi Sardiani Philosophi filius, nobili genere natus. Is Pergami scholam habuit auditorum frequentia celebrem: inter quos fuit Maximus Philosophus. Ædesius populari fuit ingenio, facundus, facilis inter amicos, & familiares, & singulari fide in docendo, corpore adeò mobili, ut facilè in sublime tolleretur. Tanta illi fuit cum Numine affinitas, ut solem tantùm inspectans, oracula verissima reddiderit carminibus, licèt versuum legem nesciverit, & grammatices esset ignarus, ut testatur *Eunapius in Chrysantho.* In arte Magica ita versatus est, ut cum Geniis & Dæmonibus familiariter versaretur, eosque ad quodlibet opus perficiendum haberet obsequentissimos: à quibus infinita Naturæ secreta didicit, & rationem quâ adplicari ea oportet rebus gerendis, quod illi famam, & auctoritatem incomparabilem conciliavit apud omnes Asiæ populos, illi arti præ cæteris addictissimos. *Ædesius.*

Plinius tamen omnem fidem abrogat arti Magicæ, neque putat eâ præstari quicquam posse, præter præstigias, & imposturas. *lib.* 30. *cap.* 2. ubi de Osthane Persa Mago loquitur, qui Magiam ex aqua, Sphæris, aëre, stellis, lucernis, pelvibus, securibusque, & multis aliis modis docebat, colloquiáque cum umbris & inferis, ait ea omnia à Nerone falsa fuisse comperta. Licèt ad eum Tyridates cum expertissimis Magis ex Asia venerit Romam, ut illum doceret: sed cùm omnem movissent lapidem, & tentassent quidlibet, eam artem non potuerunt docere Principem flagitiosum, qui ad omne nefas paratus erat: donavit tamen Tyridati regnum Armeniæ, licèt ab eo doctior non fuerit redditus. *Proinde*, inquit Plinius, *ita persuasum sit intestabilem, irritam, inanem esse eam artem, habentem tamen quasdam veritatis umbras, sed in his veneficas artes pollere, non Magicas*; & subjicit: *Quærat aliquis quæ sint mentiti veteres Magi, cùm adolescentibus nobis visus Apion Grammaticæ artis, prodiderit Cynocephaliam herbam, quæ in Ægypto vocaretur Osirites, divinam, & contra omnia venefica, sed si ea eruveretur, statim eum qui venisset mori. Seq; evocasse umbras ad percontandum Homerum, quapatria, quibusq; parentibus genitus esset, nõ tamen est ausus profiteri, quid, sibi respondisse diceret:* & *capite* 3. addit. *Peculiare vanitatis sit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetuâ, tenebris etiamnum* *Tyridates ad Neronem.* *Talpa ad Magiam apta.*

aliis

aliis defossas, sepultisq; similes. Nullis æquè credunt extis, nullum religionis capacius judicant animal: ut si quis cor ejus recens palpitansq; devorarit, divinationis, & rerum efficiendarum eventus promittant.

Herba Magicæ.

Asclepiades Prusiensis.

Magorum stoliditatem salsè ridet *libro 26. cap.* 4. ubi ait: *Æthiopide herba amnes, & stagna siccari conjectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide conjecta in aciem hostium trepidare agmina, ac terga vertere. Latacem dari solitam à Persarum rege Legatis, ut quocunque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa* similia: Ridet enim Asclepiadis vanitatem, qui cùm in arte Rhetorica facultates decoxisset, Medicinam novam auspicatus cum Magia conjunctam, Pompeji magni tempore summam auctoritatem Romæ sibi conciliavit. Et de eodem *libro* 7. *cap.* 37. *Summa autem Asclepiadi Prusiensi, condita nova secta, spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis Regis, repertâ ratione, qua Vinum ægris medetur, relato è funere homine, & servato: sed maximè sponsione factâ, cum Fortuna, ne medicus crederetur, si unquam invalidus ullo modo fuisset ipse: Et victor suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est.*

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A.

AARON magus legens librum Salomonium Damonum legiones adducit, 59.
Abatos, insula inaccessibilis, ubi sepultus Osiris, 128.
Acco & Alphito monstrosa mulierum spectra, 75.
Achillis mors predicta à Telemo, 154.
Acrostichis Sibyllæ Erythræa, 206.
Addere Colophonem, quid, 109. 177.
Adelruna sive Alruna Cimbrica maga à Filimero pulsa, 57. 58.
Adriel Anglus mortis, 40.
Aegyptia magia, 27.
Aegyptiorum religio, qualis, 192.
Aegystus in balneo occidit Agamemnonem, 185.
Aemilia Vestalis suscitat ignem precibus, 51.
Aenigma Sibyllæ de Christo primum, 7. secundum, 8.
Aeromantia, 19.
Aerarii Romani auctio ex testamentis, 331. ex mulctis: ex fodinis, 332.
Aeschylus ex ictu desuper periit, 118.
Africa reditus, 321. Aegypti reditus, 322.
Agaberta venefica metamorphoses & effecta mira, 66. 67.
Agamemnon ad propria reversus occiditur ab Aegysto adultero, 185.
Agathodæmones, qui dicantur, 63.
Agelasti reddebantur descendentes in antrum Trophonii, 124. 126.
Alberti Magni caput aheneum loquens, 26.
Alcoranum seu Alfurcannum Mahometis, 39.
Alcmæon ob parricidium exul, 171. ejus mors, ibid.
Alectriomantia, 351.
Alexander Macedo credi voluit Jovis Hammonis filius ex Olympia. irrisus à Græcis, 95.
Alexander Molossorum Rex à Jove Dodonæo jubetur cavere Acherusam & Pandosiam. luditur Aequivocatione, 91.
Alphitomantia, 22.
Ambarvales & Amburbales hostiæ, 311.
Ambegnus bos aut vervex, qui, 311.
AMPHIARAUS, 169. ejus Genealogia, 170. ante Thebas absorptus, 171. Templum ipsi erectum, oracula in somnis dabat, ibid.
Amuletum contra vulnera, 56.
Amuletorum mira efficacia, 57.
Anglia quot millia solvat, 328.
Anglus miles in asinum muratus à saga, 54.
Angelorum ordines novem secundùm Dionysium, 33.
Angelorum tres Triades secundùm Proclum, 33.
Angeli boni sæpè à piis videntur, 35. 36.
Angeli duo Babylone palpebris suspensi, 61.
Angeli & Damones sibi corpora adsciscunt, 74.
Angeli tam boni quàm mali habēt corpora ex purissimo aere, 74.
Angeli Inquisitores Munguir & Nequir, 39.
Anima Amasis in Leone, supplice Apollonio, 341.
Anima Osiridis sub bovis viventis specie adorata, 128.
Animæ partes tres secundùm Cabalistas, 41
Animæ immortalitas ex oraculo Branchidarum, 137.
Animarum evocatio quomodo instituta, 41 52.
Anima à Mago creditur suscitata 82.
Animas impassibiles post mortem judicant impii, 152.
Animarum supplicia apud inferos, 38.
Animalia Deorum currus trahentia, 9.
Animales victimæ 311.
Annulus Platonis, quid, 195.
Annulus à Saga surreptus nobili femine, 68.
Anthroposophia, 37.
Antichristus, secundùm Erythræam, 212.
Antrum Charonæum, 172.
Apparatus Antonii & Augusti ad Actium, 321.
Apparatus Antonii & Cassii ad Philippos, 321.
APOLLO PYTHIUS, 106. Apollines nominantur quatuor. Apollo & Diana nata in Delo, 107. Apollo occidit Pythonem & Cyclopes. Apollo divinitate exutus Regis Admeti fit pastor. Amat Daphnen, Cyrenen (ex qua suscipit Aristæum) Hiacinthum puerum, Branchum filium. vincit & excoriat Marsiam Satyrum. cum Neptuno ædificat mœnia Ilii. Medicina creditur autor, ibid.
Apollinis potestas triplex, 108. ejus cognomina, ibid. & 137. unde Colophonius dictus, 109.
Apollo Pythius Daphneus fulmine tactus, 123.
Apollo suam fatetur ignorantiam, 339.
Apollo λοξίας, 138. Thyrxeus, 139.
Apollo Telechinius, unde dictus, 354.
Apollo Hyperboreus dictus Pythagoras, 294.
APOLLONIUS TYANÆUS, 335. ejus nativitas: Institutio & præceptores: vitæ genus austerum, ibid. victus & amictus, 336. silentium: pietas: profectio in Indiam, ibid. conversatio cum Brachmanis, 338. 339. cum Gymnosophistis in Aethiopia, 341. &c. vide ibid. & seqq. Mors, 345.
Apollonius confert cum Trophonio, 126.
Apollonii magia, 27.
Appio responsum datum, 122.
Apis dictus Osiris & Serapis, 127.
Apis significat bovem, 128.
Ara Ardali, 172.
Ara Deliæ, 109.

Arathron,28.
Arbatel, tractatus magicus,27.
Arbor vocalis salutat Apollonium,341.
Arbores Deorum sacræ,9.
Archemori mors, à serpentis ictu,189.
Architæ columbæ volatilis,26.
Argonautæ qui & quot,162.
Argos ambiguum in oraculo,138.
Argus à Mercurio interfectus, quid mysticè significet, 140.
Aristodemus antistes Ephesini templi Johanni Apostolo venenum propinat,356.
Aristodemus filiam interfecit, ejus exinde mors,114.
Arithmomantia,19.
Arnuphis Quados in fugam vertit Magia,52.
Ars speculatoria,305.
Arvales fratres,312.
ARUNS,300. *vates Hetruscus*,16.
Aruspices, qui & unde dicti,347.
Aruspices primò quando cœperint Romæ,166.
Aruspicum munus,313. *Aruspicinæ vanitas* 315. *Prohibita à Deo*, 316 *Ejus autor Tages sive potius Diabolus, ibid.*
Asclepiadis Prusiensis Magi jactantia, vanitas, exanimatio,358.
Asclepiones mathematici mors à se prædicta: à Domitiano procurata,345.
Assyrii et Chaldæi primi suis Principibus sacra instituerunt,3.
ASYLAS,310. *commendatissimus Augur, ibid.*
Athantides Nymphæ prima Dodonam inhabitarunt 89.
Athenienses oraculum datum à Jove Hammone 95.
Athenienses ciscitantur Oraculum Dodonæum, de iis qui ad templum confugerunt, Responsum, 90.
Athenienses fallantur à Jove Dodonæo equivocatione Siciliæ,91.
Athrax Magiam docuit in Thessalia,353. *fulmine ictus periit* 354.
Attalo responsum datum ab Apolline,113.
Avaritia Romanorum,332.
Avertendæ grandinis modus,166. *Item venti & lolii à segetibus*,167.
Augures, à quo creati: confirmati,313.
Auguria,300. *multiplicia*,302.
Auguriorum genera,302. 305. *captandorum tempus*, 302. *& modus*,301. *Lex de Auguribus, ibid. eorum sedes, ibid.*
Auguria ex avibus docuit Car,166.
Auguriorum scientia res Regia,304.
Auguriorum observatio prohibita, 306. *Punitio in Auguriorum studiosos, ibid.*
Augustus Sibyllam consulit de titulo Regis & Domini, 278.
Augustus Cæsar renuit vocari DOMINUS,123.
Augusti Cæsaris facultates & erogationes,331.
Avium voces intellexisse prædicatur Thyadamas cum nonnullis aliis,175.
Aureum femur Pythagoræ,294.
Auspicium quid,347.
Auspicia ex quadrupedibus & aliis,302.
Auspiciorum neglectores,323.
Autolyci magi facta,45.

B.

Babylonicæ turris mentio in libris Oraculorum, 238.
Bagoë Nympha divinatrix in Hetruria,165.
Balaam proph. pro exsecratione benedicit Hebræis,287.
Baltazo nomen dæmonis exorcissati,76.
Baptista in deserto,242.
Bardanis Regis Assyrii liberalitas erga Apollonium, 337. *ejusque aula, ibid.*
Barthabacis vaticinium de Cimbris vincendis,179.
Bellephantes magus Alexandrum monet,57.
Belgium quot millia coron. solvat,328.
Belis Jovis statua in Assyria plurimùm venerata,92.
Beli sepulchrum à Xerxe apertum,178.
*Belphegor Hebræis dictus Priapus Latin.*128.
Bethor,28.
Biarmenses Arctici magi,52.
Bidentes oves, quæ cur sic dictæ,311.
Bis pueri senes, *quare dicantur*,84.
Bithia, saga Scythica 50.
Boëtius existimatus magus,347.
Bona Dea dicta Fatua, Fauni uxor,313.
Boscicuratur à Pythagora,297.
Botanomantia,19.
Brachmanorum Indorum Chorus, 338. *eorum præses, miracula, ibid. putantur Magi isti, qui Christum adorarunt*,339.
BRANCHUS,136. *Apollinis Didimæi filius, ibid. & sacerdos*,137. *ad Deos post mortem relatus, ibid.*
Branchus Apollinis filius,107.
S. Brigittæ prophetia,284.
Brimo dicta Hecate,75.
Brutus cum Arunte & Tito Tarquinio Delphos mittitur,121.
Bruti genius apparet & loquitur,82.
Butho dicta Latona, quare,178.

C.

Cabalistæ Hebræi magiæ studium colunt 59.
Cabalistæ statuunt res Animæ paries, 41.
Cabalistarum delyria de generatione ZILITH *sive Sylvani &c.*62.
Cacodæmones qui dicantur.63.
Cacosophia, Cacodæmonia,37.
Cacus, unde dictus? 152. *ejus spelunca, ibid.*
Cæcilia Metella Neptuni lasse concedit suam sellam, quod ominosum,304.
C. Cæcilii opulentia 332.
Calamita lapis baptizatus ad usus magicos,44.
CALCHAS,180. *Ejus Genealogia ibid. Augurium ex serpente de decennali obsidione Trojæ*,181. *suadet Chryseidem restituendam, ibid. ejus filia*,289.
Cambyses Medorum Rex oraculo Latonæ Buthonis jubetur

betur cavere Ecbatanas, 178. ejus mors, 179.
Canidia & Sagana venefica, 53.
Capitolium Romæ, unde dictum, quando ſtructum, 317.
Car docuit Auguria ex Avibus, 166.
CARMENTA dicta Nicoſtrata, 151. unde Nomen? ibid. Carmentam excipiunt Aborigenes, 152. Carmentalis porta, 153. Carmentalia ſacra, ibid.
Carminum magicorum vis, 46.
CASSANDRA, 184. filia Priami, deludit amatorem Apollinem, & dolo conſequitur peritiam divinandi, cui tamen nunquam creditum. ibid. ejus vaticinium de incendio Trojæ propter Helenæ raptum, 185. ejus mors, ibid.
Caſtotis fons fatidicus, 108.
Catena Homeri, quid, 195.
Catillus & Gilbertus Necromantæ, 66.
Catoptromantia, 15.
Caviares hoſtiæ, 311.
Cephalomantia, 18.
Cereæ imagines magicæ, 45.
Ceremoniæ unde ortæ, 9.
Cereris fons, 18.
Ceromantia, 20.
Chaldæi & Aſſyrii primi ſuis Principibus ſacra inſtituerunt, 3.
Cham dictus putatur Hammon Juppiter, 44. & Zoroaſtres, 336 ejus ſcriptura, 352.
Characteres Magici, 28. 29.
Characteres phylacterii, 47.
Charonæum antrum, 178.
Chiromantia, 22.
Chiromantæ celebriores, ibid.
Cholericorum ſomnia, 21.
CHRISTUS Filius DEI, 210. 214. 227. 229. 240. Verbum Patris, 223 264 Rex, 277 Legis finis, 240 ejus perſona, 201. officium, 203 211. 215. ejus nativitas, 211. 269. in Bethlehem, 277. miracula, 202. 211. 234. de quinque panibus, 240. Ingreſſus in Hieroſolymas, 241. Paſſio, 244. 265. Reſurrectio, 234. 269.
CHRISTUS Dei filius vocatur à Trismegiſto, 141. prædicitur Venturus & cultum Idolorum ſubverſurus.
Chriſtiani ab Imperatoribus in exilium mittuntur quia prædicatione Evangelii minueretur autoritas Idoli Antiocheni, & prohiberetur reſponſa dare, 91.
Chryſamne venefica in Cnopi exercitu pharmaco hoſtes circumvenit, 57.
Cimmerii ubi habitarunt, 38.
Cingari errones, 23.
Cithariſtria Bononienſis faſcino admoto tanquam viva apparuit, 59.
Claudia veſtalis miraculum, 51.
Claudii impenſæ immenſæ, 331
Clavicula Salomonis, 44. 59.
Cleomenes luditur ambiguitate Argos, 119.
Cleonicæ umbra Pauſaniam infeſtat, 113.
Cleopatræ Unio, 334.
Cleromantia, 19.
Clidomantia, 20.
Clodii Æſopi patina cum avibus, quanti taxata, 383.
Cobares magus in exercitu Alexandri, 57.
Cæna Luculli, 333.
Cohærentia & conjunctio omnium creaturarum, 197.
COLOPHONIA LAMPUSIA, 289. filia Calchantis. ibid.
Colophonius, Apollo, 109.
Colophonem addere quid, 109. 177.
Columba Architæ volatilis, 26.
Columba, quercus, & fagi vocales, 89.
Columbæ iſtæ quæ fuerint, ibid. de iſtis Opinio Herodoti, 90
Conclave Regis Franciæ, 325.
Congreſſus novi mariti cum uxore, variis modis à diabolo impeditur, 44.
Conſultatio Magorum de ſucceſſore Imperii per Alectriomantiam. 351
Converſatio dæmonum cum hominibus, 338.
Cor in Aruſpicina conſiderabatur, 315.
Corvi Minervæ ſignum dilacerant, 118.
Cos ſcinditur novaculâ à D. Actio augure, 179.
Coſcinomantia, 18.
Cranium mortui loquitur ad obmurmurationes, 81. Item ad voluntatem Sacerdotis, 82.
Craſſi opulentia, 332.
Crater ignis apud Sapientes Indos, 338.
Creatio Mundi, 210. ſecundùm Brachmanos, 338.
Creonti datum Vaticinium à Tireſia, 159.
Crepitacula Dodonæa, 89.
Crœſus conſulit oracula, Reſpõsũ accipit è Delphico, 116
Cromnyomantia, 19.
Crucis ſignum loco Thoracis Serapidis in Ægypto repoſitum, 130.
Cryſtallomantia, 17.
Culter ancillæ lumbis inſertus, 48.
Cumæ Locrenſes unde nominatæ, 230. à Narſete captæ, 233.
CUMÆA Sibylla, 221. ejus Baſilica, 222. everſa terræmotu, 223. ejus antrum, in quo multi curioſi perierunt, ibid.
CUMANA Sibylla, 230.
Curiones ſacerdotes, 312.
Curioſitas in multis perniciosa, 146.
Cyclopes qui & unde dicti? 154.
Cynops adverſarius Joanni Apoſtolo in pelago ſuffocatur, 355.
Cyrene ex Apolline concipit Ariſtæum, 107.
Cyro oraculum redditum, 120.

D.

Dactylomantia. 17.
Dæmones qui, quotuplices, omnium malorum autores, 34. 35.
Dæmones quales à principio creationis, 3.
Dæmonum differentiæ ſex, 73.
Dæmonum artes, 3. 10.
Dæmones ex aſtris divinant. 339.
Dæmones & Angeli adſciſcunt ſibi corpora, 74.
Dæmonum efficacia 339.

Dæmonum cum hominibus conversatio,338.
Dæmonum habitatio,84.
Dæmones horrenda apparent forma,75.
Dæmones Incubi & Succubi.60.61.&c.
Dæmones puniuntur in hoc mundo 35.
Dæmones subjecti Deo,ex confessione Apollinis,109.
Daphne Tiresiæ filia,160.
Daphne ab Apolline rapta in laurum mutata,107.
Daphnitæ poëtæ maledici mors,118.
Dare malam noctem,46.
Decius Actius augur novaculâ scindit cotem,179.
Deificatio hominum,unde ortum traxerit,178.
Dei filius, de uno & solo Deo sententia Orphei, 142.143.
Δεισιδαιμονία dicta superstitio,84.
Delia ara.Deliæ sortes:in Delo nemo nasci aut mori permittebatur,109.
DELLI *vide Paliſci,133.*
DELPHICA SIBYLLA *198.quibus orta parentibus, 199.à Plutarcho in Lunæ globo versari asseritur, ibid.*
Delphicum oraculum Apollini sacrum, quomodo cæperit,Delphicum templum splendidissimum donariis, 108.quinquies dirutum,109 funditùs eversum fulmine,115.
Delus,unde & quare sic dicta,107.
Demophon magus monet Alexandrum M. ut sibi caveret ab hostibus Indis,57.
Deorum numerus juxta Varronem,3.
Deorum pluralitatis principium,2. pro Diis habiti homines mortui,2.
Deus ἀώνυμος secundùm Trismegistum,141.
Deus unus solus verus 209.227.239.249.de Deo vero doctrinam Ægyptii in superstitionem,Græci in allegorias,Chaldæi in Philosophiam converterunt,129.
Deos esse non posse natos ex hominibus,110.
Deus fidius à Genio genitus,61.
Deus Stoicorum otiosus.143.
Deus Tutelaris evocatus,64.
Diabolus operum DEI *æmulus & imitator,2.& 4.87.*
Diaboli scopus & potestas,84.85.
Dianæ Persicæ Sacerdotes nudis illæsisq; pedibus super prunas ardentes ambulabant,179.
Diluvium in culcatur à Sibyllâ Colophonia,290.
Dis pater Gallis dicitur Pluto,Serapis,127.
Divinatio Quid secundùm Platonem,14.
Divinandi scientia quotuplex.10.
Divinationis Commendatio secundùm Socratem,165.
Divinationis causa impulsiva,p.1.
efficiens 2.
finalis.ibid.
Divinationis genera quatuor.14.
Divinatio ex quibus sumatur,10.
Divinatio popularis,11.
Divinationum Rusticarum exempla, deq; iis judicium Autoris,12.
Dodonæa crepitacula,89.
Dodonæum oraculum antiquius Delphico,89.
Dodonæus Juppiter,Dodonæum quercetum,89.
Dolia imbrium & ventorum apud Indos,338.
Domitiani mors visa Ephesi ab Apollonio,344. & Asseletarione.345.
Donativa principum Romanorum,334.
Druydes magi apud Gallos,354.eorum religio,ibid.

E.

Ecclesiæ status septem,215.ætates ejusdem,217.
Ecclesiæ Gallicanæ amplitudo,326.ejus possessiones:proventus culinarii,ibid.Regum priscorum erga Ecclesiam liberalitas,327.
ÆGYPTIA *Sibylla,286.*
Empusa Dæmon meridianus.75.
Enceladus Ætnæ suppositus,154.
Enomai Philosophi Græci de oraculo Apollinis judicium, 122.
Enthusiasmus magorum septentrionalium,66.
Epaminondas oraculo jubetur Pelagus cavere,117.
EPIROTICA *Sibylla,280.*
Epulones 313.
Equorum furor sedatus verbis ab Apollonio,343.
Equus Trojanus,cujus instinctu,operâ constructus,187.
Erichtho Thessala maga in castris Pompei,57.
Errones Cingari,23.
ERYTHRÆA SIBYLLA,*204. quando vixerit,213 secunda fuit tempore Alexandri,ibid.*
Eusebius de Oraculis ex Porphyrio,123.
Exagonus Cyprius à Serpentibus non læsus.51.
Extispices,qui? 310. Extispicium victimarum, ibid. mos contemplandi viscera,314.Exta,qualia cujus essent ominis,315.

F.

Fabiorum familia à quo iterùm propagata,153.
Fabulæ de multis mulieribus astu Dæmonum violatis, 61.
Fagi,quercus columbaq; vocales,89:
Fana,&
Faunus,unde dicantur,152.
Fascinatores voce vel visu effascinant pueros, segetes, arbores,50.
Fatua,Fauni uxor dicta bona Dea,313.
Fausti exitus tragicus,18.
Feciales,qui à quo creati,313.
Felices qui? 276.
Felicitas in adventu Christi:211. 264. piorum,234. 241.277.
Feroniæ lucus incendio vastatus,subitò revirescit,129.
Fesculæ Augurum sedes,801.
Filicis semen quando,quomodo colligatur,23.
Finis mundi,112.234.265.
Flamines qui & unde dicti,312.
Foliis dabantur oracula sibyllina,224.
Folliculus felis distentus quid portenderit,315.
Fons Hammonis die frigidus,nocte calidus.94.

Fons Hammonis die frigidus, nocte calidus, 94.
Fons Paliscorum decaclinos dictus, 135.
Fons Telphossus frigiditate noxius, 160.
Fons Thyrxeus, 17. *Cereris*, 18.
Fraus Cobonis Delphici & Perialla Sacerdotis, 118.
Frotho, 111. *Danorum Rex à venefica interemtus*, 53.
Furtum retectum per Magiam, 50.

G.

Gabinii caput truncum loquitur, 81.
Galanthis Tiresiæ filia, Alcmenæ ancilla, astu fallit Lucinam, in Mustellam commutatur, quæ ore partum edere dicitur, 160.
Galenus quando vixerit, 189.
Galliæ amplitudo, ejusq; Ecclesiæ, 325. *&*, 326.
Gallorum excidium prædictum, 114. *horrenda tempestas Gallos opprimit*, 119.
Galliæ proventus, 325. *politicus, ibid. Ecclesiasticus*, 326.
Galli sacerdotes Cybeles, castrati, 313.
Gastromantia, 15. *&*, 23.
Genii, quid sint, 62. *cur sic dicti, ibid.*
Geniorum cœlestium ordines duo, 31.
Genii duo an unicuiq; à natura dati, 63.
Genii duo thermarum Gadarensium, 350.
Genii custodes evocantur, 63.
Genii urbium evocati, 63.
Geniis sacra fieri die natali, 63.
Geomantia, 18.
Germanici Imperatoris mors ab Api prædicta, 130.
Germanicum Imperium quot miliones possideat, 328.
Gigantes Artenis, Astarchater, Angrinus, Arvedorus, 68.
Gilberti spelunca, 66.
Gnidii consulunt oraculum de Isthmo fodiendo, 110.
Gubernatores Olympi septem, 28.

H.

Hagith, 28. 29.
Hammon Juppiter, *unde dictus, idem putatur qui &* Cham, *quomodo oracula reddiderit, ejus fons*, 94. *ejus filium se jactitabat* Alexander Macedo, *credebatur ejus filius* Jarbas, 95. *Oracula ipsius diversa diversis reddita. ibid.*
Hannibali responsum datum à Jove Hammone, *ejus mors*, 95. *&* 130,
Harviga seu Aringa hostia, ibid.
Haruspices, horarum inspectores, 347.
Hecla mons Islandiæ 42.
Hecubæ somnium de face ardente, 185.
Helena in Ægypto retenta à Proteo, 149. *de Helenæ raptu Opinio Homeri & Virgilii, ibid.*
Heliogabalus & Julianus *magi*, 51.
Helenus, 182. *Priami Filius, sorte obtingit Pyrrho: à quo propter animi sagacitatem adamatur & liberalissimè tractatur*, 183. *ejus monita ad Græcos, ibid.*
Heliogabali cœna sumtuosissima, 334. *ejus magicæ artes*, 346.
Heliopoli habuit Juppiter Dodonæus oraculum, 92.
Helles & Phryxus Inoa novercam fugiunt, 162.
Hellespontiaca *sibylla*, 263.
Helvetia & Rhetia quot millia coron. solvat, 328.
Henricus Suecia Rex magus. 66.
Hepatoscopia, 315.
Heraclii Imperatoris mors ex hydrope, 18.
Herba magicæ à Pythagora inventæ, 297. 358.
Herbæ veneficorum Democriti, 297.
Hercules olim dicti familiarum illustrium nepotes, 88.
Hermes Trismegistus, vide Mercurius, 109.
Hermetica, Hesiodica, Homerica magia, 27.
Hermogenes magus convertitur ad Christū, quem cum admiratione prædicat, 356. 357.
Hesione Ceto exposita, liberatur ab Hercule, 107.
Hetruria à principio statim Superstitionibus dedita, 300.
Hetrusci ad superstitionem usq; studiosi Aruspicinæ & Divinationis, 162. *Hetrusci Aruspices proditores mulctati*, 165. *Hetrusci Reges, ibid.*
Hirtia, 191. *Sesostridi patri suadet Colchos bello petendas, ibid. Ægyptumq;.*
Historia de Anu, Sibylla, vendente libros oraculorum, 5.
Historia Athenodori conducentis ædes spectris & Lemuribus infames, 80.
Historia Buplagi occisi, dehortantis Romanos à crudelitate, 78.
Historia mira ex Hexamerone Torquemadæ de studioso & Monacho equitibus, 69.
Historia memorabilis, & mirabilis quæ accidit viro nobili in Livonia, 68.
Historia Philinionis puellæ mortuæ, 70.
Historia Polycrati post mortem vaticinantis, 89.
Historia Publii, Magistri militiæ Romanæ enthusiasmo correpti, à lupo discerpti, 79.
Historia duorum Servatorum gloriantium de gratia Sancti Pauli, decertantium, 86. *Item alterius cujusdam Servatoris, sanantis morsum canis rabiosi*, 86.
Historia mirabilis Venefica Italæ tempestatem excitantis, 72.
Historia alia de tribus viatoribus pallii beneficio sine motu viam longam provectis, 70.
Historis, Tiresiæ filia, vide Galanthis, 160.
Histrio in Asinum à Sagis mutatus. 53.
Hollerus magus pro numine habitus, 67.
Homerus qualis Scriptor: Unde *sua de Bello Trojano desumserit*, 205.
Homeri Patriam Septem sibi vendicant urbes, 177. *ejus Annulus*. 195.
Homeri manes ab Appione evocati, 52. *&* 357.
Homeri & Virgilii opinio de raptu Helenæ, 149.
Homo ad magiam aptus nascatur oportet, 30.
Hominis formatio, 210.
Homines mortui pro Dijs habiti quare & quomodo, 2.
Horoscopia quæ dicatur, 347.
Hostia quæ dicatur, 311. *præcidanea: succidanea, ibid.*
Hyacinthus ab Apolline amatur, perimitur, in florem sui nominis mutatur, 107.
Hydromantia, 17.

I.

Iarbas Jovis Hammonis filius credebatur, 95.
Jacula Septentrionalium magica ex plumbo, 52.
IAPYX, 156. Ejus Genealogia secundùm Berosum: secundùm Græcos, 157. ab Iapyge pars Italiæ dicta Iapygia, & promontorium Iapygium, ibid. Vates & Citharœdus excellens, 156.
JAMBLICHUS, 349. ejus Patria: præceptor, ibid. opera, 351. Mors, ibid. plurimos habuit sectatores, 357.
Iarchas præses Sapientum India, 338.
Jasonis expeditio Colchica à patre fraudulenter suadetur, 161.
IDMON, 161. cum Argonautis Jasonem sequitur aurei Velleris adipiscendi causa, ibid.
Idola sunt vana, 250. Idololatris præditur pœna, 270
Idolorum cultores depicti à Sibylla Persica. 244.
Ilii mœnia ædificata ab Apolline & Neptuno, 107.
Imagines cereæ magicæ. 45.
Imaginationis species, visio, Phantasma & phantasia, 75.
Incantatio Ephippiarii Spirensis, 47.
Incantatores Serpentum 51.
Indusium Necessitatis textum à Virginibus, 55.
Infans vivus factus arte magicâ, 26.
Inhumanitas Sybaritæ cadentis servum invocantem Numen, 131.
Io cum Osiride in Ægypto regnat, in Deorum numerum relata propter prudentiam & clementiam, 128 dicta quoque est Isis, hoc est sancta, 129 unde.
Johannes Apostolus contendit cum impostore Mago Cynope: qui ad ejus preces suffocatur, 355. ejicit Dæmonia ex Patmo, ibid. Templum Ephesinum precibus diruit, 356. venenum sine læsione bibit, ibid.
Joannis Baptistæ descriptio per Sibyllam Persicam, 242.
Joves apud antiquos dicti familiarum illustrium filii, 88.
Jovis varia cognomina 89.
Ira Dei in impios, 270.
Isagoge seu Institutionum Magiæ liber, 27.
Isis, hoc est, sancta post mortem dicta Io, 129. & Ceres magna 157.
Isia a sacra, ibid.
Judæa regem suum non agnovit, 249.
Judaicarum mulierum superstitio in abigendis Geniis, prægnantibus infestis, 62.
Judicium de pijs & impijs, 228 270.
Judicium extremum, 212. 240. 265 271.
Juliano Apostatæ Diabolus mentitur, adulatur, 11,
Juliano responsum dare se posse negat Apollo, propter Christianos Antioch æ sepultos 123.
Juliano crudelitas & nefanda facta nomen Victimarii dederunt, 350.
Julianus ultimus ad Dæmonum oracula se contulit, atq; ethnicorum superstitionibus usus est, 138. 139.
Juliano Imperatori se ipsum datur ambiguum, 139.
Juliani Apostatæ mors, 139.
Julius Cæsar Idus Martias jubetur cavere à Spurina, quod dum neglexit, occiditur, 320.
Julii Cæsaris Liberalitas, 330. divitiæ 333.
Juno choleram vomere visa in suo sacello, 131. Zelotypiæ ejus exempla. 134.
Junonis Palus, 17.
Juppiter dictus quasi juvans Pater, 87.
JUPPITER DODONÆUS. 88.
JUPPITER HAMMON, 93.
Juppiter Trophonius, 126.

L.

Lacedæmonii à Tegeatibus victi, 119.
Lacedæmonius respondet Dæmon Dodonæus. 90.
Lacus Albanus inundans, 117.
Lacus Arctici tres Vener, Melher, Vether, 65. 66
Laio Thebanorum Regi datur oraculum ab Apolline de filio Oedippo. 117.
Lamiæ spectrum imprecationibus avertit Apollonius, 337.
Lemiæ spectrum vult nubere Menippo, 340. repellitur exorcismo Apollonii, ibid.
LAOCOON, 186. Vates & sacerdos Apollinis, machinam fatalem recipiendam negat, 187. eamque hasta transfodit: serpentibus implicatus cum duobus filiis enecatur, ibid.
Laponum gens in Septentrione, quibus studijs dedita, 64.
Lapones post Baptismum moriuntur, 64.
Lares. Larvæ. Lemures. unde dicti: quid sint, 63.
Latona Butho oraculum reddit Cambysi, quo Ecbatanas cavendas monet, 178.
Lauri incantatæ ad usus magicos, 44.
Lecanomantia, 15.
Lemnij viri à mulieribus omnes interfecti, 189.
Lemniæ mulieres hircosæ ob neglectam Venerem, 189.
Leo supplex fit Apollonio 341.
Lethen oblivionis fluvium potabant descensuri in Antrum Trophonii, 125.
Liber magicus Arbatel, 27.
Libri Sibyllini emuntur à Tarquinio, 5 231. custodiendi traduntur Duumviris, 6. 231 312. &c. Decemviris, Quindecimviris, 7. 23. Eorum auctoritas & reverentia, ibid. cremati in templo Capitolino. Transcribuntur per legatos in Asiam missos, ibid. & 232. cum Quindecimviris aboliti à Theodosio, 7.
Librorum de oraculis summa, 99.
Liberalitas Regis Assyriorum Bardanis erga Apollonium, 337.
Liberalitas Regum Brisorum erga Ecclesiam, 327.
Libethra à Sue subversa, 178.
LIBYCA Sibylla, 243.
Licinio Imperatori datur responsum, 138.
Lien in Aruspicina consideratus, 315.
Ligulæ nodus magicus, 44.
Liviæ Paulinæ ornatus sumptuosus, 333.
Lotharingia quot mille librarum solvat, 328.
Λόξιος Apollo cur dictus, 138.
Luculli cœna magnifica & vulgarum copia quanta fuerit, 333.
in Lunæ orbe scribere, 48.

Luperci sacerdotes, qui, 312.
Lupercalia sacra, ibid.
Lupi invadentes gregem ovium, capras duces gregis conficiunt, futuræ cladis omen manifestum, 91.
Lustrationes quando, quomodo factæ, 303.
Lycaon Russus à molossis discerptus, 55.
Lycaones diversi in Septentrione, 54.
Lycanthropi festo natali Christi simul conveniunt in Livonia 54.
Lycanthropi Livoni multa immaniter patrant, 54.
Lychni incantati, 48.

M.

Menander Simonis Magi discipulus, 59.
Magia quotuplex, & quid, 15.
Magia divina 37. *impia*, 38.
Magia, quid, secundùm Suidam, 347.
Magia à Dæmone, 352.
Magia unde nata, 253. *ejus progressus: cultores, ibid.*
Magia à quibus inventa, 26.
Magiæ studiosum qualem esse oporteat, 27.
Magiæ secretæ: 7. Majora: 7. Mediocria, 29. 30.
Magorum titulus honorificus apud Persas & Chaldæos, 35.
Magiæ apud Persas commendatio, 354.
Magia Ægyptia, Apollonii, Hermetica, Hesiodica, Homerica, Microcosmica, Olympica, Romana, Sibyllina, 27.
Magia Naturalis qua, 26. & 337.
Magiæ Naturalis species, 347.
Magiæ species summa Philosophiæ naturalis cognitio, 24.
Magiam Naturalem noverit Salomon. 347.
Magi quomodo in diversis linguis vocentur, 24. *Unde originem ducant.* 24.
Magi adorarunt Christum, 228.
Magi insigniores, 62.
Magorum priscorum vita ratio & exercitatio. 29.
Magorum antiquorum principia duo 337.
Magorum religio, sacrificia: miracula, 355.
Magorum consultatio de successore Imperii, 351.
Magorum exitus plerumque tragici, 18.
Magi varii secuti principes in expeditionibus, 57.
Magicâ arte factus infans vivus 26.
Magia inservientia multa & varia, 167.
Magica Verba ad podagram sanandam, 167.
Magicæ sanandorum morborum ratio, 168.
Magnentius Virginis sanguine usus in Magia, 51.
Malchus Philosophus, cur dictus Porphyrius 349.
MALLEUS VENEFICARUM, 72.
Malorum animæ vertuntur in dæmones secundùm Porphyrium, 152.
Mandragoræ radix &c. 23.
Manducus, spectrum, ejus horror, 76.
Manes, qui, 39.
Manes unde dicti evocantur, 63.
Manethon Magus 347.
Manto Tiresiæ filia, 160.
Marsi à Circe orti serpentum incantatores, 51.
Martha Judæa maga victoriam promittit Mario, 57.
Materiæ diversæ corporibus inseruntur, 48.
Maxentius sacra facit humano sanguine, 51.
Merlinus ex Incubo generatus, 61.
Medicinæ autor Apollo, 107.
Meleagri stipes fatalis, 45. & 46.
Membranæ Virgines quomodo applicentur ad morbos, 47.
Memphis dea graveolentiæ immissa Lemnii, 189.
Mercurius quare dictus Ψυχαγωγὸς, 355.
MERCURIUS TRISMEGISTUS. 140. *Rex, Sacerdos & Philosophus ante Pharaonum tempora in Ægypto*, 141. *Translatus Mysterium primus inter gentes revelavit, ibid. de Christo, ibid.* & 144. *Philonis & Proserpinæ filius*, 146.
Metamorphosis sagarum an possibilis, 53. & 54.
Metamorphosin in lupos esse imaginariam, 69.
Metapsychosis vel Metempsychosis Pythagoræ, 294. 297.
Metopomantia & Metoposcopia, 22.
Medea Jasonis amore capta, rationem aurei velleris potiundi edocet, Absyrtum fratrem discerpit: Patrem senem & exulem regno in Colcho restituit, 162.
Meleſii ab Apolline notati ignaviæ, 138.
Minervæ signum dilacerant corvi, 118.
Miracula ab ipsa Natura profecta, 26. *ad quid promota & procurata*, 10. *Miracula Pythagoræ*, 296.
Miracula aliquot Dæmonum per sua organa, 310 355.
propter Miraculorum multitudinem Apollonius ab Hierocle confertur cum Christo, 346.
Misraim cur dictus Zoroastres, 353.
Mœris veneficus, 53.
Molybdomantia, 20.
Monarchia Romana reliquis præfertur, 318.
Monstrosus partus, Polycriti posthumus 80.
MOPSUS, 176. *condidit cum Matre Colophonem, ibid. ejus certamen cum Calchante*, 177. *ejus mantejum.*
Mopsus Tiresiæ filius, 160.
Mormo, spectrum, 75.
Mormones, quid, 63.
Mors Julii Cæsaris. 321.
Mortui consulti ad lacum Cimmerium, 38.
Mos effodiendi terram sigillatam in Lemno, 190.
Mundi creatio, 210. *finis*, 212. 234. 245.
Mundi generatio secundùm Brachmanos, 338.
Musæus Orphei successor: ejus scripta: mors, 355.
Musulmanorum fabulæ de Angelis, 61.
Musulmanorum fabulæ de statu animarum & resurrectione mulierum 90.
Mutianus Consul muscam vivam portat contra lippitudinem, 51.

O

Narcissus in florem sui nominis mutatus, 159.
Naufragium imminens prædicitur à Phereclyde, 179.
Nearchus Chaldæus magus, 57.
Necromantia, 38.

Νεκυομαντεία 41.
Nero emit magno pretio triclinaria Babylonica, 333. invitatur ab amico ad cœnam, ibid.
Neroni respondet Apollo, 113.
Nero deceptus oraculo. 122.
Neronem docere Magiam frustra conatur Tyridates, 357.
Neronis mortem prædicit Apollonius, 340.
Nicola Vervinensis dæmoniaca, 76.
NICOSTRATA, 151. Carmenta, *unde dicta, ibid. fatidica Mulier, ibid. cum filio Euandro trajecit in Italiam*, 152 *Herculis sacra instituit & Characteres Græcos primò in Italiam attulit*, 152. & 153.
Nilus credebatur inundari providentia Serapidis; miraculo divino refutatum, 130.
Noa præco justitiæ, 105.
Nomen DEI *numerale secundùm Pythagoreos*, 19.

O.

Obulus Paſetis, *rediens in crumenam*, 45.
Och, 28. 29.
Ophiel, 28. 29.
Oenobarbus unde dictus L. Domitius, 83.
OLENUS CALENUS. 317. *Hetruriæ vates & Aruſpex, ibid. Monarchiam Romanam prædicit, ex invento Capite Equino, de quo Capitolium, ibid.*
Olympica magia, 27.
Olympi Gubernatores, 28.
Omina, quæ, 304.
Onomatomantia, 19.
Onychomantia, 17.
Opes hominum privatorum apud Romanos, 382.
Opinio Ciceronis de Apolline, 122.
Oraculorum autoritas, 10.
Oracula prima ubi edita, 13.
Oraculorum aliquot exempla, 13. 14. 15.
Oracula impia ubi & quomodo prolata, 12.
Oracula data à mortuis, 2.
Oracula Sibyllina, foliis dabantur, 224.
Oracula ſub adventum Chriſti deſierunt, 96. 122.
Orneomantia, 23.
Oniromantia, 20.
Orpheus Magiæ cultor, 334. *Comes Argonautis, in expeditione Colchica adjungitur à Chirone, ibid.*
Orphei lyra putatur Cognitio Magiæ, quam verbis aptis & ad perſuaſionem accommodatis, docebat, 335. *Lyra hæc dicitur in cœlum translata & ſtellis inſerta, ibid.*
Orphei vaticinium de ſex millibus annorum, quibus duraturus ſit mundus, 137.
Orphei ſententia de uno ſolo vero DEO, 142. 143.
Orphei ſepulchrum in Olympo 178.
Orphei reliquiæ humi ſparſæ cauſa ſubverſionis urbis Libethræ, 178.
Orton dæmon Raimondi Comitis ſe ipſi videndum præbet, 82.
Oſcines, 302.
Oſiris dictus Serapis, 127. *ejus genealogia.* 129. *cædes Oſiridis procurata à Typhone & aſſeclis invidis ſcrinio affabrè facto*, 128.
Oſiridis anima Bovis viventis ſpecie adorata, 128.
Othinus magus Hadingum regem exulem in ſuam Daniam reducit, 67. *magiâ ſuâ ſuperat Norwegos, ibid.*

P.

Pactyas Lydus oraculo jubetur reddi hoſtibus, 138.
Palatinus mons, unde, 152.
Paletheobæi & Thibii intuitu interimunt, 50.
Palicorum lacus, 17.
PALISCI *ſive* PALICI *qui &* DELLI, 133. *unde dicti*, 134. *unde nati*, 133. *eorum virtutes. Apotheoſis, oraculum de ſterilitate Siciliæ*, 134. *eorum fons*, 135.
Panis magni mors per Genium proclamata. 36.
Parentatio Græca, 42.
Parnaſſus unde dictus ſecundùm C. Peucerum, 108.
Paſetis obulus, 45.
Paſſeres ab Ariſtodico Cumæo è nidis deturbati, 138.
Pauſanias fame conſumtus, 113.
Perſæ inceſti ſpectrum, 81.
Perſecutiones decem Eccleſiæ, 217.
Perſeus Macedonum Rex à P. Æmilio ſuperatur, 304.
PERSICA *Sibylla*. 237.
Peſtis excitatur Conſtantinopoli propter everſam à Mahumete ſtichioſin ab Apollonio contra luem iſtam, poſitam 343.
Peſtis prædicta & ſedata ab Apollonio, 340.
Petri Aponitani pictura prophetica, 285.
Phegor & Priapus 129.
Phaleg. Phul. 28. 28.
Phalus deus generationis adoratus, dictus, ibid.
Phantasmata maris glacialis, 43.
Pharmacia quid, 43.
Pherecydes apud Perilaum diverſatus, eum aliò migrare jubet, ut ſibi conſulat, 179 *prædicit Naufragium & Terræmotum, ibid. ejus mors, ibid.*
Phiala Tantali, 341.
Philippus à Pauſania cæſus. 121.
Philippo Amynthæ oraculum redditum, 121.
Philomelo oſtentum datum, 119.
Philoſophorum Laus & gloria, 145. *eorum cognitio in divinis qualis, quanta fuerit, ibid.*
Philoſophos multos metus coërcuit, ne Veritatem de vero Deo publicarent, 146.
Phocenſium & Theſſalorum congreſſus, 119.
Phocylides, quando vixerit, ejus gnomæ, 99.
PHRYGIA *Sibylla*. 268.
Phryxus & Helles Inoa Novercam fugiunt, 162.
Phylacteria, 168.
Phyletes magus à Jacobo convertitur ad Chriſtianiſmum. 356.
Phyſiognomia, 22.
Pinaris & Potitii, qui? unde ſic dicti, 153. 312.
Piorum merces, 272. *vita*, 277.
Piſces ſacri qui pudenda Oſiridis devorarunt, 128.
Piſiſtrato adſtat umbra Genii, 114.
Platonis annulus, 195.
Plotini Genius evocatus, 53.
Pluralitatis Deorum principium, 2.

Plutus ex Cerere & Iasio natus, 157.
Plutus dictus aliàs Serapis, 127.
Pœna M. Attilii propter transscriptos Sibyllæ libros, 5.
Pompejus Magnus turbatur omine infausto, 304.
Pontifex Maximus qui olim dictus, 311.
Polonia quot millia coronatorum solvat, 328.
Polluces visi, 83.
Polyphemus ab Ulysse obcœcatus, 155.
Porphyrius testatur de Christo, 123.
POLYXO, 188. *Lemnia mulier, sacerdos Apollinis: Lemnios viros omnes obtruncandos suadet*, 189.
Porta Carmentalis, dicta scelerata, 153.
Portenta iræ divinæ signa. 305.
Porphyrius unde sic dictus, 349. *quantus Philosophus: quæ scripserit, ibid.*
Præpetes, quæ aves dictæ, 302.
Præcidanea hostia, quæ dicatur, 311.
Præstantii pater in juvencum mutatus, 54.
Præstigiarum diversa genera, 48.
Præstigiatores excellentiores, 26. *qui*, 48.
Præstiatrix Magia, 348.
Priami & Hecubæ liberi, 183.
Principes familiarum sua regionibus nomina indiderunt, 90.
Proclidi oraculum datum ab Apolline 117.
Prodigia hostia, quæ, 311.
Prometheus Pyromanta & divinus, 166.
PROTEUS, 148. *princeps doctus & religiosus, ibid. in Carpatho & Palene regnavit*, 149. *Rex in Aegypto factus retinet Helenam, ibid. in diversas formas mutatus cur fingatur?* 150. *fatidicus etiam adhuc vivus*, 148. *ejus oraculum ad Jovem*, 150.
Proventus Galliæ politicus & Ecclesiasticus, 325. 326.
Proventus Hispaniæ 327.
Proventus regni Turcici, 328.
Proventus Romani Imperii, quales hodie colliguntur in utroque Imperio, tam Orientali quàm Occidentali, 322. *Anno* 1509.
PRYLIS, 193. *Lemnius, Mercurii filius, Apollinis sacerdos, ibid de hoste barbaro præmonet Græcos, & quomodo ei resistere possint, docet*, 149. *Equum Trojanum fabricari jubet. Cum Palamede confert de Deo, oraculis, Magia, &c. ibid.*
Publius Clodius quanti emtâ domo habitarit, 333.
Puella aulica in Hispaniâ fascino in vitâ revocata, 60.
Puella ad vitam reducitur ab Apollonio, 340.
Puella lippitudine laborans, sanata, 47 & 48.
Puellæ mortuæ vita falsò restituta, 60.
Puer triceps natus Syracusis 340. *omen, ibid.*
Pugna Papiensis à mago repræsentata. 60.
Pullorum tripudium à Pulario observatum, 302.
Pulmones in aruspicina considerati, 315.
Puteus Sacramenti apud Indos, 338.
Pyromanta & divinus Prometheus, 166.
Pyrrhus Heleni monitis obtemperans salvus in patriam redit, 183.
Pyrrhus oraculi ambiguitate deceptus bellum movet contra Romanos, 120.
Pyrrhus vim fatalem habuit in pollice, 86.
PYTHAGORAS, 293. *ejus parens: præceptores: peregrinationes studiorum causa suscepta, ibid. Metapsychoseos vel Metempsychoseos autor*, 294. 297. *ejus aureum femur*, 294. *ejus uxor & liberi*, 298. *victus & amictus*, 295. *latuit sub terra annum unum*, 298. *ejus doctrina*, 295. *& dogmatum symbola*, 294. *miracula*, 296. *dicitur fuisse magus, ibid. Herbæ magicæ ab ipso inventæ*, 397. *ejus mors*, 298.
Pythagoricæ sectæ sectatores recentiores, 299.
Pythagorici superstitiosissimi circa Auguria, &c. 305.
Pythagorei omnes sunt Magi, 352.
Pythagoreorum facultates sunt communes, 294.
Pythii Bithyni opes quantæ, 334.
Pythii petitionem indignissimè fert Xerxes. filium ejus dissectum palis juxta viam regiam affigi mandat, 194.
Python serpens vexat Latonam gravidam, 107.

Q.

Qualem oporteat esse Magiæ studiosum, 27.
Qui apti sint ad visiones admittendas, 84.
Quercetum Dodonæum, 89.
Quercus & fagi columbæ vocales, 89.

R.

Rabani Monachi propheticæ figuræ, 285.
Raptus Chryseidis, 181.
Raptus cujusdam viri literati, 70. & 71.
Raptus Habacuc: Philippi: Christi, 64.
de Raptu Helenæ opinio Homeri & Virgilii, 144.
Raptus Pythagoræ, Apollonii 64.
Raptus veneficorum violentus, 64.
Raptum violentum esse imaginarium, 69.
Reditus Aegypti, 322. *Africæ*, 321.
Resurrectio asserta à Chrysippo, 137.
Resurrectio mortuorũ asserta à Phrygia Sibylla, 272.
Revelationes multæ Philosophis datæ, 50.
Rex sacrorum, 312.
Regis Franciæ Conclave, liber sic inscriptus, 325.
Reges Galliæ sanarunt scrophulas, 86.
Regina Sabæ Sibylla dicta, 238.
Rheni tractus, quot millia coronatorum suis Principibus pendat, 328.
Risum amittit & recuperat Parmeniscus, 126.
Rifit Zoroastres eodem quo natus est die, 27.
Roma depingitur à Tiburtina Sibylla, 276. *ab eadem prædicitur subvertenda*, 278.
Romana magia, 27.
Romanessus *Deus Tutelaris urbis Romæ, quod nomen solicitè occultatum, cur?* 64.
Romani Imperii proventus, quales hodie colliguntur in utroque Imperio tam Orientali quàm Occidentali. 322. *&c.*
Romani Imperii vires: Opes: Apparatus bellicus, 318.

S.

Sabæ Regina Sibylla dicta, 238.
Sacerdotum ordines, 311.
Sacra abstemia 313.
Sacrorum Rex, 312.

Sacrificium quod dicatur, 311. *sacrificandi mos* 314. *sacrificia varia*, 311.
Saga & Sagi, *unde dicantur*, 165.
à Sagis comeduntur puerorum excoctorum carnes, 167.
Sagana & Canidia veneficæ, 53.
Salii sacerdotes, 312.
Salomonis Clavicula, 44. *ad quem usum*, 59.
Salmoneus fulminator fictus & crudelis in homines, vero fulmine ad inferos detruditur ab irato Jove, 174. 175.
Salustius vates contemnitur à Juliano, 57.
Samuel à Pythonissa suscitatus quis fuerit, 38.
Sanctus Fidius Themidos & Jovis filius, 98.
Sapientum India habitatio, mores, &c. 338.
Saturni apud antiquos dicti familiarum senissimi, 88.
Scedasi & filiarum mors excidio Lacedæmoniis, 114.
Scotiæ regni proventus, 328.
SCRIPTURA CHAM, 352.
Secretæ magiæ majora: mediocria: minora, 29. 30.
Seleuco Syriæ Regi datur oraculum, 138.
Septimius Severus consulit Jovem Belum, de se, de filiis, eorumq; successoribus. Respons. 92.
Septimii Severi descriptio ex Dione, ibid.
SERAPIS, 127. *vide Osiris. ejus templum*, 129. *habuit quoque templum Antiochiæ*, 130. & 192.
Serapidis vaticinia quomodo per bovem reddita, 129.
Serpentum incantatores, 51. (130.
Servatores magi, 85.
Sesostris Colchos occupat, 191. & *Mœrin Ægyptium superat*, 192.
Sibyllæ unde dictæ, 5. 196. 198.
Sibyllæ quæ prædicârint, 7.
Sibyllarum numerus, 5. 197. *quales eligi solita*, 4. *quo loco habitæ*, 4. & 197.
SIBYLLA *Delphica*, 198. *Erythræa*, 204. *Cumæa*, 221. *Persica*, 237. *Libyca*, 243. *Camanæa*, 230. *Hellespontiaca*, 263. *Phrygia*, 268. *Tiburtina*, 275. *Epirotica*, 280. *Colophonia Lampusia*, 289. *Thessalica Manto*. 291.
Sicilia nomen æquivocum, 91.
Sibyllina Magia, 27.
Sideromantia, 20.
Sigalion silentii statua in sacris Isiacis, 129.
Simia Molossorum Regis evertit sortes Lacedæmoniorum, 90.
Simon magus profanam sibi conflat Religionem: edit miracula: à Nerone decollatus tertio die revixit: in aërem sublatus à Dæmone ad preces Simonis Petri deturbatur, fracto femore, maximo dolore excarnificatus exspirat 59.
Simonis Magi discipulus Menander, 59.
Silentium deorum fatidicorum, 96.
Siphnii consulunt oraculum de auri fodinis, 119.
Σκιομαντεία, 41.
Somniorum observatio, 307. *discrimen inter somnia habendum*, 309. *Somniorum causæ variæ*, 308.
Somnia ex humoribus peccantibus, ibid. Somnia divina multis data, 308. *Somnia diabolica*, 309.
Somnia divinitus immissa, 21.
Somnia fatidica, 172. & 352.
Somniorum diversæ causæ, 20. & 173.
Somniæ quædam Ethnicorum, 21.
Somnium Hecubæ de face ardente, 85.
Somniorum Interpretes, 168.
Somnus & Amor puri spiritus, 74.
Sortes Deliæ, 109. *Patareæ sive Lyciæ*, 111.
Sosipatra maga, qualis fuerit: cur nupserit Eustathio, 299. *ejus Amasius Philometor saucius labitur de curru, ibid.*
Sopater Apamensis discipulus Jamblichi insignis magus: occiditur, 357.
Spectrum quid sit, 75.
Spectra à Diabolo excitata, 11.
Spectrum horrendæ furiæ in ædibus Dionis, 82.
Spectrum Persæ incesti, 81.
Spectra in monte Hecla, 42.
Spectra manium apud Pilapios frequentia, 65.
Sphyngum in angulis altaris Isiaci, 129.
Spiritus ignei, aerii, terreni, aquei, 73. *habitantes specus, inferni*, 74.
Spiritus qui in regionibus Septentrionalibus apparent frequentes, vocantur Guttel, Trollen. Elvi, Tervilli, 83. *Tartari Ulamenses suos vocant Caraones, ibid.*
Spiritus Abyssi frigore torquentur: libenter se insinuant in corpora humana. 84.
Spiritus quomodo se videndos offerant, 75.
Spiritus evocati quomodo veniant, 45.
SPURINA 320. *celebris Vates, Augur. Aruspex, tempore Julii Cæsaris, ibid.*
Statua Jovis Antiocheni 91. & 92.
Statua Jovis Beli in Assyria, 92.
Statua Lysandri coronata herbis asperis, 120.
Statua Theagenis oraculo restituta. 120.
Sternomantia, 23.
Succidanea hostia, quæ dicatur, 311.
Superstitiosi idonei sunt ad spectra, phantasmata & visiones recipiendas, 83.
Supplicationes publicæ, quomodo institutæ, 303.
Supplices maleficiquatenus fovendi, 138.
SUS *dictus torrens subvertit mœnia & agros Libethriorum*, 178.
Sybaritæ ob neglectos deos deleti, 131.
Sybaritas increpat Juppiter Dodonæus propter interfectum Citharœdum, Junoni supplicem. 90.
Sycomantia, 19.
Sylvanus Incuborum primus natus ex Crathide & Capra, 61.

T.

T *litera, an Crucis Christi signum?* 130. 192. *loco Thoracum Serapidis pro amuletis reposita*, 130. 102.
TAGES, 163. *Hetruriæ populos Aruspicinam & Divinationem docuit, ibid. Ejus origo ex gleba*, 164. *Genealogia secundùm Berosum, ibid.*
Talpa ad magiam apta, 357.
Tantali phiala, 341. *siti cruciatus cur dicatur, ibid.*
Telechines magi & fascinatores, 354.
TELEMUS, 154. *Cyclops studio pietatis & animi moderatione à fratribus diversus*, 155. *ejus oracula, ibid.*

Telphoſſus fons frigiditate noxius,160.
Templum à Deucalione conditum,89.
Templum Deo in Ægypto erectum ab Onia,288.
Templum Epheſinum collabitur ad preces Johannis Apoſtoli,356.
Templum ſolis,337.
Tephranomantia,19.
Terramotus poſt triduum futurus prædicitur à Pherecyde Philoſopho,179.
Terra ſigillata, ubi, quomodo, quando fodiatur, 189. 190.
Thalia Paliſcorum mater abſorpta à tellure,134.
Thebana Legio fulminatrix,52.
Themeuthes Rex Ægypti conſulit Hammonem, 95. *Vincitur à Pſammeticho: ambiguitate oraculi deceptus*,95.
THEMIS,97. *quæ, qualis, quanta ibid. & 98. ejus Aphoriſmi, connubium cum Jove, ex quo ſuſcepit Medium fidium, ibid. Conſiliorum oraculorumq; Præſes credita, ibid.*
THESSALICA MANTO,291.
Theodoros, Theodulos, Theodotos, Theodoritos omnes è medio tollit Valens,351.
Theoſophia,37. *Theurgiæ*,38.
Thibii & Peletheobæi ſolo intuitu interimunt,50.
Thoas ſervatus à filia in Lemno ſolus,189.
Thraſyllus aſtrologus & magus inſignis,57.
Thulidi regi Ægyptio oraculum datum à Serapide de vero Deo,131.
THYODAMAS, 174. *præſtans medicus, Augur, & Vates celeberrimus, ibid. Avium voces cum nonnullis aliis intellexiſſe prædicatur*,175.
Thyrxeus Apollo cur dictus,139.
Thyrxei Apollinis fons,17.
TIBURTINA *Sibylla*, 275.
TIRESIAS,158. *homo primarius, prudens, in feminã mutatur, reſtituitur, ibid. à Junone irata excæcatur, divinationis peritiâ à Jove donatur*, 159. *ejus vaticinia, ibid. ejus liberi*,160.
Titi mors prædicta ab Apollonio, 342.
Titio fatalis Meleagri, 46.
Tomarus mons prope Dodonam,89.
Trajanus Imperator conſulit Oraculum Jovis Heliopolitani urbe Aſſiriorum. Reſponſum,92.
Tripes magicus è lauro factus 351.
Trithemii Steganographia,49 *Viſio eidem data, ibid. purgatio perjuramentum, ibidem.*
TROPHONIUS, 124. *Ejus antrum, quomodo detectum*,125. *Præparatio ad futurorum deſcenſum, ibid.*
Tuccia Veſtalis miraculum,51.
Turcarum opinio de Animabus,39.
Turcici Imperii reditus,328. *ſummatim*,330.
Tuſci unde dicti,163.
Tyridates Magus conatur docere Neronem fruſtra, 357.

V.

Vellus aureum detractum,162.
Venefica è nubibus à Dæmone demitti viſa,71.
Ventorum cohibitio,52.
Ventos venales proponunt navigantibus Lapones vel Pilapii & Finnii Septemtrionales,52.
Ventoſus Henrici Regis Sueciæ pileus,66.
in Verbis magna vis,318.
Verbis ſolis curati morbi, Seræ reſeratæ, & punctura equi ſanata,97.
Veſtales virgines, quæ, quales,313.
Veſtales ſervos fugitivos certis precibus retinuerũt, 51.
Viæ vitæ & mortis propoſitæ hominibus à Deo,277.
Victima, quæ dicatur,311.
Victimæ Animales, ibid. eximiæ, ibid.
Victimæ variæ Diis oblatæ, 9 311.
Victoria parta commoditate ſpeluncæ Eſmellenſis,67.
Vires Imperii Romani, 318.
II. X. XII. Viri cuſtodes & interpretes librorum Sibyllinorum,312.
Virgilii opinio de raptu Helenæ, 149.
Viſio triplex,75.
Ulyſſes ab Æolo ventos accipit in utre, 52.
Vocales columbæ fagi, quercus,89.
Urbs Sapientum Indiæ, 338.

X.

Xerxes Darii filius Beli ſepulchrum aperit, 178. *deſperatis rebus à filio interficitur, ibid.*
Xerxes Perſarum Rex templum Apollinis Didimæi cum omnibus aliis Græcorum Deorum delubris deſtruit, præterquam Dianæ propter ſtructuræ magnificentiam, 137.
Xerxis reſponſum ad Spartiatas acceptatur pro oraculo Apollinis,116.
Xerxis exercitus numeroſus,94. *ejus temeritas. In Pythium crudelitas. Mors, ibid. &* 334.

Z.

Zarades à ſuperſtitioſis dictus quaſi ζῶον ἄγριον, 353.
Zoroaſtres quis,27. *eodem die quo natus riſit, ibid. Necromantiæ autor*, 43. *putatur Cham. Noæ filius*, 336 353. *ejus columnæ quibus inſcripſit Magiam & artes liberales, ibid. cur dictus Miſra*m 353.
Zoroaſtres recentior tempore Xerxis, 353.

ERRATA.

Pag.8.lin.23 duo, *lege*, quinque. p 14.l.31. χρησμωδὸς. 19.l.49. ſacrilegos, *l.* ſortilegos. p 24.l.7. conſecratos. 34.l.34 ψυχαὶ. 49.40. riderem. 75.3 περιτῶδες. 76.9. Sagarum. 85 51. eminentiore. p. 90. *in marg.* Principes. 108 45. faces. 122.38. partim. 135.22. *& in marg.* decaclinos. 137.26. *l.* μὴ ἀτειρὴς.

FINIS.

SPECIAL 89-E
10913

KC 8.59

SKG

CITY CENTER